

HIPPOCRATIS
EPIDEMIA
1550

8

4/

(2)
2628/A/2

A.X.0.88

Pollock
350.
25/2/10

LIBRI EPIDEMIORVM HIPPOCRATIS PRIMVS, TERTIVS, ET SEXTVS,

*

CVM GALENI IN eos commentariis,

IO. VASSAEO MELdensi interprete.

EDITIO PRIMA.

LVGDVNI,

Apud Gulielmum Rouillium, sub scuto Veneto.

1550.

1

REVERENDISSIMO, AC ILLVSTRISSIMO DOMINO, DOMINO ODONI A CASTILLIONE CARDINALI,

***

Atque Tholosatum Archiepiscopo, & Episcopo, & Comiti Beluacorum, Ioãnes Vassæus Meldensis, Sa.

ETVS antiquorum virorũ qui Græcis in literis eruditi essent, consuetudo fuit, vt quæ Græcè scripta essent, ad ingenij exercitationem Latina facerent: quod sæpe summis viris & nostro Ciceroni, alijsq́ue permultis accidit. Cui sanè consuetudini aliquando obsequutus quòd non solùm animi vires recrearet, verùm quoque &

quòd hominibus commoditatem adferre videretur, quosdam Galeni libros iam latinos feci, erátq; mihi animus vt tandem ab huiusmodi negotio desisterem: neque enim ætas id mea desiderat, neque quod satis otij sit, studio suppeditari potest, ob cõsueta mihi perficienda negotia, quibus quotidie ad ægros inuisendos sollicitandósque impedior: sed me quorundam amicorum commouit voluntas, vt libros Epidemiorũ Hippocratis cũ Galeni in eos commẽtarijs, quos à multis annis iam latinos factos habebam, publicarem: id quod cõpulsus, imò potiùs euictus, lubenter quidem ac eo tandem lubentiùs quòd multis placere viderem, opus sanè diligentiùs quàm potui elaboratũ lucubratúmq;, quod tibi dicari volui, Reuerendissime Cardinalis, quòd non genere solùm & vera nobilitate, verùm quoque & virtute omni reluceas. genere quidẽ si paternũ quis respexerit, iam auorũ tuorum & abauorũ quàm illustre fuerit nomen norunt omnes. Patrẽ verò ipsi vidimus

dimus magnum ſanè hominē, vel potiùs ſummum & ſingularem virum qui in rebus bellicis ita arderet, vt in nullo vnquam flagrantius rerum bellicarum ſtudium viſum ſit: qua in re ita ſe geſsit, vt vnus præcipuúſque inter quatuor inſignes illos regni Gallici proceres præfectóſque, quos Galli Mareſcalos vocant, conſtitui dignus ſit habitus. quo in magiſtratu ita præſtitit, vt perfecto exercitus Gallici duce dignus apud omnes iudicaretur. Si vero maternum genus, Matrem habes viuentem adhuc antiquo & nobili genere ortam, quæ apud Franciſcum regem tanta commendatione floruit, vt inter cæteras mulieres vna deligeretur, quæ virginum omnium cuſtodiæ præficeretur, atque ab omnibus honoris magiſtra appellaretur. Multa ſanè de matre ſuiſq; natalibus referre poſſem: ſed aliò me vocant tuæ in rebus omnibus laudes. Nempe ſtudium tuum nunquam intermiſſum, atque à prima adoleſcentia cultum & ſemper dein-

ceps auctum vsqueadeò nos stupefecit, vt incredibilem quandam & propè singularem & diuinam in te videremus animi dotem, quo tempore quantam vim naturæ bonitas haberet, aut vera ingenij nobilitas, intelligere potuerunt qui tecum sunt versati. Neque eorum iudicium obscurum vnquam fuit, neque non paruum ferre potuit iudicium Nicolaus Beraldus doctus vir & studijs optimis deditus, bene latinè loquens, gnarus multarum rerum, sed sanè non laboris multi potui & ego de eodē tuo studio aliquando iudicium ferre, dum apud canonicam domum palatij regij maneres. Sed quid moror? tantus tibi fuit animi splendor, tantum & virtutum omniū cum ætate incrementum, vt iuuenis adhuc ætate quidem, moribus tamen senex, ad summi pontificis amplissimum consilium, atque altissimum dignitatis Cardinaliciæ gradum euectus fueris, sisq; vnus non ex multis sed inter multos cùm institutus optimè, tum etiam perfectè planéq; erudit

eruditus: quo in statu quo pacto te geras, nemo est qui ignoret. Nempe quis se regi & nato ipsius te accommodatiorem præstare potuit? Has omnes ob causas magna me spes tenet, vt si aliquando Deus vitam longiorem nobis fecerit, te videamus in summum euectum pontificem, & patrem patriæ appellari, sed de ea re plura non dicam: causas etenim diximus, ob quas opellam nostram tibi dicatam esse voluimus. Opellam itaque hanc nomine tuo publicatam quantulamcunque acceptabis, permittésque vt in gratiam tuam per studiosorum rei medicæ libera iudicia peruolitet. Vale. Ex Lutetiæ vniuersitate, die æquinoctij vernalis, anni Domini

1545.

SEQVVNTVR QVAE-DAM ADNOTATV DIGNA.

*

Pagina 105.*abſceſſus per emißionem dixi quos* ἀποστάσεις κατ᾽ ἔκροιαν *dixit Hippocrat.quales ſunt dyſenteriæ & tineſmi cõfluẽtibus in vẽtrem ſuperfluis:nec ſolùm nomẽ* ἔκροι *emißionẽ illã ſignificare videtur,ſed etiã emiſſaria ipſa ſiue patentes meatus per quæ emißiones & excretiones fiũt,vt Martinus Acacius in tertiũ artis paruæ Galeni adnotauit.Tales etiã abſceſſus fiũt cõfluẽtibus mordacibus humoribus ad renes & veſicã et cætera corporis emiſſaria. Abſceſſus verò* κατ᾽ ἀπόθεσιν,*i.per repoſitionẽ refuſionémq; fiũt refundẽtibus reponẽtibúſq; ſeſe in partes ignobiliores, veluti in articulos & coxẽdicẽ humoribus. Hæc ex Galeni cõmẽtariÿs manifeſta ſunt legẽtibus. pagina* 166. *Et qui abſceſſus in pernicioſum vel iudicatoriũ.Valet ac ſi dicas abſceſſus in perniciẽ vel ſalutẽ:cũ nomẽ Criſis frequẽter per ſe ſumptum integrã morbi ſolutionẽ indicet, vel ſaltem inclinationem ad melius : id facilè probari poteſt ex Gal.commentario,cùm inquit: Abſceſſus qui per emißionem fiunt,ſunt meliores:per repoſitionem verò minus commodi, atque horum ipſorum qui quidẽ à loco adfecto remotißimi & in partes ægri ignobiles boni ſunt,contrarÿ verò his praui.*

IND

INDEX TVM VOCVM, TVM RERVM QVAE IN HOC OPERE CONTINENTVR, COPIOSVS.

* * *

Αμιν

Caus

corrip

quibus

Med

Phre

Pleuri

Sanit

Vox

FINIS.

GALENI IN PRIMVM EPIDEMIORVM HIPPOCRATIS, COMMENTARIVS PRIMVS.

***

Principium desideratur.

OLV'M *hos qui in vnoquoque cœli statu fiunt morbos præsentiet, victúmq; immoderatis ambiētis nos aëris cōstitutionibus contrariū excogitās, ne fiāt prohibebit. Nā si proba primorū corporū tēperies est sanitas, quòd aëris intēperies eā quidē corrūpet, seruabit autē cōtraria viuēdi ratio, cōstat omnibus. Qua efficitur ratione, vt Quintus perperā tum hos libros*
» *exponat, tum aphorismos, vbi ita scriptū est: Ex*
» *anni tēporibus si hyems quidem sicca & borealis*
» *fuerit, Ver verò pluuium & austrinū, vt æstate*
» *fiant febres acutæ, oculorū inflāmationes & dy-*
» *senteriæ est necesse. Nempe sola experiētia id cognitū esse ait Quintus citra causæ rationē: Primū quidē in hoc peccans quòd causas eorū quæ in his scripsit Hipp. rursum is in libro de aëre, aquis & locis scripserit. adde quòd cōmodam doctrinæ partē transgressus sit. Nā cū interpretum officia*

duo

duo sint, vt & libri mētem seruent, & lecturos libri cōmentarios cōmoda doceant, munus vtrūq; Quintus labefactauit, dum redundantes morbos cum ambientis nos aëris statu nō coniungit, cum ipse Hipp. eos coniungi velit: quippe cū neq; futuros præsentire, neq; qui formantur inhibere, neq; factos sanare valeamus, nisi affectionem quā in corporibus nostris parit aëris intēperies cognouerimus. Nā & hoc pacto cæterorū statuū omnium prætermissorū facultates ipsi reperire valebimus. Quisquis igitur ex epidemiorum lectione iuuari insigniter ad artē voluerit, vt librum de hominis natura, librū de aquis, aëre & locis, aphorismos itē illos, in quibus de anni tēporibus tractat, & statuū tum calidorū tū frigidorū, tū siccorū, tum humidorum facultates docet, voluat antea satius est. Necessaria quoq; est & ipsa prognostici lectio. Nam quæ in libris epidemiorū scripta sunt, quæ in prædictis libris docuit cōsequūtur. Primū quidē quòd calidi, frigidi, sicci & humidi symmetria quædā primorū corporū sit sanitas. Secūdū quod Ver temperatissimū sit, vbi propriam seruauerit temperaturam: atq; ob id in eo abundat sanguis, quomodo & æstas quā cōueniat calidior & siccior, & hyems humidior frigidiórq;, atq; inæqualis tēperamēto autūnus, in quo siccū & frigidum euincāt. Quòd item in horū vnoquoq; vnus quidam abundet humor, vt paulò antè dixi. Ab his tum tertiū, tū quartū in libris declarata sunt. In

libro

libro quidem de hominis natura quòd morborum epidemiorum causa aër sit. In prognostico verò quę'nam signorũ per quę prænotiones fiunt cuiusq; facultas sit, tum in qualitate, tum magnitudine. Te autẽ qui præsentem tractationem lecturus sis promptã omniũ quæ percurri memoriã habere volo, vt facilius quæ à nobis dicentur consequi valeas. Primum verò omnium librum de aquis, aëre & locis te legisse velim, vt non ignores in quibus ipse Hipp. scripsit: & sum approbaturus morborũ genera quæ ab Hippo. ita distincta percurri, qui morborũ epidemiorũ causam aërem pronuntiat. Is siquidẽ in libro de hominis natura hæc scribit: Morbi autẽ fiunt alij quidem à victu, alij verò à spiritu, quem intrò trahẽtes viuimus. Dignoscẽtur aũt vtriq; hoc pacto. Vbi ab vno morbo quidẽ multi eodẽ tempore capiantur, causam illi ferre acceptã oportet quod est cõmunissimũ, & quo maximè omnes vtimur: est aũt quod respirando attrahimus. Cõstat siquidẽ victũ cuiusq; nostrũ causam non esse vbi morbus omnes deinceps lædat, tũ iuuenes tũ senes, tũ mulieres tũ viros æquè, tũ vinibibos tũ aquæ potores, tum qui mazã tũ qui panẽ esitant, tũ qui parum defatigantur tũ qui multũ laborant. Cùm itaq; quolibet victu vsi homines morbo eodẽ capiũtur, victus ratio causa non erit. At vbi morbis differentibus diuersiq; generis homines conflictantur, suus cuiq; victus sanè in causa est. In qua dictione

Hipp.

Hipp. cœli conditionẽ & non victũ causam esse ait morborũ epidemiorũ omniũ. Potest quoque & aquæ prauæ potus interdũ morbũ omnibus cõmunẽ efficere, quod in castris euenisse narratur: quomodo & ob loci naturã, vbi omnes loco eodem castrametati permãserũt. id qđ & interdũ euenire põt ex barathris Choronijs appellatis, ex quibus spiritus abũdè spirãt. Hæc ergo quòd aërẽ inficiãt morbos ideo procreant, atq; in præscripta oratione cõtinebũtur. Morbi verò quos tũ cibi tũ potus generãt, & rari & cognitu faciles existũt. In libro itaq; de hominis natura causam eius quod multis morbis est cõmune cõmunißimã appellauit. In libro verò de aquis, aëre & locis morbos qui ita generãtur, παγκοίνους. i. omnibus cõmunes vocauit, ita inquiẽs: De vnoquoq; aũt tẽpore procedente « & anno, & qui cõmunes omnibus morbi vrbem « sint correpturi vel æstate vel hyeme, prædicere po « terit. & rursus nõ multò pòst: Hi quidem morbi « peculiares ipsis sunt, & siquis omnibus communis « morbus præhẽderit ex anni tẽporũ mutatione, hi « & illius participes erunt. & pòst paulò: Viris hi « morbi peculiares sunt & vernaculi: Itẽ seorsum, « siquis morbus cõis ex mutatione præhenderit. Deinde paulò infra: Morbus his ipsis cõnutritus est « tũ æstate tũ hyeme. Nec te latuerit dictũ hoc tum « in præscriptis orationibus tum in alijs quibusdam Hipp. libris, morbos eos qui perpetuò locũ aliquẽ occupãt, quos & endemios vocãt, censeri inter eos qui multis cõmunes existũt, quomodo & pestem

ipsā. Nēpe & pestis inter cōmunes annumeratur morbos, vt & ipse de ea re in libro de victus ratione in morbis acutis antea ostendit his verbis:
» Cū.n.nullus cōmunis pestiferi morbi modus pas-
» sim grassatus fuerit, sed morbi differētes diuersi-
» que generis & similes fuerint, plures ab his quā
» ab alijs omnibus intereūt. Patet itaq; morbos qui & malignissimi sunt, & pestilētes vocātur, ex morborū epidemiorū genere esse: epidemios verò ex genere tū plebeiorū, quos πανδήμους vocant, tū oībus cōmuniū (πανκοίνους appellāt) qui morbis differētibus & nō eiusdē generis è regione opponuntur. Hos quidem ita appellauit. Pestes verò appellant homines omnes, agnoscúntq; morbos pernitiosos esse, mittúntq; sæpius ad Deos de eorum curatione consulturi. Non hic autem solum verbum ἐπιδημήσαι. i. passim grassari scripsit: ve-
» rūetiā & in prognostico, ita inquiēs: Oportet au-
» tē & morborū perpetuò ἐπιδημεόντων. i. passim
» grassantiū motus celeriter animaduertere, & tē-
» poris statū nō ignorare. Interdū aūt & in libris epidemiorū dicentē ipsum audire potes: ἐπεδήμησαν. i. passim grassatæ sunt & dysenteriæ in æstate multæ. Interdū autem & aliæ febrium passim grassatæ sunt formæ: Nempe & alijs morbus epidemius erat. Scriptū est aūt hoc nomē ἐπιδήμιον in quibusdā exemplaribus per quatuor syllabas, vltma cōstante ex μ.ο.& ν.in alijs per quinque, ex μ.& ι.postrema syllaba ex ο.& ν. Hæc ad ea quæ dicentur memoria tenenda sunt, nosséq; debes

morbos quosdam communiter multos prehendere, qui cõmunes dicuntur: alios vnũquenq; priuatim inuadere, & sporadicos appellari. Inter cõmunes autẽ alij endemij sunt, alij epidemi & epidemij tũ quatuor, tũ quinq; syllabis (vt dictũ est) scripti & dicti: atq; horũ qui perniciosißimi sunt, pestilentes appellantur, causam ex statu cœli habẽtes & ipsi, quomodo morborũ epidemiorũ genus vniuersum. Scripsit autẽ & nonnullos pestilentes status, vt eos de quibus in tertio agit, ꝓpterea quòd & genere pestis epidemius morbus sit. Hoc itaq; definiuisse priusquàm particularia explicentur cõmodius duxi: à quibus ad eorum explicationem iã me conuertã, si hoc vnũ adhuc præmonuero, quod & in multis à me scriptis libris prius dixi, eos qui artẽ Medicã perdiscere volunt, vt sese in particularibus quæ sensu percipiũtur exerceãt, cohortatus, vt quæ antè vniuersaliter didicerũt dignoscãt. Particularia aũt huiuscemodi principiũ vniuersalis cõstitutionis esse experimentarij asserũt: aiuntq; vera illa esse theoremata quæ constitutionẽ ab experiẽtia sunt assecuta. Nobis autẽ nõ ita. Sed theoremata multa ratione inuẽta esse vidẽtur, quorũ tñ veritas indicatur, cũ ab experimentis tum stabilitur tũ fidẽ accipit. Hoc sanè pacto & his quæ de Solis & Lunæ magnitudine & distãtia demõstrata sunt, fidẽ nõ adhibentes, vbi à sensibilibus multis alijs quæ per Geometricas rationes reperiũtur, & ab eclipsibus singularibus

gularibus ſtabiliũtur, certiorem habemus fidem. Vbi itaq; quæ per Geometriã demõſtrata ſunt, ſi à ſingulariter cõtingentibus maiorẽ fidem accipiãt, atq; credibiliora reddita cõpertiorem habeãt veritatem: ſanè multò magis quæ in Medica diſciplina vniuerſaliter dicta ſunt, certiorem habebunt fidem ſi particularibus ſtabiliantur exẽplis, quæ in epidemiorum libris fieri oſtendemus.

PRIMVS STATVS. HIPP.

IN Thaſo autumno circiter æquinoctium, & ſub vergilias, pluuiæ multæ, continuæ, molles, vt in auſtralibus.

GALENVS.

Quòd loci quidẽ cognitio ad morborũ epidemiorũ doctrinã vtilis exiſtat poſtea dicã. Nunc verò orationẽ ipſam prius explicabo autoris inquiẽtis: Circiter æquinoctium, & ſub vergilias. Nẽpe cũ duo exiſtant æquinoctia, duæ quoq; & vergiliarũ ſignificationes: quódnã ex illis dicat ipſe oſtendit adiecto orationi autumno. Nam fit Vere alterũ principiúmq; ipſius in noſtro tractu ipſum eſt, veluti etiã & finis omnis ſub vergiliarũ ortũ. Reliquũ æquinoctiũ autumno fit, atq; πλειάδων. i, vergiliarũ occaſus. Nihil autem intererit dicere vel numero plurali πλειάδας, vel ſingulari πλειάδα. Occidunt autẽ pleiades ab æquinoctio autũnali diebus circiter quinquaginta, non ignorantibus nobis tum æquinoctia tum ſolſtitia fieri vno tẽpore in plagis omnibus quã-

quam stellarũ tum ortus tum occasus euarient, vsqueadeo vt in singulis regionibus proprij sint. Solis siquidẽ his qui sub eodẽ habitãt polo communes astrorũ sunt tũ ortus tum obitus. Vocant autẽ Græci vt plurimũ quod ex multis stellis constat, ἄστρον, vt vel Taurũ totũ, vel aliquam eius partẽ, vt suculas & vergilias. Interdũ tamen singulos ἀστέρας .i. singulas stellas astrũ .i. sidus appellãt nõ tñ quòd ex multis cõstat ἀστέρα .i. stellã appellãt. sed ἄστρον solùm ita: vnã verò quãlibet non stellã solùm, vt dixi, sed etiam astrum, vt Arcturũ, caniculã, luciferũ, hesperũ. Est autem ad præsentẽ omnẽ tractationem maximè necessariũ, vt in singulis regionibus in quibus sanaturi sumus, singulorũ astrorũ tum ortus tum occasus cognoscamus. propterea quòd anni tempora circũscribant. verbi gratia: Veris in Hellesponti parallelo principium quidem est quod eo tempore est æquinoctium: Finis verò pleiadum exortus, qui & æstatis initium existit. quomodo æstatis terminus, principiúmq; autũni Arcturi ortus, qui autumnale æquinoctium diebus quasi duodecim antecedit. Vergiliarum præterea occasus principium hyemis est, & finis autumni. Mirari verò arbitror, licet, causáq; peruestigãda cúrnam prætermissus sit stellæ cuius maxima est significatio, ortus qui in æstate fit, videlicet Sirij: vocant autem ipsum quidam & canem totius astri appellatione abutentes. Canis siquidem totum astrum

est.

est. Serius verò in ipsius mãdibula existit: quem rectè quispiam προκύνα, id est, ante canem appellauerit, & non canem. Stellæ'que huius ortus principium eius anni partis est, quam oporam vocant. Atq; qui annum in septem diuidunt tempora, æstatem ad canis vsq; exortum extendunt. Hinc verò ad Arcturum vsq; oporam. Iidem & hyemem in tres secãt partes, medium quidem huius quod circa solstitium est tempus facientes: de extremis verò prius quidem σποϱητὸν, id est, sementẽ, posterius verò φυταλιὰν, id est, tẽpus inserendi: Nam ita ipsi appellant. Præterea in libro de septimanis inscripto Hippocratis reperitur annus in septem diuisus partes, insectis quidem manantibus autumno & Vere, sectis verò hyeme quidem in tres partes, æstate verò in duas. Vtilis itaq; talis diuisio vt progressus sermonis declarabit. vtilis quoq; & in quatuor anni tempora vt & hoc prius demonstrauit Hippocrates, vbi & humorum victorias & morborum species docet, & quæ ambo hæc præcedunt aëris temperamẽta: quæ quatuor habent differentias. Nempe & si quammaximè bifariã tempus pleiadũ ortus atq; Arcturi mediũ quis secuerit, certè cõmune est omni vt siccius mediocri existat: veluti & hyemi, vt tum frigidior tũ humidior sit, etsi trifariã diuidatur. Magnæ igitur temperamẽti differentiæ quas & generales cõuenienter quis dixerit, annũ in quatuor diuidũt tempora siue genere siue spe-

cie inuicem differentia vocare quispiã voluerit: singulæ verò harũ differentiarũ sectiones æstatẽ quidẽ in duas, hyemem verò in tres secant partes. Horũ verò anni temporũ diuisio ex ipsorũ tempore efficitur. Tẽpus enim quod vergilias Arcturúmq; interiacet quatuor menses continet: plures verò quàm quatuor quod vergiliarum occasus & verni æquinoctij medium existit. Veris tempus nè integros quidem duos habet menses. quo factum est, vt iure insectum permãserit. Ob id verò autumni tempus quàm veris maius fuit. In menses siquidẽ duos extenditur: hoc verò magnitudine ab hyemis æstatísque tempore multum vincitur. Hæc itaq; semel quidem à me dicta ad omnẽ sequentẽ orationẽ memoria teneantur, vt facilè ad singularũ nationũ menses qui alij alijs sunt, transire valeamus. Nã si omnes eosdẽ haberent, nõ Arcturi vergiliarúmq; & canis & æquinoctiorum & solstitiorũ meminisset Hipp. sed dicere ipsi satis fuisset, apud Macedonas, verbi gratia, mense incipiente quem Dion appellãt, talem quendã statũ fuisse in ambientis nos aëris temperamento. Nunc verò quoniam Dion solis quidẽ Macedonibus manifestũ sit, Atheniẽsibus verò aliisq; hominibus nõ manifestũ, volueritq; Hipp. nationibus prodesse omnibus, satius ipsi fuit nullo memorato mense solum scribere æquinoctium. Nempe æquinoctium vniuersitatis quædã res est: Menses verò singulis nationibus

sui

ſui & peculiares. Qui ergo aſtronomiæ eſt imperitus, ſciat Hippo. non parere, qui ad eam ob dictorum vſum cohortatur. Quoniã verò tum liberale, tum benignũ eſſe videtur eiuſmodi imperitis opem ferre, tentabo ego quatenus licebit auxilium ſubſcribere, cui ſi mentem attendant, omniũ horum quæ dicit Hippo. commoditatẽ accipiant. Anno igitur toto in quatuor tẽpora ſecundum æquinoctia & ſolſtitia diuiſo, vbi ſemel quis aſtronomicũ virum interrogauerit in quibúſnam mẽſibus quatuor hæ partes fiant, deinde eas perceperit, poterit & cũ de alijs ſingulorũ aſtrorum ſignificationibus audierit, voti eſſe compos, vt ſi exempli gratia, antea didicerit autumnale fieri æquinoctiũ in principio menſis Dij, ſciet hyemale ſolſtitiũ fieri quaſi poſt menſes tres in principio menſis καθ' ἑκάστον πέρατος: Nẽpe hoc nomine apud Macedonas ſignificatur. Vernũ autẽ æquinoctiũ principio Artemiſij: veluti æſtiuũ ſolſtitiũ initio lωi. Nempe in principijs dictorũ menſiũ tũ æquinoctia, tum ſolſtitia apud Macedonas fiunt: qui ita numerant, & appellant menſes. Qui igitur hæc didicerit, priúſq; Arcturũ quidẽ ante autũnale æquinoctiũ quaſi duodecim diebus exoriri didicerit, vergilias verò occidere poſt dies circiter quinquaginta, ſciet quoto mẽſis cuiuſq; die ſidus vtrunq; exoriatur: obſeruabítq;, ſi Hipp. ſequi velit, qualíſnã fuerit temperamẽti aëris mutatio. Menſes verò nõ ſunt pro Lunæ

ratione supputādi veluti nūc in pluribus Græciæ ciuitatibus fit: sed pro ratione Solis, apúdq; omnes antiquiores vrbes & plurimas natiōes numerātur. Atq; apud Romanos annus totus in mēses duodecim diuiditur. Habétq; horum vnus viginti & octo dies, quē à solstitio brumali numerant secundū. Primus verò à solstitio quē & totius anni primū faciunt, vnū & triginta adsumpsit, quomodo à solstitio tertius, nēpe & ipse triginta & vnū diē continet. Quartus triginta est dierū. Quintus vnū à triginta accepit. Sextus triginta habet. Qui à sexto sunt menses duo, triginta & vno cōstant. Qui hos sequitur triginta est dierū. Huic succedens vnius & triginta, qui decimus totius anni numero existit. Vndecimus triginta habet. Duodecimus vnū & triginta. Quòd si singulorū mensiū dies cōnumeraueris, omnes sunt trecenti sexaginta & quinq;. Atq; cū ita annos quatuor numeraueris, anno quarto mensem tertiū duorū & triginta dierū faciūt, vt anni singuli tercētū sexaginta quinq; dies habeant, & quartam diei vnius partē. Ex Palæstinorū verò supputatione duodecim mēses efficiūt dies tercentū quinquaginta & quatuor. Nam quoniā à Lunæ cū Sole coniunctione tempus ad omnē aliā coniunctionē præter nouem & viginti dies, aliam adhuc dimidiā adsumit partem: ob id duos mēses qui quinquaginta & nouē cōtinēt dies, in duas secant inæquales partes,
alterā

alterã ex ipsis mensibus triginta dierũ, & alteram viginti & nouẽ efficientes. Coguntur ergo qui ita mẽses cõtexunt, aliquẽ statuere intercalarem, vt primum quod reliquum est ex superioribus annis aceruetur, & tempus vnius mensis fiat. Quo autem modo menses intercalares inserendi sint, ab astronomis tum alijs tum Hyparcho scriptũ est. Quare, vt dixi, apud illos qui mẽses ita numerant definiri dies nõ possunt, in quibus tũ æquinoctia, tum solstitia, tum siderũ illustrium exortus fiant. Apud eos verò qui pro Solis ratione numerãt, definiri possunt, vt dixi apud tũ Romanos, tum Macedonas, tum Asianos nostrates, & apud alias multas nationes. Cũ hæc itaq; sequentiũ orationũ omniũ cõmunia à me dicta sunt, ad propositam me referã orationem, in qua ab aëris statu qui in Thaso fuit, incipiens inquit: Autũno circiter æquinoctium & sub vergilias, pluuiæ multæ. Nempe cũ autũnus circa æquinoctiũ esset, duósq; menses habeat, non confestim ab initio dictus status simul cœpit: sed circa æquinoctiũ cœpit, perseerauitq; ad vergiliarũ vsq; occasum dies circiter quinquaginta. In Thaso autumno Quinti sententia, neque ad morborũ præsensionẽ aliquid cõmonstrat regio, neq; prorsus fieri potest vt futuri prænoscantur morbi: At solũ morbi quidam naturali in anni temporibus corrupto temperamento. Interdũ verò & ipsorum formas nõ ex methodo logica, sed sola

experientia notas esse ait. Atq; etiam temperierum implicationes permistionésq; quas syndromas id est cõcursus appellant experimẽtarij Medici qui aphorismos explicant, experimento inuẽtas esse dicebant, quæ quorundam morborũ causæ essent, vt verbi gratia: Cũ hyems sicca & aquilonia fuerit: Ver autem pluuium & austrinum, æstate erunt febres acutæ, oculorũ inflãmationes, & difficultates intestinorũ. Et rursus: si hyems quidem pluuiosa atq; austrina fuerit, ver autẽ squalidum & brumale, mulieres quibus partus Vere instat, ex omni occasione abortiunt. & cætera quæ deinceps recensuit, vbi quatuor tãtùm differẽtias temporũ scripsit, quanquàm permultæ sint. Quod versare animo Quintũ oportebat, deinde tum considerare, tum peruestigare, primũ quidem anni temporũ in id quod præter naturã est digreßiones: deinde pluribus inuentis numerũ omniũ peruestigare, mox considerare quã ob caussam quatuor tantum Hipp. memorauerit, à quibus omnibus inuentis methodũ aliquam peruestigare liceret, quà vsi cæterorũ omniũ statuum facultates cognosceremus. Hic siquidem solus ad tum eos qui fiunt, tum grassaturos morbos præsentiendos idoneus erit, imò & quoad fieri poterit ad eos impediẽdos, qui cõmemorata via progredietur: aut si hoc assequi propter causæ magnitudinem nõ poßit, saltem his capiatur cõmoderatißimis. Nã quòd melius morborũ curationem

nem inuēturus sit, qui in his quæ dixi omnibus mentem exercitauerit, quàm qui nihil antea sint perscrutati, neminē ex plebe ignorare existimo, nedū probè institutos. Nā quòd Hip. ipse plures nouerit status quàm quatuor qui in aphorismis descripti sunt, ex his ipsis libris quos explicare pro posuimus satis liquebit. Nēpe in primo horū primū scripsit statū de quo in calce inquit: Facto autē toto ductu ad austrina & cū squaloribus. Secūdū aūt in quo rursus ait: Facto autē anno toto frigido & humido & boreali. Tertiū aūt tū inæqualē tū variū, qui paulò ante Arcturū cœpit frigidū & humidū. Deinceps aūt factū ab autūnali æquinoctio ad pleiadū vsq; occasū, prorsus austrinū, vnà cū immodicis humiditatibus. Deinde cōtinuata serie frigidū & siccū cū ventis aquilonijs maximis per totā ferè hyemem. Deinde frigidū & siccū ad canis vsq; ortū. Hinc affatim magni æstus ad Arcturum vsq;, in quo pluuiæ austrinæ ad æquinoctiū vsq;. Status hic quāquā inæqualis fuisset, vincebāt tñ frigidū & siccum. Scripsit præterea & in tertio horū librorū statū, quē rursus in sūmā vnā reducēs dixit: Annus austrinus, pluuius, absq; vētis assiduè. Aliū verò statū in secūdo circa initia scribēs inquit: Carbūculi in Cranone æstiui, pluebat per æstū largo imbre, fiebāt aūt magis spirāte austro. Atq; vt hic status calidissimus est & mediocriter humidus in vno scilicet anni tēpore in quo fuit, æstate:

ita & qui in tertio describitur libro per totum annum. Sunt verò & alij status descripti in epidemiorum libris, quos in aphorismis subticuit. Quatuor verò, quos, quia cæteris frequentius fierent veluti exemplum esse intellexit, vnà cum rationis quam in libro de aquis, aëre & locis tractat, declaratione in aphorismis scribere voluit. Quòd si & rationis declarationē in totū prætermisisset, eam certè ex his quæ ab ipso in aphorismis scripta sunt inuenire potuissemus, quæ viro Logico ad dictorū inuentionē sufficiunt. Scire etenim hoc oportet demonstratum quidem à nobis iam sæpius abundè in multis, dicendum verò & nūc quoad eius meminisse necesse sit, fieri nō posse vt particulares in artibus omnibus simpliciū medicamentorū cōplexiones experimento cognoscantur ob multitudinem: sed in his omnibus vna est inuentionis via per propria elementa. veluti & in Grammatica fit. Quæ'nam igitur propria statuum elementa sint, ab ipsa rei substantia in animum inducti cōtemplemur, vt ex cōmentarijs de demonstratione instructi sumus. Ab initio itaq; sermone collecto iam tibi percurram omnia cōtinēter, nullis prætermissis. Anni tēpora humiditate, caliditate frigiditate, & siccitate differūt. Nempe hyems humiditate & frigiditate cætera antecedit, vt æstas caliditate & siccitate. Ver autē exactè in medio ambarū existit. In neutra siquidem oppositione alterum alteri præstat, neque

sicco

ſicco humidum neq; calido frigidum, ſed quædam partium vtriuſq; oppoſitionis æquabilitas atq; omnium horarum totius prope diei & noctis ſimilitudo, nulla inſigni facta in ipſis vel permutatione vel exuperantia, qualia autumno videtur: frigore quidem manè in eo vigēte, circa verò meridiem calore vehemēti, ſed rurſus ad occaſum in frigus tranſeunte. Dominatur tamen in eo ſiccū humido, & frigidum calido. Talis quidē eſt anni tēporū temperatura, vt magna ex parte mutatio fiat. paulatim quidē vt toto tēpore à nemine percipiatur: quòd ſi iuxtà magis percipiatur, nō tamen vniuerſim id fit neq; immoderatè in naturalibus humidorū mutationibus. Exoriente itaq; Arcturo, magna ex parte pluit cum ventis frigidis: & iam hinc autūnus incipit, & finitur æſtas. Deinde ſequenti tēpore ſenſim quidē & citra ſenſū cū ad frigidius fit mutatio vergiliarū occaſus cōſpicuū facit æquinoctiū. atq; hīc prorſus ſimiliter ad æquinoctiū vernū puenit, ſimiliſque interdū ad exortū vergiliarū vſq; fit adiectio. Sæpius verò et cōſpicua quædā circiter tēpus æquinoctij, moderata tamen. Quinetiam ab exortu vergiliarū ad canis exortū vſq;, tum calidū, tū ſiccū augentur & ſenſim & mediocriter. qui cum aduenit, auſtrina quidē pauca tempeſtas erit, mox pluuiæ æquè ac anniuerſarij venti quos, Eteſias vocāt, ad Arcturi vſq; ortum. Nos verò & experimentū & ratio docuerunt, vbi hoc pacto anni

temp

tēpora progrediantur atq; inuicē cōuertātur, neque pestē vllā fieri neq; morbos epidemios vllos: sed solos eos quos ipse sporadas appellat, victus rationem consequētes. Quoniā verò in singulis anni tēporibus peculiaris quidē euincat humor vt ipse docuit, hyeme quidem pituita, vere sanguis, æstate bilis, autūno verò bilis acida: ob id his qui praua vtūtur ratione non ijdem in omnibus anni temporibus redundant morbi: sed vt ipse docuit, Vere quidem melancholiæ, maniæ, epilepsiæ, sanguinis æruptiones, atq; alij quos serie cōtinuata recen set morbi: æstate aūt alij atq; alij autūno. Hyeme item alij, qui fiunt quidem ex delictis in victus ratione, sed formis permutantur & ob anni tempus, & ob ætatem & ob naturā. Nempe quoniā & in naturis & in ætatibus corporum temperaturæ aliæ fiunt, atq; humorum differunt victoriæ, ob id & in his nunc permutabitur morborum forma. Itaq; de ætatum differentijs ita scripsit: In ætatibus autē contingunt, paruis quidem & nuper genitis pueris oris vlcera quæ aphthæ dicūtur, vomitus, & reliqua quæ ab his secūdum ætatem omnem scripta sunt. De naturis aūt ita: Ex naturis aliæ quidem ad æstatem, aliæ verò ad hyemē bene vel malè natæ sunt: fit itaq; vt ægri corpus æqualē cū aëre faciētis causæ rōnem habeat. Vbi aūt ambo cōcurrerint, ascititiū efficitur tēperamētū, à quo paßim graßantiū morborū exoritur generatio. Si itaq; nouerimus quidnā ī corpus

homi

hominum facere poßit aëris caliditas, quid frigus, quid ſiccitas, quid humiditas, nouerimus quoq; & qualiſnam ſit quæ patitur natura, futuros morbos, tum inuenire, tum præſentire non amplius difficile fuerit. Atq; adhuc ante hæc cognoſcemus quod bene dictum ſit: In compoſitis cõſtantibúſq; temporibus ſi tempeſtiuè tempeſtiua progrediantur, morbi conſtãtes & boni iudicij fiũt, in incompoſitis inconſtantibúſq; inconſtantes & difficilis iudicij. Quæ'nam igitur fuerint dictarum qualitatum virtutes, humiditatis, ſiccitatis, caliditatis & frigiditatis, audi ipſum Hippocratem dicentem in aphoriſmis: Ex anni autem temporibus ſiccitates in totũ imbribus ſunt ſalubriores, minúſq; mortiferæ. Morbi autem in imbribus magna ex parte fiunt, febres longæ, vẽtris fluxiones, putredines, epilepſiæ, apoplexiæ & anginæ: In ſiccitatibus autem tabes, oculorum inflammationes, arthritides & ſtranguriæ. hæc itaq; ab ipſo de ſtatibus in longius tẽpus extenſis dicta ſunt. Vt autem & in his de differentijs in humiditate & ſiccitate docuit, ita & de his quæ in caliditate & frigiditate ſunt, vbi ſcripſit de ſtatibus, tũ aquilonijs, tum auſtrinis. Nempe in plaga noſtra aquilo frigidus eſt, auſter calidus, niſi fortè (quod rarum exiſtit) principio Veris frigidus ſit, vel in alia quadam regione aliquantiſper talis ſpirauerit, neque tunc aquilone frigidior. Audi itaque deinceps quónam pacto de his in aphoriſmis

riſmis ſcripſerit, ita exorſus: Auſtri auditum grauantes, caliginoſi, caput grauantes, pigri, diſſoluentes, & cum huiuſmodi tempeſtas præualuerit, talia in ægrotationibus patiuntur: ſi verò aquilonia fuerit, tuſſes, fauces, alui duræ, difficultates vrinæ horridæ, dolores laterum & pectoris, & quando hæc tempeſtas præualuerit, talia in morbis expectare oportet. Hæc itaque de vehementibus, tum auſtrinis, tum aquilonijs ſtatibus longo perdurantibus tempore ab eo dicta ſunt. Nam per verbum δυναστεύειν, id eſt, præualere, id oſtendit, non de ſtatu qui in Vere, aut breui tempore ſpirat, neque de eo qui pluribus quidem ſpirat diebus, ſed imbecillus hoc inquiens nomen, de quotidianis autem, tum auſtrinis, tum aquilonijs flatibus audi rurſus quæ ait: Quotidiani verò ſtatus, aquilonij quidem corpora cogunt, robuſtiora potentioráq; & coloratiora & melius audientia faciunt, vẽtres exiccãt, oculos mordẽt, & ſi dolor thoracem obſederit, eum augent: Auſtrini verò corpora diſſoluunt, humectant, grauãt tum caput, tum auditum, vertigines procreant, mouendíque difficultatem, tum in oculis, tum in corpore faciunt, & ventres humectant. Dixit & ipſe in aphoriſmis alia quædam de anni temporum natura, atque vniuerſa inter ſe conuerſione, quorum vnumquodq; ſuo memorabimus tempore. Hoc in loco ſatis fuerit, ſi nobis conſtiterit primas elementares ſtatuum virtutes ab ipſo dici

Hippoc

Hippocrate, in quibus oportet de omnibus quibusuis statibus nos via & ordine progressos inuenire quinam futuri sint morbi, quomodo prohibendi, vel iam conflati curandi. Hic etenim maximus est præsentis tractationis fructus. In elementis verò horum est etiam regio, quæ & ad morborum præsensionem ipsa quoque nonnihil ostendit: quomodo & vniuscuiusque natura, ætásque, & vitæ institutum & victus ratio. Demonstratum autem manifestè ab eo est in libro de aquis, aëre & locis, quales cuique regioni abundent morbi. Poteris itaque vbi ambientis nos aëris status immoderatè, tum frigidus, tum humidus redditus suapte natura morbos ab ipso demonstratos procreaturus sit, similem ex regione adsumere indicationem, ab ætate item, & natura, & vitæ institutis, & victus ratione. Humidi siquidem & frigidi, tum natura, tum externis circunstantijs facilius à morbis qui ex humido & frigido statu futuri sunt, corripientur: contrarij verò difficilius. Si itaque regio humida & frigida fuerit, talémque statum habuerit, morborum huic statui familiarium facilis erit generatio, conferente etiam ad hoc regione: vt sanè si omnis immoderatius calidus aliquando fiat & humidus status, qualē in secundo epidemiorum morborū descripsit in principio, inquiēs: „ Pluebat per æstus largo imbri aßiduè. Regio autem ad dictorum putridorum morborū generation

rationem confert maximè quidē, ſi in vtroq; intemperata fuerit, calidior ſcilicet & humidior. Confert quoque ſi in altero horum fuerit intēperata, vt Cranon in concauo & meridionali loco ſita, quæ ob id putridis morbis potiſsimum vt carbunculis exercetur, atq; præter cætera incommoda à vētis etiam aquilonijs eſt auerſa, ſpiratiunculis & nenemijs appellatis, id eſt, ventorum tranquillitatibus occupata. Cranon itaque eiuſmodi eſt. Thaſus verò contrario eſt ſita modo. Ad ventos ſiquidem aquilonios frigidóſq; conuerſa eſt, Thraciæ ex aduerſo. Cùm itaq; ſtatus totus ad auſtrina factus eſſet & cum ſqualoribus, locus pro ſua ratione nō facilè ſtatui huic patebat. Nā ſi meridionalis ſimul & concauus fuiſſet, dictus ſtatus ſummè peſtilens ipſi fuiſſet.

Pluuiæ multæ, continuæ, molles.

Trifariam pluuiæ multæ fiunt. Interdum quidem ob pluuiam ipſam vniuerſim raptímq; delabentem: Interdum propter temporis diuturnitatem, quanquàm aquarum ſtillæ ſolæ quotidie fiant: Atque interdum concurrentibus ſimul ambobus. Habes autem ipſorum omnium ſcripta exempla in epidemiorum libris. Primi quidem modi ſtatum quo ita exorditur : in Thaſo ante Arcturum pluuiæ multæ : oſtendit ſiquidem has fuiſſe magnas, aquæ confertim delabentis copia, alterius modi exemplum eſt, quod nunc eſt dictam : Pluuiæ multæ, continuæ, molles.

Nempe

Nempe copia ipsarum aceruata erat, quòd continua longo tempore fuisset pluuia, & non prorsus vno tempore copiosa, tertij modi exemplum est quod in principio secundi epidemiorum est scriptum hoc modo : Pluebat per æstus largo imbri aßiduè. Largum siquidem ad prædictum modũ commune est, aßiduè verò ad secundum. De statibus itaq; illis rursus vtroq; suo loco dicemus. Is verò de quo agere proposuimus, qui inter autumnale æquinoctium & hyemis principiũ factus est, pluuiam habuit toto suo tempore mollem, vt ipse dixit, quod opponitur confertim, largè & vehementer.

Hyems austrina.

Quod autumni finem nouerit & ipse pleiadum occasum quem compendiaria voce appellat & pleiada, manifestè indicauit inquiens, hyems austrina. Nam vbi prædixisset circiter æquinoctium, addidit & sub pleiadas, scripsitq; deinde hyems austrina, tanquam nullum intercedat tempus quod peculiarem expostulet declarationem, sed pleiadum occasui copulata sit hyems.

Parui flatus aquilonij.

Paruos inquit flatus hyeme fuisse, quòd si iuxta suam naturam ad finem vsque hyems perducta fuisset, prorsus magni fuissent. Atque hoc ipsis bifariam adfuit, quomodo & nunc parui fuisse visi sunt, & secundùm suam propriam magnitudinem, & secundùm temporis prolixitatẽ.

Flauerunt ſiquidem paucis diebus aquilonij & non vehementes, cùm aquilonium magnum habere hyems conſueuerit, & longo tempore.

Squalores.

Sicciorem iuſto ſtatum αὐχμὸν, id eſt, ſqualorem non admodum vſitatè appellauit: ita enim non ſimpliciter ſicciorem, ſed ſummè ſiccum appellare conſueuimus. Vt autem hyems vſqueadeo ſicca fiat, vt terram veluti in æſtate ſqualidam reddat, tum præter opinionem, tum præter fidem exiſtit. Neque enim in vere talis fit ſtatus cui nunc ſimilē factā eſſe ait omni ex parte hyemē.

Hyems tota quale Ver fuit.

Sicciorem quidem quàm ſua poſtularet natura fuiſſe hyemem ait, non tamen æſtatis inſtar ſiccam. Squalorem itaque quem paulò antè non admodū propriè vſurpari diximus, accipere par eſt nunc ab eo dictum eſſe non abſolutè, ſed ad aliquid, vt formicam magnam vel montem paruum. Nempe quòd hyems eſſet in præſenti non abſolutè ſqualida, quomodo nec formica ſimpliciter magna eſt: ſed vt magna formica, quæ ſanè & monte paruo minor eſt. Atque hyems ſqualida æſtate humidior exiſtit, quomodo & hyemē comparans dixit: Hyems tota quale ver fuit.

Ver auſtrinum, frigidum, paruæ pluuiæ.

Ver auſtrinum dixiſſe videtur, non quòd nullo pacto in eo perflauerint aquilonij, ſed quòd pauciſsimi principio, atque adeò pauci, vt totum

temporis

temporis illius ſtatum auſtrinum diceret.

Aeſtas magna ſua parte nubiloſa, pluuiæ nullæ, eteſiæ pauci, paruiq́; ſparſim ſpirauerunt.

Si quis omnia quæ de æſtate dicta ſunt compoſuerit, dicat & hanc tum auſtrinam, tum ſimul ſqualidam fuiſſe.

Facto autem toto ſtatu ad auſtrina & cum ſqualoribus.

Non quòd nullæ aquarum in toto anno diſtributiones fuiſſent, cum ſqualoribus dixit: ſed quòd prorſus pauciſſimæ. Præter enim tẽpus primum ab autumnali equinoctio aduſque pleiadas reliquum omne tempus ſatis vincentem habuit imbrium carentiam, ἀγωγὴν autem appellauit ambientis nos aëris ſtatum. Si itaque verum eſt, quòd animalium corpora vt ambiens nos aër alterentur, per imbres quidem fient humidiora, per ſqualores verò ſicciora: atque cùm euincent quidem caliditates, robuſtum erit caput, per frigora verò leuiſſimum erit: Cæterùm thorax & pulmo laborabunt. Quæ ergo dicto ſtatui quem contemplari propoſuimus, mediam habenti naturam ſerenæ & exactè puræ & pluuioſæ, adſimilantur corpora, mediam obtinebunt temperamenti conditionem, quam nubiloſam vt appellem mihi permitte. Nam ſi talis ſit aër, ſuppoſitumq́; ſit & corpora ſimul, tum alterari tum

ipſi adſimilari, claritatis gratia, vt ſtatus in ipſis genitus veluti nubiloſus quidã appelletur, nihil abſurdũ fuerit. Quomodo itaq; cùm hyems ſuum ſeruauerit temperamentum, neceſſe eſt vt humor, tum humidus, tum frigidus generetur, pituita ſcilicet: æſtate verò contrà calidus & ſiccus, vt pallida bilis: ſic vbi aër nubiloſus eſt, quidam exuberat humor, in pituitoſis quidem naturis pituita (vt quiſpiam dixerit) tum nebuloſa, tum nubiloſa. Semper enim aliquid à noſtro effluit corpore quod vaporoſum exiſtit, in ſiccis quidem ſtatibus plurimum, in humidis verò paucißimum. Hoc itaque cùm in corpore aceruatur, ſimilem tum nebulæ, tum caligini innatum noſtrum ſpiritum facit. In ambiente enim animalia aëre ſpiritui ſimilis eſt vapor, vt quis dicere audeat tali in ſtatu talem in nobis eſſe ſpiritum. Atqui vbi eodem tempore nebula, vel caligo duo hæc habuerit pathemata, vt ſcilicet tum attollatur, tum diſtendatur, alba procreatur nubes. Nunquam enim abſque humiditate aëre exactè aquilonio exiſtẽte procreatur nubes: propter enim raritatem vel denſitatẽ ſplendida aut nigra completur. Quæ igitur rareſcit nubes, lucẽ Solis in ſe ſuſcipit, atque ob id ſplendida videtur, eam ſcilicet illuminãte Solis ſplendore, quale in perſpicuis corporibus cernas: cõſtricta verò & condenſata nube, Solis lux per eam non tranſit, atq; hoc iure nigra talis videtur, non ſecus quem

aër

aër ipse noctis, vbi Solis splendor ipsum reliquerit. Videtur quoque manifestè nebula sæpius quidem ad terram delabi, quæ ros vocatur: Interdum verò tolli in altum, & manifestè fieri nubes, vel candida, vel nigra, candida quidem cùm (vt dixi) in se totam Solarem receperit splendorem: nigra verò vbi nullo pacto receperit. Intermedios autem colores pro quantitate admixti splendoris nubes accipiunt: sed forsan tibi videbitur hic sermo esse secum controuersus, qui scilicet dicat in altum tolli humiditatem & cõdensari: Nempe sursum tolli caliditatis opus est, densari verò frigiditatis. Nequit autem idem calidũ esse simul & frigidum. At si intellexeris eam quæ sursum fertur exhalationem calidam esse, atque ob id sublime vehi, aërem verò qui eam excipit frigidum, non amplius dubitabis quomodo tum sursum feratur, tum simul condensetur. Nam vt sursum feratur, ex se habebit: vt verò tum cogatur tum constringatur, ob accipiẽtem aërem, qui quò frigidior fuerit, eò magis nebulã quæ sursum tollitur, tum densabit, tum coget. Cùm itaque aër neque euidenter calefaciat, neque talem refrigerationem habeat, necesse est vt in eo talis permaneat sursum lata nebula qualis ab initio erat, fiatq; alba quidem exactè ex ea nubes, vbi à Solis splendore moueatur: media verò inter albam & nigram, vbi non perfectè eam Sol illuminauerit. Noli itaque demirari cur animantiũ cor-

pora similem huic statui habeant in se dispositionem, quin potius fidem adhibe Hippocrati dicenti: Austri auditum grauantes, caliginosi, caput grauantes, pigri, dissoluentes. Explicat siquidem hoc sermone ea corporis pathemata quæ in austrinis statibus patitur: quare vt auditum grauantes, pigri & dissoluentes, de his quæ ab austro in corporibus nostris fiunt, dicantur manifestè ita existimare oportet, & caliginosum dictum esse, quod aceruatam in nobis ob ipsum indicat caliginem, non aëris.

Ante ver quidem ex anteriore statu subcontrario & aquilonio paucis factæ sunt febres ardentes, atque his facillimè consistentes, paucisq; sanguis erupit, neque ex his peribant.

Quòd pauci quidem temporis fuerit status aquilonius ante ver, ex eo liquet, quòd totum têperamentum ab ipso prædictum sit austrinum, quod nō ita dixisset, si multos dies spirasset aquilo. Cùm verò aër paucis diebus fuisset aquilonius, paucis contigerunt febres ardêtes mites admodum & celeriter cōsistentes. Ait siquidem, atq; his facillimè consistentes. Scribunt autē aliqui πάνυ εὐσταθῆ, alij autē εὐσταθέα æquali modo & nihil perniciosum habentia. Præterea paucis sanguinis eruptiones contigisse ait, quod febrium ardentium vehementium proprium erat, vt tum delirare, tum mori, quæ neque his quæ

tunc

tunc fuerunt contigerunt, ſed febres & moderatiſsimæ & pauciſsimis euenere, vehementi & (vt quiſpiam dixerit) legitima ardente febre (quam & pallidam nominant) ortum ſuſcipiente. Hanc autem vt oſtendimus, in præſenti ſtatu ſolùm priore æſtate habebant qui natura erant bilioſi, neque multam, neq; in eo quod ſequebatur tempore, quòd dictus ſtatus humidus eſſet, atq; adhuc tum caliginoſus, tum nebuloſus. Iure itaq; paucis contigit febris ardẽs qui valde bilioſi eſſent, hiſq; neque exquiſita, neque vehemens, ſed moderata, & ſolui non contumax. Quibus itaque contigit, ob hanc factum eſt cauſam. Præceſſerat ſiquidem autumnum æſtas quæ ſecundùm naturam haberet. Exorditur enim ſtatuum enarrationẽ Hippocrates vbi primum aër in id quod præter naturam exiſtit eſt conuerſus. Vt autem in naturali æſtate valde bilioſis plenior aceruaretur hic ſuccus, neceſſe erat. Qui itaque ſucceſsit ſtatus per totam hyemem ad Ver vſque, nihil hunc auxit humorem, neque enim calidus vehementer erat, neq; ſiccus vt æſtas, neque etiam imminuit, non enim ſatis frigidus erat vt hyems quæ ſecundùm naturam habet, imo neque euaporauit, non enim erat exquiſitè ſiccus: ſupereſt igitur humorem hunc conſeruatum fuiſſe, accepta veluti tum caliginoſa, tum nebuloſa forma, propter modicam aëris, tum humiditatem, tum caliditatẽ exhalationi cõnutrita. Verùm ante Ver cùm de-

repente præter consuetudinem perflasset aquilo, in profundum corporis propulsis ab ipso humoribus, tenuissimus primum fluebat, atque ita febrẽ ardentem fecit. Neque in quibusuis aceruatus corporis partibus hic humor febrem ardentem parit: verùm circa ventriculum atque maximè os ipsius, iocinorisq; simas partes. Pari quoque modo non erumpebat sanguis: cùm proprium sit (si quippiam aliud) exquisitarum febrium ardentium per sanguinis iudicari eruptiones. Appellat autem hæmorrhagiã Hippocrates, id est sanguinis eruptionem non adiecta vnde sanguis euacuetur parte, eam quæ per nares fit. Nihil autẽ est mirum, si tum aperiantur, tum rumpantur quæ huc ducuntur venæ, à sanguine qui in sublime fertur ob caliditatem à qua necesse est vt infletur, venæq; tum aperiantur, tum rumpantur ob spiritus copiam, qui & vtres & dolia disrumpit, cùm in musto feruente aceruatur. Hoc itaq; symptoma febres ardentes non est consequutum, quæ scilicet (vt dictum est) essent moderatæ.

Multis autem ad alteram aurem tumores erant, plurimis ad vtranque non febriẽtibus & rectis, erant quibus parum incalescebãt, suntq; extincti omnibus sine offensa, neminiq; ad suppurationem ducti sunt, quomodo ad suppurationem duci solent qui ex aliis causis fiunt. Modus autẽ ipsorum erat, laxi erant, magni, fusi, sine phlegmone

gmone

gmone, ſine dolore, atque omnibus latenter euaneſcebant.

Omnes qui dicti ſunt tumores ob ſubſtantiæ caliginoſæ redundantiam contigerunt, à qua alij quidem cum pituita eſſe nati ſunt, alij à flaua bile vt eryſipelatoſi, cum ſanguine verò phlegmonoſi. Conſiſtunt verò omnes facilè, quòd promptè talis euaporetur ſubſtantia: Contrà autem qui craſſo lentoq; conſtant ſucco, difficulter euaporãtur. Qui verò in præſenti ſtatu fuerũt, laxi erãt. id eſt, molles, digitis cedentes, & qui cùm premerentur caui manerent, & ſine phlegmone, id eſt, ſine phlogoſi, id eſt, flagratione: ſine item dolore, quòd neutrum ipſis ineſſet ex his quæ dolores pariunt. Sunt autem hæc, corporum tenſio & vehemens intemperies. Tenſio fit propter craſſos lentosq; humores afflictis partibus vix ſolubiliter infarctos: Intemperies verò valida quòd calidi vel frigidi valde exiſtant. Iure itaque ſine dolore, & laxa, & abſq; vlceratione ſunt œdemata. Quòd autem talia eſſent, facileq; ſoluerentur, ob id ad ſuppurationem ducta non ſunt, veluti quæ ex alijs oriuntur cauſis. Vocat autẽ προφάσεις, id cauſas Hippocrates, interdum quidem vt conſuetudo eſt multis, nomen in cauſis quæ falsò dicuntur inferens: ſæpiùs autem manifeſtas cauſas ita vocat: interdum quoque & ſimpliciter omnes. At nũc alijs ex cauſis ortas ſuppurationes dixit, quas in febribus fieri edocuit. In qui-

bus quidem aceruati ſunt ſucci multi, craßi, & crudi: qui propter vehementiam acrimoniamq́; & febrilis caliditatis abundantiam ſurſum ad caput feruntur, deinde cùm eos in aurium glandulas reponit natura, parotides appellatæ fiunt. Non erat verò in hoc ſtatu talis quædam humorum redundantia, & qui conſiſtebant poſt aures œdematoſi tumores propter ſpirituoſam ſubſtantiam prius euaporabantur. Liquet itaque febres quidem ardentes in principio Veris fuiſſe cùm perflaſſent aquilones, dictas verò parotidas toto reliquo tempore, ſed iure optimo erãt moderatißimæ, ob eas quas diximus cauſas, qua effectum eſt ratione, vt homines recti ab ipſis affligerentur, id eſt, eas ferrent ſine triſtitia obambulantes & conſueta obeuntes munera, & vt in vehementibus morbis iacere opus non habentes. In cæteris enim neque inſigniter febriebant, imò ſi quis etiam ex illis calidior eſſet, non diu hoc ferebat, quòd redundantis humoris natura (vt dictum eſt) aëroſa magis quàm frigida eſſet.

Contingebant autem hæc adoleſcentibus, iuuenibus, ætate florentibus, atque inter hos luctatoribus, athletisq́; quamplurimis: mulieribus verò paucis fiebant.

Communem hanc cauſam in omni humorum illapſu ſcire oportet, dictam alibi ab ipſo Hippocrate, quòd ſcilicet calidiores quidẽ ſucci in ſublimiores corporis partes irruãt, frigidiores verò

deorſ

deorſum. Quoniam itaque redundans hoc in ſtatu humor ſubfrigidus & aëroſus eſſet, mediamq́; obtineret naturam tum eorũ quæ facilè ſurſum feruntur, tum eorum quæ ad inferas repunt partes: ob eam rem ſolis temperamento calidioribus vel ætate, vel vitæ instituto impetum ad caput habebat. Scimus autem adoleſcentes propter ætatem non propter vitæ institutum calidos eſſe, veluti & ætate florentes. Qui verò in palæstris gymnaſijsq́; verſantur, ob vitæ instituta calidi exiſtunt. Iure itaque paucis mulieribus fiebant, iuuenibus ſcilicet & natura calidioribus, atque his quæ non admodùm vixerant in ocio.

Multis autem tuſſes aridæ, nihilq́; à tuſſientibus exſcreabatur: vocesq́; non multò pòſt rauceſcebant.

Quænam tuſſes aridæ ſint, ipſe oſtendit, inquiens: nihilq́; à tuſſientibus exſcreabatur. Fiunt autem hæ interdũ quidẽ ob ſolã, tũ faucium, tum gutturis aſperitatẽ, nulla pulmonẽ fatigante humidorum redundantia. Nihil itaque hi expuunt quòd nihil ſuperflui habeant quod tum educi, tum vacuari expoſtulet. Tuſſes verò aliæ aridæ fiunt ob intemperiem reſpirationi deputatorum organorum, in quibus neque aliquid eſt quod expui deſideret. Aliæ rurſus fiunt cùm in ipſis humiditates contineantur vacuari poſtulantes: ſed hæ non excernuntur geminam ob cauſam, vel quòd lentæ ſint, craſſæq́;, & ita bronchijs pulmonis

monis infarciantur, vt ægrè dissolui queãt, quod in aptystis appellatis pleuritidibus fit, id est, sputo carentibus: vel quòd humor qui à capite defertur substantia aquæ instar tenuis sit, nempe talis cùm per guttur & asperam arteriã defertur, prius in pulmones funditur, quàm à spiritu per tussim sursum feratur, quod tum euenisse Thasijs videtur, repleto quidem ab austrino flatu eorum capite: sed omnibus thoracis regionibus fluxum immittente. Quòd autem talis esset tussis, testatur & quod ipsi assidet symptoma. Rauci siquidem (inquit) ita tussientes fiebant, humectatis scilicet vocalibus organis ab ea quæ deorsum ferebatur humiditate, vt in commentarijs de voce est demonstratum.

Quibusdam autem & multo pòst tempore phlegmone cum dolore in testiculũ alterum repserunt, aliis in vtrunque.

Pars quædam humiditatis illius quæ à capite in pulmonem delapsa est, ex organorum societate ad testes peruenit. De partium autem genitalium ad thoracem societate in alijs libris sermonem fecit Hippocrates. Sed quod in testes est delapsum iam malignius erat, neq; amplius primo illi simile, quòd scilicet longo tempore in pulmonis regionibus computruisset, iure itaque optimo testiculorum phlegmonæ cũ dolore erant: neq; vt parotides dolore vacuæ. Quòd autem vel alter testis vel vterque redundantiam excepisset,

humorum quantitas ipſorum cauſa erat. quibus enim paucus perueniſſet, in teſte altero firmabatur: quibus copioſior, in vtroque.

Febres quibuſdam, aliis non.

Qui redundauerunt humores, neque calidos admodùm, neque valde frigidos eſſe diximus, ſed inter vtroſque, tum natura, tum temperamento. Hinc pro ætate, naturalibus temperamentis & vitæ inſtituto, aliįs quidẽ ad calidius inclinauerunt, atque ob id febricitauerunt: aliį quòd à principio habebant temperamentum ſeruauerũt, quod febrem excitare non ſufficeret.

Laborioſè hæc plurimis contigerunt.

De omnibus quæ dixit hoc veluti inclamãdo retulit: prædixit autẽ tuſſes, voces raucas, & in teſtem abſceſſus, & quibuſdam horũ febres, hæc itaque ait ſymptomata plurimis ægris ἐπιπόνως quod eſt ὀυκ ἐυφόρως. i. implacidè & laborioſè cõtigiſſe, neq; vt recti incedẽtes facilè ſuſtinerent: ſed vt plurimi ipſorum iacerent, propterea quòd aſsiduè magisq; progreſſu temporis aceruata ſuperflua, tum acriora tũ maligniora fierent. Auſtrini ſiquidem ſtatus ſi diutiùs edurent, putredines pariunt, & præſertim cùm humidi fuerint. Cùm verò ſtatus nunc humidus non eſſet, diutiſſimè quidem nihil moleſti patiebantur corpora: ſed tempore effectum eſt vt paterentur. Talia quoque quibuſdam horum poſteà contingebant, qualia inter initia ſtatim omnibus erant, ſi au-

ſtrin

ſtrinus humidus fuiſſet.

In cæteris quod ad chirurgiam ſpectat, ſine morbo degebant.

Bifariam vox κατ' ἰηʹτρεῖον in exemplaribus reperitur: in aliquibus vt nunc eſt dictum ſyllaba vltima per ο ſcripta, in alijs per ῳ, ſignificante priore ſcriptura quæ ad chirurgiam ſpectant: poſteriore verò quæ ad medicinam totam attinent, vt vel à chirurgicis operibus quæ in ægris fieri ſolent abſtinerent Thaſij, vel ab ijs quæ in tota medicina fiunt, patiẽtibus prædicta ægris. Ex vtraque hac, tum ſcriptura, tum intelligentia videntur mediocriter afflicti fuiſſe Veris tempore homines, cauſa morbos pariente nondum quippiam quod malignum eſſet habente, id quod progreſſu temporis obtinuit.

Ante verò incipientem æſtatem, perq́; æſtatem, atque in hyeme multi qui iandiu ſubtabeſcebant, tabidi iacuerunt, nempe & multis qui dubiè habebant tabes tunc eſt confirmata.

Quos ſupra dixit tuſſire quidem, ſed nihil educere cùm Ver eſſet, hos in æſtate ait, atque eo quod poſt æſtatem eſt tempore redditos eſſe tabidos, rem perpetuò his quæ cernuntur conſonam exponens. Nam quæ capitis deſtillationes tuſſioſos quidem & raucos principio homines efficiunt, procedente verò tempore non conſiſtunt, hæ differentiam phthiſis alterã pariunt. Nẽpe huius duæ maximæ

ſunt

ſunt differentiæ. Vna quidem eſt capitis deſtillationibus conſtans: altera ex affectibus ipſius pulmonis ortum habens, prorſus quidẽ ex cruentis ſputis, & maximè vbi vas ruptum fuerit: ſæpius verò & rheumate adfecto viſcere ob aliã quandã ex alijs partibus non ex capite cauſam. Si itaque ex Vere auſtrali æſtas ipſa in ſtatum aquilonium permutata fuiſſet, non fuiſſent qui ex phthiſi ſubtabeſcebant declarati, neque abſolutè intabuiſſent: ſed quia non ſolùm in aquilonium conuerſus non eſt auſtrinus ſtatus, imò & plurima æſtatis pars nebuloſa fuit, ob id defluxus capitis permanſerunt, ſucciq; ex defluxu omnes & præſertim in pulmone ita putruerunt, vt ad phthiſim procreandam nihil deficeret.

Quibuſdam autẽ cœpit primum, vergebatq; his ad tabidum natura.

Φθινώδες, id eſt tabidos appellant veteres Medici, qui & Φθινώδη, id eſt tabidum morbum quam & φθόην, id eſt phthoen quidã vocant, pati ſunt idonei. Tales autem apertiſsimè exiſtunt qui thorace vſqueadeo anguſto ſunt atque non profundo, vt ſcapulæ alarũ inſtar retrò promineant: vnde & tales πτερυγώδεις, id eſt alatos vocant. Quibus item caput facilè impletur, & fluxiones multas ad ſpiritalia membra tranſmittit, hi tabidi promptè fiunt. Quòd ſi ambo hæc in eundem concurrant, tum capitis formatio, tum capitis imbecillitas, tales prorſus naturæ

ad tabem sunt idoneæ secundum ambas naturæ causas, nam quibus à capite fluxiones ad pulmonem mittuntur, temporis diuturnitate tabidi hi fiunt: sæpiusq; illis vas in pulmone rumpitur ob visceris tum angustiam tum imbecillitatem. Tales quidem tabidi nonnulli. Quod verò Hippocrates dixit: Nempe & multis qui dubiè habebant, tabes tunc, id est, æstate est confirmata: deinde intulit: quibusdam autem cœpit primum, vergebatq; his ad tabidum natura: non videtur mihi rationabiliter dictum. Nempe quòd tales Vere magis quàm æstate inciperent, multò verisimilius erat. Nam qui promptè certis adfectibus corripiuntur, ij quàm non prompti faciliùs in eos incurrunt. Vt igitur alia quædam in epidemiorum libris, ita hæc ordinem habere inuersum videntur, falso eo circũuentoq; qui primus hæc scripsit, deinde seruato delicto, ita & huic dictioni contigisse videtur: & continuata dictionis series eiusmodi esse: Nempe & multis qui dubiè habebãt, tabes tunc est confirmata, quibus vergebat ad tabidũ natura. ac deinde. Quibusdã autem cœpit primum. & postea deinceps.

Perierunt verò multi & plurimi ex his & illis qui decubuerunt. Haud scio autem siquis mediocri tempore permanserit.

Tabidorum scilicet. nempe hoc ita intelligere oportet, dictione tota iuxta modum dictum scripta, nempe & quæ ab eo deinceps dicuntur,

omn

omnia tabidorum communia existunt, id quod disces, si dictionibus mentem attendas, exordiarq; primùm ab ea quæ deinceps scripta est.

Interierunt autem celeriùs quàm consuetum illis esset.

Phthisicos ait præter consuetudinem interijsse celeriùs, deinde causam ipse deinceps adfert, vbi inquit: Exercebant autem plurimos illorum eiusmodi pathemata, febres horridæ continuæ, acutæ. Non enim id cum tabe esse consueuit, quod tunc euenisse videtur. Causa verò cur ambo hæc in idem concurrerint, & phthisis & febris huiusmodi, est status antecedentis ad patientia corpora dispositio. Nempe *paulò antè ostendi illos correptos maximè capitis distillationibus qui calidiore fuerant temperamento. In austrino enim cœlo caput horum maximè repletum fuerat, quibus longiùs protensa nebulosa dispositione contigit, vt succi in corpore putrescerent : atque inde contigit febrium malignitas. Quibus autem têperamentum minùs calidum esset, his neque succorum putrefactio, neq; capitis repletio facta est præterquam paucis horum temporis ex progressu. Quod enim exiguo in tempore patiũtur quæ ad patiendum sunt idoneæ naturæ, id cæteris longiori accidit tempore. Et sanè nihil mirum fuit, si ex antecedente austrino statu facta æstas non austrina, modò verum quoque & nebulosa, putredinem succorum quandam procreauerit non*

ſolùm in calidioribus corporibus, verùm quoq; & in frigidioribus.

Alia vtique & diuturniora & cùm febribus exiſtentia placidè tulerunt, & non peribant, de quibus ſcribetur.

Alia inquit mala abſque tabidis, de quibus ipſi ſermo erat, quæ etſi diuturniora & cum febribus eſſent, placidè tamen tulerunt, dictaq; à nobis paulò antè cauſa, quòd his minùs malignus ex putredine fuiſſet ſuccus.

Sola ſiquidem & maxima eorum qui tunc facti ſunt morborum multos peremit tabes.

Rei huius paulò antè dicta eſt cauſa, cùm temperamentum corporis in cauſa eſſe diceremus, per quod tabidis correpti ſunt morbis, febribusq; malignis, de quibus deinceps ait.

Exercebant autem plurimos ipſorum pathemata talia, horridæ febres, continuę, acutæ, in totum quidem non intermittentes, ſed modus erat tertianus, vno die leuiores, altero verò ſuperexacerbantes, atq; in ſumma ad acutius increſcentes.

Plurimis tabidorum de quibus agebat pathemata ait facta fuiſſe, quæ ſeriatim ipſe recenſet. Vocant autem pathemata Græci omnes quæ præter naturam in corporibus noſtris fiunt. Memin

minit autem primum quidem ipſorum cum inquit : φρικώδεις, id eſt , horridæ febres erant , ſignificat autem hoc ipſum horrores vel frigoris inæqualitates plurimam partem aſcenſus & incrementi acceßionis in ægris tenuiſſe. Non enim eos qui in principio acceßionis fiunt horrores ita appellauit ſed in quibus per plurimam totius acceßionis partem horroris extendatur ſymptoma. Fitq; bifariam,interdum quidem cum incrementum reduplicationes facit : interdum verò cum ipſum inæquale ſolum efficitur. Diſcrimen verò facit temporis quantitas.nam ſi valde breuibus interſtitijs diſtinguantur inter ſe horridæ motiones , motio tum inæqualis tum horrida dicitur:ſi verò longiora fuerint interſtitia, reduplicatio fit, & appellatur tale ſymptoma. Fitq; ea maximè in ſemitertianis appellatis febribus, quò fit vt tres plurimum & quatuor ſint. At in libris de febribus demonſtrauimus ſemitertianam ex inæquali conſtare ſucco, qui partim amaram bilem acrem ,partim putreſcentem habeat pituitam. Tales itaque ait tunc adfuiſſe ob factum ſtatum horridas febres, vt à me dictum eſt. Continuas autem ipſas nominauit, non deſinere ad integritatem oſtendens,quod & ipſe explicans ait:in totum quidem non intermittentes. Nam propriè intermittentes illas appellant,quæ à vigore integritatem aliquã præſtant:quæ verò ſenſui peruiã faciũt declinationẽ,ſed integritatẽ

nullam habent acutas illas & continuas vocant, quæ totum quidem ambitum habent magna ex parte octo & triginta horarum, quantum & semitertiana, sed neque ad integritatem desinunt: atq; in altero die leuiore rursus alterã adferunt accessionem, minorem quidem altera ambitus alterius, neq; reduplicationes habentem, verùm quæ vix incalescat & vix ad vigorẽ perueniat. Habet quoq; hoc & ipsa proprium, vt circuitus qui primò succedunt, neq; inter se acuti sint, neq; primò æquales: sed perpetuò ad morbi vigorem vsq; tum increscant, tum vehementiores fiant.

Sudores autem perpetui, sed non per totum corpus erant: frigiditas extremorum multa, vixq́; recalfiebant.

Quòd symptomata hæc malignarum sint febrium, in prognostico didicimus.

Alui turbatæ erant & biliosæ, pauca exierunt, syncera, tenuia, & mordentia, & frequenter surgebant.

Synceras excretiones consueuit appellare exquisitè biliosas: quòd si humor huiusmodi cum aquosa humiditate permistus vacuetur, non amplius syncerum appellat, didicimus autem & hoc ipsum de synceris excretionibus, quarum malignitatem in prognostico dixit: & de tenuibus substantia humoribus, quòd omnes incocti sint, atq; vt cõcoquantur, robusta opus habẽt natura. Mordẽtes autẽ erant iure excretiones, si vtiq; & biliosæ

biliosæ & syncere erant. Rursus quoq; & surrectio aßidua excretionum mordacitatem sequebatur, qua effectum est ratione, vt ob hoc symptoma vires ægrotantium laborarent.

Vrinæ tenues, & incoctæ, & decolores, & paucæ, aut craßitiem habẽtes, & paruam subsidentiam, nec probè subsidentes: sed crudo quodam & intempestiuo sedimẽto.

De vrinis quoq; didicimus, quòd tenues, decolores, & paucæ, vel craßitiem habentes, & paucæ, sunt prauæ, veluti & crassæ quidem, sed quæ sedimentum aut nullum aut valde paruum haberent, atq; hoc ipsis accidit, quòd non probè subsideant. Hoc autem ipsis fit illis in febribus in quibus caliditas multa & flammea succorum tum crudorum tum crassorum feruorem quendam facit. Iure igitur in his vel prorsus non fit, aut si fit, ea (vt ipse dixit) & cruda & incocta est. De prauis autem subsidentijs in prognostico egit.

Tusiebant autem pauca, spissa, cocta, sensim ægrè reiicientes: quibus verò violentißima erant, neque paulatim maturatio erat, sed perpetuò cruda expuebant.

In malignißimis quidem tabibus & quibus prope est mors, neq; paulatim coquuntur quæ expuuntur: in cæteris verò quæ mediocres sunt, & in longius prodeunt tempus, ob id ipsum coquitur probè superfluus in pulmone humor & facilè

expuitur. At ſcriptis tabidis nihil horum adfuit. Nempe aut prorſus incoctum expuebant, aut coctum quidem ſed paucum & quod paulatim vix exſcrearetur. Dixit & de eiuſmodi exſcreatione in prognoſtico.

Fauces plurimis horum à principio aſsiduè dolebant, ruborem cum phlegmone habentes: fluxiones paruæ, tenues, acres, citoq́; macie extenuabantur, & malè habebant.

Symptomata præfatus quæ tunc tabidis circa fauces apparuerunt, cauſam ipſe adiecit, inquiẽs: fluxiones paruæ, tenues, acres. Nempe propter fluxionum malignitatem à capite ſcilicet delatarum, fauces quidem doluerunt: ſed quòd ab ipſis morderentur ruborem & phlegmonem habuerunt, quódque defluxus calidus eſſet, nihil mirum in Thaſo erat ſi præter tabidos alios, ita habentes ad ſummam extenuationem deuenirent.

Cibos omnes perpetuò auerſabantur.

Ἀνορέκτους καὶ ἀσίτους, id eſt, non appetentes & à cibo abſtinentes vocant Græci, qui cibos non ingerunt: qui verò ciborum ſumptum auerſantur faſtidiuntq́;, ἀποσίτους. Quòd autem hoc inappetentiæ ſymptoma tabidis factum ſit, quòd fluxionis eius quæ tum fauces tum pulmonem exercebat, pars in ventrem deſtillauerit, conſtat omnibus.

Sine ſiti erant.

Non

Non ob malignitatem rheumatum quæ ipse acria appellauit, tabidis contigit hoc symptoma, quare videtur mihi & Hippocrates quod his præter rationem euenit significare volens, adscripsisse: sine siti erant. Nempe summæ malignitatis signum est, vbi vel cùm calida & perurens febris est, vel cum fluxus ad ventrem acris defertur, non sitiuerint. Significátque hoc symptoma sentientem membri facultatem tum perditam tum extinctam, si vtique particulare dißidium non sentiat.

Deliri quoque multi circiter mortem erant. De tabidis quidem hæc.

Neq; hoc tabidis alijs euenire consueuit: sed ob malignitatem earum quæ tunc factæ sunt febrium, præsentis status morbos est consequutum.

Iam verò æstate & autumno febres multæ, continuæ, non violentæ, sed ægris diuturnæ: neque in cæteris implacidè habentibus fiebant.

Nempe & antea tabem solam perniciosam fuisse dixit, & nos causam apposuimus. Consequuntur itaque illa & quæ in præsenti oratione dicta sunt, & quæ his continuat, vbi ait.

Aluus plurimis turbabatur, facileq; admodum ferebant, nihilq́; quod effatu dignum esset lædebat: vrinæ quoque plurimis boni quidem erant coloris & syncerae: sed tenues, & pòst circa iudicationem

coquebantur.

Consequuntur quoq; & illa quæ de vrinis retulit. Nempe vt quæ suprà de tabidis recensuit, maligna erant, ita & quæ nunc dicuntur, valde mediocria existunt.

Tussiebant non admodum, neque quæ tussi reiiciebantur, negotium faciebant: nec cibos modo non auersabantur, verùm quoque & exhibere valde licebat.

Plurimi libri huius interpretes trãsisse Hippocratem in hac oratione ad tabidos aiunt: ego verò de febribus alijs quas exponit, adhuc in præsentia dici arbitror, quo enim modo præfatus tabidos cibum omnem perpetuò auersatos fuisse hic nunc dicat: nec cibos modo non auersabantur, verùm quoq; & exhibere valde licebat? Cur itaq; hoc in loco scripsit: non tussiebant? Nempe hoc opinionem illis præbuit vt hæc de tabidis ipsis dici existimarent. Ego equidem puto cùm de alijs adhuc febribus sermo esset, adscriptum esse. Fiunt siquidem tussiosi tussi ipsa symptomatis ratione simul inuadente, non tamen tabidi prorsus hi sunt. Nihil itaque mirum si cum febre cœperint Thasij quidam ex antescripto statu & repleto tunc capite, conueniente scilicet statui febre, tussire: sed non admodum molestum erat illis symptoma, neque quæ per tussim educebantur, difficultatem præstabant, neque enim hi tabidi erant.

In

In ſumma qui tabeſcebant ſubægrotabant: non tabidorum modo febribus horridis parum ſudantes, atque aliter alij tanquam erraticè exacerbantes, atque in ſumma non deſinentes, ſed earum modo quæ tertio die acceſsiones habent irritantes.

Omnis hæc dictio ab prædicta ſubinde illata certiorem pleriſq; interpretum opinionem fecit, vt dictionem ſuperiorem de tabidis ipſis dictam eſſe existimarent. At quòd illa quidem de illis dici non potuerit, ostendi per ea quæ demonstraui, cibos auerſantes quidem ab ipſo dici tabidos, hos autem non cibos auerſari. Sequens autem dictio quæ nunc nobis proponitur, duos nacta eſt expoſitionis modos vno quidem ita nobis dicentibus. Sed anteſcriptam repetam dictionem. Deinde præſenti coaptabo adiecta ipſi claritatis gratia ſyllaba vna. Tuſsiebant non admodum, neq; quæ tuſsi reijciebantur, negotium faciebant, nec cibos modo non auerſabantur: verùm quoq; & exhibere valde licebat. Nempe in ſumma ſubægrotabant tabidi non tabidorum modo. Fieri autem poteſt vt ipſe ita dixerit de aliter febrientibus, ſcribens commune ſymptoma morborum eorum qui tuſsioſa habeant ſymptomata, & non ipſorum tabidorum. Nempe quòd ſermonem de tabidis rurſus adſumpſerit, vt memoria teneamus hos ægros de quibus nunc agit à prædictis tabidis differre, veriſimile eſt. Nam & ſymptomata

rursus antedictis eadem dixit, vna quidem ea est quæ solatij loco sit, causa, quòd in hac dictione sermonem de tabidis repetierit, altera est quam sæpius in libris fieri non ignoramus. Nempe cum interdum de re vna bifariam scripserimus, vt ex scripturis altera quidem in orationis textura sit, altera verò in altero sit apposita margine, vt de ipsarum altera nacti otium iudicemus censuramq; faciamus, qui primus librum transcripsit, scripsit vtranq;. Deinde cùm patratum non aduertimus, neq; erratum correximus, liber vbi ad multos venit, incorrectus permansit.

Iudicabantur autem inter hos quibus breuissimi erant morbi, circa vigesimum diem, plurimi circa quadragesimũ, multis iudicatio circa octogesimum fiebat: aliis nõ ita, sed tum erraticè tum citra iudicium relinquebant, quos inter plerisq; febres nõ multo intermittentes tempore reuertebãtur, atque ex reuersione ambitibus eisdem iudicabantur. Plerisque ipsorum ita extendebantur, vt sub hyemem ægrotarent.

Quorúmnam morbum circa vigesimum diem iudicatum esse ait? Sanè hi sunt de quibus agebat qui aliter ægrotauerunt quàm tabidi. Rei huic astipulantur consequentia omnia. Nempe horum quibusdam ad octogesimum vsque diem productum fuisse morbum ait: atque alios tum erraticè tum absq; iudicio reliquisse, atq; horum

pluri

plurimis reuertisse: Febresq; ex reuersione eisdem circuitibus fuisse iudicatas, atq; horum non paucis ad hyemem vsque productum fuisse morbum. Omnia hæc supradictus manifestè consentiunt,
» *vbi inquit: Iam verò æstate & autumno febres*
» *multæ, continuæ, non violentæ, sed ægris diutur-*
» *næ, neque in cæteris implacidè habentibus fiebant. hæc quidem his consentiunt quæ in præsenti dictione ab ipso dicta sunt. Quæ verò de tabidis dixit, non consentiunt, id quod disces vbi ad memoriam reuocaueris breuem partem quæ de his est expositionis, vbi ait: interierunt autem celeriùs quàm consuetum illis esset, nempe ab ipso de tabidis dictum est, atque ipsos celeriùs interiisse ait. De his verò qui aliter ægrotarent,*
» *ab his deinceps scripsit hoc modo: alia autem &*
» *diuturniora & cum febribus existentia placidè*
» *& quietè tulerunt & non peribant: de quibus scribetur. Hæc ita his consentiunt, quæ in proposita dictione de his qui autumno & hyeme febricitauerunt, dicuntur. At quod prædixerit quidem: de quibus scribetur: nullam autem aliam orationem quàm scripserit, ostendere valeamus, nisi eam quæ nunc de ipsis facta est, necesse est vt de aliter ægrotantibus, quàm ex tabe omnis hic sermo ab eo dictus sit.*

Ex omnibus qui hoc in statu subscripti sunt, solis tabidis lethalia contigerunt, ex aliis autem febribus nequaquam.

Vltima

Vltima est hæc oratio eorum quæ de primo statu ab Hippocrate dicta sunt, quæ nihil quidem amplius docet: sed summatim colligit quæ antè dicta sunt, quòd vir sæpius facere consueuit.

GALENI IN *PRIMVM EPIDE*-MIORVM COMMENTARIVS SECVNDVS.

N EO *qui hunc antecedit libro de mutua anni temporum permutatione dictum est, explicatáq; & singulorum naturalis est temperatura, atq; eorum tum principij tum finis sunt præfiniti dies. Quibus itaque à nobis memoratis adijciam quæcunque ex nunc dicendis expostulant explanationem, non summè rudibus tantum neque solùm his qui sufficienter parati sunt inseruiens, nempe ad omnes sermo eiusmodi mediocriter erit. At ex cæteris qui absolutè rudibus est peculiaris, ob prolixitatem his qui captu pollent, molestus erit: qui verò captu pollentibus idoneus est, rudibus obscurus erit. Neque vt hi talibus commẽtarijs contenti sint oportet,*

tet, ſed aliàs aliud & ab alio intelligentes & fuſius ſæpe hæc, atq; aliàs hæc ſæpius, quod vtile eſt abſque obauditione diſcere poterunt.

STATVS SECVNDVS.

In Thaſo ante autumnum frigora non tempeſtiuè, ſed repentè cum aquilonibus auſtriſq; multis, humida & ante erũpentia.

Autumnum Arcturi ortu qui ante autumnale æquinoctium fit, incipere dixit. Ait autem eo tempore oborta fuiſſe frigora magna priuſquã oporteret. Nempe id apud ipſum & non tempeſtiuè: & ante erumpentia indicant: non tempeſtiuè, itaq; ſolam ſignificat anticipationem: verùm, ante erumpentia, ea cum pluuijs confertim facta fuiſſe oſtendunt.

Fiebant autem hæc talia aduſque pleiadum occaſum & ſub pleiadas.

Quòd Pleiadum occaſus autumnum finiat, dictum eſt ſuprà. Item quòd duo menſes ſint ab Arcturo ad pleiadas, quodq; ſignificatio vna in aëre ab Arcturo ſit, duæ verò ex pleiadibus, vna quidem cùm autumno hyems copulatur, ad finem exiſtens: altera verò cùm Ver æſtati. Solum verò Arcturi ortum memorare non conſueuit Hippocrates, quòd in eo principium autumni conſtituatur æſtatiſq; terminus, præterea & de totius anni in quatuor partes diuiſione iam anteà diximus, item de ea quæ in ſeptem fit:

quodq;

quodq́; & æstatem terminet ortus, tum pleiadum tum Arcturi: & quòd is pars quædam totius anni in septem partes diuisionis, secta quidem in duas partes æstate, & hyeme in tres: quòd item nihil referat si pleiada singulariter dixeris aut pluraliter pleiadas.

Hyems autem aquilonia.

Post pleiadas hyemem memorauit, terminum autumni pleiada esse manifestè ostendens. De hyeme itaq; tunc facta dissertantem ipsum attentè intelligamus.

Aquæ multæ, largæ, magnæ, niues, mixtæ serenitates plurimæ. Fiebant autem hæc quidem omnia: sed non valde intempestiuè frigora. Iam verò post brumale solstitium, atque vbi Zephyrus spirare cœpit, sequentia frigora magna, aquilones multi, nix, & aquæ multæ continuè, cœlúmque procellosum & nubilum. Hæc autem extensa sunt, & non remissa ad æquinoctium vsq;. Ver autem frigidũ, aquilonium, aquosum, nubilum. Aestas nõ admodum æstuosa fuit. Etesiæ iugi tenore perflauerunt. Mox circiter Arcturum spirantibus aquilonibus multæ admodùm aquæ.

Multas dicimus fieri aquas in aliquo tempore propter temporis longitudinem, etsi in eo non vehementer erumpant. Dicimus quoque & multas etsi in pauco tempore vehementer & impetuosè

petuosè descenderint: possunt & hæ magnæ appellari. At verò cùm deinceps quis simul dixerit aquas vehementes & magnas factas esse, quomodo simul scripsit *Hippocrates*, intelligemus λάβρας quidem ἐξαιφνιδίας, σφοδράστε καὶ ὀλιγοχρονίας, id est, repentinas, vehementes, & breuis temporis: magnas verò neque repentinas neque breuis omnino temporis, sicuti & neque diuturnas. Sed claritatis gratia nihil prohibebit & paulò prolixiore vti expositione. Fiat itaque repentina pluuia multa horis tribus vel quatuor, deinde confestim desinat, λάβρον hoc appellabimus. Alia autem quædam paulatim quidem incipiat, paulatímque increscat, ídque statuatur totum diem & noctem: deinde à vigore rursus minùs copiosè paulatim decidat per totum sequentem diem, deinde desistat, pluuiam eiusmodi non dicemus λάβρην, sed magnam. *Hyems* itaque quam exponit, interdum quidem repentinas vehementésque & pauci temporis habuit pluuias, interdum verò & magnas ex interuallis. Aër quoque in medio purus erat, nempe rei huic concordat quod ab eo scriptum est: mixtæ serenitates plurimæ. Ait præterea niues hac hyeme fuisse, nec multas, nec paucas adiecit, vt quæ neutrum abundè haberent, sed quæ ex vrbis consuetudine magis essent, atque ob id apposuit: sed non valde intempestiuè frigora.

Cætera

Cætera quoq; quæ deinceps sunt omnia hyemem frigidam & humidam fuisse ostendunt, secundum naturam solùm frigidam, sed plusquam cõueniret humidam fuisse. Ver item aquosum frigidumq́; & aquilonium fuisse ait: præterea & nubilum deinde æstatem quodammodo moderatam, à quibus omnibus circiter Arcturum spirantibus aquilonibus aquas fuisse multas, atque post hæc totius status summam in dictione recenset: facto autem anno toto humido, frigido & aquilonio. Cælumq́; procellosum & nubilum. Cœlum dixit ex vulgi consuetudine, qui supra nos est aërem ad nubium vsq; regionem. Quod autem tum astronomi tum Philosophi cœlum appellitant, à Lunæ loco exorditur. Λαίλαπας *autem, id est, procellas, repentinos & vehementes ventos Græci appellant, & præsertim vbi pluuia simul cum illis repentina, vehemens & pauci temporis fuerit.*

Facto autem anno toto humido, frigido, & boreali, per hyemem quidem salubriter plurimi habebant. Ante verò Ver multi atque etiam plurimi laboriosè degebant.

Demonstrauimus anteà consueuisse Hippocratem expositionem eorũ qui in aëre facti sunt statuum ab illo exordiri tempore, quod primum à naturali recesserit temperamento, neq; id absq; ratione facit, qui scilicet populariter grassantiũ

morb

morborum formas aëris nos ambientis intemperiei copulaturus sit. Quoniam itaque ab autumno cœpit, æstas vtique ante ipsum est, sequiturq́; quod eam præit: Naturaliter itaque pro anni temporum ratione degentia corpora excipiens autumnus & humidus & frigidus tantùm abest, vt vitiosi quippiam attulerit, vt & fortasse corpora aliqua adiuuerit, quæ scilicet calidiora & sicciora temperamentis existentia consueuerunt æstate ad immoderationem peruenire. His itaq; autumnus veluti medicina fuit, frigidum & humidum habens statum. Nec verò hyeme morbus fuit epidemius explicatione dignus, nempe hoc indicat inquiens: per hyemem quidem salubriter plurimi habebant, humidior siquidem hyems erat, sed non multò frigidior, quàm illi accidit secundùm naturam, quare statum ipsius narrãs inquit: sed non valde intempestiuè frigora. Rationi autem erat consentaneum, vt morbi primùm cœpissent, vbi aër plurimum degeneraret, quocirca ipse inquit: Ver autem frigidum, aquilonium, aquosum, nubilum. Nam Ver temperatum esse debet, non frigidum, sicut neq; nubilum neq; aquosum. Quòd autem Ver ab eo quod hyemem sequitur, æquinoctio exordium sumat, in primo diximus commentario, id quod & ipse dilucidè ostendit Hippocrates in præsenti narratione, vbi dixisset: sequentia frigora magna: adiecit deinceps: extensa autem sunt hæc, & non remissa

ad æquinoctium vsque. Deinceps adscripsit: Ver autem frigidum, aquilonium, aquosum & nubilum. Videamus itaque quinam eiusmodi aëris statum morbi sint consequuti.

Cœperunt itaque primùm ophthalmiæ manantes, cum dolore, humidæ, incoctæ, lemiæ paruæ, & difficulter multis erumpentes, plurimis reuertebantur, & tandem ad autumnum reliquerunt.

Quam ob causam in Vere quidem cœpit morborum epidemiorum generatio, antea dictum est, cur autem oculorum inflammationes cæteris morbis magis fierent, non ignorabis, si statum ipsius ad memoriam reuocaueris. Ait enim fuisse frigidum, aquilonium, aquosum & nubilum. Si itaq; ex ventris solùm ictifuissent oculi, contigissent ipsis citra defluxum, oculorũ inflammationes: sed quoniam cum humiditate multa fuissent venti aquilonij: iure ῥοώδεις, id est manantes oculorum inflammationes fuisse ait, id est, humidas tanquam ab humido statu procreatas. Cũ dolore autem vtroque modo erant, & cum rheumate consistentes & absq; hoc, quòd frigus perseueraret: nempe & idipsum oculis dolores excitare sufficiebat. Nunc autem dolores auctos esse verisimile est frigore oculorum vnà cum eorum rheumate concurrente. Incoctæ verò erant & longo permanebant tempore, propter tum humiditatem, tum frigiditatem. Nẽpe rheumatibus coctio

acci

accidit vbi à calore natiuo superantur. Facilè autem superantur, vbi & exiguum fuerit humidum, & non admodùm frigidum, nempe cùm valde frigidum fuerit, difficulter coquitur. Præterea naturalis animantium caliditas, si robusta quidam fuerit, humiditates ipsarum citiùs cõcoquit: si verò imbecilla, vix longo superior euadit tempore, & humores vincere potest, quo fit vt si quidem sanati fuissent, rursus in illas decidissent, nempe debilitatos ophthalmijs oculos ambiens frigus, aquilonium, aquosum & nubilum iure optimo offendebat. Consueuit huiusmodi oculorum inflammationibus euenire sordes quædam minutata, quam lemiam vocant, vix emanans propter tunicarum densitatẽ quam ex ambienti frigore contraxerant. Hinc Vere toto deteriores de necessitate oculi fiebant: æstate verò quæ scirrhosa fuerat affectio, ea sensim ad coctionẽ deducta est. Nam qui longo tempore confecti erant morbi, & præsertim à frigore & humiditatibus, solui celeriter non potuerunt. Iure igitur oculorum affectus autumno absolutè desijsse ait.

Iam æstate & autumno lienteriæ, dysenteriæq;, & tinesmi, & diarrhœæ, biliosis exeuntibus, tenuibus multis, crudis, & mordentibus, & quibusdam aquosis: præterea multis circunfluxus cum dolore, biliosi, ramentosi, purulenti, & cum strangurìa.

Non hi tãtùm morbi & symptomata Thasijs

fiebant, verùm & alia quædã de quibus deinceps aget. Nempe diuersißimè ægrotarunt, in diuersi generis morbos incurrentes. Communem itaque primùm adferam rationem, eamq; ad id non inutilem, cur non omnes in ea tempestate ægrotarent: deinde ad particulares deueniam morbos. Considerare autem oportet in statibus omnibus vniuscuiusque hominis, tum ætatem, tum naturam, cuiúsnam scilicet dispositionis ad statum fuerit. Nempe ea inuenies quæ vel facilè, vel ægrè capiantur, vel mediocriter ad ipsum habeant: deinde compones, tum vitæ institutũ, tum omnem salubrem victus rationem statui contrariam. Quòd enim corpus, tum facilè, tum ægrè ab externis iniurijs capiatur, temperamenti, tum similitudinem, tum dißimilitudinem causam esse sæpiùs diximus. Nempe cùm sanitas ex quatuor elementorum commoderatione constet, siue qualitates, siue facultates appellare volueris humiditatis, siccitatis, caliditatis, & frigiditatis, quædam tum corpora, tum naturæ, tum ætates intemperata sunt, quibus alij quidem similes status morbosi sunt, contrarij autem ipsis prosunt. Tẽperatis enim corporibus temperati status salubres sunt, intẽperati verò nocui: sed vt ex intẽperatis statibus nullus tẽperatis bonus sit, ita neq; admodũ nocuus, sicut intẽperatis. Nẽpe valde humidi & frigidi status intemperatis frigiditate, & humiditate corporibus valde nocui existunt,

quom

quomodo humidi & calidi status temperamentis humidis & calidis, nec dissimili ratione calidi & sicci similibus. Nam quæ corpora iam prope sunt vt morbum hunc incurrant, ex peculiari intemperie arguuntur. Quæ verò cõtrario quàm aër modo temperata sunt, præterquam quòd nihil iniuriæ accipiant, redduntur quoque meliora ab immoderatione castigata. Contraria siquidem contrariorum sunt remedia. Calidis igitur & siccis temperaturis humidus & frigidus status opem magis quàm offensionem præstat, propterea quòd ad contrarium ducat, medietatem temperamenti efficiens. Idq; in causa fuit, cur non omnes in statibus intemperatis morbos incurrerent: quod si quis cognoscat, sanitatem corporibus seruabit, contrariam adhibens victus rationem. Nam si humidus & frigidus sit qui nos ambit aër, calefacienda erunt corpora & præsertim frigidiora & humidiora, exercitationesq; plurimæ his conferent, vinumq; paucum natura calidius, & quod aquam acceperit, cibiq; calfacientes, & singulorum prætereà quantitatem horum ex tum corporis, tum aëris temperamento cognoscemus, si quantum à temperatura vtrunque permutatum fuerit consideremus. Nam pro permutationis magnitudine victus rationis quantitas permutanda venit. Vt si corpus aliquod à temperatura plurimùm ad humiditatem & frigiditatem recesserit, hoc in præsenti statu plu-

rimùm ipsi & siccabimus & calefaciemus. Quod si mediocriter ad tale recesserit, rationi non consentaneum fuerit summè ipsi hoc efficere, sed proportione, in siccis itaque & calidis corporibus, multò minùs victus ratio valde sicca, & calida esse debet. Nempe apud se id habent. Considerare autem solùm oportet quantùm à conuenienti natura aër permutatus fuerit. Nam si parum, nullo pacto in calidis & siccis corporibus permutabimus mediam victus rationem. Si verò ampliùs, sufficiet mediocriter permutasse. Quisquis itaque hæc sciuerit, causas generationis singulorum morborum in singulis statibus obseruabit. Quintus verò experimentariorum modo, morborum qui ita fiunt causas sciri negans (nempe ad solam experientiam eas refert) conuenientium auxiliorum inuentione destituitur, quanquam ob idipsum morborum epidemiorum generatio vt cognoscatur vtilis sit. Præsentem igitur statum consideremus, ab initio resumentes. Fuit hic, vt Hippocrates ostēdit, frigidus & humidus, principium capiens ab autumno, quo factum est, vt in ipso autumno & sequente hyeme mediocriter habuerint Thasij. Vere autem quia & ipsum frigidum & humidum fuerit, primi omnium ægrotauerunt oculi, quòd non solùm humidus & frigidus fuisset aër, verùm quoque & anteà procellosus. Ictos itaque à frigidis ventis oculos primos ante cæteras corporis partes laborasse

rasse par est, ex causæ scilicet efficientis natura, quò factum est, vt neque absque ratione contigerint ipsis fluxiones humidæ & frigidæ. Verùm quoniam ad summam humiditatem non est deductus status, ob id nulla alia pathemata sunt cõsequuta, quæ redundante tali in aëre temperatura euenire consueuerũt, apoplexias dico, cõuulsiones, palpitationes, tetanos, pulmonum inflãmationes, & dolores laterum. Verùm posteà morbi plethorici cum corruptione facti sunt, putrescentibus iam ob longam intus moram succis. Nempe causæ frigidæ cutim densantes, ne succi euaporentur inhibent: humiditates verò quæ ex aëre sunt, non solùm à corpore nihil abducunt, sed adijciũt. Cùm igitur vtraq; simul in præsenti statu facta sint, copia in ægrotantium corporibus est aceruata, sed non eadẽ omnibus. Nam quibus in corpore biliosa quædam superfluitas esset, ea nõ euaporata biliosum peperit morbum: quibus verò pituitosa, vel melancholica, vel sanguinea, cõfestim & superfluitati non vacuatæ similis adfectio fuit. Cùm verò talis in corpore, tum corrumpi, tum putrescere superfluitas nata esset, rationabile fuit alios alijs corripi morbis, cui rei accedit quòd partes corporis omnes nõ similiter haberẽt. Nẽpe huic quidem iecur debilius erat, alteri lienis, alij venter, alij intestinũ, atq; alij aliud quippiam. Cùm igitur partes imbecilliores perpetuò à validioribus superfluitatem exciperent, consequens erat

atq; ex partiũ natura, vt ex Thaſijs alius aliud pateretur. Dyſenteriæ itaq; tineſmi, diarrhœæ, & lienteriæ fluentibus in ventrem ſuperfluitatibus fiebant: vrinarum verò difficultas, in veſicam conuerſis: vomitus verò cùm ad os ventris pertinerent. Verùm hæc quidem propter aëris frigiditatem intra corpus impetum fecerunt. Aeſtate verò cùm temperaturæ corporum calidiores eſſent, atq; interna robuſtiora haberent, veriſimile erat vt ſudores fierent, atq; quibuſdam horum citra febrem hoc contingeret, cùm nondum ſufficientem habuiſſet ſuperfluitas putredinem: alijs autem & cum febre. Procedente verò tempore febres variæ quæ formas haberent diuerſas fiebãt, quòd ſcilicet putreſcentes humores diuerſi eſſent: non enim ex aëre procreati fuerant, ſed ex ſtatu qui frigidus eſſet non calidus, accruati, vt cùm ſua ratione corpus calfacit canis ortus, perpetuò febres ardentes fieri ſoleant. At nunc non ab ipſo primùm erat ſtatu, ſed propter cutis denſationem. Morborum itaq; qui tunc graſſati ſunt compendium dictum eſt, ad particularia autem iam cõuertemur, ſimulq́; ſi in dictione quippiam obſcurum videatur, explicabimus.

Non nephritici, ſed his alia pro aliis.

Et per ſedem excretiones fiunt prauæ ſæpiùs ventre ipſo illæſo permanente, vbi per ipſum totum corpus expurgatur, vel cùm abſceſſus in illo fuerit per emiſsionem aliquam, iuxta Hippo-

cratem

cratem abscessum fieri volentem non solùm κατ' ἀπόθεσιν, id est, per repositionem, verùm quoque & κατ' ἔκρουν, id est, per emissionem, ita quoque per renes & vesicam interdum totum expurgatur corpus, nihil propriè adfectis instrumentis, quomodo contigit in hoc statu. Quare cùm orationem prosequitur, ita inquit: Ex signis verò quæ fiebant, vnum vtile & maximum, plurimosq; qui in maximis essent periculis vindicauit quibus ad stranguriam conuerterentur, atque in hoc abscessus fierent. Idq; est quod nunc est dictum: non nephritici, sed his alia pro alijs. Nempe cùm totius corporis superfluitates ad renes & vesicam defluerent, excretiones, nephriticis similes fiebant.

Vomitus pituitosi, biliosi, & incoctorũ ciborum reiectiones.

Quod ex humorum redundantia ad internas repente partes in sedem fluxit, diarrhœas, tinesmosq; & dysenterias, & lienterias peperit: aliud per renes & vesicam excretum est. Hoc itaque pacto superfluitas in superiorem fluxit ventrem, atque innatans & per summa repens per vomitus reiecta est, pituitosis quidem naturis pituitosus fuit vomitus: biliosis verò biliosus. Nempe aceruata (vt dictum est) per statum fuerunt superflua, quæ inter se pro corporum natura qualitatibus differebant. Neque sanè mirum si ciborum incoctorum reiectiones his fierent, confluen-

tibus ſcilicet in ventrem ſuccis, tum pituitoſis, tum bilioſis.

Sudores.

Quibus vt diximus per cutim effluxiones multæ eſſent, potuit natura eo tempore illuc reijcere quæ ſuperflua erant, & his hoc pacto ſudores facere.

Cũctis vndiquaq; ſuperflua humiditas.

Redundantem humiditatem πλάδον conſueuit appellare. Cùm itaque alijs aliter, atque quibuſdam variè euacuarentur collecta multo tempore humida, ob id iure optimo ait: Cunctis vndiquaque ſuperflua humiditas.

Fiebant autem hæc multis rectis & febre carentibus, multis & febrientibus, de quibus ſcribetur.

Quibus quidem aceruata copia, vel bilioſum quippiam corruptioni non prorſus contumax ad putredinem febrilem iam conuerſa eſſet, hi confeſtim febricitauerunt: quidam verò recti, aut non priùs in febres deciderunt.

Quibus autem ſubſcripta omnia cum dolore videbantur, tabidi quidem iam autumno fiebant, & ſub hyemem.

De ſecundo autumno, & ſecũda hyeme agit, quoniam de primo ita prædiximus: Per hyemem quidem ſalubriter plurimi habebant: Ante ver verò multi atque etiam plurimi laborioſè degebant: deinde vbi quæ in Vere facta ſunt percurrit,

rit, mox æstatem memorauit, atque ab his autumnum secundum, de quo circa finem totius status dixerat: Mox circiter Arcturum spirantibus aquilonibus aquæ valde multæ. Sed quósnam φθινώδεας, id est, tabidos dicat, non admodùm liquet, nempe & quomodolibet corpore extenuatos emaciatosq; vocare illo nomine consueuit, non solùm eos qui ob pulmonis vlcerationem toto corpore tabescunt. Verisimile est autem & nunc ab ipso dictos φθινώδεις, id est, tabidos eos, qui quomodolibet corpore extenuantur, nullo ex pulmonis morbis antè dicto. Neque enim sanguinis reiectionem ex ipsis factam esse prædixit, neque peripneumoniam, neque in hoc viscus fluxum decubuisse, vt iure existimes tabidos dicere factos esse qui tunc ægrotarent ex pulmonis vitio, nec verò impoßibile est, vt in ventrem renesq; totius superfluitatis corporis quippiam venit, ita & in spiritales partes decubuisse.

Febres continuæ.

Orationem, sub hyemem, quæ media dicta est inter hanc, & antè scriptam dictionem, alij illi, alij huic aßignant. Verùm sermo omnis talis esse mihi videtur: Et iam autumno quidam tabidi erant, similiter & hyeme: prætereà febres continuæ & autumno fiebant & hyeme. Quòd secundæ hyemis statum non scripserit, vtpotè quæ peculiarem hyemis naturam seruasset,

constat omnibus. Didicimus itaque ex altera ratione morbos fieri in aliquibus anni temporibus, nihil scilicet paßis ipsis, sed quæ priorum delicta exciperent.

Atque paucis eorum ardentes.

Non propria status ratione febres ardentes fiebant, sed per accidẽs, quomodo diximus ea quæ contigerunt. Impedita siquidem totius corporis transpiratione, quæ superflua esse singulis naturis consueuerunt, vacuatione inhibita peculiares sibi morbos generauerunt, quare qui biliosi vehementer erant, his pro naturæ familiaritate febrem ardentem fuisse contigit. Hinc de his posteà ait: Febres verò ardentes paucißimis fiebant, & inter ægrotantes minimè hi laborauerunt, neque enim eas procreauerat calidus, vrens, & squalidus status. Nam multæ fuissent, & multis cum vehementi labore.

Diurnæ, nocturnæ, semitertianæ, tertianæ exquisitæ, quartanæ, erraticæ, singulæ autem subscriptarum febrium multis fiebant: ardentes verò paucisimis: & inter ægrotantes minimè hi laborauerunt.

Cur omnis quidem species in antedicto statu contigerit, anteà est dictum. Verbum autem exquisitæ, quod verbis, tertianæ, & quartanæ, interiacet, tribui vtrique potest.

Neque enim sanguinem profuderunt, nisi valde paucum, & pauci, neque deliri

fuer

fuerunt, atque alia omnia facilè tulerunt.

Proprium Hippocrates habet, vt præcepta vtilia obiter doceat, nempe peculiaria morborum symptomata, quæ tunc non fuerunt, consueuit hoc interpretari modo, ex eo quòd non eo tempore fuerant, fuisse sæpiùs ea docens. In legitimis itaque (vt ita quis dixerit) febribus ardentibus, sursum latis ad caput ob caliditatis copiam succis, sanguinis eruptiones fiunt, & deliria: nunc autem quòd exquisita febris ardens non fuisset, iure symptomata non habuit, quæ peculiaria febrium ardentium essent.

Iudicabantur plerisque horum morbi bono admodùm ordine, cum intermittentiis ad dies septemdecim.

Atque hoc proprium est febrium ardentium quæ tunc erant, non ad reliquas commune quas legitimas appellauit. Nempe vt illæ inter febres vehementes sunt, sic & siti, & vigilijs, & difficili tolerantia, ac interdum cum mentis perturbatione fatigant, quòd autem ita acutæ sint, ob id celeriter iudicantur. In febre verò ardenti quæ nunc grassabatur, vt modicè acuta erat, & nullo pacto laboriosa symptomata, sic neque iudicatio certa fiebat, sed veluti ad dimidiū quodammodo declinans, vt ex recidiua rursus secundò iudicaretur. Nempe cùm dicit, cum intermittentijs, ostendit antè quidem iudicatas imperfectè: sed à reuersione secundò iudicatas.

Nullumq; ex hac febre ardente interiisse vidi, neque in phrenitim venisse.

Nullus quidem ex hac febre ardente obijt, quòd moderata esset, causaq; rei huius est antè dicta: neque phrenitis fuit, quòd cùm status totus frigidus esset, caput his non repleretur, quòd autem ab incalescentibus capitis regionibus phrenitides fiant, est demonstratum.

Tertianæ autem plures quidem quàm ardentes, sed laboriosiores: bono tamen his omnibus ordine erant à prima inuasione ad quatuor circuitus. In septem verò perfectè iudicabantur, nullaq; harũ rediit.

In commentarijs de febrium differentia, & de iudicationibus, tum alia, tum quòd propter bilis flauæ redundantiam, & febres ardentes & tertianæ fiant ostendimus, quodq; hoc commune habeant, sed locis differant in quibus redundans aceruetur succus. Nempe in ardentibus febribus redundat in venis, & præsertim iecoris & ventris: Tertianæ autem fiunt cùm in totius corporis carnibus euincat flaua bilis. Prohibita itaque perspiratione, quantum biliosis naturis in carnoso genere bilis aceruatum prius expurgabatur, in præsenti statu non vacuatum tertianas plures quàm febres ardentes procreauit. Nam febres ardentes non magnopere fiunt ex biliosorum excrementorum retentione,

sed

sed ex caliditate tum in vasis tum in visceribus aucta, ex statu valde calido in flammam conversa, vt fit in his qui plusquam oportet sese exercitauerunt, aut valde meditati sunt, aut plusquam decet in Sole sunt versati, vel cibis ardentioribus vsi sunt, vel qui ex his plurima, vel omnia tum fecerunt tum perpessi sunt. At cùm præsens status valde calidus non esset, ob id neque multis febres ardentes fiebant, sed magis valde biliosis, atque his moderatissimæ. Iure autem eisdem & magis contigerunt tertianæ ob prohibitos biliosorum excrementorum consuetos effluxus. Non igitur absque ratione his laboriosiores fiebant quàm febres ardentes, quòd & legitimæ magis essent, & indicationes peculiares haberent.

Quartanæ autem multis quidem ab initio, quartanæ ordine cœperunt, aliisque non paucis ex aliis febribus & morbis digreſsiones in quartanas fiebant. Longæ autem, vt consueuerunt, his, atque etiam longiores contigerunt.

Neque hæ ob statum per se primumq; fiebant: sed quòd melancholicis naturis bilis atræ redundantia non vacuaretur, contigit his vt talibus morbis caperentur. Longæ autem fiebant, quòd frigidus & humidus esset status, in quo causæ omnes plurimùm in corpore permanent, neque coctæ neque perspirantes. vt autem in præ-

sen

ſentia memoriæ mandes volo, vſum nominis cùm inquit Hippocrates: ἀποστάσεις, id eſt digreſsiones in quartanas fiebant. videtur enim nō ſolùm per emiſsionem ἀποστάσεις appellare, verùm quoque & per alterius morbi in alterum tranſitum.

Quotidianæ verò, nocturnæ & errabūdæ, multæ multis & longo tempore permanſerunt, tum rectis tum iacentibus.

Febres hæ non modò copiæ ratione verùm & ſtatus temperamento generationem habentes, iure fiebant & multæ & multis. Nempe humidus & frigidus ſtatus vt hyems pituitoſum procreat ſuccum, ex quo quotidianas febres fieri oſtendimus. Errantes verò febres diuerſorum ſuccorum ſoboles eſſe demonſtratæ ſunt. Quòd autem febres tales multo permanſerint tempore, mirum non eſt, cùm ſtatus humidus & frigidus eſſet, atque ob id coqui ſuccos non ſineret, qui alioqui & diuturni & coctu difficiles propter frigus eſſent.

Plurimis horum ſub pleiadas & ad hyemem vſque febres ſunt ſubſequutæ.

Quòd pleiadas memorauit, non eas quæ in hoc ſtatu erant, ſed eas quæ poſt hunc ſtatum in ſecundo eſſent anno conſtat omnibus, vti anteà dicebamus. Nempe in fine illius ſtatus ſcripſit: Mox circa Arcturum ſpirantibus aquilonibus mul

multæ admodùm aquæ. atque post hoc dixit: tanquam iam ad naturam anni temporum ordo reuersus sit, & reliquum omne quod Arcturo successit, & quod hyemi. Iure igitur quæ ex primo statu reliqua erant, autumno cocta sunt, atque hyeme nullum amplius morbum Thasij incurrerunt.

Conuulsiones multis, & pueris magis, ab initio contigerunt, & febriebant, atque in febribus conuulsiones fiebant. Erant hæc plerisq; horum diuturniora quidem, sed innocua, nisi his qui ex aliis omnibus perniciosè haberent.

Conuulsiones fiebant, quòd status frigidus & humidus esset. Pueri autem ob neruosi generis imbecillitatem vt conuulsionibus capiantur maximè sunt idonei. Nempe ob id & facilè ex paruis causis fit is ipsis adfectus, atque minus periculi habet. Inquit autem nonnullis quidem conuulsiones statim ab initio fieri, alijs verò febre antè facta, prout scilicet qui conuulsionibus caperentur & febre, ad alterutrum maximè idonei fuissent. Ad quod enim (inquit) promptior quis erat, priùs illud fiebat, cui alterum succedebat. Diuturnæ autem iure conuulsiones erant autũno secundo, de quo in calce scripsit: Facto autem anno toto humido, & frigido, & boreali.

Continuæ autem febres in summa quidem nihil intermittebant, sed omnibus

exacerbabantur modo ad tertianas propè accedentium, vno quidem die ſubremittentes, ſed altero ſuperexacerbantes, omnium quæ tunc factæ ſunt violentiſsimæ, longiſsimæq; & cum ſummis laboribus, leniter incipientes, & prorſus perpetuò increſcentes, & in diebus iudicatoriis exacerbantes, atque ad deterius agentes: parum remittentes, & rurſum citò ex remiſsione vehementiùs inuadentes, diebúſque iudicatoriis magna ex parte affligentes. Rigores omnibus ſine ordine, & erraticè fiebant: pauciſsimi autem & minimi his, verùm in aliis febribus maiores.

Niſi ipſe quomodo febres quæ tunc fuerunt ordinatas acceßiones faciebant adſcripſiſſet, magnam nobis ambiguitatem reliquiſſet inuenire quærentibus quáſnam appellet τριταιοφυεῖς, id eſt, ad tertianas propiùs accedentes: ſed quoniam dixit: modo ad tertianas propiùs accedentium, nulla ampliùs de re eſt dubitatio, ſed de ſignificato huius nominis τριταιοφυοῦς. cui deinde annectitur τριταίου, id eſt, tertianæ, & ἡμιτριταίου, id eſt, ſemitertianæ nomen, atq; differentia vtriuſq;, quid exquiſita tertiana & non exquiſita, ſed quòd parum aucta vel plus vel plurimùm, & quantũ extendantur harũ ſingulæ, tum quæ magna eſt ſemitertiana, quæ media, & quæ parua.

Agathinus librum integrum scripsit primum de hemitritæis, dum quod ab hac appellatione significatur, exponit. Iam si quæ à Methodicis de hoc nomine scripta sunt, nunc percurrere velim, vel quæ post hæc ab Archigene non semel, sed in pluribus commentarijs sæpius dicta sunt, simulq; quæ bene quæ perperàm dixerunt, discernere, tria me puto impleturum volumina. At quod artis operibus commodat iam dictum est & in commentarijs de febrium differentia: quod verò ad præsens attinet, conscribere febris speciẽ quæ in hoc statu dicitur satius est. Inquit enim vno quidem die exacerbari, altero verò ὑποκουφίζεσθαι, id est, subremitti. Nempe verbum κουφίζεσθαι cum præpositione ὑπὸ scripsit, vbi nos intelligere conuenit aliud quippiam à voce composita significari quàm à simplici. Nempe per κουφίζεσθαι potest quis intelligere effatu dignam significari febris remißionem, verùm per ὑποκουφίζεσθαι moderatiorem. Neq; tamen tum distinctè tum clarè proposuit vtrum qui ita febricitauerunt, acceßionem haberent altero die minorem ea quæ priore fuisset die, an & permanens illa secundo remitteretur die. Arbitror autem dictionem indicare magis vt vna tertio die acceßio fiat, & postero quadantenus remittatur. Ait quoq; & rigores his fieri errantes, quòd significat non in singulis acceßionibus fieri, sed interdum, eosq; paruos: sic & sudores exiguos, atq; item frigus ex-

tremitatum quæ ægrè concalescerent. Ex quibus omnibus constat crudis pituitosisq; succis putrescentibus talem oboriri febrem admixta his flaua bile. Quæ igitur ex sola eiusmodi bile constat, tertiana appellatur. Quæ verò crudum succum æquipollentem acceperit, exquisita semitertiana fit, quæ plurimùm Romæ fit, huius scilicet vrbis hominibus familiarißima. Hæc quidem horrida est, fitq; cum reduplicationibus appellatis, non solùm priori die accesionem faciens, verùm & sequenti, sed priore minorem minúsque horridam, & quæ repetitionem vel minorem vel prorsus nullam habeat. Nunc verò de ea quæ tertio quidem fit die sed altero in his remittitur sermo est Hippocrati, quæ proprior esse videtur naturæ tertianæ exacerbantis, & magis à semitertiana elongata. Magna siquidem elongatio est, & quòd altero die non accedat, & absq; reduplicatione existat. Etiam verò paruus rigor ab horrore non valde differt, quanquam ne hunc quidem perpetuò cum accesionibus inuadere dicat: sed erraticè, nisi forsan aduerbium, erraticè, de alijs febribus dixerit, & non de febribus propiùs ad tertianæ naturam accedentibus. Paucißimos autem & minimos rigores his fieri inquiens, horrorem quidem manifestauit, non tamen eos absolutè ab accesionibus sustulit. Vt autem de his certior fias, res ita se habet. Nempe hæc febris iure φιταιοφὴς, id est, ad tertianam propiùs

pius accedens dicitur, neque enim semitertiana est, quòd neq; secundo accedat die, neq; reduplicationes faciat: neq; extensa est, cùm vtique nullo pacto ad integritatem desinat. Aequum itaque ipsi erat appositam quandam prædictis febribus indere appellationem: eratq; ratio, vt nullũ aliud nomen inderetur præterquàm φιλαιοφυῦς, affligi verò plurimum diebus iudicatorijs proprium est febrium ad tertianarum naturam propiùs accedentium, non commune omnium. Nempe ex libris de diebus iudicatorijs, malignis morbis hoc fieri constat, vt parum remittantur, & citò ex remissione violentiùs inuadant. Si autem memor es eorum quæ in libris de iudicationibus, diebus iudicatorijs & febrium differentia dicta sunt, nihil secundò meminisse est opus. Nempe in illis libris de eiusmodi omnibus dictum est, quale est & quod nunc dictum est: parum remittentes. Febres itaque huiusmodi generationem habent non ex succo vno, sed ex pluribus: quorum calidior quidem febrem accendit acutam, atque celeriter desinit, quæ vbi corpus præhenderit, vt frigidiores tum corrumpantur, tum putrescant, euenit. Deinde ita rursum accendantur, ex facta placatione, id est, veluti requie & imminutione febris. Deterior autem priore talis efficitur febris, quòd vires iam ex infestantibus fatigatas offendat. Nempe si & magnitudine æqualis fuerit, quòd multò magis fatigabit, validiores quidem

vires, magis autem imbecillas; conſtat omnibus.

Sudores multi.

Sanè in alijs febribus apparuerunt ſudores multi: ſed fieri quoq; poteſt, vt in alijs abſq; febre affectibus vt conuulſionibus ſuperapparuerint multi ex aceruata in corpore humiditate multa propter frigidum ſtatum, atq; ob violentam conuulſionem excreta. At quibus ait eueniſſe, his ſanè ſudores (vt par erat) multi contigerunt.

Nihil hos leuantes, ſed cōtrà offendentes.

Sudores (inquit) febribus his quæ ad naturam tertianarum propiùs accedunt, de quibus ſermo eſt, adfuerunt, ſed qui nihil iuuarent: cauſa autem manifeſta eſt, cùm dicamus ſudores incoctis morbis non conferre, neque ſignum bonum eſſe. Nempe vel humidorum redundantiam vel virtutis imbecillitatem oſtendunt.

Frigiditas extremitatum his multa, & vix recaleſcebant.

Extremitates difficulter recaleſcunt in acceſſionibus & ob phlegmonē viſcerum inſignem & frigidorum ſuccorum copiam, vt de vtriuſque in antedictis tractationibus demonſtrauimus.

Vigiles prorſus erant, & maximè hi, & rurſus comatoſi.

Vigiles rurſus ait eos fuiſſe magis viciſſim, non id tamen his prorſus erat, neque contrarietas magna. Ait ſiquidem ipſis viciſſim & comatoſum ſymptoma factum fuiſſe, hoc autem eſt, cùm

ad

ad somnum deferuntur, nequeuntes vigilantium munia obire, vt demonstrauimus.

Alui omnibus turbatæ erant, & malæ, longè autem his pesſimæ.

Defluente in ventrem succorum redundantia (vt ante dixi) vt turbaretur par erat. Febribus itaque τριταιοφυέσιν, id est, ad tertianæ naturam propè accedentibus de quibus agit, tanquam inter cæteros morbos malignioribus necesse erat & in ventre deteriores esse.

Vrinæ autem plurimis horum vel tenues & crudæ & pallidæ, ac tempore parum cōcoctæ iudicatoriè, aut crassum quidem habentes, sed turbatæ, neq; consistentes, neque subsidentes, aut paucæ, crudæ, malæ, subsidentes autem & pesſimæ.

Omnia hæc in vniuersum in libro prognostici docuit: quæ quidem & hoc in loco veluti exemplis per singularia creduntur. Quæ autem cùm in prognostico exposuerimus, non est amplius quòd de horum consonantia cum illis dicamus quæ conspicua apparent: nempe in illis signa talia crudorum & incoctorum esse demonstrauimus.

Tusſes subsequebantur: sed quam vel offensam vel iuuamentum tunc tusſis adferret, dicere non posſum.

Vbi succorum redundantia expurgatur, consueuerunt tusſes inferri.

Diuturna itaq; & difficilia, & valde inordinatè & erraticè & absque iudicio plurima horum fiebant: & quibusdam valde perniciosè habentibus, & aliis non. Nam si quosdam ipsorum parum reliquerant, celeriter redibant. Quibusdam horum & paucis octogesimo die breuissimè iudicabantur: atque nonnullis ipsorum redierunt, vt hyeme adhuc plurimi ipsorum ægrotarent. Plurimos autem absque iudicio reliquerunt.

Quòd Hippocrates nunc de secunda hyeme mentionē faciat, & non de prima quam in principio totius status recensuit, liquet omnibus. Morbi siquidem omnes de quibus nunc agit, secundo maximè autumno viguerūt, quorum quidam incipiente hyeme cessauerunt, alij plurimùm extensi sunt. Quod verò sine ordine hi essent & reuerterentur, id ex frigiditate & parientium morbos succorum copia iure incidit. Inde & superstitibus similiter hæc contigerunt.

Hæc autem similiter & seruatis à morte & non seruatis contigerunt, fuitq; multa & varia in morbis acrisia, id est, iudicationis carentia, maximúmque, signum & pessimum ad finem vsque est persecutum: quòd scilicet cibos omnes plurimi auersarentur, atque hi maximè quibus cætera quoque perniciosa essent. In his autem febribus

bribus non admodum intempeſtiuè ſitie-bant.

Quòd mente conſtare & ad ciborum oblationes bene habere maximum bonum ſit, alibi ab Hippocrate vniuerſaliter dictum eſt, atq; hoc loco particulari exemplo confirmatum eſt. Quòd non admodùm ipſi ſitirent, qualitatem redundantium ſuccorum iure conſequutum eſt.

Cùm autem tempora longa eſſent, laboresq; multi, & colliquatio mala, in his abſceſſus erant vel maiores quàm ſuſtineri poſſent, aut minores quàm conferrent: ſed celeriter recurrerent, & in deterius euaderent.

Vbi copia ſuccorum incoctorum multa fuerit, abſceſſus fiunt, qui ſi parui fuerint, nihil conferunt: ſi magni, ferre eos virtus non poteſt. Quòd autem & nunc per emiſsionem vacuationes, ἀποστάσεις, id eſt, abſceſſus appellet, per eam quæ infertur orationem demonſtrauit.

Quæ hos exercebant erant dyſenteriæ, tineſmi, lienteriæ, & alui fluxiones: quibuſdam & hydropes cum his, & ſine his erant.

Quos in antedicta dictione vniuerſaliter abſceſſus fuiſſe ait, hos nunc particulariter percurrit. Morbos huiuſmodi iure anteà fuiſſe prædiximus, confluentibus ad ventrem ſuperfluis, dyſenterias quidem cum cruentis ſcilicet deiectionibus,

quomodolibet factas: tinesmos verò qui ex omni vehementi, ex dysenterijs, intestini recti vlceratione fiunt: lienterias verò quæ celeres ciborum non transmutatorum transitus existunt: alui fluxiones dixit quæ sine prædictis pathematis deijciuntur tum perpetuò tum aßiduè humida excrementa, nonnullos & in aquam intercutem acutam decubuisse ait, propter redundantiam frigidorum & humidorum succorum, alios quidem cum prædictis symptomatis, alios verò sine his.

Quod autem ex his violentum erat, celeriter tollebat, aut nihil proficiebat.

Propter difficultatem coctionis & propter copiam crudorum succorum qui fiunt morbi ab excretionibus nihil iuuantur. Ait enim multas quidem & violentas citò virtutem subuertere, quæ verò tales non sunt nihil conferre. At cùm hæ duobus sint modis, nihil hæ conferent quæ sine concoctione sint, nihil quoque & aliæ quanuis etiam multæ conferunt nisi coquantur.

Exanthemata parua & morborum excretione indigna erant, & citò rursus sese occultantia: aut post aures œdemata quæ non soluerentur, & nihil significarent.

Omnium quæ tunc fuerunt pathematũ principium fuit succorum cruditas. Nam si natura per vim quosdam horum excernere adgressa esset, nihil iuuabat. Imò ab ipsis euicta vel confestim ad profundum recurrere permisit, vel ob pauci-

tatem

hydrops

tatem factarũ excretionũ in abſceſſũ excitata eſt.

Quibuſdam in articulos & maximè ad coxendicem decumbebant, paucis iudicatoriè relinquebantur, & celeriter rurſus euicta ad priſtinum reuertebãtur habitum.

Quòd itaque abſceſſus κατ' ἀπόθεσιν, id eſt, per repoſitionem in longis maximè morbis fiat, quodq́; ab eo vniuerſaliter didicerimus, etiam nunc ex hoc particulari teſtimonio habebimus confirmatum. Quia verò multa eſſet tum crudorum tum frigidorum tum incoctorum humorum redundantia, eam ob cauſam multis in maximum articulum decubuit, ſed non excernebantur propter difficilem ſuccorum concoctionem, quòd ſi alicui etiam latuiſſe viderentur, confeſtim redibant, hoc enim eſt quod ſignificatur: relinquebantur œdemata, facta ſurſum latione, rurſus autem reuertentia in priorem habitum refixa ſunt. Nempe & hoc ab eo ſignificatur cum inquit: confeſtimq́; euicta ad priſtinum reuertebantur habitum.

Moriebantur autem ex omnibus quidem, ſed plurimi ex his pueri iam ablactati, & qui ſeniores octennes & decennes, & qui prope pubertatem eſſent. Fiebant autem hæc his non ſine primùm ſcriptis, prima verò multis ſine his.

Cùm præſens ſtatus euincẽtem habuiſſet maximè humiditatem (nempe ea à naturali de-

ſciuer

ſciuerat) qui frigidi & ſicci eſſent ſucci, humiditatis & frigiditatis prauitati minùs patebant: nempe demonſtrauimus corpora promptiùs ab his pati cauſis, quæ intemperiebus ipſorum congeneres exiſtunt.

Vnum verè vtile & maximum ex factis ſignis, & quod plurimos in maximis poſitos periculis liberauit, his fuit quibus ad ſtrangurioſum facta eſt conuerſio, atque in id abſceſſus fierent: contingebat & plurimis ſtrangurioſum, & maximè in eiſdem ætatibus: fiebat quoque & aliis multis tum rectis tum iacentibus. Celeriter autem & magna quædam omnium his mutatio fiebat. Alui ſiquidẽ etſi forſan humidæ eſſent, ſtatim maligno modo ſiſtebantur: ad ciboſq; omnes ſuauiter habebant, & poſt hæc febres moderatæ tenebant, at his ſtrãguria diuturna erat & laborioſa.

Dixit ſuperiùs fuiſſe ſtranguirioſa & non nephritica ſymptomata, quanquam communitatem habeant quandam, ſed alia pro alijs, diximuſq; quòd vbi totius corporis ſuperflua per renes expurgantur, fit illis ſtranguria, tum aliàs tum maximè propter confluentium vrinarum acrimoniam, ex qua & nunc cauſa fuit. Tenere autem memoria oportet, quòd & nunc abſceſſus ad ſtranguriam factos dicat, quanquam per emiſsionem, & non repoſitionem toto corpore con-

triſtantes ſucci ſepararentur, vt enim per ventrẽ ſæpiùs totum corpus expurgatur, ſic & per renes & veſicam. Sed ſtranguria his longa eſt, & laborioſè totum corpus per ſtranguriam expurgatur. Partes autem has per quas acrium vrinarum excretio fiebat, pati erat neceſſe, quòd ſcilicet morderentur, & continuitate excretionis infeſtarentur, hinc & in ipſo vrinarum tranſitu laborioſè habebant. Talia verò ſymptomata diutiùs ipſis facta ſunt propter copiam earum quæ expurgabantur ſuperfluitatum.

Vrinæ autem his erant multæ, craſſæ, variæ & rubentes, cum pure mixtæ, cum dolore.

Hæc omnia toto corpore prauorum humorum ſuperfluitatem reijciente fiebant: quapropter & omnes conſeruati ſunt, cùm autem varia ea eſſet, vt antè diximus (aliud ſiquidem alij redundabat) meritò & in vrinis ipſis fuit varietas, quippe cùm non ſimiles omnibus eſſent, ſed his quidem talis, alijs verò alia.

Seruabantur autem hi omnes, nullumq; ex his perire vidi: quæcunque autem ſine periculo erant.

Quare quidem omnes ſeruarentur, antè dictum eſt. Nam per vrinas expurgati ſunt. Quidam orationem: quæcunq; ſine periculo: pro fronte ſequentis orationis collocant, vbi eam explicabimus poſt ſecundum ſtatum.

Concó

Concoctiones exeuntium omnes, omni ex parte tempestiuas, vel bonos & indicatorios abscessus considerare oportet.

Quidam antedicti status finem, principium præsentis enarrationis fecerunt, vt ea hoc pacto habeat: quæcunq; autem sine periculo, coctiones exeuntium omnes, omni est parte tempestiuas, vel bonos & indicatorios abscessus considerare oportet, vt orationis intelligentia talis quidem fuerit. Quicunque sine periculo procedunt adfectus, in his concoctiones considerare oportet. Fieri verò potest vt & per se proposita oratio legatur, vt oratio de omnibus simpliciter morbis ab ipso vniuersim dicatur absque concoctione. Nempe concoctio quædam est eorum quæ præter naturam sunt, morbi πεπασμὸς, *id est, maturatio. Ipsa autem* πέψις, *id est, concoctio in coquentis substantiam deductio quædam est eius quod coquitur. Corpore igitur secundum naturam habente cùm id quod concoquitur coquenti familiarem habuerit naturam, totius substantiæ quæ concoquitur fit mutatio & alteratio, aut maximæ eius partis, modicissimo superfluente nobis semicocto. Præter naturam verò adfectis corporibus, id est, à natura tum permutantis tum alterantis alienis, quod quidem adsimilatur paucum est, semicoctum verò superfluum multum. Vt autem in corporibus naturaliter habentibus superflua coctionem demonstrant, sic & in laboranti*

rantibus demonstrabunt. Ventris itaque deiecta deorsum superflua tum incoctionem tū coctionem ex propria ostendūt forma: quæ cum tußi reijciūtur, eorum quæ in thorace & pulmonibus sunt: quæ per nasum excernimus, eorum quæ in cerebro existunt: at quæ per vrinas procedunt, eorum quæ in venis. Sed de his demonstratum est tum in naturalium facultatum commentarijs tum in libro de iudicijs, & præsertim in libro de morborum temporibus, in quibus scriptæ sunt eorum qui concoquuntur morborum notæ, id quod & nunc Hippocrates facere iubet, morborum concoctiones ex his quæ excernuntur superfluis considerando. Quidam in calce orationis pro considerare, facere scribunt, orationem quandam factoriam, curatoriámque & consultoriam esse volentes, non quæ ad dignoscendum spectaret. Nam si concoctiones considerare iusserit, sermo ad dignotionem prænotionémque spectabit: si verò facere, ad curationem pertinebit. Quòd autem concoctiones faciant omnia quæ mediocriter excalfaciunt, tum cibi tum fomenta tum cataplasmata, fricatio item mediocris, atque ex eo sint genere balnea, constat omnibus. Quorum omnium singularis vsus in libris methodi medendi explanatus est. Non solùm autem morborum concoctiones ipsum vel considerare vel facere conueniebat (nempe vtrunque verum est) verùm quoque &

absce

abſceſſus per emißionem (quod & præcipuè cum diligentia curare oportet) aut eos qui per repoſitionem in partes ignobiliores fiunt: nempe ſecundus hic eſt ſcopus vbi abſceſſus per emißionem conſequi nequeamus. Cùm itaque ad ventrem repunt ſuperflua, iuuare hæc conuenit clyſteribus qui illinc trahere poſſunt, atque his quæ in omni victus ratione ad id conferre valeant: ſi ad renes, his quæ vrinas prouocant; ſi verò ad cœlum, acribus medicamentis illud calfaciendo.

Concoctiones celeritatem iudicii & ſecuram ſanitatem oſtendunt.

In anteſcripta oratione dixi quoſdam quidem conſiderare coctiones iubere, alios autem & facere, atq; vtroſq; finem orationis bifariam ſcribere, cùm enarrant alios conſiderare, alios facere. Dixi autem vtrunq; commodè à Medicis exerceri. Nam ſi conſiderare ſcriptum ſit, prorſus id facere conſequitur. Aemulum ſiquidem naturæ ſimul & miniſtrum medicum eſſe vult Hippocrates. Quòd verò melius ſit ſcribere in priore oratione, conſiderare, liquidum fecit per hanc, inquiens concoctiones ſignificare celeritatem iudicij & ſecuram ſanitatem: neq; enim oſtendunt, dixiſſet, ſed faciunt. ſi vt Medici ipſi coctiones operarentur conficerentq; conſuluiſſet, ſed hoc quidem vbi morbos ſanat, conſulit, nunc in epidemiorum tractatione dignotiones & prænotiones ipſis proponit: viamq; medendi ſimul vniuer-

ſaliter innuit, quanquam non exprimat. Nempe quòd ſimul innuat, eſt manifeſtum. Nam ſi quæ probè à natura fiunt medicum imitari velit, coctiones autem ipſius opus ſint, liquet quòd & celeritatem iudicij & ſecuram ſanitatem ſignificabunt. Nos autem ipſas adiuuantes, coctiones efficiemus.

Cruda verò, & incocta, & in malos abſceſſus conuerſa, aut acriſias, aut dolores, aut diuturnitatem, aut mortem, aut recidiuas.

Vt concoctiones fiunt natura morboſas cauſas euincente: ſic & non euincente contraria. Celeritati itaque iudicationis quæ in coctionibus dicta eſt, contraria eſt morborum diuturnitas: ſecuritati verò in illis opponuntur & acriſia, & mors & recidiua: Sanitati autem communiter omnia quæ nunc dicta ſunt, & particulatim dolores. Nam quæ bene valent corpora, doloris carentiam vel indolentiæ vel moleſtiæ priuationem (nihil enim refert quo appellare modo volueris) proprium inſeparabile habent. Reminiſcor autem acriſiæ nomen duobus ab ipſo dici modis, vt vel iudicatio nulla futura ſit, vel praua futura, atque iuxta vtrunque hoc ſignificatum morborum incon coctiones comitantur acriſiæ. Memor es autem omnem morborum concoctionem in alteratione ſuccorum conſiſtere. Diſtenſa ſiquidem eſt per ſolida corpora natura quæ illorum virtus exiſtit,

sitá; succis concoctio à partibus solidis sanis: cùm eadem ægrotauerint, iam in habitu morbi sit, periculumq; summum quibusdam adferat. Sanari autem priùs nõ potest quàm solida ipsa corpora propriam recuperauerint facultatem, quæ in calidi, frigidi, humidi & sicci symmetria posita est: quare & ipsa corporum solidorum sanit. in horũ symmetria sita est, vt nihil referre videtur vel bonam similarium temperaturam sanitatem esse dicas, vel elementorum ex quibus generati sumus symmetriam. Quo autem modo solidorum corporum morbos curare oporteat, in libr de morbis curadis est dictum: vt autem in omnibus omnia dicantur, fieri nequit. Nempe hoc loc summas tantùm incidentium curatoriarum speculationum indicare est satis, veluti in curatorijs capita tantùm eorum quæ ad dignotionem spectant. Nempe quòd vnicuiq; tractationi proprium existit, absolutè percurrere oportet: quod verò incidit, per capita ostendere.

Quod autem horum fuerit maximè ex aliis est considerandum.

Quorum in arte præsentiendi meminit, ea in prognostico docuit. Nempe singula eorum quæ prædiximus, ex his quæ in illo libro sunt, scripta sunt: nosq; illum tribus commẽtarijs exposuimus. In quorum calce quòd libri epidemiorum prognosticum sequantur ostendimus, scriptosq; in librũ illum commentarios propter libros de indicijs: in

quib

quibus dictæ sunt prænotiones, tū perniciosi, tum mansueti morbi, qui itē in vnoquoq; iudiciorum præfiniti dies, quæ'nam bona iudicia, quæ secura tum violenta, tū non violenta. Iam & de omnibus alijs quæ ad hanc spectant considerationem.

Præterita dicenda, præsentia cognoscenda, & futura prædicenda.

In prognostico quoque libro statim ab initio dixit: præsentiens enim & prædicens coram ægris tum præsentia, tum præterita, tum futura. Quòd prænotio circa tria versetur tempora, & quónam pacto hoc efficere oporteat, in commentarijs libri illius dictum est.

Hæc exercere oportet.

Nunc μελετᾶν *pro* ἀσκεῖν, *id est, exercere dixit. In alijs autem sæpiùs* ἐπιμέλειαν, *id est, diligentiam vocat* μελέτην.

Circa hæc exercere te oportet, vt morbis auxilieris, & non lædas.

Ego paruum hoc aliquando existimaui & indignum Hippocrate: nēpe omnibus hominibus conspicuum esse putabam. Oportet si quidem medicum ægris auxiliū præstare: sin minùs, procul dubio non lædere ipsos. Verùm quoniam multos vidi eruditionis viros iure in his culpatos quæ fecerant, vel venā secātes, vel lauantes, vel medicamentum exhibentes, vel vinum, vel frigidam: Animaduerti mecū forsan & Hippocrati ipsi tale quippiā euenisse, atq; necessariò ob id multis

aliísq; suis æqualibus medicis, atque ex illo prorsus feci, vt si aliquando magnum aliquod ægro auxilium allaturus sim, vt anteà apud me cogitem non solùm quantum iuuero, si voti compos fuerim, sed etiam nequid offendam. Nihil itaque vnquam feci non anteà expertus, nequid si voti compos non essem, ægrum læderem. Quidam verò medici aleatorum instar ægris remedia offerre consueuerunt, qui si non consequantur quod petierunt, maximam inferunt ægrotantibus noxã. Discentibus verò artem scio visum iri vt mihi aliquando, iuuare vel non lædere indignum esse vt ab Hippocrate primò scriptum fuerit: verùm iam medicantibus manifestè scio virtutem ipsius apparituram. Quòd si aliquando propter vehementis remedíj inconsultum vsum interire ægrũ contingat, virtutem maximè huius quod Hippocrates proposuit sentient.

Artem tria hæc perficiũt, morbus, æger, & medicus artis minister, ægrumq; cum medico, morbo aduersari oportet.

Tria omnia esse ait, ex quibus & per quæ curatio absoluitur. Primus quidem est morbus, deinde medicus mutuò concertantes, atque (vt quispiam dixerit, tum compugnantes, tum hostilem habentes animum: nẽpe medicus profligare conatur, morbo verò ne vincatur est propositum. Tertius ex his æger est, qui si medico crediderit, atq; imperata fecerit, huic certaminis socius efficitur,

atque

atque morbo hostis: Si verò à medico defecerit, feceritq; quæ à morbo iubentur, duobus modis medico iniuriam facit: Vno quidem, quòd solùm dimiserit: altero verò, quòd secundum fecit qui priùs vnus esset, vt autem duo vno validiores sint, est necesse. Liquet autem ægrum à morbo imperata agere medico relicto, cùm scilicet medicus ægrum à frigidæ potione abstinere iubet, is autem à febre vstus ab ea vt bibat persuadetur. Ita si lauetur & vinum sumat, & aliud quippiam agat quod interdixit medicus, morbum sanè augebit, si quæ illi placent fecerit, medicumq; prodet, si quæ non iubet egerit. In multis exemplaribus scriptum est, medicus artis minister: in alijs non artis sed naturæ. Nihil tamen refert ad orationis totius intelligentiam.

Capitis ceruicisq; dolores & grauitates cum febribus, & sine febribus fiunt.

Hoc præscriptionis præliniationisq; vim habet, promittit enim Hippocrates quò finiri capitis colliq; dolores & grauitates consueuerint, & quas habeant differentias, sese deinceps dicturum. Per ea itaque quæ dicuntur, ad ipsum hoc facientem, animum conuertamus.

Phreniticis quidem conuulsiones.

Conuulsiones (inquit) fiũt phreniticis, perseuerãtibus capitis colliq; doloribus & grauitatibus.

Sed æruginosa quoque vomunt, atque ex his aliqui citò moriuntur.

Omnes eiuſmodi deiectiones & vomitus flaua aſſata bile fieri oſtendimus, atq; ob eam cauſam deinceps ait, quòd citò moriuntur, id eſt, confeſtim ab vomitu intereunt, cõſiſtente ex flaua bile in cerebri membranarumq; ipſius regionibus phrenitide. Nihil autẽ mirũ ſi deſiccatis his partibus conuulſiones fiant: ſuntq; nõnulli qui ſimul atq; tum cõuulſi, tũ æruginoſa vomuerũt, confeſtim moriũtur: alij ob virtutis robur ſuperuixerũt diẽ vnũ aut duos, aut tres, aut interdũ quinq;.

In ardentibus autem atq; aliis febribus quibus colli quidem adeſt dolor, temporũ grauitas, & tenebræ oculis obortæ, vel & cõtentio hypochondrij ſine dolore ſuperueniat, his profunditur è naribus ſanguis.

De his quæ ita fiunt profluuijs ſanguinis in expoſitione prognoſtici diximus, cùm dictionẽ illam exponeremus, cuius principiũ eſt: Quibus per febrẽ huiuſmodi caput dolet, & pro nigri cuiuſpiã ante oculos viſione caligo adeſt, vel incerti diſcurrenteſq; lucis ſplẽdores apparẽt, & pro ſtomachi morſu hypochondriũ vel dextrũ, vel ſiniſtrũ ſine dolore & inflãmatione cõtenditur, ſanguinẽ per nares his fluxurum pro vomitu veriſimile eſt. Quodq; perfectiùs illic de his ſcripſerit, ſi dictiones inter ſe cõparaueris, cõſpicuè diſces. Tãtũ itaq; ſolùm hoc loco adijciã propter Capitonem qui in præſenti oratione ſcripſit: & hypochõdrij cõtentio cũ dolore. nõ enim rectè negationem, nõ, ſuſtulit, tũ ob veritatẽ ipſam, tũ quòd in prognoſtico di-

ctum est:cùm in hypochõdrio dextro vel sinistro quippiã cõtenditur sine dolore & inflãmatione, his sanguinẽ è naribus fluxurũ verisimile est, nẽpe hypochõdrij cõtentio vergẽtiæ succorũ ad caput nota est, si absq; dolore est: quæ si cũ dolore fuerit, viscerũ phlegmonẽ cõsequitur. Cùm verò caliditate sursum sanguinẽ trahẽte, & iecore impellẽte coïtio fiat, sanguinis profusionẽ expectare oportet.

Quibus verò grauitates capitis totius, & stomachi erosiones, & fastidia existunt, hi biliosa & pituitosa reuomunt.

Sermonẽ hũc in prognostico hac oratione docuit: Siquis per febrẽ nõ lethalẽ ait se capite dolere, & atrũ quippiã ante oculos videre, stomachiq; morsus huic accesserit, biliosus aderit vomitus: quòd si rigor adfuerit, hypochondriũq; frigidũ apparuerit, velocior quoq; fiet vomitus: si verò per hoc tẽpus vel biberit, vel esitauerit, citißimè vomet. Quibus ex his primo die cœpit dolor, & quarto die maximè & quinto ingrauescit, hi septimo euadũt die. Pleriq; verò horũ quarto quidẽ die dolere incipiunt, & quinto die maximè vexantur, sed nono vel vndecimo liberãtur. At qui quinto die dolore incipiunt, atq; cætera quæ antedicta sunt, pro ratione cõtigerunt, his decimoquarto die morbus iudicatur. Fiũt hæc viris quidẽ mulieribusq; in tertianis potißimũ: iunioribus verò fiũt quidẽ & in his. sed magis in cõtinuis febribus, & legitimis tertianis. Hæc oratio de ijsdẽ quæ nunc

percurrit, in prognoſtico ſcripta eſt, quam nos in tertio quem in ipſum ſcripſimus cõmentario expoſuimus, quare cùm totum hunc ſermonem exquiſitiùs in prognoſtico ſcriptum videamus, de iiſdem rurſum hoc loco dicere non eſt opus. Quòd ſi abundantiùs quippiã in hoc inſit libro, ſequentibus id exponam orationibus: tenentibus memoria nobis quòd propriè vocata expoſitio in obſcuris fiat dictionibus. Iam verò & ex interpretum conſuetudine cauſiloquia obſcurè dictorum per abuſum expoſitiones appellamus: quod & nos hoc loco vincentem conſuetudinem ſequuti facimus, nempe orationem quæ manifeſta eſt, nullaq́; indiget expoſitione proferentes, cauſas eorum quæ ab ipſa ſignificantur apertè referre conamur.

Pueris plurimum in talibus conuulſiones maximè fiunt.

Pueri propter neruoſi generis, tum infirmitatem, tũ molliciẽ ad conuulſiones ſunt prõptiſsimi.

Mulieribus quoq; & hæc, atque ab vtero dolores.

Prædicta quoque omnia fiunt fœminis vt maribus, quatenus homines ſunt, & tales omnes habent partes quales viri: quatenus autem ipſis præcipua ineſt pars vterus, eatenus & partis huius capiuntur morbis, & maximè in quibus ſtomacho conſentit.

Senioribus verò, & quibus iam calor vincitur, paraplegiæ, aut maniæ, aut oculorum cæcitates.

Sermo Hippocrati erat de capite grauatis, stomacho dolētibus & nauseabundis, quos reuomere ait biliosa, & pituitosa, & maximè si pueri erāt, in quibus & cōuulsiones fieri magis quàm adultis inquit, aitq́; & fœminis hæc contingere, atque ab vtero dolores, ait deinceps & paraplexias senioribus fieri, & manias, & oculorum cæcitates. Adiecit autem orationi, & quibus iam calor vincitur, causam propter quam hæc fiebant reddens. Paraplegias autem vocat decumbentes ex apoplexia in partem aliquam neruorū resolutiones, quas παραλύσεις vocant: Manias autem, sine febre desipientias. Consueuerunt autem hæc fieri senioribus ob naturæ imbecillitatē, nequeunte ea per vomitus vel sanguinis eruptiones collectam in capite copiā excernere: vnde & interdū fiunt oculorum cæcitates, ea in ipsos decumbente.

STATVS TERTIVS.

IN Thaso paulò ante Arcturum & in Arcturo aquæ multæ in aquiloniis & magnæ. Circa æquinoctium autem ad pleiadas vsque, australes aquæ paruæ & paucæ, hyems aquilonia, squalores, venti frigidi, magnæ niues. Circa autem æquinoctium frigora maxima, Ver aquilonium, squalores, pluuiæ modicæ & frigidæ. Circa solstitium æstiuum aquæ paucæ, magna frigora ad canem vsque. Post canem vsque ad Arcturū æstas calida, ardores magni, qui non

ſenſim fierent, ſed tũ continui tum violenti, non pluebat, ſpirauerunt Eteſiæ. Circa Arcturam pluuiæ auſtrales aduſque æquinoctium vernum. In hoc ſtatu hyeme quidem paraplegiæ cœperunt, multiſq; fiebant, & quidam horum citò moriebantur: ſatiſq; hic morbus quidem graſſabatur, at in cæteris ſine morbo erant.

Frigidus & ſiccus eſt hic ſtatus quē exponit, atq; inæquale quippiã cõtinens. Cùm itaq; in his omnibus autũno ſimilis eſſet, morbos etiam tales habuit, quales maximè autũno redundare cõſueuerunt. Quòd itaq; & inæqualis eſſet, ex his liquet, nēpe circa Arcturi ingreſſum pluuias magnas cũ flatibus aquilonijs fuiſſe ait: ſequutũ deinde & autumnũ totũ ſtatui huic contrariũ, pro aquilonio quidē auſtrinũ, atq; pro pluuioſo paucas habuiſſe aquas: rurſus & hyemē, tũ aquiloniam, tũ ſiccã fuiſſe: deinde & Ver totũ ad canis ortum vſq;, ita vt manifeſtum quidē ſit hoc in ſtatu ſatis vixiſſe, tũ frigidũ, tum ſiccũ. Oſtēſum autem eſt & primordia ipſius inæqualia ad hyemem vſq; fuiſſe: deinde à cane ex aquilonijs & frigidis repentè eueniſſe ait ardores magnos & aquilonios, atq; ab his aquas auſtrinas, ex quo liquet finē totius ſtatus à cane valde inæqualem fuiſſe. Morbos itaq; omnes manifeſtè exponit, qui ſunt cõſequuti, nulla quæ obſcura ſit niſi raro poſita oratione. Quoniã verò cauſas eorũ qui fuerunt

rũt morborũ explanare instituimus, adÿcere illas suis orationibus, orationesq; ipsas per summas diuidere erit opus, quod assequentur qui memoria tenent, tũ quæ in primo cõmentario, tũ quæ anteà in hoc dicta sunt. Paraplegias itaq; hyeme fuisse ait, percusso scilicet à frigidis vẽtis qui in ea spirauerũt capite, & præcipuè quòd autũnus totus austrinus factus, ipsum tũ calfecisset, tũ irrigasset, tũ simul repleuisset, nẽpe caput ita adfectum plurimũ ex vẽtis frigidis & aquilonÿs patitur, nõ tamẽ morbus alius hyemem cõtristauit quòd sicca esset, dictũ est autẽ, & in aphorismis siccitates imbribus esse salubriores. Verũ ex paraplegÿs moriebãtur, dicẽte ipso Hippocrate: Nẽpe & hic morbus satis epidemius erat inauditorũ insuetorũq; more, propter paraplegiã quæ præter cõsuetudinẽ accidit. nã quæ cõsueta est decũbit quidẽ in partis resolutionẽ, nõ tamen tollit hominẽ: at quæ in hoc statu grassata est paraplegia, lethalis erat, refrigerato scilicet admodùm capite.

Ante ver cœperunt febres ardẽtes, atque ab æquinoctio ad æstatẽ vsq; perdurabãt. Qui autem Vere & statim incipiẽte æstate ægrotare cœperunt, ex his plurimi euaserunt, pauciq; obierunt.

Constat Hippocratẽ nõ dicere quòd quælibet febris ardens quæ ante ver cœperit, ad æstatem vsq; extẽsa fuerit: sed quòd earũ generationẽ toto illo tempore grassari contigerit, Thasÿs scilicet

nunc

nunc hoc tempore, nunc illo febre eiuſmodi correptis. At ſcripta nõ eſt codẽ modo in exẽplaribus omnibus oratio. Ego verò exiſtimauero optimã ſcripturam iuxta ſequẽtem orationem, quæ quòd tota æſtate perduraret febrium ardentium generatio, ſignificet, quodq́; omni eo tempore moderatæ & non lethales eſſent: in principio verò autumni pleriq; eorũ qui his correpti ſunt, perierũt. Quòd itaq; febres ardentes diutiùs moderatæ eſſent, nõ ſine ratione iure eſſe videtur, erant enim mediocres, vt quæ erant in antedicto ſtatu, nec exquiſitæ, veluti neq; ab exquiſitè, tũ calido, tũ ſicco ſtatu procreatæ, neq; verò tẽperamentis contigerunt omnibus, ſed his qui priùs collectã haberent bilẽ. Quòd autẽ tũc febres ardẽtes prorſus fierent, cauſa inuẽtu facilis nõ eſt, quòd Hippocrates præcedentem æſtatẽ nõ memorauerit, feceritq́; initium expoſitionis ab autũni initio: atq; lõgè difficilior, quòd probabile ſit æſtatẽ illã ſuũ naturale ſeruaſſe temperamentũ: quæ ſi prorſus in aliquo deſciuiſſet, ſtatũ ipſius Hippocrates explicaſſet. Calidior itaq; fortaſſe fuit, & nõ admodũ à natura ſua permutata, quo factũ eſt vt neq; illã ſcribere voluerit, tanquã iam præter naturã haberet. At cùm æſtate, ſi etiam ſecundùm naturã fuerit, ſuccus amaræ bilis neceſſariò augeatur, ob id & tũc copioſior redditus nõ tantùm ſolitò, verùm quoq; & lõgè adhuc auctior quia in æſtate illa fieret: à frigore poſteà ſuperueniẽte intus ſeruatus, neq;
perſpi

perſpiratus, neque euaporatus, diutiusq́; occultatus & putrefactus, febres ardentes attulit.

Iam autumno & cùm pluuiæ multæ eſſent, lethales erant, & plures peribant.

Reuocemus ad memoriam quod in calce ſcripſit totius orationis quam de ſtatu fecit: Aquæ auſtrinæ vſque ad æquinoctium vernum. dixit autem & de tempore poſt canis ortum ad Arcturum vſque his verbis: Aeſtas calida, ardores magni, & qui non ſenſim fierent, ſed continui & violenti, non pluebat. Hinc liquet eiuſmodi ſtatum bilis procreatoriū fuiſſe: quare cùm aquæ auſtrinæ ſuccederent, iure febres ardentes, tū multæ, tum lethales erant, auſter ſiquidem corpora diſſoluere natus eſt, ſuccos liquare, & prætereà ſimul putrefacere, vbi cū pluribus pluuijs fuerit.

Erant autem febrium ardentium pathemata hæc: quibus & copioſè per nares profuſus eſt ſanguis, ij ob id maximè ſeruati ſunt, nullumq́; noui ſi ſanguis bene erupiſſet, hoc in ſtatu mortuum. In Philiſco ſiquidem & Epaminonte & Sileno, tertio & quarto die parum è naribus ſtillauit ſanguis, & obierunt.

Et maximè quidem febrium ardentium proprium eſt, vt magna ex parte per ſanguinis è naribus eruptionem iudicentur: atque tunc pluribus ſanguinē erupiſſe ait. Prætereà quæ deinceps ab eo ſcripta ſunt, omnia eorum quæ particulatim

vnic

vnicuique aſcribantur, vnā hanc ſummā habēt. Quibus quidem ſanguinis profluuia perfectè fue runt, hi omnes ſeruati ſunt: quibus autē vel defectuosè, vel nullo modo nares ſtillauerūt, ſoli ij perierunt, alijs autē aliæ naturales excretiones vel per vētrē vel per vrinas factæ, ſalutē attulerūt.

Plurimi autem ægrotantium circa iudicium rigebant, & præcipuè quibus ſanguinis eruptiones non fiebant: ſuperriguerūt autem iidem, & exudarunt.

In libris de rigore demonſtratum eſt ob amaram bilem quæ cum impetu per ſenſibilia & carnoſa corpora fertur ad excretionem, conſequi rigorem: quodq́; ex hac motione conſequi ſudores rationabile ſit, eſt oſtenſum: interdum verò & biliosas vomitiones, & alui deiectiones.

Quoſdam morbus regius ſexto die corripuit: ſed his profuit per veſicam purgatio, vel turbata aluus, vel copioſa ſanguinis eruptio, vt Heraclidi qui apud Ariſtoclidem decumbebat, contigit: qui ex naribus ſanguinem profudit, aluusq́; turbata fuit, & per veſicam eſt purgatus. Iudicatus eſt autem vigeſimo die, non vt Phanagoreon ſeruus, qui, cùm ipſi nihil horum con tigiſſet, periit.

Quibus non potuit bilem natura excernere, his in cute aceruata morbū regiū peperit: prauū autem id erat ante ſeptimum fieri diē, vti & in

aphorifmis eſt dictum.atq; ex his ſoli illi ſeruati ſunt,quibus natura potuit modo alio ſuperuacua excernere. Tres autem modos commemorauit,excretiones vrinarum,excretiones ventris ex turbatione,& ſanguinis eruptionem. Nõnullos autem & hæc omnia habuiſſe ait, vt Heraclidem,qui vigeſimo die iudicatus eſt.

Sanguinis eruptiones plurimis fuerunt, præſertim adoleſcentibus,& ætate vigentibus:perieruntque horum plurimi quibus non erupit ſanguis.Seniores verò corripuerunt vel morbi regii,vel alui turbationes, vel dyſenteriæ,vt Bioni contigit,qui apud Silenum habitabat. Graſſatæ ſunt autẽ & æſtate dyſenteriæ,ac quidam ex ægrotantibus quibus & ſanguinis eruptiones fiebant,tandem dyſenterias incurrerunt, vt Eratonis puer,& Mylus,qui facta multa ſanguinis eruptione,in dyſenterioſam cõditionem euaſerunt.

Quòd adoleſcentulis quidem ex ratione ſanguis erũpat,atq; poſt hos ætate florentibus,liquidò conſtat:ſenioribus verò ob virtutis imbecillitatẽ,calorisq; natiui diminutionẽ in morbum regium fit redundantis bilis repoſitio. Fiebat autem & nonnullis per ventrem excretio cum turbatione vel dyſenteria , quibus hinc ventris ſuperuacuũ defluxit. Ex his itaq; tũ antedictis tum poſteà dicendis nõ obſcurum tibi fuerit ſanguinis

erup

eruptiones in febr. ardentibus fieri ob vincentem flauam bilem, quæ & sanguini commixta, & ipsum deurens, & ad caput cum ipso ex multa caliditate sursum vecta, vbi venas in naribus ruperit, sanguinis parit eruptiones.

Copiosus itaque & maximè humor hic per summa apparebat. Quibusdam autem & circa iudicium non erupit sanguis, sed emerserunt ad aures tumores, qui occultati erant: atque his occultatis ad sinistrum ilium sedit grauitas & summam coxam, cũq; dolores post iudicium facti essent, vrinæq; tenues redderentur, parum sanguinis erumpere cœpit. Circa verò quartũ & vigesimum diem Antiphonti Critobuli filio ad sanguinis eruptionem factæ sunt digressiones. id quod cessauit, & perfectè circa diem quadragesimum est iudicatus.

Propter periculum scilicet discrimenq;, quoscunq; hos ferè non seruari contigit, vix vigesimoquarto & quadragesimo die per sanguinis eruptiones adiutos.

Mulieres autem ægrotauerunt quidem multæ, sed pauciores quàm viri, minúsque multæ obierunt, difficilemque partum habuerunt plurimæ: atque à partu laborauerunt, obieruntque hæ maximè, vt Thelebuli filia, quæ sexto à partu die expirauit.

Plur

Plurimis itaque muliebria in febribus apparuerunt. Quibusdam sanguis è naribus erupit, virginibúsq; multis tunc primum id fiebat: nonnullis & sanguis è naribus erupit, & muliebria apparuerunt, vt in Dætharsis filia virgine primum visum est, atque è naribus abundè sanguis prorupit, nullamque periisse cui horum quippiam ritè euenisset. Quibus verò contigit vt in vtero habentes ægrotarent, omnes quas noui perierunt.

Minùs iure optimo mulieres quàm viri ægrotabant, minúsq; periclitabantur, quòd per sanguinis eruptiones iudicia operarentur, haberentq; congenitum auxiliũ muliebrium vacuationem. Difficilem verò partum habuerunt, quòd status frigidus esset: atque in quibus morbus aliquis apparuit, hæ abortiebantur, fœtúsque corrumpebant eadem ratione.

Vrinæ autem plurimis boni quidem coloris erant: sed tenues, & pauca habentes sedimenta; cum deiectionibus tenuibus & biliosis: multis aũt, cæteris iudicatis, in dysenterias finierũt, vt Xenophani & Critiæ.

Has quoque tenues, id est aquosas esse ait, propterea & paulò pòst rursum scripsit.

Vrinæ autem aquosæ, multæ, synceræ, tenues post iudicationẽ & sedimento multo facto, aliisq; probè iudicatis. Memora-

bo quibus hæc fiebāt: Bionē, qui apud Silenū decūbebat, Critiā, qui apud Xenophanē, Aretonis filium: & Mnesistrati vxorem.

Vbi nomina eorum qui talia minxerunt percurrit, deinceps inquit.

Post hæc dysenteriosi hi omnes fuerūt, an quòd vrinas reddiderint aquosas considerandum?

Nempe & quòd per vrinas non euacuatum fuisset biliosum, sed in ventrem fluxisset, dysenterias fecisse ipsum par erat. verisimile quoque & ob multas huius humoris redundantias factas, et si biliosum per vrinas euacuatum fuisset, ex superuacante adhuc in corpore humore factam esse ipsis dysenteriam.

Circiter autem Arcturum multis vndecimo die factum est iudicium, hisq; non ex ratione reuersiones fiebant. Erāt autem & circa hoc tempus comatosi, plures autem pueri, atq; hi minimè omniū moriebātur.

Constat Hippo. mentionē fecisse ortus Arcturi secūdi anni, quem in calce narrationis scripsit: Erat aūt austrinus, habebatq; ad æquinoctiū autūnale vsq; imbres. ait aūt hoc tēpore multos die vndecimo securè iudicatos fuisse, atq; simul comatosos. ꝓpter austrinū scilicet statū, ob quē & iudicia ipsis fuerūt quā in alio tēpore certiora, cū scilicet ambiētis nos aëris frigid. esset tēperamētū quo diuturnas ait fuisse iudicationes. Tēpus verò canis

nis Arcturiq; mediũ, quod calidum fuit & siccum, non memorauit, quo verisimilius erat celeriùs iudicatos multos, vt neque septimum diem transgrederentur. Hoc itaq; veluti huic tempori familiare prætermisit: solos verò morbos qui grassati sunt, percurrit.

Circa verò æquinoctium ad pleiadas vsque & sub hyemem consequebantur quidem febres ardentes: sed & tunc phrenitici fiebant, & ex his plurimi moriebantur.

Febres ardentes phrenitidásque succus idem facit, sed locum eundem non habet. Nempe tùm in vasorum capacitatibus vnà cum sanguine flaua bilis contineatur, contingit, vt quouis modo accendatur, febres fiant ardentes, & præsertim cùm in venis ventris, & iecoris, vel pulmonis ferueścat bilis: vbi verò ad solidas corporis partes peruenerit, atq; per eas feratur, rigorem facit: si verò in cerebrum membranasq; ipsius sese firmauerit, phrenitidas parit: priùs autẽ quàm sese firmauerit, diffluens per ipsorum venas, non phrenitidas, sed in febrium vigoribus deliria infert. Bilis itaque quæ anteà in venis inferioribus febrem ardentem faceret, in hoc statu ab Acturo ad æquinoctium vsque austrino ad caput collecta, atque in cerebro membranisq; ipsius firmata, phrenitidas peperit.

Fiebant autem & in æstate pauci.

Paucos ait æstate fuisse phreniticos. Nempe

pars eius ad canem vsque frigida erat: pars vero ad Arcturum vsque calida & sicca: quare non poterat hæc caput interim replere, vt neque is auster qui circa Arcturum ad æquinoctium vsque perflauit. Neque enim humidum erat neq; diuturnum quod canem Arcturumq; intercessit. Dictum est vbi multa bilis in cerebri regione lata est, & phrenitidas fieri.

Cùm itaque febres ardentes inciperent, significabatur quibus lethalia imminerẽt. Nempe statim ab initio febris præhendebat acuta, & parum superrigebant, vigiles erant, difficulter ferebant, erant sitibundi nauseabundi, parum in fronte & claiculis sudantes, nullusq; per totum corpus erat sudor, valde delirabant, timores, tristitiæ, extrema subfrigida, vt summi pedes & manus magis, accessiones diebus paribus, plurimis quarto die labores maximi, & sudores diutissimè frigidi, neque ampliùs extrema recalfiebant, sed liuida & subfrigida manebant, non sitiebant, præterea erant vrinæ nigræ, tenues, paucæ, aluiq; sistebantur, nec erupit è naribus sanguis neque his quibus hæc contigerunt, sed parùm stillarunt, neque reuersio vlli horum facta est, at sexto die cum sudore moriebantur.

Vt omnia quæ hoc in libro scribuntur, exempla eo

pla eorum sunt quæ ab eo in libris alijs dicuntur, singula oculis ipsis examinanti, ita & quæ nunc dicuntur, nempe perniciosis febribus symptomata fuisse ait, principio superrigentes, vigiles, nauseabundos, parùm sudantes circa frontem & clauiculam. Nam quòd febris acuta ipsis esset & sitirent, naturæ adfectus propria hæc erant: quòd verò statim à principio rigerent, proprium malignitatis erat, nempe rigor febres ardentes iudicare consueuit, non tamen iudicatoria statim apparere oportet. Vigiliarum verò & difficulter ferendi symptoma semper malum est, non in principio solùm: veluti & insudare, παραλέγειν verò quod est παρὰ τὰ κατὰ φύσιν λέγειν, hoc est, παραφρονεῖν, id est, desipere vel delirare, læsum indicat cerebrum. Timores acris admodum & deassatæ flauæ bilis symptomata existunt. Congeneres & timoribus sunt mœstitiæ. Extremorum perfrictio maximè lethale ardentibus febr. est tum symptoma tum signum: veluti & delirare, propter febris caliditatem exardente capite. Proprium autem est & peculiare febribus acutis vt summæ quoque corporis partes perurantur: quæ siquando refrigerentur, exardentibus visceribus, in medio corporis collectum quidem esse sanguinem indicant: extrema verò sanguine egere, refrigerari & prorsus emori extinguiq́; , iam ea deserēte natura. Præterea accessiones si diebus paribus ab initio statim fiant, interdum quidem

iudicium peßimum sexto futurum die prænun-tiant, interdum verò & diuturnum fore mor-bum, atque si vehemens motus fuerit, prauamq; accessionem quartus dies habuerit, moriuntur sexto die, quomodo hi de quibus est sermo. Quar-to itaque die ait labores maximos his factos fuis-se id est, dolorifica omnia symptomata, sudoresq; subfrigidos diutißimè, quapropter quòd sextu dies mortem cum sudoribus illaturus esset con-stat omnibus. Quòd liuida extrema fierent nec ampliùs recalfierent, extinctionis signum erat: & quòd virtus vltra sextum diem non posset suffi-cere, certum erat iudicium, aliud autem ex abun-dantia signum perniciosum ipsis fuit, quòd cùm priùs æstuassent non ampliùs sitirent. Si itaque qui anteà ex siti arderent posteà sine siti fue-rint, vt alterum ex duobus sit, est necesse: nempe vel morbi solutio, vel extinctio virtutis, vt non ampliùs præsentia mala percipiantur: at non fuit illis solutio, cùm perniciosa essent symptomata, quare quòd non sitirent, priuationis sensus si-gnum his fuit. Dicta igitur omnia hæc sympto-mata, & maligna mirè omnia sunt & exitia-lia. Cùm autem maximè & vrinæ tum nigræ, tum tenues, tum paucæ, nigræ quidem tanquam deassato iam humore bilioso: paucæ verò ob torre-factum omnem sanguinis humorem, tum ex ar-dente febre, tum ex iam cadaueratis extinctisq; vrinæ deputatis instrumentis. Ob easdem causas

& aluus

& aluus suppressa est. Ait prætereà & nares sanguinem stillasse, quod signum est perniciosum cùm in alijs tum maximè in ardentibus febribus. Quod perniciosissimum febribus ardentibus hoc sit, patet, quòd maximè propria his sit sanguinis eruptio.

Phreniticis autem contigerunt quidem & subscripta omnia: sed iudicationes his magna ex parte vndecimo fiebant die, & quibusdam vigesimo.

Qui sine febre ardente phrenitici fuerunt, his, quæ dicta sunt non euenerunt, quoniam his quibus vnà cum febre ardente sexto die mors erat, duplicato malo, phrenitis fiebat: circa verò vndecimum diem iudicationem sequutam esse ait, alijs autem vigesimo.

Quibus non statim ab initio cœpit circa tertium vel quartum diem phrenitis, sed primo tempore mediocriter habebant, his circa septimum diem in acuitatem celeritatemq́; transiit morbus.

Quibus quidem circa tertium vel quartum diem cœpit, sed in medio intercisa est, ex dimidio facta iudicatione, phrenitis valde acuta ægris non erat. Vidimus siquidem iam & phrenitidas huiusmodi.

Morborum itaque multitudo erat, atque ex ægris maximè moriebantur adolescentes: iuuenes, ætate florentes, læues, qui

subalbida cute essent, qui recto capillo ve
nigro, qui nigris essent oculis, qui otios
quieteq; & segniter degerant, qui voce te
nui vel aspera, balbi, iracundique, muliere
quoq; plurimæ ex eo genere moriebantur

Quomodo anteà dixi ipsa quidem quæ ob scura sunt eum enarrare, apponi autem à nobi causas, ita quoque & nunc sermonis sententiam non esse manifestam dico. Nempe vtrum quæ dicuntur, de solis phrenitidibus intelligere oporteat, an de morbis omnibus quos antè dixit, est incertum, nempe & præsentis sermonis principium differenter scribunt, alij quidem ita: Morborum autem multitudo erat, de phreniticis ipsis solis quibus hæc intulit, sermonem esse volentes. Alij autem hoc pacto: Multitudo itaque morborum erat, de omnibus contrà & hi prædictis volentes orationem esse. Si de omnibus quidem intellexerimus, non definientes quam ob causam adulescentes, iuuenes, & ætate florentes perierũt, quam ob causam & pilo nudi, & subcandidi, quam ob causam qui rectos & nigros habent capillos, oculos item nigros, quam ob causam qui tum quietè tum segniter vixerunt, quare & lingua hæsitantes, quos Græcè ἰσχνοφώνους vocant, quare balbi, quemadmodum & quare iracundi, & quare mulieres: quæ omnia nisi distincta fuerint nihil quod plus sit, ex dictis neq; ad prænotionem neque ad curationem consequemur. Si

verò non de omnibus morbis sed de phreniticis solis de quibus sermonem fecit, intellexerimus dicta hæc fuisse, difficillimum est & ita causas inuenire, ob quas plurimi ex his perierint, atq; post hoc, quòd plurimos perijsse duplex sit, vnum, quòd multi talium phrenitico morbo lethalem tunc epidemiam habenti correpti sunt, propterea multos eorum perijsse dictum est: alterum est quòd plurimos eorum qui phrenitide correpti sunt, perijsse intelleximus. Quare & causæ expositio gemina est, vt omnes, quos dixi, ad phrenitidem in hoc statu idonei essent, ostendentibus nobis ex his qui phrenitide correpti sunt, tales maximè perire. Sermonis igitur obscuritas tanta talisq; existit, præcedit verò ipsam temperamenti dictorum singulorum inuentio, nequit enim sine ea sermo statui coaptari. Videtur autem Hippocrates inter ea quæ dixit, calidißimas ætates commemorasse, inquit enim, adolescentes, iuuenes, & ætate florentes. Naturas item quibus difficilis est perspiratio, nempe pilis nudos candidosq; & qui capillis rectis, capillis nigris, & nigris oculis existunt, & qui vitam quietam otiosamq; degerunt, tum in alijs commentarijs tum in libro de temperamentis minùs difflari ostendimus, quòd frigidioribus temperamentis existant: & eandem ob causam mulieres, quas status ob muliebrium purgationem minùs offendit, vt antè diximus: quæ autem interibant, ex eo genere. Reliquum est

igitur vt de his agamus qui lingua hæsitant vocem habent asperam, de balbis, iracundis, & primùm scriptis lingua hæsitantibus, siue gracilem vocem habentibus, quos ἰσχνοφώνους Græcè dicũt. Nam si ita scriptum fuerit, gracilem vocem habentes significantur: Nempe adhuc & ἰσχνόφωνοι nunc quidam dicuntur, veluti & λεπτόφωνοι id est, tenuem vocem habentes. Cùm itaq; nomen vtrunq; idem significet, differunt tamen qui vocem tenuem habent ab his qui gracilem, vt in libro de voce est dictum. Nempe ob gutturis asperæ arteriæ angustiam fieri tenuem vocem est demonstratum: vocem verò gracilem ob musculorum guttur mouentium prauitatem à natura cõtractam fieri ostendimus, vtriq; autem in prima formatione ob caloris natiui infirmitatem tales absoluuntur. Quo autem modo gracilem habentes vocem vitium ab initio in musculis guttur mouentibus contractum & conformatum habuerunt, sic in linguæ musculis balbi. Vox aspera fit propter voci seruientium organorum asperitatem, voco seruientia voci organa, per quæ spiritus emissus vox efficitur. Hæc sunt arteria aspera, guttur, fauces veluti plectrum spiritus per ipsas delati, nempe fauces vocis instrumentum esse demonstrauimus, veluti locutionis linguam, nonnihil autem & ad generationem fauces conferunt, densam eam reddentes. Hæc itaq; organa si læuia quidem existãt, læuẽ ea vocem efficere est de-

monstrau

monstratum: aspera, asperam, asperitatem autem ob siccitatem fieri est ostensum. Cætera itaque omnia post ætates hucusq; dicta frigidi temperamenti signa sunt: Sola siccitas temperamentis cùm calidis tum frigidis copulatur, frigidis itaq; & siccis temperamento contingit vt non facilè difflentur, veluti & antedictis. Qui verò his calidiores existunt, his non protinus hoc inest, ideo hos à sermone excipimus: alios autem narramus quibus sermo est consentaneus. Erat autem propositum periisse multos, quos inter tum naturas tum ætates connumerauit. Dicebam autem ætates esse calidas, in quibus amaræ bilis humor redundaret: naturas verò, quæ difficulter euaporarentur. Ex his itaque de quibus hucusq; mentionem fecimus, reliquum adhuc est, vt de iracundis dicamus, quos maximè aduersos animosis aiunt. Animosi etenim magnanimi sunt, & rerum humilium contemptores: Iracundi verò pusillanimes sunt, quòd virilis animi generositatem non habent: quare & temperamentis frigidiores erunt, & difficulter vaporabiles. Quod autem in calce orationis dictum est: mulieres quoque plurimæ ex hoc genere moriebantur, ánne ad finem tantùm referre oporteat, an ad ea quæ dicta sunt, non constat. Postremi autem illorum sunt iracundi, atque ex mulieribus congeneres huic speciei plurimas interiisse adiecit. Potest verò modo vtroque verus esse sermo,

siue

siue ad prædicta omnia relationem faciat Hippocrates, siue ad postremum tantùm. Quòd si ad omnia referre verum sit, vt ita intelligatur, est melius, in pueris siquidem & quod vltimò dictum est, continetur: sed in hunc modum nequaquam dicta sunt omnia. Mulieres tamen huius generis interijsse ipse ait, viris eas comparans, nempe suprà est dictum. Mulieres verò multæ ægrotauerunt quidem, minùs verò quàm viri, & minùs perierunt, sed præsens sermo Hippocrati talis quidam existit. Mulieres dictis captæ adfectibus interibant magis, quæ antedictæ speciei erant.

In hoc verò statu, in signis maximè quatuor seruabantur. Quibus siquidem vel per nares probè sanguis erupit, aut quibus per vesicam vrinæ multæ, & multum sedimentum bonumq; habentes prouenerunt, aut per ventrem turbulenta biliosa tempestiuè, aut quibus dysenteria contigit. Multis autem contigit vt non ab vno subscriptorũ signorum iudicarentur, sed per omnia plurimis excretio fieret, qui molestiùs quidem habere videbantur, sed omnes quibus hæc contigerunt, seruabantur. Fœminis virginibus contigerunt quidem & subscripta signa omnia. Quibus verò aut aliquod ex his bene fieret, aut menses largiùs superuenirent, per hæc seruabantur, iudicabanturq;,

turq́; , nullumq́; ex his quibus horum aliquod probè fieret, perire vidi. Nempe Philonis filia cùm ei ex naribus copiosè sanguis effluxisset, die septimo intempestiuiùs cœnauit, & obiit mortem.

Sermo quoque hic clarus est, & qui sequitur, vbi de mulieribus differit. Nam summa, quam docet, est, quòd alij quidem per sanguinis profusiones, alij per vrinas vel deiectiones, alij delapsis in dysenteriam causis seruari potuerunt.

Quibus in febribus acutis, atque magis ardentibus spontaneæ erumpunt lachrymæ, his è naribus sanguinis eruptionem expectare oportet, si in cæteris perniciosè non habuerint: nam qui vitiosè habent, his non sanguinis eruptionem, sed mortem significant.

Vnum quoque quodpiam & hoc inter portendentia sanguinis eruptionem signa quæ ab ipso anteà prætermissa sunt, in præsentia dicitur. Est autem abundè clarus sermo his qui meminerunt quæ anteà & in libro hoc dixit, & in prognostico. Dicta quoque à me sunt & hæc omnia cùm proprijs limitationibus in prognostici commentarijs, & in libro de iudicationibus.

Tumores circum aures qui in febribus cum dolore exurgunt, quibusdam cessante iu

te iudicatoriè febre, neque ſedati ſunt neque ſuppurauerunt. Factum his bilioſorum profluuium, vel dyſenteria, vel craſſarum vrinarum ſedimentum ſoluit, vt Hermippo Clazomeno contigit.

Commodiſ.imè cum nuper prædictis hæc memorauit, vt non exiſtimemus parotidas ſine ſuppuratione permanentes, perpetuò prauum eſſe ſignum, nempe in præſenti ſtatu febres ait quibuſdam iudicatoriè deſijſſe, quod eſt die iudicatorio, & cum ſudore vel alio quodam ita iudicantium, atque permanſiſſe parotidas: deinde proceſſu temporis reſediſſe per quas dixit vrinas, & deiectiones, & dyſenterias, expurgatis morbum parientibus cauſis.

Quæ circa iudicationes exiſtunt, & ex quibus dignoſcimus: aut ſimilia, aut diſsimilia ſunt.

Quæ de iudicationibus vel iudicatorijs diebus ab ipſo dicta ſunt, omnia in duobus libris à nobis habes aceruata & collecta, tum in libro de iudicationibus, tum in libro de diebus iudicatorijs: dicetur nihilominùs & nunc paucis ſumma ſermonis. Iudicationes ait partim quidem ſimiles, partim verò diſsimiles fuiſſe, deinde pro exemplo citat multos qui ex recidiua atque præſtituto decimoſeptimo die prorſus iudicati ſunt: deinde alios à recidiua, die vigeſimo, eóſque non ſimiliter. Exempli autem gratia primùm mentionem

...em fecit duorum fratrum in hac dictione.

Vt fratres duo eadem ſimul hora febri-
...itare cœperunt : habitabant autem iux-
...a theatrum Epigenis fratres. Natu ma-
...oris morbus ſexto die: iunioris ſeptimo
...ſt iudicatus. Reuerſus vtrique ſimul ea-
...lem hora, intermiſit dies quinque, ab reci-
...liua vterque ſimul decimoſeptimo pror-
...us eſt iudicatus: plurimis quinto die iu-
...licatio facta eſt. Intermiſit morbus diebus
...eptem, & ab recidiua iudicatus eſt quinto:
...liis iudicatus eſt ſeptimo. Intermiſit die-
...bus ſeptem, & ab recidiua iudicatus eſt
...ertio: aliis iudicatus eſt die ſeptimo. In-
...ermiſit tribus diebus, & ſeptimo eſt iudi-
...atus: alios reliquit ſexto, intermiſit ſex, &
...ræhendit tertio: aliis intermiſit prima,
...ræhendit, & iudicatus eſt prima: vt con-
...igit Euagonti Daïpharſis filio: aliis ſex-
...o eſt iudicatus intermiſit ſeptem, à reci-
...liua iudicatus eſt quarto: vt Aglaïdæ filiæ.
Plurimi itaque eorum qui in hoc ſtatu æ-
grotauerunt, in hunc ægrotauerunt mo-
...ûm: nullumque ex his qui euaſerunt vidi
quem non repetiiſſent ſecũdum rationem
factæ recidiuæ: ſeruabanturq; omnes quos
...quidem vidi: quibus reuerſiones huiuſmo
...li cõtigerunt: nulliq; hoc modo ægrotãtiũ
...noui reuerſionẽ à decimoſeptimo fuiſſe.

Morie

Moriebantur autem in his morbis plurimi sexto die, vt Epaminondas, Silenus & Philiscus Antagorei filius.

Quod huius sermonis commodum existit, patet ex dictis: incommodum verò incertum, quare peruestigare ipsum non congruum fuit. Sed qui commoda quidem affectant, sibi negotium praestant inquirentes quomodo dixerit Hippocrates seniorem sexto iudicatum, iuniorem septimo, & rursus posteà vbi dixit: Reuersus vtrique simul eadem hora, subintulit: intermisit dies quinque, fieri quidem nequit vt vtrique dies quinque intermitteret, sed alteri soli, & sanè fieri potest vt hoc ipsum quod dicunt, de vno solo intellectum sit, altero in narratione dicto septimo die prima iudicatione iudicato. Iam si huic intermisit dies quinq; patet quòd alteri qui sexto die est iudicatus, sex dies intermiserit. Fieri quoque potest vt ab initio vitiata à librario dictio seruata sit, veluti & aliae multae idipsum passae sunt, tum apud Hippocratem, tum apud alios non paucos. Quod autem dico librarij erratum fuisse, tale est: potuit enim scripta esse dictio in hunc modum: Intermisit alteri dies sex, alteri quinque, qui verò defecit scripsisse potuit: intermisit quinque, estq; verisimilius seniori quidem sex dies intermisisse, iuniori verò quinque, cùm vtrique simul reuersio in die duodecimo fuerit. Deinceps itaque ait: Plurimis iudicatus est

quinto

uinto, diebus septem intermisit, vt videantur
r fratres ipsi exemplum esse iudicationum quæ
lurimis contigerunt. Post verò horum enarra-
ionem iudicationes alias scripsit varias omnes
uæ decimoseptimo die circunscribuntur: talem
erò nullam qualem in duobus fratribus intelli-
endam dico, vt in duodecimo die vtrique reuer
ret morbus, & iuniori intermitteret diebus
uinque. Probabiliter quidem ita in ipsis est di
um, vt tunc quod ipsis cum aliis simile esset, ser
retur: & quòd ab recidiua decimoseptimo die
dicarentur, & peculiariter quòd duodecimo
orbus reuerteret. Sed bonum est, vt dixi, non
ruestigare, cùm quod vtile sit habeas, & iam
ætermittamus iudicia omnia quæ ab ipso serie
ntinuata dicta sunt, summis contenti, quatenus
idem similia ipsa fuerint, & quatenus dissi-
ilia. Nam cùm primæ iudicationes aut sexto
e ægros tollerent, aut infidæ ita essent, vt morbi
rsum ad vltimam absolutamq; redirent iudi-
tionem die decimoseptimo præhendentes, in hoc
m simile, tum dissimile fiebat. Post hæc iudi-
tiones alias commemorat & reuersiones, quæ
vigesimum inciderunt diem, ita vt in eo abso-
tè iudicarentur. Habitabant iuxta theatrum.
uidam scribunt non theatrum sed θέρατρον, vt
terpretari possint locum esse aliquem παρὰ τὸ
θερᾶν, id est, ab ardendo ita appellatum, sed
uomodo quis talia scribat nomina, nihil ad præ-

ſentem intereſt ſpeculationem : neque aliquid r fert an Perigenis, vel Theonis vel Dionis fratr eſſent, at qui probè ſecundùm artem medica enarrare nequeunt, hi ad tales digrediuntur cu rioſitates.

Queis autem tumores iuxta aures fie bant, hi vigeſimo die iudicabantur: reſtin cti omnibus ſunt quibus ad ſuppuration non ſunt ducti, ad veſicam verò facta e conuerſio. Cratiſtonactæ qui apud Hera clium accubabat, & pictoris ancillæ ad ſu purationem ducti ſunt. Obiit Scymni pi ctoris ancilla, ſuppurarũt. Quibuſdam ſe ptimo die iudicatus eſt morbus, intermiſi nouem diebus, reuerſus eſt, ab recidiua iu dicatus eſt quarto. Iudicatus eſt ſeptim die Phanocrito, qui apud Gnatonem pi ctorem decumbebat.

Quod & anteà dixi memoratu dignum, me morabo & nunc quod illo, tum admirabilius, t varius, nempe quòd parotides citra ſuppuratio nem curatæ ſunt, ſolis ad inferiores partes fact excretionibus, non valde conſuetum exiſtit : ſe rem auxit, ſcribens in hoc ſermone Cratiſto nacten & pictoris ancillam periiſſe ad ſuppura tionem ductis parotidibus, nempe cũ hoc pugnar videtur : Concoctiones iudicationis celeritatem oſtendunt, ſecuramq; ſalutem. Sed impræſentia rum febrium quæ in venis continebantur cauſa,

non

non priùs erant concocta Cratistonactæ & ancil læ pictoris, aut non obijssent. Parotides verò maturauerunt, quod rarum esse & memoria tenendum dixi, quòd poßibile sit particularem in parte aliqua fieri concoctionem, morbo toto haudquaquam concocto. Cætera omnia quæ hoc modo de iudicationibus dicta sunt, absolutè sumus prosequuti in his quos de iudicationibus & diebus iudicatorijs scripsimus commentarijs.

Sub hyemem circiter solstitium hybernum ad æquinoctium vsque permanebant quidem & febres ardentes, & phrenitides, multique moriebantur. Iudicationes verò euariabant, plurimisq; quinto ab initio die iudicabatur morbus, intermittebatque diebus quatuor, repetebatq;, & ab recidiua quinto die iudicabatur: eratq; numerus totus dierum quatuordecim. Pueris ita pluribus iudicabatur, atque etiam senioribus: aliis iudicabatur vndecimo, reuertebatur decimoquarto, & perfectè iudicabatur vigesimo. Quòd siqui vigesimo superriguissent, his iudicabatur quadragesimo: superriguerunt autem plurimi circa initialem iudicationem, & in reuersionibus cum iudicatione.

Meminit hic hyemis secundi anni non primi,

quem in ſtatu explicuit, dicta quoque & à me anteà cauſa ob quam phrenitides non circa initia, ſed poſteà redundarint. Præterea indicationum præfinitos dies immutatos eſſe ait, exponitq́; rurſus & harum varietatem, communem habentium cum prædictis recidiuam. Pueris quoque atque adhuc his ſenioribus indicationes decimoquarto prorſus adfuiſſe ait, nempe his morborum cauſæ celerrimè vaporantur maturanturq́;. Cæteris non ſolùm ad vigeſimum, verùm & ad quadrageſimum perueniſſe ait ex recidiua iudicationem vltimam: nihilq́; miri eſt, ſi differentiæ iudicationum inſignes in morborum varietate fuerint.

Vere rigebant paucisſimi, æſtate plures, autumno adhuc plures, ſub hyemem longè plurimi: ſanguinis autem eruptiones relinquebant.

Veris impræſentiarum meminit quod in primo ſtatu eſt memoratum, & non quod ſecundi anni eſt. neque enim vſqueadeo morborum produxit enarrationem, quanquam ad ſecundam vſq; hyemem produxerit. Quare autem temporis progreſſu in dies etiam atque etiam ſuperrigentium numerus augeretur, iã virtute anteà dixi illo in ſermone, vbi cùm admonerem, oſtendi rigorem fieri, cùm flaua bilis per ſolida penetrat corpora, non autem in vaſorum cauitatibus contineatur. Cùm itaque in motu circa initia eſſet, febres ardente

lentes generauit: posteà verò in carnosas transiens partes, vbi per eas foràs pelleretur, rigorem fecit. Paulatim verò sanguinis desinebant eruptiones, quòd bilis non ampliùs in venis esset, sed in totum corpus diuisa esset.

Secundi commentarij finis.

GALENI IN *PRIMVM EPIDEMIORVM* COMMENTARIVS TERTIVS.

***

ORBOS dignoscimus ex cõmuni omnium natura: & cuiusq; propria edocti: ex morbo, ægro, ex oblatis, & offerẽte. Ad facilius siquidem & difficilius ex his, ex tota constitutione, & cœlestium singulari, & vnaquaque regione, & ex consuetudine, & diæta, & ex vitæ institutis, singulisq; ætatibus, & sermonibus, modisq;, & taciturnitate, & imaginationibus, & somnis, & vigiliis, & insomniis, quibus & quando, vellicationibus, pruritibus, lachrymis, ex accesionibus, deiectioni-

bus, vrinis, ſputis, vomitionibus, & quæ ex quibus in quos morborum ſucceſsiones, & qui abſceſſus in pernicioſum vel iudicatorium: ſudor, rigor, refrigeratio, tuſsis, ſternutamenta, ſingultus, ſpiritus, ructus, flatus, ſilentes, ſtrepentes, ſanguinis eruptiones, hæmorrhoïdes. Ex his autem & quæ per hæc ſunt, conſideranda ſunt.

Nonnulli adſcripta hæc eſſe putant, ſimilem habentia, tum interpretationem, tum ſententiam his quæ in libro de humoribus ſcripta ſunt, quæ alijs antè commentarijs expoſuimus. Sunt hæc ſanè prognoſtica theoremata, quibus docet Hippocrates vniuerſales ſcopos à quibus prænotiones fieri oportet. Communem itaque naturam appellat eam quæ omnium hominum exiſtit: propriam verò quæ in ſingulis nobis. Quòd autem ex ambabus fieri, tum dignotiones, tum præſenſiones oporteat, quodq́; ſecurior ſit ea quæ ex propria ſit natura, conſtat tibi ex prognoſtico, ex libris de fracturis, de articulis, & de capitis vulneribus, quos antè expoſuimus. Præcipiens itaque ſemper partem adfectam cum ſuo naturali ſtatu conferre, ſermoni adiecit aliena negligenda non eſſe, ita autem & cùm inquit: Contemplari autem ita in acutis morbis oportet, primùm ſi ægri facies ſanorum faciebus & præſertim ſuæ ſimilis ſit (nempe hoc pacto optima fuerit). Quòd ſi pro-

prium

rium cuiusque ægri nouerimus colorem magnitudinemq;, communi non erit opus. Quoniam verò non hominum omnium naturam antè cognoscamus, sed ex inopinato sæpiùs ad ignotos vocemur, principium dignotionis morborum & præsensionis futurorum à communibus facimus. Nā si nasus acutus non sit, neque caui oculi fuerint, neque collapsa tempora, neminem super ægro interrogamus: Si verò nasus acutus fuerit, cauiq; oculi, & collapsa tempora apparuerint, tunc quónam haberet pacto cùm secundùm naturam esset, interrogamus. Sic autem & ex morbo prænotiones futurorum fiunt, nempe tibi pluribus demonstratum est, tum in libris de iudicijs, tum in aphorismorum commentarijs, tertianas exquisitas celeriter iudicare: quartanas verò lōgas esse, atque vtrasque periculo vacare: Phrenitin præterea lethargumq; cum periculo esse & acuta: lienis item scirrhum, tum perniciosum, tum longum. Ex ipso autem ægro venientium præsensio duobus fit modis. Alter modus est, cùm inquit: In composito homine audax responsio mala est: Contrà turbidus si ægrotauerit, non solùm si audacter loquatur, verùm neque si in vrente febre delirauerit, periclitabitur. Alter modus talis est: Si æger omnia quæ conueniūt fecerit, & Medico obediens nihil iuuetur, grauiter ægrotat: Cōtrario autē prorsus modo si æger nihil quod oporteat fecerit, mediocriter habet. Sic & ex cibis

prænotio erit, nempe si cibi praui fuerint, & nihilo deterior fiat, mediocriter ægrotat: cùm verò omnia conuenienter fiunt, si præter id quod nihil iuuetur, etiam exacerbetur, malum est. Quòd autem non modos morborum solùm, verùm quoque & formas interdum ex cibis dignouerim, sæpiùs vidistis. Sed de his omnibus, vt retuli, in alijs egi pluribus. Cùm verò & ex offerente prænoscitur facilius vel difficilius dicat, in morbis intelligere oportet. Tale autem quippiam sæpiùs cernentes siue morbus longus sit, siue febriles adfectus longi fuerint, dignotioni quippiam addimus, & ex eo quòd cognoscamus quísnam esset qui curabat Medicus, qui si clarus & insignis sit, spem sanationis exiguam habemus, nempe quòd malignus sit morbus, si omnibus ritè factis nihil iuuetur, constat omnibus: Si verò vilis sit & imperitus, quòd incolumis foret homo si omnia rectè instituta essent, verisimile esse putamus. Prænotiones item fore ait & ex statu, id est, peculiari ambientis nos aëris temperamento: vniuerso autem & particulari cœlestium est, si meminerimus eorum quæ in antedictis tribus statibus dicta sunt, in quibus Hippocrates ipse quæ in ambiente fiebāt secundùm caliditatem & frigiditatem percurrens, in calce eorum euincentem pronuntiauit tēperaturam, vt cùm inquit: Facto autem toto statu austrino & calido, quanquam neque per totum annum auster spirasset, neq; squalor fuisset.

Rursum cùm ait: facto autem anno toto humido, frigido & aquilonio, quod redundabat pronunciauit, nempe fieri non poterat, vt nullus dies toto anno calidus fuisset, nullus siccus, nullus humidus. Ita autem & morborum formas differentiasq; multò conuenientius erat tales esse, non tamen quin alij euenirent. Hic tandem absoluta primi status expositione, in calce huius ita ad verbū scripsit: Ex omnibus qui hoc in statu scripti sunt, phthisicis solis lethale contigit, nempe in cæteris omnibus commodè habebant, neque lethale quippiam in alijs febribus, neque grassabatur vna morborum species, neque status vnus toto anno perpetuò erat. Ex victoria autem temperamenti, vel frigidum, vel humidum, vel aliud quoddam nos temperamentum dicimus. Hippocrates autem scripsit: Vere nanq; alij morbi, æstate alij, autumno alij, hyemeq; alij contigerunt in singulis quos scripsit statibus: per totum tamen annum hoc statu hic morbus dominabatur: atque in altero alius. Atque id est quod dicitur: ex statu vniuerso & particulari cœlestium. Adiecit autem sermoni, cœlestium: quoniam nudè & sine adiectione dictum status nomen, regionis formam quoque indicare potest, reiq; alterius cuiuslibet. Atq; tandem connectens ait: ex statu vniuerso & particulari cœlestium, ex vnaquaque regione & consuetudine. Quòd autem & regionis forma ad futurorum prænotionem magnopere

conferat, sæpiùs est demonstratum, nunc verò satis sit ad librum de aëre, locis & aquis remittere, in quo docet Hippocrates quinam morbi in vnaquaque redundent regione, nempe horum generatio regionibus est connutrita, minusq; ab ipsis impẽdet periculi, quòd peculiares sint. Prætereà ex consuetudine auxilium esse ad prænotionem docet. In prognostico itaq; vbi limitationes ex consuetudine adiecit, aliquando quidem ita inquit: Cubare in ventrem cui dormire ita dum valet consuetum non est, desipientiã indicat, vel ventris dolorẽ. Interdũ verò ita: Per febres dentium stridor ijs accidens quibus à puero ita consuetum non est, cõmonstrat insaniã & mortem. Prætereà ex victus ratione ægri qua vsus sit, fieri potest vt artificiosè cõijciatur qualésnam sint, & quanti redundent succi, quibus cognitis præsens corporis affectio cognitu est facilior, & futurorum prænotio promptior & expedita magis. Vult quoq; & ex vitæ institutis prænotiones fieri, ἐπιτηδεύματα Græci vocant. Appellant autem ἐπιτηδεύματα quæcũq; omnia faciunt homines, vel cõmodo vel necessitate, siue nauigantes, siue terram colentes, aut ædificantes fabricãtesq;, aut venati, aut lubenter sese exercentes, vt qui sæpiùs in aquis lauantur vel calidis vel frigidis. Licet itaque ex his ad quæ studia sua conferũt, de morbi coniectare dispositione, nempe qui in agro egit æstate in Sole apricatus, in laboribus

& vict

ꝟ victu tenui, is amaram bilem potiùs quàm pi
uitosum succum, quantum in ipso fuit, collegisse
otest: Qui verò contrà vrbem incoluerit, in vm-
ra bis die lotus, atque in ocio sese cibis perfectè
npleuerit, is pituitosum magis aceruasse potest,
tque in cæteris proportione. Quòd autem & ex
tate ad præsentium dignotionem & futurorum
ræsensionem non paruum iuuamentum habea-
nus, disces ex aphorismis, in quibus de ætatibus
lisseruit, iam verò librum hunc anteà exposui-
mus. Sermo præterea ægri ad præsentium digno-
tionem & venientium prænotionem iuuare po-
test, verùm ea significatio coniuncta est & com-
municat cum ea quæ ex consuetudine est. Nam
si sermones ægro fiant, ex eo more quem cùm va-
leret, habuerit, nihil difficile fore sperabimus:
si verò consuetis aduersos proferat, malum est si-
gnum. nam suspitio quædam nobis ex eo est, læ-
sam esse ipsius mentem. Quòd autem deinde τρό-
ποισι, id est, modis ab Hippocrate dictum est,
videamus quidnam significet, hac siquidem vo-
ce veteres in duobus vtuntur significatis, inter-
dum quidem ad animæ mores referentes: inter-
dum verò ad differentias vel species rei præsentis
de qua agitur, vt si de victus ratione sermo sit,
autor si victus rationis τρόπους dicat, differẽtias
ipsius vel formas significat: veluti & si febrium
τρόπους dixerit multos esse, differentias harũ vel
species significat. Hoc itaq; loco vel animæ mores
signific

significat per verbum τρόποισι, vel sermonum differentias, quoniam de sermone mentionem fecit quasi ita dixerit: sermonibus & ex eorum speciebus vel differentijs. differentias enim vel formas vel species in præsenti nihil refert dicere, cùm omnia hæc fiant in eorum sectione quæ generaliter intelliguntur. Vt autem sermones de ægri dispositione quippiã docent, sic & taciturnitas quæ præter naturam vel secundùm naturam in ægro reperitur, nempe naturâ taciturno secundùm naturam est: contrario verò, præter naturam, quare huic veternosus quidam marcor atque in somnũ propensio est, ob quam tacet præter naturam, aut melancholiæ principium: Taciturno autem non tacere, sed plura quàm consuetum sit loqui, mentis vacillationem portendit. Deinceps cùm dixit διανοήματα, id est, cogitationes imaginationesq́;, rem significauit neque sensu perceptam, neq; aspectabilem, sed quæ coniectura reperitur. Coniectura autem est quod ægri, tum loquantur, tum faciant. Nam cùm ex nobis quidam manè ægrum de more inuisisset, is tota nocte sese inuigilasse dixit, dũ cogitaret quidnã contingeret, si Athlanti fesso non ampliùs cœlum sustinendum videretur, hoc cùm diceret, principium quoddã melancholiæ esse intelleximus. Simili modo & per opera quæ ægri faciunt, animi mores indicantur. Posteà inquit autor: Somnis & vigilijs, de quibus nihil hic dicere intendo, tum quòd in aphorismis

ißimis, tum in prognoſtico & ſomnos & vigi-
lias antè expoſuerim. Prætereà de inſomniјs antè
expoſui, tum aliјs, tum ijs quæ corporis affectionẽ
quandam indicant: quomodo & in libro de ſano-
rum victu ſcriptum eſt. Nã ſiquis per inſomnia
rogos viderit, à flaua bile infeſtatur: ſi imbres, fri
gidum humorem redundare oſtendit, veluti ſi
niuem, glaciem & grandinem, frigidam pituitã,
ſi in fœtido loco eſſe videatur, putredinem humo-
rum: ſi gallorum gallinaceorum criſtas, aut ruf-
fa quædam, ſanguinem redundare: ſi caliginoſa
quædam videre videatur, aut in caliginoſis eſſe
locis, flatus indicat, quare & verbo, inſomniјs,
adiecit, quibus & quando: vt verbum, quibus,
differentias demõſtret, quod ſi non adiectũ eſſet,
etiam clarum eſſet: quando verò tempus indicat,
in quo fiunt inſomnia, hoc eſt, vel in primo acceſ-
ſionis ingreſſu, vel in vigore, vel alio tempore: &
ſi poſt cibum, & talem quendam cibum ſtatim,
vel abſque cibo. fit enim quædam ex his demon-
ſtratio. Qui itaque niue ſpargi videtur, ſi in in-
greſſu acceßionis cum rigore vel horrore vel per-
frigeratione fieri id ſibi videat, ad tempus magis
quàm ad corporis affectionem referre oportet: ſi
verò in declinatione tale inſomnium conſpexerit,
certius nobis iudicium facit ſuccorum frigiditate
vincentium: atque adhuc magis, ſi pituitoſorum
ciborum nihil ederit, qui ſi in ventre continẽtur,
fieri poteſt vt talis quædam fiat viſio, quanquam

in toto corpore nulla sit similis affectio. Quod aũ deinceps dicitur, vellicationibus, anteà explicu & in cõmentarijs de humoribus, vt & alia mu ta eorum quæ nunc dicta sunt: quæ & de flocco carpentibus & festucas legentibus dici valent aut etiam de vellicantibus qualemcunque suam partem, in qua adfectus quidam cum dolore pro fundum occupat. Vellicant quoq; sæpiùs & par tem in qua pus cõtinetur, aut alius quidam acri humor: quod vtique & interdum desipientiæ ra tione contingit. Quod autem posteà scriptum est, pruritibus, mordentes esse in cute humores ob quos pruriunt, ostendit. De lachrymis, tum voluntarijs, tum inuoluntarijs quidnam signi ficare vtræque natæ sint, iam didicimus. Quo modo & de acceßionum formis, deiectionibus item, vrinis, sputis, & vomitionibus sufficientißi mè in prognostico est demonstratum: simul & in aphorismis est dictum, & in prorrhetico. Posteà cùm inquit: Et quæ ex quibus in quos morborũ succeßiones fiant, & abscessus in perniciosum vel iudicatorium. reuocare hic ad memoriã opor tet, quæ antè sunt ostensa, in quibus antè enar rationes fecimus. Succeßiones itaq; morborũ fiũt tum perniciosæ, tum iudicatoriæ, & ex morborũ ipsorum differentia, & locis adfectis: nam succes sio in morbos leuiores & locos ignobiliores salu taris est: in grauiores verò morbos & locos prin cipaliores perniciosa. Pari modo & abscessus

qui per emißionem fiunt, sunt meliores: per repositionem verò minùs commodi. atque horum ipsorum qui quidem à loco adfecto remotißimi, & in partes ægri ignobiles, boni sunt: contrarij verò his, praui. Quæ deinceps ab his per totam scripturã dicta sunt, latißimè sumus prosequuti in his quos antè exposuimus libris, nempe in aphorismis & prognostico, de rigore, sudoribus, tußi, sternutatione & singultu. In alijs verò tractationibus quas cõfecimus, & de his quidem, imò & de alijs omnibus quæ commoda ad tum dignotiones tum prænotiones sunt, diximus. Cùm autem deinceps refrigerationis frigorisq; ipse meminerit, inspiciendũ vtrúmne frigus totius corporis intelligere oporteat, vt profundum inuratur: an partium extremarum, an vt de his omnibus dicat satius sit existimare. Aliud siquidem quippiam significat in acceßionis principio, aliud autem in declinatione: veluti & si per totam adfectionem ipsum permanserit, signum non est bonum, veluti & si tali eo existente perpetuò profunditas inuratur. de quibus omnibus dictum est in his quæ exposuimus, & in tractatione de indicationibus. Cùm autẽ spiritus dixit, respirationis differẽtias intelligere oportet. Quoniã verò & de flatibus deinceps mentionẽ fecit, sunt quoq; & hi in spirituũ genere. Dictũ est autẽ in prognostici cõmẽtarijs, & in libro de spirãdi difficultate, de spirituũ in respiratione differentijs, veluti & de flatibus

in prognostico. Ructus quoq; & in spirituum genere existunt: atq; ob id quodammodo cõmunicant cum spiritibus respirationis: quatenus autẽ in flatuosorum spirituum sunt genere, eatenus cum flatibus cõmunicant: quare & ipsi flatuosum ventre procreari spiritum ostendunt. Quod autem in fine capitis dixit, patet omnibus: nempe sanguinis eruptiones, & hæmorrhoides quomodo auxiliari quidem natæ sunt, ita & læsionem adferre vt didicimus.

Inter febres quædam cõtinuæ, quædam interdiu tenent & noctu intermittũt: aliæ noctu vexant, interdiu remittunt: aliæ semitertianæ, tertianæ, quartanæ, quintanæ, septimanæ, nonanæ.

Continuæ συνεχοῦς, & intermittentis διαλείποντος nomine veteres bifariã vsi videntur. Nempe continuas appellant febres, interdũ quidẽ omnes quæ ad febris carentiam non desinunt: interdũ autem & non omnes quæ non desinunt ad eam febris carentiam, sed solas præcipuè illas quæ ad iudicium vsque nullam habent permutationẽ. Ita & intermittentes interdum quidem solas illas appellant, quæ ad febris carentiam desinunt: interdũ verò eas, quæ non desinunt ad integritatem, sed insignes faciunt permutationes particulariũ accessionũ, in principiũ, incrementum, vigorem, & remissionẽ. Quidam recentiores Medici febres nullã habentes insignẽ mutationẽ, nõ cõtinuas

nuas συνεχεῖς, sed συνόχους synochos appellitant: continuas verò solas illas, quæ neq; ad integritatem desinunt, & particularibus intermittunt accessionibus. Has veteres aliquando quidem συνεχεῖς appellant, aliquando intermittentes. medium siquidem verè tenent inter continuas & eas quæ ad integritatem desinunt. Optimo igitur iure vbi cum synochis comparantur, intermittentes vocãtur: vbi verò cum his quæ ad integritatem desinunt, continuæ. In hac autem præsenti dictione febrium differentias scribens Hippocrates, quasdam ait esse continuas: sunt enim verè continuæ multæ secundũ vtrũq; continui significatum. Alias autem vel nocte intermittere vel die, ex quibus eas quidem quæ ad integritatem non desinunt, quidam recentiores Medici μεθημερινοὺς vel καθημερινοὺς appellant, id est diurnas: quæ verò desinunt, ἀμφημερινοὺς, id est quotidianas, tali minuta & subtili nominum disputatione apud veteres nõ existente. Nam cùm intermittere bifariam tum intelligatur tum dicatur (vt suprà diximus) febres singulis diebus vel noctibus exacerbãtes, intermittentes dicemus, siue ad integritatem vel apyrexiam, siue ad vocatam ἔνδοσιν, id est, remißionem peruenerint. Deinde connumerat à prædictis alias febrium differentias, semitertianas, tertianas, quartanas, quintanas, septimanas, & nonanas cõmemorans. Tertianæ & quartanæ quidem manifestè ad inte-

gritatē desinunt: At ex semitertianis quædam vtraq; incedunt via: aliæ altera earum sola quæ nō desinunt ad integritatē. Nam si animaduerteris quòd vt in quotidie exacerbantibus alias quidē ad integritatem venire ait, alias autē ad remissionē, ita & quænā sit earū quæ tertio aut quarto quoq; die inuadunt differentia: cognosces planè nō de re sed de significato vocis semitertianæ quæstionē esse. nā quæ quarto quoq; die inuadunt, scimus eas ad integritatē lōgo desinere tempore: rarissimeq; ex his quæ quarto quoq; die inuadūt, visa est aliqua quæ ad integritatem non desineret. Res in his quæ tertio quoq; accedūt die non similiter habet: nēpe multæ sunt differentiæ. In his igitur non de re, sed de significato & nomine est quæstio, quásnā ex prædictis febribus appellare cōueniat tertianas, semitertianas, & propè ad naturā tertianæ accedētes. Similimodo cùm febres dicit quintanas, aut septimanas aut nonanas esse, tā nō de nomine & significato est q̄stio, sed de re. Nēpe sunt medici qui asserūt se ambitū nullū vltra quartū diem vidisse: reliqui aiūt vt Hipp. Ego verò & ab adolescētia hucusq; vsus obseruatione nullum vidi septimanū, nullū nonanum, neq; obscurè neq; ambiguè: quintanos autem circuitus vidimus ambiguos, neq; tamen exactè, neq; manifestè vt quotidianos, tertianos et quartanos. res tamen logica demonstratione non eget, vt censeo, iudicium ab experientia adsumens.

Nam

Nam ſiquis exactè ſæpiùs vidit vel ſeptimo quoque die vel nono acceßiones fieri (neque enim bis aut ter ſatis ſit) perſuaſus is fuerit tales quoſdam eſſe circuitus: ſi autem non vidit à iuuentute ad ſenectutem quos inuiſit ægros ita febricitare multos, conſtat hoc illi econtrariò, quòd ſcilicet non fiant eiuſmodi circuitus. Fortè itaque aduerſus Hippocratem logicè quis diſſeruerit vt Diocles. nempe quibus aſſerueris ſignis aut ſuccis quintanum vel ſeptimanum, vel nonanum fieri circuitum, non habebis. Neq; verò nobis ſcripſit ægrum aliquem qui ita laborauérit, quanquam oportebat quomodo aliorum multorum vniuerſalium præceptorum exempla particulariter docuit, ita & in his feciſſe. Cognoſcere præterea oportet principium orationis in multis exēplaribus ſcriptum eſſe ſecundum ſpeciem interpretationis, quam ἀσύνδετον, id eſt, ſine coniunctionibus vocant, hoc modo: febres continuæ die tenent, nocte intermittunt, nocte tenent, die intermittunt. Cùm autem hanc ſpeciem interpretationis ἀσύνδετον vocari dixi, oſtendi & ipſius expoſitionem: oportet ſiquidem veluti in catalogo dictorum nos intelligere adiectas quæ in orationibus prætermiſſæ ſunt coniunctiones.

Sunt autem in febre continua morbi acutiſsimi, & maximi & grauiſsimi, & maximè lethales.

Exactißima horum omnium doctrina in cō-

mentarijs de febrium differentijs est tradita: & nunc, vt iam retuli, verum demonstrare no propofui, neque particularia omnia docere, it vt nihil prætermittam: sed veteris viri oratio nem explicare. Summas igitur incidentis singu lorum speculationis non præteribo. Ait itaqu acutißimos maximosq; & grauißimos in febr continua esse morbos: acutißimos inquiens qu pauco tempore subeunt iudicationes: maximo autem, validißimos: grauißimos verò, qui periculum inferunt. quod exponeus ipse intulit, maximè lethales inquiens ipsos. Quoquo autem modo continuam febrem dici intellexeris, verus est sermo. Acutißimi siquidem morbi & maximi & grauißimi in propriè dictis synochis fiunt, atque in alijs nihil minus quæ per particulares incedunt acceßiones, initia, incrementa, vigores & declinationes manifestas facientes, nec tamen ad integritatem desinentes: de quibus hoc loco intelligere satius erit, quoniam & synochos in his contineri contingit, & non has in synochis. Quòd si orationem de solis synochis dici quis intellexerit, reliquas continuas ceu non periculosas neque vehementes neque acutas eximere videbitur.

Securissima autem omnium & facillima & longissima est quartana. Hæc siquidem non solùm ipsa per se talis est, sed etiam ab aliis magnis morbis vindicat.

Facilem dixit quartanam, id est, placidam,

& quæ

r quæ facilè toleretur. Nam febres continuæ ullam habentes ad iudicationem vsq; molestiarum remißionem: sed & aßiduè grauantes, iure nplacidæ & quæ ægrè tolerentur, & dicuntur r sunt: In quartana verò & maximè vbi meiocris fuerit, licet diebus exacerbationum medijs ras prodire, & interdum consueta obire muia. Oportet autem vt veterum consuetudinem gnoscas, vbi eos de febribus differentes audieris. am si febris vel hepatis, vel lateris, vel alicuius lterius partis inflammationẽ consequatur, pleuitin vel peripneumoniam, vel hepatitin appelant morbum, non febrilem: Febrientem autem itra inflammationem, febre laborare dicunt, & unc intellige de quibus differit febribus ita dii orationem. Nempe sæpiùs ex liene grauiter feientes homines quartana vidimus: deinde adusione hyderica orta obijsse: At quartana ipsa er se absque periculo est, quæ & ab alijs vindiat morbis, placatas siquidem epilepsias ægro ex quartana longa infestato nouimus, cuius geneationem iam didicisti & ex commentarijs de febrium differentijs, & de iudicationibus.

In semitertiana appellata fiunt quidem & morbi acuti, & est inter cæteras hic maximè lethalis, sed tabidi, & quicunque aliis longis infestantur morbis, ex hac maximè laborant.

Persuadere medicis multis non possum, vt re-

rum ipsarum considerationem ab ea quæ de nominibus & significatis agit, discernant. Nempe cùm Agathinus (vt cæteros prætermittam) librum integrum primum de semitertiana scripserit, quod significatur ex appellatione in ipsis peruestigans: quónam quis pacto his veniam non dabit? quanquam facilè erat propriam peculiarémque eorum quæ videntur facere doctrinam continuam, propriam quoque & peculiarem de eorum nominibus, veluti ego nunc sum facturus. Nempe ex febribus quæ tertio quoque exacerbant die, quædam ad integritatem perueniunt, quædam non. Et rursus vtriusque earum differentia eiusmodi existit: Febrium quæ ad integritatem perueniunt, quædam paroxysmum habent duodecim horis circunscriptum, aliæ longiùs extensum: Febrium verò quæ ad integritatem non desinunt, aliæ quidem horrificæ existentes cùm à primo insultu ad incrementum veniunt, quanquam videantur iam mediocriter præuenisse, rursus alterum horrorem cum remissione faciunt: atque ab hac rursus aliud incrementum, deinde ab illo remissionem aliam aliumq; rigorem: nam bis & ter hæ reuertuntur. Secundo die alteram habent accessionem, sed priore minorem, absque priorum repetitione: estq; illis perpetuus is serie continuata circulus, vt binis diebus binæ fiant (vt dixi) accessiones. Aliæ præterea quædam tertio quoque die accedentes

citra

citra horrificos illos insultus & repetitiones, vnam tertio quoque die habent accessionem, nullam secundo die assequutæ, vnum hæ continuum & æquale ab insultu ad vigorem vsque habent incrementum. Hæc tibi sit febrium quæ tertio quoque exacerbant die differentia, quæ assiduè in ægrotantibus apparet. Demonstrauimus autem febrem horridam ex bilioso & pituitoso conflari succo: eam verò quæ absque horrore est, ex bilioso quidem, sed quod ad motum coctionémque attinet contumaciore, ferunt autem eam & principum partium inflammationem: Quæ verò cum rigore aggrediuntur, atque ad integritatem desinunt cum biliosis vomitionibus vel deiectionibus vel sudoribus, earum bilis flaua quæ per totum agitatur corpus, causa est. His itaque se habentibus vt dictum est, causam singulorum vel curationem peruestigare res tum medica tum vtilis existit: quídnam verò vnumquodque dictorum quis rectè vocauerit, quanquam non ampliùs medicinæ proprium existit, cognitu tamen vbi quis alios docere voluerit, necessarium. Nempe eas quæ in ægris fiunt nobis tum affectuum dignotiones tum futurorum prænotiones tum curationes, nihil exacta nominum ratione egere videmus, neque enim ab his vulgus de Medicis existimat. At vbi ex secta vena ægrum melius habere viderit, atque cibum adsumere (nempe & de

ea re poteſt iudicare idiota cùm viderit) deinde
non ſtatim à cibo principium acceſsionis fieri , ſed
multo pòſt tempore : Medicum laudat. Quòd ſi
frigidam dediſſe , lauiſſe , atque à febre ægrum
vindicaſſe Medicum viderit, confeſtim illum de-
miratur: veluti & ſi quippiam ex futuris prædi-
xerit. Ab his itaque Medicus tum exactè tum
verè ſermone hominum celebratur & bene au-
dit : ſophiſta verò cùm de nominibus & ſignifi-
catis contendit, tempus tum ſuum tum diſcipulo-
rum conterit. Quoniam verò non eſt nobis hoc in
loco propoſitum ipſa artis opera docere (nempe id
alibi abundè fecimus) ſed breuibus Hippocratis
mentem conſiderare, id quoque ita facere valebi-
mus. Dixit ſiquidem & anteà: Exercebant ple-
roſque horum pathemata eiuſmodi , febres horri-
dæ, continuæ, acutæ, in totum quidem non inter-
mittentes: ſed modus erat ſemitertianus, vno die
leuiores, altero grauiùs exacerbantes. Et rurſus
hoc loco ita inquit : In ſemitertiana appellata
fiunt quidem & morbi acuti , & eſt inter cæte-
ras maximè lethalis. Quòd lethalis quidem ſit
ſemitertiana, apertè dixit Hippocrates: quòd ve-
rò nulla ex his quæ ad integritatem veniunt le-
thalis ſit, clarè in aphoriſmis oſtendit , inquiens:
Quæcunq; febres non intermittentes tertio die
vehementiores fiunt, hæ ſunt periculoſæ : quocun-
que verò modo intermiſerint , abeſſe periculum
indicant. Quónam itaque modo quis ſemitertia-
nam

um inter desinentes ad integritatem dixerit, Hippocratem sequutus? Atqui dicentes siquis ris quatuor & viginti sine febre fiat, medium sum habere semitertianum, talem hanc febrem ter intermittentes faciunt. Ita verò & qui me um & paruum à magno differre horarum nu- ero aiunt, ad integritatem deducere vtrunque olentes: ab Hippocratis mente discedunt, inter bres intermittentes constituentes semitertia- um, nempe sine periculo hæc erit, quanquam le- alis ab Hippocrate dicatur. Melius itaq; fue- t nominibus (vt dictum est) neglectis singula- um febrium tum curationes tum dignotiones m prænotiones exercere. Quoniam verò tum anifestior tum breuior per nomina euadit do- rina, priùs explicabimus oratione febrium quæ rtio quoque inuadunt die differentias, vt nu- r fecit iuxta vnamquanque ipsarum peculia- em appellationem: quomodo facere cõsueuit, dum bique febrium quæ tertio quoque accedunt die ifferentias explicat, deinde eam quæ intra duo- ecim horas cessat, compendiosioris doctrinæ gra- a, exquisitam appellabimus tertianam: quæ ve- ò longiorẽ hac habuerit acceßionẽ, simul quoq; & minorem remißionem, illam simpliciter ter- ianam vocabimus: quæ verò longiùs extensa est cceßione, & paruo est interuallo, hanc rursum ertianam extensam appellabimus: quæ autem d integritatem non desinit, & horrificas qui-

dem priore die repetitiones facit, posteriore verò die vnam quæ simplex sit habet accessionem: hanc appellabimus semitertianam: si verò simpliciter tertio quoque inuadat die, ὑπίατοφυῆ, id est propè ad tertianam accedentem. Habes in hac oratione omnia distincta tum inutilia tum vtilia. Debes autem hæc perpetuò meminisse, & promptam horum habere notitiam, ita enim iuniorum Medicorum nugas deprehendes, quas de dictorum nominibus fecerunt, de rebus se dissertare putantes. At quòd nullam quidem ex his quæ ad integritatem perueniunt semitertianam nunc appellet Hippocrates, est demonstratum: an verò solam illam quam ego propriè vocare consueui repetitiones horrificas facientem, an quoque & eam quæ sine his fit, dignum est consideratione. Nam si tabidis atque aliter diu ægrotantibus febris hæc euenire consueuit, fortaßis & si absque horrore fiat, vocabimus eam semitertianam, si secundo superinuadat die. Sed (quod dixi) cùm de nomine existit quæstio, nihil absurdum est si non exactè intelligamus in qua febre semitertianæ vocem indat Hippocrates, nempe ab ipso de febribus artem edocti, ea quibus ad artis opera indigemus, absque illarum nominibus habebimus. Sed forsan conueniens esse videbitur deinde considerare propter quid adiecerit Hippocrates, vocata, & non simpliciter dixerit: In semitertiana fiunt quidem & acuti

cuti morbi. *Videtur autem mihi appellationem tanquam impropriam culpare. nempe his qui diminutè in perfectione habent, dimidij appellationem facimus, inquientes semimortuum, semideum, semiuocale, semiasinum & semiassium, & quæcunque alia huiusmodi. Semitertiana verò non solùm non est dimidia vel symptomatum multitudine vel virtute, & horum tota dispositione, verùm quoque & tertiana longè deterior, vt citiùs esse videatur non illa huius: sed hæc illius dimidia dicenda. Haud itaque scio qua ratione adducti sunt, cur ita potiùs appellarent quàm aliter, qui primùm appellationem sunt contemplati. Fieri siquidem potest vt hanc indiderint appellationem, quòd cùm tertiana febris habeat vt tertio quoque inuadat, & desinat ad integritatem: semitertiana vnum quidem horum habeat, alterum verò non, nam tertio quoque die inuadit, sed vt ad integritatem desinat non habet. Potuerunt præterea & ita appellasse quòd non inuadat cum rigore, atque adhæc quòd non terminetur cum excretione, quòd item secundum diem purum non habet. Possunt quoque & aliud quippiam dicere qui nullius frugis sapientiam exercent, & verè commoda artis prætermittunt.*

Nocturna non valde lethalis, longa tamen: diurna longior, nonnullis autem vergit ad tabem.

Prin

Principiò quidem febrium catalogum simpliciter scripsit, sed harum deinceps mores docet. V. itaque in catalogo prædixisset: Febrium hæ quidem continuæ: aliæ interdiu tenent, nocte intermittunt: noctem aliæ tenent, die intermittun deinde vbi continuas percurrisset qualésnam essent, atq; deinceps illis doctrinam de quartan & semitertiana adiecisset, ad febres die inuadentes & nocte intermittentes, vel nocte inuadentes & die intermittentes peruenit, alteram ex his nocturnam, alteram diurnam appellans: nocturnam quidem quæ nocte inuadat: diurnam verò quæ interdiu. Sed per quæ nocturnam laudare visus est, non minus per ea culpauit, quòd non simpliciter dixerit: nocturna non lethalis sed adiecerit: non valde. nempe si non valde est lethalis, constat quòd mediocriter lethalis sit. Diurnam autem non solùm longiorem nocturna esse dixit, verùm quoque & ad phthisin interdum vergere, vt & hac ratione deterior existat. nam partim quo tempore tum vaporari tum rarescere magis consueuit, si contrahatur & densetur corpus inuadens iure malignior esse videtur: partim tempus habet prouidentiæ incommodum. Nempe quo tempore dormire oportebat, hoc ægro necesse est vt à medicinali prouidentia fructum capiat, atque ob id tempore marcescunt cōtabescuntq; ob duorum alterum, si quidem interdiu dormiant, diminutè somnum accipientes: si

on dormiant, vespertilionis vitam non homi-
um agentes.

Septimana longa est, non lethalis: no-
ana adhuc longior, non lethalis.

Neque Hippocratem suspectum habere opor-
t, videtur siquidem qui hæc vidit scripsisse: ne-
ue eum mentiri conuenit, qui sese vidisse dicat.
bseruare itaque nos sedulò conuenit, & expe-
mento quod verum est iudicare: sed vt non ita
obis vt multis accidat, qui forte fortuna quem-
iam conspicati, qui septimo die febricitasset, se-
ndo & tertio, ab initio suspicati sunt septimo
liquem circuitum esse. Fieri siquidem potest vt
su id euenerit, præterea & eodem victus gene-
, nempe quibus ægrorum non exactè desijt mor-
sus adfectus, sed semen aliquod ipsis perman-
t, his negligentius cibatis contingit, vt sæpius
uidem sexto à primo die febricitent, sæpius au-
m septimo, sæpius quoque & octauo, sæpenume-
& alio quodam: & placata febre putent se
actè vindicatos, & in omnibus similiter ciba-
, ex relicto morbi semine totidem diebus in ean-
em perueniant affectionem, similiterq; febriant.
ieri quoque potest vt sæpius id fiat, cùm æquale
uidem fuerit quod ex adfectu reliquum est, &
gri similiter cibentur. Is reuerà circuitus est
orbi, cùm exactè cibatis ipsis, febris ad eundem
æfinitum diem peruenerit, quomodo in quarta-
a fieri videtur.

Tertiana exquisita celeriter iudicatur & non lethalis existit.

Dictum paulo antè (vt formula quadam l quar) febrem eam quæ pauci temporis accessi nem habet, exquisitam terianam esse: quæ ve huic plurimùm insunt, omnia tum in libris febrium differentijs tum in commentarijs de iu dicatione dicta sunt.

Quintana omnium pessima est: nemp & ante tabem, & iam tabidis superuenien interficit.

Tabidi hectica laborant febre nunquam des nente, cuius naturam omnem, vt cæterarum, libris de febrium differentia didicisti. Iam au tem in quibusdam & implexam quandam e circuitu repentibus vidi aut tertio quoque di repetentibus, aut & quotidie inuadentibus, at (vt Hippocrates inquit) ex his quæ quinto quo que repetunt die: de quibus eadem à nobis dict esse puta, quæ & de septimanis & nonanis pau lò antè audiuisti.

Sunt autem modi & status & accessio nes singularum harum febrium tum con tinuarum tum intermittentium. Confe stim siquidem cõtinua est quibusdam qu ab initio floret & viget maximè, atque a grauius deducit: circa verò iudicium & si mul cum iudicio attenuatur, aliis mollite incipit, latenterq;: sed diebus singulis in

cresc

escit & exacerbat: circa iudicium verò
in iudicio satis elucet, aliis mansuetè in-
pit, increscit & exacerbat, & vbi quadan-
nus viguerit, rursus ad iudicium vsque
circa iudicium remittitur. Contingunt
tem hæc, fiuntq; omni in febre & omni
morbo.

*Τρόπους, id est, modos febrium, interdum qui-
m ἤθη, id est, mores vocant, interdum verò dif-
rentias substantiasq;, sed quod impræsentiarũ
ecies singularum quæ prædictæ sunt febrium
ipserit, liquet omnibus. Continuam itaque ait
nnullis incipere quidem vehementißimam, sed
ulatim attenuari ad iudicium vsq;. Interdum
tem moderatè incipere augeriq; paulatim ad
dicium vsq;, in quo ait eam satis elucere. Quæ
ntrarium inter se iudicium habent. Aliũ au-
m modũ ex his tertium esse ait ex ambobus cõ-
situm, cùm incipit quidẽ leniter, aucta autem
ulatim & perfectam nacta magnitudinem,
l perfectam vsq; solutionem sese remittit. Hos
es modos putant quidam Hippocratem dicere
continuis febribus, quæ in calce orationis scri-
it non intelligentes. Contingunt autem hæc
untq; omni in febre & omni in morbo, qua-
um non continuarum solùm, verùm & omnium
liarum febrium tum continuarum tum diutur
arum, præterea & omnis alterius morbi tum
cuti tum longi eosdem modos ait tres esse. Sym-*

ptomata

ptomata quoque omnia ratione eadem indica-tur. Iam agè de dolore consideremus. Nemp- sæpiùs quidem vehementißimè aggreditur, ma- cescit autem paulatim vsque ad perfectam so- tionem: interdum verò vbi leniter incepit, es- ad vehementißimum paulatim auctus, celer- habet solutionem. Rursus aliquando post vig- rem proportione incrementi tempore declinati- nem accipit.

Ex horum autem consideratione v- ctum offerre oportet.

Præsagum te vult esse motus morborum, - conuenientem ipsis victus rationem exhibeas, n- siquidem ad futurum morbi vigorem respicien- tes, rationem victus moliri oportet. In libro au- tem de victus ratione in morbis acutis, atque i- aphorismis quónam pacto prædictos morborum- prænoscere oporteat modos, ex his item qui in pro- gnosticon confecti sunt commentarijs, atq; ex iu- dicationum commentarijs, per capita disces qu- hoc in libro scripsi, in prima huius commentari- scripta oratione.

Multa autem & alia tempestiua signa germana his sunt, de quibus partim ali- quando scriptum est, partim verò scribe- tur: ad quod collecta ratione perpenden- dum considerandumque cuínam horum celeritas sit & mors, vel iam instet, & cuínam offerendum vel non, & quando

& quan

t quantum, & quinam cibus erit.

Tametsi multa à quibus prænotiones fieri opor t, prædixerit: ait tamen esse & alia partim iam n prognostico scripta, partim & scribenda.

Quæ diebus paribus exacerbantur, pari- us iudicantur: quorum verò accessiones iebus imparibus fiunt, diebus imparibus udicantur.

Iudicia in accessionibus fieri sæpiùs diximus, unquam vehementer in ipsis moueantur humo- is, & veluti feruentes erumpant, aut sanguinis rofluuio, aut sudoribus, aut vomitionibus, aut eiectionibus, aut hæmorrhoïdibus, vel menstruo n mulieribus: tum quòd eo tempore natura ad xcretionem ipsorum excitetur, simul quòd gra- ata & adflicta ad excernendum proritetur, si- nul quòd fusis ipsis magis, discretio prauorum umorum expeditior, & iudicatio facilior fiat.

Est autem primus iudicatorius circui- uum qui diebus paribus iudicant, quar- us, sextus, octauus, decimus, decimusquar- us, vigesimusoctauus, trigesimus, quadra- esimusoctauus, sexagesimus, octogesi- nus, & centesimus. Primus verò iudicato- ius circuituum qui diebus imparibus iudi ant, tertius, quintus, septimus, nonus, vn- ecimus, septimusdecimus, primus & vige- imus, vigesimusseptimus, & trigesimus- primus.

n

Non propriè hoc loco mihi videtur circuitus appellatione vsus Hippocrates, nam dies ipsos in quibus iudicationes fiunt, omnes deinceps scripsit, & in prognostico circuitus qui per quaterniones fiunt exquisitè percurrit. Quo fit vt hæc iudicatoriorum dierum theoriā expostulare videantur. Primum igitur diem iudicatorium ex paribus ait esse quartum, deinde sextum, mox in pluribus exemplaribus est scriptus octauus, deinceps decimus: in alijs est scriptus decimusquartus post sextum: deinde vigesimus, & post hunc in quibusdam vigesimusquartus, in alijs trigesimusquartus: ab hoc quadragesimus, deinde sexagesimus, deinde octogesimus & centesimus. In morbis verò qui diebus imparibus iudicantur, primum ait circuitum esse, sed satius erat (vt diximus) dicere non primum, sed tertium, deinde quintum, mox septimum, deinde nonum, deinde vndecimū, posteà decimumseptimum, deinde primum & vigesimum, mox septimum & vigesimum, à quo primum & trigesimum. Ostendimus autem in tractatione de diebus iudicatorijs, omnium iudicantium dierū validißimos esse qui & quaterno & septimano circuitu fiunt: moderatiores verò esse qui intercidunt, de quibus quòd rationabilem habeāt generationem, dicamus. Omnes itaq; impares bene dicti sunt. Inter pares verò non rectè dixerunt vigesimumoctauum & decimum: nullo pacto enim sunt iudicatorij.

Scire

Scire autem oportet quòd si extra præscriptos dies aliter fiat iudicatio, futura significatur recidiua, fiãtq; morbi lethales.

Quòd prædicti dies bene firmiterq; iudicent, iudicatiq; morbi prorsus firmi sint, fiantq; interdum & lethales, in illis commentarijs est demonstratum.

Mentem autem attendere oportet, & scire quæ'nam in his temporibus futuræ sint iudicationes ad salutem vel perniciē, aut quæ'nam vergentiæ ad melius vel deterius.

In hac oratione quod ex iudicationis nomine significatur, declarauit: quod breui oratione quis dixerit celerem morbi mutationem. Quòd autem modis quatuor mutatio fiat, clarè ipse dixit, nempè ad salutem, vel mortem, aut in inclinationem ad melius vel peius, insignem scilicet, tacuit autem vocabulum insignem, tanquam in communi iudicationis nomine contineretur.

Errantes autem febres, & quartanæ, & quintanæ, & septimanæ, & nonanæ in quibus circuitibus iudicentur, considerandũ.

Neque de his in prognostico differit, nempe erraticæ, particulares accessiones sine ordine habent: apparentibus tamen per indicatorios dies signis, iudicatio earum præcognoscitur.

De circuitibus ad integritatē desinentibus quales tertianarum & quartanarum à plerisque Medicorum demonstratum est theorema incognitum, quod semper in ægris sumus experti. Non enim primis diebus mentem attendere oportet, neque hos simpliciter deinceps commemorare, sed accessiones, vt de tertiana exquisita in aphorismis dixit: Tertiana exquisita septem circuitibus longissimè iudicatur, nempe vt hæc septem circuitibus iudicatur, eadem ratione alia quidem in nouem circuitibus: alia verò in vndecim, & ita deinceps pro iudicantium dierum numero. Atq; de quartanis eadem est ratio, nempe in prognostico inquit: Quartanarum conditio ex eo est ordine. Ego autem cùm theoriam hanc in Eudemo philosopho prædixissem tribus adfecto quartanis, vnā quidem ex ipsis primùm desinere quæ certis diebus inuaderet, & post totidem circuitus: vbi verò hæc placata est, secundam aliam certo die, deinde & tertiam similiter prænunciassem, me hæc dicere ex diuinatione asserebant, & non ex medica speculatione, quanquàm vates nunquàm vidissent Romæ rectè in ægris prædixisse, nempe de his qui alias incolunt vrbes nullum feci periculum. Vt autem cum Deo loquamur, nunquam in illa prædictione sumus fraudati. Et si tu in his quæ de iudicationibus dicta sunt te exercueris, tum Hippocrate, tum arte dignus eris. Hæc quidem obiter à me dicta sunt, atque ad præsen-

tem

em explanationem rursum veniamus. Nempe vt in prognostico de diebus iudicatorijs sermonē xactè distinxit, sic & de ipsis circuitibus, nusquam tamen neque in prognostico solùm, sed neq; n aphorismis quintani meminit, vel septimani, vel nonani. Nempe cùm in prognostico dixisset: Quartanarum conditio ex eo est ordine, atq; in phorismis: Tertiana exquisita septem circuitibus finitur, poterat & ipse de quintana & septima- a & nonana eandem fecisse orationem, ita scri- ta oratione: Fit autem & quartanarum condi- io eodem modo, & quintanarum, & septimana- um, & nonanarum ex eo ordine.

IN PARTICVLAREM ægrorum explanationem, Galeni Præfatio.

ANTE *particularem ægrorum explanationem satiùs esse mihi videtur, tū claritatis, tum breuitatis gratia, vt communem quendam de omnibus his aciam sermonem. Demonstraui, tum in alijs tra ationibus, tum in methodo curandi, duplicem se eorum quæ inuestigantur inuentionem, vnā uidem quæ ratione ad notitiam peruenit, tum niuersalis, tum communis cuiuslibet particula- is speciei: alteram autem quæ per particularia ad mmune vniuersaleq; peruenit: atque hæc quidē*

complere vniuersale: opera verò artificum ex indiuiduis fieri speciebus: opus autem esse in his exercitatione ei qui priùs vniuersale inuenit: prætereà & ad prædictorum vniuersalem affirmationem vtilia esse particularia. Sunt autem ad discipulorum captum veluti exempla hæc superiorum vniuersalium theorematum. Ob id & ego in omnibus quas feci tractationibus, nō vniuersalia modò, verùm & particularia percurri, ex libris Hippocratis, & præcipuè epidemiorum orationes adnotās, in quibus omnia exposui, quæ ab initio ad finem vsque ægris contigerunt. In libris itaque de difficultate spirandi omnes percurri, qui in epidemijs difficulter spirauerunt: in libris de diebus iudicatorijs iudicatos, atq; in alijs similiter. Quare neq; prolixiore opus fuerit explicatione illis, qui ad artis opera festinare volunt. At quoniam orationes quædam sint obscuriores, ob illas mihi melius esse visum est tales quoque commentarios manifestos reddere. Nam si symptomatum omnium quæ in singulis ægris fuisse ait, vel naturam totam, vel causas generationis dixero, tractationes à me factas impræsentiarum omnes huc transferre, atque in vnoquoque ægro propè librum vnum scribere cogar. Quòd si eorum quæ in prognostico vniuersaliter scripta sunt, sola exempla nunc indicauero, omnem disciplinam ad tractationes à me scriptas remittens, breuem spero fore orationem.

Phi

Philiſcus qui ad murum habitabat, morbo hic decubuit. Primo die febris hominem corripuit acuta, ſudauit, noctemque habuit laboris plenam. Secundo omnia exacerbata ſunt, veſperi ex clyſtere bene habuit, nocte quieuit. Tertio die manè & ad meridiem vſque ſine febre fuiſſe viſus eſt: ad occaſum verò febris acuta prehendit cum ſudore, ſitibundus fuit, lingua ſuperaruit, nigrum minxit, nocte implacidus fuit, non dormiuit, prorſus delirauit. Quarto die omnia ſunt proritata, vrinæ nigræ, nox quietior, vrinæ melioris coloris, parum à naribus ſtillauit, idque ſyncerum, vrinæ variæ, enæorematis rotundis, genituræ ſimilibus, diſperſis, non reſidebant, ex balano pauca exierunt flatuoſa, nox laborioſa, ſomni parui, verba, delirus, extremitates vndequaque frigidæ & non ampliùs recaleſcentes, nigra minxit, parum dormiuit, ad diem obmutuit, frigida ſudauit, extremitates liuidæ. Die ſexto ad meridiem obiit. Spiritus huic perpetuò velut ei qui reuocatur, rarus, magnus, lienis intumuit tumore rotundo, ſudores frigidi perpetuò, acceſsiones diebus paribus.

Iam tertio die in hoc ægro clarè futura erat mors, ei qui meminit vniuerſaliũ theorematum:

nempe primo die febri acutæ factæ superuenit sudor qui febrem non soluit, imò & noctem attulit difficilem. Secundus dies omnia proritauit. Tertius nigrarum vrinarum excretionem habuit. Erat itaque quod primo die accidit, continuè prauum, nempe iudicatoria non iudicantia, partim lethalia existunt, partim difficile faciunt iudicium, lethalia quidem, si aliquod ex lethalibus vel symptomatis vel signis fuerit: difficile verò facientia iudicium, si absque his signa cruditatis humorum permaneant. In Philisco autem lethale signum erat, ex eo quòd non solutæ tertio die à sudore febri nigræ vrinæ & sitis accesserint, & lingua inaruerit, & tota nocte inquietus fuerit, vigilaueritq́; & delirauerit: atque cùm hæc ita facta essent, quarto die cuncta proritata fuisse ait, vrinasq́; rursus nigras redditas. Fac itaque memineris, quòd vbi quartus dies in acuto morbo difficilia, tum symptomata, tum signa vt tertius habuerit, iudicationem breui expectare oportet, & quòd si paribus diebus accessiones fuerint, in paribus: si verò imparibus, in illis, vbi autem iudicatio, hîc & mors in perniciosis morbis. Et sanè sexto die periјt Philiscus, quòd accessiones paribus fuissent diebus. Hoc siquidem ostendit ipse Hippocrates in calce totius enarrationis, ita inquiens: Spiritus huic perpetuò velut ei qui reuocatur, rarus, magnus, lienis intumuit tumore rotũdo, sudores frigidi perpetuò, accessiones diebus

ribus. Alius autem quidam æger similibus
nptomatis & signis non sexto, sed octauo obijs-
, validiore quàm Philiscus esset virtute, sym-
mmatisq; & signis minùs perniciosis, nempe ex
quòd tertio die & quarto nigras vrinas red-
lisset, malignitatis morbi manifestè ostendit
gnitudinem. Sudores quoque frigidi & san-
inis stillatio quinto die breui perniciem expe-
ari confirmauerunt, atque adhuc magis quòd
llationi purum adscripsit, sic inquiens: quinto
e circa meridiem parum de naribus stillauit,
q; ἄκρητον, id est, purum. Cùm itaque vel deie
onem vel vomitum ἄκρητον dixerit, ἄμικτον,
est, impermixtum ait, deiecta vel vomitu reie-
a, vel flaua syncera bile, vel nigra, vel ærugino
. De stilla autem si purum sanguinem intelle-
rimus, rubrum (nempe is peculiaris huic est co-
r) falsum intelligemus: nunquam enim rubri
lla à naribus in pernicioso apparuit morbo, at
nper nigri. Quòd igitur hoc ipsum nigrum pu
m dicat, volens quod valde tale est intellige-
, probabile est. Tertio quidem die iam morbi
rnicies clarè videbatur, non tamen quando es-
t moriturus constabat. Quarto verò die cùm
rinæ nigræ permanerent, fierentq; diebus pari-
s accessiones, atque tum ætate, tum robore æger
stitisset, ad octauum vsque suffecturum ægrũ
r erat: si non, sexto die moriturum. Cùm autem
uintus dies præter dicta sanguinis puri stillam

*haberet, frigidosq́; sudores quos per totum mo
bum adfuisse dixit, iure quis expectasset ægru
non posse accessionem sexto die futuram perfe
re. Hæc igitur videntur consequentia illis q
vniuersaliter de iudicatorijs diebus, vrinisq́; e
sudoribus dicta sunt, tum in libris de iudicat
rijs diebus, tum in libris de spirandi difficultat
& desipientia. Nempe cùm in prognostico dix
rit, spiritus frequens dolorem indicat aut inflam
mationem supra septum transuersum, magn
autem & ex longis interuallis, desipientiam: de
de nūc & Philiscum desipuisse affirmauerit, n
hilq́; tota in narratione de spirandi difficulta
enunciauerit, iure optimo in calce orationis adi
cit: huic spiritus perpetuò velut reuocato raru
magnus. Constat autem idem esse dicere raru
& per multum tempus & ex longis interualli
oratio verò, velut reuocato, velut recordanti in
cat. Nempe in libris de spirandi difficultate de
monstratum est rarum & magnum fieri spiri
tum ob mentis læsionem, tanquam functione
ægrum lateant, vt nesciat neque quando eas co
hibere, neque quando inchoare oporteat.*

Silenum qui apud Platamonem prop
filios Eualcidis habitabat, ex laboribus &
potationibus & exercitationibus intempe
stiuis ignis prehendit. Cœpit autem lum
bis dolere, habuitque capitis grauitatem

fuit

ítq; colli cōtenſio, ab aluo exierunt pri-
o die biliosa mera, ſpumoſa, copioſa, vri-
æ nigræ, nigram habentes ſubſidentiam,
abūdus fuit, lingua ſuperaruit, nocte ni-
l dormiuit. Secundo die febris acuta, de-
ctiones copioſiores, tenuiores, & ſpumo-
, vrinæ nigræ, nox toleratu difficilis, pa-
m delirauit. Tertio die omnia ſunt exa-
erbata, hypochondrij contenſio ex parte
raque oblonga, ad vmbilicū ſubmollis,
ieCtiones tenues, ſubnigræ, vrinæ turbi-
æ, nigræ, nocte nihil dormiuit, verba mul
, riſus, cantus, continere nō potuit. Quar
o eadem fuerūt. Quinto deiectiones me-
æ, bilioſæ, valde pingues, vrinæ tenues, pel
ucidæ, paucæ, mente conſtitit. Sexto circa
aput parum ſudauit, extremitates frigi-
dæ, liuidæ, multa iactatio, ab aluo nihil
exiit, vrinæ ſuppreſſæ ſunt, febris acuta. Se-
ptimo obmutuit, extremitates non am-
pliùs recaluerunt, nihil minxit. Octauo fri
gidus per totum corpus manauit ſudor, pu
ſtulæ cum ſudore rubentes, rotundæ, par-
uæ, veluti vari, permanebant, non collige-
bantur: ventris irritationes paruæ, ſter-
cora tenuia, veluti cruda, multa cum labo-
re egerebantur, vrinam cum dolore mor-
dacem habuit, extrema parum recaleſce-
bant, ſomni tenues, comatoſi, obmutuit,
vrinæ

vrinæ tenues & pellucidæ. Nono die ea... fuerunt. Decimo potum non ſumebat, c... matoſus erat, ſomni tenues, ab aluo ſim... lia, minxit confertim ſubcraſſum depoſ... tum, hypoſtaſis farinam craſsiorem repræ... ſentans, alba, extrema rurſus frigida. V... decimo obiit die. Huic ab initio ad fine... vſque ſpiritus magnus, rarus, hypochon... drij palpitatio continua. Aetas circiter v... geſimum erat.

In hoc ætatem adiecit, quam in primo no... adiecerat. Ille ſiquidem bona ratione ſexto per... die, pernicioſa continenter in acuto morbo habe... ab initio, tum ſigna, tum ſymptomata: hic aute... non ſecus quàm ille ab initio adfectus, propter ta... men virtutis robur ad vndecimum diem eſt pro... greſſus, quod huic ineſſe par erat, tum aliàs, tum quòd per adiectionem ætatis oſtendit, ea in Phi... liſco non adiecta, ex qua non adiecta oſtendit quòd pluribus eſſet annis, ita vt vires parum in eo valerent. Secundus æger ijſdem ab initio, tum ſignis, tum ſymptomatis, niſi viribus validis fuiſ ſet, ſeptimo perijſſet die, & ſanè die illo propè obijt, ſcripſitq; de eo: ſeptimo die obmutuit, extrema non ampliùs recaleſcebant, nihil minxit. Conſtat itaque ex his eum ad mortem propè deueniſſe, at cùm virtus valida eſſet, ad ſequentem iudicatorium diem vndecimum ſufficere potuit, quoniam eum qui tertio vel quarto die in peſſimis

fuer

erat, tum signis, tum symptomatis, septimo die
re oportebat, cùm accessiones diebus impari-
magis fierent, quod declarauit, inquiens: Ter-
exacerbata sunt omnia, atque ab his rursus:
arto die eadem fuerunt. Cùm igitur septimũ
n præterire, vt dixi, ob virtutis robur potue-
ctauo die pustulas cum sudore habuit ruben
rotundas, paruas, natura ipsa cum morbo pu-
nte, atque ad cutim prauorum humorum su-
luitatem propellente: atq; ob id nono die haud-
quam obijt, sed vndecimo, quòd si octauo die
l tale factum fuisset, vt nono die obijsset, con
ens erat, cùm septimus qualem dixit fuisset.
oniam verò æger hic in morbo desipuit, ob id
ine expositionis adiecit, quòd spiritum rarum
magnum per totum morbum haberet. Præ-
à & hypochondrij palpitationem tremoremq;
inenter illi fuisse ait, quod in prognostico vel
ationem vel desipientiam significare diceba-
Visa est autem homini fuisse quædam in se-
transuerso phlegmone, ob quam tertio die ex-
ionem scripsit: hypochondrij contensio vtrinq;
vmbilicum oblonga, ὑπολάπαρος, id est, sub-
cida & submollis. nã ὑπολάπαρος ὑποκενός,
st, subinanis est & absque tumore, qui fit vbi
ammantur hypochondria: cùm verò ex phle-
one septi transuersi ob continuitatem retrahi-
hypochondrium, contenditur absq; tumore. Et
in totius narrationis exordio dixit eum lũbis
laborar

laborare, grauitate capitis adfectum, & colli [...]bere contensionem, quæ & ipsa progrediente [...] deterius morbo mentis vacillationem significa[...] quæ & cum vigilia & sine capitis grauitate [...] fierent, phreneticus foret. Nunc verò capitis gr[a]uitas copiã humorum non admodùm calidor[um] vel biliosorum (nam planè insomnis esset) con[ti]neri in eo ostendens, comatosum fuisse ægrum [de]clarauit. Verùm de his adfectibus in quibus [si]mul & comatosi sunt & desipiũt, latiùs dicet[ur] cùm primam prorrethici orationẽ explicabim[us]. Adiecisse autem præsenti orationi hæc oport[et] quòd melius sit, quæ à nobis & alibi dicta sun[t] quòd vbi quis ex causis manifestis febricitare [ca]perit, si nullo modo corpus ad morbũ paratũ fu[e]rit, diaria corripitur febre. Et sanè Sileno ta[le] prorsus fuisset, qui ex laßitudine & potibus [&] exercitationibus intẽpestiuis febricitauerit, n[isi] corpus ad morbũ paratũ fuisset, quod tibi innot[e]scet his quæ primo statim die secũdoq; apparu[e]rint, tũ symptomatis, tũ signis. Primùm itaq[ue] (inquit) corripuit ignis, ita autem febrẽ appella[re] consueuit quæ vehementißima est: deinde prim[o] die ab aluo biliosa, mera, spumosa, affatim mult[a] huic percurrerunt: deinde serie continuata vrin[æ] nigræ, nigram habentes subsidentiã, & mox rur[sum] sum sitibundus erat, lingua arida, nocte nihi[l] dormiuit. Sileno primo statim die non parua [&] tum symptomatum, tum signorũ multitudo fuit,

intelligere manifestè liceret laßitudines, po- s & exercitationes intempestiuas morbi cau- fuisse. nempe quis propriißimè προφάσεις di- rit manifestas causas. Cùm verò alia quædam uenerint, quæ hominem ægrotaturum declara- rint, multo sanè tempore progressa, æquum fuit nc vt potuerit Silenus multo tempore hoc ciba s modo qui dictus est, ex eo sibi morbũ compa- sse. Nam siquis laborauerit multa perpessus in tionibus ad laßitudinem vsque, biberitq; libe- liùs, & intempestiuè sese exercitauerit, id est, t à cibis, aut vbi fuit tardior concoctio prius- am probè in sanguinem transmutatum fuerit mentum, hic in se partim biliosum quidem ob bores & tolerantias, partim verò tum crudum m incoctũ ex potu & intẽpestiuis exercitatio- bus aceruabit: grauißimi autem inter morbos nt, in quibus insignis amborũ copia aceruatur.

Herophontẽ febris acuta prehendit, ab uo circa initia pauca tinesmosa, mox te- nia, biliosa, subfrequẽtia, somni nõ erãt, inæ nigræ, tenues. Quinto die manè sur tas, omnia exacerbata sunt, lienis intu- uit, hypochõdrii cõtensio, ab aluo pauca gra percurrerũt, desipuit. Sexto delirauit octe sudor, refrigeratio, delirus permãsit. ptimo perfrixit, sitibundus, ad noctẽ ad ẽtẽ rediit, dormiuit. Octauo febricitauit enis ĩminut⁹ est, prorsus resipuit. Doluit

ingui

inguine primum, secundum lienis rectitudinem: deinde dolores in tibiam vtramq; transierunt, nox toleratu facilis, vrinæ melioris coloris, paruamq; habuerunt subsidentiam. Nono sudauit, iudicatus est, intermisit, quinto die rediit, statimque lienis intumuit, febris acuta, surditas iterũ, post recidiuam tertio lienis imminutus est, surditas minor, crura doluerunt, nocte sudauit, die decimoseptimo iudicatus est, neq; in reuersione delirauit.

Hic præter opinionem seruatus est. nam primis diebus iure moriturũ ipsum quis existimasset: nigra siquidem minxit, deiectionibusq; biliosis repreßis consequuta est surditas tanquam recurrẽtibus ad caput ipsis, ex quibus iure quidem optimo desipuit. At ex vrinis nigris quæ malæ essent, nihil boni quod contra inclinaret, erat, nisi quòd lienis quinto intumuerit die, nactus quippiam malitiæ humorum, deinde octauo die trãseuntibus ex liene ad crura ipsis, lienis quidẽ imminuebatur: at cùm ad crura deriuarentur, doluit imprimis inguen sinistrum. hoc siquidẽ erat secundum lienis rectitudinem: posteà migrauerunt ad vtramq; tibiam dolores. Ex quibus symptomatis per noctem placidè habuit, minxitq; melioris coloris vrinas cum alba & pauca subsidentia. Deinde sequenti die qui nonus erat, cum sudore est iudicatus. Tantum sanè habuit

tum

um contristantium humorum ad infernas par-
s migratio, tum vrinarum coctio. At enim
eque ita hæc satis esse potuerunt vt perfectè à
orbo vindicaretur æger, qui nono die sudaue-
at. quare pars quædam prauorum humorum ei
licta est, quæ quartodecimo die recidiuam in-
ulit: à qua prorsus decimoseptimo die est iudi-
tus, seruato in hoc ægrotante per dies iudica-
rios iudicio.

In Thaso Philini vxorem quæ filiam pe
ererat, naturaliter purgatam, & in cæteris
uiter habentem, decimo & quarto post
artum die ignis cum rigore prehendit:
uic os ventriculi primum dolebat, & dex-
rum hypochondrium, muliebrium dolo-
es, purgatio desiit, pessi autẽ appositu hæc
uidem leuiora facta sunt: capitis verò, col
, & lumborum dolores perseuerabant, so
nni non erant, extrema frigida, sitibunda
uit, aluus combusta est, pauca exierunt,
rinæ tenues, decolores circa initia: sexto
ie noctu valde delirauit, atque iterum re-
puit. Septimo sitibunda, deiectiones bi-
osæ, copiosæ. Octauo superriguit, febris
cuta, conuulsiones cum labore, valde de-
rauit, surrexit, balani appositu multa ex-
erunt cum biliosa circunfluxione, somni
on erant. Nono die cõuulsiones. Decimo
arũ resipuit. Vndecimo dormiuit, omniũ

meminit, ſed cõfeſtim rurſus mente vacillauit, minxit conuulſa cõfertim multum raro admonita, craſſum, album, vt fit cùm diu poſitæ reſident & returbantur, nõ reſidebãt: color & craſsitudo qualis ſubiugalium. Talia mingebat, qualia ego vidi. Decimoquarto die dolores per totũ corpus, verba multa, parùm mente cõſtitit, & breui rurſus delirauit. Die decimoſeptimo voce priuata eſt, vigeſimo obiit.

Duo ex hac narratione ſunt, quorum vnum quidem cõmune eſt ægris antè & pòſt deſcriptis, iudicatorij ſcilicet dies. Alterum autẽ propriũ, nempe retenta mulieri huic poſt partum purgatione, fuerunt morbus & mors. Obijt autem vigeſimo, decimoquarto, & decimoſeptimo deterioribus inter cæteros effectis. Verbum autẽ προσϑιμένη, *quod diximus appoſitu, cum verbo balani, vt res tulerit, ſcriptum, manifeſtum habet ſignificatum: ſine verò adiectione vel ſubaudire oportet balanum, vt nonnulli volunt, vel peſſum, mitigatorium ſcilicet & inflãmationis expulſoriũ. Illud verò in mulieribus omnibus quibus à partu ſuppreſſa eſt purgatio, tum ſcire tum memoria tenere oportet, nonnullas eſſe quæ in ſummum mortis venient diſcrimen, paucasq́; eſſe quæ valde mediocriter affligentur, quia plurimis quidem vterus inflammetur: alijs verò quòd ſanguis in ipſo partu fluxu vacuatus qualitate diſ-*

ferat

rat, his quidem biliosus vel melancholicus: iis verò æruginosus vel pituitosus, aut medio-iter vtilis, inculpatus tamen absolutè nun-uam, nempe quod ex eo optimum est, in par-u alimentum absumptum est. Ostendunt au-m naturam ipsius symptomata quæ ex reten-one à partu purgationis facta sunt, vel & nũc ea de qua hîc agitur, nempe rigor, febris a-ta, sitis, biliosa effluxio, desipientia & vi-liæ, biliosi redundantis humoris indicia exi-unt: conuulsiones verò, & palpitationes & rina subiugalium vrinis similis, crudi & crassi cci species sunt. Sic pessimi morbi sunt, in ibus vterque dictus humor redundat, quibus mitertianam superuenire ostendimus. Quòd aque mulier fallaciter ægrotauerit, hæc erat usa. An verò euasura esset, an moritura, hæc m symptomata tum signa statim inter initia plicare possunt. Attendamus igitur exercita-onis gratia, qualisnam primus dies fuerit. Decimoquarto à partu ignis (inquit) hominem rehendit cum rigore. Scimus autem Hippo-ratem ignem ardentissimam febrem appellare, uod nondum perniciosum prorsus erat: sicut ne-ue καρδιαλγέειν, id est, ore ventriculi dole-e: neque item muliebres partes, sicuti neque extrum hypochondrium. Verùm somni (in-uit) non erant. Augetur itaque ex his o-nnibus dignotio malitiæ morbi, non tamen quòd

prorsus, ex his morietur, nobis constat, velu neque quòd sitibunda esset, neque quòd vrin essent tenues & decolores. nempe tales vrinæ v concoquantur tempore egent, non tamen pernici sæ prorsus existunt. Extrema autem (inquit) fri gida, quod iam summè perniciosum existit, si i principio morbi cum febre vehementissima fia Si itaq; mihi constaret quónam esset robore mu lier, de morbi etiam tempore ex prædictis sympto matis dicere possem, quanquam præter opinionem obscuram quandam salutis spem haberet. Quo quoniam incertum sit, virtutis limitationem perniciosis symptomatis in morborum consideratio vos adijcere oportet, nempe ita certò pronuntiar poteritis: Huic ergo mulieri dolores, qui scilice circiter decimumquartum diem per totum corpu fuerunt, & desipientia, futuram mortem denuntiauerunt, vel decimoseptimo vel vigesimo ex iudicatoriorum dierum natura. Et sanè vtrunqu accidit. nempe decimoseptimo illa obmutuit, vigesimo obijt.

Epicratis vxorem quæ apud Archegeten manebat, cùm iam instaret partus, rigor vehementer prehendit, non incaluit vt dicebant: secundo eadem. Tertio filiam peperit, cæteraque omnia ex ratione euenerunt. Secundo à partu die prehendit febris acuta, oris ventriculi dolor & muliebrium, somni non erãt, pessi appositu hæc

qui

uidem leuata sunt, sed tum capitis tum
olli tum lumborum dolor infestauit. Ex
luo pauca, biliosa, tenuia percurrerunt, &
iera. Vrinæ tenues, subnigræ. Sexto à fe-
re die sub noctem mẽte vacillauit. Septi-
o proritata sunt omnia, vigil fuit, desi-
uit, sitibunda, deiectiones biliosæ abun-
intes. Octauo superriguit, plus dormiuit.
Iono eadem fuerunt. Decimo crura la-
oriosè doluerunt. Oris iterum ventri-
uli dolor, capitis grauitas, non mente
acillauit, dormiuit magis, aluus reten-
i est, vndecimo sudauit, minxit quæ me-
oris essent coloris, & quæ multum habe-
ent sedimentum, leuius habuit. Decimo-
uarto superriguit, febris acuta. Decimo-
uinto die vomuit biliosa, frigida, subfre-
uentia, sudauit, à febre libera, sub noctem
ebris acuta, vrinæ crassæ cum albo sedi-
iento. Decimosexto exacerbata est, nox
iquieta, non dormiuit, delirauit. Deci-
iooctauo sitibunda, lingua exusta, non
ormiuit, multùm desipuit, crura dolue-
int. Circiter vigesimum manè aliquantu-
im riguit, comatosa fuit, per quietẽ dor-
iiuit, vomuit pauca, biliosa, nigra, sub no-
tem surditas. Circa vigesimumprimum
inistri lateris per totum grauitas cum do-
ore, parum tussiuit, vrinæ crassitiem ha-

bentes, turbidæ, subrubræ, quæ deposita non subsidebant, in cæteris leuiùs habebat, non sine igne: ab initio fauces illi dolebãt, rubescebãt, columella retrahebatur, fluxio acris, mordens: salsa, ad finem vsque permansit. Circa diem vigesimumseptimum sine febre, vrina sedimentum habuit, latus doluit. Die trigesimoquarto ignis prehendit, aluus biliosis perturbata est. Quadragesimo pauca vomuit, biliosa. Iudicata est perfectè, & à febre vindicata die octogesimo.

Mulierem hanc cùm prope partus præfinitum diem esset, riguisse ait absque febre, adiectum est autem dictioni (vt dicebant) ex rei nouitate. Putabant siquidem veteres propè omnes spontaneis rigoribus de necessitate febrem succedere. Spontanei vocantur qui absque externa causa fiunt. In procemio itaque libri qui bene primus de morbis inscriptus est, quòd rigorem febris necessariò consequatur, scriptum est. Demonstrauimus verò rigorem hunc quem febris non sequitur, frigidorum & crudorum succorum sobolem esse, atque ob id magis nunc quàm olim fuisse, totus siquidem victus laboriosus vnà cum balneis à cibo talem copiam aceruare consueuit. Visa quoque & Epicratis vxor hanc copiam habere, quare primo die riguisse ipsam ait, neque incaluisse, id est, neque febricitasse, &

rursus

rsus secundo die ita, deinde & tertio die pe-
risse, et forsan ante exactam diei præfinitionem
vehementiam rigoris. Secundo à partu die
καρδίαν, id est, os ventriculi doluisse illi ait, &
uliebria, scilicet vt subaudire oportet membra,
eluti & mulieri antedictæ: deinde & προσθε-
τὴν, id est, pessi appositu leuatam eam ait, quòd
utem ex eo verbo intelligi possit vel balanus
el pessus, antè est dictum. Deinceps recenset
cutorum morborum symptomata, capitis scili-
t colliq; & lumborum dolores, & vigilias &
iectiones syncerè biliosas, quo manifestum eua-
it abundasse succum non crudum solùm, verùm
uoque & biliosum. Cùm autem & vrinæ te-
ues essent, vt morbus produceretur, erat necessè,
uoniam verò & has subnigras fuisse ait, id
m certamine & turbationem significat. Et ad
ndecimum vsque diem an mulier salua fo-
et, incertum erat, nullo intereà manifesto
mparente signo, in quo quis salutem vel mor-
em sperasset. Vndecimo verò die apparuit si-
num aliquod salutis, vbi inquit: minxit quæ
elioris essent coloris, & quæ multum haberent
dimentum, leuiùs habuit. Eo die cum tandem
umorum coctio cœpisset, necesse erat vt mor-
us protraheretur, atque ob id decimoquarto
uidem ita primùm iudicata est, vt sine pe-
culo iam haberet: diebus verò ad quadra-
simum vsque diem intermedijs ægrotabat:

prorſus verò octogeſimo die eſt liberata. Memoria itaque teneri velim id quod experimentum atteſtatur, quadrageſimum & octogeſimum iudicatorios eſſe, mendaciumq; eſſe nec experimento apparere, quòd iudicatorij dies integris connumerentur ſeptimanis. nempe ita & quadrageſimusſecundus & ſexageſimustertius & octogeſimusquartus iudicia adferrent, non quadrageſimus, non ſexageſimus, non octogeſimus.

Cleonactidem qui ſupra Heraclium habitabat, ignis erraticè prehendit, caput ab initio doluit, latus ſiniſtrum, atq; partium aliarum dolores laſsitudinis modo, febres exacerbantes aliàs aliter abſque ordine, ſudores interdum quidem, interdum non, acceſsiones plurimùm decretoriis maximè diebus. Circiter vigeſimumquartum manuum extremitatibus frixit, vomuit flaua biliosa plura, & paulò pòſt æruginoſa, omnia leuata ſunt. Cœpit trigeſimo die ſanguis ab vtraque nare erumpere, idque errabundè paulatim ad iudicium vſque, cibum non auerſabatur, non ſitiebat toto tempore, neque vigil erat, vrinæ tenues, nō decolores. Die quadrageſimo ſubrubra minxit, quæ ſubſidētiam rubram multam habebant, leuatus eſt. Poſt hæc variæ fuerunt vrinæ, atque interdum quidem ſedimentum habentes, interdum non. Sexageſimo

ſimo vrinæ ſedimentum habuerunt multum, album & leue, remiſſa ſunt omnia, febres intermiſerunt, vrinæ iterum tenues quidem, ſed boni coloris. Die ſeptuageſimo febris intermiſit dies decem. Octogeſimo riguit, acuta febris prehendit, ſudauit multum, vrinis ſedimentum rubrum fuit, læue, perfectè fuit iudicatus.

Cleonactidem (inquit) ignis corripuit, id eſt, febris vehemens detinuit. Deinde infert, erraticè, quod eſt ſine vllo circuitus ordine: vt verbi gratia, ſi interdum quidem tertio vel quarto febricitaſſet, interdum quinto vel ſexto, ipſum autem conſequuta ſunt ab initio ad finem bona ſigna, cibi appetentia, ſomnus, præterea quòd non ſitiret, nec decolor vrina eſſet. Nempe hæc ita ad verbum ſcripſit Hippocrates: cibum non auerſabatur, non ſitiebat toto tempore, neque vigil erat, ſimul verò quòd neque bilioſus neque calidus eſſet qui redundabat humor, ex his ſignificabatur: nempe ab illo fiunt ægri & ſitibundi & vigiles, magisq; cibos auerſantes ἀπόσιτοι *Græcè, id eſt,* οὐκ ὀρεκτοί. *Si itaque vt vrinæ boni erant coloris per totum morbum, ita & ſubſtantiam habuiſſent mediocrem, protractus morbus non fuiſſet, ſed forſan die quadrageſimo fuiſſet iudicatus; veluti ſi & nubem bonam vtilemq; habuiſſet, citiùs deſiiſſet morbus, nunc verò quia vrinæ per totum morbum tenues erant, multo ad*

concoctionem tempore indigebant. Die igitur quadragesimo minxisse ipsum ait subrubra, & quæ rubentem subsidentiam haberent multam. Talem verò vrinam in prognostico ait longè diuturniorem quidem esse ea quæ album habet sedimentum, sed valde salubrem. A quadragesimo die scripsit varias fuisse ipsi vrinas interdum quidem sedimentum habentes, interdum verò non, id quod errantibus accessionibus conuenit: illæ siquidem ex humorum morbos procreantium varietate proficiscuntur, vrinæ quoque incoctio & coctio alternis apparentes, aliquos quidem ipsorum coqui ostendebant, alios verò incoctos permanere. Circiter verò sexagesimum diem sedimentum multum, læue & album fuisse ait, atque ob id infert: remissa sunt omnia, intermiserunt febres. Verùm quoniam posteà ita scripsit: vrinæ iterum tenues quidem, sed boni coloris, relictos quosdam humores incoctos ostendit, quibus paulatim coctis octogesimus dies perfectam attulit iudicationem, de quo ad verbum ita scripsit: Octogesimo riguit, febris acuta prehendit, multum sudauit, vrinis sedimentum rubrum fuit, læue, perfectè est iudicatus. Memoriæ hic rursus mandabis sedimenti speciem formámque quæ maximè potest: in vrinis quidem album, sed crassum in his qui obierunt fuisse ait. nam in Sileno, qui secundus in libro hoc scriptus est, ita dixit: minxit affatim multum

subcra

subcrassum, subsidentiæ craßiorem farinam repræsentabant, albæ, quanquam Silenus hic posteo die obierit in vndecimo die, qui decimo dictam vrinam excreuisset. Mandabis quoque memoriæ dierum iudicatoriorum circuitus. Sexagesimus enim præiudicauit, non sexagesimus tertius: deinde octogesimus, non octogesimusquartus, tres siquidem septimanæ non ad diem vigesimumprimum perueniunt, sed in vigesimo circunscribuntur.

Metonem ignis prehendit, lumborum grauitas cum dolore. Secundo die cum aquam bibisset multam, venter bene reddidit. Tertio capitis grauitas, deiectiones tenues, biliosæ, subrubræ. Quarto omnia exacerbata sunt, fluxit bis à dextra nare sanguis paulatim, nox implacida: deiectiones similes his quæ tertio fuerant die, vrinæ subnigræ, quæ pendentia subnigra haberent: & dispersa, non sudauit. Die quinto ex sinistra nare affatim profluxit sanguis & merus, sudauit, iudicatus est. A' iudicio vigil, aliena loquutus, vrinæ tenues, subnigræ, lauacro capitis vsus est, dormiuit, resipuit, in hoc recidiua non fuit, sed sæpius sanguis etiam post iudicium erupit.

Hic æger sermoni huic vniuersali fidem facit: Sanguinis è naribus largæ, & copiosæ

eruptio

eruptiones magna ex parte liberant. Videtur autem à sola sanguinis eruptione tum iudicatus, tum seruatus, quanquam signa non sine periculo haberet. Quarto igitur die vrinas subnigras fuisse ait, deinde infert, quæ pendentia subnigra haberet, & dispersa, non sudauit: atque die quinto quanuis sanguis eruperit, sudaueritq́; , atque ex his fuerit iudicatus, tamen ab his vrinæ (inquit) tenues, & subnigræ, deinde vigilauit & παρέληγεν, id est, παρελάλει, id est, præter rationem est loquutus. Maximum autem rei huius te docuit remedium, capitis lauationem: cùm in libro de victus ratione in morbis acutis dixerit, non lauandum esse his caput, quibus è naribus erumpit sanguis, nisi minùs quàm iustum sit, fluxeritt: nunc verò iusto minùs fluxerat. nempe vigil permanebat, & præter rationem loquebatur. Prætereà, quæ ducere oportet, quò maximè natura vergit, per conferentes locos, rectè vniuersaliter dictum, ab eo quod nunc factum est, fidem accipit. Memoriæ prætereà mandabis quod in tertij diei enarratione est dictum: capitis grauitas, quòd copia in ipsum ascenderit. Memoria quoque tenebis sanguinis eruptionem quarto die, qui indicatorius est, cœpisse: quinto autem perfectè, vbi sanguis eruperat, sudaueratq́;, esse iudicatum. Hæc autem latiùs in libris de indicatorijs diebus tum culta, tum exarata habebis. Quod autem in calce to-

tiu

tius historiæ ab ipso scriptum est: in hoc recidiua non erat, sed sæpius sanguis etiam post iudicium erupit. ob id est dictum, quòd sine vrinarum coctione est iudicatus. Constat autem ex hoc libro coctiones celeritatem iudicationis ostendere, & securam salutem: cruda verò & incocta & quæ in malos abscessus conuertuntur, vel acrisias, vel dolores, vel mortem, vel diuturnitatẽ, vel recidiuas. Verùm cruda quidẽ erant & incocta, non tamen in malos abscessus cõuersa erãt: abscessus itaque ipse docuit, optimos quidẽ esse qui per emißionem fiunt: secundo loco, qui longißimè à partibus affectis fiunt, & in partibus corporis inferioribus.

Erasinum qui iuxta Bootæ torrentem habitabat, ignis à cœna corripuit, nocte turbatus, primus dies quietus, nox laboriosa. Secundo die omnia proritata sunt: noctu vacillauit mente. Tertius dies laboriosus fuit, mente vacillauit. Quartus implacidißimus, nocte nihil dormiuit, insomnia, ratiocinationes: deinde deteriora, magna, & intempestiua, timor, implaciditas. Quinto die manè reductus est, sensit prorsus: ad meridiem verò valde insaniuit, continere nõ potuit, extrema frigida, & sublinida, vrinæ incoctæ, circa occasum Solis defunctus est. Huic febres ab initio ad finem vsq; cum sudore, hypochondria sublimia, cõtensio cum dolore, vrinæ autem nigræ,

pende

pendentia rotunda continebāt, non subsidebant, à ventre deiecta sunt stercora, sitis perpetuò non magna, conuulsiones multæ cum sudore, & circa noctem perpetuæ.

Erasino huic διὰ τέλεος, id est, per totum morbum sudor erat sine iudicio, hypochondria praue habebant, vrinæq; erant nigræ. Quæ nam itaq; salutis spes ipsi erat? Quare tametsi quis non sine ratione autumauerit frustrà esse scripta quæ de hoc homine dicuntur, quòd futura in eo omnibus sint perspicua: fortè tamen ægrum hunc celeris interitus exemplum scripsit. Nempe cùm in prognostico prædixisset: Febrium iudicationes eisdem numero diebus fiunt, & ex quibus homines euadunt, & ex quibus moriuntur. deinde simplicißimas ac signis firmatas securißimis quarto die vel antè desinere: deinceps dixit: Malignißimæ verò & quæ cum grauißimis signis fiunt, quarto die vel antè perimunt. Erasinus itaque quanquam grauia omnia haberet, ad diem tamen quintum productus est, quòd primo die mediocriter haberet, scripsit siquidem in eo ad verbum ita: Primus dies quietus. Quintus itaque dies quo defunctus est, quartus est, si primum non connumeraueris.

Critoni in Thaso pedis dolor cœpit valenter à digito magno, cumq; obrectus obambularet, die eodem iacuit, horridus, nauseabūdus, parum subcalescens, nocte

desipuit. Secundo die tumor toto pede, & circiter talum, subruber, atque cum contẽtione pustulæ nigræ, (φλυκταινίδια Græci vocant) febris acuta, valde insaniuit, ab alvo mera, biliosa, plura exierunt, expirauit secundo ab initio die.

Aeger hic dignus est vt memoria teneatur, propter mortis celeritatem. quòd si mortis modus descriptus fuisset, tunc nos sermo perfectè adiuuisset. Nunc ex his quæ scripsit copia multa fuisse videtur, quam natura à principibus partibus ad crus reÿcere cupiuit: cùm autem pars ea superfluum omne excipere nequiret, quod reliquum erat in caput ascendit, quodq; malignum hoc esset, vehementem desipientiam procreauit. Argumentum malignitatis superflui erat, quòd pustulæ nigræ super talum fierent. Admiratione igitur dignum quidnam causæ fuerit, cur homini huic non statim incipiente morbo, secta fuerit vena: sed non ignoramus Hippocratem ad plurimos quos scripsit ægrotantes iam morbo progresso accitum esse.

Clazomenium qui prope Phrinichidæ puteum habitabat, ignis prehendit, dolebãt autem ab initio caput, collum, & lumbi, confestim surditas, somni non erant; febris acuta prehendit, hypochõdrium intumuit, contensio exigua, lingua arida. Die quarto noctu desipuit. Quinto cũ labore omn

omnia proritata ſunt. Circiter verò vn
decimum parum ſunt remiſſa, ventris de
iectiones ab initio ad decimumquartum
vſque erant multæ, tenues, aquei coloris
circa deiectionem placidè habebat, deinde
aluus ſuppreſſa eſt, vrinæ per totum mor
bum tenues quidem, ſed boni coloris, mul
tumq; habebant quod pendebat, diſper
ſum, non ſubſidebant. Decimoſexto paulò
craſsius minxit, paucum erat ſedimentum
parum leuatus eſt, ſenſit magis. Septimo
decimo rurſus tenues, ſecundum vtranque
aurem tumor cum dolore ſomni non erāt
delira loquebatur, crura dolebant. Vigeſi
mo febre liber, iudicatus eſt, non ſudabat
omnino ſenſit. Vigeſimoſeptimo coxæ de
xtræ vehemens dolor ſubitò deſiit, tumo
res ſecundum aures non conſiſtebant, neq
ſuppurabant, dolebat primo & vigeſimo
profluxit aluus multis aquoſis & dyſente
rioſis, vrinas reddidit craſſas, parotides ſe
datæ ſunt. Circiter quadrageſimum dexter
oculus doluit, obtuſiùs vidit, & ſedatus eſt

*Homo hic & teſtimonium vel etiam exem-
plum eſt non paruum vniuerſalium theorema-
tum. Exordiemur autem ab vrinis ſuper quibus
vndecimo die ſcripſit: vrinæ per totum morbum
tenues quidem, ſed boni coloris, multumq; habe-
bant quod pendebat, diſperſum, non ſubſidebant.*

Tanq

tanquam enim ab initio tales ipsæ fuissent, permansissentq; ad decimumsextum vsque modo simili, ita narrationem fecisse videtur. Decimosexto die mutationem ipsarum indicauit, quòd tũc primùm incidisset, ita inquiens: decimosexto die paulò crassius minxit, paruum erat sedimentũ. Constat igitur tenues quidem vrinas, sed boni coloris, ob coloris bonitatem salutem indicare: tenues verò tempore ad cõcoctionem indigere. At eorum quæ contristarent non vna erat species, nempe posteà quàm decimosexto die mutationem vrinarum prædixisset, deinceps ait: die septimo rursus tenues. Eodem autem die ait ipsi abscessus post aures excitatos, qui si cum crassis vrinis fuissent, vigesimo die optimè habuisset, cùm septimusdecimus vigesimi index sit. Eo itaque die planè est iudicatus, non tamen iudicatio certa fuit, imò abscessus post aures, neque resederunt, neque ad suppurationem ducti sunt: dolebat præterea, cœpitq; diarrhœa cũ dysenteriosis, id est, ramentosis deiectionibus, quæ acritudinis abeuntiũ humorum notæ erant: atque cùm vrinæ vnà cum ipsis crassæ fuissent, abscessus post aures resederunt, quæ cùm ita progrederentur, absoluta morbi mutatio die contigit quadragesimo. In talibus itaque iudicationibus memoria tenebis non vltimum solùm diem qui in circuitu iudicatoriorum dierum fit, sed eum etiam qui in medio est. Iudicationes enim in omnibus ægris, non in his solis,

iudicatorijs diebus videntur esse factæ: dieb etiam iudicatorijs abscessus post aures sunt exc tati. Septimo nanque decimo parotides extiterũ Die vigesimoseptimo coxæ dextræ dolor inuasi natura quidem superfluitatem deorsum expelle te, necdum per aluum excretionem facere queun te, quã in sequenti quaternario excitauit. Qu autem & vigesimo die iudicationem habuer comminutam, anteà audiuimus: quapropter ægris iudicatoriorum dierum circuitus ab his qu euidenter apparent fidem accipiunt.

Dromeadæ vxorem quæ filium pepere rat, cæteris omnibus ex ratione factis, po stridie prehẽdit rigor, febris acuta, cœpit q; primo die circa hypochondrium dole re, anxia, horrida, implacida, sequentibu diebus non dormiuit, spiritus rarus, ma gnus, & statim reuulsus. Secundo à rigor die stercora bene à ventre deiecta, vrina crassæ, albæ, turbidæ, quales fiunt ex subsi dentiis cùm diu depositæ returbantur, non subsidebant, nocte non dormiuit. Tertic die circiter meridiem superriguit, febris acuta, vrinæ similes, hypochondrij dolor, anxia, nox implacida, non dormiuit, suda uit per totum corpus sudore frigido, sed citò recaluit. Quarto die dolor quidem hy pochondrij parum leuatus est, sed capitis cum dolore grauitas fuit: subsopita est, pa-

rum

rum à naribus ſtillauit, lingua arida, ſiti-
bunda, vrinæ paucæ, tenues, oleoſæ, parum
dormiuit. Quinto die ſitibunda, anxia, vri-
næ ſimiles, ab aluo nihil, circa meridiem
valde delirauit, confeſtimque parum reſi-
puit, ſurrexit, ſopita eſt, parua refrigeratio,
nocte dormiuit, delirauit. Sexto die manè
riguit, intercaluit, ſudauit per totum cor-
pus, extrema frigida, delirauit, ſpiritus ma-
gnus, rarus. Paulò pòſt conuulſiones à ca-
pite cœperunt, celeriter defuncta eſt.

*Hæc primo ſtatim die laborare acutè videba-
tur. Die ſecundo ex his quæ dixit ſymptomatis,
prægreſsis in vrina ſignis, iure quis morituram
breui eam expectaſſet. Prauæ ſiquidem admo-
dùm ſunt returbatæ, & nullo pacto ſubſidentes
vrinæ: imò die tertio vrinæ & ſymptomata per-
ſeuerauerunt, mortis expectationem ſtabilientia.
Quarto autem cùm ſtillatio è naribus ſuperue-
niſſet, vrinæq; oleoſæ apparerent, ratione optima
ſexto expirauit die. Fuiſſe autem & in ea ſpiri-
tum magnum & rarum dixit, qui deliraturam
indicabat.*

Homo quidam cùm incaleſceret, cœ-
natus eſt, bibitque liberaliùs, vomuit o-
mnia, nocte febris acuta, hypochondrij
dextri dolor, phlegmone, ex partibus in-
ternis ſubinanis, nox inquieta, vrinæ

ab initio rubræ, crassitiem habentes, depositæ non subsidebant, lingua arida, non valde sitibundus. Quarto die febris acuta, omniũ dolores. Quinto minxit læue, oleosum, multum, febris acuta. Sexto die circiter occasum valde mente vacillauit, nocte nihil dormiuit. Septimo omnia exacerbata sunt, vrinæ similes, verba multa, continere se non potuit, venter proritatus humida & turbida reddidit cum lumbricis, nox laboriosa. Manè riguit, febris acuta, sudauit multum, sine febre esse visus est, non multum dormiuit, ex somno perfrictio, frequens screatus, vesperi multum delirauit, paulò pòst vomuit nigra, pauca, biliosa. Die nono perfrictio, valde delirauit, non dormiuit. Decimo crura doluerunt, omnia sunt exacerbata, delirauit. Vndecimo obiit.

Narratio hæc primùm quidem nos docet operæprecium esse, vt statim ab initio morbis inuadentibus mentem attendamus, & cibum non temerè & citra obseruationem exhibeamus, etsi morbi parui videantur. Nunc igitur homo hic intempestiuè cœnatus, cùm principiò exigua febris esse videretur (nempe hoc declarabatur per verbum incalesceret) læsus est, quòd intempestiuè cibum sumpsisset: imò & liberaliùs (inquit) potauit, principium magni morbi esse inscius. Iure

igit

gitur vomuit quidem hæc, febris verò acuta cum symptomatis non contemnendis erat, imò & intolerabilibus, vrinæq; crassæ & non consistentes. Die quinto videbatur manifestè moriturus, cùm à prædictis symptomatis vrinæ quoque oleosæ excretæ essent: quas & die septimo mixtas ait modo eodem. Obijt autem & hic die iudicatorio vndecimo.

Mulierem quæ in littore habitabat trimestri fœtu grauidam ignis prehendit, statimq; lumbis dolere cœpit. Die tertio colli dolor capitisque secundùm clauiculam & dextram manum, citò lingua obmutuit, dextra manus cum conuulsione paraplectico modo defecta est, prorsus delirauit, nox inquieta, non dormiuit, venter turbatus est, biliosis paucis & meris exeuntibus. Quarto vox linguæ defecit, eadem conuellebantur, dolores omnium permanebant, hypochondrium cum dolore contrahebatur, non dormiuit, prorsus delirauit, venter turbatus est, vrinæ tenues non boni coloris. Quinto die febris acuta, hypochondrij dolor, mente prorsus vacillauit, deiectiones biliosæ, sub noctem sudauit, à febre immunis. Sexto resipuit, ab omnibus est læuata, circiter clauiculam sinistram perseuerabat dolor, sitibunda, vrinæ tenues, non dormiuit. Septimo tremor, aliquantulum

ſopita, parum delirauit, dolores clauicula
& brachij ſiniſtri permanebant, reliqua
leuata ſunt, prorſus ſenſit, tres dies abſque
febre. Vndecimo reuerſa eſt, riguit, igni
prehendit. Decimoquarto vomuit biliosa
flaua, ſubmulta, ſudauit, à febre immunis
iudicata eſt non ſine dolore ex his ipſis pa
thematis.

Seruata eſt hæc, quanquã vehemẽtes dixeri morbos omnes, atq; etiam periculoſiores, ducorq admiratione quòd nihil de ipſius ætate ſcripſerit. Atqui meminiſſe eorum quæ dicta ſunt conue nit, vt cognoſcamus rarò ſeruari talibus ex mor bis prægnantes citra fœtuum corruptionem. Iam illud quoq; meminiſſe conuenit, fœtum trium ve quatuor menſium præ alijs maximè reſiſtere quod non ignorans Hippocrates ipſe in aphoriſ mis inquit: Grauidas purgari ſi materia turget à quarto menſe ad ſeptimum vſque oportet, mi nùs verò has: minores & ſeniores cauere oportet. Nempe fœtus vincula quibus vtero cohæret im becilla minoribus ſunt, corpusq; fœtus omne moll exiſtit: Qui verò prope partum ſunt, quòd ma gni ſunt, ideò multo indigent alimento: quo deſti tuti ſæpiùs in morbis acutis corrumpuntur. Qu efficitur ratione, vt bene cibum laborantibus hi inſtituere difficillimum ſit, ſi cum fœtu fuerint nam ſi parcè nutris vt non grauidas, fœtus tabe ſcit: ſi verò fœtum obſeruans, liberaliùs eas cibas

ii

periculum prægnans ipsa adducitur. Ob hæc trimestres & quadrimestres præ alijs magis seruantur. Propositæ igitur in oratione mulieri, cùm vel vrinæ albæ & non boni coloris essent, propter tamen naturæ robur seruari contigit, quæ noctè per sudores febrem placauit. Nec verò fieri poterat, vt certus esset morbus sequentibus diebus ad vndecimum vsque, qui rursum vbi cum rigore redijsset, vomitu & sudore perfectè iudicatus est. Nempe à quinto ad vndecimum vsque quæ facta sunt symptomata, neruosi erant generis, & non venarum vel arteriarum. In septimo igitur (inquit) tremor, subsopita, parum mente vacillauit. Quæ verò in venis erant, meliùs à quinti diei iudicio coquebantur. In sexto itaque scripsit: vrinæ tenues: adiecto, non boni coloris. Hæc quidem meminisse vtile existit: & quod quinto die infert, certaminis scilicet plena iudicia. Nempe paulò antè ægrum aliũ per sanguinis iudicauit eruptionem, & præsentem mulierem per sudores: quanquam illo die vtrisque morbus incoctus esset, quare neque perfectam fecit indicationem.

Melidia quæ prope Iunonis sacrum iacebat, dolere cœpit vehementer capite, collo, & pectore, statimque febris acuta prehendit, muliebria parum apparuerunt, dolores omnium horum continui. Sexto comatosa, anxia, horrida, malarum

rubor, parum delirauit. Septimo ſudauit, febris intermiſit, dolores perſeuerauerũt, reuerſa eſt, ſomni parui, vrinæ per totum morbum boni quidem coloris erant, sed tenues: deiectiones bilioſæ, mordentes, valde paucæ, nigræ percurrerunt: vrinis ſubſidentia alba & læuis, ſudauit. Vndecimo perfectè iudicata eſt.

In hac etiam principiò quidem vrinarum formam ſcripſit. Nempe in calce narrationis inquit: vrinæ per totum morbum boni quidem coloris, ſed tenues: exactè ſiquidem tenues, coloris bonitatem ſecundùm naturam habere non poſſunt. Nam vrinæ boni coloris, mediocriter pallidæ ſunt: exactè verò tenues, ſunt albæ. In quantum verò fieri poßit, vt vrinarum tenuitati conueniat coloris bonitas, in tantum audire ipſum oportet dicentem: vrinæ per totum morbum boni quidem coloris erant, ſed tenues. Videtur autem & hæc mulier ob naturæ robur ſeruata.

Finis Commentarij Tertij in Primum Epidemiorum.

GAL

GALENI IN TERTIVM EPIDEMIORVM COMMENTARIVS PRIMVS.

* * *

YTHION qui prope telluris sacrum habitabat.

Præscriptam per se vbi intellexeris orationem hanc: Pythion qui prope telluris sacrum habitabat, initio altero narrationem eorum quæ ipsi contigerunt lege, satius siquidem est existimare ita scriptam fuisse orationem, quàm statim ab initio figuram solœcam commisisse de industria Hippocratem, cùm nullam aliam huiusmodi in toto libro scripserit figuram, neque cùm ægros neq; cùm pestem exponit. Quidam verò in dandi casu scripserunt: Pythioni qui prope telluris sacrum habitabat, de solœcismo quæstionem vitare volentes.

Cœpit primo die tremor à manibus, febris acuta, delirus.

Primo statim die duo ait fuisse Pythioni cũ acuta febre symptomata, tremorem manuum & leuem quandam desipientiam. Quantitatem siquidem desipientiæ aliàs alijs nominibus osten-

dere consueuit ipse Hippocrates, ληρῆσαι & πα-
ραληρῆσαι, & παραφρονῆσαι, & παρενεχθῆναι
inquiens, id est, nugari, delirare, desipere, ment
transferri : vel rursus παρακόψαι & ἐκστῆναι
μανῆναι & ἐκμανῆναι, id est, furore percitũ esse
mente moueri, insanire, & valde insanire. Si ig
tur delirus fuerit Python, mediocriter desipuis
eum constat. Causam autem tremoris imbecillit
tem virtutis musculorum esse didicimus: desipien
tiam verò fieri cerebro oblæso vel propter inflam
mationem, vel biliosi succi abundantiam, atqu
acutã febrẽ putredini humorũ succedere. Si itaq
quæ morbum prægressa sunt, veluti in aliis scri
psit, ita & in Pythione scripsisset, forsan ex illi
demonstratio quædam præparationis ad morbi
nobis fuisset: quia verò nõ adiecit, ex his solis qu
adscripsit, tentabimus & nos eã inuenire, cùm &
ex eo quòd nihil de morbum prægreßis scripserit
fiat dispositionis corporis ostensio. Nam si vel ex
intempestiuis gymnasiis, vel potu, vel venere (v
scribere consueuit) vel ex alio quodã quod à cõsu
ta victus ratione permutatũ sit, febrire cœpisse
Pythion, hoc non tacuisset, cõstat igitur longo tẽ
pore affectionẽ latenter collectã fuisse. Cùm ita
tremores causam habeant (vt quispiã dixerit) co
tinentem virtutis imbecillitatẽ, illa autẽ imbecil
la fiat aut propria ratione, aut ob grauantem c
piam: qui offensam virtutis sequitur tremor, nu
quam in morbi principio fit citra validã ægrota
tione

onem, vel famem, vel laßitudines, vel vigilias,
vel curas, atq; ad hæc immoderatam venerẽ, quo-
rũ si aliquid fuisset, planè Hippocrates idipsum
in scriptura quomodo consueuit memorasset: quia
verò nihil tale scripserit, vt vires ob copiam gra
uari existimemus, rationi est consentaneũ. Quia
autem & manuum tremores essent, neruis earũ
ex ceruicali medulla principiũ habẽtibus, quodq;
& homo deliraret, id cerebrum etiam ipsum iam
prauum quendam succum excipere est argumẽto.
Oportebat autem & Hippocratem intellecto ho
minis periculo ad venæ sectionẽ deuenire, aut pri
mo die si nullus incoctus cibus in ventre contine-
retur, vel prorsus secundo : atque adhuc magis,
quòd à primi diei expositione ipse scripserit.

Secundo die exacerbata sunt omnia.

*Videtur siquidem augeri morbus non vt par-
uus, neque ex contemnenda affectione ortus : sed
tum magnus, tum causam habens non spernen-
dam. Quoniam verò non in Pythione solùm,
verùm quoque & in alijs multis ægris qui se-
ctione venæ indigere videntur, ex nostra de
his quæ ipse scripsit coniectura adiecisse eam non
reperitur : vt alterum è duobus suspicemur est
necesse, vel hominibus illis non esse detractum
sanguinem, vel prætermissam esse remedij nar-
rationem. Quòd verò nulli indigentium secta
fuerit vena, impersuasibile est, tanto existẽte vi-
ro illi hoc remedio, vt in germanißimis ostendit
libris.*

libris, tum aphorismis, tum libro de victus ra-
tione in morbis acutis, tum in libro de articuli[s]
atque in ipso hoc epidemiorum tertio in ægro qui[n]-
dam ita scribens: Octauo die cubitum secui, mu[l]-
tumq; vt debebat fluxit. Nam cùm octauo die v[e]-
nam illi secuerit, multò vtique magis præcedenti-
bus diebus hoc vsum esse auxilio constat. Quò[d]
autem in singulis ægris non scripserit quibus a[u]-
xilium est adhibitum, cùm de eo minoribus men-
tionem fecerit ad balani etiam adiectionem vsq;
incredibile est. Si igitur oratio modo vtroq; ab-
surda sit, minùs absurdum est deligendum. Exi-
stimo equidem adhibitum esse in multis auxiliū
sed prætermissum in narratione tanquam man[i]-
festum, ad quod me agit maximè quod antè scri-
ptum est in eos quibus octauo die sanguis est de-
tractus: videtur siquidem hoc tanquam rarum
scripsisse, sed tanquam consuetum ante diem octa-
uum prætermisisse. Nam si in germanis libris
magnis fatigantibus morbis venæ sectione perpe-
tuò vtitur, simul cum ea duo hæc sola respiciens,
ætatem scilicet & ægri vires, atque in his ipsis
epidemiorum libris quendam cui octauo die san-
guis missus sit esse ait: nihil aliud existimari po-
test, quàm quòd adhibitum quidem auxilium in
ægris sit, sed prætermissum tanquam dilucidum
in narratione. De venæ itaque sectione quòd
sermo ægrorum omnium communis sit, semel di-
xisse satis erit, veluti & alijs quibuscunq; com-
munib

nibus, de proprijs autem singulorum expositio obis erit, principium à Pythione, vt institui-ius, facientibus.

Tertio eadem. Quarto ex ventre pauca, yncera, & biliosa deiecta sunt. Quinto roritata omnia, tremores manebāt, som-i tenues, venter constitit. Sexto sputa va-ia, & subrubra. Septimo os est distortum. Octauo omnia sunt exacerbata, tremoresque rursum permanebant, vrinæ circa prin-ipia quidem ad octauum vsque diem te-nues, decolores, sublime petens nebulo-um habentes. Decimo sudauit, sputa sub-cocta, subiudicatus est, vrinæ circa subiudi-cationem subtenues. Quadragesimo à iu-dicatione die posteà suppuratio facta est, & stranguriosus abscessus.

Cætera quidem dictionis huius, symptomatū expositionem habent & dictione & intelligētia conspicuam, fieri siquidem sæpiùs consueuerunt acutè ægrotantibus: quorum vires, tū in prognostico, tum in horū epidemiorū primo didicimus: dicta sunt & in secundo non pauca ad ægrorum explicationem vtilia. At cùm quæ sexto contigerunt die exponit, inquiēs: sputa varia & subrubra: quòd Pythiona, neq; pleuriticū neq; peripneumonicum adiecerit, peruestigandum nobis reliquit, vtrúmne aliàs fieri talia sputa poßint

acutè

acutè ægrotantibus, an ſolis peripneumonicis & pleuriticis: videturq; arbitrari etiam aliàs tali fieri confluentibus quidem ad pulmonem prau ſuccis, ſed paucis prorſus, ita vt viſcus non infl metur, nempe quòd neque peripneumonicus, ne pleuriticus fuerit, ex eo patet, quòd neque mem nerit, neque nominatim perſtrinxerit affectione huiuſmodi Hippocrates, imò nec vllum earu inſeparabile ſymptoma, nempe vel doloris lateri vel difficultatis ſpirandi mentionem feciſſet. Ne verò ab affecto capite viſa aliquando ſunt tali ſputa: cum tuſsi verò, ſpirandi difficultate & lateris dolore ſputa huiuſmodi interdum viden tur. Vidi ego & duos ſine febre, qui ſputa tali reijcerent & colore pallida cum tuſsi, ſed alte rum ſenſim febricula prehendit, productusq; in longum tempus affectus, permanentibus febri bus, tabidum oſtendit hominem: alterum ſine fe bre cùm talia paucis deinceps diebus eiecta eſ ſent, nihil abſurdi eſt conſequutum. Primas itaq; thoracis partes, quibus cum vltimis ceruicis ver tebris coniungitur, affluentiam non multam ex cepiſſe par eſt, ex qua neque ſpirandi difficultas excitaretur, quòd nihil quod conſpicuũ ſit ad fun ctionem reſpirationis conferat primum intercoſta le ſpatium. Cùm verò nerui ob vitium in radici bus neruorum ad manus pertinentium factum degrauarentur, tremulas feciſſe manus veri ſimile eſt, ex primo ſiquidem intercoſtali ſpatio

& ſup

& superiacentibus vertebris nerui qui manuum musculos mouent, enascuntur. Fidem autem & his faciunt, & quòd tremores vnà cum sputis quæ superuenerant, permanserint, & quòd vbi signum aliquod concoctionis apparuit, non amplius facti sint tremores, morbusq; sublatus sit, iudicio per sudores consequuto: & quanquam vrinæ crudæ essent, sputorum tamen concoctio iudicauit indicationemq; attulit, vt neutrum signum quod iudicare natum est, fefellerit. Nam cùm gemina esset in ægro adfectio, vna quidem febrilis ex venarum succis, altera verò quæ nuper in thorace dicta est: priorem quidem contigit non planè sudoribus placari, quòd adhuc incocta esset, remitti verò alteram, quòd in thorace nihil reliqui prorsus mansisset. Scribit itaque hoc pacto: Decimo sudauit, sputa subcocta, iudicatus est, vrinæ circa iudicationem subtenues, quæ in prognostico de tenuibus vrinis, quæ geminæ sunt, scripsit, indicantes. Primæ quidẽ hæ sunt: Quoad fulua tenuisq; vrina fuerit, crudus erit morbus. alteræ verò hæ: Qui tenues & crudas diutiùs mingunt vrinas, atque alia qualia resurgẽtium signa adfuerint, in his abscessum ad inferas septo trãsuerso sedes expectare oportet. Ob id igitur in calce eorũ quæ Pythioni cõtigerunt, ad verbũ ita scripsit. Quadragesimo autem à iudicatione die posteà suppuratio circa sedẽ, & stranguriosus factus est abscessus. Quia verò & tremoris manuũ

&

& momentanei delirij in primo confestim die m
minit, & in cæteris deinceps scripsit: exacerbat.
sunt omnia, atq; adiecit in septimo: os est distor
tū: definire oportet, an increscente circa cerebrum
malitia, an deorsum migrante os detractum sit
atqui ex sequentibus ad inferas magis migrati
facta esse non cōmuni ipsarum ad cerebrum ad
fectu videtur, forsan quidē detracto homini san
guine, atque ob id insigniter adiuto. Præterea pr
mis diebus ne paruum quidem adhuc sputum ap
parebat, fatigante latus adfectione, non propte
ipsius malignitatem: constat siquidem quam gr
uißimas esse & peripneumonias & pleuritidas
quæ prorsus sputū non habent, quo pacto & ips
ostendit Hippocrates. Sed in Pythione non o
morbi grauitatem nihil sputi primis diebus red-
ditum esse est existimandum, sed quòd circa pri
mum intercostale spacium tantùm adfectio esset
quòd si & grauis & in eo tantùm loco esset, neq
quippiam ob id expueretur. Reuulsis itaq; inib
redundantibus venæ sectæ auxilio humoribus, p
tuit coctionis principium fieri affectioni sexto di
in quo sputa commemorauit. Quod autem supe
decimo die recensendum distuleram, id est: Neq
in his epidemiorum libris quispiam planè decim
die est iudicatus, neque ipse vsquam asseruit de-
cimum diem iudicatorium esse, quomodo vndeci
mum non rarò asseruit. Habes autem dictione
ipsius omnes aceruatas in commentarijs de die

bu

-bus indicatorijs, vbi & quadragesimus morbos iudicare ostēditur, non quadragesimussecundus, vt quidam existimauerunt, dierum indicatoriorum circuitus septimanis integris fieri putantes. Quòd si ob id solùm quis putet morbum non absolutè iudicatum, quòd decimo die sudauerit, nō vndecimo Pythion, non rectè iudicat. nam iudicationis defectus ex eo quòd non coctus sit morbus, necessariò accidit. Multos siquidem & Hippocrates ipse scripsit, & nos contemplati sumus diebus indicatorijs nō integrè iudicatos ob solam vrinarum cruditatem. Concurrentibus verò vtrisq;, & ægri in decimo die imbecillitate & cruditate vrinarum, non debuit forsan homo iudicari, aut non bene & iudicatoriè. Sed fortaßis scriptum vndecimo & non decimo, statim ab initio est vitiatum: quomodo & alia multa vitiata esse videntur, quæ ab his qui primùm hæc scripserunt; neglecta; perpetuò manent. Sed de die decimo hæc sufficiant. Iam verò considerare & non obiter est melius, quódnam enæorema, id est sublime petens nubilosum esse est existimandū. Nēpe in prognostico scriptum est: Nubes quæ in vrina peruehūtur, si albæ, bonæ: si nigræ, malæ. Neq; igitur vrina nubilosa, neq; enæorema in prognostico dictum est, quanquam exactè omnem in eo libro docuerit ex vrinis in acutis morbis prænotionem. Neque verò eorum qui præsentem exposuerunt librum quisquam explanauit quidnam

esse vrinam nubilosam velit Hippocrates. at eg[o] quæ mihi videntur de ea re perquirenti recense[re] non cunctabor. Nubis nomen ab aëre per me[taphoram] taphoram in vrinis Medici dicere consueuerunt [:] siue Hippocrates appellationem hanc primus d[e] specie aliqua vel enæorematum vel vrinarum d[i]xerit, siue alius quispiam indiderit. Quo igitu[r] modo in continente nos aëre interdum quiden[i] caliginosus fit status, vbi nigris addensatus f[it] nubibus: interdum verò syncerus & nubibus va[] cuus, videnturq; nubes quædam per ipsum dispe[r]sæ, ac tunc aër nubilosus dicitur, quo tempore n[u]bium colorem neque nigrum exactè neque luci[]dum videmus, sed inter hos medium: sic vrinam & enæorema nubilosum mihi videtur appellar[e] Hippocrates, quod neque album est colore, nequ[e] iam nigrum exactè, sed inter hæc medium. Tal[e] igitur enæorema Pythioni factum esse est suspi[]candum. Nam si album fuisset, imperfectam iu[]dicationem non fecisset, quemadmodùm si ni[]grum, non probam: quoniam verò inter album & nigrum esset, ob id quidem bona effecta es[t] iudicatio, sed incompleta. Quod verò superfuit quadragesimo die in geminum transijt absces[]sum, quem non putant rectum, magisq; nequ[e] rectum ipsum putant, quòd stranguriam Py[]thioni factam esse consensu abscessus in seder[n] existiment, cùm Hippocrates interdum quiden[i] scribat simpliciter factam stranguriam, inter[]

lum verò non simpliciter, sed ipsi adijciat abscessus appellationem, vt in secundo statu primi epidemiorum, cùm ita scribit: Vnum autem ex signis quæ fuerunt tum vtile tum maximum, tum quod à maximis vindicauit periculis: his fuit quibus ad stranguriosum facta est conuersio, atque in id abscessus fierent: appellante siquidem eo abscessus tum eos qui per contristantium humorum emißionem facti sunt, tum eos qui per repositionem, & meritò. Vt autem in alijs ad dysenteriam, ita & nunc ad stranguriam abscessus fuisse dixit, cùm mali humores qui in venis continebantur, per vtranque expurgarentur emißionem, quod sanè in statu ipso secundo paulò ante dictionem quam nuper in medium attuli, scripsit hoc pacto: & cum stranguria, non nephritici, sed his alia pro alijs, id est, pro malis venarum succis, febribusq́; consequentibus purgationes fiebant, prauis humoribus per vesicam excretis, veluti interdum per intestina. Morsus igitur ab acribus excrementis profectus, stranguriam pariebat. Vesica siquidem (vt est demonstratum) in strangurijs ad excretionem vrinæ proritatur, priusquam insigniter ab ipsa repleatur, geminam ob causam, vel quòd ipsius iamiam mordentis non ferat qualitatem, vel quòd propter imbecillitatem grauetur, priusquam aceruetur, etiamsi pauca prorsus fuerit. Talem igitur quendam Pythioni iam factum

abscessum ait, nec scripsit simpliciter ita quò
stranguriosus factus sit, sed quòd abscessum ha
beret adiecit. Verùm talia plerique interprete
(nam è duobus alterum) vel prætereunt vel per
peràm exponunt, protrahuntq; non necessariò, d
quibus semel hoc in loco disserere proposui. Eg
equidem satius esse ducebam, longo à me quæsit
tempore, & cum iudicij securitate inuenta sol
scribere citra omnem eorum qui perperàm expo
suerunt reprehensionem: sed quoniam nonnul
prorsus rudes atq; ab omni disciplina alieni vb
in quorundam scriptorum peregrinas expositio
nes inciderunt, solo hoc peregrino capti eas extol
lunt, ob id satius esse putaui semel de his qui it
exponunt agere, cùm etiam & ipse Hippocrate
dixerit: Peregrinum nondum intelligentes, ma
gis laudant quàm consuetum, quod iam noue
rũt quia vtile, atq; alienũ magis quàm apertum.
Quocirca præmoniti qui commentarios legunt
vt vitiosos expositionũ modos cognoscere queant
prolixiùs hoc loco de his omnibus scribere insti-
tui. Nemo verò sermonis prolixitatem vitio ver-
tat, ad vitiosarum expositionum dignotionem
adiutorem perpetuò ipsum habiturus. Vitiosarum
itaque expositionum genus vnum est quod in
præsenti ægro quidam fecerunt, è quibus dictio-
nem vnius adscribam nominibus ipsis, ne quis
me hominem falsò incusare existimet. Terræ ve-
rò sacrum fortasse ad demonstrationem causæ ob

quam

uam manuum tremor factus, morbusq; ipsi in-
iderit, positum est, veluti mulieri ob mensium
uppreßionẽ, quòd, vt par est, pars ea otiata esset.
In sexto iterũ narrat: profecto peregrè viro otia-
am parte mulierem, collectis in os menstruis,
barbam aluisse. quod quid aliud existit, quàm
fœminam in virum mutatam? Python itaque
dum sese à coïtu continet, ob eam quam circa sa-
crum curam habebat, morbum incurrit. Hæc
quidem vnius interpretum est oratio, qui sese ex
eo obruit, quòd sæpiùs quidem Hippocrates do-
micilia nominatim perstringat, non omnium ve-
rò horum sed paucißimorum prorsus enarratio-
nem scribat. Nam si non otiosè ægrorum domici-
lia conscripta sint, sed aliquid quod arti commo-
detur commonstrent, non rectè fecit qui in pau-
cis vim eorũ explanauit, in cæteris verò vel mul-
tis prætermisit, vt statim in primo ægro quem in
primo epidemiorum scripsit: Philiscus siquidem
(inquit) prope mœnia habitabat, deinde rursus:
Epicratis vxor quæ apud Archegetem accuba-
bat. Erasinus item qui iuxta Boωtæ torrentem
habitabat. Deinceps Clazomenium qui iuxta
Phrinichidæ puteum iacebat. Mox de muliere
quadam: Dromeadæ (inquit) vxorem, quæ fi-
liam pepererat. Deinde de alia rursus muliere
quæ in littore iacebat. Atque in hoc ipso epi-
demiorum tertio plerosque alios reperias scri-
ptos ægros cum domicilijs in quibus habitabant,

quæ nullo exponunt pacto. Cherion (inquit) qu
habitabat iuxta Demenetum. Ab hoc dein
ceps: Furyanactis filiam virginem ignis prehen
dit. Deinde Cynanchica apud Tabionem. Post
hanc rursus: Adolescentulus qui in foro men
dacium habitabat. Sed quid multa adscriber
oportet, cùm totus ferè liber scriptura eiusmod
refertus sit? Sed ad propositum reuertendum
Nempe cùm multi ita sint ægri, domicilia o
mnium explicare oportebat aut nullum. Sed qui
dam eorum qui libros interpretantur vsquea
deò auditores contempserunt, vt ego aliquando i
Alexandria explanationem huiusmodi audie
rim cuiusdam ægri in primo epidemiorum descri
pti in ea dictione cuius initium est: Silenus qu
in Platamone habitabat. nempe in his quæ hui
contigerunt, cùm talem quandam dictionem scri
psisset Hippocrates: nocte haudquaquam dormi-
uit, verba multa: his acclamauit interpres nem-
pe σεληνὸς, id est, lunaticus erat. Discipuli verò
exilierunt, clamaueruntq; superadmirabundi.
Quidam verò interpretes vsqueadeò superfluè
morosi sunt, vt quærant an in Platamone Sile-
nus habitaret, alij quidem in Platamone per m,
alij verò in Platanone per n. Pari modo quæ-
runt huiusmodi expositores, vbi Hippocrates di-
xit: habitabat in theatro, ánne satius sit scribe-
re theetrum vel theatrum. At hos quidem qui
in talibus tempus conterunt, vituperant: alios
verò

verò qui per ea quæ in prorrhetico & Cωϊcis prænotionibus scripta sunt, exponunt quæ in æris horum librorum euenerunt, plerique admirantur. Vitium verò in plurimis eorum quæ in prorrhetico scribuntur, per illos qui in librum illum confecti sunt commentarios demonstrauimus. Videtur siquidem libri autor ex vno vel duobus particulatim ab ipso visis conficere vniuersales enuntiationes. nempe & concursiones multas ex diuersi generis signis aceruatas scribere eum ostendimus, tantamq; esse in ea doctrina multitudinem, vt connumerari non poßit. Præter hæc quoque est declaratum à nobis in eorum expositione quæ autor prorrhetici scripsit, doctrinam reperiri meliorem non posse ea quæ ab Hippocrate facta sit, docente scilicet seorsum singulorum signorum vires, neque aliter fieri posse, vt concurrentibus multis quippiam cognoscatur. Qui ergo librum vtrunque legerunt, & prognosticum & prorrheticum, ijs clara esse quæ nunc dicta sunt omnia, nõ ignoro. Quòd si & nostros in libros eiusmodi commentarios legerint, poterunt & absque his quæ nunc dicta sunt, prauitatem ex me talis interpretationis cognoscere. Verùm eos qui non legerunt, priùs ad illos accedere velim, deinde huc reuersos tum intelligere tum sententiam de his quæ à me dicta sunt ferre. Accepto siquidem nuper quodam ex commentarijs, quem Lycus

Macedo in præsentem librum confecerat, reper in Pythionis enarratione dictiones tres ex pror rhetico scriptas. Is in prima quidem ita ad verbum dicebat: Tremulæ, obscuræ, blandæq; & contrectabiles desipientiæ, valde phreniticæ, vt & Didymarcho contigit in Cō. In secunda hoc pa cto: Tremores ex sudore effecti redire consueuerunt. In tertia verò ad verbum ita scriptum erat: Vrinæ in turbulentis vigilibusq; decolores cum nigris enæorematis delirium nuntiant. Dictiones hæ ex prorrhetico à Lyco sunt adscriptæ tanquam Quintus in expositione huius Pythionis ita dixisset. Mihi verò qui perperàm scripta redarguere conatus sim, quanquam superioribus commentarijs ab ea re temperauerim, talium expositionum prauitatem declarare satius esse arbitror. Primùm itaque prorrhetici dictio non quadrat his quæ in Pythione dicuntur: neque enim phrenitidem cum silentio incurrit, neque valde phreniticus fuit. Ostendimus autem in expositione prorrhetici quænam sint cum silentio desipientiæ, & quam ob causam valde phreniticas esse dixerit: quorum neutrum in Pythione fuit. neque enim absque silentio delirauit, neque modica correptus phrenitide. Secunda dictio quæ dicebatur: Tremores ex sudoribus facti redire cōsueuerunt, contrarium his quæ Pythioni contigerunt, ostendit: non enim posteà fuerunt, sed ex principio quidem simul inuaserunt. posteà verò

ecimo die sudauit, vt non ex sudoribus tremo-
es facti videantur, sed ex tremoribus sudores.
Dictio reliqua tertia qua dictum est: *In turbu-
entis vigilibusq; vrinæ decolores cum nigris e-
æorematis delirium indicant*: conuenienter à
Lyco accepta fuisset, si Pythion quidem primum
vigilasset non sine turbatione, vrinamq; excre-
isset cum nigro enæoremate, deinde posteà desi-
uisset. Verùm quoniam neque minxit talia (nu-
bilosum siquidem enæorema à nigro, magno di-
tat interuallo) neque ex vigilijs turbulentis phre
iticus factus est, sed confestim à primo die de-
lirauit: perperàm est adducta. quid enim pro-
hibebat quominùs enæorema nigrum ipse dice-
ret? deinde vigilantiam quidem primo vel se-
cundo die, post has verò primo rursus die, de-
inde desipientiam? Præterea Lycus ipse cùm ex-
ponit vocem ἐπινέφελον, id est, nubilosum, quòd
ab ea nigrum significaretur, non est ausus pro-
nuntiare. Superuacaneè itaque hæc adiecit (si
superuacaneè adiecta, non solùm ad propositum
inutilia, verùm quoque & falsa dicere opor-
teat) contemplaríque quæ ab Hippocrate præ-
cipuè admodùm dicta sunt, neglexit: quæ'nam
scilicet tremorum affectio sit, quæcunque sedes
ex manuum tremore adfecta sit, aut vnde va-
ria sputa, & plurima hæc consequentia, quæ ego
percurri. Nihil siquidem horum prorsus con-
templatus, tanquam peruestigandum quod

prorsus peruestigandum non sit, sibi ipsi obijcit ad verbum ita: Septimo die os distortum est. videtur historia ipsa pugnare cum eo quod ita in aphorismis est enunciatum: In febre non intermittente si labrum aut nasus, aut oculus, aut supercilium peruertitur, vel non videat vel non audiat, iam infirmo corpore quicquid horum fuerit, prope est mors. Hæc est Lyci dictio qui sibi obijcit veluti quæstionem, quod penitus ambiguitate caret. nempe in aphorismis dixit: Infirmo iam corpore. Pythioni verò non infirmo os est distortum. Prætereà soluens Lycus quod ipse obiecerat, nihil aliud ad solutionem dixit quàm quod nunc est dictum. Quod itaque clarum erat, id tanquam dubium obiecit: Ex cæteris verò nihil quod ad artem vtile esset, quæsiuit, neq; quínam adfectus Pythioni esset, ob quem oborta essent præscripta symptomata: quis item locus aut quínam essent adfecti. Imò neque quod de venæ sectione prætermissum erat indicauit. Humorum temperamentorumq; non solùm nunc non meminit, vel cœli status, sed neque in vlla alia ægrorum expositione, quæ maximè debuit considerare qui librum Hippocratis exponit: non secus quàm si Asclepiadem exponeret, poros & tumores, & incompacta elementa, & ad tenuitatem lationem dicere ipsum oportebat. nempe ad hæc principia ille reducit omnia. Calidum verò, frigidum, humidum, & siccum

causas

causas statuit Hippocrates, quomodo aërem in animantium corporibus. Sic & humores quatuor temperamento inter se distantes causas ait & sanitatis & morborum: sanitatis quidem, cùm moderatè inter se habuerint: morborum verò, cùm vel exuperauerint, vel defecerint, vel ex peculiari loco in alienum transierint. Ad hæc item principia qui Lyco Quintoq; superiores librum Hippocratis aliquem explicauerunt, empirici prorsus reducere tentant, quomodo in actibus dramaticis quidam solam indutæ personæ simulationem seruant. Nempe vt qui Erasistratum exponit, rectè abstinet vt de humoribus vel temperamentis dicat, ita qui dicere aliquid in Hippocraticum librum aggreditur, rectè facit, si ad vocem illius scopum explicationis dirigit. Sed forsan Lyco tanquam notho Hippocratis sectæ æmulo indulgere in his quibus delinquere videtur, est melius: nisi quis hoc ipso incuset, quòd cùm enarrationes scribere non possit, dramaticum agat. nempe id huic simile est, si comœdiam aggrederis, & agere nequeas. Si verò ad eos qui se Hippocraticos nominant, quis accesserit, non iure optimo ipsis veniam dederit, vbi nothorum peregrinorúmque sectæ Hippocraticæ æmulorum instar aberrauerint. Cùm verò horum errores non solùm ab Hippocratis mente, sed etiam ab ipsa rerum veritate abscesserint, dupliciter eos quis

incusa

incusauerit. Optimum siquidem est, si vtrunque hunc scopum habuerit consentaneus expositor, vt scriptori consentanea dicat, & vera: Qui alterum tantùm seruat, ex eo est culpandus, quòd dimidium totius labefactauit. Expositor verò qui neque vera neque autori consentanea loquitur, summè peccare est existimandus. Sabinus igitur, atque eius auditor Metrodorus quanquam diligentiores superioribus Hippocraticis esse visi sint, tamen & Hippocratem ipsi sæpiùs perperàm explanare videntur. Atque statim in præsenti ægro ita ad verbum inquiunt: vt enim conuulsio tum à vacuatione tum repletione fit, ita & tremor, qui parua est conuulsio, à contrarijs absoluitur. De causa igitur qua eiusmodi fiant symptomata, dogmaticorum virorum, non empiricorum differere est: vt tamen cognoscant ea, atq; alterum ab altero discernant, empiricis est necesse. Videtur autem primùm in ea re Sabinus circumuentus, quòd tremorem, paruam esse conuulsionem dixerit. nempe vt functionum offensas vel pathe vel symptomata appelles, toto genere refert. Non enim affectiones quædam in solidis animalis particulis existunt, vt ædema, phlegmone & scirrhus: sed vt functiones suam essentiam in eo quòd fiunt adsumunt, non autem quòd stabiliter & constanter sint: sic & earum pathemata. Nempe cùm motus omnis in eo quod fit suum esse assequatur, sitq; in animanti-
bu-

bus voluntarius quidam motus, veluti non voluntarius & naturalis: voluntarij offensæ in agitationibus musculorum fiunt, à quibus & naturales perfici non ignoramus. Sed quod in eis secundum naturam est, vnum & simplex existit: quod verò præter naturam est, in primis quidem duabus est differentijs, aut præter propositum aut cum proposito. Est quidem non secundum naturam: sed si ex impetu dicas vel ex voluntate, quantum ad præsens attinet, nihil interest. Ex motionibus autem quæ citra arbitrium fiunt, in his instrumentis quæ ex voluntate moueri nata sunt, alia quidem conuulsio appellatur, alia palpitatio, alia rigor, inuicem differentes. Sed de his in vniuersum vno integro est dictum volumine. Motionis verò secundum arbitrium & non secundum naturam, vna est species quæ tremor vocatur: de quo impræsentiarum quoniam & de alijs huius gratiâ dictum est quippiam, de necessitate est differendum. Fit igitur tremor non solùm ex laborantibus tum musculis tum neruis: verùm quoque & valentibus, vbi supra vires quis graue aliquid aggreditur, vel manibus portans vel humeris gestans. Cernuntur itaque adolescentes quidam validissimi, dum prægraue quippiam gestant, cruribus obtremiscere, & præsertim vbi scalas ascendere tentauerint: quod illis ex grauissimo pondere, senibus verò atque aliter imbecillis ex

minore

minore accidit nempe & hoc imbecillis graui existit. Sunt & quidam animi adfectus qui tremorem pariunt. Nam, vt in libro de humoribus est narratum, transeunti per præceps aliquod crura obtremiscunt, quòd timor vires dissoluat: veluti si et quispiam alius metu correptus sit, vel aggredientem bestiam contemplatus, vel lationes vel hostes. Iure igitur optimo in commentarijs de tremore, conuulsione & rigore tremorem ex virium infirmitate perpetuò fieri demonstrauimus. At quoniam interdum quidem virtus ipsa per se imbecilla sit, interdum ob animi adfectum, atque etiam quòd nullo modo sua propria ratione adfecta ex graui pondere hoc patiatur, tres causarum ipsius asseruimus esse differentias, instrumentorum scilicet arbitrio deputatorum intemperiem, pathos animæ, & graue onus. Si igitur neque metuenti neque graue onus gestanti tremor fiat, è duobus alterum existit: nempe est vel instrumentorum intemperies, vel graue quippiam in corpore fatigans circa musculos aut neruos. Sed quidam sermoni subest error, de quo in commentarijs de tremore, conuulsione, palpitatione & rigore diximus. nempe quidam videntur & manibus & capite tremere, membra agitare non proponentes, atque ob id falsò dictum esse videtur quòd proponentibus agere quippiam eueniat. Verùm vbi intellexeris reclinato ceruicali collo tremorem capitis desistere, manúsque illuc de-

lata

itas non ampliùs tremere, credes non temere ici quibus quiduis otiatur, prorsus huic tremo-em non fieri: si verò sustulerint, vel subla-um ipsum seruauerint, tunc fieri symptoma. anta siquidem musculorum requie indigent ui ita agunt, vt exaduersùm inter se positos usculos vnà moueant: Vt in manu & qui su-ollunt, & qui partem relaxant, eam tum ex-endunt tum flectunt, fortioriq; est opus virtute is qui manum in angulum ductam sublimem eruant, quàm qui extendunt, vel flectunt. Nempe qui extendunt, vno musculorum genere d id rei deputato operantur, tunc otiantibus qui am flectunt: qui verò flectunt, operantur qui-em his qui flectere possunt: otiantibus qui ex-endere valent. Si quis verò sublatam in angu-um & sublimem habuerit manum, neque ex-endens neque flectens, vtrisque æqualiter musculis operatur, vt in appellatis tetanis. Non minore igitur est opus robore his, qui in eiusmodi figura vel crus, vel collum, vel manum seruant citra vllam solidi corporis fulturam membrum tum vehentis tum portantis. At cùm mouens virtus grauitate vectarum partium longè superior fuerit, facilè quidem attollit, facilè quoque & sublatas seruat: cùm verò inferior multò fuerit, veluti in resolutis, nullo pacto attollere potest: quòd si æquè polleat, vicißim sigillatímque vincitur, vincens siquidem, in tali figura seruat

consti

constitutam manum : victa verò, deorsum elab
sinit. Intellige autem fieri id perpetuò, ita v
vincens hæc membrum sustollat : victa statim
ab eorum grauitate quæ sursum tolluntur, per
mittat ferri deorsum: vincens verò rursus & ill
simul, virtutem eorũ vendicans, rursum attoller
aggrediatur. Deinde cùm vicißitudo hæc breuis
sima fiat inclinatione, vt quod infrà est, supr
confestim retrahatur: quod membrum attollit
statim exaduersùm deorsum ducatur: neque exa
ctè tum inconcussum tum stabile permanens
seruetur membrum : sed neque motus habeat i
vtranque partem effatu dignos, vtpote qui bre-
uibus tum temporum tum locorum interualli
seruentur. Tremor sanè talis quædam existit mo
tio, vt paucis complectar quæ latiùs in antedict
libro narrata sunt. Quæ verò in morboso rigor
partium fit concußio, absq; arbitratu perficitur
atq; magnis contrariarum motionũ sibi inuicem
succedentium interuallis cum sensu frigoris. Si-
mile quodammodo huic pathemati existit aliud
tum musculorum tum neruorum, quod conuulsio
appellatur, simili quidem per totum atque per
organa ipsa existente in ipsis motione, quæ &
in eo quòd ex arbitratu ipsa mouentur, fit : sed
hoc solo differt, quòd dum conuelluntur, non ex
arbitratu mouentur. De palpitatione hoc in lo-
co disserere superuacaneum puto, ne & de pul-
su dicere cogar, qui communitatem quandam
cum

m palpitatione habere videtur. Iam enim ſatis
tremore protracta eſt mihi præter arbitratum
explanatorio libro oratio. Qui verò exactè vo
dictorum omnium ſymptomatum perdiſcere,
m dignotionem, tum generationem, is librum po
ſt legere, in quo de omnibus his perfectè diſſe-
i: quando & de gutture, & tuſſi, & ſternuta-
ento, & alijs quibuſdam talibus agitationibus
me quidem in ſymptomatum cauſis eſt defini-
m, cùm & dignotiones, & differentias motuũ,
que earum cauſas à quibus proficiſcuntur, per-
rrerem. Sabinus autem in talibus omnibus
us vel minus aliquid neglexit: quapropter &
odo altero, tum Quintum, tum Lycum tanquã
prudentiores probare oportet, quòd neque de ta
bus quippiam referre ſunt aggreßi, ſed tanquã
perimentarias explanationes fecerint: tametſi
empiricis quidam (vt dixi) velut in dramate
dutam agant perſonam, Hippocraticum quidẽ
ponentes librum vt Hippocratici, ſed Eraſi-
rati, Herophiliq; & Aſclepiadæ, atque alio-
em ab illis cuiuſq; ſectæ exiſtentes. Quod itaq;
mper dico vbi nunc dixero, ad aliud pergam.
Nam ſingulorum quæ Medicum ſcire oportet,
bi doctrinam ſeorſum feceris, ita ad librorum
Hippocratis explanationes accedes, concluſiones
uidem in horum ſingulis demonſtrandas recor-
latus: ſed demonſtrationes ipſas non commemo-
ans, id quod nos quidem fecimus, ſed nemo ex

his qui *Hippocratis* libros enarrauerunt aliu
cæterùm lapsi sunt omnes. *Alia* siquidem q
res ipsas docet, est institutio, non compendiosa, s
exspatianti exactè constans oratione: ab ea v
rò differt quæ in exponendis libris consistit: n
que idem habet vtraque propositum. nam ei
quæ longa lataq; constat oratione, scopus
veritatis inuentio: in enarrationibus verò se
opinio cognoscenda. Qui ergo singula exac
perdidicerit, vt posteà ad librorum veteru
expositiones deueniat, oportet: habeatq; hoc p
mùm, vt mentem senis inueniat: secundò,
rectè, an non rectè dicta sint quæ sunt script
idq; faciat, demonstrata in tractationibus
singulis Medicis theorematis in memoria h
bens. Qui autem ex interpretibus demonstr
tionem per ea quæ dicunt inferre non possu
loquacitate hi auditores obtundunt, & à scr
ptoris opinione recedunt, suis dictis fidem adh
beri volentes: atque ob id à dictionibus ad d
ctiones transeunt, nihil sanè eas ad propos
tum conferentes. Quòd autem fieri non possi
vt scientificorum sermonum demonstratio
in enarrationibus conscribantur, ex his quoqu
quæ dicta nunc sunt, liquidò constat. Nem
pe cùm *Hippocrates* non in *Pythione* modò, v
rùm quoque & ægris multis dictorum sympto
matum meminit, si in omnibus quidem quis c
tra demonstrationem quæ videntur enuntiaue
rit

it, nullam quæ ſcientiam pariat doctrinam ani-
nis diſcipulorum infundet: ſi verò in ægris qui-
buſdam demonſtrationes tradiderit, in alijs verò
conticuerit, in primo quidem epidemiorum ſi ita
contigerit, eas omnes dixerit: in cæteris verò ad il
las remiſerit, quod à nobis dictũ eſt efficiet. Nem
pe in libro vno ſermonem cum demonſtrationi-
bus abſolutiſsimum faciet, in alijs verò concluſa
ſcribet. Nam in primum epidemiorum vbi quis
eum exponat, primùm de neceſsitate quinquagin
ta commentarij erunt ſcribendi, duo autem vel
vnus in ſingulos alios. Quapropter ſiquis vel pro-
gnoſticũ vel aphoriſmos legere voluerit, vt priùs
quinquaginta libros illos primum epidemiorum
librum exponẽtes legat, eſt illi neceſſe. Pari modo
ſi ab alio quodam ſcribere commentarios cœperit.
in illum quidem ſcribet quinquaginta: qui ve-
rò librum alium legere volet, legiſſe priùs quin-
quaginta illos libros neceſſè erit. Atqui pro-
blematum vnumquodque vel theorematum, vel
quouis modo quis appellare voluerit, ſeorſum ſcri
ptum habere ſatius eſt, atq; ad illud reuerti, cùm
quis de ſcriptis in eo ſcientiariè doceri voluerit.
Ob id ſanè & nos vt de tremore, conuulſione,
palpitatione & rigore, ita de alijs omnibus ſeor-
ſum commentati, concluſionibus demonſtrato-
rum in explanationibus vſi ſumus. Sabinus ve-
rò qui neque demonſtrauit quónam pacto qua-
tuor hæ affectiones differant, tremor, palpitatio,

conuulsio, & rigor: neque hic rationem vllam et si non comperto veram demonstratiuamq; sed probabilem dixit, principio quidem asseruit tremorem paruam esse conuulsionem: post paulo autem procedens, speciem conuulsionis tremorem esse dixit. Verum vt celerius ab his quae praeter mentem sunt desistamus reprehensionibus, aduersus praenos interpretes conquesti, statuamus tremorem conuulsionem esse, aut conuulsionis speciem, discamusq; ab eo quonam modo in Pythione factus sit. nam stomachus (inquit) homini afficiebatur, manusq; ex eo affectus participatione tremebant. Quod vero stomachum ipsius nullus fatigaret affectus, quis ostendere potest, cum nullum ex dictis in exponendo quae Pythioni contigerunt, affectionis indicium nobis facere possit: neque quod societas quaedam stomacho ad manus sit, demonstrauit. Nempe societates consortionesq; ait tribus fieri modis, aut propter viciniam, aut propter vel generis, vel operis familiaritatem, generis quidem cum neruosum neruoso, venosum venoso, & arteriosum arterioso affectu consentit: operis vero, cum mammae & thorax genitalibus compatiuntur partibus. Sed in nulla harum communitatum consortionumq; manus stomacho affectu consentire possunt: neque enim opus aliquod ipsis commune est, neque in neruis societas, ob quam neruosum in manibus ad stomacho affecto condolendum perueniat,

ad

d stomachum enim perueniunt ex sexto cerebri
niugio nerui : ad manus verò ex dorsalis me-
ullæ regione circiter sextam, vel septimam, vel
ctauam vertebram. Vt ergo partes quæ ex sexto
niugio neruos habent, stomacho compatian-
ur, & non manus, rationi est consentaneum.
De tremore autem hæc effutiunt qui Pythionem
venereorum abstinentiam aceruasse multi-
udinem putant. Atqui venus quidem quan-
uam ex vacuatione non sinat plethoram subali
demus siquidem hoc ipsis) stomachum tamen
bundè exoluit, cùm veneris abstinentia robu-
issimum ipsum efficiat, etsi multitudinem acer
et. Putare autem eum qui moderatè viuit, mul
itudinem sibi aceruare, est valde absurdum. non
nim his sed in ocio degentibus aceruatur mul-
itudo. Si quis verò, abacta venere, ita exerce-
ur vt athletæ, fossores, messores, aut manua-
iam aliquam artem agentes : humorum copiam
on sibi aceruat. Verùm quia quæ norunt con-
icere nequeunt, contingit serò discentibus, vt
ugnantissima promant, dum intempestiuè nu-
antur. Quid enim necesse fuit Democritum
uidem dixisse, coïtum epilepsiam paruam esse:
Epicurum verò, nunquam prodesse veneris v-
um, acquiescendum autem, si non offenderit? In
gris siquidem ob immoderatam venerem, dici
os sermones oportebat : non autem in his qui
duersam sibi instituerunt viuendi formam.

scripsit hæc Sabinus non animaduertens pugnantes sermones. Delirasse autem Pythiona propter abstinentiam à venere, est absurdißimum. Ai enim aceruatam in cerebro genituram grauantem ob multitudinem, desipientiæ symptoma efficere vt os consueuit in capitis fracturis opprimens, & manus nostra desipientiam procreare, in quo rursus se nulli qui perforatus fuisset, adfuisse ostendit. Vbi autem vel digitis cerebrum cum mēbranis quis presserit, vel per vocatas membranarum custodes, vel & ante perforationem os suppuratum partes has oppresserit: desipientiæ quidē non fiunt, sed profundæ ad somnum delationes, sensusq; priuationes contingunt, valde interdum sopporatis ita affectis, vt in vehementibus apoplexijs. Cùm autem & varia sputa ob genituræ retentionem facta esse dicant, non est bonum illi contradicere. nam qui studiosè studio indigna reprehendit, is sese afficit contumelia. Atqui non hæc solùm, verùm quoque & alia multa his similiter dicta sunt, inter quæ hoc vnū est. Aiū enim factum Pythioni abscessum ad sedem propter loci quo genituræ excretio fit, vicinitatem: propter verò sedis abscessum, consequutam stranguriā. Præterea & alia quædā dicunt, ex quibus suspicatus quispiā fuerit venereorū abstinentiā neq; paucorū neq; prauorum morborum causam esse. Scribunt hæc quoque ipsi in propositorum ægrorum expositione, Democritum Epicurumq;

nih-

hil cõmodi ex venereis fieri dixisse admonẽtes:
q;(quod omnium sapientißimum) vt conuulsio
nquiũt) ex repletione & inanitione oritur, ita
bidinem continentiamq́; consequuntur sympto-
ata communia affectorum, tum cogitationis, tũ
eruorum. Nos igitur sapientia horum admoni-
, verumq́; asserere confidentes, neque athletas
psos à concubitu temperare sinemus, ne ex ea re
vel conuellantur, vel desipiant. Hæc nimirum o-
nnia, atq; etiam alia quæ in expositione scripsit
Hippocrates, Pythioni facta fuisse aiunt, conti-
nentiam venereorum morbum ipsius prægressam
esse penitus confisi: quanquam ab initio dixerint
verisimile esse, vt Pythioni facta hæc sint ob ab-
stinentiam concubitus, quam illi ἀποχὴν vocãt.
Deinde quod moderatè ab initio dixerant æquũ
esse obliti, prorsus etiã de re facta faciunt sermo-
nem. Et sanè si prope sacrũ Terræ Pythion habi
tasset, quænam erat ipsi neceßitas vt à venereis
temperasset, qui neq; sacerdos, neq; ædituus Deæ
esset. Nempe prorsus de eo Hippocrates tale quip
piam plenius scripsisset, quàm quòd prope sacrum
Terræ habitasset: imò si & ædituus fuisset, non
erat ipsi necesse vt perpetuò à venereis abstine-
ret, quomodo si Dianæ vel Palladis sacerdos
esset. Sed (quod modo dixi) studiosè redar-
guere quæ studio indigna sunt, inter absur-
da censetur. Iam ergo ab his quæ in Pythione
perperàm ab interpretibus dicta sunt, desistens,

deinde ad ægrum Hermocratem transiens, ex peculiariori mihi consuetudine expositiones aggrediar, non admodùm de his solicitus quæ quidam perperàm scripserunt, nisi magna quædam occasio meme solicitet. Sed priùs de characteribus aliquid dicam.

DE ADSCRIPTIS vnicuiq; ægro characteribus.

NEscio quo pacto factus infelix fuerit liber hic quomodo & alij multi Hippocratis libri, quorum alij quidem aliter digesti dispositiq; alij verò quippiã ab eo scriptis adiectum habent. Sed forsan meliùs dixero librum non infelicem fuisse, sed nos lectores ipsos qui tẽpus in re inutili perdimus. Adscriptus igitur est in calce expositionis eorum quæ Pythioni contigerunt, primùm quidem character πτ rectam habens mediam lineam, vt quidam scribunt, nongentenorum notam: deinde scriptus est π literæ character nihil in medio continens: post hunc, ου, mox μ, postremò υ. Peruestigare itaque quidnam hi characteres significant coacti sumus, nescij an Hippocratis sint, an alius quispiam talia ægro vnicuiq; adscripserit, atqui hoc ipsum peruestigare coacti, tandem intelleximus. Nam si veluti hoc in libro characteres huiusmodi cõperimus, ita & in alijs omnibus libris scripti in eorum expositione quæ ægris euenerunt, comparuissent: fortasse quòd ab

Hippoc

Hippocrate ſcripti eſſent, dicere conſentaneum rat rationi. At cùm neque in alijs libris com-erti ſint, imò neque in hoc tertio per omnia æquè xemplaria: ſuſpitio quædam non abſque ratione uaſit non nos modò, verùm quoque & ſupe-iores noſtros, vt tales à quodam adſcripti ſint, ui fortaſſe obſcura diſcipulis inculcaret, vt tan-uam magnum quippiam ex horum ſingulis ſi-nificatum declarare poſſet. Forſan quoque & uis ſoli ſibi auxilij in vno quoque ægro epito-nen fecit. Protinus ergo in ipſo Pythione ante-cripto character in medio lineam habens πτ, πί-θανον, id eſt, probabile ſignificare videtur: qui leinceps eſt π, πλῆθος, id eſt, abundantiam: à quo leinde ου ſcriptum, οὖρον, id eſt, vrinam ſignifica e videtur, vt ex vtriſque πλῆθος οὔρων, id eſt, rinarum abundantia oſtēdatur. Poſteà μ qua-lrageſimum diem nos admonet, υ verò ὑγίειαν, id ſt, ſanitatem: atque ex vtroque quòd homo qua-lrageſimo die ſanatus ſit, admonemur. Collecta utem ex characteribus omnibus ſententia talis xiſtit: Probabile eſt ob abundantiam excretarū rinarum morbum ſolutum eſſe, atque hominem uadrageſimo ſanatum die. Quòd itaque non in mnibus exemplaribus hoc pacto adſcripta repe-iantur, dictum anteà. Dico quoque & nunc, nec n quibus reperiuntur, in his omnibus primum grum talem quendam characterē habere. Quòd gitur exemplar characteras habet in calce expo-

ſitionis Pythionis adſcriptos, in hunc habet mo
dum, πτ,π,ου,μ,υ. Quòd autem rationabile ſi
vnumquemq; characterem id quod nuper dixi ſi
gnificare, fidem faciunt alij alijs in ægris adſcri
pti. nam vbiuis adiacet πτ, lineam intermedian
habens: ad calcem verò his qui conualuerunt,
adiectum eſt, ὑγείαν, id eſt, ſanitatem demon
ſtrans: qui verò obierunt, his θ eſt appoſitũ, quo
θάνατον, id eſt, mortem indicat. Principio itaqu
cùm talia quidem ſignificare videantur quæ di
cta ſunt, media autem probabilia exiſtant, it
vt dictis ab Hippocrate in ægris ipſis accommo
dari poſſint: nobis quidem vanus eſt expeditus l
bor in Pythione, expedieturq; in alijs, tempus fr
ſtrà conterentibus. Sophiſtæ autem & ob talem
explicationem, tanquam vates quidam, diſcipu
lis ſunt admirationi.

Hermocratem qui prope nouũ murum
habitabat, ignis prehendit. Cœpit ille capi
te lumbisq; dolere, hypochondrium mol
liter intendebatur, lingua principiò exu
ſta, confeſtim ſurditas, ſomni non erant, ſ
ticuloſus non admodùm, minxit craſſa
rubentia, quæ poſita nõ ſubſidebãt, ex alu
exuſta non pauca deiecta ſunt. Quinto di
tenues excreuit vrinas, enæorema habe
bant, non ſubſidebant, nocte deſipui
Sexto auruginoſus, omnia proritata ſun
mente non conſtabat.

N

Nugari hoc in loco non desistunt quidam li-
bri huius expositores, aiuntq; ob id scriptum esse:
qui prope nouum murum habitabat, quòd nuper
calce illitus hominem offenderat: Cæteri his con-
tradicentes, studiosè ostendere contendunt non
propter calcem, noui muri meminisse Hippocra-
tem, sed quòd præter consuetudinem exclusi essent
venti, domusq; in qua Hermocrates habitabat
perflatione careret, morbus prehendit hominem.
De loco quidem satis, ac potiùs (vt verum dicā)
superfluum. De his verò quæ ægro contigerunt,
est considerandum, reuocatis ad memoriam his
quæ alibi sunt demōstrata. Inter quæ id est: tria
prima febriū genera esse, vnū quidem earū quæ
diariæ appellantur: alterum hecticarum: tertium
verò earum quas acutas vocant, quæ ex putre-
scentibus fiunt humoribus. Quòd ex tertio harū
genere febris Hermocrati fuerit, statim liquet
ex eo quòd in enarrationis initio dixerit Hippo-
crates: ignis prehendit, nempe vt in alia narra-
tione scripsit: incalescens homo cœnauit, vt hoc
nomine incalescens moderationem febris cœnato
factæ indicaret: ita hoc loco ignem, vehemen-
tem febrem appellauit. Caput præterea cœpit il-
le dolere cum surditate, quo liquet subuectam
ad caput humorum copiam esse. Quòd autem
humores, tum frigidiores, tum pituitosiores conse-
quantur & Carus & lethargus: calidiores ve-
rò & mordaciores, tum vigiliæ, tum dementiæ, est

deme

demonstratum. Cùm igitur vigilantia hui fuisset cum surditate capitisq; dolore & lumborum, quòd mordaciores humores caput repleuissent, suspicari rationabile erat. Contingit autem ex huiusmodi vbi cum febre calida & vrente caput offenderint, sequi (vt didicisti) dementias, vbi autem duos, vel tres, vel quatuor dies symptomata perseuerauerint, certiùs adhuc desipientiam prænoueris. Quo sanè modo & nunc in Hermocrate factum extitit, scripsit siquidem Hippocrates in quinti diei enarratione desipuisse hominem. Quòd autem & febris ea fuerit quæ nunc dicta est, ostendit & linguæ symptoma. quid enim ait? lingua principiò exusta fuit. Nomen hoc siccam prorsus fuisse indicat: potest quoque & nigram ostendere. Ex tali autem lingua taliq; febre, si non vehementer sitiuerit, ex duobus alterum indicat, vel læsam ægri mentem, vel naturalem ventris facultatem, qua maximè cibos appetimus, cadaueratam: adiecta autem & narrationi huic tali oratione: hypochondrium molliter intendebatur, febrilis affectionis principium ex hepate factum esse est existimandum, nempe quòd singulari appellato numero hypochondrium dixerit, liquet quòd alterius solùm, & non vtriusque intensio fuerit. At quoniam necessarium est vt hypochondrium, vel dextrum, vel sinistrum intelligamus, verisimilius est, vt dextrum intendi

existi

ꝛxiſtimemus, propter excellentiã qua alteri præ-
at nempe talia citra adiectionẽ & limitationes
icunt, præterea & modus ipſe febris, & linguæ
iſius inuſtio, hepatis affectionem oſtendere ſatis
oteſt. Quæ autem molliter in hypochondrio fuiſ-
intenſio dicta eſt, quòd veluti inanem oſten-
at, eſt declaratum, nempe inane in τῷ λαπαροῦ,
l eſt, ex molli ſignificatur: huic verò opponitur
ὸ μετὰ ὄγκου, quod cum tumore eſt, vt contenſum
axo: tanquam ita dixerit, hypochondrij dextri
ontenſio, tumor autẽ nullus, vel quòd non fuerit
nagna phlegmone hepatis, vel in ſima ſolùm, quæ
entrem complectitur, gibbâ nondum cũ ipſis tu-
nefacta. Præterea & quòd venter exuſta deij-
iat, igneſcentiæ viſceris huius indicatorium exi-
tit. Quapropter ſi ab his vrinæ lethales contigiſ-
ent, celeriter homo interijſſet: quoniam verò vt
alibus mediocris eſſet, poſsibile eſt vt quiſpiã ſpe-
rauerit morbum producendum, bonæ ſiquidẽ vri-
æ in dicta affectione non fiunt. Rubræ verò tẽ-
pore quidem multo hominem ægrotaturum prorſ-
ſus oſtendunt, non tamen prorſus moriturum, vt
& in prorrhetici commentarijs & his de iudicijs
eſt demonſtratum, vbi libri huius ſcriptorem re-
darguimus: nam quæ ob alterum quippiam ægris
contigerunt, in alterum referens errat. Dicta
autem à nobis fuſiùs in commentarijs illis &
propria phrenitidis indicia, & quòd in confeſsis
Hippocratis eſſe legitimis libris, quo è numero
eſt

est prognosticum, singulorum signorum facult exactè per se ab ipso dicta sit. De rubris itaq & valde rubris vrinis nihil dixit: sed subrub cùm meminit vrinæ, valde rubrarum etiam f cultatem demonstrauit. De subrubris aute vrinis ita his verbis scribit: si verò vrina subru bra fuerit, hypostasisq; subrubra, morbum h quidem quàm prima diuturniorem significat, s valde salubrē. Cùm itaq; subrubra salubris qu dem in his maximè sit, sed quàm prædictæ lon diuturnior, quas celeriter solutionem habere d xit, quæ valde rubræ existunt, longius quide indicabunt tempus, non verò mortem ex se, neq desipientiam. Si vtique flauam ob bilem in cer bro redundantem desipientiæ fiūt, veluti & cù exusta sit vt iam in nigram transeat, manios Sanguinem verò redundare crudiorem serosi remq; indicat rubens vrina, qui videlicet in v nis continetur, quæ, tum in hepate, tum in med corporis existunt: veluti & flauam bilē, fuluæ c nigræ. Quidnā itaq; tū alios, tū Lycū mouit, eum qui in prorrhetico scripsit approbarent: fur ditas, atque vrinæ valde rubræ, non subsidente encorema habentes, desipientiam ostendunt, tali bus morbo regio capi bonum. Videtur siquiden ex his, quæ hic scripta sunt, de Hermocrate libr illius autor vniuersale aliquod theorema com posuisse: sed valde deuiat & à rei ipsius na tura, & ab Hippocratis mente, & ab his quæ h

agri

ægris apparent. Nempe rei natura ostendit siccos temperamento & qualitate mordaces humores in cerebrum euectos, causas tum vigiliæ tum phrenitidis esse, vt & in commentarijs de affectis locis demonstraui. Hippocrates autem tales nouit humores, tum flauam, tum atram bilem, humidum verò frigidum succum pituitam, immordacissimum verò & maximè nobis familiarem sanguinem: prætereà & quòd humorum in venis contentorum serum vrina sit, nos docuit ipse. Quapropter rationi est consentaneum, vt cùm sanguis copiosior & semicoctus per vrinas expurgetur, rubras has efficiat: atque ob id quòd longus quidem futurus sit morbus, sanguine ad concoctionem longiori tempore indigente, si ex tempore concoctiones fiant, ac neque vnquam futurus sit lethalis talis morbus, quantum ex his sit vrinis, neque phreniticus. Sed non est hic prolixiùs insistendum, quòd nos iam talium sermonum absurditatem in prorrhetici commentarijs demonstrauerimus. Quoniam verò & crassas ostendit fuisse vrinas & non subsidentes, prorsus quidē tales inter returbatas turbidasq; collocantur, vt appellare hic consueuit: sunt autem perpetuò tales turbationis crudæ, quæ multum flatuosum spiritum habeat, significatoriæ, veluti mustum: Ob id vtique & capitis dolores tales vrinas meientibus contingunt, spiritu vnà cum calidioribus succis in caput elato, à quibus vt vigiliæ

aug

augeantur par est: & periculum delirij futurum sit, si humores acrimoniam quandã obtinuerint. Hæc statim ab initio omnia tum symptomata tum signa fuisse Hermocrati vbi percurrit Hippocrates, deinde nihil scribens de sequentibus diebus, ad quintum vsque diem permansisse omnia hæc ostendit, & tunc primùm ab aliorum expositione cœpit, vbi mutatio quædam in ipsis facta sit. Quinto itaque die (inquit) tenues excreuit vrinas. Quare ad illius expositionem iam transeamus: Quinto excreuit tenues vrinas, enæorema habebant, non subsidebant, ad noctem delirauit. Vbi primum & vrinarum ab initio facta est mutatio, & delirauit homo, scripsit Hippocrates, quinto die, præterita (vt dictum est) tum secundi tum tertij tum quarti expositione, tanquã eadem permansissent in ipsis symptomata. Reuocemus itaque ad memoriam quod de vrinis tenuibus dixit in prognostico, hac dictione: Qui diutiùs vrinas tenues & crudas reddunt, si alia vt conualituris adfuerint, abscessus his ad partes septo transuerso inferiores expectandus: quare secundum alterum modum crudus esse morbus significatur per tenues vrinas, sicuti & per crassas, vbi non subsident. Nam turbatæ quidem sed depositæ subsidentes, concoctionis cuiusdam initium ostendunt, & maximè vbi citò subsideant: quæ verò non subsidunt, præter flatuosam turbationem craßitiem incoctorum humorum significant.

int. Ex his quidem iam manifestum est mor-
um protrahi, atq; item periculosum esse propter
alitiam febris, & quòd ad noctem homo desi-
uerit. Quæ deinceps sunt videamus, si consequi
ec videantur. Sexto auruginosus, omnia exacer
ata sunt, non mente constabat. Distinctio hic
t tibi intensionis hypochondrij ab hepate profe-
æ. Fit siquidem interdum flauæ bilis in totum
rpus diffusio iudicationis ratione, vt in apho-
smorum commentarijs est dictum, in illo libri
co vbi ait: Icterus ante septimum diem, malum.
is autem memor te priùs quàm morbus conco-
ueretur, sæpiùs audiuisse neque alium quendam
bscessum fieri commodè, neque icterosum: talis
nim abscessus bilem ne ex viscere expurgetur
 per ventrem vacuetur, impedire significat, vel
ropter obstructionem ipsius vel inflāmationem.
Cocto autem morbo, interdum iudicatoriè ad cu-
im corporis natura quod superfluit tum ex alijs
umoribus tum ex flaua bile, reijcit (nihil enim
nterest hoc in loco vel flauam vel pallidam vo-
are.) Quòd autem & hepatis affectione adau-
ta, icterosa affectio facta sit, ostendit sexto die
mnia proritata fuisse, cum eo quòd non mente
homo constaret, id est, desiperet.

Septimo inquietatio, vrinæ tenues, simi-
les, consequentibus similiter diebus. Circa
vndecimum diem leuata omnia visa sunt.

Quæ quinto die cœperunt deteriores fieri vri-

næ, perseuerauerunt, malitiam ad multos dies ser-uantes: non enim in septimo solùm die, verùm quoque & in sequentibus ad vndecimum vsq; in eisdē fuisse tum symptomatis tum signis Hermocratem ait. Circa vndecimum diem leuata omnia visa sunt. Bene autem dixit, visa sunt: neque enim potuit ex periculosißimis signis confestim ipse in meliorem venire statum, eadem humorum permanente cruditate, cum eo quòd neq; quippiam iudicatorium circa vndecimum apparuisset, quod sæpiùs apparere consueuit, natura vel per sanguinis excretionem, vel ventrem, vel vomitus, vel sudores, vel parotida, aut impetuosum aliquem lapsum ex periculo hominem vindicantem. Considerabimus deinceps quæ in vndecimo contigerunt die.

Cωma cœpit, vrinæ crassæ, subrubræ, deorsum tenues, nō subsidentes, paululum mente constitit.

Vnus totus factus est liber ab his qui quod significatur ex voce Cωma, exposuerunt: in quo ostenditur, in somnum delationem ita vocare Hippocrates. In somnum dico κα]αφοgὰν, id est delationem, cùm vigilare quidem non poßint ægri, non apertis oculis: sed conniuentibus, vel profundis somnis, vel tenuibus, vel vigilijs detineantur. Et ideo opus est distinctione, multa etiam prudentia & exercitatione, vt cognoscas quo e-

a

affectu comatosus æger fiat. Sæpiùs enim ob humiditatem multam primæ partis sensu præstantis, in qua & somnum fieri rectè demonstrauit Aristoteles, consequitur Coma, vt nonnullis euenit inebriatis: sæpiùs autem ob solum frigus & interdum propter vtrunq; contingit profundus et comatosus somnus: præterea & ob virtutis imbecillitatem talis fit affectio, ita ad extinctionem properantis vt palpebras sublatas seruare non possint: contingitq; ita habentes vt posteà quàm oculos clauserint, vel nullo pacto, vel parùm somno correpti, vigilent, qui neq; tunc palpebras attollere possunt: quam affectionem ab ea quæ ob humiditatem & frigus fit, distinguunt maximè pulsus tum languidissimi, tum tardi, tum rari, & parui facti. Atq; hanc theoriam si Hippocrates exposuisset, cæteris similiter, pulsuumq; speciem in ægros scripsisset, diligentiorem ita & nos earum quæ ipsis contingunt affectionum haberemus cognitionem: quam quoniam prætermisit, veluti quidam vrinarum theoriam, ex his quæ scripsit, de ægrotis est coniectandum. Pituitosum itaque succum in cerebrum vndecimo peruenisse die non est rationabile in morbo sicco & calido, statim inter initia inuadenti, nempe linguæ inustio, & vigilia, & febris valida existens, & in sexto die icterosa effusio, excrementaq; cousta, igneam per totum corpus affectionem esse demonstrant, cum eo quòd etsi copia aliqua

succi collecta in hepate solo & ipsius venis fuisset, nõ hæc in toto cõtinebatur corpore, demonstratum statim ab initio propter vrinarum crassitiem. Relinquitur itaque vel vehemens frigus in cerebro, vel imbecillitas virtutis causa comatis Hermocrati die vndecimo fuisse: vtrum autem horum fuerit, summè est perniciosum. nempe talia frigora insanabilia demonstrata sunt, vbi calidos & siccos morbos consequuta fuerint. Iure itaq; scripsit Hippocrates visa omnia leuata esse: nempe cùm grauissimum signum ex comate principium vndecimo die cepisset, fieri non potuit vt tunc corpus salubrem habitum recuperauerit: neque tamen media quædam est in talibus affectionibus: at si à salubri statu desciuerit talis febris forma in contrariam peruenit perniciosam, in qua calidum natiuum extinguitur. Facto itaque die vndecimo comate ita pernicioso symptomate mentem ad vrinas conuertamus. Nam si & ipsæ perniciosæ apparuerint, moriturum breui hominem indicabunt: si verò mediocres, in longius tempus tracturum, nempe fieri non potest vt vrinæ in tali affectione optimæ fiant. Sed quæ'nam de ipsis dicat audiamus. Vrinæ (inquit) crassiores. Copulant autem hîc quidem post cωma, prius dictum verbum, cœpit, vrinis adijcientes. ipsum enim in medio ordinatum, & comatis & vrinarum, vtriq; quis attribuere potest, vt gemina sit lectio: vna quidem eiusmodi coma cœpit: alia

talis

alis, cœpit meiere craßiora. Nempe verbo οὖρει, d est, minxit, secundum indicatiuum appellatum modum dicto, literam υ, adijciunt, & scribunt ὑρεῖν cum υ, iuxta infinitiuum appellatum, vt verbo, cœpit, consona fiat scriptura: sed credibilius est verbo cωma, cœpit verbum adiectum, nunc ipso primo incipiente, nempe vrinæ crassæ statim ab initio erant. Nam in primorum dierum expositione scriptum est his verbis: vrinæ crassæ erant, rubræ, & depositæ non subsidebant, quare fieri non potest, vt ipse nunc dicat cœpisse vrinas crassas fieri, cùm ab initio ad quintum vsque diem factæ tales fuissent. Nempe quinto die mutatas, tenues ait ipsas factas: deinde & septimo quòd tales ipse essent memorauit. Vndecimo itaque iure dixit: minxit craßißimas, comparans ipsas his quæ à quinto die ad hunc vsque tenues fuerant. præterea subrubras ait ipsas fuisse, & deorsum parua habere quæ subsiderent. Mediæ itaque tum bonarum tum perniciosarum videntur fuisse vrinæ. Quod in calce ab ipso dicitur, bifariàm legunt: quidam ita: non subsidebant ἡσυχῆ, id est, paululum, adijcientes τὸ ἡσυχῆ non subsidentibus vrinis: alij autem ita: subsidebant: & rursum altero principio: ἡσυχῆ κατανόει, id est, paululum mente constitit, quod videtur potiùs intelligentiam habere, nempe ἡσυχῆ, etiam prædicto quòd vrinæ subsideant, ex more ita dicunt Græci: verùm in non subsi-

dentibus talia nomina non valde adijciunt. Quæ itaque vndecimo die facta sunt tum symptomata tum signa, hæc sunt. Videamus autem deinceps quæ de decimoquarto scripsit.

Decimoquarto absque febre, non sudauit, dormiuit, prorsus mente constitit, vrinæ similes.

Frustrà adiectum videtur, non sudauit: simile est, non erupit sanguis, non vomuit, non parotidas habuit. Sed vt paulò antè dixit: circa autem vndecimum diem omnia leuata esse visa sunt, qui cùm potuisset quidem dicere simpliciter: leuata sunt omnia, sed adiecit, visa sunt, vt ad memoriam reuocaret quæ alibi ab ipso scripta sunt: his quæ non ex ratione leuant, fidendum non est: Ita & hîc non cunctatus est ex abundantia adijcere: non sudauit, vt nos leuationis infidelitatem admoneret. nam si quod decimoquarto die cõtingere solet euenisset, hominem seruasset. Ex eo itaque quod non factum sit, malitiæ morbi nos admonuit. Ignorant autem Medicorum plerique tales adfectiones, lætanturq; ex eo quòd ægri meliùs habere videantur, etsi ex perniciosis prioribus tum signis tum symptomatis hoc fuisse contigerit: nescientes huiusmodi affectiones contingere natura ad mortem, & calore natiuo ad extinctionem properante, partibus similiter in tumorem ex maligna destillatione eleuatis, vbi natura infirmata nullo pa-

cto

ito humoris tumorem parientis coctionem aggreditur. Nempe circa generationes puris (inquit) dolores fiunt & febres, permutationem subeuntibus ab caliditate natiua tumorem parientibus humoribus. Cùm itaq; caliditas ipsa natiua non amplius concoctionem propter imbecillitatem aggreditur, neque dolent neque febriunt nisi valde parùm. Ex suppuratis itaque, pure excreto, pars in quam fluxus decubuerat, salua manet: vbi verò neque suppuratio, neque dolor aliquis insignis, neque febris fiat, pars putrescit, vt aliquando ipsam omnino præcidere necessarium nobis sit. Simile aliquid huic contigit, & his qui ex lethalibus signis non febricitantes tum absq; signis tum absq; ratione sunt facti. Quòd autem talis affectio esset Hermocrati, & Cwma vndecimo die factum ostendit. Nempe cum febre vrente, & humorem habente videlicet tum mordentem tum acrem, symptoma repentè habere, quod humores humidos, frigidos & mordacitatis expertes consequatur: quòd non desierit prior affectio ostendit, cùm nihil iudiciarij factum sit, sed calor natiuus tum mortificatus tum extinctus fuerit. De his itaque alibi fusiùs dictum est. At nunc quoque summatim semel satis sit dictum esse de his, qui præter rationem in morbis difficilibus sine febre sunt facti. Quanto enim perniciosioribus prægressis signis meliùs habere videantur, tanto morbum perniciosiorem

habent. *Nempe* (vt *Sabinus* dixit) morbus in-sidians veluti fera aliqua vel homo nequam (nempe mentem habentis animalis est insidiari) repentè iam inuadit inopinatos eos qui ab ipso insidijs obsidentur. At verba ita dicta iure quis nugas dixerit: nihil enim dicit quod scientiarium sit, sed nugatur solùm, putatq; propositum per exemplum demonstratum esse, nihil simile cum comparatis habens. Hoc itaque relicto, nos ipsi quod propositum est iam absoluemus: & mihi hîc mentem exactè attende, & mirari desine quomodo sæpiùs ego quempiam perniciosè habere dixerim, qui mediocriter bene repentè haberet, vt & lauaretur: ridererq; non solùm ab idiotis, sed & à Medicis, & in prædictione manerem: & post eà cùm in morbum reuerteretur, qui bene habere visus fuerat, deinde moreretur, ex Diuinatrice non Medica theoria prædixisse sum existimatus: & hæc miris his Medicis nusquam scripta esse ipsa dicentibus. Vnde ergo quòd circa vndecimum diem vel morituros aliquos, vel iudicandos prædixi, scripsi abundè & de talibus prædictionibus, & in libris de diebus iudicatorijs, & in libris de iudicijs: & omnium horum princeps est admirabilis Hippocrates. Sed alia quidem in nuper dictis libris excolui, & quibusdam alijs: In præsenti verò his qui illa legerunt, manifestum de præsentibus faciam sermonem. Vndecima siquidem die visus est Hermocrates leuatus esse.

Decimo verò quarto die perfectè liberatus. Vbi autem iam definitum erat, & præcognitum recidiuam fore, & periturum ipsum: consequens erat vt decimusseptimus ex his quæ vndecimo & decimoquarto euenerant, recidiuam inferret, quòd morbi mutatio in diebus decretorijs contigisset, didicimus siquidem & in prognostico, & in aphorismis circuitus dierum per quaternarios in vigesimum, & non vigesimumprimum deuenire: atque ob id vndecimum quidem decimiquarti indicem esse, decimum verò septimum vigesimi. Reuersurum itaque Hermocrati decimoseptimo morbum maximè rationi erat consentaneum, cõsequuturam quoque & aliam vigesimo permutationem. Neque tamen iam adhuc nobis legentibus quæ ab Hippocrate scripta sunt, constat, qualísnam vigesimo die futura sit mutatio: quoniam neque quomodo vires ægri haberent sciebatur, & quòd neque ipsarum certißimum signum scriptum esset. nempe cum harum cognitione facile erat dicere, siue vigesimo die æger obiturus esset, siue morbus esset in longius tempus producendus: quòd si non cognoscantur, incertum existit. Audiamus itaque quæ ipse dixit de decimoseptimo & vigesimo.

Circiter decimumseptimum reuersus est morbus, sequentibus diebus incaluit, febris acuta, vrinæ tenues.

Alia quidem symptomata recidiuæ sunt:

vrinæ verò tenues morbum crudum esse significant. Quare etsi non magnopere exitiosa apparerent signa, neque ob id fore incolumem hominem dicere poßis, cruditatem vrinarum decimoseptimo die conspicatus. Ipse etenim dixit in talibus periculum esse, ne æger tempori morbi sufficere non poßit.

Rursus autem vigesimo iudicatus sine febre, non sudauit.

Quo secundum rationem die debuisset febris proritari, si natura prorsus coctionem humorum aggressa fuisset, vel solùm vrinæ (vt ostendi) tenues permanerent, in hoc perfectè placata est febris. Neque enim decimoseptimo ratione caliditatis natiuæ facta est, sed sola putredinis ratione, excalfactis febriliter humoribus. Feruore itaque humorum ipsorum perspiratus immunem à febre hominem reddidit: sed manentibus exitiosis symptomatis, vt posteà dicet, manifestum erat moriturum Hermocratem. Quo autem modo in decimoquarto die scripsit: non sudauit, ita & vigesimo ipsum adiecit, ad memoriam reuocans factum absque signis leuamentum. Quòd autem permanerent symptomata properantis ad extinctionem naturæ ægri, liquidò constat ex his quæ deinceps scripsit in vigesimi diei enarratione: quibus iam mentem attende.

Toto tempore cibos auersabatur, men-

e constabat, loqui non poterat, lingua
uperarida, non sitiuit, dormiuit parùm,
wmatosus.

*Dicta omnia iam properantis ad extinctio-
em vitalis facultatis sunt signa: vt confestim
iborum auersatio inappetentiam significans,
uæ interdum fit propter os ventris ob alienam
uandam humorum qualitatem affectum, inter-
um verò & propter virtutis ipsius cadauera-
ionem: cuius, cùm æger valeret, opera erant tum
ctionem sentire, tum quæ ipsam curatura essent
ppetere: eiusdem opus est & humidæ substan-
iæ indigentia & impletio. Quo itaq; habuit mo-
lo circa hæc, manifestè ostendit Hippocrates, in-
uiens: non sitiuit, & ab hoc: toto tempore cibos
uersabatur, deinde scripsit: mente constabat,
atq; ab hoc: lingua superarida, non sitiuit. mente
onstabat quidem ad communem vtriusq; distin
tionem adsumpsit: non sitiuit verò ad alteram.
Communis verò distinctio hoc ait: non sentiebat
ndigentiam substantiæ neq; humidæ neq; siccæ,
non quòd non consequeretur, sed quia properaret
ad extinctionem ipsius facultas. Orationi verò
huic: lingua superarida, adiecit: non sitiuit, vt di-
stingueret quòd non ob humiditatem homo non
sitiuisset, vt nonnulli eorum qui tum humidum
um frigidum aceruauerunt humorem: sed quòd
quanquam affectio siticulosissima esset: virtus nõ
sentiret emortua: non potuisse etiã loqui ab eadẽ*

factum

factum est malitia. Si igitur symptomata hæc & vigesimo die, & per totum ferè morbum ipsi adfuerint, manifestum quòd extincta naturali caliditate febris vigesimo die placata sit. Accedit his & quòd dormiuit parum, cωmatosus. Non enim vt secundum naturam habentes, dormiuit: sed propter imbecillitatem facultatis vltrò oculos claudebat, vt apertos habere non posset, ipsosq; inclinabat, & parùm dormiuit. adiecit enim verbo dormiuit aduerbium, parùm: quoniam & hoc signum erat imbecillæ virtutis, non somnorum secundum naturam. Ob id itaque ægro hoc tempore somniculosum cωma fuit magis, quàm propter primi sensus instrumenti humiditatem. Mirari itaque licet, non quòd perierit Hermocrates, sed quòd ad vigesimum vsque septimum suffecerit: rationabile siquidem erat non multò pòst vigesimum accessuram ipsi mortem. Quòd itaque iuuenis quidam esset, & natura valde robustus liquidò constat: atque ob id resistebat paulatim marcescens. licet enim ex omnibus quæ ipsi contigerunt, conijcere vocatum à recentioribus Medicis marasmum retorridium fuisse. Peremit autem ipsum vigesimoseptimo febris, quæ ob humorum putredinem vigesimoquarto excitata fuerat, quam sequenti dictione manifestauit. Dignum autem iudicatu existit propter quid in præsenti dictione scripsit: mente omnino constitit: videtur siquidem non omnino mente constitisse

cum

*m ipſe Hippocrates dicat ipſum in quinti diei
narratione deſipuiſſe, & rurſus poſteà ſexto die
liecerit: non mente conſtitit, & rurſus decimo-
ptimo: deſipuit. E' duobus itaque alterum, vel
uòd ſolis his diebus delirauit, alio verò tempore
iente conſtiterit, ſignificare volens, ſcripſit: men-
prorſus conſtitit, vel quòd vigeſimo die cuius
nterpretationem in præſenti dictione ſcripſit:
rorſus mente conſtitit, id eſt, ne paululum qui-
lem delirauit. Quare autem hoc adiecit, paulò
intè dixi. Nempe cùm quidam in morbis non ſi-
ibundi & non appetentes fuerint, aut propter
lelirium non ſentiunt quæ patiuntur, vel pro-
pter facultatis naturalis ventris mortificationem:
quoniam autem ita patiantur citra delirium, re-
inquitur virtutem ipſorum extinctam eſſe.*

Circa vigeſimum & quartum diem in-
caluit, aluus liquida, fluentibus tenuibus
multis, ſequentibus diebus febris acuta,
lingua combuſta eſt. Vigeſimoſeptimo
obiit.

*Huic ægro quartus & vigeſimus inter pe-
riodicè iudicatorios, vt demonſtratum eſt, & vi-
geſimuſſeptimus multò magis in hoc quaſdam
innouationes ex proportione attulerunt. Nempe
vt ſeptimodecimo die reuerſus eſt morbus, vigeſi-
mo die melius habere viſus eſt, non ita tamen
habens ſecundum rei veritatem, ſed opinionem
multis præbens extinctæ caliditatis natiuæ, ſine
febre*

febre factus est: eodem modo die vigesimoquart cùm ex putredine reliquorum humorum febris incepisset, deincepsq; deorsum multa deiecisset, & tenuia & maligna, vigesimoseptimo die obijt, fa cta febre ipsa tum acuta tum sicca, per quæ & lingua combusta est.

Huic surditas per totum morbum permansit, vrinæ vel crassæ vel rubentes, non subsidentes, aut tenues cum enæorematis decoloribus, gustare non valebat.

Post vigesimi expositionem deinceps adscripsi quod nunc dictum est: gustare non valebat, quod idem voci ἀπόσιτος existit, id est, cibos auersa tus. Vrinas autem à decimoseptimo die ad vige simum factas tenues ait. Prædixerat autem (s quippiam meminimus) & de his quæ rubens & non subsidens enæorema haberent: nunc verò re petitis simul omnibus quæ ostenderat, virtute bo ait, quòd minxit aliàs aliam, commodam ver exquisitè nunquam vllam. Præterea quòd per to tum morbum permanserit surditas, non dictum anteà, iure nunc adiecit. Quo autem modo nihi de sclerosa effusione dixerit, haud scio: sequen enim erat vt de hac ageret, sed forsan vt mani festum quòd perseuerauit tacuit. Nempe quò nondum sudor Hermocrati fuerat, neq; per ven trem, vel vrinas, vel vomitus biliosorum vacua tio cõsequuta erat, impoßibile erat placatum es icterum. Ex omnibus itaq; dictis videtur fuiss

hepa

par validè affectum ipsi; quod est principium m nutricis tum naturalis appellatæ animæ, cu- s quatuor esse virtutes demonstrauimus, attra ricem, retentricem, alteratricem, & expultri- m, per quas corpora tum nutriuntur, tum au- ntur: qua affecta graues prehendunt inappetē- e, vt mori potiùs æger velit, quàm aliquid ıstare.

DE ADIECTIS CHARACTERIBVS.

VEtustiora quidem exemplaria principium adiectorum in ægris characterum habebant à uliere circa Bitonis anginosa, septima ab initio escripta. Et sanè qui interpretati sunt adscri- tos huic libro characteras, ab illa omnes incepe- unt, dicentes primis ægris ipsos non esse adiectos. n nonnullis verò exemplaribus quæ nunc in ma ıus nostras peruenerunt, reperiuntur & primis gris adiecti characteres, vt et Dioscoridis editio psos adiectos habeat. Atq; huic vtiq; Hermo- rati primùm quidem subscriptum est πτ, lineā in nedio habens characterum omniū quos in ægris omnibus diximus reperiri adscriptos: deinde τὸ ε, scriptū est, & pòst ipsum τὸ Δ, lineā rectā deorsū reflexā habēs: veluti τὸ υ, præscriptū: deinde post ipsū κ, et ζ, et post hæc τὸ θ, in hūc modū: πτ, ε, Δ, κ, ζ, θ. Prim⁹ itaq; character vt anteà πιθανὸν .i. cre dibile significat: veluti & litera vltima interdū quidem

quidem υ, interdum verò θ, scripta, sanitatis qui-
dem υ, mortis verò θ, signum est: character ver
qui hunc antecedit, numerum dierum indicat, in
quibus vel obijt homo, vel perfectè sanatus est
qui in medio existunt, modum habent, in qu
seruari hominem contigit vel interire: & nun
characterem ε, cum Δ deorsum reflexo scriben
credibile esse ait retentis deiectionibus vigesimu
septimo die perijsse Hermocratem. Quidam in
terpretum quòd venter vigesimoquarto die flu
xerit, mortem ipsi adfuisse aiunt, ex prorrhetic
dictionem quæ ita habet expromentes: Surdit
& vrinæ valde rubræ, non subsidentes, & subl
me petens habentes, delirij signum: hos ictero co
ripi malum, mala quoque & ex morbo regio fa
tuitas: hos voce quidem priuari, sed sentiente
contingit: venterq́; (arbitror) his copiosè fluit, v
Hermippo factum est, vnde obijt. Hæc quidem
ex prorrhetico est dictio, de qua dictum est, cùm
librum illum exponeremus. Nunc verò tantùm
dicere sufficiet rursus, memoriæ gratia, & qu
in illis exposuimus, & quæ in hoc libro hucusqu
Contigit siquidem Hermocratem neq; per ven
tris retentionem, neque per excretionem perir
sed hæc quidem affectionis symptomata apparui
se, vt & cùm anteà excreuit combusta, vtrisqu
& hepatis affectiones consequentibus, vt osten
dimus, tum in alijs quibusdam, tum in com
mentarijs de locis affectis. Videtur autem &
ipsi

ſi mors adueniſſe, maximè quidem ob hepar, ...m verò & quòd caput non ſecundùm natu... ...m haberet. Adhuc autem ægrum irrationabi... ...ùs exponunt, qui ob id ſcriptum ſolùm aiunt, ...t iudicatoriorum dierum vires perueſtigare... ...us, tanquam non omnibus quidem ægris com... ...uniter hoc obſeruetur, ſed ſingula ſeorſum iu... ...ta eas quæ ipſis contigerunt affectiones.

Qui in Dealcis horto iacebat.

Rurſus & hoc in loco Sabinus hortum adie... ...um ait morbi concauſam homini factum, ſcri... ...itq; ita his verbis: ob id enim & hortum nun... ...uam appoſuiſſet, atq; hinc febri occaſionẽ fuiſſe ...anifeſtans non enim herbiuorum animal eſt ...omo, quapropter ex alieno victu vt innouatio... ...em quandam ſuſtinuit. Hoc in loco quidem il... ...e ſcripſit. Sed quoniam in hoc commentario præ... ...er meam ipſius voluntatem ad alienarum expo... ...itionum cõfutationem ab amicis ſcribere aliqua ...um adductus, & nunc pauca adijciam idem ge... ...us habentia. Primùm itaque neque perpetuò ho... ...inem habitare dixit in Dealcis horto, ſed iace... ...e ſolùm ſcripſit: qui anteà quidem cùm rectè va... ...eret, alibi habitare potuit: morbo verò correctus, ...õuenientioris diuerſorij indigus, tale in Dealcis horto habuerit. Secundò, non neceſſe eſt eum qui in horto diuerſorium habeat, oleribus perpetuò ve... ...ſci vt herbiuorum animal: vt neque ſi prope eos fueris, qui caprinam vel ouillam vendunt, hæc

quotidie comedas, vt qui oratoriè loquuntur. Neque enim si vicinus his fueris qui carnes vendunt, propterea necesse est tibi, vt & plurimas has ingeras, vt athletæ. Tertium ab his est, quod cùm multam sermonis vbertatē haberet ad aëris qui in hortis est accusationem, hanc quidem totam partem prætermisit, & ad olera conuersus est. Poterat & cloacas commemorare quæ ferè excrementa ad hortos repurgant, omnemq́; talem graueolentiam, atque adhuc ab oleribus arboribusq́; & fruticibus exhalationem, ita braßica, c... reo & buxo. nam circunstans aër manifestè a... horum præsentia prauus redditur. Sed iam sati... de harum expositionum contradictionibus dict... est. Ad ea autem quæ commodant digressus, di... ctiones Hippocratis prosequar.

Diutiùs capitis grauitate affectus, dextroq́; tempore dolens: cum occasione autem igne est prehensus, iacuit.

Ignem quidem Hippocrates febrem appellat, veluti à me sæpiùs est iam demonstratum. Præterea & quòd propriùs, veluti & hominibus omnibus, consuetum est paruas causas προφάσεις *appellare, ita & ipse interdum appellat, & hoc est demonstratum. Nempe quædam per se quidem morbum committere non possunt: præexistenti verò morbosæ præparationi appropinquantes, totius morbi causam habere visæ sunt, veluti in nunc proposito ægro. Nam quòd caput diutiùs*

grauare

rauaretur, tempusq; doleret, adfectionem quan-
dam morbosam homini genitam esse ostendebat. Et certè probè fecisset, si priusquam ob leuem aliquam externam causam ægrotasset, quæ ipsius idoneitatem ad affectionem ostenderat, Medico sese credidisset, qui à futuro morbo præseruare potuisset.

Sexto die ex finistra paucus merus efflu-
xit sanguis.

De quo prædixit tanquam dolente, fluxisse nunc ait ex sinistra paucum merum, ἄκρατον autem, id est, merum, vbi quidem de flaua vel nigra bile dicatur, vel æruginosa, manifestum habet significatum, vt sæpiùs iam est dictum. Nempe vbi familiarem, tum colorem, tum substantiam cuiuis humor veram seruauerit, tunc vacuari ipsum merum dicimus. De sanguine verò forsan modo contrario merum ab ipso dici est intelligendum, acsi dicat κακόκρατον, id est, perperàm mixtum. Constat autem colorem sanguinis naturalem rubrum esse: decolorem verò non talem, sed vel nigriorem, vel fuluiorem insigniter, & frequentiùs quidem consueuimus sanguinem nigrũ dicere merum, qui confestim & crassus secũdùm consistentiam existit. Quòd itaque propositus æger sectione venæ indigebat, si vires valerent, est manifestum: quòd autem nihil de auxilio hoc scripserit Hippocrates, eadem tibi quæstio erit huic, quæ in primo ægro scripta est.

Ab aluo stercora probè exierunt.

Hoc solum ipsum videtur moderatum in morbi principio fuisse: cætera omnia praua, quæ in sequenti dictione scripta sunt.

Vrinæ tenues, varia habentes enæoremata minutatim dispersa, & veluti crassiorem farinam genituræ similem. Terio die febris acuta, deiectiones nigræ, tenues, spumosæ, hypostasis nigra deiectionibus, subsoporatus est, circa surrectiones ægrè habebat, in vrinis hypostasis nigra, subuiscosa.

Quòd omnia dicta, tum symptomata, tum signa praua in ipso facta sint, his qui meminerunt eorum quæ in prognostico dicta sunt, est manifestum. Dicta sunt & non pauca in ijs qui super primum sunt confecti commentarijs.

Quarto vomuit biliosa, flaua, pauca, atque parum intermittens æruginosa, ex sinistra paucum merum effluxit, deiectiones similes, non dissimiles vrinæ, sudauit circa caput clauiculamq;, lienis intumuit, femoris dolor secundùm rectitudinem, hypochondrij dextri contensio submollis, nocte non dormiuit, parum delirauit.

Sunt & hæc omnia dicta symptomata praua, præter eum qui in lienem & femur sinistrum videbatur abscessum.

Quinto deiectiones plures, nigræ, spumosæ, hypostasis nigra deiectionibus,

noct

nocte non dormiuit, delirauit.

Hæc quoque perniciosa sunt omnia. Ad sequentia itaque mentem conuertamus.

Sexto deiectiones nigræ, pingues, spumosæ, tenaces, graueolentes, dormiuit, mente magis constitit.

Mitiora hæc sunt, alia verò praua.

Septimo lingua superarida, sitibundus, non dormiuit, delirauit, vrinæ tenues, non boni coloris. Octauo deiectiones nigræ, paucæ, constantes, dormiuit, intellexit, siticulosus non valde.

Hactenus videntur omnia ipsi symptomata fallacia & incerta.

Nono superriguit, febris acuta, sudauit, infrigidatio, delirauit, dextro oculo distortus, lingua arida, sitibundus, vigil. Decimo eadem. Vndecimo prorsus intellexit, sine febre, sudauit, vrinæ tenues ad iudicium.

Visus est validus quidam homo hic fuisse viribus, quòd maximo morbo luctātes ipsæ resisterent. Nullo siquidem bono hactenus ipsi facto, videtur nono die rigore iudicatorio facto, & post ipsum (veluti consueuit) acuta febre, & post febrem sudore, non confestim quidem febre vacuus fuisse propter morbi magnitudinem: verumtamē cùm eadem permansissent (inquit enim: decimo eadem) vndecimo die statim febre vacuus esse visus est. Quòd verò in iudicio, tum delirauerit,

tum oculo dextro distorto fuerit, ex his est quæ in iudicijs fiunt. Neque enim subita quædam ipsi visa est contigisse in nono die iudicatio, sed ad vndecimum vsque extendi, in quo iam ait: prorsus intellexit. Adiecit autem: vrinæ tenues circa iudicationem, ne ipsi credamus, & certam esse existimemus, at citiùs morbum citò reuersurum expectemus. Nempe tum propter alia, tum propter ipsius magnitudinem, talem expectationem habere erat rationabile.

Duos intermisit dies febre vacuus, reuersa est decimoquarto confestim nocte non dormiuit, prorsus delirauit.

Completo, tum imperfecto, tum infideli circa vndecimum diem iudicio, duos ipsum intermisisse ait dies, hoc est, & duodecimum & decimumtertium: deinde rursus reuertisse decimoquarto, rursus & similibus diuexatum symptomatis.

Decimoquinto vrina turbulenta, vt fit ex his quæ subsederunt vbi returbantur, febris acuta, prorsus delirauit, non dormiuit, genua & tibiæ dolebant, ab aluo ex balanorum appositu stercora nigra exierunt.

Ad celeritatem acutiemq; febris rursus reuersus peruenit, & ob morbi magnitudinem, quem ab initio habuit, & quòd in vndecimo die in quo prima fuit iudicatio, nondum coctionis signa in vrinis essent. Dolores verò, tum genuum, tum tibiarum, vergentiæ humorum morbum parien-

tium

ium ad inferas partes ſigna exiſtentia, inter bo a exiſtunt. Balani appoſitu nigræ deiectiones ercoroſæ, malum, propter colorem.

Decimoſexto vrinæ tenues, enæorema habentes nubiloſum, delirauit.

Hæc quoque prehendentis ipſum ſecundò cele itatis ſunt, tum ſigna, tum ſymptomata, ſi memo ia tenuerimus ea quæ in prognoſtico demonſtrata ſunt, & in primo epidemiorum. Me enim ſexcenties eadem dicere opus non eſt.

Decimoſeptimo manè frigiditates extremæ, veſtimentis integebatur, febris acuta, ſudauit per totum corpus, leuatus eſt, intellexit magis, non ſine febre, ſitibundus, vomuit bilioſa, flaua pauca, ab aluo ſtercora exierunt, pòſt paulò nigra pauca, tenuia, vrinæ tenues, & non boni coloris

Videtur rurſus decimuſſeptimus ſudorẽ quendam feciſſe, qui morbum ſoluere non potuit propter humorum cruditatem, ex quibus morbum contraxiſſe homo videtur.

Octauodecimo non mente conſtitit, comatoſus. Decimonono eadem.

Nihil prorſus inſigniter decimuſſeptimus hominem adiuuiſſe viſus eſt: nihilominùs tamen naturalis ipſius facultas aduerſus morbum viſa eſt pugnare, & forſitan victura.

Vigeſimo dormiuit, prorſus mente conſtitit, ſudauit, abſque febre, non ſitiuit. Vigeſimoprimò parùm delirauit, ſubſitiuit, dolor hypochondrij, & circa vmbilicum palpitatio perpetua. Vigeſimoquartò vrinis hypoſtaſis, prorſus mente conſtitit. Vigeſimoſeptimo iſchij dextri dolor, vrinæ tenues, & habebant hypoſtaſim, cætera habuit mitiſsima. Circa vigeſimumnonum oculi dextri dolor, vrinæ tenues. Quadrageſimò deiecit pituitoſa, alba, ſubfrequentia, ſudauit multum per corpus totum, perfectè iudicatus eſt.

Tertia quidem eſt hæc iudicatio, qua & natura aggreſſa eſt morbum ſoluere per ſudorum excretionem in die iudicatorio, veluti & in ſuperioribus: erant ſiquidem & illi iudicatorij. Addidi autem hoc nullam aliam ob cauſam, quàm quòd multi ex non rectè ſcriptis in prorrhetico errauerunt, ab Hippocratis mente valde recedentes, & ea quæ in ægris fit prænotione & ob id logiatri quidem ſunt, ita ſiquidem vocant multi ex doctis eos qui indecorè ſe in operibus gerunt. Medici verò non ſunt, qui ægris in prorrheticis & coacis prænotionibus fidē adhibentes, in aliud referunt teſtimonium eorum quæ probant, expromentes quæ in prorrhetico vel coacis prænotionibus perperàm dicta ſunt, atque omittentes dicta in prognoſtico aphoriſmiſq; & epidemijs catho-

lica

a theoremata: & quæ in prorrhetico & coacis ænotionibus vera scripta sunt, hæc ab his qui li os hos scripserunt, ex aphorismis & prognosti- , & epidemijs in ipsos tralata sunt, vt demon- raui & in his qui à me confecti sunt in pror- eticum commentarijs. Lycus autem nescio quo ucto & ipse talis plenus prauitatis, in Quin- um ipsam referat, tametsi cum Quinto ne an- um quidem integrum fuerit conuersatus. Sa- tyrus & Phecianus plurimùm cum ipso versati, nullam talem expositionem referunt. Haud exactè enim scio hoc ego, quanquam vtroq; præceptore sum vsus

***

Commentarij primi in Tertium epidemiorum, Finis.

GALENI IN
TERTIVM EPIDE-
MIORVM LIBRVM, COM
MENTARIVS SE-
CVNDVS,

***

Ioanne Vaſſæo Melden-
ſi interprete.

***

VLLVS à me vnquam ſcri ptus eſt liber, niſi hoc quidam expoſtularent amici, & potiſſimùm qui in longam contenderent peregrinationem, tum eorum quæ à me ipſis dicta eſſent, vel eorum quæ & in diſſectionibus animalium & in ægris demonſtrata eſſent, commentarium habere rogantes. At quoniam inuulgati quidam aliјs quoque ſtudio digni eſſe viſi ſunt, qui & ipſi me ſunt exhortati, vt omnes artis Medicæ partes complerem, eodem modo vt quibuſdam dedi, etiam id feci. Cognoſcens autem meipſum in omnibus quæ conſcripſeram perpetuò mentem Hippocratis expoſuiſſe, ſimul & opportuniſſimas ipſius dictiones citaſſe, ſuperfluũ eſſe exiſtimaui, ſi expoſitiones in ſingulis dictionibus

comm

mmentariorum à principio omnium ipsius li-
orum ad finem vsque scriberem. At quoniã
r has quidam amicorum habere expostula-
nt, à maximè legitimis commodissimisq; libris
Hippocratis incepi, eodem seruato libris scopo,
uem & in superioribus feceram. Est autem hic,
uòd quæ perpetuò vel vtplurimùm in ægris vi-
sunt, hæc sola scribenda, non confutando eos
ui vel rara scripserunt, vel quæ nullo pacto vi-
entur, & falsa prorsus existunt. Imò & com-
entarij in librum de fracturis, & librum de ar
iculis, atque etiam in librum de vlceribus, & li
rum de vulneribus capitis, in aphorismosq; &
rognosticum ita scripti sunt. Post hæc amicos so
ari cupiens, commentarios scripsi in librum de
victus ratione in morbis acutis, priùs quidem in
ibri partem vsque ad balneorũ vsum, quæ pars
maximè legitima credita est: deinde & in aliam
ab ipsa, nempe & hæc videtur multa in se habe-
re iuxta Hippocratis mentem theoremata: Post
hanc, expositiones libri de humoribus feci paucis,
& diebus non multis, properante ad peregrina-
tionem qui me scribere ipsum rogauerat. Cùm
autem & hi bene habere viderentur (emanaue-
rant enim in multos) ex hoc contigit, vt non so-
lùm amici, verùm quoq; & alij ex amicis Me-
dicis multi ad expositiones in omnes libros Hip-
pocratis faciendas rogarent, & sanè iam feci in
librum de Chirurgia, in primum & secundum
epidem

epidemiorum:à quibus cùm incepturus essem expositiones in tertium,contigit vt valde abundanter à quibusdã rogarer,vt in prorrheticum iam expositiones facerem. Fuerat autem hæc rogatio cùm aliquando sermo nobis incideret in obambulatione de dictis in prognostico & aphorismis. Demonstrabam siquidem omnia hæc magnam habere in ægris virtutem,& siquis vt vniuersalibus,scriptis in prorrhetico omnibus mentem intenderit, valde erraturum. Talia autem esse & plurima in coacis prænotionibus demonstrabam remixta quibusdam quidem eorum quæ in aphorismis dicta sunt,vel prognostico : alijs autẽ quæ in epidemijs,quæ & sola eorum quæ in libris illis scripta sunt,vera existunt:alia omnia perperàm habent in prorrhetico & coacis prænotionibus. Interseruntur itaque nonnulla in secundo & sexto epidemiorum, veluti & in aphorismis ac calcemalia verò omnia & in secundo & sexto Hippocratis sunt,non pauca quidem in commentarijs reperta,alia verò & cogente ipsa adiectore. Erat autem is inter filios Hippocratis probatißimus nomine Thessalus,qui exactè patris mentem est assecutus. In primo & tertio epidemiorũ, aut nihil, aut pauca prorsus quis suspicetur interserta. Vniuersalia autem in his libris theoremata prorsus pauca scripta sunt,nuda in illis eorum quæ contigerunt existente narratione, vel communi multis in statibus epidemis,vel singulis

priuat

iuatim. Completis itaque in secundum librum mmentarijs, tres intereà vt scriberentur contit, propter eos qui me rogauerunt (vt dixi) commentarij in prorrheticum: per quos demonstraui urima in libro illo perperàm dicta, multa quim vt vniuersalia, quanquàm raro existentia: ulta verò & indefinita, definitionibus indigen a. Claritatis verò gratiâ, reuocabo ad memoriã num ex his quæ perperàm scripta sunt à quibus um, & in prorrhetici commentarijs, & his qui ægros epidemiorum scripti sunt. Scripta itaq; prorrhetico tali quadam dictione: febres ex hy chondrijs malignæ, nonnulli qui librum exposierunt, nos admonẽt ægros qui in epidemijs decripti sunt, illos solos proferentes qui obierunt, quibus contensionem hypochondriorum fuisse ribit Hippocrates, tempore morbi, vel dolorem el palpitationem, vel tale quippiam, subticentes ruatos. Hippocrates autem vt cætera in acutis morbis vtilia in prognostico scripsit, ita & de hy ochondrijs in illa libri parte quæ hoc incipit mo lo: hypochondrium optimum est indolens, molle & æquale, tum in dextra, tum in sinistra, hoc quidem est principium totius dictionis, quæ lõga st, in qua de hypochondrijs docet Hippocrates. Qui verò febres ex hypochondrijs malignas esse impliciter pronuntiat, citra conuenientes limiationes quas in prognostico scripsit Hippocrates, manifestè errat. Nempe longè verius erat

dicer

dicere: febres ex cerebro affecto malignæ, febres ex cerebri membranis affectis malignæ, febres ex pulmone adfecto malignæ: atque etiam his magis, febres ex corde adfecto malignæ, quàm febres ex hypochondrijs malignæ, si propriè quidem intelligimus hypochondriorum appellationem, inter febres acutas leuißimæ sunt: si verò non propriè, sed ea appellatione comprehenderimus ventrem, hepar, lienem, & septum trāsuersum, nonnullæ quidem ipsarum malignæ, aliæ mites, vt in commentarijs de affectis locis est determinatum. Hoc quidem vnum tibi sit exemplum eorum quæ non rectè in prorrhetico scripta sunt, & eorum qui (vt nuper dixi) libros inuicèm exponūt. In prorrhetico quidem ita explicant, bene inquit: febres ex hypochondrijs malignæ, nempe in epidemijs hic & ille videntur perijsse affectis hypochondrijs: In epidemijs verò cùm ad ipsos ægros venerint, rectè hūc ægrum aiunt perijsse, nempe dictum est vniuersaliter in prorrhetico: febres ex hypochondrijs malignæ. Si autem ita exponere oporteat, primùm quidem licet enuntiationem contrariam ei quæ in prorrhetico est, dicere: febres ex hypochondrijs moderatæ. Secundò ab hac ægros in epidemijs seruatos ostendere affectis hypochondrijs. Vnū quidem hoc est exemplum (vt dixi) prauarum expositionum: alterum autem implicatarum inter se affectionum, quo & ipso frequenter vsus videtur qui prorrheticum scripsit, vt in commentarijs

ipsius

sius demonstraui. Implicatas dico adfectiones, quibus plures sunt affectæ partes. potest siqui em idem homo nō in thorace affici solùm, verùm uoq; & in pulmone, & capite: fieri autem post, vt & his adiectum sit & in ventre & in pate. Si itaq; aliquando scripserit symptoma renitidis significatorium, deinceps autem & si adiecerit symptoma aliud peripneumoniæ roprium, phlegmonesq́; hepatis, vel ventris, vel iuspiam ex alijs: deinde difficiliorem dicat diiplinam hominibus illis quibus duæ vel plures fficiuntur partes, prauam faciet disciplinam. Erit siquidem sermonum modus talis: Qui inter itia comatosi fiunt, cum capitis, lumborum, hyochondrij, colli dolore vigilantes, ánne phreniti? Naris in his stillans, perniciosum, tum aliàs um si quarto cœperit die, ventris valde rubens roluuies. Hepaticum est aliquod hoc symptoma, otens quidem & cum prædictis esse, veluti si & leuritis vel peripneumonia comatosis illis conigerit: sed non eiusdem affectionis signum exitit. Si verò quis voluerit & quæ in prorrhetico erperā scripta sunt, atq; eos qui inuicèm expouerunt, & quæ illo in libro scripta sunt, & ægros in epidemijs, redarguere, legat cōmentarios n prorrheticū. Ego itaq; ægros tū in primo tum n secūdo libro scriptos exposui anteà, citra confutationē eorum qui perperàm exposuerunt. At quoniā multi amicorū rogauerūt me, vt in paucis

ægris

ægris nonnihil de perperàm exponentibus indica rem, coactus sum in tres ægros solos vnum expla natorium librum conficere pro ea re. Nunc put rursus melius esse, vt eodem exponam modo reli quos, quo & anteà iam in primo epidemiorum exposui. Periclitor siquidem in alterum incidere vitium eorum qui commentariorũ tum magni tudinem tum longitudinem odio habent.

In Thaso Philistes diu capite doluit, at que etiam aliquando subsoporatus iacuit Ex potibus autem cùm febris cõtinua fuis set excitata, dolor nocte exacerbatus est primùm incaluit. Primo die vomuit bilio sa pauca, flaua prima, pòst æruginosa plu ra, ab aluo stercora exierunt, nox implaci da. Secũdo die surditas, acuta febris hypo chondrium dextrum distentum est & ad interna procedebat, vrinæ tenues, pelluci dæ, habebant enæorema genituræ simile paruũ: circa meridiẽ valde insaniuit. Ter tio die implacidus. Quarto conuulsiones exacerbata sunt omnia. Quinto mane obiit.

Tanquam memoria tenentibus quæ & in prognosticum, & aphorismos, & prorrheticum & quæ adhuc in primũ & secundum epidemio rum exposui, ne longiùs sermonem protrahere vi dear, ita faciã sermonem. Hic homo rectus ægro tabat, capite dolens, vt qui ante ipsum descriptu

es

st. Sed in hoc quidem non paruum adiecit symptoma, quòd interdum ipse soporaretur: atque ab illo morbi initium adiecit: Huic quidem ex errato magno ait accidisse: affecto siquidem valenter capite maximum malum est vini potio liberalis. In illo autem ex manifesta causa morbum cœpisse ait, vt in illo quidem nondum cerebrum existimet affectum fuisse, solius autem in capite redundantiæ humorum symptomata esse. Philistæ verò huic & cerebrum ipsum tempore affectum fuisse affectione praua: superueniente autem ex potu læsione, morbus ita magnus & validus effectus est, vt quinto die hominem rapuerit. Quæ autem in his diebus scripsit Hippocrates Philistæ affuisse symptomata, alia quidē celeritatis morbi sunt, tanquā & cerebrum nihil oblæsum fuisset: alia verò cerebri ipsius. Celeritatis itaq; morbi sunt & in vomitibus symptomata, & vrinarū qualitas: Ipsius verò cerebri & surditas, & conuulsio, & valde insanire. Quod verò ita dictum ab autore est: hypochondrium dextrum distentum est, & ad interna procedebat. fit quidem vbi à diaphragmate trahantur quæ in ipso sunt. Diaphragma verò ipsum tenditur interdū quidem in pleuritide propter magnitudinem phlegmones costas succingentis mēbranæ, interdū verò propter principium neruorum retrahens ad se eos qui ad diaphragma pertinēt neruos propter propriam phlegmonē. At nunc ex tribus his ratio-

nabilius est propter neruorum tensionem retractum ipsum, retraxisse hypochondrium. Vt plurimùm itaq; & vtraq; hypochondria in talibus affectionibus intrò procedunt. Contingit autem nonnullis alterum solum, vbi principij neruorum altera quidem pars fortius fuerit affecta: altera verò vel nullo modo vel moderatè.

Chærionem qui apud Demænetum habitabat: ex potu ignis prehendit, confestimque capitis grauitas cum dolore: non dormiebat, aluus turbulenta quibusdam subbiliosis. Tertio die febris acuta, capitis tremor, & maximè labri inferioris. Paulò pòst rigor, conuulsiones, prorsus desipuit, nox inquieta. Quarto quietè habuit, parùm dormiuit, delirauit. Quinto cũ dolore, omnia exacerbata, delirus, nox inquieta, non dormiuit. Sexto eadem. Septimo superriguit, febris acuta, sudauit per totum, iudicatus est. Huic perpetuò à ventre deiectiones biliosæ paucæ, meræ, vrinę tenues, boni coloris, enæorema nubilosum habentes. Circa octauum minxit melioris coloris vrinas, quæ haberent sedimentũ album paucum, mente constitit, sine febre intermisit. Nono reuersa est. Circa decimũquartum febris acuta. Decimosextovomuit biliosa, flaua, submulta. Decimoseptimo superriguit, febris, absq; febre iudicatus est,

vrinæ

vrinæ poſt reuerſionem & criſim boni coloris, ſedimentum habentes, neque in reuerſione delirauit. Decimooctauo paulùm incaluit, ſubſitiuit, vrinæ tenues, enæorema nubiloſum, parùm delirauit. Circiter decimumnonum ſine febre, collo doluit, vrinis ſubſidentia. Vigeſimo perfectè eſt iudicatus.

Homo hic ex multitudine & maximè bilioſorum ægrotaſſe videtur. Si autem in ipſo inquiſiueris & quæ diebus iudicatorijs demonſtrata ſunt, & quæ de vrinis, reperies conuenientem iuxta rationem ipſum vigeſimo die perfectè liberatum. Quædam verò exemplaria non habent in calce narrationis adſcriptum: vigeſimo, quanquam probatiſsima quæque ita ſcriptam dictionem norint.

Euryanactis filiam virginem ignis prehendit. Hæc per totũ morbum nihil ſitiebat, nulla edulia adſumebat, ab aluo pauca, vrinæ paucæ, tenues, non boni coloris: incipiente febre circa ſedem dolebat. Sexto die ſine febre erat, non ſudauit, iudicata eſt, quod circa ſedem erat parùm ſuppurauit, & vnà cum iudicatione erupit. Poſt iudicationem ſeptimo die riguit parum, incaluit, ſudauit. Poſt iudicationem octauo riguit non valde, poſtea extremitates perpetuò frigidæ. Circa decimum poſt ſudo-

rem factum delirauit, & rursus citò mente constitit, ferebant autem quòd racemũ gustasset: hæc pati. Intermittens autẽ duodecimo, rursus valde delirauit, aluus turbata est biliosis exeuntibus, paucis, meris, tenuibus, mordentibus, frequenter desurgebat. Septimo die à qua postremò delirauit, defuncta est. Hæc incipiente morbo fauces dolebat, & perpetuò ruborẽ habebat, gargareo reuulsus, fluxus multi, parui, tenues, acres, tussiebat, maturum nihil efferebat, omnia edulia fastidiebat toto morbi tempore, nihil concupiuit, sine siti, non bibebat aliquid effatu dignum, tacebat, nihil loquebatur, mœsta, de spe deiecta erat. Erat autẽ aliquid tabidosum innatum.

Posteà quàm enarrauit quæ huic laborãti ad mortem vsque facta sunt, morbi totius occasionẽ ipse adiecit, ex qua conuenienter interijt. Ait siquidem à capite ipsi ad pulmonem factas fluxiones malas faucibus & gargareoni nocuas. Adiecit autem & narrationi: erat autem aliquid tabidosum innatum, quod memoria tenere oportet, & non credere sophistis nullum esse affectũ, congenitum dicentibus: sed hoc quidem ipsum per se solum non tam citò ipsam interfecisset sed implicata huic affectui naturalis facultatis extinctio citò moriendi causa fuit. significata autem ipsa est per totã dictionem. Erat autem sine siti perpetuò

petuò, edulia non adſumebat. De malignitate horum ſymptomatum dixi in libro qui hunc antecedit, & Hippocrates ipſe ad calcem narrationis rurſus indicans, vt conſueuit, quæ ægris tum ſalutis tum mortis cauſæ fiunt, adſcripſit: omnia edulia faſtidiebat per totum morbi tempus, neq; aliquid concupiuit, ſine ſiti, ſummum ciborum odium ipſi adfuiſſe indicans, vt neque in deſiderium rei alicuius perueniret, quale habent nonnulli eorum qui omnem cibum reſpuunt ex recordatione, vbi anteà aliquando ſuauiter cibarentur. Videmus ſiquidem quotidie nonnullos eorum qui in morbis non appetunt, ſimul vbi quippiam guſtarint, ipſum auerſari: alios neque guſtare auſos. Attamen ex his plerique interrogantibus ipſos ſi quippiam deſiderent, reſpondent edulia quædam, memores eorum, quibus anteà id facientes oblectarentur. Et maximum vtique ſignum tibi ſit facultatis ciborum deſideratricis in perfecta poſitæ extinctione, ſi parata hæc quæ ſe deſiderare dicunt, ſimul atque guſtarint, tum culpent tum non ampliùs ingerant: his etiam peſſimè habentibus, deterius adhuc habent qui nihil deſiderant, ſummam extinctionem naturalis virtutis indicantes, qua tum cibos tum potus appetimus. Ob hæc itaque defuncta muliere, non eſt vltrà nobis opus conſideratione differentiarum exemplarium, & de dierum inquiſitione diſcutiamus. Nullum enim ipſis habentibus ordinem,

quoniam, à capite destillatio, & congenitum tabidosum causa essent mortis, ob id & exemplarium discordiam, iudicatu difficilem simul & superfluam existimans prætermisi.

Anginosæ quæ circa Bitonis habitabat, primùm à lingua cœpit obscura vox, lingua rubens, inaruit. Primo die horrida, incaluit, rigor, febris acuta, œdema subrubrum, durum: colli, & in vtranque partem pectoris, extrema frigida, liuida, spiritus sublimis: potum per nares reddebat, deuorare non poterat, deiectiones & vrinæ substiterunt. Quarto cuncta sunt exacerbata. Quinto anginosa periit.

Neque in omnibus exemplaribus ita reperitur scriptus finis dictionis, neque ab interpretibus libri omnibus cognitus videbitur. Sed horum quidam pro quinto septimum scribunt, alij autem octauum. Capito autem nescio quidnam ipsi visum sit, & diem & anginosam sustulit, atque ante hæc aliquid, nempe hoc: quarto omnia exacerbata sunt, sine quarto scribit, finem totius dictionis talem efficiens: deiectiones & vrinæ substiterunt, omnia exacerbata sunt, obijt. De meliori itaque scriptura posteà considerabimus. Priùs autem ex dictis in ipsa explicabimus quæ manifesta non sunt. hoc siquidem est, quod maximè proposui in explicatorijs libris. Videtur autem oratio: spiritus sublimis, non esse manifesta.

Nimirum

Nimirum Sabinus de ipsa in hac dictione scripsit: Sublimis autem erat respiratio, id est, per summam narem respirabat, propter arteriæ phlegmonem præclusa via, vt spiritus attractio ad pulmonem non amplius fieri posset. Obscura autem est & Sabini ipsius oratio, vt interprete rursus altero indigeat. Videtur autem mihi velle indicare illos summa nare respirare, qui cùm respirant, pinnas ipsius naris mouent. Multos siquidem ægros ita respirantes videmus, vt in inspirationibus quidem ipsas dilatent: contingitq; hoc ijs qui ob anginam strangulantur, vel peripneumoniam, vel empyema: contingitq; & his qui imbecilla sunt virtute. Quo itaque modo in ægris fiat, nunc non est necesse dicere: at quónam pacto propter angustiam respirationi deputatorum organorum fiat, nunc dicam, confestim & propter quid sublimem appellauit spiritum Hippocrates talem, simul expositurus. Videntur siquidem ita affectis summæ thoracis partes ad omoplatas vsque moueri: & rationabile est hoc, dici nunc ab ipso fieri sublimem spiritum, non solùm in cynanchicis, verùm quoque & in peripneumonicis & empyicis appellatis affectibus: fit autem & citra febres impropriè appellatis orthopnoïcis, & asthmaticis, de talibus siquidem accidentibus nomen vtrunque affectui huic est impositum, asthma quidem propter solicitantem respirationem, quæ & velociter currentibus fit:

orthopnœa verò, quoniam quòd iacentes suffocentur, sese rectos figurent, alij autem & coguntur, & planè exurgunt. Scriptum autem & in prognostico in dictione quæ ita dicitur: Cynãchæ autem grauissimæ quidem sunt, & celerrimè enecantes, quæ neque in faucibus quippiam manifestum faciunt, neque in collo, sed dolorem plurimum præstant, & orthopnœam. Eadem itaque causa & orthopnœam parit strangulantibus affectibus, & appellatum nuper sublimem spiritum. Nempe secundum naturam habentes, vbi in requie omnium fuerimus voluntariarum actionum, solis thoracis partibus quæ ad septum sunt transuersum, respiramus, vt in commentarijs de respirationis causis demonstratum est: ampliore autem inspiratione indigentes, & continuas infernis simul mouemus: vbi verò plurima indigemus, & partes in omoplatis mouemus, omni thorace violenter operantes. Sed hoc quidem sanis nobis fit, vbi celeriter cucurrimus, aut quouis modo vehementer moti sumus, propterea quòd ampliori indigeamus inspiratione: in peripneumonijs verò, & suppuratione plenorum eductionibus, vel affectibus, & orthopnœis cum febre, propter angustiam respirationi deputatorum instrumentorum tantam aëris substantiam excipere non valentium quanta animal opus habet. Non satiatus itaque respirationis vsus periculum inducit suffocationis, atque ob id coguntur

tum

m aßiduè tum toto thorace moliri respiratio-
m. In angina verò quæ in pulmonibus sunt spi
tus conceptacula quibus respiramus, non obse-
a existunt: & pura: sed musculis gutturis in-
mmatis, angustia fit in primum externi aëris
gressum, quem per inspirationem attrahimus,
& nunc in altera quidem causa sit, Similiter
tem & incompletus fit respirationis vsus, vt
in asthmaticis, suppuratione plenis, & peri-
eumonicis. Ob id qui suffocantur, ad surrectio-
excitātur, & ad externum aërem toto thorace
olenter attrahendum. Hac quidem ratione
ginosis sublimem appellatum spiritum ratione
us dixerit. Fieri autem potest, vt & quia sese
igere velint, ita dicantur, idem significāte sub-
mi spiritu quod apud prognosticum orthopnœa.
criptum est autem & in enarratione præsentis
hoc sermone anginæ: quòd & potus ad nares
ropulsabatur. Fit autem id deuorare ipsum ne-
ueuntibus, vel propter angustiam meatus ad
omachum, vel propter ipsius mortificationem
resolutionem, pernitiosum summè vtrunque
xistens, veluti & quod ita ab ipso præscriptum
st tertio die: extrema frigida, liuida. Præfatus
iquidem: tertio rigor, febris acuta, subintulit: ex-
rema frigida, liuida. mortificationis autem &
xtinctionis calidi natiui signum est extremorū
um frigiditas tum liuiditas in acutis febribus
facta. Sic itaque contigit ægrotanti & deiectio-

*num & vrinarum retentio, tanquàm iam mor-
tificatis functionibus omnibus: & ideo credibi-
est neq; septimo die neq; nono periisse hominem
neq; enim virtus ad tantum tempus sufficere po-
terat, quæ iam tertio die & symptomata & si-
gna haberet naturæ refrigeratæ: consuetusq; Hi-
pocrates in ita acutis morbis quæ quotidie fiunt
scribere, non prætermisisset aliquid de quinto &
sexto diebus dicere. At quoniam ex cõpleta ter-
tij diei enarratione, quarti solius meminit, omni-
in ea exacerbari asserens, & magis adhuc est ma-
nifestum, quòd impoßibile esset ad septimum v-
que vel octauum mulierem vixisse. Admirabi-
les siquidem transmutationes quæ raro fiunt pro-
pter robur naturæ, & nos sæpius vidimus, &
Hippocrates ipse in ægrorum enarratione scri-
psit: simulq; hoc ipsum significauit, & demonstra-
uit melius ægrum habere: sed nunc tertio die cum
febre acuta extremis tum frigidis tum liuidis fa-
ctis, retentisq; & his quæ meiuntur, etsi non ad-
scripsisset: quarto omnia exacerbata sunt, prorsu-
circiter diem quintum obijsset. sed quoniam &
hoc adscripsit, atq; adhuc magis quis cõfisus affi-
mauerit ita habentem non ad sextum diem vi-
uam peruenturam, & minùs quidem in septi-
mum vel octauum accessuram. Dignum igitu-
admiratione quomodo subscripserit qui primu-
characteras subscripsit, ita vt ipsa octauo die per-
ijsse significaretur: atq; hoc adhuc magis, quomod-
Zeno*

*no & Herophilus vir non contemnendus præ-
iptos in tertio epidemiorum characteras expo-
ns, & ipse anginosam octauo die defunctam
, atq; hoc significari per tales characteras: πτ,
, κ, θ. Horũ characterũ primus quidẽ πιθανὸν,
est, credibile significat, per πτ literam scriptus
ediam rectam lineam habens, vtrinque alijs li-
is æquè distantibus, veluti quidam scribunt
merum nongentesimum significari, & per-
tuò in omnibus ægris hoc significat, omnibus
quentibus characteribus præscriptus. Chara-
er autem ad finem ipsorum scriptus, hic quidem
ortem indicat, litera θ significante: in alijs
item ægrotantibus litera υ, ὑγιείαν, id est, sani-
tem indicante. Character verò qui ante vlti-
um scribitur, numerum dierum perpetuò signi-
cat, in quibus ægrotauit propositus vbiq; in ser-
one æger. Characteres verò in medio tum huius
m primi omnium, causam indicant qua serua-
s æger fuerit, vel perierit: veluti in angino-
hac duo sunt characteres, alter quidẽ qui pri-
um omnium sequitur, qui per medium rectam
neam habens scriptus est πτ: atq; ab hoc dein-
ps alius atq; alius. Qui itaq; primum omnium
quitur cuius medium linea obtinet, est elemen-
m δ, habẽs à media quæ deorsum est linea sui-
sius lineã alterã rectã ad infernas partes actã,
t ι scribim⁹: sequẽs character est ε litera. Ex his
tẽ deinceps Zeno ait διαχωρούντων ἐπίσχεσιν,
id est,*

id est, deiectionum retentionem significari, reflexu *Δ* ad inferas partes, quouis modo deiecta significante. Nempe & ipsum ait sudoris esse signum non solùm vrinarum vel deiectionum: & verò ἐποχὴν vel ἐπίσχεσιν, id est, retentionem ipsarum, vtrouis modo appellare volueris, vt tota signorum intelligentia talis sit: credibile est deiectionibus retentis octauo die periisse cynanchicam. Demiror itaque (vt dixi) cùm exactiora exemplaria habeant quintum diem, consentiente scriptura & litera ε (vt paulò antè demonstraui) & ipsum Zenona octauum diem scriptum agnoscere, & contradicentes ipsi nonnullos de hac re quidem nihil dixisse, sed de characteribus ipsum redarguere, quòd secundam literam permutauerit, & fecerit reflexum *Δ*, non ita habente in tertio epidemiorum scriptura, sed post primum characterem ε scriptum, velut illi inquiunt. Sed iam hoc in loco reliquus longus quidam & multus irrepit sermo. existimabit enim quispiam ab Hippocrate adiectos ægris characteras, si qui contradicunt Zenoni, τὸ ε dicant scriptum esse, non deorsum reflexum *Δ*: at si quis legerit libros contradicentium Zenoni, qui neque Hippocratis dicunt esse characteras, librumq; aliquem repertum Ptolemæi appellati Euergetis, qui haberet ipsos collectos à quodam Medico Pamphilo, generis ex ciuitate Indica, sed de Cleophantij secta. Audia autem & causam ob quam libro inscripsit cha-

ſteras hos Mnemon, à quo diſcedere ad ſe viſi ...t qui Zenoni contradicunt, neque Hippocra... eſſe, neque ita ſcriptos characteras, vt ipſe ex...uit, aſſerentes. Videntur itaque & huiuſque ...ta ſuperflua eſſe, & nihil commoditatis alla...ra ad opera artis, his qui lecturi ſunt, ad quæ ...m feſtinare oportet, qui in ipſa exercetur. At ...oniam quòd ipſi ſcripti eſſent, viſum eſt ami... (quibus credens, in primo libro confutationes ...aſdam ſcripſi eorũ quæ perperàm in ægris ex...uerunt) vt aliquid dicerem & de his chara...ribus ſemel in hoc libro: quod vt facerem ani...um induxi, non ignorans quod perpetuò dico, ...æ à recentioribus Medicis in cõmentarijs ſcri...t ſunt, tempus quidem nobis conſumere, medi...nale verò docere nihil, propter quos & ego me...inales tractationes ſeorſum per ſe feci. Quas ...rò aduerſus ſophiſtas paraui, quoniam & his ...entiores indigere video qui ab ipſis peruer...ntur, has ipſas rurſus per ſe, vt ſiquis ex abun...ntia occaſionem nactus fuerit ipſas euoluat, vt ...uerſus ſophiſtas hoſtes paratus ſit. Sic itaque ...nunc cùm res inutilis ſit ad probè ſanandum ...od ex his eſt characteribus, non cunctabor ta...en totum perſequi, quoniam amicis ita viſum .... Erubeſcerem autem ad tales conuerti nugas, ...ſi priùs in tractationibus multis omnia quæ ad ...edicinalem artem ſpectant vtilia perſecutus, ... ad Hippocraticorum librorum explanatio-

nes

nes venirem:in quibus nihil quidem discere po
sunt,qui artem discunt absq; his quæ in medici
nalibus tractationibus per decursum manifest
scripsi,ita vt qui mente obtusi sint, quæ dicun
tur assequi poßint:narrationis verò cognitionem
obtinebunt, ob quam pleriq; hominum demiran
tur interdum quosdam ex his qui artes tractant
existimantes eos qui multa legerũt retinuerũtq
statim & artis theoremata dignoscere. Et nun
itaq; dicam omnem de characteribus historiam
quoniam hoc videtur & amicis & familiaribu
melius esse,vt semel hîc fiat. Quæ itaq; sum di
ctturus,à Zeuxide dicta sunt in primo in librum
hunc commentario,& forsan erat melius (vt c
sueui in talibus facere) remittere volentes han
historiam nosse, ad librum illum. sed quonia
Zeuxidis commentarij non amplius affectati, r
rescunt,ob id voluerunt meipsos percurrere,prin
cipium ipsum à Mnemone faciendo. Nonnulli
quidem aiunt ipsum accepisse tertium epidemi
rum ex magna Alexandriæ bibliotheca, vt l
gendum,& explicando characteras hos similib
tum atramento tum literis interseruisse: alij
& ipsum ex Pamphylia asportasse,& regẽ A
gypti Ptolemæum ita librorũ ambitiosum fuiss
vt & adpellentium omnium libros ad se defer
iuberet,& hos in nouas chartas scriberet,daret
scriptos dominis à quibus adpulsis libri ad ipsu
asportati essent,& aduectos libros in biblioth
rep

oneret, essentq; ipsis inscriptiones: Libri ex na-
us. Vnum autem aliquod aiunt repertum vel
tium epidemiorum inscriptum. Ex nauibus iu
u emendatorem Mnemona Siditen: alij autem
i iuxta emendatorem inscriptum aiunt, sed
pliciter nomine Mnemonis: quoniam & alio-
n omniū, qui vnà cum libris adpulerant, regij
nistri nomen inscribebāt libris qui in apothe-
recondebantur. neq; enim statim in bibliothe-
ipsos ferebant, sed priùs in domibus quibus-
m cumulatim deponebant. Quòd autem Ptole-
eus ille circa antiquorum librorum compara-
nem ita solicitus esset, non paruum esse testi-
nium aiunt quod cum Atheniensibus fecit.
empe dato ipsis pignore quindecim talentorum
genti, accepit Sophoclis, Euripidisq; & Ae-
yli libros, vt solùm scriberet deinde statim sal-
s redderet. Vbi autem magnificè in chartis opti
is parauit, quos quidē ab Atheniensibus acce-
rat retinuit: quos verò ipse parauerat, ad ipsos
isit, rogans vt quindecim talenta tenerent, ac-
perentq; pro veteribus quos dedissent libris, no-
os. Atheniensibus itaq; si & non nouos libros
isisset, retinuisset verò antiquos, nihil aliud fa-
endum erat, qui vtiq; argentum ex tali condi-
one acceperant, vt ipsi hoc detinerent, si &
le libros detineret: atque ob id nouos acceperunt
bros, & argentum detinuerunt. Mnemon ita-
ue siue ipse librum asportauerit, siue ex biblio-
theca

theca accepto interseruerit, videtur quæstus gra-tia id fecisse. Solum enim seipsum scire asseren- quæ characteres significant, lucrum ex ipsorum expositione faciebat: quod si ita haberet, credib- lius est librum in bibliotheca repositum, ab ip- adornatum. longè siquidem maiorem erat hab- tura fidem ipsius expositio, bibliotheca regia ha-bente characteras. Si autem librum è domo asp- tasset, suspectus fuisset. Non dubitarem refer- scriptas demonstrationes ab Heraclio tum Ta-rentino tum Erythræo, quòd caracteres interse- ti essent, nisi mentem habentibus hoc compertu- esse existimarem, & à tali multiloquentia cel- riter liberari festinarẽ. Redeo itaque ad id quo- vtile est, cuius gratia & ægrorum horum hist- riam ad memoriam reuocamus. Ridiculũ siqui-dem est ob id periisse existimare hominem, qu- deiectionum retentio facta fuisset: non enim pro-pter retentionem periit; sed quòd ipsi contigit di- tineri ob id deiectiones, tendentibus ad extincti- nem naturalibus functionibus. non enim quò frigidæ & liuidæ extremitates tertio die fuerã ob id periit: sed quòd moreretur, & mortificaba- tur hæ. Et Hippocrates ipse tanquam vaticina- tus, ad calcem expositionis adscripsit: obiit ang- nosa quanquam ab initio statim prædixisse. Anginosæ quæ circa Bitonis habitabat. Sed ad- iectio ad calcem talem quandam habet demon-strationem: periit mulier hæc ob anginam. Scr-

psi-

sit autem ita & in prognostico de lethalibus
nginis: Ipsæ enim eodem die suffocant, & secun-
o & tertio. Par erat igitur & propositam in
oc sermone mulierem ob id tertio die perire, cùm
xtremitates frigidæ & liuidæ essent, & deiectio-
um retentio facta esset, quapropter conijcere opor
et vires ipsius validas ad quintum vsque diem
ufecisse: vt autem ad octauum suffecissent, fieri
on potuit. Sed de his quidem satis. Intellexerit
utem quispiam, quòd siue Hippocrates curatio-
em mulieris huius susceperit, siue vnà cum cu-
ante considerauerit, prorsus et si nihil aliud, sa-
è paruum cataplasma imposuit, aut diaclysma-
on ipsi dedit. Probabile itaque erit prætermissa
se in narratione reliqua auxilia in ægrotante
dhibita, & venæ sectionem: solùm autem clyste-
em & balani adiectionem non præsertim, sed
biter scripta esse. Nēpe exponens & quæ meiun
ur, & quæ vomuntur, & quæ per ventrem deij
iuntur, adscribens autem & retētionem ipsam,
bi nihil æger per se excreuit, in his obiter ad-
icit vnà cum qualitate excretorum, glandis
sum & parui clysteris.

QVID SIGNIFICENT CHARACTERES SINGVLI.

VOlebam quidem me prorsus iam ab hac de characteribus loquacitate retrahere: sed

quoniam amici sermonem totum absolui requirunt, atque à me bona pars nugarum harũ peracta sit, quod reliquum est, adÿcere non cunctabor. Decreueram itaque, veluti consueui sermones nihil ad artem conferentes seorsum scribere, sic & rei huic librum vnum per se scriptum tribuere, vt qui in talibus inaniter laborare vellet, nugis inutilibus operam darent. Sed quoniam video secundùm hunc commentarium iam præuenisse, & prolixitatem effatu dignam accepisse, vt non ampliùs possim in ipso reliquos ægros exponere, & pestilentem statum ab ipsis, scriptum addere, neque tamen status expositionem distrahere velim, vt pars quidem ipsius in hoc commentario scripta sit, reliqua verò in sequenti : ob id & sermonem de characteribus in hoc complebo, harum circũcidens nugarum multitudinem. Nã si quæcunque dicta sunt ab horum characterum scriptoribus, in inquisitionem agam, & quæ rectè dicta sint, & quæ aliter, dÿudicauero : non vno ad hoc libro habebo opus. Antecedit itaque (vt dixi) omnes, qui mediam lineam habet πι, perpetuò indicans πιθανὸν, id est, persuasibile: character autem finem faciens, videtur litera scripta vel υ, vel θ : illa quidem ὑγίειαν, id est, sanitatem, hæc verò θάνατον, id est, mortem significans. Ante autem characteras hos ponitur dierum numerus, in quibus æger, vel laborauit, vel perÿt. Medÿ autẽ characteres omnes quidem

sunt

nt ex literis quas vocis elementa significant,
eter δ deorsum reflexum. Quámnam autem
telligentiam singuli habeant, ostendam. Me-
ores igitur quòd qui præcedunt finem facientes
aracteras, à quibus mortem vel sanitatem si-
ificari diximus, numerum dierum indicent:
alijs qui in medio horum & principij scripta
nt, faciam sermonem, α quidem ἀποφθορὰν,
πώλειαν indicat, id est, corruptionem: γ verò
rinam genituræ similem: δ reflexum, cuiusmo-
est quod deorsum hoc habet modo scriptum δ,
ρῶτα & διάῤῥοιαν & διαφόρησιν, id est,
dorem, diarrhœam & euaporationem, & (vt
mmatim dicam) euacuationem, quamcunque
gnificare velint: ε autem ἐποχὴν indicat, id
, retentionem, ἕδραν, id est, sedem: ζ autem
ήτημα, id est, quæstionem: θ verò θάνατον, vt
ædictum est, id est, mortem: ι verò ἱδρῶτα, id
t, sudorem: κ verò κρίσιν, id est, iudicationem,
el cœliacam affectionem: μ verò μανίαν, id est,
rorem, vel μήτραν, id est vterum: ν verò νεότη-
α, vel νέκρωσιν, id est, iuuentutem vel extin-
ionem: ξ verò ξανθὴν χολὴν, id est, flauam
ilem, ξενοντι, id est, peregrinum aliquid &
arum, & ξυσμὸν & ξηρότητα, i. ramentum &
ccitatem: ο autem ὀδύνας vel οὖρον, i. dolores
el vrinam, aliqui autẽ aiũt quòd vbi ῡ supra-
ositum habuerit , vrinam tũc significat ipsum
riptum, vt consueuerunt ita scribere ῡ: π autem

indicat πλῆθος, id est, multitudinē, vel πτύελον, id est, sputum, vel πυρὸν, id est triticum, vel πυρετὸν, id est, febrem, vel πνεύμονος, id est, pulmonis vitium: π τ verò habens in medio ι (vt prædictum est) πιθανὸν, id est, credibile ostendit: ρ verò ῥύσιν vel ῥίγος, id est, fluxionem vel rigorem: φ autem φρενίτιν, vel φθίσιν, id est, phrenitidem vel phthisin: σ σπασμὸν vel στομάχου malum, id est, conuulsionem vel stomachi malum, vel στόματος, id est, oris: τ verò τόκον, id est, partum: υ autem ὑγείαν, id est, sanitatem, vel ὑποχόνδριον, id est, hypochōdrium: χ verò χολὴν vel χολῶδες, id est, bilem vel biliosum: ψ autem ψῦξιν, id est, frigus: ω verò ὠμότητα, id est cruditatem.

Adolescentulum qui in mendacium foro iacebat, ignis prehendit ex lassitudinibus, laboribus, & cursibus præter consuetudinem. Primo die aluus turbata, biliosis multis tenuibus, vrinæ tenues, subnigræ, non dormiuit, sitibundus fuit. Secundo die omnia sunt exacerbata, deiectiones plures, intempestiuiores, non dormiuit, mens turbata, aliquantulum sudauit. Tertio die inquietus, sitibundus, anxius, multus proiectus, perplexus, delirauit, extremæ partes liuidæ & frigidæ, hypochondrij distentio submollis ex vtrisque. Quarto non dormiuit, in deterius, Septimo obiit, ætate circiter vigesimum.

Cœpisse quidem ipsi morbum ait ἐκ κόπων, id est, ex lassitudinibus propter insuetas exercitationes ortis. Scimus enim quòd πόνους vocat gymnasia & exercitationes, sicuti & κόπους corporis affectionem, in qua si quis etiam parum moueatur, tensiuus sensus vel vlcerosus ipsius fit. Quia verò πόνοις, id est, gymnasijs cursus adiunxit, superfluè videtur πόνους adscripsisse: continentur siquidem vt genus in specie, in cursibus, ideò quidem pro πόνων, πότων scripserunt, permutantes primum ν secundæ syllabæ, in τ. Sequẽs omnis enarratio eorum quæ adolescentulo contigerunt, exemplum est acuti morbi in ætatibus fa li, & maximè iuuenum. Cætera itaque symptomata acuminis morbi sunt, vnde autem quis periculum vel mortẽ præcognouerit, in primo quidem die dictum est: subnigræ vrinæ, in secundo: parum insudauit, tertio die: multus proiectus, in omnibus autem diebus nihil prorsus dormiuisse. Hæc itaque periculosa. Extremæ autem partes liuidæ & frigidæ tertio die factæ, in acuta febre lethales, atque adhuc magis in hac ætate. Hoc autem fit, vel propter excedentem magnitudinem phlegmones viscera obsidentis, aut naturali caliditate ad extinctionem properante. De hypochondriorum autem distentione submolli priùs diximus, Hippocratem tensionem citra tumorem indicare per dictam orationem. Ostendit autem distentio huiusmodi nullum ex corporibus externis

quæ in abdomine musculi sunt, phlegmone obsideri: sed vel septum transuersum, vel hepar, vel lienem, periculosa autem hæc sunt cum alijs. Mortis verò signum sufficiens est liuiditas frigiditasq; extremitatum tertio die, in febre acuta vigesimo ætatis anno facta. Ob id autem & ad septimum vsque diem suffecit adolescens, & forsan aliam ob causam, quòd viribus esset natura validis, & non solùm propter ætatem. Quæ itaque quis ex historia huius ægri cœperit vtilia, hæc sunt. Quærere autem in quánam ciuitate vocetur locus aliquis mendax, veluti apud Athenienses astutorum forum est ita appellatum, & quǽnam talia in vnoquoque ægro quidam interpretes scripserunt, si quid in ipsis ad artis opera conferre viderem, non prætermitterem. Verbum ὀξὺ, id est, acutum, in medio, tum præscripti ægri, tum præscribendi scriptum est, assignari vtrique valens, quòd vterque acutè ægrotasse videtur. Sed quoniam in præscripta ægra cynanchicà, ad finem est adiectum, alijsq; quibusdam ægris ad finem expositionis adscriptum est quippiam tale, per quod vtilitas historiæ appareat, rationabilius est priori ægro adscriptum esse verbum ὀξύ. Forsan verò qui characteras adscripsit, & hoc adscripsit: sed pòst paulò in decimo ordine ægro de ita scriptis dicetur absolutè.

DE

DE ADIECTIS PRAE-SCRIPTO AEGRO CHA-RACTERIBVS.

QVoniam verò melius ſit vt peſtilens ſtatus ad tertium ſeruetur commẽtarium, prædictis adijciã aliqua,quæ apud Medicos ambigunt, ex ſignis adſcriptis adoſcentis enarrationi,qui die ſeptimo obijt. Nempe Zeno hos ſcripſit characteras: primum quidem omnium πι, lineam rectam in medio habens, quod πιθανοῦ,id eſt, credibilis perpetuò ſignum eſſe ſcriptum eſt. Secundum autem ξ, & tertiũ ab ipſo ζ, & quartum θ, πι, ξ, ζ, θ, ζ itaq; ſeptimum diem ſignificari: θ verò θάνατον,id eſt,mortem, ſed hæc quidem in omnibus communia: ξ verò peregrinum ſignũ vult eſſe. Ξένον autem, id eſt,peregrinum fuiſſe ait adoleſcenti in principio enarrationis,ex laßitudinibus & curſibus præter conſuetudinem, in morbum incidiſſe ipſum. Quæ itaque aduerſus Zenonem dicta ſunt de primo ſigno πιθανὸν indicante, quoniam communia omnium ægrotantium exiſtunt, paulò pòſt, ſi videro, adijciam. Priùs verò quæ in præſenti ægro priuatim quæruntur, conſideremus, quoniam de re Medica controuerſiam mouiſſe videatur,nempe cùm ſcripſiſſet(vt & anteà memini)non paruum volumen Zeno de characteribus: deinde alterum ipſo maius Apollonius Empiricus aduerſus

ipsum scripsisset: mox posteà rursus illi Zeno contradixisset, Appollonius cognomine Biblas, scripsit & ipse mortuo iam Zenone, librum de characteribus, non solùm apparatos reprehendens, sed superreprehensionem vocatam in Zenona conficiens. vt enim neque ipse probè à Mnemone apparata interpretari potuit, sed vbi sermone verisimili deficeret, characteras permutauit in expositionis abundantiam, ita contradictionem fecit, neque librum in bibliotheca regia inuentum, neq; ex nauibus asportatum, neque iuxta Bacchij publicationem habere inquiens, ita characteras vt Zeno scripsit in proposito adolescente. In hanc verò futilem loquacitatem nescio quo pacto Heraclides Tarentinus impulsus est, quanquàm perpetuò expositiones ad commoditatem reducere tentauerit, sed nunc vtique cum Zenone magis contendere videtur, quàm vtilitati operam præstare. Facit itaque characterum expositionem, vt propter quid ϛ ante θ, quod in fine est, scriptum sit: alterum verò qui ante hunc ordinatus est, indicare ait quærendum esse, cur septimo die perierit, factis ipsi per dies pares exacerbationibus. Rationabile enim erat (vt ipse Hippocrates ait) iudicationem morbi in diebus exacerbatiuis fuisse. Inquit enim: Quorum exacerbationes diebus paribus fiunt, horum & iudicationes in paribus: quorum verò in imparibus, horum iudicationes in diebus imparibus fiũt. Subiecta est autem

m & generali indicationis significato mors. a quidem & Tarentinus de characteribus asruit. Considerabimus autē siquis praeclari aliuid dicat. Nempe quòd mori quamplurimùm diebus exacerbatiuis contingat, rarumq́; sit cōarium, & confitendum est, & Tarentino ve- dicere est permittendum: non tamen hic æger acerbationes in diebus paribus habuisse vider. In primo siquidem die scripsit Hippocrates uæ in morbi principio facta sunt: Secundo aum (inquit) omnia exacerbata sunt, ob morbi qui utè mouebatur, ascensum: Tertio autem die mor um indicat auctum magis fuisse. Nempe cùm secundo prædixisset: non dormiuit, mente turatus erat, in tertij diei expositione scripsit: priùm quidem implacidè habuit, quod in primo e non scripserat, posteà: sitibundus, mox: anxius, inde: multus proiectus, mox: perplexus, satq́; at vnum horum si tertio die ante factum fuist, secundo die deteriorem ipsum indicare, nempe on dormire vna nocte, & mentem turbatam bere, videntur aßiduè fieri in morbis acutis cia magnum periculum. Quæ verò in tertio scria sunt, fuerunt periculosa omnia. Præterea ob asserit secundo deteriorem esse tertium, quòd secundo mentis perturbationem scripserat: in rtio verò & alia quædam symptomata paulò ntè dicta dixit fuisse, & mentem non simplicir turbatam (paruum enim huiusmodi) sed de-

lirasse ait. Videtur siquidẽ & propter hoc ipsum symptoma tertius dies secũdo deterior fuisse, neq tamen quòd in ipso adiecit hypochondriorũ sub mollem distensionem non anteà existentem, subin tellexerit quis ex hoc secundũ ipso fuisse modera tiorem. Nempe quod viscus anteà affectu vacãs cœperit quodã affici die, illum ostendit prioribus deteriorem. Inter omnia autem dicta perniciosissi ma videntur hoc die fuisse symptomata, extremi tatum frigus & liuor, vt (quod paulò antè dixi mirari oporteat quónam pacto adolescens non quinto obierit die. At fortasse quis Tarentini defendens dicat, consequenter ad dicta scriptum est: Quartus septimi index ab ipso Hippocrate dicitur, quòd factorum in ipso bonorum vel ma lorum exitus non minùs, imò & magis septimo quàm sexto fiat. Quomodo itaq; Tarentinus in quit, rationabilius erat adolescentem hunc sexto perijsse die, quoniam accessiones diebus paribus haberet? Nempe in tertio plurima dictorum sym ptomata ipsi fuisse videntur: in quarto vero aucta fuisse: suffecisse verò & restitisse ad septi mum vsque diem, forsan quidem & quòd viri natura validas haberet, præterea & propter ar tem, vt si hæc non ipsi adfuissent, quinto obijsset die. Videtur autẽ mihi aduersus Zenona habuis se contendens magis quàm rem exquisitè inqui rens. Hoc idem passus est & Apollonius, qui & ipse ζ literam secundo loco inter characte
posit.

ositam exponit. Sequuti ipsum sunt & alij mul ,& maximè quòd primùm quidem Medicum liquod theorema absque characteribus com- nodum exponere dicat: deinde quòd & ipsis ve- um esse visum sit quod ab eo est dictum, ob id quidem obijsse adolescentem ait, quòd præter con uetudinem in laßitudinibus & laboribus & ersibus fuisset. Ego verò labores quidem & ersus, si plures exercitationes hac appellatione gnificentur, pertinenter affirmauero nequaquā nortis causas fuisse, nisi in corpore morbosus ap- aratus antè fuisset. De potibus autem secūdùm liquos (nempe ita transcripsisse quosdam dixi) ihil habeo quod manifestè dicam in hoc adole- cente, quòd neque qualitatem neque quantita- em potuum cognoscam, cùm multa in ipsis sit dif erentia. nam & ipso tempore differunt potus: nonnulli quidem in duobus & tribus diebus, lij verò his multiplicatis fiunt: & quæ quotidie bibitur copia, non paruam habet differentiam: atque præter hæc potus qualitas, nempe alij me- racius bibunt, alij aquosius, alij temperatum, alij quoque frigidum, alij calidum, & alij horum vtrunque, aut ex consuetudine, aut præter consue tudinem biberunt aliquando. Accedit & vi- norum ipsorum non parua in genere & tempo- re differentia. non enim eādem parit affectionem vinum nouum & antiquum, neque crassum & tenue, neque album & nigrum, neque odoratum

&

& graueolens. sicuti neque austerum & dulce. Quapropter iure dixi me nihil certi posse enunciare de facta adolescenti læsione. Commune tamen immoderatiori potui vinorũ omniũ est, quòd neruos feriat & mentem. Non tamen insignis dominata est in adolescentis morbo læsio. neque enim conuulsus est, neque tremuit: imò neq; phreniticus factus est: atque ob id arbitror & potuũ scripturam minùs rationi consonam esse. est enim rationi magis consentaneum cruditates adolescenti præcessisse, forsan quidem & in ventre, quod si non, saltem in venis omnino: in quibus collecta est non paucorum humorum multitudo, vt demonstrant vrinæ & deiectiones tenues quidem, non tamen biliosæ redditæ. Videtur verò & biliosus aliquis ipsi humor in toto corporis habitu contineri propter labores, à quibus rationabile est desipientiam quandam factam fuisse, & febrem.

Apud Tisamenum iacebat mulier, cui ileus cum implaciditate excitatus est, vomitiones multæ, potum continere non poterat, dolores circa hypochondria, & in inferno ventre dolores, tormina asſidua, nõ sitibunda, superincaluit, summæ partes frigidæ perpetuò, anxia, vigil, vrinæ paucæ, tenues, deiectiones crudæ, tenues, iuuari non ampliùs potuit, obiit.

Perperàm nonnulli scribunt in muliere hac ὑλεώδεα per υ, cùm ἰλεώδεα per ι scribi debeat.

Ileus

leus enim vocatur adfectus, cuius ſymptomata
ulieri fuiſſe ſcribit, multos vomitus, & potus
ntinere non poſſe, & dolores circa hypochōdria
ſe, & tormina cum doloribus in ventre, quæ o-
mia cum ileoſis ſimul ſunt. Quod autem dein-
ps ſcripſit, non eſt eorum quæ ſimul cum ipſis
ciſtunt, ſed eorum quæ in malignum tendenti
iperueniunt adfectui, & maximè ſummas par-
s eſſe frigidas perpetuò. Prauum eſt & anxiū
ſe. Præterea & vrinas adſcripſit, quanquàm
dfectus in venis & humoribus non eſſet, ſed in
teſtinis. Nam cùm in his cœperit magna phle-
mone, prædicta ſymptomata fieri conſueuerunt.
'ocatur autem adfectus ἰλεός. Parua igitur ex
rinis vbi bonæ ſint, vt ita habentes ſeruentur,
t ſpes: non parua verò in exitium vergentia, ſi
alæ fuerint. Periclitantibus enim ita laboran-
bus propter inteſtinorum phlegmonem, ſi &
lia quædam in corpore affectio praua eſſe videa
ur, malum ſimul ægro augebitur. Ita igitur con
ieuit Hippocrates vbi circa aliquod deputato-
um reſpirationi organorum adfectio fuerit, vri-
as inſpicere, nempe ſi habeant ſecundùm natu-
am, ex ſolis reſpiratorijs inſtrumentis eſt pericu-
um: ſi verò & hæ prauæ appareant, perperàm ha
ere oſtendunt & cibi inſtrumentum quemad-
nodùm & nunc. Quanquàm venter patiatur,
& ipſius adfectio ex deiectionibus cognoſcatur,
amen & vrinarum meminit vt tenuium, quæ
crudis

cruditatem ſuccorum in venis oſtendunt. Sed de vrinis quidem ſis ſemper memor, ipſas inſpiciens & in ventris thoracisq; affectibus, & pulmonis & neruorum: vbi quidem ſi bonæ apparuerint, magnam præſtant ad ſalutem inclinationem: ſi prauæ, iuuant & ipſæ aliquid ad periculum ægrotantis. Exiſtente autem omni ileo periculoſo, qui in ſublimibus conſiſtunt inteſtinis, his qui craſſa occupant ſunt deteriores, ad ſympathiam, tum hepar, tum lienem deducentes. Dignoſces autem ipſos & ex vomituum aſsiduitate & vehementia, & quòd neq; potum continere poſſunt: atq; adhuc magis, quòd nihil infra deijciant, tormina autem & dolores commonſtrant, vbi hi ſuperiores partes occupant. Quòd ſi & ſtercus euomant (fieri ſiquidem hoc videtur) euidentiſsimum ſit tibi ſignum adfectorum tenuium inteſtinorum. Eſt autem acutiſsimus adfectus, atq; ob id Hippocrates ipſum ſcripſit, vnaq; adſcripſit quòd nihil adiuuari potuerit. Memineris autem & huius ad ſectionis venæ ſermonem. Non enim aliud quodpiam auxilium ſcripſit in horum librorum ægris, neq; illam, non vtique ægris non adiutis diſiectis: ſed quòd auxilia in ſingulis ſcribere opus non ſit, niſi quid eorum quæ rarò facta ſunt contigerit, vt in eo cui octauo die vena ſecta eſt. Diem verò in quo perijt ipſa ægra prætermiſit, vt quæ ſecundo ſtatim die obierit, aut quòd plurimùm tertio propter adfectionis celeritatem, quam in enarrando oſtendit.

Muli

Mulierem ex abortiuo fœtu infantis
rcum Pantimidem primo die ignis pre-
endit, lingua arida, sitibũda, anxia, vigil,
enter turbatus multis tenuibus & crudis.
ecundo die riguit, febris acuta, ab aluo
ulta, non dormiuit. Tertio die maiores
olores. Quarto delirauit. Septimo obiit,
uus perpetuò liquida, deiectionibus mul
s, tenuibus, crudis, vrinæ paucæ, tenues,
ebris ardens.

*Si propter externum aliquid mulierem sanè
bortire contigisset, Hippocrates ipse significas-
t. constat itaq; abortionem ob morbum factam
se mulieri quæ prauos succos collegerat. Ad-
cit orationi huic: ἐξ ἀποφθορᾶς, id est, ex cor-
ptiuo fœtu, verbum νηπίου, id est, infantuli,
dicans (vt arbitror) per adiectionem hanc, par
um esse imperfectum fœtum egressum. vocant
quidem homines νήπια παιδία, id est, pueros
on multò pòst conceptionem natos. Per meta-
horam itaque par est Hippocratem valde par-
os ex conceptis pueros ita appellasse: nam & hi
otißimum corrupti egrediuntur. Febris celeri-
atem magnitudinemq; per id quod inquit: ignis
rehendit, demonstrauit: & ex eo quòd adiecit:
ngua arida, sitibunda: verbum verò: anxia, ma
gnitatis factæ febris signum existit. Attende
nentem diligenter ad deiectionum formã. Nem-
e vbi scripsit: aluus turbata, tenuibus multis,*

crudis, etsi ipse dixerit in calce expositionis Cau-
sum ipsi adfuisse, vocauerit autem & febrem
quæ primo die cœperit, & in secundo exacerbata
fuerit, adieceritq; quòd lingua inaruerit, sitibun-
daq; fuerit, tamen cruda ait fuisse quæ deijcieban-
tur. Causum verò febrem ex biliosis humoribus
fieri scimus. Par est itaque mulieri huic in tota
corporis mole collectum fuisse biliosum humorem,
in primis autem venis, mesaræi scilicet & simi
hepatis, cruda fuisse contenta. Præterea & vri-
nas ait ipsi fuisse tenues & crudas similiter cru-
dis deiectionibus, crudis redundantibus humori-
bus non in primis venis solùm, sed & in gibbis
hepatis. Febris ardens, ad calcem huius ægrotan-
tis in multis exemplaribus adscriptum est. Non-
nulla autem non hoc solum habent scriptum, sed
& τὸ α adiectum, quòd vel primã hanc ægram
in Causo fuisse intelligere oporteat, vel primam
speciẽ huius Causi esse, quæ deinceps ab ipso scri-
pta est in secunda muliere, cuius principium ita
est: Alteram ex abortiuo fœtu. Ego verò in octa-
uo ægro, cuius principium: Adolescentulum qui
in mendacium foro habitabat, absolutiorem dixi
me facturum sermonem de ita adscriptis, cùm de-
cimũ ægrũ exponerem. explicabo & nunc ipsum,
ex duobus his suspicatus adscriptum esse verbum
Causus, id est, febris ardens, ab altero quodã non
ipso scriptore, quòd primum quidem non vni ve-
duobus ægris ad finẽ narrationis morbi formam
adsc-

adscripsisset: sed omnibus vel plurimis, si omnino & nos has docere voluisset, vt multi post ipsum fecerunt. Sed ille tanquam his qui morbum dignoscere sciuissent, eorum quæ ægro contigerunt narrationem fecit. Videntur autem & alij veteres in suis operibus non eos contẽplari, qui nuper ad libros accesserunt, sed qui iam in ipsis habitum obtinent. Confirmat autem meam opinionem præter id quod prædictum est secundum hoc quod in solo epidemiorum tertio adscriptum est. Omnibus itaque qui hunc librum exposuerunt visum est, ab altero quodam qui adparatos nunc characteras illos adscripsit, & hæc iure adscripta. Nempe in cynanchica iure quis cõcesserit ab Hippocrate ipso adscriptum esse: perijt cynanchica, qui mulierem ipsam vellet obijsse ob cynanchen, id est, anginam: In hac quæ nunc dicitur obijsse, non ita intelligere est poßibile. nam posteaquam dixit: Septimo obijt, intulit: aluus perpetuò liquida, deiectionibus multis, tenuibus & crudis, vrinæ paucæ, tenues. & post hæc deinceps scriptum est: Causus, id est, febris ardens. Nonnullis autem & α adiacet: in aliquibus autem pro ipso scriptum est πρῶτος, id est, primus: in alijs verò πρώτη, id est, prima. librum siquidem hunc prorsus contaminauerunt eiusmodi adscriptis plerique recentiores Medici. Manifestum itaque quòd non vt in cynanchica ad finem adscripsit: obijt cynanchica, eodem modo conceden-

dum sit & nunc adiectum esse : Causus . non enim dixit, obijt καυσομένη, id est, febre ardente, veluti in cynanchica: obijt cynanchica . sed & verbum, Causus, recto casu scriptum reperitur. In medio verò tum huius, tum obijt, est &: aluus perpetuò liquida, & quæ huic continua existunt. Quoniam ergo neque obijt καυσομένη, imò neque deinceps hæc prorsus inter se cohærentia scripta sunt, manifestum euadit quòd ab aliquo intersertum sit, & non ab ipso Hippocrate scriptum: forsan verò & quis adscripsit suiipsius gratia: veluti ad memoriam talia in marginibus adscribere consueuimus : deinde aliquis eorum qui librum transcripserunt , tanquam ipsius autoris esset, in texturam operis transtulit.

Alteram ex abortiuo fœtu circiter quintum mensem, Oeceti vxorem, ignis prehendit. Incepit autem comatosa , & rursus vigil, lumborum dolor, capitis grauitas. Secundo die aluus turbata est, primùm excretis paucis , tenuibus & meris. Tertio die pluribus & deterioribus , nocte nihil dormiuit. Quarto delirauit, metus, tristitiæ, oculus dexter distortus est, sudor circum caput paucus frigidus: extremitates frigidæ. Quinto omnia sunt exacerbata , multum delirauit, & rursus celeriter mente constitit, sitis, vigilia, aluus multa deiecit & mero

tot

toto morbi tempore, vrinæ paucæ, tenues, subnigræ: extrema frigida, subliuida. Sexto die eadem septimo obiit phrenitica.

Mulier ante hanc scripta infantulum adhuc fœtum, corruptum eiecit. oportet autem intelligere νήπιον ἔμβρυον, id est, infantulum fœtum (vt dixi) vnius aut duorum mensium, aut longißimè trium. Præsens verò mulier trium mensiũ fœtũ abortiuit: neq; ipsa propter aliquam externarum causarum, sed ex corporis affectione. Mulieres etenim interdũ vbi vehementius salierint, vel vbi repētè viso aliquo quod illis terrori sit timuerint, abortiunt: interdum verò propter dolorem vel crudelitatem fortē, vel pharmacosi cuiusdã esum, vel omnino pharmaci potum, vel quòd adsit aliquid ex his quæ fœtum corrumpunt: imò & propter venæ sectionem, sanguinisq; ex vulnere eruptionem, vel ex immoderata hæmorrhoïde abortierũt. Noui autem quasdam & ex ipso vteri collo sanguinẽ profudisse prægnantes iandiu, & mox deinde fœtum eiecisse, quorum quòd nullum fuerit mulieribus scriptis in hoc sermone ab Hippocrate, est manifestũ, quòd nõ adscripserit ipsorũ expositionẽ, & quòd talia ipse prætermittere nõ cõsueuerit. Non ergo contigit ipsis febricitare propter fœtus corruptionem, sed contrà abortiuerunt propter febrem. Videtur autẽ ex hac muliere excitatus qui prorrheticum scripsit, ita dicere: Qui comatosi inter initia fiunt cum capitis, lumborũ,

hypochondrij, & colli dolore vigilantes anne phrenitici? potest autem ipse alterum vel alterum ita habētem vidisse. Mulierē autē in præsenti sermone propositam, comatosam & rursus vigilē fuisse ait, & capitis grauitatē habere, & lumborum dolorem: non tamen aliquid de collo adposuit. Ait & aluum perturbatā fuisse tenuibus & meris, nihil hîc de colore ipsorū adijciens. Fieri siquidem potest, vt mera, pallida, & flaua, & fulua, & rubra, & æruginosa, & nigra deijciātur, cognoscentibus nobis Hippocratē ipsum ἄκρατα, id est, mera vocare quæcunq; familiarem colorē habent cum altero humore impermixtū: vt siquis finxerit biliosa deiecta mera, id est, vel flaua colore, vel fulua. nempe æruginosa & nigra adiecto colore dicere mos est tum huic tum alijs Medicis. Et nos citra adiectionem biliosa deijci quædam dicere consueuimus, de flaua bile tali verbo vsi. Ex æruginosa verò vel nigra vel altera quapiam bile, non simpliciter biliosa dicimus, sed ipsi coloris discrimen ipsis adijcimus. Et hæc in omnibus consuetudo inualuit, quòd bilis tum pallida tū flaua assiduè tum vomatur tum deijciatur, non solùm ægrotantibus sed & bene valentibus: rarò verò aliæ, & solùm in his qui morbosam habent adfectionem. In enarratione autem tertij diei cùm dixisset: nocte nihil dormiuit, febrisq; ardentis non amplius meminit, demonstrauit nobis ipsam paulo pòst deliraturam. Iure itaq; consequenter inquit:

uit: Quarto delirauit, metus, tristitia, oculus
xter distortus est sudor circũ caput paucus, fri-
idus: phreniticamq; iam hominem ostendit esse,
tq; ad hoc praue valde habere. Cùm autem di-
is tum signis tum symptomatis adiecisset extre-
itatum frigiditatem, magis adhuc quis ipsam
ori expectauit. Et itaq; obijt consequenter di-
is symptomatis, habens quintum & sextum
em. Quæ verò vt fidem his facientia in pror-
hetico scripta sunt, etsi in commentarijs in li-
rum illum factis praua esse priùs demonstraue-
im, memoriæ tamen gratia reuocabo ad memo-
iam & ipsa, quanquam talia scribere negaue-
im. Cùm itaq; dictum sit in prorrhetico: ex lum
orum recursione oculorum peruersio, ob id mu-
ieris huius meminerunt & in ipsius sermone, di-
ctionis prorrhetici. Sunt autem (vt demonstratũ
est) talia omnia praua scientibus nobis in vniuer
sali peruersionem oculorum non bonum esse si-
gnum, siue ex lumborum recursione, siue quouis
modo fiat: malè præterea affectatam esse enuntia
tionem, & ab Hippocratis dictione longè alie-
nam. Non enim dixit: ex lumborum recursione,
sed vt in prognostico, in dictione hac: qui cum fe-
bre circa lumbos & inferas sedes fiunt dolores,
si septum transuersum relictis infernis sedibus
attigerint, lethales admodùm existunt. Neq; ta-
men potest quis in præsenti ægra ascensum ad
caput ostendere redundantium in lũbis humorum

atq; vt hæc temerè quidam interpretum dixerũt, sic & dictionẽ hanc perperàm ex prorrhetico inferunt nunc dictis ad expositionem præsentis ægræ, in qua inquit: Ventris valde rubens proluuies mala quidem in morbis omnibus, non minimè verò in propositis. cùm non dixerit Hippocrates valde rubentem mulieri huic fuisse ventris proluuiem. Absurdius autem adhuc & huius admonent dictionis: in febribus ardentibus cum aliquantula perfrictione, deiectionibusq; aquosæ bilis multisq; oculorum peruersio signum malum, tum aliàs, tum si catochi fiunt. nihilq; referre aiunt vel catochon vel cωma dicas, non cognoscentes Hippocratem distinguere profundum cωma à cωmate vigili. Profundum itaq; cωma communitatem habet ad vocatam catochen ab Archigene & Philippo: non tamen vigilans, quod huic mulieri fuisse aiunt in morbi principio, non quo tempore oculus est distortus. Mirari licet & quòd dictionem vtranq; scripserunt in expositione præsentis ægræ, in qua inquit: ventris valde rubens proluuies, & vbi inquit: deiectionibus aquosæ bilis. neutram etenim ipsarum in muliere hac scripsit Hippocrates, neq; quòd vtram scripserit explicant: præter id quòd neq; eadem deiectio esse potuerit tũ valde rubens, tũ aquosæ bilis. Interferunt autem & alias multas dictiones, vicißim interpretantes tum prorrheticum tum ægros qui in epidemijs narrantur. Sed omnia

quæ

æ perperàm ſcripta ſunt reprehendere non li-t, cùm dicta ſit à nobis manifeſtè ſimul & ab-lutè in commentarijs in prorrheticum factis, ta-um expoſitionum prauitas. Phrenitis, & hoc in-r adſcripta connumeratur, velut & : Cauſus, ntea non in omnibus exiſtens exemplaribus: ne-ue enim in alio quopiam ægroto tale quippiam dſcripſit, neque nunc ipſe inſtituerat morbo-um dignotiones ſcribere, vt in libris de morbis nſcriptis eſt reperire.

Mulierem quæ iacebat in mendacium oro, enixam primùm laborioſè maſcu-um, ignis prehendit, ſtatim inter initia ſi-ibunda, nauſeabunda, ſtomacho doluit, ingua arida, venter turbatus eſt tenuibus & paucis, non dormiuit. Secundo die parũ riguit, febris acuta, parum circa caput fri-gidum ſudauit. Tertio die cum labore à ventre, cruda, multa, tenuia exierunt. Quar to riguit, omnia exacerbata ſunt, vigil. Quinto laborioſè habuit. Sexto eadem, ab aluo liquida multa excurrerunt. Septi-mo riguit, febris acuta: ſitis multa, iacta-tio. circiter occaſum ſudauit per totũ cor-pus frigidum, extremitatum refrigeratio, & non ampliùs recaleſcebant, & rurſus ad noctem riguit, extremitates non recaleſce bant, non dormiuit, parũ delirauit, & rur-ſus celeriter ad mentem rediit. Octauo cir-

ca meridiem recaluit, sitibunda, comatosa, nauseabunda, vomuit biliosa, pauca, flaua, nox inquieta, nõ dormiuit, minxit multũ affatimq́; inscia. Nono remissa omnia, comatosa ad occasum, parùm riguit, vomuit amara, biliosa. Decimo rigor, febris exacerbata est, nihil dormiuit. Manè minxit multum subsidentiam non habens, extrema recaluerũt. Vndecimo vomuit æruginosa, biliosa, riguit non multò pòst, & rursus extremitates frigidæ: ad vesperum rigor, sudor, vomuit multa, nox laboriosa. Duodecimo vomuit multa, nigra, graueolentia, singultus multus, sitis laboriosa. Decimotertio nigra, graueolentia, multa vomuit, rigor, circa meridiem muta. Decimoquarto sanguis è naribus, obiit. Huic per totum morbum aluus liquida, horrens, ætas circa decimumseptimum, Causus.

Siue Athenis in astutorum foro iaceret hæc mulier siue alia in vrbe, alijs inquirendum permittentes, contemplabimur quæ per totum morbum contigerunt, à quibus vt ipsa viueret erat impoßibile. Omnia siquidem ab initio erant lethalia, & magis admiratus quispiam fuerit, quomodo ad decimumquartum suffecerit. Sed mihi videtur ob id ad finem eorum quæ ipsi contigerũt addidisse: ætas circa decimumseptimum. liquet autem vltra id quòd valida esset ætate, & ipsam

per se

er se non fuisse naturæ imbecillæ, aliàs non sufecisset. Nempe cùm neq; aliud quippiam eorum quæ illi facta sunt vtile esset, statimq; secũdo die rursum riguisset, acutè febricitasset, circa caput rursum frigidum sudasset, mox rursus in quarto exacerbata essent omnia, & in septimo rursum riguisset, lingua inaruisset, & acutè febricitasset, habuissetq; præterea extremitates frigidas, neque hæ ampliùs recalescerent, quomodo non debuit ipsa mori prorsus vel nono die vel decimo? Producta est vtique ad decimumquartum diem, propter tum ætatem tum robur naturæ: quæ robur idem declarauit & in decimoquarto die faciens sanguinis eruptionem. Atenim sanguinis vacuatio morbum vtpote maximum sanatura non erat. Demonstrauit autem morbi magnitudinem præter alui symptomata, graueolentia nigrorum vomitu reiectorum. Perpetuò siquidem lethalia sunt graueolentia, vt & ipse in prognostico inquit: Omnes & putres & graueolentes odores in omnibus quæ vomitu reijciuntur, mali. Quod in calce adscriptum est: Causus, similem absurditatem habet scripto ad calcem ante hanc ægram verbo: Phrenitis.

Commentarij secundi in Tertium epidemiorum,
Finis.
*

GALENI IN TERTIVM EPIDEMIORVM HIPPOC. COMMENTARIVS TERTIVS,

*

Ioanne Vassæo Meldensi interprete.

* * *

PRAEFATIO GALENI.

ESTILENTEM *statum hic scribente Hippocrate, quæ ad explicationem dicendorum vtilia sunt, superiùs à nobis elaborata, per capita commemorabo, & ita ad dictiones ipsius perueniam. Primùm quidem quòd κατάστασιν, id est, statum ita consueuit appellare, non solùm temperaturam ambientis nos aëris præter naturam, verùm quoque & omnem cuiusuis rei formam, ad memoriam reuocemus: deinde quòd propter ipsorum in id quod præter naturam est mutationem, in corporibus nostris morbi generentur. Cum his autem & ad memoriam reuocemus quæ in aphorismis*

ipse

se scripsit, ita inquiens: Ex anni conditionibus vt in totum quidem dixerim) siccitates imbribus sunt salubriores, & minùs lethiferæ. Morbi autē in conditionibus pluuijs vt plurimùm fiunt, & febres longæ, ventris fluxiones & putredines. Reuocemus ad memoriam & quæ principium secundi epidemiorum exponens scripsi. Quòd si quis quæ dixi recordatus fuerit, & diligentia adhibita ipsa legerit, ad præsentium expositionem perueniet.

Annus austrinus, pluuiosus, sine flatibus perpetuò.

In primo quidem epidemiorum libro tres constitutiones scripsit: hîc verò vnam hanc quam nunc explicare proposuimus. Sunt verò & secundo epidemiorum tres aliæ scriptæ, sed liber ille non videtur ad inuulgationem ab ipso factus, vt cum primus tum tertius. Neq; verò præscriptum est statim ab initio expositionis eorum quæ facta sunt, verbum constitutio in illis libris, sed planè incipit ab expositione eorum quæ ab ipso narrata sunt & in factis morbis, & in ambientis nos aëris temperamento. In Thaso itaque (inquit) Autumno circa æquinoctium & sub pleiadas aquæ multæ, continuæ, molles, spirante austro. Iuxta rei autem congruentiam à sequentibus duabus constitutionibus incepit. In præsenti verò nomen καταστάσεως *in omnibus exemplaribus habetur, non tamen quo in loco hîc fuerint,*

fuerint, significatur. Nempe cùm communis quædam gentibus multis facta pestis fuerit, narrationemq; in hoc libro faciat, in exemplaribus quidem Dioscoridis non solùm ita simpliciter scriptum est κατάστασις, id est, constitutio, sed additum est calida & humida, in medio paginæ totius scripti: veluti in alijs exemplaribus solùm κατάστασις. Inuenies autem quædam quæ neque in medio adscriptum hoc habent, veluti & alia quæ nullo pacto. Ex quibus suspicari quis poterit non ipsum Hippocratem adscripsisse verbum κατάστασις, sed forsan illos qui & characteras ad finem narrationis ægrorum scripserunt, sed hæc quidem quouis modo habuerint, nullam vel offensam vel opem ad prænotionem vel curationem adferunt. Sed ad illorum expositionem conuertamur, in quibus auxilium aliquod existit. Annus austrinus, pluuiosus, sine flatibus ad finem. Similis huic constitutioni est quæ in principio secundi epidemiorum scribitur hoc ordine: Carbunculi in Cranone æstiui, pluerat per æstum aqua larga & assiduè, fiebant autem magis austro, sed differunt inter se hæ constitutiones, & quòd per totum annum hic dicat talem fuisse ambientis nos aëris temperaturam: in secundo verò, æstate solùm, & quòd adiecit nunc: sine flatibus ad finem, quod nunc non adscripsit. Sed colligat quis ex eo quod adscripsit illo in libro: fiebant magis austro, tale quippiam significari, nempe & hic

hic annum totum fuisse ait austrinum & flatibus carentem, ita intelligentibus nobis, vt totus annus esse & dici posśit flatibus carens, simul & borealis, hoc autem paulò pòst definietur. Reuouemus autem ad memoriam nos multas vidisse in aëre temperaturas, quæ & quietem & tranquillitatem haberent, non tamen inter se similiter, verùm hanc tum mollem tum humidã: illam verò tum siccam tum quippiam frigoris habentem. Hæc itaque exactè serena est, mollis verò nebulosa est, & turbidam constitutionem parit, & australem, & interdum nebularum plenam: contrariam verò huic borealis, & quòd maximè nulla appareat in aëre agitatio. sed exquisitè fuerit quod appellatur nenemon, id est, placiditas tranquillitasq́; eundem enim habere modum videtur aër in mari. nempe vt hic perpetuò quidem est fluxus in profundo maior vel minor, non videtur verò interdum manifestè ob paruitatem, nisi angustus fuerit qui ipsum recipit locus, vt in Chalcide Eubœæ & Meßina Siciliæ videtur: sic in aëre plana quidem immobilitas & stabilitas nunquam esse videtur, occulta tamen interdum propter paruitatem. Nubes quoque & in talibus à vento tranquillitatibus sæpiùs videmus, quæ consistere quidem nobis videntur, sed reuera mouentur. videntur siquidem pòst paulò in altera aëris regione, quod ipsis non contingeret si nullo pacto mouerentur. Talem itaq; quandam

dam

dam & nunc existimare oportet in toto anno fuisse constitutionem, quæ tantùm differt à constitutione quæ fuit in Cranone in secundo libro dicta, quanto diuturnior. Communis tamen in vtraq; constitutione affectus est putredo, communem habens & causam humiditatem cum ventorum carentia. Videtur autem ex materia quidem humida omnis fieri putredo: causa verò effectrice, externo & præter naturam calore, simul verò ab immobilitate augeri. Quòd itaque nihil exquisitè siccorum putrescat, omnes videmus, neque enim lapis, neque fictile, neque aurum, neque argentum, neque æs, neque aliud quippiam tale videtur putrescere. Quòd autem & quæ natura putrescere possunt, plurimùm permanere in temperaturis frigidis videantur, neque hoc quispiam ignorat: adhuc autem magis, vbi talibus flatibus flabellentur. Vestimenta denique aßiduè concutiunt homines, & maximè vbi calidus & humidus aër fuerit, tanquam ipsa putrefaciat immobilitas. Sic & arteriarum motus in animalibus tum alia quædam vtilia, tùm auxilium tale præstant. Dicit autem & Hippocrates ipse in aphorismis, vt superius dixi, in pluuijs fieri putredines. Quòd itaque necesse erat humiditates corporum putruisse, ex his liquet. Deinceps videamus vnumquodque particularium, dictionem ipsius consequuti.

Squaloribus autem superioribus temporibus

ribus ad annum factis, circiter Arcturum, flante austro, pluuiæ multæ.

Didicisti iam in constitutionibus primo libro descriptis permutatam esse ambientis nos aëris temperaturam, ex tum salubri tum naturali sibi ordine: didicisti & qualisnam sit hæc constitutio, & quatuor ipsius esse in id quod præter naturam est, simplices, & quatuor alias compositas transmutationes. simplices quidem sunt iuxta caliditatem solam, & frigiditatem, & humiditatẽ, & siccitatem: compositæ iuxta caliditatem & humiditatem, frigiditatem & siccitatem, frigiditatem & humiditatem, & caliditatem & siccitatem. Nunc itaq; memor eorum quæ didicisti, narrationem factæ constitutionis assequere, dicente Hippocrate: Squaloribus autem superioribus temporibus ad annum factis, deinde ab hoc memorante: flante austro, circiter Arcturum, pluuiæ multæ. Videtur siquidem iam anno superiore non seruata esse exquisita ambientis nos aëris naturalis temperatura, neq; tamen illo in tempore fuit morbus aliquis morborum epidemiorum appellatorum. Nempe & in aphorismis ita ipsum scripsisse didicisti: Constitutionum anni in totum quidem squalores imbribus salubriores, & minùs lethales. Adhuc autem magis nullus factus est morbus eiusmodi, quòd in siccitate tantum euicerit temperaturæ euersio, nulla altera oppositione permutationem accipiente, vt vel calidus,

vel valde frigidus factus esset aër. Sed subita repentinaq; in contrarium mutatio, circiter Arcturi exortum facta esse videtur, præcedit autem exortus ipse paruo spatio autumnale æquinoctiũ. Qualis autem fuerit ab hoc exortu autumnus, deinde hyems & consequentia ipsam anni tempora, dictiones consequuti ipsius discemus.

Autumnus vmbrosus, nebulosus, aquarum copia, hyems austrina humida mollis.

Σκιῶδες, *id est, vmbrosum dixit, acsi dixisset* ζοφῶδες, *quod significat neq;* λαμπρὸν, *id est, neq; lucidum, neq;* καθαρὸν, *id est, neq; purum, neque exquisitè* αἴθριον, *id est neq; exquisitè serenũ. Cõsueuerunt siquidem & qui Asiam incolunt Græci, appellare &* σκιώδη & σκιαρὰ, *omnia quæ ad nigrũ conuertuntur. His autem &* ζοφώδες *nomen inferunt, &* φαιὸν *quod prope nigrũ existit. liquet autem quòd talis aër non fiat sine nubibus multis, & quæ non lucidæ existant. Cõtinebatur itaq; & potentiâ in vmbroso nubilosum. neq; enim, vt didicisti, familiare solùm est Hippocrati tali modo interpretationis vti, sed & plurimis aliorum. Infert autem: hyems austrina, humida, mollis. Sunt qui existimant austrum perpetuò humidum, sed res non ita habet. videtur siquidem interdum siccus esse, quem & appellant idiotæ leuconotum. Et Poëta inquit:* Αὐτὰρ ἐγὼ ζεφύροιο καὶ ἀργέσταο νότοιο, *id est, Ego autem Zephiri & procellosi austri. Purum siquidem*

austrum

austrum, quem absque pluuijs fieri scimus, ita appellauit. Verùm & in primo epidemiorum in prima constitutione Hippocrates ait: Facto autem ductu toto ad australia, & cũ squaloribus. Talis itaque auster interdum quidem & vehemens existit, sed manifestam perpetuò habet motionem. Mollis autem est auster, alius qui insensibilem in aëre habet motum, & in nubibus, & hic quidem calidus perpetuò existit: Leuconotus verò, id est, albus auster, interdum frigidus videtur.

Post Solis retrouersionem multò, propè æquinoctium, postrema hyems aspera, & iam circiter æquinoctium boreas, & nix, sed non multo tempore.

Contrariæ constitutionis pars quædam hoc intercessit, vt ipse inquit, non ad multum tẽpus.

Ver rursus austrinum, sine flatibus, aquæ multæ perpetuò ad canem vsque.

Hyemem simplicem declarauit in scribendo nunc: Ver rursum austrinum, sine flatibus, nempe verbum: rursus, demonstrationem habet mediæ quæ intercesserat contrariæ constitutionis, quòd rursus in eandem redierit temperaturam aëris constitutio.

Aestas serena, calida, magnæ suffocationes, æstusq́; etesiæ paruæ contractim spirauerunt.

Mollities hyemis, & Veris tranquillitas, ex

eodem sunt genere æstatis suffocatoriæ. nam cum æstas naturà perpetuò calida sit, vbi flatuum c... rentia accesserit, suffocatio de necessitate conse... quitur, fit autem hoc, vbi neq; prodromi appella... ti flauerint, neque ipsos consequantur, quos ete... sias appellant. Dissipat autem ipsos & can... exortus, & Hippocrates ipse adscripsit: etesi... paruæ contractim spirauerunt.

Rursus circiter Arcturum cum aquilo... nibus pluuiæ multæ.

Rursus, non ad aquilonem, sed ad aquaru... multitudinem habet relationem. Multitudo ... quidem aquarum in priore Arcturi exortu fu... rat, & sæpiùs in sequenti tempore: Aquilo au... tem rarò spirauit.

Cùm annus fuisset austrinus, humidu... & mollis, in hyeme quidem salubriter de... gerunt, exceptis tabidis, de quibus scri... betur.

Quòd breues omnino fuerunt huiusmodi aq... lones, totam ob id constitutionem ab euincentib... in ipsa, humidam & austrinam appellauit: qu... autem sine flatibus & calidam, mollem appelle... anteà didicisti, sed talis constitutio nunqua... insigniter homines offendit, et si repentina fueri... propter superioris anni squalidi temperament... Cœperunt verò quibusdã tabidæ affectiones, q... scilicet ad affectũ hũc essent idonei. Ipse autẽ qu... in ipsis acciderũt, scribere in sequẽtibus promitti...

An

Ante Ver vnà cum factis frigoribus, erysipelata multa, his quidem cum causa, aliis verò sine causa; maligna multos interemerunt.

A biliosa fluxione erysipelas fieri didicisti, non tamen perpetuò praua & putredinosa existente ipsa, contrario siquidem modo, vbi fluxio benefica fuerit, naturalem in nobis factam habens luteam bilem, erysipelata quidem facere consueuit, nullam tamen ex ipsis inferre læsionem, vbi rectè quis ipsa tractauerit. At nunc talis non erat humor qui genuerat erysipelas, sed malignus, erodensq́; & putrefaciens ex abundantia humidæ ventorũ carentiæ, illis maximè hominibus procreatus, qui natura biliosiores quàm alij essent: biliosaq́; victus ratio succum illum magis coaceruasset, differentiæ siquidem morborum ex ambientis nos äëris temperamento fiunt, propter vniuscuiusq; naturam & diætam, id est, victus rationem, quam rectè valens seruat. Diætam dico, non eam solùm quæ cibis & potibus consistit, sed & in omnibus alijs vt ocio, gymnasijs, lauacro, venere, somno, vigilijs, atque omnibus quouis modo factis in corporibus hominum.

Multis fauces dolebant, vocesque malè adfectæ.

Quibus caput natura facilè replebatur, his nunc succorũ redundãtia repletũ cœpit fluxiones

per fauces in pulmonem & ventrem demittere. Iure autem & talibus voces malè adfici ait, videtur ſiquidem & hoc aßiduè in catarrhis fieri, vbi fauces & guttur abundè madefecerunt.

Cauſi phrenitici.

Cauſi, id eſt, febres ardentes quidem fiebant, billioſa redundantia in hepar & ventrem decumbente: phrenitici verò, ad caput recurrente.

Ora aphthoſa, pudendis phymata, ophthalmiæ, carbunculi.

Horum affectuum quilibet fit quidem & aſſiduè citra malignitatem, vt in eryſipelatis paulò antè dictum eſt. Fit autem & cum malignitate, vt nunc, quoniam putredinoſus erat redundans humor, quapropter in omnibus morbis quos recenſet, perpetuò rei huius admonebo. Neque aphthas ægris fuiſſe intellige, neque aliud quodpiam pathema, iuxta conſuetum modum, ſed cum partium putredine. Memineris autem & communis ſermonis huius, putredinoſum ſuccum ab eadem conſtitutione omnibus factum prehendere, non eaſdem partes, propterea quòd neque omnes natura ſimiliter in tali conſtitutione prorſus haberent, ſed quòd alia inter alias maximè imbecilla.. Aphthæ itaque pueris fiunt in ore aßiduè, quæ ſuperficiaria exulceratio exiſtunt, & quòd partes ipſius omnes mollißimæ exiſtant, veluti muſcoſæ, & præter hæc os etiam eſt prorſus inſuetum tangendis, tum cibis, tum potibus. Cùm itaq;

nutri

nutricis lac acrimoniam quandam habuerit, aphthas parit quæ facilè placantur, si mediocriter quis astrinxerit os infantis. Cùm verò aliquis adfluxerit prauus humor, semper aphthæ malignæ existunt. Carbunculorum adfectus perpetuò periculosus est, veluti à prauis productus humoribus, quocirca & nunc rationabile erat maximè lethalem ipsum fuisse, qui scilicet cum natiua malignitate malignitatem etiam ex constitutione accepisset. Dictum autem abundè de affectus huius generatione, cùm principium secundi epidemiorum explicarem. Cætera dictionis manifesta sunt.

Alui turbatæ, cibos auersantes.

Defluente à capite in fauces prauo humore, quod quidem in pulmonem recessit, tabidosas fecit affectiones: quod verò in ventrem illatum est, deorsum subiens cum morsu, ventris perturbationem fecit, quod manifestauit inquiens: alui turbatæ. In transitu autem viam ventris, in qua vis appetendi consistit, malè affecit: hinc apositiæ, id est, inappetentiæ.

Sitibundi hi quidem, alij non.

Plures ob causas par erat, neque sine siti omnes fuisse, neque sitibundos, videtur siquidem humiditas putredinosa omnibus collecta fuisse, non tamen copiâ æqualis, vel similiter praua. Quosdam itaque sine siti fuisse est possibile, veluti & apositos, id est, qui cibum auersarentur,

propter virtutis potionum appetentis offensam. Quòd autem peßimam hi haberent affectionem, neque ipsis maligna conflueret humiditas, vt mediocriter sitirent, liquidò constat: alios verò sitibundos fuisse constat, confluente scilicet in ventrem succorum malitia, nondum os ipsa ita offendente, vt virtus potionum appetẽs corrupta esset.

Vrinæ turbatæ, multæ, malæ.

Vrinas quidem turbatas fuisse modo eodem intellige, quem paulò antè audiuisti, cùm diceret: alui turbatæ. Nempe quibus deflexit ad renes succorum malitia, necesse his erat vrinas turbari, id est, cum morsu & dolore exire. Quod deinceps scriptum est: multæ, malæ, potest quidem & de vrinis dictum esse: potest & ipsum per se vno tali sermone, symptomatum multitudinem aliquam prauorum fuisse ægris ostendente.

Comatosi plurimùm, & rursus vigiles.

Coma non permixtum vigiliæ, ob humiditatem & frigiditatem cerebri fieri didicisti: vigiliam verò non permixtam comati, ob siccitatem & caliditatem. Nunc itaque auctis succis humiditatem quidem exuperantem habentibus, non tamen acrem omnem, humiditas quidem comatosam affectionem: acrimonia verò ex putredine vigiliam peperit, contrarijs symptomatis ob causas contrarias rationabiliter factis.

Acrisiæ, id est, iudicationum carentiæ multæ: difficiles verò aliæ iudicationes.

Ob succorum malitiam morbi quidam nullo pacto iudicabantur: quidam verò perperàm.

Hydropes.

Pathema quoque hoc fuisse ait nonnullis ex prauorum humorum redundantia. Omnem enim hæc morbum generare potest, alium in alio corpore, & præter ipsorum naturales differentias, & victus rationis dissimilitudinem, vt paulò antè est dictum.

Tabidosi multi.

Dictum à me & anteà quod ex capite defluit in fauces, vbi per guttur in asperã arteriã & pulmonem peruenit, tales operari affectiones.

Morbi quidem qui populariter vagabantur, hi.

Inter epidemios morbos vnus est pestis, vt & in libro de victus ratione in morbis acutis dicebatur. Cùm enim non pestilens morbi modus quis communis populariter vagatus fuerit, sed diuersi generis morbi fuerint. Non enim morbi alicuius nomen est epidemum vel pestilens: sed qui multis in vno loco fiat, hic epidemus appellatur: si verò morbo huic contingat vt multos tollat, pestis est.

Ex singulis subscriptis formis laborabant multi & moriebantur, contigerunt autem singulis horum ita.

Ex eo quod dixit: moriebantur multi, pestilentes populariter vagantes morbos fuisse ostendit. Quòd autem ipsi diuersi generis fuerint, de vno quoque seorsum dicere promittit in sequentibus.

Multis quidem Erysipelas cum occasione ex contẽnendis & valde paruis vlcusculis in toto acciderunt corpore, & maximè sexagenariis circum caput, si etiam parum negligeretur. Multis autem & cùm curarentur magnæ phlegmonæ fiebant. Erysipelasque valde celeriter vbique depascebatur.

Cuius primæ omnino meminit affectionis, iure & nunc primæ particulares scribit differentias, quibusdam quidem accidisse dicens ex paruis ἀφορμαῖς, quas προφάσεις vocauit, id est, causas: alijs inter curandum magnas phlegmonas consequutas, vt depascens plurimùm erysipelas. Pluribus autem circa caput hoc contigisse, quòd repletum maximè hoc fuerat in austrinis & calidis flatuum carentijs. Hoc autem ipsum sexagenarijs magis accidisse, causam habet hanc. Calor externus præter naturam circunstans, causa fuit, ob quam humores in corpore putruerint: vt vtique calor noster, vbi naturalem suam seruat temperaturam, plus sanguinis quàm aliorum humorum facit: cùm verò in igneum magis conuersus fuerit, pallidam & flauam bilem. Calor verò

externo

externus putredinis humorum causa est. Materia siquidem est humiditas: causa verò efficiens, est calor præter naturam. Senes itaque humiditates quidem superfluas perpetuò aceruantes propter naturæ imbecillitatem, adsumentes quoque & ambientis aëris caliditatem, propter factam tunc constitutionem, promptiores iuuenibus ad putredinosam humorum corruptionem fuerunt.

Plurimis quidem horum abscessus in empyemata contigerunt, carniumq́; & ossium & neruorum excisiones magnæ.

Malignitas redundantis humoris ex magnitudine putredinis constitit. Dictis autem consequentia coaptans, ait.

Erat autem & fluxio contracta non puri similis, sed putredo quædam alia, fluxio quoque multa & varia.

Ostendit ipse tibi manifestè, quod iam sæpiùs nos anteà diximus, quòd corporis humores propter humiditatem & ventorum abstinentiam aëris putruerant: atque ob id, pus quidem non genitum fuit. Putrescebant autem à prauis humoribus humidis solidæ partes. Variam autem esse fluxionem ob putrescentium differentiam, est rationi consonum. ob communem enim putredinis causam, vnumquodque putrescentium propriam accipit differentiæ speciem.

Quibus itaq; circum caput horum aliquid fieri contingit, capitis totius facta est

glabratio & menti, ofsiumq; denudationes & decidentiæ,& fluxiones multæ. In febrientibus quidem hæc & non febrientibus. Erant autẽ hæc formidabiliora quàm deteriora. Nempe quibus ad empyemata, id eſt, ſuppurationes talium latitudo peruenit, plurimi horum ſeruabantur. Quibus verò phlegmonæ & eryſipelas receſſerũt, talemq; abſceſſum nullum fecerunt, horum perierunt multi, etſi alia quauis corporis parte errauerint, contigerunt hæc. Multis ſiquidem brachium & cubitus totus circumefſluxerunt. Quibuſdam latera hæc afficiebantur, vel aliquod anteriorum, vel poſteriorum. Quibuſdam totum femur vel tibia denudabatur, & pes totus.

Putredo humorum commune opus habens vt corpora illa corrumpat ad quæ decubuerit, formidabiliorem in capitis partibus habuit phantaſiã, propterea quòd etſi hîc parum in id quod præter naturam eſt deflexerit, plus turpitudinis fiat, quàm in cæteris partibus magnam habentibus in id quod præter naturam eſt conuerſionem, ſemoris ſiquidem, vel brachij, vel tibiæ, vel cubiti excidens cutis, minorem habet viſionem: Si verò capitis crines cum cute deciderint, & multò magis menti cum ipſis, viſio quidem adfectus fit magna: minus tamen periculum, quàm ſi talis adfectus circa pudenda contigerit, vel guttur, vel

thora

thoracem, & principem aliquam partem. Non solùm autem quæ circa caput ita fiunt, formidabiliora magis erant quàm deteriora: verùm & quæ in quauis alia parte ita excidunt. Deteriora enim erant in quibus abscessit humor adfectum erysipelas efficiens, quoniam ad viscera & non ad ignobiles partes secedens, cùm alijs symptomatis febres etiam acutas generabat. Quibusdam verò eorum qui talem putredinem in superficie haberent, & sine febre partes emarcuerunt, & quidam ipsorum ob id seruati sunt, excreta per partes quas ipsa putrefecerat succorum malitia. Oberrabat siquidem, vt ipse dixit, per totum corpus fluxio, id est, citra rationem ordinemq́; & vt contingebat efferebatur, vt nullus Medicus arte prænoscere quò decubitura foret, potuisset.

Erat omnium grauissimum tale, cùm circa pubem & pudenda fieret.

Et absque pestilenti constitutione vbi in his locis vel phlegmone aliqua, vel erysipelas fuerit, facilè putrescit, & affectus consortione superiacentes partes adficit, & ideò sæpiùs cogimur post præcisa quæ putruerunt, locum inurere. Nihil itaque mirum, tali facta constitutione, brachium cubitumq́; & femur, & tibiam, & latus, & caput computruisse, si plurimùm malè afficerentur pudenda.

Vlcera & cum occasione talia.

Hactem

Hactenus sermo ipsi fuit erysipelatis, quæ ob vlcerationem, aut paruam ita aliam externam causam constiterunt. Deinceps verò de his quæ absque tali causa fuerunt, faciet sermonem.

Multis autem, in febribus & ante febrē & à febre contigerunt.

Non ob vlcus his aut propter causam externam manifestam, sed, vt consueuimus dicere, sua sponte prouenit erysipelatum generatio: alios quidem vnà cum febre inuadens, alios subsequutis febribus, aut prægreßis ipsis.

Erant autem hæc, quæ quidem abscessum fecerant, vel ventris perturbatio quædam opportuna, vel bonarum vrinarum excretio fuisset, per hæc soluerentur. Quibus horum nihil contigerat, & latenter euanescebant, lethifera erant.

Paulò antè dicta est causa, propter quam seruarentur magis quibus succorum malitia per putrefactam aliquam partem, vnà cùm illa de corpore conciderit, liquet autem quòd per ventrem & vrinas expurgata, molestiam quidem fecerit, cùm excerneretur, sed corpus totum adiuuerit.

Vere autem valde multis contigerunt erysipelata, permanebantq; & per æstatem & sub autumnum.

Genuit quidem, vt retuli, succorum malitiā difficilè transpirabilis constitutio, quæ humida & calida & absque flatibus esset. Detinebant

autem ipsam in corpore frigora, veluti dictum est & in prima constitutione primi epidemiorũ. Iure itaque varij cœperunt morbi paulò antè dicti. Nunc verò *sermo est Hippocrati de Erysipelatis. Hæc siquidem prima omnia facta, prima & in expositione scripsit. His itaque (inquit) erysipelatis principio Veris factis, nonnulla permanserunt per æstatem & autumnum. Fieri autem potest, vt modo vtroque intelligatur hoc: permanebantq; & per æstatem & sub autumnum, in factis erysipelatis, de erysipelatis quæ fuerunt, vt intelligamus & existentiam ipsorum tunc factorum permansisse nonnullis ad autumnũ vsq;, & factorum generationem, vt scilicet alia quædam in Vere quidem facta fuerint, & cessauerint: alia verò in æstate fuerint, similiter & in autumno, sed melius est iuxta significatum secundum, hoc intelligere. Non enim rationabile est principio veris contitisse erysipelas, & ad autumnum vsque permansisse: prorsus enim in medio tempore hominem sustulisset, si valde malignum fuisset, aut putredine per ipsas putrefactas partes expurgatas, cessasset.*

Multa turbatio quibusdam, & circa fauces phymata, phlegmonæ item linguæ, & circa dentes apostemata.

Pathemata partium percurrit hoc sermone, quæ anteà non memorauit.

Voces & multis indicium præbuerunt

mal

malè affectæ, & distorquentes, primùm quidem tabescere incipientibus, atque etiā causo laborantibus & phreniticis.

Ego quidem & scriptum anteà in ægro ordine duodecimo, in quo ita inquit: δεξιὸς ἰλλαίνειν, id est, dexter oculus distortus, suspicabar veluti interſertum. Nempe Hippocrates Heraclidis filius, cuius & aphoriſmos & prognoſticum eſſe inquiunt, videtur conſuetiſſimis, atque ob id manifeſtis nominibus vſus, quæ Rhetorici politica vocare ſolent, ſed verbum ἰλλαίνειν tale non eſt & ipſo minùs, verbum καταλλαίνειν vel καταλλαίνουσαι, id eſt, diſtortæ, & maximè in vocibus non in palpebris dictum, atque adhuc propter characterem dictionis actiuum non paſſiuum exiſtentem. Melius ſiquidem erat, ſi omnino de voce voluiſſet vti tali appellatione ſcribere καταλλούμεναι, & non καταλοῦσαι, id eſt, diſtorquentes: & longè melius eſt ipſum καταλλαινόμεναι id eſt, diſtortæ, nempe ex ἰλλαίνειν participium iuxta talem dicetur formam, voco autem nunc participium ex Grammaticorum conſuetudine. Intelligentia autem caret de vocibus dictum κατιλλοῦσαι, quemadmodum nonnulli interpretes nos intelligere voluerunt, tanquam inclinet verbum ἰλλαίνειν, ad verbum διαστρέφειν, id eſt, distorquere, nēpe κατιλλοῦσαι, indicat διαστρέφουσαι, κατιλλούμεναι verò, καταδιαστρεφόμεναι. Multa itaq; delicta videntur in vna dictione facta

volen-

volentibus nobis intelligere κατειλοῦσαι, *prout multis interpretum visum est, tanquam à verbo* ἰλλαίνειν *facto nomine. Nempe actiuum est* ἰλλαίνουσαι, *paßiuum* ἰλλαινόμεναι, *& cum præpositione* κατιλλαίνουσαι: εἰλοῦσαι *verò, &* κατειλοῦσαι *ab* ἰλλαίνειν *non videtur factum, sicuti neq;* εἰλούμεναι *&* κατειλούμεναι. *Raro autem admodùm apud antiquos reperiuntur talia tum nomina tum verba. dico autem* ἰλλαίνειν *&* ἴλος, *à quo & Sophron videtur fecisse comparatiuum appellatum apud Grammaticos* ἰλλότερον τὰν κύονα. *Melius itaq; est dicere siquis & de talibus voluerit nugari, non* ἀπὸ τοῦ ἰλλιώσεως *factum* τὸ κατειλοῦσαι, *sed ab alio quodam quo & Plato & Antiphon vsi esse videntur. Plato autem ita in Timæo.* Τοῦτο δὴ πᾶν τὸ δέρμα κύκλῳ κατακεντοῦντες πυρὶ τὸ θεῖον, τρωθέντος δὲ, καὶ τῆς ἰκμάδος ἔξω διὰ αὐτοῦ φερομένης, τὸ μὲν ὑγρὸν καὶ θερμὸν ὅσον εἰλικρινὲς, ἀπῄει· τὸ δὲ μικτὸν, ἐξ ὧν καὶ τὸ δέρμα ἦν, αἰρόμενον μὲν ὑπὸ τῆς φορᾶς ἔξω μακρὸν ἐγίνετο, λεπτὴν τάσιν ἔχων τῷ κατακεντήματι. Διὰ δὲ βραδυτῆτα ἀπωθούμενον ὑπὸ τοῦ περιεστῶτος κρύους, πάλιν ἐν τοῖς ὑπὸ τὸ δέρμα εἰλούμενον, κατερριζοῦτο. i. *Hanc omnẽ cutẽ vndiq; pupugit percußitq;, per cutis inde sauciæ rimulas humor effluxit, quod quidẽ illic humidũ calidũq; syncerũ erat, abijt: quod verò ex ijsdẽ quibus & cutis, erat permixtũ, sublatũ quidẽ à corruptione, & extra productũ, in lõgũ extẽsum est,*

tenu

tenuitatem punctationi penetrationiq; æqualem
habens. sed propter tarditatem à circunstante
frigore repulsum, rursusq; sub cutem reuolutum,
radices egit. Videtur siquidem pro κατακλειόμε-
νον *vel* ἀπωθούμενον, *vel in profundum* ἐνειλού-
μενον, *id est, occlusum, vel retusum, vel in pro-*
fundum repulsum, hîc fuisse vsus nomine εἰλού-
μενον. *Iuxta quod significatum videtur & hæc*
oratio ab ipso scripta esse: γῆν δὲ τροφὸν μὲν ἡ-
μετέραν εἰλουμένην τε περὶ τὸν διὰ παντὸς λό-
γον τεταγμένον. *id est, terram autem nutricem*
quidem nostram, quæ retrahitur ad perpetuò or-
dinatam rationem. Sic & apud Antiphontem
in secundo de veritate reperire est scriptam ap-
pellationem in hac dictione. ὅταν οὖν γένωνται
ἐν τῷ ἀέρι ὄμβροι τε καὶ πνεύματα ὑπεναντία
ἀλλήλοις, τότε συστρέφεται τὸ ὕδωρ καὶ πυκ-
νοῦται κατὰ πολλά. ὅ, τι δ' ἂν τῶν ξυμπιπτόντων
κρατήσῃ, τοῦτ' ἐπυκνώθη καὶ συνεστράφη ὑπό τε
τοῦ πνεύματος εἰλούμενον, καὶ ὑπὸ τῆς βίας, *id*
est, Cùm itaq; fuerint in aëre tum imbres tum
venti inter se contrarij, tunc cogitur aqua &
valde inspissatur. quod autẽ coëuntibus superius
fuerit, hoc densatur cogiturq;, & vento conuolu-
tum & à vi. Nempe & is per vocem εἰλούμενον
videtur indicare κατακλειόμενον *vel* συνειλού-
μενον εἰς ἑαυτὰ, *id est, occlusum, vel in se contra-*
ctum. An ne & in proposito nobis ad expositio-
nem libro, quod de vocibus scripsit κατειλῆσαι, *ta-*

le aliquod significatum indicet, voces veluti κατακλειομένας, vel ἐνειλημένας, id est, occlusas vel coactas, vt intelligamus dictionem dictam esse de vocibus exire non valentibus, vt in his qui gracilem vocem habent & quæ vltrà progredi nequit? an & hoc valde prauum? potuit siquidem ἰσχομένας, vel ἐπεχομένας, vel βραδυνούσας, id est, retentas, vel hærentes, vel cunctantes, vel quippiam tale scribere, qui indicare voluerit hominem ita voce esse impeditum, vt vix loqueretur. Iam licet & in præsenti dictione intelligere vocem dici velut δεδεμένην, id est, vinctam παρὰ τὸ δεσμὸν, id est, à vinculo, Poëta vtiq; ostendente sese dixisse ὑπὸ τῶν δεσμῶν, id est, de vinculis: ἴλλασιν οὐκ ἐθέλοντα, βίη δήσαντες ἄγουσιν, id est, vinculis reuinctum, vi inuitum abducunt. Liquet autem quòd & hîc melius erat scriptum fuisse κατειλουμένας, & nõ κατειλοῦσαι. Hic quidem communis est omnis expositionis lapsus. nam quicquid statuat quis ex verbo κατειλεῖν significari, affectionem actiuam non paßiuam ostendit. Et ob id maximè quis vocem non esse Hippocratis suspicatus fuerit: neq; enim ita imperitus enunciationis Hellenicæ erat, vt in ipsa peccaret puerorum instar qui modo discere cœperunt. Videtur siquidem adfectus aliquis vocis significari ex hoc vocabulo κατειλουμέναι. Præterea etsi κατειλουμέναι scripserimus, non est tamen iuxta morem Hippocratis insuetis & raris nominibus

vti. Sunt qui διεστραμμένον, id est, distortum significari patant. sed hoc pugnat cum eo quod in prognostico ipse διάστροφον interpretari volens, ita scripsit: Si verò & flexa fuerit palpebra, vel labrum, vel nasus. At in vocibus neque καμπύλον, id est, flexum, neque aliud quippiam ex dictis dici debet. Quare quidam eorum qui librum sunt interpretati, dictis omnibus damnatis, pro vocabulo: voces, linguæ scribunt, intelligere volentes κατεχούσας linguas, veluti καταδεδεμένας, id est, deuinctas, & δυσκινήτους, id est, quæ ægrè mouentur. debuerunt autem ipsi vt vocabulum voces in vocabulum linguæ permutauerunt, ita & participium κατέχουσαι in participium κατεχούμεναι permutare, & potiùs quàm verbum voces. Sed iam satis sit mihi de voce κατέχουσαι, nihil nos insigniter, neque si inuenta fuerit, iuuatura. sat est enim solùm scire hîc generatim tum dictum tum intellectum, nempe quòd propter factam ipsis à capite destillationem læsæ fuerunt vocales partes, & voces malè adfectæ fuerint. Quòd enim in constitutionibus humidis & calidis caput repletum fluxione, ad partes tum ventris tum thoracis demittat, scire est commodum, primùm quidem discernendi causa, án ne alia quædam causa talem affectum ægris fecerit, an ex epidemijs sit morbis: deinde vt caueatur ne talis sit affectus, nempe qui ambientis aëris offensas præuiderit vbi

&

& quomodo fiant, euitare poterit, totam victus rationem contrariam vincenti constitutioni efficiens. imò & si prædicere futura volueris (nempe & hoc nobis vtile est, vt in præfatione prognostici demonstratum est) etiam in hoc tibi laborandum est, vt affectus qui in corpore fiunt, ex ambientis constitutionibus omnibus cognoscas. Contenti itaq;, vt dixi, quòd læsæ voces fuerint, & relicto verbo κατεαλοῦσαι, quod ipsi continuum est, contemplabimur. Primùm siquidem ait tabidosis incipientibus adfuisse tale symptoma: ab ipsis autem, & causosis & phreniticis. Existimandum itaque tabidosis quidem ex affectus ratione ipsum adfuisse. nempe cùm multas alias causas & affectiones sequitur phthisis: non minùs autem illis, & propter catarrhum ex capite, quem potißimùm vocis mala affectio consequitur. Causos verò phreniticosq; propria quidem ratione non sequitur tale vocis vitium, quale tabidosos incipiẽtes. Quoniam verò in constitutione hac calida & humida & ventis destituta continuè facta, caput pati contigit tale symptoma propter communem causam, non propter propriam ipsius affectus apparationem, phreniticos est consequutum & causosos. resiccantur siquidem potiùs in ipsis, non madefiunt vocales partes, veluti in præsenti constitutione. Vox itaque clangosa quidem & acuta fit propter instrumentorum voci deputatorum siccitatem: rauca

verò ob humiditatem.

Cœperũt itaq; & causi & phrenitica ante Ver post facta frigora, & plurimi tunc ægrotauerunt. Acuta autem his & lethalia contigerunt.

Factam anteà ex aëris temperamento humorum putredinem, rationabile erat ob frigus factum in fine hyemis in profundum repulsam, morbos erysipelatis similes peperisse. Alios itaq; quosdam huius generis exponet, & hos ordine primos ab erysipelate iam scribit. Hæc autem erant tum causosa tum phrenitica, communem quidem habentia causam: sed locis patientibus differentia. Nempe quibus in locis tum hepatis tum ventris, & maximè oris ipsius, decubuit succorum malitia, his causosi morbi conciderunt: quibus verò in cerebrum illata est, morbi phrenitici.

Erat autem causorum factorum constitutio hæc: Incipientes comatosi, anxij, horrentesq;, febris non acuta, neq; valde sitibundi, neq; deliri.

Quæ causis fuerunt symptomata, ob constitutionem non propter adfectus rationem hæc annotantur: & ideo perperàm pro κωματώδεις, id est, comatosi, quidam καυματώδεις, id est, caumatosi siue æstuosi scripserunt. proprium siquidem hoc causorum est, quibus & sitire citra quietem, & nullum aliud ferè quis peculiare dixerit esse febrium ardentium signum: verùm ex duobus his

suff

ſufficienter compleri dixerit, ſitim irrequietam & caliditatem perurentem ſentientibus ægris. At tunc conſtitutio quæ humiditate multa caput repleuerat, comatoſum vel omnibus vel plurimis quouis modo laborantium, intulit ſymptoma in morbi inuaſione: ſuccorum malitia eò acritudinis nondum deducta, vt vigilias vehementes & deliria & phrenitidas concitaret. Cωma itaq; raro admodùm fit febribus ardentibus: inquietari verò ſiue anxium eſſe, valde ſæpe: non tamen inſeparabile eſt vt prædicta duo, tum ſitis inquieta tum caliditas deurens. Horrentes verò ſæpius fiunt qui cauſo afficiuntur, quare & hoc ſignificatum eſt. Quod autem deinceps eſt ſcriptum quidam ſimpliciter ſcribunt abſque negatione: febris acuta, quidam cum negatione ita: febris non acuta, ab aliqua vtrique ratione probabili differentem habentes ſcripturam: hi quidem abſque negatione, quòd inter inſeparabilia ſit cauſoſi morbi febris acuta, veluti & ſitis: alij autem & ob idipſum ſcriptum eſſe dicentes cum negatione, quòd rarum quippiam & admirabile ipſis contigerit, veluti & cωma & febris. nempe & ab his illum quoque ſcripſiſſe aiunt: neque valde ſitibundi. quanquam & ſymptoma hoc febrium ardentium maximè ſit proprium. Vt itaque non valde ſitibundi erant, ſic & ipſos non valde acutè febricitaſſe par eſt. forſan autem & ſcriptum ab Hippocrate: febris non valde acu-

ta, à falso eo qui primum exscripsit, mansit erratum. Oritur rursus non parua de omnibus signis pathognomonicis quæstio. Nam si poßibile sit interdum vt non præsentibus ipsis affectus species seruari poßit, alia à pathognomonicis certiora nobis erunt ad affectuum dignotionem. quod si statuerimus, conuenienter quis volet quidem illa pathognomonica appellare. quæ autem anteà vocabantur pathognomonica, simul aßidentia: quorum hæc quidem inseparabilia existunt, & (vt quispiam dixerit) ipsius substantiæ adfectus compositoria. simul aßidentia verò, ex his quæ vt plurimum ipsis fiunt, existunt. Si itaque æger non sitibundus fuerit, neque valde acutè febricitauerit, ex quónam adhuc indicio dicemus esse morbum Causum? nempe etsi valde multis eorum qui causò afficerentur anxios esse contigit, non tamen hoc adfectus proprium existit, multi siquidem & alij qui quouis modo laborãt, assosi fiunt, id est, anxij. Neq; itaq;, quòd nõnullis placuit tales dubitationes existimantibus effugere, & nobis erit dicendum ex his quæ deijciuntur, maximè cognosci causum dicentibus. neque enim mera biliosa in solis causis alui excernunt, neque solis his adest colliquatio: sed sunt quidem & hæc symptomata & maligna & vrentium febrium, excernentes tamen ipsa, multi & mediocriter sitiunt, & febris caliditates sustinent. In præsenti verò constitutione neque

tales

tales erant deiectiones. alui siquidem (inquit) turbatæ erant plurimis horum deiectionibus crudis, tenuibus. Videtur itaque Hippocrates causum dignoscere, & sitis aßiduitate & vrente caliditate: veluti phrenitim, delirij aßiduitate. Sic enim etsi non admodùm sitibũdi ægri fuerint, aut non admodùm vehementer vrantur, per totum verò morbum dicta duo fuerint symptomata, causus esse morbus dicetur. & fiet quidem aliqua ipsa calidior febris, ita vt corpus colliquet, & deiectiones pariat biliosas & colliquatorias. sed non dicetur causus, nisi permanentia habuerit per totum morbum dicta duo paulò antè, irrequietam sitim quantumlibet biberint, caliditatemq; iniucundam & causosam & anxiam. Adest itaque ipsis & multa quæ vehementißima sit sitis, & febris maximè vrens. Raro autem quemadmodùm nunc cum febris non exactè acuta esset, neque valde sitibundi ægri erant. quæ ob id ipsum annotauit, veluti & quòd nullo pacto essent deliri: quoniam & hoc causis contingit. Quod autem paruæ dementiæ signum sit τὸ παράληροι, id est, deliri, priùs est dictum.

A' naribus pauca stillarunt.

Hoc est, ex his quæ malignis causis superueniunt sicut sanguinis eruptio non malignis. Sed, vt summatim dicam, omnis stillatio à naribus prauum est signum, vt didicimus.

Accesſiones plurimis diebus paribus fiebant.

Inter rara quoq; & hoc eſt. Videntur ſiquidem & cauſi & omnes ipſis ſimiliter valde acuti morbi, acceſsiones in diebus imparibus habere.

Circa autem exacerbationes obliuio, remiſsio & priuatio vocis.

Obliuio & manifeſta eſt, & ſæpiùs ex perniciosis eſſe eſt demonſtrata. ἄφεσιν verò, id eſt, remiſsionem, velut tum exolutionem tum reſolutionem omnium partium corporis, ipſum dicere par eſt, vbi ſimiliter reſolutis proiectæ videantur. Quòd autem hoc & perniciosum ſit, didiciſti: veluti & de alijs omnibus ſymptomatis quæ in libro ſcripta ſunt, vt in ipſo ſolùm exponere oporteat quæ non manifeſtè dici videntur, ad memoriam ſolùm reuocatis quæ alibi demonſtrata ſunt, & doctrina ipſorum non per diſcurſum facta.

Pedes ſummi, manusq; his frigidiores quidem, & multò maximè circa accesſiones, rurſusq; tardè & non bene recaleſcebant, rurſusq; mente conſtabant & loquebantur.

Varietatem factorum ſymptomatum his qui tunc fuerunt morbis exponit quæ omnia praua exiſtunt.

Detinebat eos cωma aſsiduè non ſomniculoſum, aut vigiles erant cum laboribus.

Manife

Manifestum quoque est & hoc, ei qui scriptorum meminit & in libro de comate, & in superioribus commentarijs. vbi enim ægri vigilare quidem non possunt apertis oculis, conniuentes verò ipsi spe dormiendi vigiles permanent, tale vocamus non somniculosum coma: si verò & labor aliquis ipsis adfuerit, manifestè vigilabunt magis qui ita habent, vt neq; in opinionem somni leuis perueniant. Fit autem & tale quippiam ita comatosis, vt in medio consistant, tum exquisitè vigilantium, tum dormientium.

Alui turbatæ plurimis horum, deiectionibus crudis, multis, tenuibus.

Liquet quidem & ex his non animum convertere ad deiectionum speciem in morborum causorum dignotione. Crudas itaque dicit & tenues deiectiones fieri tunc causo laborantibus: neque biliosarum merarum, neque colliquationum meminit, quæ nonnulli existimant febrium ardentium maxima signa esse.

Vrinæ tenues, multæ, nihil iudicatorij, nihil commodi.

In expositionibus de vrinis consueuit vbi quæ contigerunt scripsit, ipsis non ampliùs adijcere, vtrum boni alicuius vel mali sint signa, meminisse nos existimans eorum quæ didicimus in prognostico in vniuersum, de vrinarum tum malitia tum bonitate. Hic itaque videtur mihi adiecisse, quanquam præfatus ipsas tenues, quòd ipsis

adſcripſit multas, memor ſiquidem quòd & per vrinarum multitudinem ipſe nos docuit fieri interdum iudicationem, indicauit nunc quòd etſi multæ eſſent ipſæ, tamen nihil erat iudicatorium neque bonum, neque enim expurgans corpus & mouens quæ moleſta erant, videtur nunc natura vrinarum multitudinem peperiſſe: ſed vt didiciſti tum ſudores tum deiectiones, interdum quidem vt ſymptomata redundantiæ prauorum humorum corporis excernere, interdum verò expurgante ipſa natura: ita nunc & vrinæ, redundantis ſeroſæ humiditatis in corpore ſymptomata exiſtunt. Ob id itaque ipſis adiecit, nihil iudicatorij, nihil boni: excernebantur enim vel propter multitudinem immoderatam, nequeuntibus ipſas continentibus partibus continere, vel propter morſum fortem infeſtatis, atque ob id ad excretionem ſuſcitatis. talia autem in eadem conſtitutione erant, & quæ per ventrem excernebantur, vt dictum eſt. Et certè ſudores proportionabiliter ipſis erant.

Neq; iudicatorium aliud ita habẽtibus apparebat, neq; probè ſanguis erupit, neq; abſceſſus alius conſuetus iudicatorius fiebat, moriebaturq; vnuſquiſque ſi contingebat, errabundè, plerunque circa iudicia; quidam longiùs, à quibus ſudores multi.

Habentibus itaq; perniciosè contigerunt hæc,

quæ

quæ hîc tibi commemorauit perniciosè habentium febrientium causosè symptomata. Audiuisti autem iam anteà frequẽter propter quid vnumquodque prædictorum perniciosum existat.

Similia & phreniticis.

Vbi sermonem de causo compleuit, ad ea quæ phreniticis contigerunt, transit. Mentem itaque conuertamus hîc ad dictiones ipsius.

Non sitibundi valde erant hi.

De phreniticis est sermo. Non sitibundos autem ipsos fuisse ait non ita, propterea quòd multam humiditatem redundantem in ore ventris haberent: quòd quia quæ paterentur intelligentia non assequerentur, & extincta ipsis esset appetens stomachi facultas.

Nec phreniticorum vllus valde insaniuit, vt in aliis: sed alia quadam cataphora segni grauiter interibant.

Si non prædixisset: nec phreniticorum vllus valde insaniuit, sed simpliciter dixisset tunc phreniticos cataphora segni periisse, verisimile erat intelligere facta ipsis in lethargum conuersione, ita periisse: prædicto verò: nullus valde insaniuit, rationabilius est ipsos cum cataphora periisse manentes phreniticos. In hoc enim solo quòd continuè insit cum febre phrenitim intelligimus, nullo alio à mania differentem præterquam febre. Ambæ siquidem mentis noxiæ sunt.

verùm

verùm ſine febre eſſe mania adfectorũ proprium exiſtit: veluti cum febre eſſe, phreniticorum. Nihil itaque mirum, collectis in corpore crudis humoribus, quæ deijciuntur indicaſſe comatoſos ſimul & deſipientes fuiſſe, comatoſos quidem propter tum multitudinem tum frigiditatem crudorum humorum: deſipientes verò, quòd putreſcentes acrimoniam & caliditatem generarent.

Erant autem & aliæ febres, de quibus ſcribetur.

Memores autem ſimus quòd vbi præfatus eſt: Erat autem conſtitutio factorum cauſorum talis, quam & enarrauit, deinde omnia quæ ipſis contigerunt, & poſt hæc vbi rurſus dixit: ſimilia & phreniticis, deinde & completo de his ſermone omni conſequenter intulit: Erant autem & aliæ febres de quibus ſcribetur. Oſtendit enim ex hac dictione febrium ſpeciem cauſum eſſe & phrenitim, cauſum quidem qui aßiduam habuerint ſitim cum aßiduo & multo ardore: phrenitim verò, quòd continua ſit, & vnà cum continuo fiat delirio.

Ora multis aphthoſa, vlceroſa, fluxiones circa pudenda multæ, vlcera, phymata extrinſecus, intrinſecusq; ad bubonas.

Dixit quidem anteà & de his, ſed in particulari de vnoquoque agit. Eryſipelatum generationes ad autumnum vſque procedere fatus, manifeſtè & de his quæ nunc poſt ipſa ſcribuntur

tur omnibus idem oſtendit. Ob id itaque rurſus eorundem meminit.

Ophthalmiæ humidæ, longæ, diuturnæ, cum doloribus adnaſcentiæ palpebrarum internæ & externæ, viſiones corrumpentes, quas ficos nominant.

Redundantis humoris ſuperfluitas duplicem videtur habere ſpeciem in ea quæ circa craßitiem & tenuitatem eſt differentia, vt conſueuit ferè perpetuò fieri in humidis & vento deſtitutis conſtitutionibus. Niſi enim peculiaribus quis gymnasijs vſus flabellauerit, atque vnà perpurgauerit, & corpus mouerit, copiam humorum tum craſſorum tum tenuium aceruat, craſſorum quidem propter otium: tenuium verò & aquoſorum, quia nō fuerint vacuati. Tenuitatis itaque ipſorum coniecturæ, & ventris deiectiones tenues, & vrinæ tales effectæ: craßitiei verò, quòd omne productum fuerit, & cwma plurimis ſimul aßidens. Iure itaque quibus horum in oculos irrepſit copia, humidas quidem ophthalmias ob tenuitatem peperit: palpebrarum verò adnaſcentias, ob craßitiem. nempe cum in oculos fluat humor, quod excernitur quidem humidum, parit ophthalmias humidas, id eſt, cum rheumate humido & aquoſo: craßius verò adfectis partibus infarctum, tumentes eminentias, quantum verò craßi humoris in oculorum profundo erat, dolores peperit.

Enaſc

Enaſcebantur & in aliis vlceribus multa,& in pudendis.

Quæ ob materiæ craſsitiem palpebris enaſcebantur,non hîc ſolùm , verùm quoque & in pudendis ait fuiſſe:& ſi pars aliqua alia fortè vlceraretur,craſsitie humorum,vt dictum eſt, tales enaſcentias efficiente. vocat autem ipſas vulgus μύκητας,id eſt,fungos.

Carbunculi æſtate multi,& alia quæ putredo vocatur.

Et quòd cunctaretur quidem in toto corpore ſuccorum malitia,putredo augebatur. Aeſtate verò appetente , neque ipſa anniuerſarios habente,ad ſummum magis perueniebat,& ob id morbi calidi plures & maligniores prioribus fiebant. Eſt ſiquidem demonſtratum ,carbunculum ex calida quidem ignitione , craſſa verò ſubſtãtiâ materia,generationem habere.

Puſtulæ item magnæ.

Conſtat à verbo ἐκθύειν,quod eſt ἐξορμᾶν,id eſt , erumpere , appellationem ἐκθύμασι , id eſt, puſtulis fuiſſe , de ſponte efflorefcentibus in cute. Generatio autem ipſis eſt ex ſuperfluis videlicet humoribus : qualitatem quoque conuenienter ſequitur , humoribus quidem tenuibus vlcerationes magis quàm tumores parientibus: craſsis verò cutem in tumorem attollentibus. Liquet autem eiuſdem eſſe generis cum prædictis & quæ in palpebris enaſcuntur vlcera , & quæ nunc in

tute generationem habent spontaneam.

Herpetes multis magni.

Magnos vocauit, vel quòd multum loci occupauerint, vel quòd cum erosione maligna fuerint. vtrunque autem consequitur dictam in succis affectionem.

Quæ ad ventrem spectant, multis multa & nocua contigerunt. primùm quidem tinesmi multis cum dolore, plurimis autem pueris, omnibusq; impuberibus, atque horum peribant multi, lienterici multi.

Et propter ætatis humiditatem, & quòd plura ingerentes pueri, cibos sæpiùs corrumpant, iure tinesmis corripiebantur. Est autem & maximè tum dolorosus, tum molestus hic affectus, dolorosus quidem, propter tensionem: molestus verò, propter assiduitatem desidentiæ. In præsenti verò constitutione plethorica simul & cacochymica dicta, multò magis lienterici fiebant. debilitata siquidem retentrice facultate, lienterias fieri didicisti. Vt itaque facultas ventris nutritiua extincta erat, ob quam & summè cibos auersantes factos paulò pòst ait: sic & retentricem læsam fuisse par est.

Dysenteriosi, neq; hi valde laboriosè.

Consequens erat inferre prædictis quibusdam non laboriosè ægrotantibus, prædictus verò

verò est nullus talis: sed contrarium potius, superioresq; omnes, & ante lientericos dicti tinesmosi laboriosè ægrotarunt. An'ne itaque dictio vitium habet qualia multa alia in libris multis à primo scriptore errante vitia seruata sunt? meliùs siquidem erat vt scriptum esset: & hi valde laboriosè. Sunt qui aiunt dici orationem: neque hi valde laboriosè. acsi diceres: multi dysenteriosi non fiebant, volente viro significare ex verbo ἐπιπόνως, generationem morbi, non modum: alij quòd dysentericis citra dolorem infestatis deinceps dicitur, ob id inquiunt orationem: neque hi valde laboriosè, ab ipso adiunctam, intelligentibus nobis lintericos de necessitate citra dolorem esse.

Biliosa verò, & pinguia, & tenuia, & aquosa, multis quidem in morbo ipso tali decubuerunt, & sine febribus, & in febribus, cum dolore tormina, sursum reuolutiones, malignæ, multorum tum euntium tum suppressorum pertransitus quæ exibant, dolores non tollebant, & multæ corporis partes patiebantur.

In præsenti sermone omne morbi genus constitit, quoniam natura differunt inter se homines & ætatibus & victus ratione. alius itaq; alium habens redundantem humorem, à constitutione hunc inauxit, vt demonstrauimus. deinde putredine superueniente iuxta aceruatorum humorum

different

differentias, variata est putredo, cùm verò ipsa deferretur per vnumquemque partium locum natura debilißimum, multis ita partibus pati contigit, quòd multi homines valde essent. Rationabile itaq; erat natura biliosis, & florẽtibus ætate, & curis deditis, atque his qui in operibus & rebus sese fatigarent, hæc redundasse. Pinguia verò colliquationis signa esse ipse ostendit: aquosa verò tenuis & serosæ humiditatis. Multis autem ait hunc ipsum adfuisse morbum, id est, talia deijcere, nempe & absque febribus, quibusdam hoc fuisse ait. Pertransitus verò, hoc est, vacuationes ipsis contigisse, multis eũtibus & suppreßis, quod significat acsi dixeris, multis adhuc & in corpore manentibus, non minùs & vacuationes fuisse multas, ob id neque exeuntia soluere dolores, nempe quomodo soluere poßint ipsa, multis adhuc retentis?

Oblata ægrè admittebant nempe purgationes plurimos lædebant. Horum autem qui ita habebant, multi quidem citò moriebantur, multis verò & longiùs malum protrahebatur.

Προσφερόμενα, id est, oblata dicere potest, & cõmuniter auxilia omnia, & propriè quæ eduntur & bibuntur. Purgationes verò, quarum meminit, inter vtraque statui possunt. Quòd autem auxilia ita habentes non iuuerint, manifestum est, etsi nihil ipse dixisset, multis siquidem pereun-

tibus, nihil omnibus ipsis conferebant auxilia.

Vt autem in summa dicam, omnes & qui longis morbis & qui acutis vexabantur, ex alui vitio maximè moriebantur. Omnes enim venter sustulit.

Et apud nos facta pestis illa longissima ex vacuatis per ventrem, ferè omnes sustulit, erant autem colliquatio quæ excernebantur, atque hoc videtur inseparabile esse symptoma pestilentis febris propriè appellatæ, prehendente & ipso mortales citra pestem.

58. Omnes autem cibos auersabantur, atq; ex omnibus præscriptis in quos aliquando incideram, multi maximè hi, atque alij ex his & ex aliis qui perniciosè habebant.

Symptoma quoque hoc omnes qui in nunc facta longa peste erant prehendit, atque ob id plurimis mori contigit. Fortiores itaque, qui seipsos cogentes, ingerebant qui administrabantur cibos, omnes ferè seruati sunt: plurimi verò mori elegerunt potiùs quàm aliquid ingererent. Hæc itaque visa sunt contigisse his qui tunc vitio ventris maximè ægrotauerunt, nempe & huius opus est ciborum appetentia.

Sitibundi alij quidem, alij non.

De his qui citra febrem ob ventris turbationem, vt ipse vocauit, infestati sunt, sermo ipsi nunc est, manifestum autem ex his, quæ ipse inferens, dixit: Ex his qui febriebant, & alijs, null

nullus intẽpestiuè. Cōstat autẽ ex his quæ diximus suprà, propter quid neque sitibundi omnes erãt, neq; siti vacui, craßities siquidẽ humorum, & tenuitas aquosa aceruata est, frigida quidem ambo per suam naturam, sed ex putredine ascititiam caliditatem accipientia. In quibus itaque iam putredinosum calidum euicerat, hi sitibundi erant: in quibus autem nondum, etiam hi rationabiliter siti erant vacui.

Ex febrientibus & aliis nullus intempestiuè.

Vbi in priore dictione dixit de ventre molestatis, quòd alij quidem sitibundi erant, alij non: nunc iam & de his qui simul cum febre laborabant, ait, nullum fuisse sitibundum valde vehementer, neque vt Medicis non crederet. Hoc autem factum est, quòd non in ventrem ipsorum tantum ichorum putredinosorum conflueret vt prædictis.

Vrinæ autẽ multæ quidẽ, sed quæ exhibant, non ex ingestis potibus, sed multùm excedebant. Vrinarũ verò exeuntiũ multa quædam erat malitia. neq; enim crassities, neq; concoctio, neq; purgatio bona. Nempe in multis per vesicam purgationes bonæ factæ, bonum futurum: plurimis verò colliquationem ostẽdunt, turbationemq; & dolores, & diuturnitates, & acrisias.

Manifesta omnia sunt dicta, & memoriam non expositionem requirunt. Ipse enim manifestè demonstrauit in antecedente libro, quem percurri, quòd interdum ratione symptomatis vacuentur vrinæ, veluti, tum sudores, tum vomitus, & quæ per ventrem subeunt.

Comatosiq; erant, & phrenitici, & causo laborantes, atque etiam in aliis morbis omnibus maximis, quòd cum febre essent.

Coma effecit materiæ crassitudo, & maximè illis, in quibus caput passum est. Patitur autem phreniticis quidem, prima ratione: Causis verò, ex accidenti, nempe caliditas febris ad caput prauos humores sursum euehit, redundabant autem nunc crudi & frigidi.

Perpetuò autem plurimos graue coma consequebatur, vel tenues & parui somni dormientibus erant.

Coma graue, excitatu difficile intelligere oportet: tenues autem & paruos habere somnos, contrarium est. Fiebat autem primùm quidem quibus crassities & copia materiæ frigidæ esset: secundùm autem, quibus tenuitas putrefacta.

Multæ & aliæ febrium populatæ sunt formæ, tertianarum, quartanarum, nocturnarum, continuarum, longarum, errabundarum, implacidarum, inconstantium.

Propter varietatem contristantium humorũ, tum alij morbi, tum febrium formæ plures contigerunt.

gerunt. Meminit autem & intermittentium quidem, quæ omnes tres ſunt, quotidianarum, tertianarum, & quartanarum: tertianarum quidem & quartanarum nominatim primùm, quotidianarum verò, cùm inquit:nocturnarum. Duplici enim exiſtente ipſarum differẽtia, quatenus aliæ quidem nocte exacerbant, aliæ verò diu, atque ob id appellationes inde nactæ ſint:differentes, earum quæ tunc redundarunt mentionem fecit Hippocrates, quæ nocturnæ ſunt. Simus itaq; etiã memores, quòd cùm in primo epidemiorum & ſecundo multos ægros memorauerit ſeorſum, & conſtitutiones totas expoſuerit, nuſquam tamen quintanam, vel ſeptimanam, vel aliam quandam multorum dierum febrem ſcripſit:ſicuti neque in tertio epidemiorum, neque in ſuperioribus, neque in ſequentibus ad finem vſq;, ex quibus ſubit mihi ſuſpicari de his quæ in primo libro epidemiorum ſcripta ſunt, quòd interſerta videantur, vbi vult & alias quaſdam eſſe plurium dierum quàm quartana ſit, febres. In prædicta verò dictione propriam appellationem ſcripſit, veluti continuarum, ſpecies autem omnes ipſius perſecutus, deinde communi appellatione continuas demonſtrauit, inter quas prædixit & cauſos & phrenitidas. Deinceps autem & longarum, & errantium ſcripſit appellationem, vbi & meminiſſe te velim eius quod ab initio prædictæ orationis eſt dictum, febrium ſpecies appellare

ipſum, omnia quæ commemorata ſunt.

Omnes autem hæ cum multa turbatione erant, alui etenim pleriſque turbabantur, horrores, ſudores non iudicatorij, vrinæq́; vt ſubſcripſimus: plurimis autẽ ipſorum hæc diuturna erant, neque enim his, qui fiebant abſceſſus iudicabant vt in aliis, iudicatu quidẽ difficilia omnibus omnia erant, acriſiæ & diuturnitates, ſed quàm maximè his. Iudicabantur horum pauci ad octogeſimum: plurimos verò vt contigit, reliquerunt. Moriebantur autem horum pauci ob hydropem, recti. Multis autem & in aliis morbis œdemata moleſta erant, & quàm maximè tabidis.

Prædictas omnes febres cum multa inquit fuiſſe turbatione: deinde exponit quænam fuerit turbatio, ſymptomata ipſarum ſcribens. Cætera autem quæ deinceps dicuntur, manifeſta his ſunt, qui anteriorum meminerunt.

Maximum autem & grauiſsimum & quod plurimos interemit, erat tabes. Nempe cùm multi hyeme cœpiſſent, multi quidem iacuerunt, alij verò recti ſufferebant. Ante Ver verò plurimi eorum qui iacuerant, moriebantur. Cæterorum nullum tuſſes relinquebant, remiſerunt verò æſtate. Sub autumnũ autem decubuerunt omnes

multi

multi perierunt, plurimi verò ex his diutiùs laborauerunt. Cœperunt itaque plurimi horum ex his malè affici, horrores verò frequentes, sæpiùs febres continuæ, acutæ, ſudores intempeſtiui, frigidi, multi perpetuò, multum autem frigus, & rurſum vix recaleſcebant, ventres variè retinebantur, & rurſus citò humectabantur, & liquidi fiebant: quæ pulmoni moleſta erant, omnia deorſum ferebantur: copia vrinarum non bonarum, colliquationes malæ tuſſes erãt quidem perpetuò multæ, & quæ multa educerent cocta & liquida, ſed cum doloribus non admodùm, quòd ſi & ſubdolerent, rurſus leniter à pulmone purgatio omnibus fiebat, fauces non mordentes, neque ſalſoſæ, nihil infeſtabant, lenta verò, alba, liquida, & ſpumoſa multa à capite erant. Hos verò & alios conſequebatur quàm maximum malum, ciborum faſtidium, vt ſubſcriptum eſt. neque enim cum potu & cibo ſuauiter habebant, imò citra ſitim valde degebant.

Prædictum eſt & à me anteà, quòd repleto in calida & humida, & ventris vacua conſtitutione capite, tabidoſa fiebat affectio ex delato in pulmones rheumate, cuius pars per ſtomachum ad ventrem fluxu delata, in ipſo turbationes

facere cœpit. Quæ de tabidis deinceps dicta sunt, quanquam manifesta his sunt qui prædictorum meminerunt, ego tamen quod de his melius esse indicare videbitur, id faciam. Primum autẽ inter ipsa est, plurimos tabidorum principio Veris obijsse ex aëris mutatione. Ipse enim dixit extremam hyemem asperam fuisse, & iam circa æquinoctium aquilonem niuosum fuisse, difficillimæ autem tales transmutationes tabidis, atque ob id & autumnus perniciosus. ipse enim in aphorismis dixit tabidis malum esse, & maxime quidem aquilonia thoracis partes omnes malè afficiunt. Inquit itaque ipse in aphorismis tusses faucesq́;, & dolores, tum laterum, tum pectoris fieri in aquilonijs, & longè autem magis his quibus iam adfecta sunt hæc, & caput deorsum rheuma demittit, & ideò æstate tusses ait ὑπεῖναι, id est, remisisse, quod est ἐνδοῦναι & μετριάσαι, id est, inclinasse & modestiores fuisse, erat siquidem æstas, vt ipse ait, humida & calida, veluti rursus initium ab ipsa autumni tabidis inimicissimum. Ipse enim inquit: rursus autem circa Arcturum in aquilonijs aquæ multæ. Quòd autem in longum tempus protraherentur non solùm tabes, verùm quoque & morbi alij, crassitiem materiæ causam assignare oportet, nihil in se habentis, tum acre, tum calidum, sed tandem ex putredine id accipientis. Hoc autem manifestissimè ipse ostendit per hanc dictionem: fauces non valde

mord

mordentes, neque ſalſoſæ, nihil moleſtæ. glutinoſa verò & alba, & liquida, & ſpumoſa à capite demittebantur. Reliqua verò alia omnia quæ in dictione ſunt, manifeſta his ſunt qui ſuperiorum meminerunt.

Corporis grauitas, cωmatoſi.

Dictum ſæpiùs quòd extincta baiulatrice & motrice corporum facultate, grauia vidētur quæ anteà ab ipſa, tum baiulabantur, tū mouebātur.

Plurimis ipſorum œdemata, & in hydropem circumagebantur.

Mirum nihil, ſi propter crudorum humorum redundantiam, in hunc affectum quidam incurrerunt.

Horrentes, deliri circa mortem.

Aucta ex putrefactione ſuccorum malitia, tum horror, tum delirium his fiebant progreſſu temporis, in quo iam & moriebantur.

Genus tabidorum erat læue, ſubalbum, pituitoſum, ſubrubrum, charopum, leucophlegmatiæ, alati, & mulieres. Sic & melancholicum genus, & ſubſanguineum. Cauſi hos, phrenitidesq́;, & dyſenterioſa infeſtabant, tineſmi iuuenibus pituitoſis, longæ diarrhœæ, & acres deiectiones, & pingues hominibus amaræ bilis.

Formas corporis eorum qui tabidis morbis corripiebantur, enarrat, λεῖον itaque, id eſt, ἄτριχον, id eſt, depile, oſtendit temperaturam ſymmetro

frigidiorem esse, neque in pueris sermone facto
(hi enim semper calidi propter ætatem) sed in
perfectis, vt in libris de temperamentis diximus.
Sic & color albus, & miror propter quid præ-
positionem, sub, adiecit, subalbidum inquiens.
Nempe in rubro bene dictum est subrubrum. di
dicisti enim rubrum colorem calidam tempera-
turam ostendere: subrubrum verò non similite
quidem albo, frigidam, neque verò ipsum adhu
calidam. Leucophlegmatiæ verò manifestè nimi
rum frigidæ sunt temperaturæ, si quid memore
fuerimus eorum quæ in libris de temperamenti
diximus. Est autem ipsis mollis & tumidio
quodammodo caro propemodùm vt hydero cor
reptis, quem vocant λευκὸν φλεγματίαν. Si
itaque omnes manifestè sunt frigidæ tempera
turæ: pituitosi verò, vt didicisti, cacochyma
Præterea de charopis, & omnino de oculorum c
loribus didicisti in libris de temperamentis, quò
non simpliciter accipere oporteat ex tali signo c
tam coniecturam temperaturæ totius corporis, n
si solorum oculorum, neque horum euidenter i
prædictis. Primùm siquidem charopos dictos ocu
los qualésnam sint, intelligere oportet, eoru
quæ à Poëta scripta sunt recordando, vbi inqui
ἄρκτοι τ᾽ ἀγρότεροί τε σύες χαροποί τε λέοντες, V
si, apri & charopi leones: deinde conspiciẽdo mu
tos leones, ita mandare memoriæ colorem ocul
rum, vt cùm in hominibus videas, dignosc

re

e facilè poßis, & cùm videantur tales, temperamentum quoque in oculis calidum & siccum esse dicas. Pugnant verò cum hoc, & in praesenti dictione non pauca. Primùm siquidem cum frigidiore temperatura charopum ordinauit: deinceps vocauit picrocholos, id est, homines amaræ bilis, tanquam alios ab his existentes, cùm manifestè hi sint calidæ & siccæ temperaturæ. Imò & affectus scripti cum quibus species corporis dixit ostendunt & ipsi, primos quidem dictos omnes esse frigidiores: rubros verò calidiores, & picrocholos valde calidos, videtur siquidē hæc constitutio copiam in corpore aceruasse, caputq; repleuisse, atq; hoc quidem commune omniū fuisse morborum: captum autem vnumquenque proprio morbo iuxta propriam naturam alium alio, diarrhœis & acribus deiectionibus, pinguibusq; picrocholos. Nam ipse in prognostico inquit pinguitudines suprà incumbentes, aranearum telis similes, damnandas esse. colliquationis enim sunt signum. Picrocholi itaque colliquantibus febribus iure corripiebantur, ventrisq; deiectionibus infestabantur: rubri verò & ad melancholiam parati, crassum & calidum habentes sanguinem, iure, tum phreniticis, tum causosis capiebantur morbis, & cruentis dysenterijs, vt par est maximè, didicimus siquidem geminas quasdam esse, ex vlceratione quidem exesorum intestinorū differentiā vnā: multò autem

sang

sanguine per venas quæ ad intestina pertinent euacuato, reliquam, naturas verò vel calidiores solùm, vel frigidiores simul & humidiores, has par erat, vt quæ neque à febribus facilè caperentur, neque à biliosis morbis, solis à capite capi rheumatis, atque ob id tabidè ægrotasse. Quoniã verò scripserit Hippocrates: genus autem tabidorum erat læue, subalbum, pituitosum, subrubrum, miscueritq; & sermoni charopos, dignum quæstione visum est mihi quod dictum est. Rationabile autem erat, vt non charopi, sed glauci magis dicerentur, quòd hi quidem frigidæ, alij humidæ, alij frigidæ simul & humidæ temperaturæ esse viderentur, quorum nullum cum præsenti sermone pugnat. Comparemus autem & infantes, Scythasq; & Celtas, & Germanos, qui humidiores quidem indubiè temperamento existunt, frigidiores verò non sine controuersia, mihi itaq; ob hæc visum est quæstione dignum esse quod de oculorum colore fuit. Ex his autem qui librum exposuerunt experimentarij quidem, & cum his Lycus, vt alia multa, sic & hoc absque inuestigatione causæ prætereũt. Hippocratici verò quidam temperamenti calidi signum esse charopon affirmant, alij sicci, sunt qui vtriusque iam nihil adijciant. Satis fuit autem Sabino dicere hoc solum: charopon verò valde siccum existens, habet inclinationem ad phthisin, neque rationem ob quam hoc scripsit reddit, neque cætera cũ quibus

hoc ſcriptum eſt omnia ſunt frigidioris & humidioris temperaturæ ſigna. Nunquid itaque pro glauco charopon ſcripſit Hippocrates, vocabulo falſus circumuentusq́;? quid enim aliud quis dixerit? Hoc itaque in communi cõtemplari liceat. Ad reliqua autem dictionis pergamus. Nempe in morbis tabidoſis, vnà cum prædictis & alatos ſcripſit, qui non propter temperaturam, ſed ob prauam thoracis affectionem prompti ſunt in phthiſin cadere, par eſt autem & conformationẽ ipſius calorem natiuum ſequi. Ad finem autem ſermonis de tabidis, vbi Hippocrates adiecit: & mulieres, conſiderandum ánne ita quodammodo dixerit, tanquam quis dixerit & mulieres capi tabidoſis affectibus ſimiliter viris, quæ eiuſdem eſſent generis: an abſque hoc, quòd haberent hæc indicia, abundaſſe dicat adfectum mulieribus tanquam frigidioribus & humidioribus exiſtentibus, vt quod viris quibuſdã ob propriam cuiuſq; temperaturam fieret, hoc valde multis mulieribus ob communem. Vtrunq; autem videtur mihi rationem habere. Credibile eſt ſiquidem plures viris captas eſſe mulieres tabidoſo affectu, propter communem ipſarum temperaturam, & præſertim pati ipſas quæ tales genere eſſent, quales commemorauit viros. Deinceps quia dixit melancholicum & ſubſanguineum genus maximè captum, tum Cauſis, tum phrenitide, recordemur eorum quæ didicimus, quòd quibus ſanguis mul-
tus

tus generatur, his promptè in melancholicam per
uenit cacochymiam. Intellige itaque non eos qu
iam multam nigram aceruauerunt bilem, sed eo
qui ad ipsius generationem sunt idonei. Iure ita
que hos calidis captos fuisse morbis contigit, tam
quam & natura calidiores. Vbi autem anteà d
xit tabidosis captos fuisse morbis pituitosos, nun
adiecta ipsis ætate, inquit: tinesmi iuuenibus pi
tuitosis, vt non sola naturali temperatura idone
ad faciendum tinesmi affectum facta, sed & æt
te calida existente, ob acrem & putredinosam p
tuitam tinesmum fuisse intelligamus, nempe pe
transitum ad rectum intestinum talis pituita
vlcerosam partis læsionem efficiens, ægros ad ex
cretionem aßiduè irritauit: Tensiones autem &
desidendi appetentias, quàm dysenterici, vehemen
tiores habent tinesmosi, propterea quòd pituit
difficulter excernatur, adhæret siquidem corpori
bus crassa & lenta existens, neque vt flaua bili
celeriter pernecat. De picrocholis naturis ante
dicebam, rationabiliter ipsis acres quidem eff
deiectiones, propter, tum pallidam, tum flauam
tum amaram appellatam bilem: pinguem ver
colliquationem, in quibus deiectionibus long
diarrhϾ fuissent, propter multitudinem collecta
cacochymiæ.

Erat autem subscriptis omnibus Ver
infestißimũ, plurimosq; interfecit. Aestas
facillima, & minimè peribant. Autumno
verò

verò & ſub pleiadas, multi interierunt Δ.

Collecta cacochymia in profundum corporis refuſa ab aëris frigiditate quam in extrema hyeme, & primo Vere habuerant, iure maximè quidem tabidoſis, vt antè dixit, iam & cæteris Vere perire contigit: æſtate verò quæ fuerat ſerena & ſicca, omnes leuatos. rurſus autem circiter Arcturum tranſeunte in humiditatem aëre, rationabiliter ad occaſum pleiadis vſque multi perierunt τεταρταῖοι, ad finem præſentis conſtitutionis. Exemplaria quædam ſcriptum habent τετάρτῃ, id eſt, quarto die: alia τεταρταῖοι, id eſt, quartana febre: quædam his adhuc vetuſtiora habent Δ literam, quæ aliïs literis eſt maior: alia nihil omnino adſcriptum habent. Qui itaq; cum ι ſcribunt τετάρτῃ, id eſt, quarto, ipſum in datiuo caſu dici cooſtendentes, talem quandam faciunt expoſitionem: moriebantur multi quarto die: Qui ſine ι ſubſcripto legunt, volunt ſimilem eſſe anteà dictis in primo epidemiorum libro, & quartam eſſe conſtitutionem hanc, numeratis cum ipſa ſcilicet in illo libro tribus conſtitutionibus. In quibus verò exemplaribus pro τετάρτῃ, Δ ſolum adſcriptum eſt, idem ſignificat cum τετάρτῃ. quod ſimiliter his qui à Pamphilo Mnemone ſcripti ſunt characteribus coniecturaliter affectari videtur, atq; hanc ſolā ſcripturā nouerūt veteres interpretes. Quidam vitare hæc cupiētes, permutauerunt, & fecerūt τεταρταῖοι,

dict

dictionem totam ita habere volentes: & sub pleiadas rursus peribant multi τεταρταῖοι, id est, quartana febre. Et Capito solam hanc in proprijs exemplaribus fecit scripturam. Sed visus est falsum quippiam indicare, siue de ægrotantibus, siue de febribus quispiam intellexerit. Nempe de ægrotantibus ferè incredibile, neque enim par erat, vt in proposita dispositione humoris ita acuti fierent morbi, vt quarto die perirent ægri: in febribus verò credibile, quòd & multo tempore exusta crassa materia, par erat ad melancholicum excrementum transijsse, & quòd anni tempus erat autumnus. sed non perijssent multi, quartanis abũdantibus febribus. Nos enim periculo vacare scimus, quantum in se est, febrem hanc, vt Hippocrates de ipsa pronunciauit.

DE HIS QVAE AD finem libri scripta sunt.

POst pestilentem constitutionem ægrorum sexdecim, est narratio ad finem vsq; libri. Iam verò adscripta sunt quædam, de quibus rectè mihi videtur Dioscorides statuere, qui vult ipsa post constitutionem statim scripta esse, & iuxta propriam publicationem in hoc libri loco ipsa ordinauit. & nos itaq; hîc expositionẽ ipsorum faciemus, tantùm præfati, quòd videtur mihi & hæc alius quidam adscripsisse, non ipse Hippocrates scripsisse. Videtur autem mihi secundum rationẽ præiuuisse facta æstas. nempe æsti-

uos morbos, hyems insidens soluit : & hyemales, æstas superueniens. æstas verò nō constans erat: nam repentè calida, australis, & ventis destituta: in aliam tamen constitutionē permutata, profuit. Memores autem simus eorum quæ de æstate in constitutionis enarratione scripta sunt, hac dictione: æstas serena, calida, æstus magni, anniuersarij parui cōtractim spirauerunt. Iure itaq; morbi æstate moderatiores fuerunt, iuxta redundantiam factorū, vt dictū est, humorum. consistebāt verò maximè in principio Veris, quoniā frigidū redditum humores in profundum corporis conuerterat. Squalida enim & calida æstas superueniens, ad cutim cacochymiā traxit, quāquam & non modicū ipsius euaporauit. quòd si & anniuersarios spirantes habuisset, prorsus morbosa in corpore tunc viuentium hominū affectio abrogata erat: permanente verò parte ipsius aliqua, deinde multis circiter Arcturum in Aquilone factis pluuijs, retenti sunt rursus non valde perspirātes humores, et in profundū corporis repulsi sunt. Ex hoc autē ægrotare rursum cœperūt, & perire multi. Ob id itaque æstas tunc patientes nonnihil iuuit, non quòd morbos qui hyeme cœperāt, cessasse æstate par sit. verū siquidē vt & æstiuos hyeme factos æstate solui : ita & æstate factos, hyeme. Aestiuos siquidem & hyemales morbos intelligere te oportet, qui in habentibus secundum naturam æstate, & hyeme magis alijs fiunt. nempe

ita ipse inquit in aphorismis: Morbi autē omnes quidem in omnibus anni temporibus & fiunt & exacerbantur, magis tamen nonnulli in nonnullis ipsorum & fiunt & exacerbantur. Deinde quinam. Vere redundant morbi, quinam & æstate & autumno & hyeme, percurrit, vbi scilicet nihil in aëris temperatura noui factum sit. Quòd si Vere eodem die modò calor modò frigus fuerit, autumnales morbos expectandos ait. non enim appellationes anni temporum, sed temperaturæ specierum morborum causæ existunt. cùm itaq; permutata ipsa fuerint, morbos quoque simul cum ipsis permutari est necesse. Præsens autem dictio vult morbos hyeme factos, æstate cessare, etsi praua temperamento fuerit æstas, vt in Cranone aliquando fuit, cùm carbunculos statim generauit. quòd si & nunc talis fuit, plurimos peremit multitudo prauorum & putrefactorum humorum tum aucta tum adputrefacta. quare & mendacium esse videtur, & contra mentem Hippocratis, morbos hyeme factos, æstate prorsus desinere, eius qui ipsum adscripsit, quos existimat Hippocrates vniuscuiusque anni temporis peculiari morbo laborasse. Neq; tamen quæ ab his deinceps scripta sunt, necesse est hîc dicere, quæ per alia ab ipso in vniuersum præcepta sunt, & ob id ipsa absolutè pertransibo. Nempe manifesta omnia sunt, & per libros quos antè exposui, abundè de ipsis est dictum.

D E

DE AEGRIS POST CONSTITVTIONEM.

*

Seedecim post constitutionem ægros scripsit Hippocrates, qui, vt nonnulli existimant, in ipsa ægrotauerunt, quoniam & ipse Hippocrates dixit in fine narrationis eorum quæ in ipsa fuerunt, ita: Erat autem omnibus subscriptis molestißimum quidem ver. Fieri autem potest, vt & de præscriptis dictum sit: subscriptis, tali existente vsu apud multos. nempe in his sedecim ægris alterum genus erat morborum à dictis ab ipso in pestilente constitutione. Lõga autem non amplius egent expositione quæ de his scripta sunt, his qui eorum meminerunt quæ anteà exposuimus. nempe ferè omnium iam tum symptomatum tum signorum quæ commemorauit Hippocrates, nullum in dicendis ægris reliquum est. quod non anteà dictum fuerit. Per summas itaque velut incursum quendam faciemus eorum quæ in ipsis scripta sunt, si quid interciderit eorum quæ antè dicta fuerunt, illud solum exposituri.

In Thaso Parium quendam qui supra ædem Dianæ iacebat, febris prehendit acuta, principiò continua, causosa, siticulosus cœpit comatosus esse, & rursus vigil, aluus turbata in principio, vrinæ albæ. Sexto minxit oleosum, delirauit. Septimo

exacerbata omnia, nihil dormiuit, vrinæ verò ſimiles, & mens turbata, ab aluo bilioſa percurrerunt, pinguia. Octauo deinceps parùm à naribus ſtillauit, vomuit æruginoſa, pauca: parùm dormiuit. Nono eadem. Decimo omnia remiſerunt. Vndecimo ſudauit, ſed non toto corpore, circunfrixit quidem, ſed mox recaluit. Duodecimo febris acuta, deiectiones bilioſæ, tenues, multæ, vrinis enæorema, delirauit. Septimodecimo laborioſè habuit, neque enim ſomni, neque febris increuit. Decimooctauo ſudauit per totum corpus, inſomnis, deiectiones bilioſæ, ciborum inappetens, comatoſus. Vigeſimoquarto recidiua. Trigeſimoquarto ſine febre, aluus non conſtitit, & rurſus recaluit. Quadrageſimo ſine febre, aluus non conſtitit tempore non multo, cibos faſtidiens, parùm rurſus febricitauit, & perpetuò errabundè, modò ſine febre, modò cum febre. nam ſi intermitteret & leuaretur, rurſum reuertebatur. Frumentis hornis multis & vitioſis vtebatur ſomni circiter recidiuam mali, delirauit, vrinas craſsitiem quidem habentes minxit tunc, ſed turbatas & malas, aluus conſtans & rurſus diſſoluta, febriculæ continuæ, deiectiones multæ, tenues Centeſimouigeſimo die obiit. Erat huic aluus aſsiduè

duè à prima die liquida, biliosis liquidis multis: si constaret, feruidis & crudis, vrinæ perpetuò malæ, comatosus plurimùm cum doloribus, vigil, cibos auersabatur, assiduè Causus.

Curiosè & hîc rursus interpretum quidam patriam decumbentis aiunt non otiosè adijci: nam ab Asclepiade dictum, Parios maximè à sectione venæ iuuari. absurdum autem cùm sit nihil hîc dixisse Hippocratem de venæ sectione, ob id existimauerunt patriæ nomen ægro adscriptum esse. Longè verò absurdius faciunt hi interpretes, quòd nunquam quæsiuerint propter quid in tot ægris semel sectionis venæ meminerit Hippocrates, quod nos considerauimus, quare talibus prætermissis, quæ intellecta auxilium iuuenibus præstant, hæc dicemus, vt tandem quod de vrina oleosa est scriptum in præsenti ægro sexto die. Quidam enim existimant pinguem ita ab ipso dici, quæ liquata pinguedine fit in flammante & perurente morbo: alij verò colore & substantia oleo similem. Sæpiùs autem vrinam talem mictam vidi citra vllum laborantis malum, sed interdum contrario modo prorsus in morbi coctione. Neque tamen visa est aliquando vrina tota ita pinguis, vt oleum nempe vrina quam nuper percurri oleo similem colore & substantia, minimè pinguis videtur. inquitq; & in prognostico Hippocrates: Pinguitudines

quoque suprà innatantes, telis araneorum similes, considerandæ. sunt etenim colliquationis signa. Suprà itaq; innatantes sæpiùs vidimus pinguitudines, neque verò totam emictam aliquando talem vrinam, neq; in medio ipso pinguitudines peruehi, neq; (quod magis sit) deorsum separari. naturam enim habet pingue omne, vt cæteris liquidis superfundatur. Neque verò quippiam de talibus vrinis scripsit in prognostico Hippocrates, quanquam omnia percurrerit tum exactè tum euidenter, quæ morbis acutis contingunt. Prætereà eodem die sexto scilicet, ait deiectiones fuisse proposito huic sermoni ægro biliosas & pingues. Hæ itaque fieri videntur liquata ob febrem pinguitudine, videbunturq; his attestari qui pingues vrinas existimant esse oleosas. Possunt autem & ad contrarium referri. nempe vrinas pingues prorsus dixisset Hippocrates, si & hæ oleo similes fuissent. differẽtibus autem nominibus vsus & in vrinis & in deiectionibus, ostẽdere videbitur ipsorũ significationẽ propriã vtriusque fecisse. Mihi itaque rationabilius esse videtur oleosas nunc vrinas dici quæ substantia & colore oleo similes sunt: faciam verò vtroque modo expositionem. Nam si pinguitudinem quandam vrinæ habuissent, veluti & deiectiones, prauas quidem ipsas existimare oportet, non tamen lethales prorsus, nisi idem sit & carnem & pinguitudinem liquari, feruidissima quidem ex-

istente

iſtente caliditate quæ carnes colliquet : moderatiore verò, quæ pinguitudinem. Nempe & colliquationes, quæ per ventrem excernuntur, Medici omnes à pinguibus deiectionibus differre putant. in longiſsima quidem apud nos peſte omnes ferè aliquid colliquationis excreuerunt , alij quidem exactè fuluæ, alij moderatè , omnes verò graueolentis. Verùm tales deiectiones lethales ſunt, & tempus non perferunt. Parius verò hic viginti dies poſt centum ægrotauit , cum eo quòd mala victus ratione fuerat vſus. nam de ipſo ſcripſit Hippocrates : frumentis hornis multis & vitioſis vſus fuerat , quapropter pingue minxit ſexto die & ſequentibus. Non neceſſè itaque erat, vt ipſe citò moreretur: ſi verò vrina pinguis non fuiſſet, ſed colore & craßitie oleo ſimilis , adhuc minùs vt omnino moreretur rationabile erat , quantum ex vrinis eſſet. Quod verò ex ita emictis obſeruaui commodißimum , iam recenſebo. Vt enim oleum ipſum non exactè vnam neque ſubſtantiam neque colorem habet, eodem modo neque oleoſa vrina pallida quidem erat prorſus, ſed vel magis vel minùs. Quantum itaque ipſius ad candidiorem vergit colorem exoluto pallido , cruditatem humorum oſtendit: pallidus verò color ita intenſus vt prope flauum ſit, bilioſam caliditatem. Periculum itaque ex talibus vrinis non propter malignitatem fit , ſed propter febris vehementiam. & quidam ipſorum vbi ex

aliјs omnibus ſalubriter habuerint, citò iudicantur. Nihil itaque miri, ſi vbi hæc quis minxerit, in temporis longitudinem exciderit, vtrouis modo oleoſas intellexerimus. tales ſiquidem vrinæ bonæ non ſunt, non tamen valde lethales. Ex his autem quæ ad finem expoſitionis ſcripſit, cacochymia quædam erat Pario bilioſa, & tum ventris tum hepatis extinguebatur facultas. Ipſe etenim ſcripſit in fine totius narrationis eorum quæ ipſi contigerunt, aſsiduè quidem ab initio ventrem exturbatum bilioſis & liquidioribus deiectionibus: conſtare autem interdum & feruentia crudaq; deiјcientem. Ex his itaque tibi oſtenditur morbi cacochymia, veluti & quòd per plurimam morbi partem comatoſus ipſe & vigil fuerit. quòd autem naturalis ipſius facultas extingueretur, ſignum proprium facta in morbo inappetentia fuit. didiciſti ſiquidem quòd ἀποσίτους, & ſecundum antiquorum Græcorum conſuetudinem ἀνορέκτους, id eſt, inappetentes vel cibos faſtidientes dicit. Videtur verò imbecillam habuiſſe naturam, quæ iudicium quidem ſæpiùs aggrederetur, nihil verò perficeret, imò à morbo vinceretur: ſimul & quòd praua victus ratione vſus homo fuiſſet. non enim paruum eſt hoc ad perniciem. Iudicatoriorum autem dierum ratio videtur & hic exquiſitè obſeruata, omnibus iudicatoriјs motionibus & recidiuis in diebus his ægro factis. Vndecimi ſiquidem meminit & decimi

cimi

cimiquarti, & ab hoc decimiseptimi, & vigesimi, à quo & vigesimiquarti, & trigesimi, & quadragesimi, & postremi omnium centesimi & vigesimi, in quo ait defunctum hominem. Quod verò antè dixi, dicam & nunc: Si quis perperàm dicta ab his qui librum interpretati sunt, redarguerit, vt multiloquus culpabitur. Quare vt in illis exempli gratia quorundam meminisse sum coactus, ita & hic faciam. Sabinus itaque de ægri patria si quid dixit, suprà significaui: quæ verò de oleosa vrina, nunc dicam. non parùm siquidem diuersa est de hac re speculatio. Scribit autem de ipsis ad verbum ita: Oleosum
» itaque quidam bilem dicunt, verùm bilis non
» est, quoniam neque admodùm esset perniciosum.
» sæpiùs enim exit bilis, & nihil offendit: alij au-
» tem dicunt neruorum oßiumq; & cartilaginum
» corruptionem esse, omnia siquidem hæc huius esse
» coloris. Sed hi falluntur, qui colorem oleosum si-
» milem oßibus neruisq; & cartilaginibus esse di-
» cunt. neque enim tanta fuisset vitæ productio, so-
» lidis dissolutis. nempe centesimo & vigesimo de-
» functus est. neque defunctus quis, qui tale min-
» xit. An verò & potiùs ob id æger descriptus est,
» vt ob id ostendat, quòd non oporteat mortem ex-
» pectare oleosa emicta, sed potuisse ad acutiem &
» tempus quoddam sufficere, deinde obijsse? qua-
» re nulla spes erat vt seruaretur, qui celeritatem
» morbi trãsijsset. Hæc præfatus Sabinus deinceps

inquit: quid itaq; est oleosum? vt igni externo alimentum est oleum, sic naturæ nostræ quæ igni similis est, adeps concoctorum assumptorum est alimentum. vrina itaque oleosa est alimentum naturæ, ostenditq; naturam cibum non adsumere, atque ob id emortuum quòd non alatur natura. Productus autem ita iure morbus, quòd pars, & non omne deferretur naturæ alimentum. Hæc itaque Sabini dictio asserentis, vt externus hic ignis ab oleo nutritur, ita calor noster. itaq; oleũ aliquando his qui recreare sese volunt, confert. Præter hæc, vt vrina oleosa colore quidẽ & crassitie oleo similis est, neque tamen pinguitudine, neque odore neque gustu. Licet itaque eos admirari qui aliena quidem perperàm reprehendunt: temerariè verò quæ sibi videntur, scribunt.

Mulierem in Thaso circiter frigidam aquam iacentem posteaquam filiam peperisset, nec facta esset purgatio, febris acuta, horrida tertio à partu die prehendit: multo autem tempore ante partũ cum febre erat, in lecto decumbens, & ciborum non appetens. à rigore continuæ, acutæ atq; horridæ febres. Octauo valde delirauit, sequentibusq; diebus: & citò rursus mente constitit. aluus turbata multis tenuibus & aquosæ bilis, sine siti. Vndecimo mentis compos, comatosa verò erat, vrinæ multæ

tenues

tenues & nigræ, vigil. Vigesimo circunfrixit, & celeriter rursus recaluit, parum desipuit, vigil, aluus infera eadem, vrinæ aquosæ, multæ. Vigesimoseptimo sine febre, mens constitit. non multo pòst tempore ischij dextri dolor fortis multo tempore, febres rursus subsequutæ & vrinæ aquosæ. Quadragesimo ischium leuatum est. tusses verò continuæ, humidæ, multæ, venter constitit, ciborum inappetens, vrinæ eædem, febres verò in totum non intermittentes, errabundè verò exacerbātur, hæ quidem, aliæ verò non. Sexagesimo tusses obscurè remiserunt, neque enim aliqua erat sputorum concoctio, neq; alius ex consuetis abscessus. maxilla autem dextra retracta est. comatosa, rursus delirauit, & citò intellexit, cibos auersata est, maxilla ad locum rediit, aluus biliosa & pauca reddidit, febricitauit acutiùs, horrida, sequentibusq; diebus sine voce, & rursus mente cōstitit, & loquuta est. Octogesimo obiit. Huic vrinæ perpetuò erant nigræ, & tenues, & aquosæ, & cœma subsequebatur, cibos non sumebat, animo deiecto, vigil, iracunda, inquieta, & mente melancholica.

Significatu dignum est, quomodo nihil dixerit Sabinus de hac oratione: circiter aquā frigidam,

cùm

cùm ipse dicere potuisset, quòd quia refrigerata esset mulier, ob id ægrotasse contigerit. Nempe hoc longè erat probabilius, quàm quæ dicta sunt in Parium, & eum qui in horto Dianæ iacebat, & eũ qui propè parietem habitabat. Videtur autem morbus mulieri contigisse, retenta in partu purgatione. morbosa siquidem est & muliebrium retentio sed non similiter noxia, vt ea quæ à partu est, quòd non solùm ipsa copiam, verùm & cacochymiam multam operatur. Nam commodiorem quidem sanguinem ad se fœtus trahens nutrimenti gratia, relinquens verò vitiosiorem, causa cacochymiæ vterum gestantibus efficitur, quam à partu natura excernit. Quod intelligentes veteres, λοχίων κένωσιν, id est, purgamentorum vacuationem, eam quæ à partu fit sanguinis excretionem appellauerunt. Est itaque & menstrua vacuatio non vacuatio solùm, verùm quoque & purgatio. non est tamen æqualis copia cacochymiæ, neque in æquali tempore menstruis aceruatur periodis, quãta dum vterum gerit. In vniuersum autem, sanguis qui ab ipsis post partum euacuatur, melancholicus esse videtur, quare & vrinæ omnibus coloratæ videntur, veluti fuligo aliqua in ipsas incidisset, quod denique & in hac muliere scripsit Hippocrates, vndecimo die inquiens: vrinæ multæ, tenues, & nigræ, & quandam noui ex talibus vrinis multis euacuatis adiutam esse, aliàs autem ab hac

non est

non est tale euacuatum. nempe ipsis incidissent in aquosum vrinæ multæ, tenues & nigræ. Scriptũ itaq; in vigesimi diei enarratione: vrinæ aquosæ, multæ, deinde rursus in quadragesimi: vrinæ eædem. neque tamen alia quæuis vacuatio vel abscessus fiebat, atque ob id vbi multo ægrotauit tempore, octogesimo obijt die. Hippocrates enim ipse ita scripsit: neque enim sputorum coctio aliqua fiebat, neque alius ex consuetis abscessus, quanquam natura superfluum ad coxam refundere confestim tentaret, sed visa est remeare. nempe hæc inquit: Quadragesimo coxa leuata est, tusses verò continuæ, humidæ. Sæpius autem iam intelleximus de consortione thoracis ad partes genitales. Summa itaque eorum quæ ipsi contigerunt, hæc est. De particulatim autem in præsenti dictione scriptis, ὑδατόχολα διαχωρήματα, id est, aquosæ bilis deiectiones, nonnulli quidem scribunt per χ, & λ, ὑδατόχλοα: alij autem per χ, & ο, & λ, ὑδατόχολα, id est, aquosæ bilis deiectiones, & tenues quidem esse ipsas, vt aqua tenuis existit, vtroque nomine id indicante: permutatas verò iuxta colorem, ὑδατόχλοα, quidem διαχωρήματα χλόης, id est, herbæ colorem referre ipsa: ὑδατόχολα verò, bilis. Tertia autem quædam est scriptura per χ, & ρ, ὑδατόχροα, id est, coloris aquæ, quæ neque in antiquis neque prorsus in exquisitis exemplaribus reperitur, & manifestè praua existens.

nam

nam aquosæ vrinæ in eo quòd tales dicuntur, & substantiam indicant albam, & colorem album. Vsus est autem in narratione huius ægri affectata quadam dictione Hippocrates, quanquam omnia in libro clarè enuntiauerit. scripta est autem dictio in hunc modum : πρὸς δὲ τὰ γεύματα ἀπονενοημένως εἶχεν, id est, ad edulia inconuertibiliter habuit, & cibos extremè auersata est, voce excessum inappetentiæ & in ipsos cibos odium indicante. quod signum prauũ esse dictum est sæpiùs. Mirari licet quomodo nihil Sabinus in præsentes characteras cuique ægro aßignatos dixerit. de quibus ego quidem abundè in secundo horum commentariorum quia pertractaui, non ampliùs ipsorum meminisse est mihi opus. Ille tamen in vnoquoque ægro proponens, prauitatem eorum qui ipsos interpretati sunt redarguere conatur.

In Thaso Pythiona qui supra phanum Herculis iacebat, ex laboribus, lassitudinibus, & negligentiore victus ratione rigor magnus, & febris acuta prehendit, lingua arida, sitibundus, non dormiuit, vrinæ subnigræ, enæorema sublime petens, non subsidebant. Secundo circa meridiem extremitatum refrigeratio, & magis manus & caput refrigerabantur, mutus & sine voce, breuispirus multo tempore, recaluit, sitiuit, nox quieta, sudauit capite parum.

Tertio

Tertio die quieuit, vesperi autem circa Solis occasum parum subfrixit, turbatio, nox laboriosa, non dormiuit, ab aluo frigida, constantia stercora exiuerunt. Quarto die manè quieuit, circa verò meridiem omnia exacerbata, frigus, mutus, sine voce, in deterius recaluit. Posteà minxit nigra, enæorema habentia, nocte quietus dormiuit. Quinto die visus est leuari, in ventre grauitas cum dolore, sitibundus, nox laboriosa. Sexto mane quieuit, Sole verò occidente labores maiores, exacerbatus est, à ventre vesperi ex clysmatio bona exierunt, nocte dormiuit. Septimo die anxius, subægrè tulit, oleosum minxit, nocte turbatio multa, delirauit, nihil dormiuit. Octauo mane quidẽ parũ dormiuit celeriter verò frigus, aphonia, spiritus tenuis, & qui minuebatur: vesperi autem rursus recaluit, delirauit, iam autem & ante diem parum leuatus est, deiectiones meræ, paucæ, biliosæ. Nono comatosus cùm excitaretur, non valde sitibundus, circiter occasum Solis inquietus, delirauit, nox mala. Decimo mane sine voce, frigus multum, febris acuta, sudor multus, expirauit, diebus paribus labores huic.

Et

Et huius omnia reperies ab initio tum symptomata, tum signa lethalia fuisse, atque exacerbationes in diebus paribus, vt ipse ostendit Hippocrates, cùm decimi diei narrationi, qua ait ipsum obijsse, adiecit: diebus paribus labores huic. nempe mors generali iudicationis significato subiecta est, vt est demonstratum. Obseruatum autem & in hoc ægro iudicationes omnino fuisse in diebus quibus labores grauiores. nempe in paribus cum ipsi fuissent, mors etiam in pari cõsequuta est. Scripta autem sunt in eorum enarratione quæ ipsi contigerunt, duo hæc expositionis indiga. est autem alterum quidem horum de respiratione, scriptus enim in secundæ diei expositione breuispirus: tenuem verò spiritum & qui minuebatur, octauo die habuit. Didicisti autem in primo de spirandi difficultate, & secundo in prognosticum commentario, vbi dictionem hanc exposui: spiritus frequens quidem dolorem significat vel phlegmonem in locis septo trãsuerso superioribus: quemadmodùm paruus est aliquis simul & rarus spiritus, qui frigescente & ad extinctionem iam properante vitali facultate, fit. quod per aliquod ex inseparabilibus symptomatis ostendit, inquiens: frigidus autem ex naribus & ore si exspiretur, lethale admodùm iam est. Hunc itaq; existimare oportet ipsum nunc dixisse, secundo quidem die breuem, octauo verò tenuem, & qui imminueretur. est siquidẽ & aliquis alius spiritus

breuis

breuis simul & densus, dolorē indicans, vt ostendimus, siue in respiratorijs partibus, siue ipsas interiacentibus. Si verò ambos inter se comparaueris, pauciorem longè externum intrò trahi aërem in altero inuenies, quem paruum simul & rarū esse dixit. nam breui frequens coniunctus, aßiduitate quod in qualibet inspiratione deficit, resarcit, vt qui aßiduè parum bibunt, nempe hos βραχυπότους dices, qui & parum, & longo interuallo bibunt: si verò quis parum quidem, sed aßiduè bibat, hunc non simpliciter dixeris βραχύποτον, sed μετὰ βραχὺ πίνοντα, id est, sensim bibentem. Eodem itaque modo qui propriè appellatur βραχύπνους, id est, breuispirus, in vnaquaque inspiratione non paucum solum, verùm & multo interuallo aërem externum per guttur attrahit. Sed fortasse quæres cur Hippocrates præfatus primo die febrem acutam fuisse, secundo verò breuispirum hominem esse dixit, demonstrauimus siquidem in vehementibus febribus spiritum magnum & frequentem esse. Dicemus primo quidem die calorem febrilem ob putrescentes humores accensum, ipsum quidem euaporatum, relictū verò natiuum solum ita imbecillum, vt iam extingueretur, priusquam rursus accenderetur febrilis calor, veluti feruescentibus qui putrescerēt humoribus. Secundus dies signum refrigerationis intulit, demonstratio autem rei huius maxima: nam tunc breuispirum ait ipsum fuisse & refri-

geratum scribit enim secundo die ita: Secundo circa meridiem extremitatum frigiditas, & magis manus & caput refrigerabantur, mutus, sine voce, & breuispirus multo tempore. In octauo autem rursus hæc scribit: manè quidem parum dormiuit, citò autem frigus, sine voce, spiritus tenuis & qui minueretur. Vbi & rei huic mentem attende, vbi refrigeratus est cum mala spiratione, & sine voce ipsum fuisse ait, quæ ex naturæ extinctione esse consueuit. Quarto autem die cùm scribit: frigus, mutus, sine voce, in deterius, ostendit per adiectionem huius orationis: in deterius, & breuispirũ ipsum fuisse. Relinquitur itaq; in hoc nobis, vt exponamus propter quid præfatus ἄναυδος, id est, mutus, superintulit ἄφωνος, id est, sine voce. Est autem & huius ratio talis. Τὴν αὐδὴν, id sermonem, neque omne quod auditu propriè percipitur, veteres videntur appellare, neque speciem vllam ipsius solam quæ per voluntatem animalis per os emittitur, in qua continentur & flere, & sibilare, & lugere, & tußire, & quæcunque alia similia: sed solam hominis vocem, secundùm quam inter nos colloquimur, αὐδὴν appellant. Sic enim & Poëta vbi Achillem fecit equis colloquentem, tunc ait alterum ipsorum verbis respondisse, & vsum humana loquutione: αὐδήεντα (γάρ φῆσιν) ἔθηκε θεὰ λευκώλενος Ἥρη, id est, loquentem (ait enim) fecit Dea vlnis albis Iuno. non quòd priùs sine

voce esset, neque quòd non haberet communem equorum vocem, sed quòd ἀυδὴν illam appellatam non haberet. Sic itaq; & Deam ἀυδήεσσαν, id est, loquentem dixit, locutione humana vsam, quòd & ipsam humanæ inquiunt esse formæ, non omnibus Deis talibus existentibus. nam manifestè Sol & Luna, & astra reliqua à forma humana valde recesserunt. Hippocrates itaque ἄναυδον quidem, id est, mutum dixit de eo qui non potest loqui: ἄφωνον, id est, sine voce, de eo qui non potest neque lugere, neque clamare, manifestum autem est tale prauius esse, quàm est (vt quispiam dixerit) mutitas. Quibus itaque lingua sola resoluta est, vocem edere quidem maximè possunt, loqui autem non possunt: si verò neque vocē expromere poßint, summæ extinctionis est tale signum: ita habentibus, neq; lugentibus, neque gementibus, neque omnino loqui potentibus. Sabinus autem vt alij, eum quidem qui nullam habet vocem, ἄναυδον dici putat: ἄφωνον verò idem ἀπόπληκτον ab Hippocrate scriptum ait, tanquam ita affectum ἀπόπληκτον, id est, attonitum vocare non potuisset. Neque etiam reliqua quæ in affectione dicta sunt, concordant præsentem ægrum attonitum fuisse.

Phreniticus, qui primo iacuit die, vomuit æruginosa multa, tenuia, febris horrida, sudor multus, cōtinuus per totū cor-

pus, capitis & colli grauitas cum dolore, vrinæ tenues, enæoremata parua, dispersa, non sudauit, ab aluo stercora affatim, & multa, delirauit, nihil dormiuit. Secundo die manè sine voce, febris acuta, sudauit, non intermisit, palpitationes per totum corpus, nocte conuulsiones. Tertio exacerbata sunt omnia. Quarto obiit.

Hic æger acutißimæ phrenitidis est exemplũ, primo die statim cum febre inuadentis, & qui ita phrenitide laborauerunt, omnes vidi intra septimum diem perijsse: pauci verò & valde rari hunc superauerunt. Admiratu digna est taliũ morborum generatio, quónam scilicet pacto repentè in eos qui inculpatè valent irruant. non enim vt subita ipsorum generatio est, ita & generationis ipsorum causa, quemadmodùm si & pharmachum sumpserit lethale homo, aut ipsum momorderit fera aliqua quæ molestißima sit: sed paulatim quodam modo aucta fuerit in corpore causa, quæ tales affectus parere poßit, vt in morsis à cane rabido contingit. liquet enim quòd in illis non oriatur neque conquiescat canis virus, neque sibi notam faciat sequentibus multis interdum mensibus. Contingit autem ipsis repentè vt vbi aquam viderint, formident, & iam inde breui moriantur: multo quidem tempore aucta ea quæ rabiem parit causa, & vbi semel eò peruenerit, celerem inferente mortem. Prorsus itaque

& in

& in nunc dicta phrenitide generatus est aliquis in corpore prauus humor, veneno noxio similis, paulatim aliquid in corporibus quæ contingit agens. Sed quoniam illa quodam modo priùs disposita essent, humorq́; ipse in plurimum malignitatis auctus esset, subitum apparuit quod lethale esset symptoma, nẽpe phrenitico ita ab initio statim vomitus æruginosorum factus est, qui vt plurimum febres vrentes consequitur. Vt itaque ex lethalibus pharmacis moriuntur nonnulli secundo & tertio die, qualitate ipsorum non copia mortem adferente: ita & ægrum hunc statim obijsse existimandum tertio die, ob qualitatem æruginosorum humorum, non ob phrenitidem peremptum, sed ipsum subsequuta est phrenitis veluti symptoma aliquod. Quarto itaque die & quinto vidi perijsse statim ab initio phrenitide acuta correptos. Tertio autem die non vidi, vt neq; ad vigesimum productum. Videtur itaque Hippocrates hunc quidem quàm celerrimè peremptum nobis indicare: alterum verò pòst paulò maximè præter opinionem protractum, de quo suo indicabimus loco.

Caluo in Larissa femur dextrum derepentè doluit, nihilq́; ex oblatis adiuuit. Primo die febris acuta, causosa sensim, neque concomitabantur dolores. Secundo die femoris quidem dolores remiserunt, febris verò intensa est, subimplacida, non

dormiebat, summæ partes frigidæ, vrinarum copia exibat, sed non bonarum. Tertio die femoris quidem dolor placatus est, sed mens alienata turbataq;, multa iactatio. Quarto circa meridiem periit acutissimè.

Si quis lecto hoc ægro, mentem exquisitè dictis non attenderit, manifestè ad quemuis dolorem se applicabit, neq; temerariè timidus, neq; inconsideratè confisus: sed vbi quamuis partē dolere contigerit, primùm quidem considerare oportet num quæpiam externa causa fuerit, nempe in motionibus quibusdam latenter quidam læsi sunt, & in somno, vbi partem aliquam non in conuenienti figura positam habuerint, atq; in circumactionibus quibusdā circūuersionibusq; subitaneis partes rigentes, & antè refrigeratæ, cōuulsionibusq; & euulsionibus correptæ, maximos sustinent dolores, veluti & rupturæ multis dolorosæ existūt: atque his magis, qui temperamento sicciores existunt: atque adhuc magis, si inclinati vel senes fuerint. Cùm itaque nulla talis videatur esse causa, prægressam deinceps considerare oportet victus rationem, si ociosiori præter consuetudinem fuerit, vel cibis vsus fuerit homo multi nutrimenti, aut consuetarum excretionum retentio ipsi fuerit. nam si quid tale sit, vel etiam prorsus plenitudo causa doloris prægressa videatur, quā celerrimè hominem euacua. nam sic cum omni

secur

icuritate his quæ à parte dolente fluxiones epellunt, vti poteris. Si verò priùs quàm vanaueris, horum quippiam feceris, abundantiam n principes conuertes partes: imò ne calefacere quidem & lenire audebis partes dolentes, priusquàm corpus vacuaueris. sæpiùs enim in omnem adfectam partem ex talibus auxilijs trahitur multitudo, vt secundùm alterum modum homo periculum subeat, parte immoderatiùs inflammata, egit autem & ipse, vt iam didicisti, de talibus abscessibus, quos vel excipere pars, vel exceptos ferre non potuit. Si verò ex prægressa diæta nulla in corpore videatur multitudo, remedijs aduersus dolores sine periculo vti poteris, fomentísque quibusdam & pharmacis humidis & calidis facultate, quorum materiam in commentarijs simplicium didicisti. Si verò ex his non sedetur, totum corpus vacuandum. nam sæpiùs aceruata est in ipso multitudo quædam paulatim cumulata, non intelligentia assequente homine, tum quantitatem, tum qualitatem eduliorum. Interdum autem & densior reddita cutis ex causis latentibus, sudorũ transpirationes retinens, plethoricæ dispositionis causa efficitur. Ob id itaque si dolor auxilijs non cedat, æger quàm celerrimè euacuandus. In caluo hoc conijcere non possum, si ipsi quis venam secuerit vel non, quatenus siquidem dixit Hippocrates: nihil ex his quæ offeruntur,

adiuuit, potest quis dicere, quòd inter ea quæ offeruntur, & venæ sectionem cõmemorauit: alii verò, quòd inter ipsi oblata auxilia non sit: quatenus verò delirauerit, & tribus diebus obierit quòd prætermissa sint auxilia. Adscriptum est autem ad calcem in apparatis exemplaribus & huic ægro, & sequenti, priori quidem, τὸ ὀξὺ: sequenti verò characteres, de quibus (vt dixi) Sabinus rectè prudens nihil est loquutus. Zeuxis verò redarguit in vnoquoque ægro, eos qui perperàm exposuerunt: sed visum est nobis omnia ita adscripta prætermittere in præsenti sermone, fiet siquidem, si visum fuerit, liber seorsum integer his qui talia curiosè perscrutantur libenterq́;, in quo de his qui in omnibus ægris adscripti sunt characteribus sermo erit. Nunc autem cum vtilibus inutilia remisiere non conuenit.

Periclem in Abderis febris prehendit acuta, cõtinua cum dolore, sitis multa, anxietas, potum non poterat continere, erat autem sublienosus, & capite grauato. Primo die sanguis ex sinistra nare erupit multus, febris verò intendebatur, minxit multum, turbatum, candidum, quod positum non subsidebat. Secundo die omnia sunt exacerbata, vrinæ crassæ quidem erant, sed magis subsidebant, & anxietas remissa est. Tertio febris emollita est, vrina multa, & concocta, & multã hypostasim habens,

 nocte

nocte quieuit. Quarto circa meridiem ſudauit multum calidum per totum corpus, ſine febre iudicatus eſt, neque febris reuerſa eſt, ὀξύ, acutum.

Hic æger exemplum eſt acutiſſimi morbi, horrendi quidem non artificibus, ſed citò iudicandi his qui ſciũt. Nempe vbi ſublienoſus ſtatim quidem in primo die ex nare ſiniſtra multum ſanguinis profudit, eſſentq; vrinæ craſſæ quidem & non conſiſtentes, & albo colore: at ſecundo die ſudaſſet, magis circa ægrum bona ſpes erat: ſedata verò & ipſi anxietate ſecũdo die, & factis ſomnis, certius adhuc magis erat ſperare citò ſeruandum hominem. Tertio verò die optimis ſimul & plurimis redditis vrinis, euidens iam erat quarto morbi die à morbo hominem eſſe liberandum.

In Abderis virginem quæ in ingreſſu templi iacebat, febris acuta & cauſoſa prehendit, erat autem ſitibunda & vigil, muliebria ipſi primùm deſcenderunt. Sexto anxietas multa, rubens, phœnicea, languida. Septimo eadem, vrinæ tenues quidem, ſed boni coloris, venter non infeſtabatur. Octauo ſurditas, febris acuta, vigil, anxia, horrida, mentis compos. Nono eadem & ſequentibus diebus, permanſitq; ita ſurditas. Decimoquarto mẽs turbata, febris remiſſa. Decimoſeptimo multum è naribus effluxit, ſurditas parum leuata eſt, & ſe-

quentibus diebus anxietas, ſurditas aderat, delirabatq́;. Vigeſimo pedum dolor, ſurditas & delirium reliquerunt, ſanguis parum erupit per nares, ſudauit, ſine febre fuit. Vigeſimoquarto febris reuerſa eſt, ſurditas rurſus, pedum dolor permanſit, delirium. Vigeſimoſeptimo ſudauit copioſè, ſine febre, ſurditas reliquit, pedum dolor ſubmanſit, in cæteris perfectè iudicata eſt.

Hæc plethoricè ægrotaſſe videtur, & quantum erat ex his quæ ab initio ipſi contigerunt, & eam velut morituram quis timuiſſet, bonus verò vrinarum color in plethoricè laborantibus maximum eſt ſignum: quoniam verò craſſæ non erant, diuturniorem morbum fore indicabant. Videntur autem vt in omnibus ægris, ita & hîc iudicatoriorum dierum circuitus ſeruari, atq; etiam natura in ipſa videtur iudicatoria, tum ſigna, tum ſymptomata præmonſtraſſe.

In Abderis Anaxiona qui ad Thracias iacebat portas, febris acuta prehēdit, lateris dextri dolor continuus, tuſsiuit ſiccas, neque primis diebus exſcreauit, ſitibundus, vigil, vrinæ boni coloris, multæ, tenues. Sexto delirus, ad fotus autem nihil remittebatur. Septimo doloroſus, nempe febris intendebatur, doloresq́; non remittebantur, tuſſesq́ue infeſtabant, difficulter quoque ſpirans erat. Octauo venam in

cubit

ubito secui, effluxitq; multum sanguinis ti oportebat, remiserunt quidem dolores, ed tusses siccæ sequebantur. Vndecimo fe oris remisit modicumq; circum caput sudauit, tusses adhuc, & quæ à pulmone educebantur, liquidiora erant. Decimoseptimo cœpit pauca cocta spuere, leuatus est, sitibundus erat, & pulmonis parum bonæ erant purgationes. Vigesimo sudauit, à febre liber, à iudicatione verò leuatus. Vigesimoseptimo febris reuersa est, tussiuit, cocta multa eduxit, vrinis hypostasis multa, alba sine siti factus est, somni. Trigesimoquarto sudauit per totum corpus, sine febre, prorsus iudicatus est.

In hoc solo ægrorum & in primo & in tertio libro scriptorum, sectionis venæ meminit Hippocrates, non quòd soli secta fuit vena, sed quòd octauo die, Medicis etiam vt lege aliqua non ampliùs post quartum diem venam secantibus. Vbi itaque huic octauo die secta est vena, multos certè alios sectione venæ egentes, existimare oportet circa secundum & tertium, & quartum diem auxilio vsos fuisse, prætermisit autem Hippocrates, vt alia omnia auxilia, à quibus coactus est interdũ scribere, nihil ipsos ab oblatis adiutos, vt morbi ostenderet malignitatem. neque enim curatoriam ipse proposuit hanc

scriber

ſcribere tractationem, ſed prognoſticam, in nonnullis autem neque ab initio videtur ægris adfuiſſe. Interdum itaque adſcribit hoc ad finem: ex quo & ego hominem vidi, hoc & hoc perfectè contigit. Ignorantibus verò, & horum ægrorum adiumentum demonſtratum eſt à me in libro primo de iudicationibus, vbi quónam quidem pacto quis perfectè crudum morbum cognoſcat, quónam autem pacto coqui nunc primùm incipiat, quónam item pacto in coctione conueniat, & quomodo iam propè perfectam coctionem attingat, manifeſtè oſtẽdere conatus ſum. Hic itaque Anaxion dum ſemper tuſsiret, nihilq́; omnino exſpueret, crudiſsimam habebat pleuritim, vndecimo autem die exſpuere incipiens, morbum coqui oſtẽdit, deinde ſenſim procedente tempore, ita ſcripſit Hippocrates: vigeſimoſeptimo eduxit cocta multa, vrinis hypoſtaſis alba, & ob id perfectè iudicatus eſt trigeſimoquarto.

In Abderis Heropytus capite doluit rectus, non multo verò pòſt tempore iacuit, habitabat prope ſuperiorem viam, febris prehendit cauſoſa, acuta, vomitus circa initia bilioſorum multorum, ſitibundus, multa implaciditas, vrinæ tenues, nigræ, enæorema ſublime interdum quidem, interdũ verò non, nox laborioſa, febris aliter aliàs exacerbabatur, & plurimum abſque ordine. Circiter decimumquartum ſurditas, febres

bres extensæ sunt, vrinæ eædem. Vigesimo multum delirauit & sequentibus diebus. Quadragesimo multus è naribus erupit sanguis & mente constitit magis, surditas erat quidem sed minùs, febres remiserunt, profluxit sanguis frequenter sequentibus diebus, & paulatim. Circiter sexagesimum sanguinis eruptiones cessauerunt quidem, sed coxæ dextræ dolor fortis, & febres extensæ sunt. Non multo verò pòst tempore dolores partium inferarũ omniũ, contigit autem vel febres esse maiores & surditatẽ multam, vel hæc quidem remitti leuariq;, ischij verò inferioris maiores esse dolores. Iam verò circa octogesimum remiserunt quidem omnia, sed nihil reliquit, vrinæ siquidem boni coloris, & copiosas habentes subsidentias, descenderunt, & deliria minora fuerunt. Circiter centesimum venter multis biliosis turbatus est, & non pauco tempore multa talia fuerunt, & rursus dysenteriosa cum dolore: in aliis facilitas. In totum autem febres reliquerunt, & surditas placata est. Centesimo perfectè iudicatus est, Causus.

Hic homo memoria dignus, qui per virtutis robur morbum grauem sustinuit, impoßibile siquidem aliter erat, vt affectui forti reniteretur, & prorsus erat in pulsibus ipsius robur, simul &

reliqu

reliqua omnia secundùm naturam erant, dictum autem à me alibi prætermissam esse partem hanc in febrientibus prænotionis, ab Hippocrate. Videntur itaque & respiratio & appetentia huic ægro inculpata fuisse, magnam ad salutem habentia virtutem, vt ipse demonstrauit. Febris autem in principio quidem acuta prehendit, exoluta autem est ipsius sequenti tempore acuitas. Scripsit autem in ea: febres aliàs aliter exacerbantes, & plurimùm absque ordine. Vnum autem solum erat graue ægro signum, vrinarum, tum tenuitas, tum nigricies: & ideò multo tempore vix natura morbo superior fuit, quæ sanguinis eruptionem quadragesimo die vno ex iudicatorijs existente excitauit, coxæq; dolorem & posteà partium inferiorum omnium operata est, nempe magni morbi generosis qui ipsos iudicent habent opus. Sed neque ex hoc perfectè sedatus est morbus. Circa verò vigesimum diem apparuerunt signa coctionis ipsius per vrinas, à quibus paulatim ad centesimum vsque coctus, perfectam effecit solutionem.

In Abderis Nicodemum ex venere & potu febris prehendit. Incipiens autem anxius erat & cardialgicus, sitibundus, lingua exusta est, vrinæ tenues & nigræ. Secundo die febris exacerbata est, horridus, anxius non dormiuit, vomuit biliosa, flaua, vrinæ similes, nox quieta, dormiuit.

Tertio die relaxata omnia, leuamentum autem erat, circa Solis occasum rursus implacidè habuit, nox molesta. Quarto rigor febris multa, omnium dolores, vrinæ tenues, enæorema, multum delirauit. Septimo leuamentũ. Octauo cætera omnia remissa sunt. Decimo sequentibusq; diebus erant quidem dolores, sed omnes minùs affligentes, huic exacerbationes & dolores ad finem in paribus erãt magis. Vigesimo minxit albũ, crassum habuit, positũ nõ subsidebat, sudauit multũ, visus est sine febre fuisse, vesperi iterũ recaluit, ij deniq; dolores, horror, sitis, parum delirauit. Vigesimoquarto minxit multũ, albũ, multam habẽs hypostasim, sudauit sudore multo calido per totũ corpus, sine febre iudicatus est.

Et ipse Hippocrates significauit: exacerbationes & dolores in diebus paribus, ob id itaque post vigesimum sudore iudicatus est. Qui particulatim omnium est memor quæ anteà exposui & in hoc libro & superioribus duobus, atq; antè hos in prognostico & prorrhetico: ipse omnia poterit reperire.

In Thaso mulier austera nimiùm, ex tristitia cum occasione, cùm recta esset, fuit tum vigil, tum absq; cibo, sitibundaq; erat & anxia: habitabat prope filios Pyladæ in campo. Primo die, incipiente nocte timores,

res, verba multa. mœstitia febricula leuis, manè conuulsiones multæ. cùm verò desinerent conuulsiones multæ, delirabat, & valenter fabulabatur, dolores multi, magni, continui. Secundo die eadē, nihil dormiuit, febris acutior. Tertio quidem die conuulsiones cessauerunt, coma verò & cataphora, & rursum vigiliæ infestauerūt, continere non potuit, multum delirauit, febris acuta, nocte verò eadem sudauit sudore multo calido per totum corpus, absq; febre dormiuit, omnino mente constitit, iudicata est circa tertium diem, vrinæ tenues, nigræ, enæorema verò valde rotundum, non subsidebant. Circa iudicium muliebria multa descenderunt.

Quid vox δυσάνιος, id est austera nimiùm, indicet, Critias ostendit, ita scribens: δυσάνιος est, quicunque ex paruis ἀνιᾶται, id est, angitur, & ex magnis magis quàm cæteri homines & longiore tempore fuerit ἀνιαρὸς vel σκυθρωπός, id est, tristis vel seuero vultu. nunc autē dicta Hippocrati δυσάνιος mulier, quòd ipsi permanserat diutiùs tristitia. quod rursus pòst paulò in muliere quæ in Cyzico gemellas puellas peperit, dicit: tacita autem, & seuero vultu, & impersuasibilis. Miror verò quomodo in muliere hac non adscripserit, vel suppressa omnino muliebria, vel non perfectè adfuisse. videtur siquidē tum acutè

tum

tum plethoricè ægrotasse, & tertio die ad noctem per sudores iudicata esse & muliebrium excretionem. imò & post iudicationem vacuata multa certam pepererunt quæ facta sit à morbo liberationem. Vrinæ color quanquam niger fuisset, difficile nihil fecit, quòd muliebrium fuisset retentio melancholicorum magis, vnde iure optimo mulier austera nimis & timida fuerit, delirauitq; vicißim aliquando, & comatosa fuit.

In Larissa virginem febris prehẽdit causosa, acuta, vigil, sitibunda, lingua fuliginosa, sicca, vrinæ boni coloris, sed tenues, Secundo die labor, non dormiuit. Tertio multa excurrerunt ab aluo aquei coloris, sequentibúsque diebus talia tolerabiliter percurrerunt. Quarto minxit tenue, paucum, vrina habuit enæorema sublime, nõ subsedit, ad noctem delirauit. Sexto è naribus sanguis largiter valde effluxit, horruit, sudauítque sudore multo calido per totum corpus, sine febre iudicata est. in febre autem, & iam iudicata, muliebria primùm tunc prouenerũt. virgo siquidẽ erat. Erat autem & perpetuò anxia, horrida, faciei rubor, oculorum dolor, capitis grauitas. Huic non reuersa est febris, sed iudicata est, fuerúntque dolores diebus paribus.

Quòd tempus quidem attigisset virgo muliebrium, manifestum ex his quæ scripsit Hippo-

crates, ita inquiens: muliebria tunc primùm prouenerunt. Videtur quoque & morbus ipse fuisse plethoricus, iudicatúsque sexto die, quòd & dolores diebus paribus haberet, vt ipse scripsit. sed admirabile est, quòd morbus non reuersus fuerit, quum sextus dies nūquàm fideliter iudicet. Nouum itaque hoc & valde rarum in ipsa fuisse significauit, vbi scripsit: Huic non reuersa est febris, sed iudicata est, tanquàm reuerti deberet. Sed & causam scripsit, quòd non reuerterit, adiciens: in febre, & iam iudicata muliebria prouenerunt. Nempe quòd maneret diebus post iudicium ipsi vacuatio, satis erat ad muniendam quæ sexto die præcesserat iudicationem per sanguinis eruptionem & sudores, & maximè quòd nulla phlegmone esset principis partis, neque maligna esset abundantia. Ipse autem indicaui plethoricam esse affectionem, cùm dixit perpetu habuisse faciei quidem ruborem: oculorum ver dolorem & capitis grauitatem. Manifestū itaque erat, quòd sola indigeret vacuatione. & hā natura incepit quidem operari tertio die, comple uit verò sexto die. quòd autem ratione naturæ non vt morbi symptoma, per ventrem vacuati fuerit, manifestè ipse indicauit, scribens: Ter tio die multa à ventre percurrerunt aquei co loris, & sequentibus diebus talia tolerabilite erant. Hoc adiectum demonstrat contristan tium fieri excretionem. Inter hæc autem, qu

i

in expositione ipsius dicta sunt, indicatu digna sunt præter dicta, hæc duo: vnum quidem, quod in principio scriptum est: lingua fuliginosa, sicca. secundum autem: minxit tenue, paucum, vrina habuit enæorema sublime, non subsidebat, delirauit. Prius siquidem horum dictum vtile est, vt non prorsus existimetur perniciosa esse fuliginosa lingua. vocat autem ita coloratam veluti quadam fuligine, siccam existentem propter exhalationem: Posterius, quoniam vbi in alijs ægris dixit: enæorema sublime: statim ipsi intulit: delirauit, dementiam consequi talia enæoremata indicans. quanquàm in prognostico omnia de vrinis percurrens, nullam ex ipsis ad dementiam fecit prænotionem. Videtur itaque signum hoc per se quidem nunquàm indicare desipientiam: sed interdum per accidens commonstrare, quoniam flatuosius esse indicat enæorema. nempe in eo, quòd prorsus flatu caret, ad fundum vasorum deferuntur enæoremata.

Apollonius in Abderis rectus lõgo tempore subferebatur. erat autem tumefacto viscere, & circa hepar consuetus dolor multo tempore consequebatur, & tunc icterosus quoque erat, flatuosus, & coloris subalbidi. Vbi autem edisset & bibisset intempestiuiùs bubulam, parum incaluit primùm, iacuit, lacte autem vsus cocto & crudo multo, caprillo & ouillo, & victu malo.

Læsiones omnium insignes, nempe febres irritabantur, venter ex ingestis nihil effatu dignum reddebat, vrinæ tenues & paucæ, somni non erant, inflatio mala, sitis multa, comatosus, hypochondrij dextri tumor cum dolore, extremitates omnino subfrigidæ, parum delirauit, omnium obliuio quæ loqueretur, exturbabatur. Ad diẽ decimumquartum à quo riguit, incaluit, decubuit, & valde insaniuit, clamor, perturbatio, verba multa, & rursus sudatio, & tunc coma accessit. post hæc aluus turbata multis biliosis, meris, crudis, vrinæ, nigræ, paucæ, tenues, multa inquietatio, deiectiones variæ, nempe, vel nigræ, & paucæ, & æruginosæ, vel pingues, & crudæ, & mordentes, tandem visæ sunt & lacti similes. Circiter vigesimumquartum lenitus est, cætera quidem eadem, sed mente parum valuit. ex quo autem iacuit, nullius meminit, rursus verò citò delirauit, omnia in deterius cõuersa. Ad diem trigesimumquartum obiit. Huic perpetuò, ex quo ego hominem vidi, aluus turbata fuit, vrinæ tenues, nigræ, comatosus, vigil, extremitates frigidæ, delirus perpetuò, phreniticus.

Et in hoc rursus Hippocrates, vt in alijs multis, in fine ipse narrationis per summas breues demonstrauit, quæ fuerunt tum symptomata tum

tum signa, per quæ futuram mortem quis præno-uerit. habet autem dictio ita: Huic ad finem, ex quo ego hominem vidi, aluus turbata, vrinæ tenues & nigræ, comatosus, vigil, extremitates frigidæ, delirus perpetuò. nullum autem ex particularibus est obscurum, si quis eorum meminerit, quæ antè exposuimus.

Mulier in Cyzico gemellas puellas ægrè peperit, & quæ non admodùm purgata esset, primo die febre correpta est, horrida, acuta, capitis & colli grauitas prehendit cum dolore, vigil ab initio, tacita autē, & seuero vultu, & impersuasibilis: vrinæ tenues, sitibunda, anxia valde, aluus inconstanter turbata, & rursus constitit. Sexto die ad noctem multùm delirauit, nihil dormiuit. Circiter vndecimum diem valde insaniuit, & rursum mente constitit: vrinæ nigræ, tenues, rursum intermittentes, oleosæ, ab aluo multa tenuia, turbulenta. Decimoquarto conuulsiones multæ, extremitates frigidæ, nihil ampliùs mentis compos, vrinæ defecerunt, obiit, phrenitis.

Non solùm quòd non probè à purgationibus partus expurgata fuisset, relictus est mulieri huic sanguis melancholicus, quare principio quidem erat tacita, seuero vultu, & impersuasibilis, & posteà vehementer delirauit, vt valde insaniuerit: verùm quoque & propter difficilem partum,

inflammato vtero, febris aucta est. Constat autem cacochymia in caput sublata, & desipientiam manifestam fuisse, & conuulsiones consequutas. Circuitus dierum iudicatoriorum seruantur hîc veluti in omnibus ægris. Si verò quippiam videatur rarò vitiatum, illud solũ adnoto.

In Thaſo Dealcis vxorem quæ in Leio habitabat, febris horrida ex mœrore prehendit, ab initio autem veſtimentis operiebatur, & perpetuò ſemper tacita palpabat, euellebat, ſculpebat, pilos legebat, lachrymæ, & rurſum riſus: non dormiebat, ab aluo irritatio, ſed nihil excurrit. parum admonita bibebat, vrinæ tenues, paucæ, febres ad manum tenues, nihil ſubſtans habentes, ſummarum partium refrigeratio. Nono die valde delirauit, & rurſus firmata eſt, tacens. Decimoquarto ſpiritus rarus, magnus per tempus, & rurſus breuiſpira. Decimoſeptimo à ventre irritatio turbulenta. Poſteà quæ bibebantur, vẽtrem pertranſibant, neque paruo tempore conſiſtebãt, nihil ſenſit, ſiccæ cutis circũtenſio. Vigeſimo verba multa, & rurſus confirmata eſt, ſine voce, breuiſpira. Vigeſimoprimo obiit. Fuit huic ad finem vſque ſpiritus rarus, magnus, nihil ſenſit, perpetuò veſtimentis operiebatur, aut verba multa, aut tacens perpetuò, phrenitis.

Ab

Ab initio phrenitica ipsa fuisse videtur. grauissimæ autem sunt, vt primùm dixi, tales phrenitides, & celerrimè omnes in quibus generantur, enecant. sed nunc acutè ipsa febricitans, ad vigesimumprimum diem suffecit, forsan quòd mediocriter febricitauit. & ob id in ægra hac sola significauit, scribens: febres ad manum tenues. videtúrque hæc delirij species ipsi mixta fuisse ex melancholia & phrenitide. nempe, verba multa, & tacens ad finem, talem demonstrant mixtionem. Non video autem quo pacto nihil scripserint Hippocratis expositores de dictione, in qua inquit: spiritus rarus. qui non aliud est, quàm per interuallum. & videtur deinceps idem dixisse. Nunquid itaque vel raritatis intensionem indicare volens: διὰ χρόνου, id est, rarum addidit, acsi ita dixisset, διὰ πάνυ πολλοῦ χρόνου, id est, per valde magnum interuallum. consuetum enim est aliquando omittere dictionem πολλοῦ, id est, magno, & solo vti διὰ χρόνου, aut non perpetuò, vt in alijs alia. neque id citò mulierem talem respirasse per totum morbum indicat. quare inferens, ait: & rursus breuispira. indicans & hic vt anteà, ex refrigeratione non solùm paruum, verùm quoque & longo tempore hominem respirasse, quòd verè breuis est spiritus. rarus siquidem & magnus, quatenus quidem rarus est, minor est frequente simul & magno: quatenus magnus, hac ratione præstat raro

& paruo. Iuxta vtrunque itaque paruus erit breuis & rarus. Videtur quoque & nunc veluti & cum refrigeratione tali mulier fuisse, in quali sunt quæ apnœa ipsa corripiuntur. Scribit itaque de ipsa: vigesimo verba multa. & rursus seorsum dicit, breuispira. Aphonia autem, id est, sine voce, fit cum breui & raro spiritu: sed διὰ χρόνου cum raro scriptum, pro διὰ πάνυ πολλοῦ est accipiendum. nam in pauco morbi tempore significare non potest. Ad finem dictionis cùm asscripsit: Huic ad finem spiritus rarus, magnus. nempe orationem διὰ τέλεος, consueuit dicere Hippocrates, pro δι᾽ ὅλης τῆς νόσου μέχρι τῆς τελευτῆς, id est per totum morbum ad finem vsque. Vt autem διὰ τέλεος, ita & hoc inquit: semper περιεστέλλετο, id est, vestibus cooperiebatur, vel verba multa, vel tacens ad finem vsque. nam verba multa phreniticum est: tacens, melancholicum. Verbum verò περιεστέλλετο commune ambobus, nisi forsan & propter refrigerationem interdum περιεστέλλετο.

Adolescens in Melibœa ex potu & Veneribus multis diu calfactus, iacuit. horridus autē & anxius erat, vigil & sitibundus, ab aluo primo die stercora multa percurrerunt cum circunfluxione multa, & sequētibus diebus aquei coloris multa prodierūt: vrinæ tenues, paucæ, decolores, spiritus rarus, magnus ex longis interuallis, hypochon

chondrij contensio submollis, oblonga ex vtrisq;, cordis palpitatio ad finem vsq; perpetua, minxit oleosum. Decimo delirauit quietè, moderatus & taciturnus, cutis arida & circũtensa, deiectiões multæ, tenues, vel biliosæ, pingues. Decimoquarto multũ delirauit, irritatus. Vigesimo valde insaniuit, iactatio, nihil minxit, modicos potus cõtinebat. vigesimoquarto obiit, phrenitis.

Multi quidem potus neruos lædunt, principiũq; ipsorum cerebrũ: veneres autem & hæ quidem valde contristant, virtutemq; tum exoluũt, tum imbecillam reddunt. Hic itaq; adolescẽs collecta praua multitudine, iure cœpit quidem à moderatis febribus: progressu verò temporis deterior redditus, posteà in phrenitin exactam incidit. Fieri autem ipsam ostendebat tunc rarus, & magnus spiritus, eiusq; modestia & taciturnitas mediocriter delirare. nempe hominibus tum leuibus, tum turbulentis, ex paruis occasionibus desipientiæ fiunt: qui verò contrarios habent mores, his ex magnis causis. Cur autem raro spiritui: per tẽpus, adscripsit, in priori ægro contemplati sumus, & de cordis palpitatione alibi & in prognostico percurri: vt & de submolli hypochondrij distensione, quòd illam intelligat absque tumore, quæ fit quidem musculis non patientibus, sed in affectione aliqua interiorum partium peritonæi permanentibus.

Videtur autem mihi æſtas iuxta rationem facta adiuuiſſe. nempe morbos æſtiuos hyems ſuperueniens ſoluit: & hyemales æſtas ſuperueniens tranſmutat: quanquàm ipſa in ſe æſtas facta non conſtaret, ſed calida, & auſtrina, & ventis deſtituta, veruntamen in aliam conſtitutionem mutata adiuuit. Magnam autem artis partem eſſe exiſtimo, ſi de ſcriptis quis rectè contemplari poſsit: nempe qui nouerit, & his vſus fuerit, in arte falli non magnopere mihi videtur. Diſcere autẽ exquiſitè oportet vnamquanque anni temporum conſtitutionem, & quis morbus bonus ſit, quod commune vel in conſtitutione vel in morbo, morbus quis longus & lethalis, quis lõgus ſit & ſalubris, acutus quis & lethalis, acutus quis & ſalubris. Ordinem iudicatoriorum dierum ex his conſiderari, & ex his prædicere ſupereſt: qui hæc ſciuerit, ſcire poteſt quibus, & quando, & vt oportet, præſcribenda ſit victus ratio.

TERTII COMMENTARII GA-
leni in tertium Hippocratis de morbis
epidemijs librum, Ioanne Vaſſæo
Meldenſi interprete,
Finis.

*

GAL

GALENI IN

SEXTVM EPIDE- MIORVM HIPPOCRATIS LIBRVM COMMENTARIVS PRIMVS,

*

Ioanne Vassæo Meldensi interprete.

***

EXTVM *epidemiorum Hippocratis librum plerique interpretum suggillauerũt: alij aliter, vt singuli probabiliter exponere sperarent, ita dictionem permutantes. qua effectum est ratione, vt coactus ego fuerim & exemplarium antiquitatem, & primorum interpretum commentarios peruestigare, quos inter & Zeuxis Tarentinus est, & Heraclides Erythræus, atque ante hos tum Bacchius tum Glaucias. Si itaque post antiquam scripturam declaratam, dictionem vitiatam esse dicerent, verisimile esset & ob id opinari ipsos talem quandam Hippocratis esse scripturam, saltem ipsos probassem, si post castigationem vtile aliquid simul & mentem Hippocratis sequens*

docuisse vidissem. At quoniam interdum iuxta vtrunque fallantur, longè satius esse sum arbitratus, seruata prisca scriptura, perpetuò quidem magno adhibito studio, illam explicare: quòd si aliquando facere non valeam, probabiliter ipsam castigare, quomodo fecit Heraclides in secundo epidemiorum, dictione illa in qua scriptum est: Ad rem autem veneream οὐραὶ, id est, caudæ spectabant. Quoniam qui scripturam οὐραὶ explicauerunt, citra probabilitatem dixerunt, forsan (inquit) θύραι, id est, ianuæ quidem erat scriptum per θ: sed media linea in ipso verbo corrupta, arbitratus est bibliographus οὐραὶ scriptum esse. fieri siquidem ita potest, vt & tenui membrana deleta, simul & linea hæc disperierit, & vna ipsam effugiente, & statim ab initio ipsam obscurè scriptam, ob temporis vsuram exoleuisse. Inter omnes autem qui antiquas permutauerunt scripturas, audacißimos tum Capitona tũ Dioscoridem in hoc faciendo reperio. Considerans itaque an melius esset omnium ipsorum, aut tantũmodo eorum qui rationabiliter permutauerunt, aut nullius prorsus meminisse: comperi si prolixitatem quidem commentariorum nullus eorum qui ipsos lecturi sunt, grauiter molesteq; sit laturus, satius esse, vt de omnibus mentionem faciamus: sed cùm multi culpent non hos solùm, verùm quoque & qui mediocres existunt, solisq; studeant commodis, quòd mediam quandam in-

ter hæc

ter hæc vtraque facere expositionem melius sit. atque hoc statim ab initio sum præfatus, vt ab his discedant commentarijs, qui gratos ipsos non habent. Nempe ego vt & alia omnia multis rogantibus amicis gratificatus feci, ita & has enarrationes in illorum gratiam composui. contemplatus autem quod quæ scribuntur, in vulgus emanent publicentúrque, procœmijs talibus opus habui. Vt itaque hoc sum præfatus, ita & hoc præfari est necesse, quòd scilicet enuntiationis libri huius genus valde ab eo differat, quod continent epidemiorum tum primus tum tertius, quos existimant propemodùm omnes solos ad publicationem ab Hippocra. scriptos esse: ex alijs verò quinque, tum quintum tum septimum conspicuè nothos esse: sextum verò hunc, & ante hunc secundum, ex his quæ Hippocrates ipse sibi præparauerat, inquiunt à Thessalo ipsius filio compositos esse. Quidam & Thessalum ipsum adscripsisse nonnihil putant: alij alios, qui huic successerunt. In primo itaque & tertio epidemiorum status quosdam ambientis nos aëris scribit, à quibus morbi vulgariter grassantes exponuntur. Hac siquidem in ipsis videtur ipse Hippocrates vsus dictione, atque ob id inscriptionem hanc libris fecit, facta in ipsis de morbis epidemijs doctrina, non de ipsius Hippocratis epidemijs, id est, peregrinationibus, quas per multas ciuitates fecit. Impræsentiarum autem hoc quidem exiguum

guum est. plurimum verò doctrinæ genus aphorismi quidam esse videtur, propria & sua vnusquisque dotati circunscriptione. Quare ob propriæ inscriptionis defectum, duos quoque hos libros epidemiorum inscriptioni commodasse aiunt, quòd exiguam inscriptionis peculiaritatem haberent. Quartus liber, istis forma orationis persimilis, theoriæ commoditate valde recedit. Qui præsentem hunc librum Thessali status inscripserunt, manifestè errauerunt. Satis est mihi hæc prædixisse quanquam & scripta essent à quibusdam expositoribus alia non pauca, quæ ad vitandam prolixitatem prætermittere consequens erat,

Quibuscunque ex abortiuo fœtu.

Communem quendam sermonem in re communi semel dicere statui. Liceat verò lectorum vnicunque sua vti sibi persuadebit, scribere locutione. nempe quidam ὅσοισι per tres syllabas, alij ὁκόσοισι per quatuor scripserunt: alij verò non per κ scribunt ὁκόσοισι, sed per π, ὁπόσοισι secundam syllabam, id est, Quibuscunque, vt Capito. neque hoc solum, verùm quoque & eiusmodi omnia. Sed quod ad artis opera spectat, scribere hoc vel illo modo nihil refert. Quamobrem solas illas scripturas in sermone promere malim, quæ significatum permutant: eas verò quæ in sola voce discrepant, citra rei labefactationem, permitto vnicuique pro arbitrio tum

scrib

scribere tum dicere. Principio itaque altero præscripta dictione repetita, ad explicationem ipsius me conuertam.

Quibuscunque ex fœtu abortiuo, atque vteri tumoribus, ad capitis grauitatem conuersio fit, atq; in syncipite dolores fiunt, & quæcunque aliæ ob vterum ortæ affectiones, his in octo vel decem mensibus in ischion, id est, coxam, finitur morbus,

Quod vocant ἄμβλωσιν *Attici, id* ἀποφθορὰν, *id est, abortiuum fœtum appellare Hippocrates consueuit. scribítque quæ nomini ipsi proportione respondẽt, tũ verba appellationi huic circumadiacentia, tum quæ à Grammaticis appellantur participia.* Ἀμβλώσκειν *verò (nẽpe & hoc ipsum fortassis quempiam latuerit) de imperfecto fœtuum egressu quoquomodò factus fuerit, proferunt: vocántque medicamenta quæ id faciũt,* ἀμβλωτικά. *Quod itaq; à dictione significatur, semel dici nunc sat erit. Exordiendũ verò iam ab vtilibus, vbi tantũ significauerimus orationẽ hãc ab antiquis scribi interpretibus, hac verborũ serie: Quibuscũq;* ἀπὸ φθορῆς, *et vteri œdematis, ad capitis grauitates cõuersio fit:* φθορὰν, *non* ἀποφθορὰν *volẽtib⁹ scilicet* ἄμβλωσιν *appellare. Qui verò, ex præpositionẽ adijciũt, hi* ἄμβλωσιν ἀποφθορὰν *vocare voluerũt. & sanè videtur ita sæpius vocare Hippoc, quãquã nũc quidẽ ĩcertũ sit. Vt aũt in hoc etsi differẽter scripserĩt, eãdẽ seruãt*

sermo

ſermonis intelligentiam: ſic & ſiquis vteros pluraliter, aut vterum ſingulariter dixerit, aut capitis grauitates pluraliter, aut capitis grauitatem ſingulariter, non ſermonis ſenſum permutat. Quapropter ego Galenus tales in dictione diſſenſiones quæ nihil res ſignificatas euariant, iudicandas haud volui. Quod itaque ab Hippocrate dicitur, eiuſmodi eſt: Quibuſcunque mulieribus ob fœtuum corruptionem œdemata in vtero habentibus, per conſenſum ſubſequitur capitis grauitas, his in ſyncipite dolor fit: pari modo & aliæ capitis grauitates quæ ob affectum vterum oriuntur: eadem ratione dolores qui in ſyncipite formentur, habent. In primis itaque quidnam ſignificet œdematis nomen, neceſſariò conſiderare oportet. nempe videtur Hippocrates perpetuò, vt ſæpiùs eſt demonſtratum, omnes præter naturam tumores ita nominare, ſiue abſque dolore & duri fuerint, quos propriè ſcirrhos appellant: ſiue dolorem habuerint, quos priuatim phlegmonas vocant: ſiue dolore caruerint & laxi fuerint, quos ſolos œdemata nominitãt. Nunc verò de talibus œdematis egiſſe videtur, quæ & cunctari poſſunt, & capitis efficere grauitatem. Quòd itaque ex fœtuum corruptione fieri id conſueuerit, teſtimonium facit id quod apparet. quænam verò ſit cauſa, cur quàm cæteræ capitis partes magis ſynciput doleat, quidam ex libri huius interpretibus inuenire conati, inter ſe diſcordauerunt:

runt:

runt: alij quidem id quod Græci κατ' ἴξιν, id est, secundùm rectitudinem, causam aßignãtes, nempe afflictis, tum lumborum, tum prorsus spinæ partibus, posteriori cerebro rectitudinem quadrare affirmant: alij verò partibus ipsius vteri posterioribus afflictis, compati occiput inquiunt, partibus autem anterioribus synciput: alij sese abducentes ab eo quod κατ' εὐθυωρίαν dicitur, quod & κατ' ἴξιν nominat Hippocrates, vuluæ tanquam neruosæ parti cerebrum compati aiunt, vtpote quod neruorum principium existat, atque ob id fieri capitis grauitates, perinde atque plurimo in syncipite sito cerebro, & in hoc maximè dolorem significari: alij partem hanc quòd inter capitis partes infirmißima sit, iure quàm cæteras pati magis affirmãt. Qui verò à medio cerebri syncipite in vuluam propagatos neruos aiũt, horum meminisse bonum non est: sicuti neque forsan eorum, qui quòd vterus neruosus sit, ob id & ipsi neruorum principium condolere pronuntiãt, quo siquidem pacto peritonæũ quod vicinius est, & intestina, & venter, & septum transuersum non ipsi condoluissent, quæ & neruosa ipsa existunt? Deteriùs adhuc his sentiunt, qui testibus cerebrum condolere asserunt, quòd & substantiã cerebro eandem ipsi sint consequuti, atque ob id & vtero, nempe & hanc testes habere. Quòd si & de vilioribus quàm quæ ab his dicuntur mentionem fecero, forsan quis mihi obijciet, inquietq;

me oblitum eorum quæ paulò antè scripsi. Satius itaq; fuerit nugis ipsorum refutatis, non ampliùs de his quæ dixerunt, mentionem facere. Qui vterum neruosum esse dicunt, in aliquo quidē significatu sermonem eorum verum esse est existimandum: in altero verò falsum, tria siquidem sunt corporum similarium in animantibus ipsis genera, tum exanguia, tum cauitate quæ conspicua sit carentia: alia quidem ex oßibus, alia ex cerebro & dorsali medulla, alia verò ex musculis ortum habentia. Nominantur verò ab Hippocrate: primum quidem dictorum, syndesmus, id est, copula: secundū, neruus & tonus: tertiū verò, tenon, id est, tendo. Quidam verò omnia hæc neruos ob eam quam dixi similitudinem appellauerūt. Sed primum quidem genus syndeticon, id est, copulatiuum esse aiunt: secundum sensile & arbitrariū: tertium verò ἀπονεύρωσιν, id est, abneruaginem appellitant. Sed ne vnius quidem horum trium generum neruis vterus participat multis. Quoniam verò corpus ipsius plurimum, tum distēdatur, tum contrahatur, quod neque carnosis, neque pinguitudine plenis partibus inest, eatenus quadam ex similitudine neruosum ipsum appellamus, deriuatiuum à neruis nomen impræsentiarum facientes: vt, verbi gratia, & vesicam ita appellare consueuerunt, atque omnia alia, tum alba, tum exanguia secundùm substantiam, vbi plurimùm, tum distendi, tum rursus in se cōtrahi
&

& considere videntur. Hac ipsa ratione & colis appellati naturam in hominum pudendis neruosam esse inquiunt, atq; etiã vuluæ ceruicẽ. Sunt qui & fistulosum neruum caulem ipsius pudendi appellant, atq; ob illum, totum ipsum pudendũ neruosum vocant, deinde accepta non secundùm facultatem verè neruorum, sed secundùm corpoream ipsius substãtiæ essentiam, similitudine inquirunt, quam ob causam colis ipse non insigniter principijs neruorum compatiatur, neruorum autem principia, tum cerebrum, tum dorsi medullam dico. Et sanè vuluæ quidem planè inhærent nerui aliqui, alioqui non sentiret: sed parui admodùm sunt hi, si cum partis magnitudine conferantur, atq; ob id quæstione non parua dignum existit, vbi quis talia physicã ratione ostendere voluerit, quam ob causam mulieres quædam hystericæ appellatæ, contractionibus distensionibusq; conuulsioni similibus capiantur. In obsessa verò inflammatione vulua fieri hoc non admodùm videtur, sicuti febres valde vehementes & calidæ, ob quas fuliginosa redditur lingua: vt ipse libro in hoc deinceps inquiet. Oportebat itaque & hæc primùm eos inquisiuisse, qui de capitis consensu quem ad vuluam habet dicere aliquid aggrediuntur, nam quòd calidas vehementesq; inferat febres, hi norunt qui in artis operibus sunt versati, quomodò in Alexandria sophistæ, à quibus libri maximè, tum prolixis, tum falsis sunt refer-

ti sermonibus, qui sophismata adolescentulis ipsis rudibus adhuc atque ex armenti custodia venientibus, sed prorsus consentientibus inculcant, qui neque ægros viderunt, neque ipsi circa id versati sunt, valde siquidem ab omnibus qui inibi habitant, victus ratio neglecta est. Qui itaq; laborantes ex vtero phlegmone obsesso viderũt, mulieres hi quónam pacto, tum calidæ, tũ vehementes febres corpus totum prehendentes caput inurant, non secus quàm si talia citra vteri adfectionem fiant, norunt: imò quibus retenta fuerint menstrua, quanquàm nõ manifestè febriant, periculũ tamen est ne citò febriant, capútque ipsis grauatur, vaporibúsque & calidis succis repletur, atq; ob id nonnullæ ex his comatosæ sunt, siue febrierint, siue non. Hæc quidem ita esse videntur. Sed quǽnam sit causa cur ex talibus vteri affectionibus caput repleatur, post hæc est inquirendum, vt inueniatur quidem optandum, si non, saltem quod apparet experientia obseruandum, memoriaq; tenendũ. Nonnullas itaque ita apparentiũ causas narrare aggrediemur, hinc exorsi. Inter omnes corporis partes vulua, tũ plurimas, tũ maximas habet venas: quæ vbi malè adfecta fuerit, vel ob retẽta, tũ mẽstrua, tũ puerperij excrementa, vel phlegmonem aliquam quouis modo ortã, sanguine ipso necessario repletur: quo putrescente, si febris accendatur, eam ex synochorum forma esse est necesse. nam ex putrescente sanguine tales accen

accendi febres quæ non modicam calidorum vaporum copiam ad caput mittant, est demonstratum. Quòd autem à qua causa caput eiusmodi vaporibus repleatur, ab eadem capitis grauitates contristare hominem præsertim in syncipite videantur, norunt hi quibus in operibus artis studium fuit, etiã priusquàm à nobis intellexerint. Sed quæ nam euentus causa fuerit, forsan intelligere desiderabis. Dicam itaque tibi quæ maximè credibilis videatur, hancq; non vnam, sed plures. In primis siquidem, quòd dicti vapores calidi per arterias ad caput sursum ferantur, est rationi consentaneum, quas quidem arterias ex colli appellata fornace vtrinque ad synciput rectà ascendentes cernere licet: deinde, quòd toto sanitatis tempore tenuia & vaporosa cerebri excrementa per synciput maximè transpirare consueuerint, cùm in eo rarissimæ sint suturæ, craniumq; ipsum, tum tenuissimum, tum maximè fistulosum existat: tertiò præter hæc, quòd sensu prædita corpora in suturis complura sint, nempe pelliculæ quædam panniculum crassiorem pericranio coniungunt, penetratq; tenuium vasorum copia. Cùm autem magnitudine æqualia fuerint pathemata, partes quæ natura sensu magis participant, sentiunt magis: quæ verò magis sentiũt, causæ dolorificæ his molestæ magis. Ob eas itaque causas sunt in syncipite dolores. Superest inuenire causam, ob quam in octo vel decem mensibus

in coxedicem morbus τελευτᾷ, quod est, κατασκή-πτει, id est, decumbit his quæ ita habent. Quoniã verò nonnulli dignum censent vt non in octo vel decem mensibus legatur, sed in octauo vel decimo: aiuntq; in exemplaribus multis & præsertim antiquis, reperiri elementum ῑ, itemq; elementũ ῑ, ῑ, quidem pro octo scriptum, ῑ verò pro decẽ: priùs differentiam quæ in ipsis reperitur considerabimus. nã si in octo vel decẽ mẽsibus dixerimus ad coxendicem finiri, ab eiectitio partu non à conceptione numerabimus: si verò in octauo vel decimo mense, iudicari hoc pacto tẽpus à conceptu dicemus. Neq; sanè mihi impoßibile esse videtur, vt secundùm orationẽ vtranq; vtroq; intelligatur modo, iudiciũq; rei quæ dicitur, ab experientia statuere oportet, quomodo ego semper in eiusmodi feci omnibus, atq; in eo quod nũc dictũ est, & sanè cùm obseruarem, interdũ in diebus quadraginta, interdũ in duobus mensibus vel quatuor finiri visus est morbus: quibusdã verò & ad plures est extensus: nonnullæ autem verè in octauum peruenere mensem, aliæ quædam ad decimũ. Cõspexi ego & in coxendicẽ ex vtero abscessum, at non in multis: quanquam multas ex malè affecta vulua diutiùs laborare viderim. Sed ociosè rei causam inquiro, cuius essentiam verè dici nõdum reperi, nempe Aristoteles ex securè præcognito quòd res sit, inquirendum propter quid sit, iubet. Si quis itaq; quæsierit propter quid res sit,

prius

priusquàm quòd sit certò didicerit, is manifestè, tū fabulari, tū nugari cupit, atq; à veri inueniendi desiderio abest. Qui itaq; causam rei huius dicere aggrediuntur, talia proferunt. Nam qui à partus abortiui tempore in octo vel decem mēses connumerare volūt, vuluā, inquiūt, in his duobus temporibus octauo & duodecimo mense malè affici consueuisse, nēpe in octauo mense fœtū verti, decimo verò egredi: & nūc in ipsis præfinitis diebus, contristātium excretionem fieri, ob decubitus in illud inuolucrū quod à Græcis Chorion dicitur, quod tū propè sitū est, tū quod quæ mittūtur excipere potest. Qui autē à conceptionis tēpore numerandum volunt, rationabilius esse inquiūt, vt si etiam nulla media corruptio circa fœtū fuisset, nouam autē agitationem vterus circa ipsum in his temporibus haberet, vel cùm vertitur, vel cùm excernitur, ita & nūc habere. Sed errant vtriq;, fœtus agitationes vtero cōmittentes. Nā si octauo mense voluatur, prorsus sanè motionem ex se habet: egressum verò accipit, vbi cùm validiùs mouetur, quandam ex continentibus mēbranis frégerit. Nempe & hoc in libro de pueri natura est
» dictum his verbis. Cùm verò mulieri partus ad-
» fuerit, contingit eo tempore cùm fœtus agitatur,
» ascaridúmq; modo, tum pedibus, tū manibus ad-
» sultat, quandam ex membranis interioribus fran
» gi, fractáq; iam vna, cæteræ periculo vacantem
» magis obtinent virtutem, franguntúrq; primùm

quidē quæ fœtū cōtinet: deinde quæ postrema est. Cùm itaque non ampliùs in vulua contineatur abactus fœtus: neque fieri potest, vt agitationes ipsius seruentur. Quo autem modo his non credendum, sic neque alijs, qui aiunt septimum mensem nonumq; fœtuum partus habere: octauum verò & decimum, præter naturales distantias mense vno naturalibus posteriores, quod in secundo epidemiorum dictum esse aiunt in ea dictione, qua inquit Hippocrates: τῇ ὑστεραίῃ, perinde atque dixerit: Postero vel tempore vel mense. At in libro illo id explanauimus. Ego verò si idipsum quod dicitur priùs ita habere vidissem, causam ipsius diligentiùs inuestigarem, sed quoniam & in multis temporum præscriptionibus vuluæ morbos contemplatus sum, tum iudicari, tum conuenire cum iudicatoriorū dierum circuitibus quos ipse in prognostico docui: ob id causæ relinquo inuestigationem, cùm quod dictum est, neq; perpetuò, neque vtplurimum ita habere viderim. Sed forsan quòd ita contigit in duabus vel tribus mulieribus contemplatum eum qui hæc scripsit, siue ipse Hippocrates fuerit, siue Thessalus, siue alius quispiam, inconsultiùs pronuntiasse puto vniuersalem enuntiationem ex re quæ neque perpetuò, vt dixi, neque magna ex parte fit. Finem itaque hæc nobis habeant. Inter ea autem quæ in scriptura adiecta sunt, reuocabimus ad memoriam coniunctionem, atque, quæ in medio

harum orationum posita est: ad capitis grauitatem conuersio fit, & in syncipite dolores fiunt, faciemúsque totam scripturam talem: Quibuscunq; à fœtu abortiuo vteriq; tumoribus in capitis grauitatem fit conuersio, atque in syncipite dolores fiunt, & quæcunque aliæ ab vtero affectiones, his in octo vel decem diebus in coxam finitur morbus, limitationem siquidem medicam quandam quæ ad prænoscendum vtilis sit, & quæ causam non aßignet, priori sermoni introducunt, sensum eiusmodi esse volentes: Quibuscunque mulieribus tumores vteri ex partu eiectitio orti, in capitis grauitatem conuertuntur, ipsisq; in syncipite fiũt dolores, his in octo vel decem mensibus ad coxam transeunt, quæ vterum cõtristant: tanquam non omnes vteri tumores in syncipite dolores pariãt, neque omnes in coxam decumbãt, sed soli illi qui in syncipite dolores progignunt. At neque ex obseruatione id fieri ita reperi, nec verò rationem ipsius aliquam ipsi afferunt. cur enim solos illos vuluæ tumores ad coxam decumbere velint, qui in syncipite dolores procreauerint, dicere non possunt, neque nos fidem ipsis adhibebimus, quòd neque rationis fidem ab experientia acceperimus, neque ex rei natura per demonstrationem. Quòd autem & orationem illam in qua scribitur: & quæcunque aliæ ob vterum ortæ affectiones, bifariàm exponant, constat omnibus, nempe alij ad vteri affectiones sermonem referunt, tanquam

non minùs hæ omnes quàm prædicta, tum capitis grauitates, tum qui in syncipite fiunt dolores succedentes habeant: alij autem sermonem ad capitis affectiones referunt, quasi & in hunc scripserit modum: Quibuscunque ex fœtus corruptione, & tumoribus vteri ad capitis grauitatem fit conuersio, atque in syncipite sunt dolores, atque aliæ capitis affectiones ab vtero ortæ maximè in syncipite signum fecerunt. Alias affectiones intelligemus, quæ capitis grauitati proportione respondent: ex quibus alias cephalæas vocant: alias hemicranias: alias verò cephalalgias simpliciter.

Ex his qui caput Pyramidis instar fastigiatum habent, qui valida quidem ceruice sunt, validi hi sunt, tum cæteris, tum ossibus: qui verò capite dolent, fluentesq; habent aures, palatum his concauum, & dentes alternis hinc & illinc prominent.

Nihil hoc in loco differt, vtrum κραταιαύχενες quinque syllabis, an κραταύχενες quatuor, quis scripserit. nam vox vtraq; eum significat, qui κραταιοὺς, id est, ἰσχυροὺς τοὺς αὐχένας, id est, validam ceruicem habet. Vox verò μακραύχενες, quam nonnulli scribunt permutatâ vetere scriptura, non idem indicat. nam κραταιὸς αὐχὴν, id est, valida ceruix, appellatur, quæ ob ossium, tum duritiem, tum magnitudinem talis prorsus existit, sic autem habent & ossibus circumiecti, tum musculi, tum tendines, tum copulæ: μακροὶ

verò

verò ἀυχένες, id est, longa ceruix, non virtutis loco ducitur, sed praua omnino existit, thoracis instar, tum angusti, tum longi, nempe & vt amplus sit oportet, non latus solùm vel longus. Amplus autem est & in profunditatis latitudinisq; dimensione thorax, ceruixq;, & quæuis pars alia omnis, cùm hæc inter se proportione adaucta fuerint. Planè autem & in his est longitudo, vel maior, vel æqualis mediocriter habentibus. Thorax itaque hominum qui sese offerunt nobis, non priùs videtur, quàm nudatum corpus fuerit. Caput verò confestim cernimus, atq; quódnam vitium, tum in formatione, tum in magnitudine habuerit, cognoscimus, in magnitudine quidem si minus quàm conueniat, vel maius fuerit: in formatione verò, si exquisitè rotundum, frontisq; extantiam & occipitis perdiderit: vel Pyramidis instar fastigiatum acuminatúmque, oblongiores quàm decet habuerit eminentias, vel vtrasq; vel alteram, vel vnam solam, altera destitutum viduumq;. Quoniam igitur excessus capitis, tum grandioris, tum acuminati quantitatem contemplari oportet & ceruicis excessum, vt dignoscatur, ánne his vel meliùs vel deteriùs caput compositum sit, nempe in commentarijs de tuenda valetudine non modicam adferri Medicis tali ex dignotione commoditatem ostendimus, ad sanitatis membri custodiam futuramq; castigationem, si aliquando didicisse anticipauerint. In euidenter

aut

autem paruo paruitatem quidem nosse oportet, atque item ex abundantia contemplari ceruicem, quoniam spina dorsi, trunci instar, ex capite tanquam radice propagata est, didicisti siquidem dorsali medullæ ex cerebro principium generationis esse, & facultatis suppeditationem. Continet autem hanc vertebræ, tenuem quidem paruæ: crassam verò amplæ. Quo itaque modo magnus thorax magnam intus amplitudinem habet, in qua continentur duo non compressa & magna viscera, pulmo & cor: paruus autem ex proportione ipsi respondente parua hæc habet, simul & in angustum redacta, sic caput & spina ex proportione ipsi respondente, habent, tum cerebrum, tum dorsi medullam. nam si in magnitudinem profecerint, & magna ipsa & amplos spiritus locos in ipsis faciunt: si verò hæc parua fuerint, contrarium. Videntur autem & mentis offensæ his, qui euidenter habent, vel admodùm magna, vel admodùm parua. Sed parua quidem praua perpetuò existunt: magna verò interdum & rarò ex insitæ virtutis robore & materiæ multitudine, ex qua formata sunt, quod & Pericli Atheniensi prudentissimo fuisse aiunt, nempe ei cauillum ferũt comici propter capitis magnitudinem. Cæterùm caput si naturalem seruauerit figurã, validamq; habuerit ceruicem, atque oculos acriter intuentes, tale optimè habere est existimandũ magis. Capita verò acuminata (nẽpe & quædã

ex

ex his haudquaquam vitiosa esse dixi) fiunt quidem, cùm optima conformatio quadantenus permutatur, quæ oblongam sphæram vtrinq; depressam repræsentat. nam vel deficientem occipitis vel frontis habent eminentiam, vel plusquam decet inauctam. plurimũ siquidem (vt dixi) vt magnum, ita & talia vitiosa reperies. Raro autem fiũt & horum quædam bona, virtute materiam concinnante, ex qua conceptus est homo, valida ita existente, vt à copia fluentis in chorion sanguinis euicta non fuerit, sed abundè suffecerit, ipsum continuerit, & probè afformauerit. Quoniam verò vel propter defectum alterutrius eminentiæ, vel propter accrementum acuminata fiũt capita, primùm quidem te mentem attendere, vtrùm auctâ vel imminutâ eminentiâ, ea acuties fiat. nam si imminutâ, perpetuò vitiosa est: adauctâ verò, nõ semper. Sed tunc inspicere simul congruit, primùm quidem adauctionis decentiam. nempe indecentes adauctiones prauæ sunt: secundò, vtrùm occipitis extantia maior fuerit quàm pars faciei inaucta fuerit, cùm melius esse vt in occipite aucta fuerit, sit existimandum. ea siquidem pars statim inter ventriculos cerebri maximè præcipua existit, & spinalis medullæ radix: deinceps ceruix est inspicienda, vtrùm imbecilla an robusta. nam si eminentia neque turpis neque exuperanter magna fuerit, generosáque eam excipiat ceruix, lauda eiusmodi capitis acutiem.

validos siquidem hos inuenies, tum cæteris, tum ossibus. Sed impræsentiarum quæ'nam cætera dicat, considerabis: vtrùm thoracem & iecur, ita vt talibus generosa tria principia sint, non solùm cerebri principium: an sola alia dicat, propter ea quæ primum ex cerebro principium generationemq; habent, quæ sunt dorsalis medulla, nerui q;, atque præter hæc, tum ossium, tum musculorum substantia, quæ de necessitate cum capite, tum augentur, tum robur accipiunt, atque hæc magna ex parte reperies simul augeri. Nam cùm sanguis ex quo formatum est caput, tum multus, tum vtilis sit, rationabile est, vt & vitalis virtus quam à corde progredi ostendimus, & naturalis, quæ & nutritoria appellatur, & quam ex hepate in venas manare didicisti, statim ex principio valido existant, taliq; animanti velut fundamenta totius corporis generosa esse est necesse: si verò contrario caput habeat modo, tum in praua figura, tum in paruitate, simul & oris palatum inspicere oportet, vocatur autem ita pars illa superioris ipsius loci, quod supra nasi in os ipsum canales extollitur, inuenies siquidem & hoc concauum, in quibus acuties, tum acuta, tum deformis fuerit, nempe hos maximè φοξοὺς vocant homines. In multis autem & dentes alternis hinc & illinc prominere videntur, hoc est, qui non rectè respondeant, neque supernis inferni, neque incisiui

incisiuis, neque canini caninis, neque molares molaribus: sed os illorum veluti retractum simul & peruersum obtortúmque videatur. Reperies sanè his caput assiduè dolere, fluentésque aures, interdum quidem sanie tenui & liquida: interdum verò & tanquam purulenta & graueolente, partibus imbecillis & multum & prauum excrementum procreare solitis. Cùm itaque clara sit dictio, paruo aliquo adiecto, ad aliam transibimus. paruum hoc, est admonitio vnius ex dictis à me iuxta sermonis huius exordium: videtur siquidem iam manifestè præsens liber commentario quàm operi similior, sibi ad memoriam quandam scribēte Hippocrate, quatenus vnumquodque vel vidit, vel Logica contemplatione reperit: nihil enim primæ orationi ad secundam prope familiare est, neque rursus tertiæ ad has.

Quibuscunque os à palato discescit, his medius considit contrahitúrque nasus, talibúsque summitas vnde dentes proficiscuntur, resima fit.

Quod duo nasi foramenta os intersecat, firmitatem ex alio quodā osse tenui accepit, quod superiore parte ex medio superciliorū principiū habet, finitúrq; in nasi extremū: vbi sitæ sunt alæ. In ea igitur parte positū habet nasi interseptum loco illo, ad quē dentium qui secant, extrema perueniūt: supra quos ὑπερῴα, id est, palatū appellatur, stabilitatémq; ex eo accipit mediū ossis illius,

quod

quod nasum discriminat, quod Græci διάφραγμα, id est, interseptum vocant. Vbi itaq; aliquod ex substinentibus oßibus deciderit, interseptum in parte illa nasum reddit concauum. vocaturq; symptoma hoc σιμότης, id est, simitas.

Puerorum eclampsiæ vnà cum pubertate quibusdam mutationes habent & alias & in renem dolor grauis, vbi cibo impleti sunt.

Quanquam scripturam hanc norint interpretes omnes, habeantq; eam exemplaria antiqua omnia: quidam tamen ex recentioribus permutare conati sunt, alius aliter. Nam quidam, epilepsiæ, scribunt: alij, catalepsiæ, quorum expositio huc tendit, vt epilepsia ab ipsis significetur, quæ magna ex parte eam à puero habentibus in puerilis ætatis ad pubertatem mutatione cessat. nempe & ita fieri videtur, nisi quis in hoc tēpore ex perperàm sibi adhibita victus ratione, permanentis morbi causam sibi fecerit. Fit itaque complurimum ob frigidam cerebri temperaturam, coniunctâ ipsi magna ex parte humiditate. nempe raro ex parte aliqua excitatur. Curatur autem, cùm pubescūt, vbi & cætera quis vt oportet egerit, ob temperamenti totius corporis ad siccius calidiúsq; commutationem. Quo etenim modo florens ætate, puero calidior sit, ex commentarijs de temperamentis didicisti: vbi & quomodò puer, calidior ætate florente. florens ætate quidem, simpliciter calidior:

puer

puer verò non ſimpliciter, ſed quòd plus calidi innati habeat. Eclampſias itaque, id eſt, emicationes calidi innati ab Hippocrate dici volunt, qui ſe Hippocraticos vocauerunt, ſumpta ab externa flamma tralatione, quæ materiâ ita euictâ vt ſibi omnem adſimilauerit, tum effulſit reſplenduítque, tum conſpicua omnibus, quæ antè latuerat, facta eſt, aſiccatâ humidâ materiâ. Zeuxis verò, atque huic ſimiliter experimentarij quidam ἐκλαμψιν non ita intelligunt, ſed altero quodam modo. Scies autem Zeuxidis hoc pacto adſcriptâ oratione: Νήπια, id eſt, pueros dicit Hippocrates ad pubertatem vſq;: hi autem cùm pubeſcunt, elucent, ſignificanter admodùm metaphora vſus. nam tunc pleniores ipſi carnoſioréſq; fiunt, & craßiores, atque tum colore tum ſpecie gratiores, nec ſecus tum virtute tum mente meliores. Talia autem vniuerſim fiunt, quò fit, vt eorum qui naturâ formoſiores ſunt, pleniùs tunc eluceat pulchritudo. Zeuxis ipſe νήπια dici ait pueros omnes, quòd & Herophilus ita eos nominauerit. nempe de ea re in hunc ſcribit modum his verbis: Videtur νήπια dicere Hippocrates ad pubertatem vſque, & non nuper genitos natóſque ad quinque vel ſex annos, vt nunc plurimi dicunt. Satisfecit autem Herophilus, tantæ ætatis aſſerens νήπια eſſe, vbi inquit: Τοῖς νηπίοις non fit ſemen notabile, menſes, conceptus, caluicium. Non enim procedentibus ad

prædictam vſque ætatem his non fieri talia ait, id eſt, à prima ſtatim generatione, quod ſuſcipientes quidam, tanquam cognita omnibus docentem ipſum deriſerunt, quo è numero eſt Callimachus: ſed his ad pubertatem vſque, quoniam & in his fieri hæc quidam putauerunt. Et hæc quidem tibi ſunt quæ dixit Zeuxis. Quo autem modo & νήπια dici mihi videntur, ſuprà quidem dixi: ſed & hoc loco clariorem repetam ſermonem. Epilepſia ex naturali fit intẽperie, cùm ſcilicet abundè humidum fuerit cerebrum, & tunc puerilis nominatur morbus, veluti ipſe oſtẽdit in libro de aquis, aëre, & locis ita ſcribens: Pueris contingunt conuulſiones atque aſthmata quæ putant puerorum facere, & morbum ſacrum eſſe. Quòd in hac dictione ſubaudire oporteat puerile ſcilicet malum, neminem latet, vt dictio talis ſit: quæ putant puerilem affectionem efficere, & ſacrum morbum eſſe. Fit autem & propter errata pueris hæc ipſa affectio, curatione indigens Medici. cùm autem ob humiditatem fit, confeſtim pueris incipit, & in ætatis commutatione nihil molientibus nobis ceſſat. Quibus itaque pueris cœperit, non in prima ſtatim ætate cùm infantes ſunt, ſed cùm proceſſerit ætas, his propter erratum, vel in victus ratione, vel alia externa cauſa ortum habuiſſe conſtat: in quibus ætatis commutatio expectanda non eſt, ſed facta in ipſis morboſa affectio curanda. Quæſtione au

ne autem non parua dignum illud existit, an secundum veterem scripturam eclampsias intelligemus, vt Hippocrates & Zeuxis intellexerunt. nempe sermo talis est: Puerorum, cùm pubescunt, calidi eclampseis, id est, emicationes, & alias quasdam in ipsis habent mutationes, atque renum adfectionem, quam ipse deinceps explicat. prætermittetur siquidem in tali sermone epilepsiæ nomen. videntúrque & ob id nonnulli non absque ratione epilepsias scripsisse, quomodo alij catalepsias. Debuerunt autem hi quasi non ita scriptum reperissent: sed tanquam melius esse vt ita scribendum esse dixissent, ad dictam peruenire enarrationem. Quidam præsentem coniunctionem, &, rursus auferunt, duas orationes quæ nihil inter se communicent esse volentes, atque vnam quidem ex hac dictione abundè ostendi: Puerorum eclampsiæ cum pubertate quibusdam mutationes accipiunt, & alias: alteram verò talem: In renem dolor grauis cùm cibo replentur. & quæ continuata serie de nephritide ipse docet principio altero, pueris ipsis, cùm pubescunt, in hunc morbum transeũte eclampsia. Non enim videtur in hac ætate nephritis fieri, quomodò in vesica lapis. nempe hic pueris magis fit, nephritis verò ætate declinantibus. Scribemus itaque deinceps quæ de nephritide ita dicuntur.

6. In renem dolor grauis cùm cibo replentur, vomúntque pituitam: cùm verò abundauerint dolores: æruginosa, facilioréſque fiunt. ſoluuntur cùm cibo vacuantur: arenulæ fuluæ ſubſident, ſanguinolentum mingūt, femoris quod è directo eſt ſtupor.

Vt dolor grauis vel qui loco ſenſum velut ponderis cuiuſdam incumbentis inferat, vehemens intelligatur, fieri poteſt. nempe vtrumque verum exiſtit, ſi in renibus, diuerſis fiat temporibus. nam tunc vehementiſsimè dolent, cùm & generantur & permeant calculi: reliquo verò tempore dolores tanquam grauis cuiuſdam ponderis loco incumbentis habent. Qui igitur in renum ventre conflari calculos putant, ſolùm cùm ij per vrinarios meatus tranſeunt, ægros diſcruciari aiunt: qui verò in ipſa renum carne, non in ſolis permeationibus, verùm & tempore tum quo generantur, tum quo ad renum cauitatem ſubeunt. Quòd autem lapidis in renibus coagmentatio tophaceis arthriticorum proportione reſpondeat, teſtem citant dictionem ex libro de hominis natura & victus ratione, quæ ita habet: Quibus in vrinis ſubſident arenoſa vel pœri, id eſt, tophi lapides, his ad craſſam venam tubercula fuerunt & ſuppurarunt. deinde non citò ruptis tuberculis pœri ex pure ſunt conformati, qui foras per venas cum vrina ad veſicam extruduntur. Hæc ſanè Hippocratica eſt dictio. Non eſt autem impoßibile,

vt

vt modo vtroque fiant in renibus calculi iuxta nuper & paulò antè dictum modum, quo diximus assatum tandem atque arefactum in renum cauitatibus tum crassum tum viscosum humorem, in porosam concreuisse substantiam. Hoc tempore siue oppilatio in ipsis fuerit, siue moderata phlegmone, grauitatis magis non doloris sensus efficitur, quòd renes ipsi ita vt iecur, tenuißimis participent neruis. Dolores verò in renibus maximè fieri ait, cùm cibo replentur. Cùm autem vox σῖτος, id est, cibus, duo apud Hippocratem significet, sermo in vtroque significatu verus est: siue de cibis intelligas qui ingeruntur, ex quibus colligitur copia sanguinis: siue de cibi excrementis quæ intestina continent. nempe & aliquando hæc σῖτα vocat, vt in libro de victus
» ratione in morbis acutis, vbi inquit: Quibus enim
» σῖτος, id est, cibus, statim inclusus est, si quis non
» vacuato ventre sorbitionem dederit, valde nocebit. Dolor itaque ob ita dictum cibum in renibus obortus ex eo, quòd à copia & pondere superfluorum tum constringuntur tum grauantur, statim cùm hæc deiecta sunt, placatur desinítque integrè: si verò ex aceruata in venis multitudine cùm in renes decubuerit, fuerit exortus, etiam si sanguis missus fuerit, non confestim soluitur, tum quòd densa sit renum substantia, tum quòd extrinsecus appositorum auxiliorum virtus propter multa ipsis incumbentia corpora,

cùm illuc peruenit, exoluitur. Soluit autem ipsis dolores non hoc solùm, verùm & ea quæ per superiorem ventrem fit excretio, quæ commune aliquod est symptoma tum cœlo tum rene laborantibus. continuantur siquidem renes cœlo, & cœlum renibus, qua peritonæo annectuntur. Fiunt itaque primùm vomitus pituitosi. talis siquidem in ventre progignitur humor magna ex parte, propter cibi copiam: atque magis, si cibus hic tum crassus tum natura pituitosus fuerit. Quòd si mala hæc tum increscant, tum perseuerent, aduenit ita adfectis & æruginosus vomitus, corrupto tum ob dolores tum ob vigilias sanguine, & præsertim cùm vnà febrierint, & cibos non sumpserint. Leuiúsque habent (inquit) ex vomitibus, liberantúrque ab acceßionibus, quanquam non affectione, vbi cibi euacuati fuerint. Licet autem & hoc loco ciborum nomen vtroq; modo accipere, sed potiùs pro cibis ventriculi quàm intestinorum. Subsident, inquit, in vrinis scilicet, fuluæ arenulæ nempe & hoc fieri videtur, si πυῤῥὸν, id est, fuluum, eiusmodi esse coloris qualis est quæ sandaracha appellatur, intellexeris. Quidam ob id ex his qui in artis operibus sunt versati accuratiùs, & subsidentias qualis est orobus, fieri ipsis aiunt: alij eas quæ sandaracham repræsentant: interdum verò & reuerà fuluas. Priores duæ iecoris aßident morbis: tertia renum, móxq; tales colore fiunt subsidentiæ, quales arenulæ

nulæ. colores siquidem subsidentium in vrinis differunt tum maioris tum minoris ratione. fiunt autem ex materia crassa quidē et prorsus viscosa, quæ crassi plus vel viscosi habeat, vel vtrunq; æquale. Si itaq; ex pituitosa viscosa sola, et crassa, coagmentatio fiat: cinereus est color, cæterorum pororum lapillorum colori haud dissimilis, qui in calidis natura aquis videntur, ferè vbique lapidibus adhærentes, atque alibi in vasis vbi calefit aqua. Fit interdum & ex purulenta humiditate, aut ex purulenta & pituitosa permixta in animantis corpore, talis tophaceus lapis, quomodò in his qui articulari morbo laborant. nempe generationis modus prorsus idem est & his & qui in renibus formantur lapidibus. Si verò paucus sanguis pituitæ crassæ et viscosæ permixtus fuerit, subsidentium in vrinis color vincentem concomitabitur humorem, vt interdum quidem fiat ex pallido albicans, vel ex rubro candidus, vel ex flauo candicans: interdum verò & fuluus, conferente ad colorum discrimen & sanguinis ipsius colore. non enim semper hominibus exquisitè ruber est, sed interdum ad nigriorem, interdum ad flauiorem, & interdum ad fuluiorem declinat. Omnes itaque quas nuper dixi colorum differentias, cinerei excepta, à voce πυῤῥὸν, id est, fuluum significari est putandum, cum dixit arenas fuluas subsidere: aut adiectum verbum cruentum communiter dictum esse est

accipiendum. & demùm dico aliquando. nempe vt cruenta ipsis aliquando videtur fieri vrina, quæ neque perpetuò neque in nephriticis omnibus fit, pari modo & in vrinis interdum videntur fuluæ subsidere vrinæ. Demonstratum est siquidem in commentarijs de facultatibus naturalibus, renem trahere ad se quicquid in venis serosi & tenuis cum sanguine permixtum reperitur. meatus verò qui in renis cauitatem illud transmittunt, si latiùs aperiantur, craßiùs vnà aliquid percolatur. Cùm itaque concalefactum hoc in renis cauitate porosam acceperit consistentiam, si renum quidem virtus excretoria omne ipsum cum vrinis expulerit, arenosum in ipsis sedimentum proueniet: si verò infarctum id atque arctiùs infixum, quàm vt facilè absolui poßit, in renis cauitate fuerit, aliud quippiam sibi non absimile ex vena caua excipit, atque ampliùs augetur. obducitur siquidem perpetuò quod affluit, & quod iam adest, & ita porus magnitudine insignis conflatur. Quidam rogauerunt propter quid cruentum mingant, quòd lapis egrediens, cùm angulosus est, partes feriat adiacentes, atque sanguinem excerni faciat. quòd si rarefactus fuerit, ex vena in renem ingreßus, sanguísque humens fuerit, neque multus, neque viscosus, cruenta ita vrina excernitur. Dolorem verò stupefactorum ad crus peruenientem, ob vasorum spinæ incumbentium, cauæ scilicet venæ & arteriæ magnæ

gnæ, ad tum renes tum crura communitatem fieri, eſt exiſtimandum. maximæ ſiquidem ad renes procumbunt, poſt eas non magnæ quidem ad lumbos: deinde vas vtrunque bifariàm diuiſum, in crus vtrunque porrigitur, atque in totum ipſum diſtribuitur. Qui verò per vreteras, vel membranas quaſdam, vel neruos, vel & peritonæum, conſenſionem eſſe renibus ad crura dicunt, prorſus abſque experientia diſſecant. Quæ itaque vſu eueniunt nephriticis, hucuſque percurrit Hippocrates. deinceps autem ſuper ipſorum curatione ſequenti oratione ſcribit.

Quieſcere non confert: ſed exercitari, non repleri. Iuuenes elleboro purgare, poplitis venam ſecare, cientibus vrinam purgare, attenuare & emollire.

Formam ſibi in hac oratione curandorum renum ſummatim fecit Hippocrates: ſcripſítque quæ ætati omni, corporíſque habitui communia exiſtunt: dein quæ propria tum iuuenibus tum robuſtis. Communia ſunt primùm ſcripta: ἐλιν-νύειν *ſcilicet, quod quietem agere oſtendit. aítque ipſis inutile eſſe & exercitari. nempe hoc conferre putat, quòd ſcilicet exercitationes & copiam vacuent, & pituitoſum craßúmque, & crudum omne ad coctionem deducant tenuéntque, atque omnes corporis partes roborent. Noſſe autem te oportet hoc loco non planè vehementes exercitationes dicere Hippocratem, vt equitationes, in*

armis cōcertationes, luctari, in pancratio pugnare fodere, vel tale quippiam aliud facere: sed omnem simpliciter agitationem, quæ nephritici corpus pro ætatis, habitúsque & roboris ratione exercere poßit. Quinetiam non repleri, omni ætati & corporis habitui commune est præceptum hortamentúmque. Quæ hoc consequuntur, iuuenibus, vt ipse dixit, consentanea scribit, ita inquiens: Iuuenes elleboro purgare oportet, poplitis venam secare. Elleboro quidem purgare, si longus admodùm fuerit adfectus, atque (vt quispiam dixerit) concußionis quæ per vectem fiat indigens, ad hæc enim veratro vtimur. Sanguinem verò mittimus in his qui sanguinem abundè, vel crassum sibi in venis collegerunt. si verò auxilio vtroque homo ipse indiguerit, quòd à sanguinis mißione incipiendum sit, neminem latet. Didicisti autem partes quæ supra iecur sitæ sunt, sanguinis mißionem ex cubito postulare: quæ verò infra iecur, ex cruribus, venas in poplite secantibus nobis, vel prorsus in malleolo. Quod deinceps dictum est: vrinam cientibus perpurgare, in omnibus habet commoditatem. Non autem simplicicer dixit, cientibus vrinas est vtendum: sed ex adiectione verbi, purgare, modum auxilij quod ab ipsis fit, demonstrauit: vtpote quæ expurgent nō solùm quæ in renibus infarcta sunt tum crassa tum viscosa, sed vnà quoque & quæ in venis cum sanguine præter naturam ferun-

tur.

tur. Quod verò in calce orationis est dictum: attenuare, nephriticis omnibus vtile existit, tum his quos ad sumptionem veratri paramus, tum his quos citra hoc, & per sanguinis missionem curamus, vel etiam post huius adsumptionem. Dictum est autem attenuare de humoribus, nempe hos attenuare conuenit: mollire verò, de solidis. vtile est siquidem vtrunque elleborum assumpturis, ad purgationis securitatem. Si itaq; elleborum propinauerimus, priusquam humores attenuauerimus, aut corpora per quæ vomitiones fiunt, mollierimus, & ad distensiones vellicationésque ductilia reddiderimus, in periculum suffocationis propter humorum crassitiem agemus. vel autem contrahetur in vellicationibus, propter duritiem, qui expurgatur, vel vas aliquod rumpetur, atque etiam si elleborum non dederis, optimum est humores tenues esse: mollia item esse renum quæ ad humorum penetrationem idonea sunt corpora. Primùm siquidem nũquam in ipsis generabitur calculus, si ambo hæc quis obseruauerit.

Muliebria aquescẽtibus diutiùs manẽt: cùm verò non ocyùs fluxerint, intumescũt.

Υ'δατωνούσας, id est, aquescentes quidam intellexerunt, quæ promptè aqua inter cutem corripiuntur: alij verò eas quæ sanguinem natura tenuẽ & aquosũ habẽt. Fieri verò potest, vt quod dictum est, de vtrisq; intelligatur: sed potiùs de his,

his, quibus ſanguis eſt tenuis, vbi nulla alia morboſa adfectio in corpore ſubalatur. Siquidem his menſtrua purgatio quam muliebria vocauit, diutiùs permanet. Nempe & hoc ipſum. ἐπὶ πολύ, id eſt, diutius: bifariàm intelligi poteſt. vno quidem modo, de diebus, in quibus mulieres huiuſmodi purgentur: altero autem, de ipſarum ætate. Si dies intellexerimus, mulieres has pluribus diebus quàm cæteras expurgari ſignificabit: ſi ætatem, pluribus annis. Reuerà ſiquidem his aceruatur ſanguis tum multus, tum tenuis, veluti paucus, craſſúſque in contrario adfectis modo. Albæ itaque ſunt priores & molles, nigræ autem & duræ & tenues, quæ ſanguinem melancholicum ſibi procreauerint, atque quòd natali temperamento contrà habeant, eſt manifeſtum. Nam quæ aqueſcentes nunc ab ipſo dicuntur, temperamento ſunt humidiore, & frigidiore: contrariæ, verò, ſicciore & calidiore. Si verò ex morbo aqueſcentes factæ ſunt, non omnibus muliebria pluribus videntur diebus. Nam interdum ſuppreſſio horum cauſam adfert ipſis morbi: rurſúsque ſuppreſſio propter oſculorum vuluæ obſtructionem efficitur, & propter ſanguinis craſſitiem. Quidam itaque ſermonem de aqueſcentibus ob morbum eſſe volentes, in ſyllaba vltima uerbi παραμένει, id eſt, manent adijcientes literam, ν, ſcribunt: Muliebria aqueſcentibus diutiùs παραμένειν, id eſt, manere nos intelligere volentes

tes quod conuenit, quasi & ita dixisset: Muliebria aquescentibus diutiùs manere oportet: vt tum consultorius tum curatorius sermo fuerit, solùm quod in ipso sit continens expositionem. Cõsentaneum autem & huic inquiũt, quod in calce dicitur: Cùm verò nõ ocyùs fluxerint intumescũt. velle siquidem ipsum vt pluribus diebus, ita & pauco tempore mulieres eiusmodi expurgari, proptereà quòd cunctantibus mensibus tumores fiãt: quanquam & hoc in his quæ sanguinem aquosum habent, contingere ait: nempe & his carnes aquosiores sunt, non respondente stato tempori purgatione.

In cranone vetusti dolores frigidi, noui calidi, ex sanguine autem plurimi, & ab Ischio frigida.

Hæc quoque sibi ad memoriam videtur Hippocrates compendiosè scripsisse, quò fit vt obscurior sit oratio. Est siquidem incertum an dolores etiam hos in Cranone fuisse aiat, vel in ventre, vel in alia aliqua parte ad dolorificos affectus. Vetustos autem dolores frigidos quidem fuisse, nouos verò calidos, etsi apertè dictum esse videatur, obscuritatem tamen quandam & ipsum cõtinet. Nempe vetustos ait, vel qui nuper fuerunt, vel diuturnos: veluti & nouos ait qui nunc consistunt, aut qui celeriter desinunt: frigidos item vel qui frigoris sensum inferunt, vel qui à calefacientibus mitigantur. Pari modo & calidos,

vel

vel qui caloris sensum habent, vel qui à refrigerantibus leniuntur. Sunt qui frigidos dictos esse paruos aiant, calidos autem magnos, præter Græcorum vsum significata intelligentes. Cùm autem in quo anni tempore Hippocrates hæc scripserit, nos lateat: neq; quando constiterint, neque quomodo, neq; quantum durauerint dolores, apertè inuenire possumus. Nouos autem ex sanguine fieri, quod prorsus perinde est atq; dixeris, ex sanguine tum calido tum multo, atq; in vetustis non adiecisse humorem, vetustos ab altero quodam humore qui frigidus sit fieri indicat: frigida quoque & ipsis ab Ischio fuisse ait, affectus inquiens vel dolores, frigido scilicet humore & hæc operante. Cæterùm mirari licet plerosq; interpretes, qui ad eiusmodi dictiones in quibus nihil certò est reperire, indemonstrabilia scribunt quamplurima. In quo verò & demonstrari quippiam potest, & inueniri vtile, aut nihil scribunt, vel pauca & indemonstrabilia veluti præcepta.

Quæ ad rigores vehementes procedunt, ea non fermè placantur, nisi prope statum.

Ita scriptam norunt orationem antiqui interpretes. Recentiores verò ad clarius eam permutantes, ita scribunt: Rigores vehementes procedentes non fermè placantur nisi prope statum: volúntque dictionem hanc nos docere, vehementes qui

qui in ægris fiunt rigores in nullo alio fermè placari morbi tẽpore: sed solùm cùm prope statũ vẽtũ sit. Secundum verò priorem scripturam: Quæ ad vehementes rigores procedunt, id est, perueniunt, videlicet affectus (nempe affectum subaudire oportet) conuenit Hippocratem intelligere non placari ante statum. Nonnulli autem meminisse ipsum status totius morbi temporis aiunt: alij verò particularium acceßionum, vt rigor cùm vehemens fuerit, non mitigetur, priusquam propinquauerit status tempus. Videtur itaq; quibusdam id fieri: vocamúsq; rigorem ipsum incalfactibilem non vehementem. Fieri autem potest, vt & vehementem ipsum dicat secundum virtutem. malignior siquidem multò est quàm qui exuperanter quidem vehemens sit, sed citò desistit. Totum verò morbi statum si intellexeris, maximè in quartanis febribus quadrat sermo. nam si vnà cum rigoribus vehementibus irruperint acceßiones, nihílque ipsæ remittant, fieri nequit vt morbus iam statum acceperit: & sanè multò magis neque declinationem talis quartanæ fore sperandum, priusquam rigor desierit, quò fit vt prognosticus sermo sit de febribus ad rigores vehementes peruenientibus, quæ solui nequeunt priusquã rigor destiterit. id quod prope statum efficitur. Contingunt autem huiusmodi rigores ob valde frigidam quæ vitrea est pituitam, vel melancholicum humorẽ. Verùm ex frigida pituita rigor fit,

qui

qui difficulter calefit, non vehemens : ex melancholico verò humore interdum vterque, interdum & alter. At eiusmodi humor quarto quoq; die infert accessionem, vitreus verò quotidianam. Nulla verò talia explanant interpretes: sed plurimum illa percurrunt, in quibus nihil discipulos iuuant. Nam & in sequenti dictione maximè medicinali arguunt nullum ex celeberrimis præceptis cognouisse.

Ante rigorem vrinarum retentiones si ex commodis processerint, considerandæ. atque si venter percurrerit, & somni adfuerint, considerandus quoque & febris modus, & quæ ex laboribus sunt.

Per deos quid dicam nescio, cùm theorema commodissimum millies in ægris apparens ignorauerint qui librum sunt interpretati. Cæteros itaque minùs quis admiratus fuerit: Sabinum verò & Rufum Ephesium viros non obiter in Hippocratis libris versatos verè atque amplè admirari licet, si non sæpiùs viderint rigorem iudicatorium retentionem vrinarum præcessisse. de qua nunc Hippocrates scribit præcognoscere nos futurum in morbo iudicatorium rigorem admonens. Nam si in acuta febre cætera tibi signa salubria apparuerint, & iudicationem propè futuram speraueris: nosse te oportet retentis vrinis de necessitate fore iudicatorium rigorem. Quòd si & nox implacida præcesserit, diésque iudicatorius

rius fuerit, certius est prædicere futurum rigorẽ. Si verò & per pulsus signum (vt didicisti) tibi idem demonstretur, non solùm fore rigorem, verùm & vehementem fore certò spera. Ex commodis itaque vel vrinis solis, vel & alijs cum ipsis bonis signis te audire oportet, tãta siquidem virtus signorum ex vrinis in acutis febribus existit, vt & soli ipsi fidem adhibeas. Aduenientibus verò & alijs, prænotio tibi erit certißima & immutabilis, atque continua. Vrinarum autem retentiones fiunt & ventre multa excernente, nempe repere illuc ostenditur serosa humiditas, cuius vbi redundauerit, tres constat esse vacuationes, per ventrem, per vrinas, & per sudores. Si igitur venter plura deiecerit, retentioni vrinarum ad rigoris prænotionem non est confidendum. Si verò & is nullo pacto antè deiecerit, præsenserisq; morbum prope indicationem esse: vt rigeat æger sudetq;, est necesse. Sed quidnam significat oratio: & si somni fuerint? Nam si veluti signum vniũ aliquod bonum dictum sit, maximè ad præsentia conueniet. Oratio verò: si ex bonis processerint, veluti exemplum aliquod dicta est. Si verò & ea tanquam futuri rigoris signum dicta sit, non simpliciter de ipsa cognoscere debes: nam sæpiùs quæ indicationem nox præcedit, rigoremq;, & ex eo indicationem, implacida fit inquietaq;, vbi certißimam vnà cum dictis habebis futuri rigoris prænotionem. Interdum verò quanquàm rarò cũ

somnis bonis nox placida efficitur, videtúrque his nō rigoris indicatorius pulsus, sed excretionis. Sed de his satis constat, in ea quæ de pulsibus est tractatione. Cæterùm febris modum te ante contemplari præcipit, id est, si calida, vel biliosa, vel ardens, vel alia quædam. Nam qui in acutis febribus, & maximè ardētibus fiunt rigores iudicatorij, eos constat bile per sensibilia corpora delata ad externam superficiem finiri. Ob id & febres ex laboribus temperamento biliosissimæ existentes, ad prænotionem tibi & hæ conferunt. Ea itaque quæ ab externis causis ad prænotionem est vtilitas, dicta quidem tanquam exemplo in vno: sed tibi futura bona in alijs quoque externis causis quæ biliosius reddunt corpus. Hæ sunt inustiones, vigiliæq; & curæ, & mæstitiæ, & iræ, & alimenti penuria, & redundantia biliosorū esculentorum. Prima siquidem & securissima in febrium modum dignotio ab his quæ in corpore apparent, fiet, veluti in commentarijs de febrium differentijs didicisti. Consequenter autem & ea quæ est ab externis causis ad fidem securiorem eorum quæ inuenisti, non parum conferet. Mirum itaq; quónam pacto præceptum id quod maximè commodum existit, latuerit interpretes.

Abscessus non admodùm his fiunt, quibus rigores.

Raro abscessus his fiunt, qui cum rigore febricitant: vt in tertianis & quartanis febribus.

Nempe

Nempe in remiſsionibus talium acceſsionum excretiones copiam ita vacuant, vt valde multam oporteat eſſe contriſtantium humorum copiam, vt natura abſceſſu indigeat.

Crurum effœminationes, vel ante morbum, vel ſtatim à morbo iter facienti fiũt, quòd forſan aliquid ex laboribus in articulos abſceſsit, ob quod crurum effœminationes fiunt.

Clarè cognoſci nequit vtrùm ἐκθηλύνσεις, *id eſt, effœminationes, debilitates ſolas dixerit, vel eas quæ prorſus cruribus cum atrophia accidunt. Nempe quantum eſt ex prædictorum exemplorum priore, fieri poteſt, vt & debilitates cũ atrophia intelligamus: quantum verò eſt ex poſteriore, vbi inquit: quòd forſan aliquid ex laboribus in articulos abſceſsit: non ſatis probabiliter quis gracilitates inaudierit, ſed ſimpliciter debilitates quæ poſſunt & citra gracilitatem functiones crurum exolutas reddere, vel & abſceſſus excipere. Quod autem in calce adiacet: ob quod & crurum effœminationes: dictum eſt & in principio dictionis, quo fit vt nonnulli conſequenter ſcriptis præuium ipſum faciant, primum quidem: ob quod: tollentes, deinde cum ipſo quædam ex ſequente dictione immutates. Quod autem circa initia dixi, memorabo & nunc, eſtq; id quòd multifariàm dictiones hoc in libro ſcriptæ ſunt: quomodò & hæc: ſimúlque*

quòd quædam non rectè dispersæ sunt, vel non congruenter coniunctæ, quas si omnes memorauerim, simulq; delinquentes ostenderim, in infinitam extendetur sermo prolixitatem.

Phymata foras extumescentia acutaq; & fastigiata, & æqualiter commaturescentia, & non circunquaque dura, & deorsum tendentia, & non bifida, meliora: contraria verò, mala: & quò plus sunt contraria, eò sunt deteriora.

Ab his quæ è terra nascuntur, phymata homines appellauerũt præter naturam tumores qui prorsus absque causa externa fiunt. Maximè itaq; vocant ita quæ ad externũ erumpunt locũ. Lata quoq; quòd altero careant nomine, & minùs quàm natura postulat altiora, similiter interdum vocant, quod & Hippocrates fecit, bona esse inquiens extumescentia, hoc est, in quibus effatu dignus est tumor: vel quæ augmentum non intrò, sed foras efficiũt, veluti in prognostico scribens dixit: Quæcunque in exteriorem conuertuntur partem, optima sunt, parua & quàm maximè foras tendentia, atque in acutum fastigiata: quæ verò, inquit, intrò rumpuntur, optima sunt, quæ cum externa cute nihil communicant, nempe vt extra tendant est melius. Si verò intrò tendant, in ipsis omnibus est melius, vt horum inclinatio ad internam facta sit regionem. Phymatũ itaque generatio & in abdomine est, & in thorace,

race,

race, nempe his subiacent inanes loci qui tumorẽ præter naturam intrò tendentium phymatum excipiunt. Ex his verò quæ extrà intumescunt, acuta fastigiataq; latis sunt meliora, tanquam quæ tum calidioribus, tum substantia tenuioribus fiant humoribus: atque ob id citò suppurantur, nam quæ à crassis viscosisq; & veluti frigidis fiunt, lata sunt, & coctu difficilia, putrescũtq; magis, neque longo maturantur tempore. Cum his autem & quæ æqualiter suppurãtur, laudat. Nam quæ aliqua quidem sui parte suppurãtur, reliquumq; omne insuppurabile habent: primum quidem quòd cæteris citò ad suppurationem tendentibus diuturniora sint, mala existunt: deinde quòd difficiliùs curantur, alijs siquidem egent auxilijs, quæ ad suppurationem tendunt: alijs quæ suppurationi non patent. Prætercà non περίσκληρα, *id est, circunquaque dura, meliora sunt circunquaque duris. Vocant autẽ* περίσκληρα, *quæ in medio mollia sunt, & suppurantur. Quod verò circiter est durum, & difficulter suppuratur, aut prorsus non suppuratur. Laudat quoque & deorsum tendentia phymata. Hæc autem sunt quæ deorsum suppurationis sua habent apicem, nempe inibi adaperta faciles accipiunt effluxus, nisi latuerint quæ inæqualia existunt, nempe & his aliquid bonum inest, aliquid verò prauum. Quæ verò æqualem habentia suppurationem, apicem ad inferiorem faciunt partem, ea*

optima sunt. Cæterùm non bifida bifidis meliora esse ait, nempe bifidorum medium reperitur non impatibile quidem, sed tum insuppurabile, tum durum. Quòd aut ex phymatis contrariò inter se habentibus quæ percurri, quæcunque plurimùm inter se speciebus distant, hæc tum virtutibus, tum moribus vt illæ distent, constat omnibus. Nempe cùm prædictæ differentiæ sufficientem habeant latitudinem, necesse est aliquod esse contrariorum medium, atq; à medio recessisse, aliud quidem magis aliud verò minùs, vt in duris & mollibus, nempe in vna oppositione veluti exemplo sermonem fecisse sat erit. Nam durum molli est vitiosius, duro autem ipso quod durius est, quod si est durius, difficilius fuerit. Sic mediocriter molle, bonum mediocriter est: perfectè verò molle, bonum & id perfectè. Quæ igitur in hac oppositione audiuisti, in omnes dictas transferre potes.

Autumno ferinum, & stomachi morsus, & horridum, & melancholicum.

Siue ascaridas, siue lumbricos dicat, verbum θηριώδες, id est, ferinum, siue elephantem, & cancrum, siue phthisim, vt quidam intellexerũt, siue quicquid malignum est, iure optimo talia omnia in autumno fiunt, tum propter temporis cacochymiam, tum propter inæqualem ambiẽtis nos aëris temperaturam. Nihil itaque miri, si & stomachi morsus, & horridum, & melancholicum in autumno

tumnali dominentur tempore, omnia ſiquidem hæc prædictas conſequuntur cauſas. De omnibus autem quæ in autumno contingunt, in ſecundi epidemiorum expoſitione latiùs dictũ eſt à nobis.

Ad principia acceſsiones conſiderare oportet, atque in omni morbo veluti in occaſu exacerbari, atque ſi annus in occaſum vergat, & aſcarides.

In ſecundo quoque epidemiorum ita ſcriptum eſt: Ad principia morborum conſiderandum ſi ſtatim florent, vtitur ſiquidem interdum hac voce πρὸς τὰς ἀρχὰς, *id eſt, ad principia, perinde & in hac dixit dictione,* πρὸς τὰς ἀρχὰς, *id eſt, ad principia morborum, refert conſiderare ſi ſtatim florent, veluti & cùm inquit: atque ad calfaciendum refrigerandumq́; & humectandum multa quis talia inuenerit. neque enim tanquam aduerſatus, neque tanquam contradicens, ſed tanquam adiuuans ad tum calefaciendum, tum refrigerandum, tum ſiccandum, tum humectandum eſt vſus. Multa (inquit) quis talia inuenerit. Demonſtrauimus autem id in quibus ſecundum epidemiorum explanauimus. Quòd ſi dictionem quis non ita intelligere voluerit, neceſſe eſt vt* πρὸς τὰς ἀρχὰς, *pro* κατὰ τὰς ἀρχὰς, *vel* περὶ τὰς ἀρχὰς, *id eſt, in principijs, vel circa principia intelligat, non tamen ſolis in principijs hoc conſiderare admonet, ſed in toto morbo. Deinceps exemplum adiecit, quod legi bifariàm poteſt.*

vno quidem modo, in occasum exacerbari, atque si annus: deinde altero principio: in occasum & ascarides, altero verò modo, in occasum exacerbari, atque si annus in occasum vergat: deinde altero principio, & ascarides. diem enim proportionem quandam ad annum totum habere putat, ita vt matutino tempori Ver adsimiletur, meridiei æstas, vesperæ autumnus, & nocti hyems. De his autem latiùs est demonstratum, vbi dictionem in secundo epidemiorum explicauimus, cuius principium est: Ascarides in occasu.

Infantium tussicula cum ventris perturbatione, febreq; continua, significat post iudicationem bimestri prorsus vigesimo die tumores in articulos venturos.

Scriptis similiter fidem adhibent interpretes omnes, nonnullaq; eorum quæ laudant ignorant. Quædam enim etsi ineptiore æmulatione dixero, velut nerui artis sunt: alia valde paruum habẽt emolumentum: alia verò non paruum, velut & quod in præsenti est dictione. Ego siquidem quæcunque perpetuò in ægris fieri apparent, memoratu digna existimo: & ex his maximè, quæ magnam habent commoditatem, veluti paulò antè dicebam, cùm de prænotione ex rigore agerem, in vehementissima siquidem interdum febre cum vigilia, nausea, siti & implaciditate, interdum verò & cum desipientia, turbatis, flentibusq; ægri familiaribus, fieri potest vt quis scientificè, tum

rigor

rigorem, tum sudorem, tum morbi solutioně præfatus, Asclepius esse videatur. In eo autě quod nunc dicitur, primum non patet quod dicitur, deinde quanquam probabiles omnes ipsius expectationes quis in scriptoris mente contineri supposuerit, nihil tamen ex ipsis præsentiri potest. Supponatur etenim infans tussire cum ventris perturbatione, & febre continua : deinde iudicari quomodolibet, quo quis voluerit die, siue octogesimo à partu, siue sexagesimo, nempe dictioně hăc: bimestri prorsus vigesimo die, duobus exposuerůt modis, nonnulli quidem à generatione bimestrem esse volentes quo infans iudicatur die : vigesimum verò esse, à quo ægrotare incœpit : alij verò bimestri morbum incœpisse, & iudicatum post viginti dies, atque his ita habentibus, nos prædicere posse aiunt, quòd infanti huic & abscessus quidam in articulos fiet post iudicationem, & sanè neque perpetuò, neque vtplurimùm hoc contingit. Oportet autem prædictiones vel immutabiles esse perpetuò, vel rarò deficere, rarò siquidem voti compotem esse, atque sæpiùs eò frustrari, artificiosum non est.

Et si quæ supernè ad infernos decumbunt articulos, sub vmbilico constituantur, bonum : si verò supra, non similiter morbum soluit, nisi suppurauerint.

Quod de infantibus adhuc dicat, per ea constat, quæ deinceps dicentur. Sermo verò hic non

particularis est, tum in secundo epidemiorum tum in aphorismis, tum in prognostico dictis quæ anteà exposuimus, vult siquidem abscessus qui supernè ad partes quæ sub vmbilico inferiores iacent, fiunt, bonos esse: qui verò tales non sunt, non bonos, soluunt autem aliquid malitiæ eorum, si œdemata suppurauerint. Vsus est autem hoc loco, œdematis appellatione, iuxta generale tumorum præter naturam significatum, vt anteà dictum est.

Quæ verò in humeris suppurantur, tantulis galiancωnas faciunt.

Quòd de infantulis adhuc disserat, declarauit ipse inquiens: tantulis, nos ad sermonis initia & quæ nunc dicuntur referre volens. Quónam verò modo tales γαλιάγκωνες fiant, id est, paruum cibóq; destitutum & atrophum habentes brachiũ vt cubitus mustelarum instar tumidior sit, didicisti in libro de articulis & nostris in librum illum commentarijs.

Soluet autem & vlcusculorum deorsum eruptio, nisi rotunda & profunda fuerint, nẽpe talia perniciosa: & maximè puerulis.

A' verbo ἐκθύειν, quod est ἐξορμᾶν, id est, erumpere, ἔκθυσιν, id est, eruptionem dixit, extensa media syllaba, perinde atque ἐξόρμησιν dixerit. Soluere autem ea ait decubitu egentes adfectus, nisi rotunda & profunda fuerint, id est, nisi maligna maximè fiant, nempe & infantibus

ibus molesta sunt, qui scilicet ferre nequeant, neque dolores, neque curationem, curatu quoque maximè difficilia existunt talia.

Soluet quoque & sanguis profluens, id quod adultioribus magis euenit.

Quòd sanguis profluens eiusmodi omnibus auxilio sit, sæpius iam didicimus. In infantibus verò de quibus disserit, per initia, neque apparet sanguis, nisi fortè raro, atque ob id ipse adiecit: id quod adultioribus magis euenit, hoc est, qui plus adoleuerunt increueruntq;. Sed quinam adhuc adfectus infantibus per eos quos dixit abscessus, sanguinis eruptiones & vlcuscula iudicentur, non admodùm planè ostendit, principium siquidem dictionis erat: Infantium tussicula cum ventris perturbatione & febre continua. Possunt autem & per ea quæ dixit symptomata, affectus, tum lateris, tum pulmonum, tum hepatis, tum ventris significari.

Lacrymæ si in acutis morbis cùm æger incommodè habuerit, sponte promanent, bonum: non sponte verò si præterfluant, malum.

De lacrymis huiusmodi dictum quidem, tum in prognostico, tum in aphorismis, sed in primo
» *epidemiorum absolutiùs, vbi inquit: Quibus in*
» *febribus & magis ardentibus lacrymæ non*
» *sponte promanant, his sanguinis eruptio à na-*
» *ribus expectanda, si non in cæteris perniciosè*

habuer

habuerint:in his verò qui incommodè habent,n[illegible] sanguinis eruptionem,ſed mortem indicant. D[illegible] ctionem in illis quos in illud compoſuimus com[illegible] mentarijs, explanauimus.

Quibus circuntenditur palpebra, mali[illegible]

Eadem adfectio talem facit palpebram il[illegible] quæ in prognoſtico dicta eſt:Cutis circa fronten[illegible] dura, intenta. Quòd autem in acutis morbis di[illegible] ctum id ſit,atq; alia quæ deinceps in prognoſtic[illegible] dicuntur,ab ipſo eſt demonſtratum, atq; cùm in hac dictione inquit:lachrymæ in acutis cùm æge[illegible] incommodè habuerit, ſponte promanantes, bonæ: non ſponte,malæ.

Malum quoque & quod ſuperareſcit, veluti ſpuma.

Fieri in acutis morbis id videtur, cùm ſupremè ſicci fuerint,cum virtutis imbecillitate,paruis admodùm lemulis, id eſt, ſordeculis iuxta oculos incidentibus,deinde rurſus ſuperareſcentibus.

Lucis quoque impedimentum, malum.

Aſpectum in acutis morbis obſcurari, viſoriæ facultatis debilitatem extinctionemq; oſtẽdit.

Squalidum quoque, malum.

Erat quidem & quod veluti ſpumam habebat,ſqualidum:ſed & nunc quod citra ſpumam ſit,prauum eſſet declarauit.

Malum quoque, & ſi rugæ intus fiant.

Cùm membrana mouentibus oculum muſculis ſuperenata, ad coronam vſque extenſa, tum

ſoluta

*luta,tum laxa fuerit, rugari intus oculos con-
ingit.nam si forinsecus rugæ fiant, cutis adfe-
tio ita fuerit. Quod autem debilitatis frigorisq;
gnum tale sit, ostendit & quod in valde seni-
us vsu euenit, videntur siquidem oculi eorum
ontrahere rugas.*

Mali quoque & concreti oculi, & qui
egrè vertuntur, atque qui intrò obtor-
quentur.

*De oculis & hæc percurrit,nempe concreti, id
est, immobiles, absolutissimam ostendunt facul-
tatis musculorum,à qua priùs cùm secundùm na
turam habebant, mouebantur, cadauerationem.
Qui ægrè vertuntur, ad talem affectionem pro-
pè accedunt:qui verò intrò obtorquentur,desipien
tiam ostendunt,vel mouentium oculos musculo-
rum tremorem. Fiunt autem talia omnia in
acutis morbis periculosis, propter principij affli-
ctionem.*

Et quæcunque talia adsunt.

*Quænam dicat hæc adesse ex his quæ contin-
gunt oculis,ea sanè existunt, quæ in prognostico
dicta sunt,hac dictione:Nam si lumen effugiat,
vel præter voluntatem illachryment,vel peruer-
tantur, vel alter altero minor fiat, vel alba ru-
bras,aut liuentes,aut nigras in se habuerint ve-
nulas, vel lemas circa obtutum, vel oculi insta-
biles,& frequenter subinde moti, vel tumescen-
tes,vel intus caui admodùm fuerint. Priùs au-*

tem

tem & hæc in libro illo cum aliis omnibus exposuimus.

Febrium hæ quidem manui mordaces ſunt, aliæ mites, aliæ non mordaces quidem, ſed inſurgentes: aliæ acutæ quidem, ſed quæ ab ipſa manu deuincantur: aliæ confeſtim perurentes: aliæ ſemper debiles, ſiccæ: aliæ ſalſæ: aliæ pemphigodees, aſpectu graues: aliæ ad manum humidæ: aliæ impensè rubræ: aliæ valde pallidæ: aliæ liuidæ, & alia iſtiuſmodi.

Hoc rurſus loco in calce orationis adiecit: & alia istiuſmodi, quoniam ſolas ipſe effatu dignas ſumma deſignauerit deſcriptione febrium differentias. Primas itaque ſcripſit, quæ ex propria febrium deſumuntur ſubſtãtia. Eſt autem ipſarum ſubſtantia non ſecundùm Hippocratem modò optimosq; Medicos, verùm & ſecundùm communem hominum omnium intelligentiam, præter naturam caliditas, præcipuè quidem in totum extenſa animal: ſin minùs, omnino tamen in plurimis, vel in maximè præcipuis eueniẽs partibus, & ſæpiùs quidem cutis tota nullam præter naturam caliditatem, quæ manifeſta ſit, habere videtur, neque nobis cùm extrinſecus tangimus, neq; ægris ipſis. Sentiunt verò eam ægri ipſi in profundo, aiuntq; ſibi inuri viſcera, atque præter hæc nonnulli, tum nauſeabundi, tum ſitibundi, tum vigiles ſunt. Nunc verò febrium differentias

ſcrib

scribit Hippocrates, quæ à Medicis dignoscuntur, non per ea quæ ægri ipsi conspectant, sed per ea quæ Medici ipsi tum tactu tum conspectu manifestè percipiunt. Primæ autem sunt & maximè principales, & secũdum propriam essentiam, vt dixi, febris, quæ ex caliditate desumuntur: neque enim in arteriarum motione febrium est essentia. Iam enim quónam modo circa hoc à tum Erasistrato cum Chrysippo erratum sit, didicisti. Febrilis itaque caliditas, febrientium corpus tangentibus, vel acris vel mordax existit, vel mediocriter molesta: nempe quod tum suaue tum proprium calori naturali inest, nũquam habet. Quo itaque modo & alia multa quæ tum magis tum minùs inter se differunt, per ea quæ prope sunt, benedicentiùs non veriùs interpretamur: sic & de parũ molesta caliditate interdum dicimus, quòd nihil prorsus molestum habet, caliditati vehementer molestæ ipsam comparantes. Interdum itaq; caliditas videtur tum plurima tum simul summæ acrimoniæ: sæpiùs verò pauca quidem, sed à summè acri non destituta: vel rursus acrimoniæ summæ quidem, non tamen multa: atque horum quæ dixi vnumquodq; interdũ videtur modico pòst tẽpore, non prima manus iniectione: quo sanè modo & minui aliquando tibi videbũtur, primo manus iniectu visa tũ magna tum acria, iniectâ diutiùs ægrotanti manu. Et sanè interdum quidem caliditas tum squalida tum arida

vid

videtur, veluti si calidum lapidem aliquem tetigerimus sæpiùs verò opinione humida, atque admodùm vaporosa, ita vt vapor aliquis multus ex ægrorum corpore emergere conspicuè sentiatur: atque eorundem quomodò & prædictorum, nonnulla quidẽ statim ab initio visa permanent: alijs visa ab initio differẽtia, vel adaugetur, vel dissoluitur: alia factam alteram habent, non ab initio enatam, & quæ modo eorum quæ ab initio visa sunt, perfectè corrumpitur. Differentiæ igitur secundum ipsam febrium essentiã tales quædam existunt. De aliis autem posteà videbimus: nam priùs dictas differentias dictioni Hippocratis accommodare bonum est. Cùm itaque inquit: Febrium hæ quidem manui mordaces sunt: aliæ verò mites, quòd ipse de his agat quæ perpetuò vel mordaces vel mites apparent, ostendit: nempe inferens, inquit: aliæ autem non mordaces quidem, sed increscentes, hoc loco non visas ab initio quidem mordaces sed superiecta diutiùs manu mordacem reddentes sensum, declarans. Cõtrario his habent modo: vbi inquit: aliæ acutæ quidem, sed quæ ab ipsa manu deuincantur: nã principio visæ acutæ, paulatim exoluuntur. Acutas autem de caliditate celeriter manui respondente, & celerem suam indicante motionem, intelligas oportet: quomodò acutas quasdam appellamus ὀξείας, id est, ταχέας quod est celeres: atque acutos morbos dicimus, qui celeriter ad finem vsque sua pertrans

trans

transeunt tempora. Ad dignoscendas autem dictas differentias nihil intererit si manibus vel manui dixeris, constat siquidem mentem habenti differentias huiusmodi non oculis sed manibus sensibiles esse. Adijciunt autem homines omnes eiusmodi additamenta, natura interdum ad id adacti: quæ vim eorum quæ dicuntur simul augeant, & præsertim illis in rebus, in quibus quod quæritur, per coniecturas quasdam & signa reperire possumus, & non sensibilem efficere dignotionem. Sic itaq; Hippocrates non solùm in orationis exordio: manuum meminit, verùm quoque & cùm inquit: aliæ autē acutæ quidem, sed quæ ab ipsa manu deuincantur. Deinceps verò differentiam ipsarum secundum magnitudinem declarans, inquit: aliæ confestim perurentes: aliæ perpetuò debiles. Cur itaque talis tangentibus ipsis fiat opinio, vt vel multa vel pauca esse videatur caliditas, rursum videbimus. Nunc autem quod videatur, duntaxat dicere satis erit. Quo enim modo in externis si quis oculis obtectis flammam tetigerit, aut multam in ea substantiā percipit, aut paucam, nullas in qualitate sentiens differentias: sic res habet in febribus: nempe interdum dignotio caliditatis secundum qualitatem eadem illi videtur, quæ in altero quodam est corpore: quantitate tamen differre inter se videntur. Inter ea autem quæ deinceps dicuntur, febres siccæ sufficienter notæ sunt: falsæ verò, non

notæ. Non enim tactus est sensibile, sed gustatus solius quod salsum est. At obscurum magis est quod posteà est dictum, vbi inquit: aliæ verò pemphigodees, aspectu graues. Sed hoc loco variam reperimus scripturam: in plurimis siquidem exemplaribus adiectum est τὸ ἰδεῖν, id est, aspectu, verbo πεμφιγώδεες: in paucis verò cum verbo ἰδεῖν adiectum verbum δεινοί, id est, graues: vnum autem interpretem qui ita scriptum nouit reperi, Sabinum scilicet quem Metrodorus est sequutus, & quicunque ab his ad hæc vsque tempora deriuati sunt. Atqui in paucißimis exemplaribus simpliciter scriptum reperi: aliæ autem πεμφιγώδεες. cui neque τὸ ἰδεῖν, neque τὸ δεινοὶ adscriptum esset. Qui itaque: salsus: ad tactum refert, ait eas esse quæ pruritum quendam tangentibus faciunt veluti tum ex salsugine, tum ex salsis corporibus fieri consueuit. Πεμφιγώδεες item ait esse πνευματώδεας, id est, spirituosas. Nã sæpiùs effluuium aliquod aërosum per cutim febrientium emergere percipimus. Quòd si non has dicat, sed quæ cum pustulis, quas Græci Phlyctænas vocant, existunt, quandam ex necessariis differentiam prætermisit, ex prædictarum genere quas maximè in ipsa febrium essentia esse dixi. Nempe vt caliditatis species valenter mordax vel vehemens vel sicca vel squalida esse in febribus multis videtur: sic & spirituosa, manu scilicet spiritum quendam ad se latum

interdum quidem vaporosum, & interdum siccum percipiente. Caeterùm cùm pemphigos nomen plura significet, fit vt alijs alius interpres designato vno solo illo quod ipse velit significato fidem verbo suo facere videatur audientibus. Satis itaque forsan erit πεμφιγώδεις febres πνευματώδεις, id est, spirituosas dici, tum quòd febres hae ex earum sunt genere differētiarum quae huc usque scriptae sunt: tum quòd differentiam hanc praetermisisse videbitur, nisi quis ita intellexerit. Praetereà quòd in plurimis exemplaribus adijciatur verbo πεμφιγώδεις, verbum ἰδεῖν, id est, aspectu, necesse est nobis vt grammaticam attingamus loquacitatem, quae interdum & ipsa ad eiusmodi vtilis redditur. De orationibus itaq; quae apud Hippocratem peruestigantur, diligentiùs alibi pertractamus. Nunc verò satis erit, vt grammaticis obsequuti, de significatis huius nominis πέμφιγος iuxta illorum constitutiones dicamus. Videtur siquidem Sophocles in Colchis ipsam pro pnœa, id est flatu dixisse. cùm inquit ἀπῆξε πέμφιξιν οὐ πέλας φόρον. id est, abduxit flatibus tributum non prope. Et idem in Salamine satyris: καὶ τάχ᾽ ἂν κεραύνια πέμφιξι βροντῆς καὶ δυσοσμίας λάβοι, id est, & confestim fulminea flatibus tonitru & faetoris occupauerit. Aeschylus autem in Prometheo vincto: εὐθεῖαν ἕρπε τὴν δ᾽ ἢ καὶ πρώτιστα μὲν βορεάδας ἥξεις πρὸς πνόαισιν. εὐλαβοῦ βρόμον καταιγίζοντα, μή σ᾽ ἀναρ-

πάσῃ δυσχειμέρῳ πέμφιγι ῥέψας ἄφνω, id est, recta sed reptili via quamprimùm ad Boreadæ veneris flatibus: caue ne fremitus procellosus abripiat te, tempestuoso spiritu torquens repentè. Videtur & pro radijs ipsis nomine πέμφιγος vsus Sophocles in Colchis per hos versus: λίαν ἐθαύμασα τῇδε σκοπῶν, πέμφιγα χρυσέαν ἰδών: id est, & sanè sum admiratus hàc speculans, radiũ aureum intuitus. Ita & Aeschylus: ἐξ ἀντιαίας οὔτε πέμφιξ ἡλίου προσδέρκεται, οὔτ' ἄστρον στόμα Λητῴας κόρης, id est, ex aduerso neque radius solis conspicitur, neque os stellæ Latoniæ puellæ. Pro Latice idem accepit in Prometheo, εὐλαβοῦ δέ, μήποτε πρὸς βάλλῃ στόμα πέμφιξ. πικρὰ γὰρ, κοὐ διὰ ζωῆς ἀτμοί. id est, bene caue ne tuum attingat os latex. amarus si quidem, & non ad vitam vapor. In Pentheo quoque: μηδὲ αἵματος πέμφιγα πρὸς πέδῳ βάλῃς, id est, neque guttam sanguinis in solum ieceris. Videtur & pro nube posuisse Sophocles in Salamine satyris illo versu: πέμφιγα πᾶσαν ὀψιαγέλων πυρός, id est, nubem totam, ignis vesperi: ridentis micantisque. Et apud Hibicum, πυκινὰς πέμφιγας πινόμενοι, id est, crebros & frequentes latices bibentes. dictus est autem hic sermo ab eo iuxta quandam comparationem dictam ab his qui procella iactantur. vnde & plurimi eorum qui præsagiunt, de his quæ per imbres cadunt stillis, πέμφιγας dici aiunt. Calimachus autem ita: μὴ διὰ

πεμφίγων ἐνάργουσιν ἕα, id eſt, ne per ſtillas indu-
centibus ſine. Euphorion autem ita: εἶπε δὲ ἄνθη
πέμφιγες ἐπιβρύζουσι θανόντα, id eſt, dixit au-
tem: flores, rores, admurmurant mortuo. Hæc ita-
que à πέμφιγος nomine ſignificata iam dicta
ſunt. Anteà autem & de duobus ex ipſis men-
tio facta. quoniam interpretes omnes optimi di-
ctione vſum Hippocratem iuxta horum ratio-
nem conſenſerunt. Nunc verò dictis ſignificatis
poſſumus & aliud tertium adijcere, vt πεμφι-
γώδεις dici intelligamus, quæ veluti exilientium
& manui reſpondentium ſcintillarum opinionem
mittant, súntque tales febres compoſitæ ex ſim-
plicibus duabus iam prædictis, & ſpirituoſa, &
ignea. ſed expoſitioni huic aduerſabitur ſolum
vnum, ſi verbo πεμφιγώδεες adiectum fuerit τὸ
ἰδεῖν, id eſt, aſpectu. Iure itaque quidam ipſum
ſuſtulerunt. Qui verò non auferunt, aut febres
cum phlyctænis intellexerunt, vel quæ mentem læ-
dunt. Quoniam verò febres cum phlyctænis ex
ſymptomate nomen habent probabiliter Hippo-
cratem ipſum ex accidenti ita peſtilentes vocare
febres intelligamus. Iam enim & hæc vna quæ-
dam febrium eſt ſpecies. Thucydides quoque te-
ſtatur, ita ſcribens: Et corpus quidem externum
tangenti neque valde calidum erat neque palli-
dum: ſed ſubrubrum, liuidum, phlyctænis paruis
atque vlceribus efflore ſcens. Qui febres πεμφιγώ-
δεας dici eas aiunt quæ animam lædant, longè à

proposita febrium differentia recesserunt. Veteres siquidem nonnulli phreniticam quandam appellabant, veluti sanè & lithargicam & peripneumonicam & pleuriticam. sed præsentis dictionis febrium catalogus à caliditatis desumitur differentia. In qua pestilens febris contineri potest, quòd putrem habeat humorem: Phrenitica verò non potest, quòd neque alij, neque Hippocrates ipse phrenitim febris speciem appellare consueuerunt: neque symptomatis ratione. quomodo quæ phlyctænas parit, inter dictas differentias contineri dicta est, non secus quàm aliæ quas nuper memorauimus. Reperitur siquidem Phreniticorum febris, quæ caliditatem mordentem habeat, semper toto eo tempore æqualem, quo tactus inijcitur, vt omnium ipsarum prima dicatur. Atqui ne eorum quidem expositionem probamus, qui salsas febres dici aiunt à sensu ipso qui in ægrorum ore percipitur. videtur siquidem Hippocrates vniuersas continuata serie ad manum dignotiones dixisse secundum caliditatis differentiam, in qua genus totum est & febrium differentia. Nam si & pestilentem dictam esse πεμφιγώδη concesserimus, appellationem quidem sortietur ex accidenti: speciem verò ipsam ex peculiari febrium essentia. Pari modo neque qui salsas dictas esse aiunt, quæ salsuginem omnibus quæ gustat æger apparere faciunt, propositas in præsenti doctri-

na

na memorant febris differentias. Nam si inter febrium differentias has quoque posuit Hippocrates, prorsus & illas cum ipsis dixit. in quibus & saliua ipsa, & quicquid gustetur, amarum videatur. Differentia itaque eiusmodi non inter febrium differentias: sed inter succorum dignotiones collocare est melius: febres autem inter differentias caliditatis. quo etenim modo succi gustatus sensibilia existunt, ita febres tactus. Quod autem verbum δεινοὶ, id est, graues probè apposuerit Sabinus, qui ita dictionē scripsit: aliæ autem pemphigodees aspectu graues: anteà quidē dixi, sed & nunc admonebo. nempe graues aspectu ipsas dici, apud nos quidem, si cum phlyctænis & vlceribus fiant: apud ipsos verò, cùm desipuerint, & toruè respexerint. Sed de his vtrisq; quámnam oporteat mentem habere, anteà diximus. Pari errauerunt modo, qui spirituosas quidem eas dici inquiunt, neque ad tactum referunt, sed ad difficultatis spirandi speciem, in qua tum magna tum crebra fit respiratio. Est igitur maximè veri simile, vel spirituosam ad tactum existimare, vel pestilentem dici πεμφιγώδη. Si verò verbo πεμφιγώδεες, vox δεινοὶ, id est, graues adiecta fuerit: pestilens sola significatur. quæ ex eo ab alijs differt, quòd putrilaginosam habeat caliditatem, qualis in longißima quæ modo erat, extitit peste. Ob id neque calidi neque perusti tangentibus videbantur pestilēti laborā-

tes febre: quanquam interna vehementer inurerentur. vt & Thucydides inquit: Externum quidem corpus tangenti neque valde calidum erat neque pallidum: sed subrubrum, liuidum, phlyctænis paruis & vlceribus efflorescens. Interna vrebantur ita vt neque valde tenues vestes, neque linteorum iniectiones, neque aliud quippiam vel nudi tolerarent. Dicta verò & πέμφιξ in Gnidijs sententijs, quas ad Euryphontem etiam medium referunt, his verbis: Mingit parum semper vrítque atque superstat πέμφιξ tanquam olei viridis veluti tela aranea. Videntur itaque hi πέμφιγα appellare non totam phlyctænam: sed id solum, quod ipsam circumscribit telæ araneæ simile. Hippocrates itaque absolutis proprijssimis primísque febrium differentijs, deinceps ad eas pergit, quæ ex colore desumuntur, inquiens: aliæ autem impensè rubræ, aliæ vehementer pallidæ, aliæ liuidæ. Impensè rubras quidem dixit, non simpliciter rubras. Deinceps ab his vehementer pallidas, non pallidas. Liuidas verò simpliciter nihil intensionis significati adijciens, perinde atque liuidissimas dixerit. nempe hic color semper prauus est: ruber verò & pallidus, familiares. Colores verò ὀξέρυθροι, quod est σφοδρῶς ἐρυθροὶ, id est, impensè rubri, vehementissimam quidem indicant caliditatem: sed materiam sanguinem. veluti ἔξωχροι, id est, valde pallidi, pallidam bilem. Deiectiones verò in ipsis

consid

consídera, & si cum bile inueneris, ex ipsius refusione colorem naturalem permutatum esse agnoscas: si verò absque bile, colorem in febris differentia collocabis. Febres itaque huiusmodi tabem inferunt, nisi priùs aliquando cum rigore & sudore indicatæ fuerint. Impensè rubræ inter synochos constituuntur, atque à sanguinis mißione ad animi vsque deliquium iuuantur: vt in libris methodi medendi didicisti, vbi dignotionis eiusmodi differentiarum commoditas magna declaratur, singulis earum propriam habentibus curationem. Febres verò liuidæ à colore scilicet hæ cognomen sortitæ, sanguineum succum deesse indicant, atque cum eo & natiuum calorem, atq; ob id pernitiosæ sunt: ex quibus nonnullæ & eas quæ ob euacuationem inferuntur, syncopas inferunt: de quibus in methodo medendi didicisti. Tales febres appellat Euryphon liuidas, ita scribens: liuida febris habet interdum dentium strepitus, interdum & caput dolet, dolórque habet viscera, vomunt bilem: & cùm dolor habet, cernere non possunt: propterea quòd grauentur, ventérque siccesßit, & corpus liuidum omne, labia qualia ei qui mora comedit: oculorúmque alba liuida, vidéntque quomodò qui strangulantur. Interdum verò minùs hoc patiuntur, sæpiúsque mutant colorem. In libro verò de morbis ab Hippocrate scripto, qui secundum Dioscoridem ab Hippocrate Thessali filio scriptus videtur, dictũ

est quísnam sit morbus liuidus. Principiū autem libri tale est: Mingitur multum cùm superincaluerit caput, sed de morbo liuido ita scribit: Morbum liuidum febris sicca habet, horrórque interdum, atque caput interdum dolet & viscera: bilem vomunt, atque cum dolor fatigauerit, videre non possunt, sed grauantur, ventérque arescit, color liuidus. Labia oculorúmque candida liuida: vidéntque quomodò qui suffocantur interdum, & colorem mutant, atq; ex liuido subuiridis efficitur. Quidam rursus hoc loco perperàm exposuerunt febrem liuidam, in qua liuidæ vidētur deiectiones. Nempe his sequens est febrem quoque nigram appellare, in qua nigra deyciuntur, superest itaque finem dictionis explanare, quòd ipse dixerit, & alia istiusmodi id est dictis similia. Dixit autem posterius eas quæ ex colore desumuntur differentias, non quæ secundum ipsam febris substantiam existant, propiùs verò & febrium earum quæ ab accidenti aliquo fiunt, vt cùm vel intermittentes vel continuas esse dicimus: atque intermittentium aliam tertianam, aliam quotidianam, aliam quartanam. Continuarumq; hanc quidē semitertianā, aliam ardentem, aliam frigidam, aliam accensam, aliā pestilentem, aliam palustrē, aliam epialā. Praxagoras & phreniticas & lethargicas, & ictericas quasdā appellat febres inter acutarum differentias. Recentiores & synochum quandam

app

appellant febrem non solùm continuam, differentiásque ipsius ponunt ὁμότονον vel ἀκμαστικὸν id est æqualiter affligentem & ἐπακμαστικὸν, id est increscentem, & παρακμαστικὸν, id est decrescentem. In vtraque autem sectione communi, atque ad morbos alios, nonnullas quidẽ acutas febres appellamus, alias longas: atque in alia, tum benignas, tum malignas, præterea ordinatas quasdam vel inordinatas: alias rursum circulares, alias erraticas. Veterum quidam & febres quæ in diuersis accenderentur partibus ab illis appellabant, pleuriticam quandam dicentes febrem & hepaticam & lienosam: alias à symptomate comatosas, cataphoricam, lethargicam, phreniticam, ictericã, de quibus omnibus in proprijs didicisti tractationibus. In præsenti sermone sufficienter tractata sunt quæ ad narrationem spectant. Nam præter id quòd mentem nostram aperuimus de interpretibus etiam celebribus mentionem fecimus, prætermissis cæteris omnibus qui de febrium differentijs aliquid citra commentationem explicatoriam pronuntiauerunt. Inter quos est & Archigenes dè quibus in altera tractatione sermo erit.

Distentio corporis: articulorúmque durities & æger ipse dissolutus, atque articulorum contractiones, malum.

Contento distentóque relaxatum est contrarium, & duro, molle. Nam in sequẽtibus inquit:

Cutis

Cutis duræ mollitio, distentæ relaxatio. Distenta autem siue cutis, siue articulus, siue corpus dicatur, ad id quod secundum naturam habet ita conferentes, ita dici intelligemus: quod scilicet neque distentum, neque relaxatum, sed mediocriter habet. Quæ itaque distenduntur, hæc distenduntur, interdum quidem ob peculiarem affectionem, interdum verò cùm à quibusdam alijs trahuntur: ob peculiarem affectionem quidem, cùm vel vehemens ob frigus concreuerint, vel ob aliquam causam arefacientem inaruerint. Sunt siquidem plures, vt didicisti: tenduntur verò à continuis, nonnulla quæ vel exsiccantur, vel inflammantur vel concrescunt. Contrario modo relaxantur quædam ab eo quod secundum naturam est, diluta multa humiditate citra frigus. Quæ verò indurantur, indurantur siccescentia vel propter frigus, vel scirrhum, vel siccitatem. Nam phlegmone tumorem facit, non durum, sed ἀντίτυπον, id est, non cedentem, quomodo repleti vtres humida substantia, vel aëre. Vt enim duro simile apparet quod contrà nititur, & non cedit ob commune accidens, quoniam & durum contrà nititur: secundum tamen propriam naturam valde discrepant. Pari modo & molli corpori exolutum quandam habet similitudinem, tamen quantum ad sensibilem pertinet opinionem, non habet affectionem. Languente siquidem mouen-

te

te musculos facultate, corpora ægrorum iacentia tum exoluta, tum defecta videntur. *Hanc itaque affectionem declarauit, inquiens: & æger ipse dissolutus. Apertè deinceps inquit: atque* articulorum κατακλάσιες, id est, confractiones. Sunt qui tertiam syllabam, non per α scribant κατακλάσιες, sed per ι, κατακλίσιες, id est, decubitus. Sed quónam modo meliùs scribere oporteat, inueniemus, reuocatis ad memoriam quæ in prognostico περὶ κατακλίσεως dicta sunt in hac dictione, κεκλιμένον, id est, cubantem deprehendi à Medico ægrum oportet in latus dextrum, aut sinistrum, ac manus, & crura paulùm inflexa habentem. Attende autem hic quòd manus, crurá que paulùm inflexa habeat. Nullo etenim pacto, vel plusquam conuenit inflexa esse, prauum est vtrumque, quòd secundum naturam non sit. inquit autem Hippocrates: Nam ita quamplurimi sanorum cubant. ob id consequenter inquit: Supinum verò iacere, tum manibus, tum cruribus extentis, minus bonum. Talem verò decubitum imbecillitatem virtutis ostendere tibi demonstrauimus: atque hanc adhuc magis decubitum eum, qui deinceps dictus est his verbis: si verò procliuior fiat, atque supernè ad pedes delabatur, grauius existit. Hos itaque decubitus in præsenti dictione significauit per hæc verba: & æger ipse dissolutus. Si igitur tum manus, tum crura pa

ra pa

ra parùm inflexa habere commendetur, quod vlterius existit, maiorem ostendit articulorum contorsionem. Sic enim appellauit eam in prognostico, his verbis: lethale autem & aperto ore semper dormire, cruráque supini cubantis inflexa esse, & διαπεπλεγμένα, quod significat διεστῶτα μέχρι πλείονος, id est, plurimùm dissociata, distractáque. Siue autem inflexa scripserit, siue dissociata, secundum vtrumque fractos ostendit articulos. Atque ob id meliùs est hoc loco scribere articulorum κατακλάσιες, id est, confractiones, vel distorsiones per α. Nam κατακλίσιες non admodùm bene de articulis dicuntur, cùm toti corpori tales appellationes, non articulis indere consueuerit Hippocrates.

Oculi ferocitas delirium portendit, atq; eiusdem inordinatus proiectus, peruersionésque, malum,

Ferocitas quidem delirij signum est, & maximè cùm impudens fiat, vt sæpiùs est dictum. Oculorum verò ῥῖψις, id est, inordinatus proiectus, feroci aspectui contrarium est symptoma. Significat etenim eos qui non ampliùs apertis esse oculis possunt, propter imbecillitatem dispensantis palpebras facultatis. Peruersionem autem seu confractionem oculorum dicit cùm peruertantur, distorqueantúrque palpebræ, vt in prognostico percurrit, inquiens: Si intorta

ta fuerit vel liuida palpebra, vel labrum, vel nasus, malum.

COMMENTARII PRIMI, FINIS.

GALENI IN *SEXTVM EPIDEMIORVM* HIPPOCRATIS LIBRVM COMMENTARIVS SECVNDVS,

Ioanne Vassæo Meldensi interprete.

DILATARE, constringere, hæc quidem oportet, illa verò non.

Curationum sunt & hi modi, contrarijs conuenientes affectibus. Dilatare siquidem oportet quæ densata sunt, densare verò quæ plus iusto dilatata sunt. Ideo & secundam syllabam verbi στυγγρῶσαι, *id est,*

id eſt, conſtringere, cum accntu tenui, non aſp rato legere oportet: non enim eſt poſitum in dict ne τὸ ὑγρὸν, vt quis exiſtimauerit, ab Ionib στενὸν στενυγρὸν appellari ignorans. Sed fider abundè facit quod apud Simonidem ſcriptur eſt, his ſcriptum eſt: Nemo in apertis atque vm bra carentibus montibus ita timuit neque leo nem, neque pantheram, ſolus στενυγρῇ occurſan viæ: vbi στενυγρῇ στενῇ, id eſt, ſtrictæ anguſtæq idem ſignificat. Conſtringuntur autem dilatan túrque præter naturalem ſymmetriam, interdum quidem vaſorum quorundam, vel partium ſenſui obiecta oſcula: ſæpiùs autem & ratione contemplabilia, tum in cute, tum in profundo. oportétque condenſata tum aperire, tum rarefacere mediocriter calefaciendo: aperta verò cogere aſtringendo, & refrigerando. Abſolutum verò ſermonem de his habeiis, vt in alijs curatorijs rationibus in methodi medendi tractatione diſcutiendum.

Humores hos expellere, alios ſiccare, alios verò imponere, huic quidem, illi verò non.

In libro etiam de humoribus abſolutior de his conſtat ſermo, veluti & in noſtra methodo medendi, quod ſcilicet interdum ſenſibiliter redundantes vacuare humores conueniat, vel vomitibus vel clyſteribus, vel per expurgantia medicamenta, vel per vrinas, vel per ſudores, vel per

ſangui

sanguinis mißionem, vel per hæmorrhoïdem, vel per vterum, vel per scarificationem. Interdum verò euaporare suprà positis extrinsecus medicamentis, quorum hoc quidem siccare appellauit, prius verò expellere. Cùm commune vtrique sit vacuare, contrarium huic tertio scripsit ἐνθεῖναι, id est, imponere, seu infercire, quod est γεννῆσαι, id est, generare, deficientes scilicet humores appellãs. Quòd autem hos per ea quæ, tum eduntur, tum bibuntur generemus, neminem latet: deligentes scilicet eorum, tum qualitatem, tum quantitatẽ, atque quónam modo, tum cocta, tum distributa, tum corporibus apposita fuerint, curantes. Oratio hæc huic quidem, illi verò non: etiam si dicta non fuisset, nota erat. Nempe interdum quidem homine in vno partes quædam, tumefactæ vacuationem expostulant, aliæ verò tabe absumptæ adiectionem.

Extenuare, incrassare corpus totum, cutim, carnes, atque alia: hæc quidem, illa verò non.

Per τεῦχος quidem corpus totum intelligere oportet. Nempe & ipsum immoderatiùs incrassatum extenuandum, & tenuatum incrassandũ nobis non rarò proponitur: sæpiúsque non totum, sed vel carnes quædam, vel cutis sola, interdum verò & humores, quos significauit adiecta oratione, atque alia. Oratio verò: hæc quidem, illa verò non, ita, vt in antè dicta

dictione exposuimus, dicta est.

Lenire item, exasperare, indurare, m lire, hæc quidem, illa verò non.

Qui communem vniuersalémque reme rum scopum ab Hippocrate didicisti, curato omnes quæ particulares sunt, consequi poteris tiones. Nam si contraria contrariorum sunt media: leniri quidem quæ præter naturam exa rata sunt expostulant, exasperari verò, quæ læ gata sunt. Exasperantur ita & fauces sæpiùs sibiliter, atque aspera arteria, ósque, & cutis ta in tum scabiosis, tum leprosis adfectionibus: exanthematis item nonnullis, tum miliaribus, quàm hæc minoribus vel maioribus. Exaspera tur & venter sæpiùs, cùm per ipsum excernitu copiosus biliosus humor syncerus: id quod etiam nonnunquam ex edulijs, tum acribus, tum mor dentibus efficitur. Taliumq; sanationem molir oportet per ea quæ asperitates sanant medicamē ta, quod λεᾶναι vocauit. Quæ verò contrario dictis affecta sunt modo, exasperari postulant: in cute quidem, & circa, tum capitis, tum menti pilos id accidit. Capitis quidem in alopecijs, ophiasi, & palpebrarum ex destillatione defluuijs, μυδήσεις Græci dicūt: menti verò cùm pili ipsius vel lentè, vel cum difficultate enascuntur, in quibus & ea omnia sumus experti, quæ ad alopecias conueniunt medicamenta: in cæteris verò corporis

parti

partibus, in quibus caua vlcera & sinus integri, pharmaca infundimus abstergentia, partésque exasperamus, ventrémque lenta pituita repletum nonnunquam exasperatorijs detergimus medicamentis. In eodem sunt genere qui hæmorrhoïdum purgationes prouocant pessi. Præterea ficosos in palpebris tumores priùs exasperamus, atque ita extenuantibus inungimus medicamentis, id facientes vt exulceratæ eminentiæ medicamentorum virtutem in profundum suscipiant. Scitis me in his vsum aspera ceti marini cute, sepiæ testa, & pumice: atq; cùm hæc non adessent, cyathulo ipso ocularia melæ, cuius extremum angustum, non latum esset. Præterea cùm vlcera capitis manantia, & faui similitudine appellata ceria, myrmeciásque, atque alia huiuscemodi medicamentis liquefacere volumus, antè exasperamus, vel vnguibus nostris mediocriter, vel linteo asperiore, vel aliquo ex prædictis, atque ita suprà imponimus ipsis medicamenta. Indurare, mollire, vtimur quoque & his: sæpiùs quidem in toto corpore, sed interdum vna in parte. Induramus siquidem eos, qui & tumefactum & humescentem habent totum corporis habitum, priùs linteis confricantes, duráque vsi fricatione, atque in puluere exercentes. Eos verò qui hæc non ferunt, medicamentis quæ desiccant ad id formatis constitutísque: Lauacri abstinentia item, & dictis fricationibus, pro virtute

ſcilicet & paulatim horum vſi adauctionibus. Partem autem vnam interdum ita affectam, iuxta rationem eorum quæ dicta ſunt, curamus. In artubus autem continuè id fieri maximè videtur. Prætereà vlcerum omnium cùm carne impleta fuerint, cicatricem ita facimus: quæ enim obduratur caro in cutem tranſit, fitq; cicatrix. Rurſus per contraria molliuntur, quæ callum acceperunt, phlegmonæq; in ſcirrhum conuerſæ: hoc modo & lienis induratus ſanatur, cutíſque quæ incraſſatur in eo affectu, quem elephanta vocant: cicatricéſque duriores quàm oportet mollibus, veluti valde molles induramus.

Excitare item & ſtupefacere.

Quòd ſenſus quidem motionéſq; eorum quibus exoluta hæc ſunt, excitare non paruum præſtet Medicis vſum, nemo ignorat. Stupefacere verò in ſolis vehementiſſimis doloribus interdum vtile eſt, cùm ſcilicet ex opio & mandragora & hyoſcyamo medicamenta porrigimus. Nam ipſe inquit: ſtupor autem mediocris dolorem ſoluit. Si quis enim vehementioribus, vel pluribus vſus fuerit ſtupefactorijs medicamentis, corpora, tum refrigerantur, tum mortificantur.

Atque alia quæcunque huiuſmodi.

Quæ ſecundùm ſimilem prædictis fiunt contrarietatem dicit, vel calefacientia, vel refrigerantia, vel humectantia, vel ſiccantia, vel quæ quod decidit, reponunt, vel quæ quod toto genere

præte

præter corporis naturam exiſtit, excidunt, vel quod diſtortum eſt, dirigunt, vel obſtructum recludunt, vel etiam alia quæcunque in curatoria methodo dicta ſunt, communem habentia omnia ſcopum, contrariorum ſcilicet in affectibus adhibitionem.

Deriuare.

Modos curationum in humoribus hoc loco docere incipit: qui quanquam abſolutiùs in libro de humoribus ſcripti ſint, nunc tamen & memoriæ gratia dicentur. Παροχέτευσιν, *id eſt, deriuationem quidem nominare cõſueuit Hippocrates, cùm humor aliquis vacuari poſtulans non quo loci ferri oportet, cœperit: neque item valde longè à conueniente, neque in maximè contrarium locum: verùm vt ſi per vrinas vacuari cœperit, afflictis, vel veſica, vel renibus, tunc deriuare per ventrem eſt melius: vt ſi & per ventrem delationis impetum acceperit, malè habentibus inteſtinis viceuerſa in his humorem vacuari poſtulantem ad vrinas ferri procurabimus: mulieribus quoque interdum per vuluam, vel contrario modo cùm fluxio ad vuluam fuerit, ad vrinas & ventrem deriuabimus. Si verò in aliqua talium euacuationum vomitum prouocauerimus,* ἀντίσπασιν, *id eſt, reuulſionem id appellat: veluti ſi ei vomitus retraxerimus in vuluam & veſicam, vel ſedem prouocantes.*

Obedientia confeſtim reuellere, ma-

lè cedentia euincere.

Verbo παροχετεύειν, id est, deriuare consequenter est illatum ἀντισπᾶν, id est, reuellere: quoniam ita edocet quónam quis modo optimè reuulsionem facere debeat. Hippocrates autem vbi reuellere pertransijt, confestim accessit ad id quod maximè commodum his existit, qui probè humores sunt retracturi, qui ad partem aliquam impetum fecerunt. Non enim perpetuò reuulsorijs est insistendum medicamentis, sed tempus aliquod tanquam reuellentium feriam inserere oportet: vt qui priùs in parte adfecta constabilitus fuerit, vacuari sinamus humorem. Nempe si in ea parte permanserit, bifariàm molestus erit, nempe & quòd copia distendet, & quòd qualitate contristabit: quòd si eos vacuari humores qui ad partem sunt priùs illati, permiseris, partem vindicabis à dolore, faciliúsque aliquid per reuellentia remedia assequeris, parte non ampliùs humores ad se vi doloris proritante, ad inclinationem quam ab initio non rectè fecerant.

Humorem alium non prodeuntem educere conuenit, prodeuntem simul effundere, operari simile, vt dolor dolorem sedat: dissimilia sublimè lata deorsum soluere, atque ad contrarios locos, vt capitis purgatio, venæ sectio est, quando non temerè affertur.

Quòd humor alius non procedens educendus

sit,

sit, ex his constat, quæ tum in aphorismis, tum in libro de succis didicimus. Nam si contristans excernatur, mediocrísque sit vacuatio, nihil curiosè agens Medicus expectet, quomodo si non mediocriter fiat, quippiam moliatur, interdum quidem copiam retinendo, interdum & quod vacuationi deest excitando, quod ipse nominauit, cùm dixit: prodeuntem συνεκχυμοῦν, id est, coeffundere, ἐκχυμώσεις siquidem eas quæ in vasis fiunt effusiones & vacuationes vocare consueuit. Verbum verò ἐργάσασθαι, id est, operari, dictum esse constat pro μεταλλάττειν, id est, mutare, vel μιγνῦναι, id est, miscere. Atqui incertum vtrum cum prædicto ordinandum sit, an ei quod deinceps dictum est adiungendum. Nempe vtrolibet modo dici non propriè videtur: atque ob id nonnulli tanquàm sequens prædictis illis cõiunxerunt, deinde altero principio dixerunt, simile: vt dolor dolorem sedat. Alij verò principium sequentium fecerunt: operari simile. Sed quoniam, vt dixi, dictum modo vtroque, neutrolibet est probabile, multi ad mutationem ipsius sunt progressi: veluti & aliorum quæcunque in nomine vno obscuritatem habent. Nonnulli itaque primam syllabam per ο, secundam verò per γ, & ι, scribunt ὀργίσασθαι, alij verò primam quidem per ε, & ρ, secundam verò per γ, & α, ἐργάσασθαι τὸ ὅμοιον, id est, operari simile. Deinde autẽ in parte exempli dictũ esse

vt dolor dolorem ſedat. Scriptum etenim hoc in exemplaribus multis, ſed rectè in exemplaribus Dioſcoridæ ſcriptum non eſt. Videtur ſiquidem ab aliquo tanquàm adſcriptum expoſitioni: ſed rurſus à bibliographo tranſpoſitum in dictionis contextum, quod verò per o, prima ſyllaba, per γ, & ι, ſecunda ſcribitur ὀργίσασθαι, id eſt, iraſci, extimularíque, valde affectatum eſt, & longè ab Hippocratis interpretatione recedens, ſiue de nobis ipſis, ſiue de partibus quæ curantur, dicatur, ſiue de humoribus. Nam per verbum ὀργίσασθαι ſignificari putant tanquàm ad iram humorem ipſum incitare, & ad excretionem proritare. Sed hæc quidem contemptibilia exiſtunt, & parua, veluti & omnia quæ de dictione explanantur, ſi rerum veritas ſeruetur. Quòd ſi illa moueantur, tales vitare oportet ſcripturas, quomodò & impræſentiarum ſcripturas expoſitorum omnium, qui ſanationes aliquas interdum per ſimilia fieri, & non perpetuò per contraria haudquaquam improbant. Quòd Hippocrates ipſe nonnullos exiſtimaſſe ſuſpicatus ſit, vno exemplo errorem ipſorum demonſtrauit in aphoriſmis ſcribens: Eſt autem vbi in diſtentione citra vlcerationẽ, iuueni bene carnoſo, æſtate media, frigidæ aquæ multa perfuſio caloris reuocationem facit: calor autem hæc ſoluit. Nempe frigidum exiſtentem affectum tetanum, ſimili auxilio ſolui quis arbitrabitur, frigidam ipſi perfundens aquam, ſed hoc

hoc non ita habet: nempe calorem reuocando auxiliatur, ita vt si non reuocauerit, summè lædat. Vt autem auxilium hoc quod frigidum videtur, tetanum frigidum affectum calefaciendo interdum iuuat sic calefacientia alia per accidens refrigerant, caliditatem igneam discutientia & euaporantia. De his sanè in tota methodi medendi tractatione scriptum est à me, vbi per contraria affectibus auxilia curationem perpetuò fieri demonstraui. Qui verò dolorem minorẽ per maiorem curari putant, maximum quippiam perperàm vident. Non enim dolor curationem operatur doloris, sed affectus dolorem procreantis remedium quod cum dolore est. Nempe quòd symptomatis nullius curatio primùm fiat, sed perpetuò affectus symptoma ipsum facientis, didicisti. Si verò quis nunquam quidem primùm sed interdum per accidens similia similium sanatoria esse dixerit, per media primùm contraria, & verum dicit, & scientificè hoc constat, tum per sanatoriam tractationem, tum etiam per eos qui in aphorismos confecti sunt commentarios. Quòd autem quidam inusta coxæ vertebra in Ischiadicis dolorem dolore sanari dicant, id manifestam habet absurditatem. Non enim per dolorem curatus est affectus: sed per inustionem, in qua dolor fortè fortuna contigit. Frangens verò membrum vel secans, vel quouis aliter modo ad dolorem perducens, nequaquam sanauerit. Atqui si dolor re-

medij causa esset, perpetuò Ischiadas curasset. Eodem pariter modo in dentium dolore, dolentem dentem vbi quis sustulerit, hominem absque dolore fecit, sublato non ob concitatum dolorem dente: sed propter ablationem cum qua simul dolor cœpit. Nam si & absque dolore trahi potuisset, pari modo æger & absque dolore fuisset, quo modo & citra extractionem si frangens quis ipsum vel dimouens quis dolorem concitauerit: vt dolorem quidem vehementiorem fecit, sic & nihil attulit iuuamenti. Quòd igitur modo vtroque dolor dolẽtibus, quantum in se est, inutilis existat, neminem latere puto. Nempe per anodyna remedia dolentes partes multæ curantur: atq; in alijs sæpiùs magni dolores qui per forinsecus adhibita fiunt, quietem nullam ob affectionem aliquam dolentibus inferunt. Vnum siquidem est sanans quod prorsus affectum quouis modo extirpauerit, siue citra dolorem, siue cum dolore. Ratione eadem dolor dolòrem sedare non est natus, quin potiùs contrà, prorsus exacerbare. Hoc itaq; exemplum conspicuè est adulterinum. Ad aliud autem eorum quæ dixerunt, pergentes, prauitatem ipsius contemplabimur. Nempe aiunt vomitum vomitu sæpiùs curari, mordentésq; deiectiones clystere. Est autem & hoc in loco sanatio vna, affectum scilicet prorsus extirpare: in quo vel nauseabundi existunt, vel continuè morsi consurgunt. Fit autem hoc bifariàm, vt cõstat.

Vno

Vno quidem modo vacuantibus nobis humores, qui tum nauseam, tum morsum intestinorum faciunt: altero verò modo, tum coquentibus, tũ permutantibus in qualitatem commodam, vel cõtemperantibus. In his autem & sanationem à contrarijs fieri est demonstratum. Nam humorem, tum alienum, tum præter naturam vacuare, & ipsum tenere inter se contraria existunt: atq; ea quæ in qualitate est mutatio per contrariam efficitur qualitatem: sed impræsentiarum perquirere non oportet, cùm per totam curandi methodum sanationem per contraria perpetuò fieri sit demonstratum. Sed quoniam sæpiùs rationibus, tum empiricis, tum methodicis adducti quidam calumnijs premere ipsum conantur, similes nuper dictis adferentes rationes, forsan satiùs est vt absoluta præsenti enarratione librum componamus, in quo contraria contrariorum remedia sola primùm & per se esse demonstrabitur. Nempe per accidens caluus Medicus caluum ægrum, similis similem sanare potest: & qui acuminato est capite acuminatum habentem caput, & claudus claudum. Liber autem componendus inscribetur: Quòd bene ab Hippocrate dictum sit, contraria contrariorum remedia esse. Nunc rursus peruenimus ad propositæ dictionis explanationem, in qua primam syllabam per ι, & ρ, antiquis in exemplaribus scriptã esse dixi, & quam vetustißimi expositores in hunc norunt modum.

Obser

Obſeruauit eam Dioſcorides, quanquam antiquas ſcripturas multas permutauerit. Scripſit itaque, ſibi tanquam in commentario Hippocrates, vt alias multas, tum coniecturaliter, tum breuiter, ſic & orationem ἐργάσασθαι τὸ ὅμοιον, id eſt, operari ſimile. Præfatus ſiquidem, quòd interdum meliùs ſit his quæ vacuantur opitulari, intulit ἐργάσασθαι τὸ ὅμοιον, id eſt, ἀναμίξαι, id eſt, humori qui probè vacuatur permiſcere ſimile: licet & quod ab ipſo infertur, diſsimilia, ſenſu eodem explicare. Nempe & diſsimiles humores cum his qui probè vacuãtur effundere conuenit. Quòd ſi ἐργάσασθαι quis accipere voluerit pro μεταβάλλειν, id eſt permutare & ἀλλοιῶσαι, id eſt, alterare, & πέψαι, id eſt, coquere, ita quoque & medicinalem ſenſum habuerit dictio. Nam ſi probè quis excernatur humor, eos qui vacuatione indigent conuenit συνεκχυμῶσαι, id eſt, ἐξομοιῶσαι, id eſt, aſsimilare & συνεκκρῖναι, id eſt, ſimul excernere, ſiue ſimilitudinem aliquam ad ipſum habuerint, ſiue diſsimilitudinem. Poteſt & Hippocrates orationem diuiſiſſe, ita vt operari ſimile, prioris finem fecerit, poſterioris verò principiũ huiuſcemodi feciſſe: diſsimilia ſublime lata deorſum ſoluere, vt ſenſus talis ſit: diſsimiles partibus in totum humores ſurſum quidem latos ſoluere: ſi verò deorſum repant, ſurſum reuellere, intelligentibus nobis diſsimilia dicta eſſe quæ locis propria non ſunt. Eandem faciemus expoſitionem, & ſecund

eundùm ſcripturam aliam, in qua prima ſyllaba per ο, & ϱ, ſcripta eſt. Nẽpe ὀργίσασθαι τὰ ὅμοιον indicare dicimus, oportere vnuniquemque ex nobis humores qui effunduntur ſimiles his qui vacuantur reddere. Pari modo & diſsimiles, ſimiles faciendi. Poteſt forſan, vt nonnulli exiſtimauerunt, verbum ὀργίσασθαι dictum eſſe per metaphoram ab animalium turgore. Nempe & ita vſus videtur Hippocrates cùm inquit: Medicari in valde acutis oportet, ſi turget materia eodem die. Nempe in promptiſsimis ad excretionem, properantibusq; ad vacuationem humoribus, tum hîc, tum in aliis aphoriſmis voce, ὀργᾶν, id eſt, turgere vſus videtur. Sic & nunc par eſſe inquiunt, vt ὀργίσασθαι de humoribus dictum ſit, pro παρασκευάσαι, id eſt, faciles ipſos ad excretionem apparare. Rurſus autem principio altero ad commodum quippiam veluti pronum ducamus ſermonẽ. Nempe quoniã inquit: τὰ ἄνω ἀρθέντα, id eſt, ſublimè lata deorſum ſoluere, atq; ad contrarios locos, ἀρθέντα quidem, vt tanquam ὁρμήσαντα, id eſt, irruentia vel impetum capientia ſignificet, eſt exiſtimandum, vt de prima affectus generatione agat, ad contrarios locos conſeſtim repellere iubens. Deorſum quidem in his quæ ſurſum habent generationem, ſurſum verò in his quæ deorſum repunt, veluti curationem ratione eadem vſi molimur, ad diuerſos autem ducimus locos. Nam ſi fluxionem ad pedes & crura

decu

decumbere ſenſerimus, ex venis cubiti ſanguinem auferemus, aut per vomitum purgabimus: non quomodo quidam putant nullo pacto ſurſum reuellendum eſſe, & ſi ad inferiores partes irruentibus humoribus magnus quidam futurus in ipſis ſit adfectus. Poſſumus & ἄνωθεν ἀρθέντα intelligere vt de humoribus ſurſum irruentibus dictum ſit, vt verbum ἀρθέντα proprius dictum ſit. Intelligentia verò eadem & nunc manet. Nempe humores ἄνω αἰρομένους, id eſt, μετεωριζομένους, id eſt, quod eſt ſublime petentes, deorſum reuellere oportet, quod non probè ruant: contrarios verò contrario modo, vt ſi in caput repant, per deiectorium medicamentum & ſectionem in cubito venæ retrahimus. Nempe vtraque deorſum, tum vacuant, tum reuellunt. Veriſimile eſt autem & contrarios locos ita dictos eſſe ab eo in tali quodam ſenſu: morbos, tum ſurſum latos, tum inibi genitos, deorſum quidem ſtatim ab initio retrahere conuenit, & ad contraria his deinceps agere: quod eſt localiter vacuare, vt in capite. Dolentem enim parte capitis poſteriore, ſecta in fronte è directo vena iuuat, topicum exiſtens remedium.

Abſceſſus veluti bubones, ſigna quidem ſunt germina habentium, tum aliorum, tum præcipuè viſcerum. Maligni autem ſunt hi.

HIC

HIC COMMENTARIVS GALENI DESIDERATVR.

Spiritus parui crebri, magni rari, parui rari, crebri magni: extrà magnus, intrà paruus, intrà magnus extrà paruus: hic quidèm tardans, ille verò festinans: duplex intrò reuocatio veluti super inspirantibus, calidus item frigidus.

HAEC EXPOSITIO EX primo de spirandi difficultate.

Difficultatum spirandi diuisionem integrè hoc loco scripsit Hippocrates, & quæ secundum magnitudinem paruitatémque, & quæ secũdum densitatem & raritatem existunt: nempe oppositiones duas manifestè connectit, tum eam qua magnitudo paruitati aduersatur, tum eam qua frequentiæ raritas: facitq; primùm quatuor difficultatum spirandi coniugia: vnum quidem quo minor frequentiórque naturali est respiratio: alterum quoties maior rariórque: mox tertium quo minor & rarior: quartum quo maior & densior. Primæ autem illæ difficilis respirationis differentiæ, totius sunt respirationis, quæ ex duabus conflatur partibus, expiratione scilicet & inspiratione, & neutrius partis. In aliis autẽ duabus differentiis quæ consequuntur, vbi inquit: extrà magnus intrò paruus, intrò magnus, extrà paruus, partes duæ respirationis cõparãtur inspiratio

&

& expiratio. Duæ verò ſequentes differentiæ in quibus dicitur: hic quidem tardans, ille verò feſtinans, alterius partium reſpirationis propriæ eſſe putandæ ſunt, quæ maximè in eſſentia motus exiſtunt: nulli ſiquidem præterquàm motui propria ſunt velocitas & tarditas. Quod verò deinceps dicitur, duplex intrò reuocatio, veluti ſuper inſpirantibus, inæqualitatem denunciat inſpirationis: quæ quidem inæqualitas ſimilem in expiratione efflagitat, quam non ab Hippocrate ſed à ſcriptore prætermiſſam exiſtimauit Galenus. Non aliud autem ſignificat niſi ſpiritũ interciſum, quem alij offendentem dicunt, alij duplicatum, alij deficientem, alij velut reuocatum, alij reuulſum. Quæ omnia ſi altius percontari volueris, ad tertium de difficultate ſpirandi tibi eundum arbitror. Deinceps ad calcem orationis ſcribit difficultatis ſpirandi oppoſitionem hoc pacto: calidus, frigidus. Nempe vt magnus & paruus, & denſus rarúſque: ita calidus & frigidus eſt ſpiritus, de quibus fuſiſſimè in prognoſtico agitur.

RVRSVS INCIPIT Galeni commentarius.

Spiritus autem frequens quidem cùm exiſtit, dolorem vel phlegmonem in locis ſepto tranſuerſo ſuperioribus indicat. Magnus autem & ex longis interuallis, delirium: frigidus verò ſi ex naſo & ore prodierit, lethalis admodùm iam eſt.

Med

Medicatoria continuarũ oſcitationum longa ſpiratio.

Dictionem quoque hanc in ſecundo epidemiorum explanauimus.

Non bibentium verò, & vix bibentium breuis.

Vt in ſecundo epidemiorum exemplaria plurima orationem ita ſcriptam habent: non bibentium verò, & vix bibentium longa reſpiratio, ita hoc loco breuis, ſed de vtraque ſcriptura in cõmentarijs ſecundi epidemiorũ abundè eſt dictũ.

Secundũ rectitudinem fiunt lateris dolor, hypochondriorum diſtentiones, lienis tumores, & ex naribus eruptiones, quæ itẽ ſecus aures ſunt, & magna ex parte talia ſunt, quæ in oculos decumbunt.

In plurimis exẽplaribus oratio habet vt nũc ſcripta eſt: comperies verò & hanc, quanquam rarò: Secundum rectitudinem & lateris doloris, hypochondriorum tenſionis, lienis tumoris, & ex naribus eruptionis: quam quidem ſcripturam & ego recipio tanquam & medicatoriam & conſpicuam: & ſanè quod ex altera ſignificatur oratione idem exiſtit, expoſuimúſque antèa dictionem hanc in ſecundo epidemiorum. Verùm hoc loco ſuperfluè apponitur quod dicitur de auribus & oculis, quòd partes hæ ſubiaceant his quæ ſecundum rectitudinem fiunt, duobus modis. Nempe interdum ex ſeipſis in alias quaſdam

partes reiectiones moliuntur secundum rectitudinem: Interdum verò & affectis alijs in oculos, vel aures hæc decumbunt.

Considerandum nunquid omnia secundum rectitudinem fiãt, an ea quidem quæ infernè sursum, qualia circa maxillas fiũt, oculos,& aures:ea verò quæ supernè deorsum non secundum rectum fiant:quanquã synanchici rubores laterúmque dolores secundum rectitudinem fiant.

In secundo epidemiorum non amplius dictio ipsa adiacet in qua dubitatur, an ex abscessibus qui infernè sursum fiunt,commodè semper seruetur rectitudo:ex his verò quæ supernè deorsum fiunt,corrumpantur, & fiant quidam non secundum rectitudinem abscessus. Incertum sanè vter priùs scriptus sit, vel liber secũdus epidemiorũ, vel hic. Nõ enim quòd liber ille secũdus, præsens verò sextus inscribantur, propterea priùs illum scriptum esse putandum est:tali quidem dictione in illis libris, qui ad publicationem ab ipso confecti sunt. In commentariis verò non ampliùs. Nam quæ discriminis causa ab Hippocrate in chartis vel tabulis scripta sunt, ea filium ipsius Thessalum collegisse inquiunt, atque hos duos libros tum secundum, tum sextum confecisse: quidam & quartum aiunt; ad publicationem autem confectos esse fatentur tum primum, tum tertium. Quidam & ob eam rem verisimile esse

consent

consentiunt ex prioribus in secundo epidemiorum scriptis, posteriora hæc quæ in sexto continentur, scripsisse: contemplatum verò posteà ipsum abscessum ad inferas partes factum commodè non secundum rectitudinem, ita scripsisse quæ in hac oratione continentur. Si verò addubitans quidem hoc loco, & posteà quàm iudicauit deinceps ea de quibus dubitauit, securè in secundo epidemiorum enuntiauit, illis magis est credendum. In his itaque quæ scribit: quanquam synanchici rubores, & laterum dolores secundum rectitudinem fiant, de commeatione intelligere oportet, non ea quæ ex lateris dolore ad synanchicum fit, sed ea quæ ex synanchico ad lateris dolorem, sermonem esse. ipsa etenim supernè deorsum fit, de qua addubitans prædixit: ea verò quæ supernè deorsum, non secundum rectum fiant. His itaque sibi per exceptionem obiectis, deinceps infert quæ in sequenti dictione ita habent.

Considerandum quoque, nunquid quæ sub hepate existunt, aut supernè distribuũtur secundum rectitudinem fiant, veluti cùm in testes, vel varices fiunt decubitus.

Costarum dolores ex anginosis secundum rectitudinem fieri præfatus, deinceps inquirit, vtrum & in his abscessibus, qui ad inferas corporis partes fiunt, perpetuò seruetur rectitudo, an non, vt in antecedente addubitauit oratione. Sed hîc quidem dixit: quæ supernè deorsum, nunc ve-

rò, quæ ſub hepate: terminum ſtatuens, vt videtur, omnium tum inferarum tum ſuperarum corporis partium. Nam gibba ipſius ſepto tranſuerſo coniuncta eſt, quo fit vt quæ hepate ſuperiora ſunt, ea & ſepto tranſuerſo ſint ſuperiora, cor ſcilicet, pulmo, & thorax qui hæc continet: atque adhuc multò magis collum, caput. Cætera omnia ſunt inferæ corporis partes, quæ ſi inter ſe comparentur, ex ſuperis hæc quidem magis, illa verò minùs ſupera exiſtit. Conſueuimus verò in his quæ ita dicuntur, minus ſuperam, inferam dicere, veluti ad id quod ſupra iacet conferentes: minus verò inferum, & ſuperum ad quod ipſo eſt inferius. Atque ob talis locutionis negligentiam non parum in conſuetudinem extenſæ, æquiuocatio quædam oritur, atque in ſermonibus conturbatio, cuius memores vbi intelligemus dicentem ipſum: abſceſſus ad inferas partes meliores eſſe, conſiderandum quónam vſus modo dixit κάτω, id eſt, infera, atque vnà & partium dignitates definiendæ. Nempe ob id magna ex parte ſuperi abſceſſus grauiores ſunt: quòd partes hoc obſeſſæ malo, periculo magis pateant quàm inferæ. Nam ſi cerebrum vel guttur, vel ſtomachus, vel pulmo, vel thorax, vel cor phlegmone obſideantur, lethalis eſt morbus. Partibus verò hepate inferioribus phlegmone obſeßis, pauci admodùm moriuntur, & præſertim ſi rectè curentur: hepatíſq; ipſius gibba quàm ſima periculi magis particeps.

ſuntque

ſuntque qui eum inter totius corporis ſuperas partes conſtituant, veluti os ventris. Hæc igitur à nobis præter inſtitutum dicta ſint, quanquam præter inſtitutum non exiſtant. Quod verò ex præſentis orationis explanatione ſupereſt, deinceps abſoluamus. Inquirere ſiquidem videtur Hippocrates, an abſceſſus ſub hepate supernè tranſmiſsi, veluti in teſtes & varices vt ſecundum rectitudinem fiant, melius ſit: vel ſi non ſecundum rectitudinem fiant, ſimiliter ipſis auxilio eſſe poſsint. In nonnullis quidem fieri non poteſt vt rectitudo cognoſcatur: vt quòd varices inſaniam curent, ſecundum rectitudinem facto abſceſſu. Nempe diſcerni non poteſt, an dextra cerebri in parte facto abſceſſu inſaniuerint, aut in ſiniſtra: quemadmodum neque ſi ex longa tuſsi citra lateris dolorem in teſtem abſceſſus fiat. quanquam fortaſsis & in his ſeruetur rectitudo, quanquàm non certò cognoſcamus vtra pulmonis pars vel cerebri adfecta fuerit. Præterea melancholiam hæmorrhois ſæpius ſanauit, neque hîc cognoſcentibus nobis rectitudinem. Quòd & ſanguinis vacuatio per vuluam copioſa morbos plurimos ſane[illegible] nemo eſt qui ignoret. Imo neque hîc cognoſci poteſt, vtrum per venas dextri vteri, vel ſiniſtri, vel vtriuſque excretio fiat: hæc itaque vel cognitu difficilem, vel prorſus incognitam habent rectitudinem. In quibus autem dignoſci poteſt rectitudo: in his, vt videtur, conſiderandum

esse ait Hippocrates, an perpetuò abscessus qui ad partes inferas fiunt, meliores his sint, qui secundum rectitudinem fiunt.

Consideranda hæc quò, vnde, & quamobrem.

Si ex solis vltimis, vel omnibus prædictis de abscessibus tum his qui secundum rectitudinem, tum alijs qui non secundum rectitudinem fiunt, illatum hoc sit, est incertum. Quod autem dicitur huiusmodi est: Considerandus, inquit, locus ad quem fit abscessus: nam verbo hoc, quo significatur. Consideranda & pars ex qua fit, nempe & ex voce: vnde: indicatur. Consideranda quoque & causa ob quam fit. siquidem & hoc ex oratione: quamobrem: significatur. Scire enim oportet virum à natura ex morbi concoctione, vel transfluente citra concoctionem ex altera in alteram partem contristante humore, abscessus fiat. Potest quis dictionem hanc à prædictis separare, principiúmque consequenter dictorum iuxta præscriptum modum facere: Consideranda hæc, quò, vnde, & quamobrem, venæ temporum non firmantur, neque viriditas pellucida. Dixi & ita posse quempiam totam diuidere orationem, veluti vtique & alio quodam modo qui talis sit: venæ temporum non conquiescentes, neque viriditas pellucida, si spiritus deficit, & quæ sequuntur. Nempe nisi: viriditas pellucida: orationi adiectum esset, potuisset oratio multiphariam

diu

diuidi, vt commentarius, non operis contextus: nã de hoc iam intellexit. Adiecta verò & hac oratione, χλώρασμα λαμπρόν. id est viriditas pellucida, obscurior adhuc efficitur sermo. Nempe & iã diximus in alijs orationibus in quibus χλωρὸν nomen scriptũ est, nosci manifestè nõ posse, quisnã color per ipsum significetur: sicuti neq; si χλόασμα scriptũ fuerit, vt quidã scribunt. Videmus si quidem & nunc in ipsa Cω Hippo. patria, & omni nostra Asia, χλωρὰ quidem appellari & olera, & arbores, & plantas, tanquàm χλοβά, id est viridia. χλωράζειν quæ pecora dicimus, quæ vernã herbam edunt. Dicunt etiam & homines quosdam χλωρὸυς qui non habent colorẽ herbæ similem, sed potiùs pallidum. Incertum est itaque, an Hippoc. ὕπωχρον appellet colorem χλωρὸν, & χλοβὸν, quod valde multis contingere videtur, aut χλόην, id est herbæ similem, quod rarò admodum fieri videtur. Cùm itaque hæc obscura sit dictio, maior præterea fit obscuritas, si adijcitur vox λαμπρόν, id est pellucida. Nempe quidnam indicare voluerit ex orationis huius: χλώρασμα λαμπρόν, id est viriditas pellucida: scriptura, inuentu est difficile, & ob id sanè interpretes quidam talem omnem obscuritatem effugere volentes scripserunt: οὐδὲ χρῶμα λαμπρόν, id est color pellucidus, aiuntq; λαμπρὸν de naturali ægri colore intelligendum esse. Sic & Sabinus legendum contendit.

Venæ temporum non conquiescentes, neque viriditas pellucida, si spiritus deficit, vel tussis sicca ferina non fuerit, vt morbus in articulos firmetur expectare oportet, plurimúmque secundum rectitudinem distentionum ventris.

Dixi fieri posse vt absque prima orationis parte per se legatur: si spiritus deficit, & quæ deinceps ab ipso scripta sunt. spiritus autem nunc intelligendus qui naturalem excedit, vt sermo eiusmodi sit: si in morbo labore quidam leuati, venas temporum habuerint οὐχ ἱδρυμένας, id est, non conquiescentes, quod est ἐπὶ πλέον διαστελλομένας, id est, quæ plus iusto dilatentur, colórque non secundum naturam fuerit, & respiratio maior fuerit, atque cætera quæ sequuntur, his in articulos abscessum fore est expectandum. quæ sequuntur hæc sunt: primum quidem sicca tussis, secundum non ferina. Tussis itaque sicca dici consueuit, in qua nihil excreatur. hoc autem ita in operis contextu dictum, manifestè ostendit ænigmatosa oratione oblectari authorem. qui si rudem quandam velut in commentario fecerit descriptionem, nemo culpauerit. Multa siquidem hoc pacto consueuimus nobis ipsis summaria descriptione coniecturaliter designare. forsan verò & nunc sibi ipsi hæc scripsit Hippocrates, plurimis in morbis faciens sermonem: in præsentia quidem de sicca tussi in perip

ripneumoniȷs & pleuritidibus. Nempe & respiratio his est consentanea: priora verò quæ circa faciem videntur, scripsit in febribus calidis & perurentibus: dici autem & illa de thorace & pulmone potuerunt. fiet itaque omnis sermo talis: si plus iusto vnà cum prædictis tusses siccæ fuerint, in articulos abscessum sperare oportet. Distinctionem verò quandam tussibus adscribens obscuram, alteram fecit quæstionem, quænam scilicet tusses θηριώδεις, id est, ferinæ existant. Quidam itaque ex lumbricis vbi ad os ventriculi sursum delati momorderint siccas fieri tusses aiunt: quod si verè contingere videatur, non est quæstio. Sed nunc decies millies lumbricos cernimus os ventriculi citra tussim infestantes, atque ob id plerique interpretum sese ad alias conuerterunt explanationes. Nonnulli quidem, ferinum, de tabidis dictum esse aiunt: quoniam illis vt feris vngues incuruentur, quidam ἐπὶ κακοήθους, id est, pro maligno. in abscessibus enim iudicatoriȷs vt incoctum oportet esse morbum, sic & constanter permanentem. Nempe qui coquitur citra abscessum, denuntiat solutionem. Perniciosius, neque vllum abscessum fore iudicatorium. Si verò plus iusto incoctus permaneat morbus, maligniúsque non adfuerit, abscessum fore aliquem est expectandum. Quòd autem morbum tum incoctum, tum simul & constantem longo permanere interuallo oporteat vt abscessus

sperandus sit, dilucidè ipse ostendit in prognostico ita scribens: Qui tenues & crudas diutius mingunt vrinas, si & alia veluti resurgentibus adfuerint signa, in his abscessum ad inferiores septi transuersi sedes spectare oportet. fiet itaque totus sermo talis: Si incoctus permanserit tum in thorace, tum in pulmone morbus aliquis, nihílque maligni habuerit, abscessum expectare oportet, quòd morbus incoctus sit, tussis sicca ostendit. Nam si quidpiam excreauerint, signum est coctionis: quod autem expuitur, si liquidum & tenue fuerit, mediocris: si crassum, perfectæ. De talibus autem dictum fusissimè in commentarijs in librum de victus ratione in morbis acutis, in libris de indicationibus, atque item in libris de temporibus morborum. Quod autem in calce orationis scripsit, vbi inquit: secundum rectitudinem distentionum ventris, plurimi quidem cum prædictis copulauerunt: alij & per se solum proprium habere inquiunt sensum. si itaque copulatum ipsum cum prædictis legerimus, sermo erit talis: Cùm ex prædictis abscessum fore speraueris ventris, distentiones præterea aspice. Nempe ex his si in dextram corporis partem vel læuam abscessurus sit morbus, inuenire valebis. Nempe distentiones ipsæ secundum rectitudinem suam abscessus fore denuntiant: si verò ipsum per se quis legerit, secundum rectitudinem distentionum vẽtris, sermo erit eiusmodi: vt cùm ex respirationi

rationi

rationi deputatis organis affectis, cum incoctione & constanti permanentia abſceſſus fieri cernimus: ita & in ventre contingere reperies: erunt ſiquidem & ipſi ſecundum adfectarum partium rectitudinem.

Habent autem ex his plurimi faciem impensè rubram, qui ſcilicet albidiore ſint naturâ, neque ex naribus profunditur, ſanguis: aut ſi profunditur, paucus quidem.

Faciem ſcilicet hos habere valde rubentem in morbis eſt ſubintelligendum, eſſéque natura albidioris habitus. Nempe in multis abſceſſum quendam habituris in morbis ſalubriter longis, rubens permanet facies, & maximè vbi decubitus ad aures futurus ſit: quibúſnam autem ita affectorum facies impensè rubra videatur, declarauit tales homines naturæ eſſe albidioris, inquiens: nigrioribus etenim naturâ, quanquam ſanguis aliquando in facie redundauerit, non tamen clarè ſignum præſtat. In albis verò corporibus atque in externis, cùm exiguum diſſimilis coloris quippiam interrepſerit, ſtatim id clareſcit. Hoc itaque ab ipſo interſeritur, ſed ſermonis continuitas eiuſmodi eſt: Qui faciem impensè rubram habent, his cùm ſalubriter cunctatus fuerit morbus, per abſceſſum iudicationem fieri ſperetur, niſi facta per nares ſanguinis profuſio, ſuperabundantem ſanguinem in articulum

aliquem

aliquem lapſurum priùs vacuauerit. Qui autem ita habent vt dixi, vel nullo pacto ſanguinem profundunt, vel paucum, & morbi exuperantia indignum, hoc habent abſceſſus modo.

Et ſi quidem ex fluentibus aliquid relinquatur, promptus in abſceſſum eſt morbus.

Si abſque coniunctione, μὲν, id eſt, quidem, oratio ſcripta fuiſſet, dilucida erat. nempe vbi dixit, his qui faciem impensè rubram habent fieri abſceſſus, non fluente è naribus ſanguine, vel ſaltem pauco iure optimo intulit ſi fluentis aliquid humoris relinquitur, promptus eſt in abſceſſum morbus. ſed quoniam coniunctio μὲν, id eſt, quidem, adiacet, ſubaudire conuenit: Si verò non relinquatur, non erit abſceſſus. Tales autem orationes non ſolùm in commentarijs quos ſibi præſcribunt homines, verùm quoque & in operum contextibus reperiuntur, vt vbi coniunctio μὲν prædicta fuerit, nihil ampliùs ipſi poſteà aſsignetur. quod & maximè Dioſcoridem noui ſciuiſſe: quoniam & Grammaticam ſibi quàm cæteri magis vendicaret, atque ſeruaſſe vetuſtam ſcripturã, quam & interpretes omnes norunt, & exemplaria habent omnia. Aut ſi ſuperflua coniunctio μὲν eſſe viſa ſit, tollere eam auſi ſunt potiùs quàm permutare in τὸ μὴ, id eſt, non, nempe oratio: & ſi non ex fluentibus aliquid relinquatur, promptus in abſceſſum eſt morbus.

morbus, inter se dißidentia continet: nam verbum, relinquatur, quæ non perfectè, sed ex parte vacuantur significat. Oratio verò, & si non ex fluentibus, contrarium ostendit, veluti & copiosè fluere. Vt igitur verbum, relinquatur, de hoc dicere non conuenit: sic neque de eo, in quo nullo pacto effluxit. Nam si verbum, relinqui, de contristante humore dictum esse non recepe- rimus, quomodo quidam volunt sermonem ad morbum conferentes, tanquam in deficientibus sanguinis profluuijs, verbum, relinquitur, mentem habebit. Fluente enim sanguine non tamen abundè, imperfectæ morborum iudicationes fiũt, in quibus dici, relinquitur, conuenit.

Ratione eadem si relinquitur sitis, orísque siccitas, insuauitásque, atque ciborum fastidium.

Cùm placata febre quædam permanserint symptomata, morbi aliquid quod reliquum sit, relinqui dicitur. Memorauit autem Hippocrates tanquam in exemplo quæ ex relictis principatum obtinent: sitim scilicet: siccitatem oris, insuauitatémque, & ἀποσιτίαν, id est, ἀνορεξίαν. id est, fastidium, inappetentiam, vt dictio ipsa, explicatio illius sit, quod in antecedente est prædictum dictione, vbi inquit: & si quidem ex fluentibus aliquid relinquatur. Bifariàm siquidem relinqui intelligimus. Vno quidem modo de committente morbum humore: altero verò de

morbosa adfectione. Explicat autem nunc signa relictæ morbosæ adfectionis.

Febres non acutæ tales sunt, nempe reuertuntur.

Et hoc vnum est ex his, quæ ad futurorum abscessuum prænotionem conferunt: nam febres acutæ, & citò iudicantur, & per excretiones perfectam habent solutionem. Quæ verò non acutæ vocantur, reuersoriæ sunt, cunctantúrque, & solutiones efficiunt imperfectas: posteà reuertuntur, & secundam habent excretionem ex apostemate perfectam solutionem.

Quæ reliquuntur post iudicationem, recidiuam facere consueuerunt.

Dictio hæc & in secundo epidemiorum scripta est, & ab hac aliæ vsque ad hanc: quæcunque ad tertianarum naturam propè accedunt, quas transgrediemur, quia anteà à nobis sunt explicatæ.

Primùm itaque lienum tumores, nisi in articulos finiantur, sanguinis eruptio fiet, vel dextri hyponchondrij contentio, nisi vrina perfluxerit: ipsa etenim est interceptio amborum: & reuersio iure horum. Abscessus autem ipsorum facere, qui non fiunt, qui verò iam fiunt, declinare, qui prodierint quales oportet, & quà oportet, recipere conuenit. qui non satis exierint, iuuare: alios verò qui prorsus inutiliter prodierint

dierint, auertere, & maximè qui futuri ſunt: ſi non, nuper venientes.

Deeſt huic texturæ commentarius Galeni, quòd retulerit ad commentarium in ſecundum epidemiorum, vt anteà eſt dictum, vbi eadem ferè dictio reperitur à Galeno, vt ipſe refert, iam explicata. Conſtituit autem Hippocrates, lienis tumorem, aut, ſi mauis, hypochondrij ſiniſtri diſtentionem inter ea quæ relicta ſunt in morbis: atque quòd ſoluetur inquit, per ſanguinis eruptionem è naribus, niſi, priùs in articulos abſceſſus fiat, vel per diſtentionem dextri hypochondrij, niſi copioſa vrina ab huiuſmodi diſtentione liberauerit. Solent enim humores à liene ad hepar repere, & diſtentionem in ipſo efficere, niſi præuertat ſanguinis è naribus eruptio, aut copioſa fluat vrina: nam quæ gibba maximè pars recipit, per vrinæ meatus vacuātur. Vrina autem copioſa amborum viſcerum intercipit redundantias: quæ ſi non copioſè fluat, cauſa eſt reuerſionis horum. Cætera videntur manifeſta.

Quartanæ hæmorrhagiæ iudicatu difficile: intermittentes enim vnum diem, altero ſuperrigent cum iudicio ex quinque ad ſeptem.

Neque in hanc texturam reperitur Galeni expoſitio, quòd in ſecundum epidemiorum remiſſa ſit, vt antè eſt dictum. Videtur autem

hîc Hippocrates egiſſe de ſanguinis eruptionibus, quæ in febribus tertianis quarto die fiunt, vel quarto circuitu, quæ difficile faciant iudicium, cùm tertianæ hoc naturâ habeant, vt per rigorem iudicentur: & ſi iudicentur eo die, quo rigor non fit, non probè iudicantur, cùm hoc non die iudicatorio fiat. Iudicantur autem tertianæ exquiſitæ ex quinque in ſeptem circuitus.

Quæ propiùs ad tertianæ naturam accedunt, his nox ante acceſsionem implacida eſt.

Quáſnam φιλοφυέας, id eſt, propiùs ad tertianæ naturæ accedentes dicat Hippocrates, eſt explicatum vbi & de ſemitertianis, & tertianis extenſis actum eſt. Vnum ſiquidem ſolum fatentur recentiores Medici, in dictorum nominum expoſitione de exquiſitis tertianis, quòd ipſarum acceſsio intra duodecim horas circunſcribatur, reliquæ verò horæ ſine febre ſint: alienum autem methodicorum in nomine ſemitertianarum vſum, ad memoriam reuocare bonum non eſt. Si verò tertiana exquiſita acceſsionem habuerit duodecim horas exuperantem, & quindecim horas vigentem, omne verò quod reſtat tempus, febris expers fuerit, vocabitur tertiana ſimpliciter ſine adiecto: quòd ſi quis exactè loqui voluerit, tertiana non exquiſita. Et ſi Hippocrates ipſe inquit: Febres quæcunque non intermittentes, tertio die fortiores fiunt, omnes pericu

riculosæ, quocũque autẽ modo intermiserint, periculum abesse significatur: omnes tertio vrgentes die, sed ad integritatem desinentes, sine periculo erunt. At si periculo has carere dixerimus, mentem sequuti Hippocratis: semitertianam verò periculo carere ipse non viderit, febris hæc intermittens non erit. Sed quæ non minùs quàm vigintiquatuor horarum spatium interuallum habent, omnes simpliciter tertianæ dicentur: quibus verò intermissio quidem hoc tẽpore breuior fuerit, accessiones verò longiores, tertianæ extensæ hæ vocabuntur. Conueniunt autem prorsus in interualla tria, quatuor omnibus in tertiana periodo existentibus. Duo siquidem dies, & duæ noctes medium duarum accessionum occupant, his quæ tertio quoque fatigant die. Raro autem comperies quæ supra tres vrgeat intermissiones peruenire ad integritatem, quam consueuit Agathinus magnam semitertianam appellare, veluti vtique mediam in qua æquabile sit tempus, tum accessionis, tum intermissionis. Cui verò accessionis tẽpus intra viginti quatuor horas circunscribitur, paruam semitertianam hanc appellat: ita vt neque tertianam, neque extensam vnquam tertianam appellauerit. Nã si exquisita tertiana duodecim horas non excedat, quæ verò has exuperat, statim parua sit tertiana, nulla simpliciter tertiana erit: neque adhuc magis extensa tertiana, quæ si nõ existant, neque tertianam exquisitam

appellare est necesse: nam si nulla sit exquisita superuacua est adiectio. Quo itaque modo tertianam exquisitam appellare consueuit Hippocrates, cùm liceat simpliciter vocare tertianam, si hæc sola est tertiana, quæ paulò diuturniorem quàm duodecim horarum habet accessionem? Constat itaque hanc ab ipso vocari exquisitam, magísque quæ & alia habet à nobis in commentarijs iudicationum scripta indicia: simpliciter verò tertianam quæ supra duodecim horas extensam habet accessionem. Si verò viginti & quatuor horas supergressa fuerit accessio, tertianam longam hanc vel extensam nominabimus. Quæ verò supra tria interualla accessionem produxerit, rarò hanc ad integritatem peruenire comperies. Nec verò semitertianam iam appellabimus, nisi repetitiones fecerit horridus, nisi item die altero alteram accessionem citra repetitionem habuerit. Hanc itaque semitertianam appellabimus. Si verò febris aliqua tertio quoque die vrgeat, ne breue quidem interuallum efficiens, vt in ea æger prope synceram integritatem videatur, hanc acutam appellabimus febrem. Hoc ipsum quod inest de ea dicentes, quòd tertio quoq; vrgeat die. Sola itaque ex his quæ tertio fatigant die τριταιοφυὴς appellabitur, quæ prope ad integritatem peruenerit. Si verò quis & febres alias omnes acutas, quæ tertio quoq; infestant die τριταιοφυεῖς appellare voluerit, videbitur forsan & ipse non absq;
ration

ratione in hanc perueniſſe opinionem: nullam tamen ex his febribus quæ ad integritatem deſinūt, ſemitertianam ab Hippocrate appellari condonabimus. Nempe illæ periculo vacant, periculi verò particeps eſt ſemitertiana. In harum autem medio ſunt παρακρουσ…, quas implacidam habere noctem ait quæ antecedit acceßionem. Planè ſiquidem hoc illis ineſt, ac tertianis extenſis non omnibus. At ne moleſtiam exhiberem, ſæpiùs de ſignificato ſemitertianæ, tum ſcribens, tum inquirentibus reſpondens, vnum de ea re librum ſeorſum ſcripſi. In aphoriſmis verò ſimpliciter citra mentionem τριταιοφυῶν inquit Hippocrates: Quibus fit iudicatio, his nox ante acceßionem triſtis eſt: quæ verò ſequitur, vt plurimùm placidior, κρίσιν autem, id eſt, iudicationem intellexerunt, in qua mutatio quædam effatu digna celeriter repit: alij ſimpliciter acceßionem. Conſueuit autem reuerà nox quæ præcedit acceßionem triſtior eſſe febribus propemodùm omnibus, quæ tertio quoque exacerbant die, citra exquiſitas tertianas: quòd ſi aliquando & in his fiat, poſtero die ſequuturam oſtendit iudicationem, & maximè ſi ſigna quoque alia futuræ iudicationis conſenſerint.

Tuſſes ſiccæ leuiter irritātes in ardentibus febribus, non inſigniter ſiticuloſæ exiſtunt: neque linguæ arefactæ, nō à ferino, ſed vento: quod liquet. Nam cum loquun-

tur vel hiant,tunc tuſsiunt:quod ſi non fa
ciant,non tuſsiunt, hoc autem in febribu
laborioſis maximè contingit.

*De eiſdem in aphoriſmis ita ſcripſit: Quibu
plurimùm tuſſes ſiccæ in ardentibus febribus le
uiter irritantes fuerint, non admodùm ſiticulo
exiſtunt,oratio itaq; οὐ πάνυ τὶ διψώδεες,iden
valet quod, οὐ κατὰ λόγον διψώδεες, id eſt,non
ſiticuloſæ, & non admodùm ſiticuloſæ. In arden
tibus ſiquidem febribus abſque ſicca tuſsi vald
ſitibundi ægri fiunt. Si verò tuſsis ſicca fuerit,ſi
ne ſiti quidem eſſe non poſſunt: verùm tuſsis ve
hementia frangitur, vt ſitiant quidem, ſed no
pro febris ratione. Tuſſes autem leuiter irritante
eſſe,non fruſtrà eſt dictum: nempe vehemente
thoracis,pulmoniſque partes calfaciunt, atque o
id febrem augent,ſitimque. Paruæ autem ſi fue
rint,atque ex longioribus interuallis, tādiu par
tes agitant,quandiu procedit aliqua in ipſas hu
miditas:contingétque ita,vt neque lacerent vel
licéntque vehementer, neque febrem accendant
præſtentque partibus humiditatem, quæ in mo
deratis tuſsibus ad eas quæ mouentur perueni
partes,ob quam ægri ſitis expertiores erunt. Cùm
verò ſiccæ fiant tuſſes, & ob quandam morbi m
lignitatem,quam deinceps qualíſnam ſit dicam
ab hac ſeparans tuſſes quæ in præſenti recenſen
tur ſermone,ipſas ὀυ τῷ θηριώδει, id eſt, non à fe
rino,ſed τῷ πνεύματι, id eſt, ab aëre, fieri ait*

Qui

Quidam non ſimpliciter τὸ κακόηθες, id eſt, malignum omne dici ab Hippocrate exiſtimant τὸ θηριῶδες, id eſt, ferinum. Verùm alij quidem φθίσιν: quoniam & aduncis vnguibus fiant, ob id θηρίοις, id eſt, feris ſimiles videntur. Alij autem θηρίωμα vocari propriè dicunt in pulmone vlcus. Alij autem cùm lumbrici ad os ventriculi peruenerint, tuſſes ipſas irritare aiunt: hoc ipſum neque ratione, neque experientiâ demonſtrare valentes. Vt ergo θηριῶδες κακόηθες, id eſt, malignum intelligatur, ſatius eſt: ſiue ex decumbente à capite deſtillatione tuſsiant, ſiue ex vlcere reſpiratorij alicuius organi, vel exiſtente in ipſo apoſtemate ſiue ex appellatis empyematis. Tuſſes autem aliæ, quæ malignæ non ſunt, ob intemperiem fiunt deputatorum reſpirationi inſtrumentorum, aut aſperitatem, vel faucium, vel aſperæ arteriæ: interdum quidem ob cibos, vel potus exaſperantes, atque ex ambiente nos aëre. In aphoriſmis itaque ipſe ſcripſit: Si verò aquilonia fuerit, tuſſes, fauces, alui duræ, difficultates vrinæ, horrores, dolores lateris, & pectoris. Nempe aër qui inſpiratur, cùm abundè frigidus fuerit, interdum quidem, tum fauces, tum aſperam arteriam exaſperat, refrigerátque: interdum verò pulmoni omni thoraci intemperiem parit: ſæpiúſque dicta vtraque contingunt, tuſsiúntque mediocriter ex ipſis tuſſes aridas. Signum autem ita habentium eſt, quòd in inſpirationibus irritetur, cùm ſcilicet

vniuersim irruat, tum loquentibus, tum biantibus, & cùm inspirauerint. Cum verò per nares inspirauerint, calidúmq; externum aërem in ædibus ipsorũ quis reddiderit, vel prorsus minimum tußiunt, vel nullo modo: quam ob rem & ante nares vestimentum quidam apponentes ita inspirant, tusses exacerbari experti, cùm vniuersim frigidus externus aër partes, tum exasperatas, tum refrigeratas cõtigerit: id quod in laboriosis febribus fieri ait. Quásnam verò laboriosas appellet febres, est incertum. Vtrum eas quæ ob vehemẽtes fiũt agitationes, vel quæ quanquã per se cõstent, laboriosum tamen inferant sensum. Talia verò nullus ferè obseruat Medicus, neque inter eos qui hoc degunt tempore, neque inter superiores: & si inuicem exempli Hippocratis habeant diligentiam, quam imitari eos oportebat qui veritatem per se, non propter gloriam quæstúmve sibi vendicant. Ego itaq; melius esse excogitaui, experientiâ examinare quod dicitur. Nempe tales tußiculas laboriosis ob externos labores febribus superuenire vidi, alijs verò non admodùm, ipsisq; per externos labores non simpliciter, sed in frigore laborantibus, & in vehementi æstu, & præsertim per viam puluerulentam, vt per accidẽs aliquod magis, nõ ob laboriosam affectionem tußire mihi viderentur. Nempe quòd exasperatæ sint fauces ob frigus, vt dixi, vel puluerem, vel ob immoderatam ambientis nos aëris procreatam ipsis siccitatem.

tatem. Adde quòd & ob intemperiem instrumentorum ipsorum hi tussiant. Constat enim quòd & propter intemperiem tusses fiant.

Nihil contemnendum : nihil comprobandum temerè. 24

Hoc quidem & ipsum per se, tum dictum, tũ scriptum, nullis alijs ad fidem intelligentiámque indiget, neque prædictis, neque inferendis. Hîc verò & iure prorsus post institutum est ordinatum. Talia siquidem theoremata, tum parua, tũ tenuia, tum indigna multis videntur, atque ob ipsa negliguntur, ita vt de talium natura, neq; ratione, neque experientia disceptent : vt autem prædictus sermo exemplum est nihil negligendi, ita & nihil temerè & inconsultè comprobandi, quomodo ego in ea quæ hanc antecedit dictione feci, atque alijs omnibus. Non enim scriptis ab Hippocrate solùm, verùm quoque & ab antiquis alijs simpliciter fidem adhibeo: sed & examino ipse, tum ratione, tum experientia, an verum sit aut falsum quod scripserunt. Qui verò ab vno seipsos vel seruos, vel libertos pronuntiauerunt, hi vbi scriptum ab ipso aliquid inuentum est, confestim comprobant, tum temerè, tum inconsultè : quomodò & hoc quod dixit, in laboriosis febribus tusses aridas fieri maximè. Neque enim quásnam dixit laboriosas quæsierunt : vtrúmne eas quæ & à laboribus & externa defatigatione obortæ sunt, an eas quæ citra hæc ean-

Simile in 3 de plac: Hipp & plat: cap: 4.

dem habent affectionem. Neque vtrum simpliciter, an & per accidens labor ipsis obortus sit. Quod autem in his, idipsum & in alijs infinitis contigisse cognoscatis, non his solùm qui libros scripserunt, verùm & his qui ipsos explanauerunt, atque etiam multò his magis qui quotidie vrbes circumeunt Medicis, sola vsis quæ ratione caret exercitatione. Multa siquidem tanquam parua aspernantur, cõuenientibus interdum paruis multis, vnam ex his summam quæ insignis sit, aceruari nescientes, temeréque scriptis à viro vno, cuius vnusquisque seipsum seruũ pronuntiauit, assentiunt. Quod si quis non fecerit, sed modo altero interdum viso persuasibili, in primo imaginationis conceptu citra multi temporis considerationem assenserit, per se & cum alijs temerè inconsultéque de rarenter viso, tanquam sæpiùs, vel aßiduè apparente pronuntiat. Et has vtiq; in sectis discordias hinc maximè ortas esse par est, viris tum sapere apparentibus, tum sui amantibus visa probabilia, extrà sæpiùs cum multis iteratam considerationem vera esse credentibus. Quo autem modo nunc in significatorio theoremate, tanquam in exemplo sermonem fecimus, sic in curatorijs, nihil quod paruum esse videtur, est contemnendum, neque temerè, neque absque examine dictis ipsorum facultatibus credendum, vt in therapeutica didicimus tractatione.

Cont

Contraria ſenſim adhibere oportet, atque interquieſcere.

Sanatorium conſilium vocare potes & ſalubre ipſum, tum nihil contemnendum, tum nihil temerè comprobandum demonſtrando, veluti in exemplo quodam ſermonis huius. Nempe Medici quidam conſuetudines veluti paruum exemplum aſpernantur, nullam ab ipſis ad ſanationis diſcrepantiam fieri indicationem exiſtimantes: alij verò non aſpernantur quidem, ſed nonnullos à prauis conſuetudinibus ad contraria vniuerſim raptímque transferre conati, non parùm errant. Non enim aſpernari, neque vniuerſim raptímque transferre oportet, ſed ſenſim, & cum quietis interpoſitione. Verbum autem διαναπάνειν, *id eſt, interquieſcere bifariàm intelligere poſſumus. Vno quidem modo, vt non ſolùm quoſdam paulatim ad contrariam deducamus conſuetudinem, verùm quoque & in media tota tranſmutatione conquieſcamus: vt ſi ex ocio ad exercitationem ducamus, primum quidem à leuiſſimis exordiemur, & ſenſim eam adaugebimus, deinde diem vnum aliquando, vel etiam duos ocioſos adhibebimus. Altero autem modo poteſt verbum* διαναπάνειν *intelligi, tanquam verbo* προσάγειν, *id eſt, adhibere, contrarium: vt in quibus conſuetudinem quæ anteà non fuit inducere volumus, ſenſim eam adhibeamus. In quibus verò*

eam quæ priùs fuit ſoluere volumus, rurſus in his interquieſcamus.

26 Dolenti parte capitis poſteriore, ſecta in fronte recta vena profuit.

Veteres interpretes ὠφέλησεν, *id eſt, profui praeterito in tempore ſcriptum norunt : aiúntque verbum* ὠφελέει *in aphoriſmis ſcriptum eſſe, quòd in his quidem vniuerſalem fecerit ſenex enuntiationem. Hic verò* ὠφέλησεν *ſibi ad memoriam ſcripſerit, in aliquo vno: vt cùm in multis auxilium expertus ſit, de eo vniuerſaliter enuntiare audeat. Conſtat autem & hoc topicum eſſe auxilium, & ad contraria reuulſorium. Rectam verò in facie venam & ex diſſectionibus conſpicuè videre licet: diſſectio autem ipſam vtrinque confluere oſtendit. Non rectè itaque quidam de ſectione dictum eſſe verbum, recta, exiſtimauerunt. Non enim dolentibus remedium propter ſectionis figuram oritur, ſed propter ſanguinis vacuationem.*

27 Conſiderandæ hypochondriorum exceptiones, ex qualibus ad qualia, atque aliæ. Inflammationum item viſcera obſidentium qualia poſſunt, ſiue ex iecinore in lienem fiant, ſiue contrà, & quæcunque talia.

Non ſolùm ex qualibus atque aliæ ſcriptum reperimus, vèrùm quoque ex qualibus qualia alterent, & ex qualibus qualia faciant. Primam

ſan

tunc scripturam veteres norunt, & Rufus: alteram autem, scilicet ex qualibus qualia alterent, Sabinus & Dioscorides. Tertiam verò: ex qualibus qualia faciant, Lycus, veteris scripturæ intelligentia est vniuersale quippiam admonens, aliarum verò particulare. Nempe de hypochondriorum exceptionibus solùm enuntiant, non de omnibus. Satiùs verò in quibus licet, & verum est, vt ipsum vniuersale magis docere existimemus, vniuersalis autem sermo est eiusmodi: Exceptiones considerandæ sunt, tum hypochondriorum, tum aliæ omnes, ex qualibus fiant morbis, vel membris, in qualia, tum membra, tum morbos, veluti in hepate & liene: nempe exempli gratia horum meminit. Nouimus siquidem periculi plenos esse morborum transitus, qui à liene ad iecur fiunt: vacare autem periculo & ad bonum magis esse qui ab hepate in lienem. De abscessibus autem omnibus, & quos natura sola per se consueuit, & quos nos cum illa, vel soli, & in libro de humoribus, & in secundo epidemiorum anteà exposui, sunt autem & aliæ scripturæ quas prætermisi, tum in hac dictione, tum in aliis multis. Ego verò statim ab initio dixi memoriam esse faciendam paucarum, tum expositionum, tum scripturarum ne plures literæ præsentis fiant commentarij.

28

Reuellere si non quà oportet repãt humores:

mores: si verò quà oportet, aperire conu
nit, vt singuli repant.

Iam & de his didicisti ducendos quidem e quò repant per conferentes locos: auertendos ve & reuellendos qui non probè repant, στομοῦν, est, aperire nunc dixit, non quomodò in castris cere consueuimus, pro aciem penetrare, sed hoc g nerosius, in quo ἀναστομοῦν continetur, quod e aperire: aperimus siquidem venas in mariscis, v cuationésque molimur per nares, vel vuluam & canales quosdam ex idoneo quidem tempor assuetos, sed aliquando adstrictos. Et cum qua dam per aures ex consuetudine cerebrum expur garet, retentáque subitò vacatione vertigine superuenissent, aures ipsas aperientibus medica mentis irritantes, confestim adiutum hominem nouimus.

Lata exanthemata non valde pruriunt, qualia hyeme Simon habuit, qui cùm iuxta ignem vngeretur, vel lauaretur calidâ, iuuabatur. vomitus non conferebat: puto si quis calidis fouisset, iuuari ægrum potuisse.

Vt in phymatis dicimus quæcunque à calido fiant humore, citò iudicatoria esse & minimè lata, quæ verò à frigido, lata & diuturna: ita & in exanthematis intelligere licet. Non enim toto genere à phymatis differunt: sed humoris talia procreantis qualitate. Procreātur siquidē naturâ

profun

profundum corporis expurgante, vt interdum per excretionem, sic per reiectionem ad cutim: humores siquidem tenuiores aquosioresque digerit attenuans: crasioribus verò cuti infarctis & magis epidermidi quæ densa sit, exanthemata fiunt, idque magis ijs contingit quibus cutis, tum densior, tum durior existit. Nempe difficilis per ipsam fit humorum, tum crassorum, tum viscosorum transitus. Sic itaq; & Simoni hyeme lata exanthemata fieri cõtingit, quo tempore insigniter calfactum est corpus cùm lauacris vteretur. Reliquo verò tempore manebant in profundo taliũ exanthematum causæ humores: deinde ait ipsum à vomitibus non adiutum, vtrum autem Hippocrates ipse vomitibus vtendum cõsuluerit, vel alius quispiam, non aperuit: neque verò vt sciamus est necesse. Solum siquidem nosse sat est humores ad cutim repentes per illam vacuandos esse, quòd aduersissima ipsis fit in profundum reuulsio, vt per ventrem vel vomitus euacuetur, forsan itaq; existimabis me dicere, nunquam in talibus purgatione per ventrem vtendum. Ego verò hoc non dico. Nempe in libris methodi medendi didicisti, purgationes vtiles esse, vbi superfluitas humorũ multa sit. Nam si quis per fotum solum, id est, calidis vsus, priusquam vacuatũ sit quod abũdat, vel per sectã venã, vel per purgationẽ digerere conatus fuerit, per cutim reuellet magis quàm vacuabit. Infarctorum verò cuti prorsus curatio est

per

per fotus & calefacientia medicamenta, & po-simùm cùm lata fuerint. Ostenditur siquid humor qui talia generat, neque calidus, neque nuis esse: sed abundè crassus, vel frigidus. Iam de phymatis anteà didicistis, quæ in acutum fastigiantur, & veluti turgent, calidorum humo-sobolem esse: contraria verò frigidorum. Turge autem ipsa dignoscere licet, per pruritum & dolorem. Nempe mediocriter calida, pruritus solù pariunt: quæ verò ad caliditatem magis accedũ statim mordent & contristant.

Quæ maturare conuenit, ea intus clau-dere oportet: contraria verò exsiccare, & aperire.

Sæpiùs & de hac re audiuistis, & potissimùm in ea quæ est de medicamentis ad suppurationem ducentibus tractatione, quòd vim ipsorũ euaporatoriam esse non conueniat: sed appellatã emplasticam, id est, meatuum obstructoriam, hæc siquidem intus coërcent, continéntque, atque intus claudũt natiuũ calorẽ, ne transpiret: coquuntur autem ab eo excremẽta. Rursus hoc loco neq; obaudiatis, neque existimetis me omnia dicere & quæ ægrè maturantur, & quæ pus nullo pacto habent, hoc curari modo: putrescunt siquidem nonnulla talia ab emplasticis medicamentis, vel ob humorum qui ipsa pariunt malitiam, vel ob affectæ partis imbecillitatem, quæ calorem natiuum ita paucum & imbecillum habeat,

vt

vt neq; concoctionem humorum qui ad ipsam debuerunt, aggrediatur. In his itaque profundis scarificationibus cutem aperimus, sæpiúsque & ad profundum vsque intersecamus in multis adfectæ partis locis, medicamentísque quæ maximè siccent, vtimur. Propè est enim talibus inflammationibus quæ vocatur gãgræna, victo iam in ipsis & propè ad finem extinctionis veniente natiuo calore. in quibus itaque phlegmonis, vel prorsus quibuscunq; tumoribus, abest à periculo extinctionis & perfectæ internitionis natiua caliditas, atque ob id auxilium consequuta vincere humores poßit, in his vtimur emplasticis medicamentis, quæ in hoc ipso manifestauit inquiens: Quæcunque maturare conuenit. Quæ verò propè sunt vt gangrænam sentiant, & quæ iam putrescunt, neque principio ipso vt maturentur indigent: ideo hæc quidem, vt dixi, curamus tum vacuationibus per scarificationes & sectiones, tum validißimis medicamentis: quæ verò iam putrescunt secamus & vrimus. bene itaque adiecit: contraria verò exiccare & aperire, quæ scilicet vt ad suppurationem ducantur, non indigent. In his siquidem quæ suppurant, aperire oportet effluuia omnia, atque affectas partes arefacere. Constat itaque ex his non rectè ab aliquibus scriptum esse: Quæcunque maturare conuenit, κατακεῖσθαι oportet, id est ἡσυχάζειν κατακείμενα, quod est, iacentia quiescere.

Nemp

Nempe præter id quod paruum sit, liquidũ quoq; & opus non esse, vt diligenter de ipso Hippocrates scripserit, contrarietásq; ipsa declarauit, quòd non ad discubitum, sed ad inclusionem facta sit. nempe conclusis vtrísque cohibitis contraria sunt tum quæ euaporantur, tum exiccantur. Dictioni huic quidam copulant sequentem, & potißimum qui post hanc scriptum esse volunt τὸ διον, vt totus sermo talis sit: Quæcunque maturare conuenit, ea intus claudere oportet, contraria autem aperire & siccare, vt fluentibus oculis si aliud conferre videatur, ad fauces reuellere oportet. quanquam non simile sit quod in hac oratione docetur, ei quod antè dictum est: Nempe siccare & aperire à reuellere differunt. Quo siquidem pacto præfatus: contraria siccare oportet & aperire, dicere tanquam exemplum potuerit in fluentibus oculis reuellere ad fauces oportet.

Oculorũ defluxus si modò conferre videatur, reuellere ad fauces oportet. & quà ructus prodest: & quæcunq; alia id genus.

Vnum aliquod speciale est reuulsorium auxilium, quo diuturnos oculorum defluxus transferre nobis præcipit, reuellítque ad fauces per acria scilicet medicamenta, quibus & palatum inungere conuenit, & gargarizatum iubere, modo nihil ex ea re deterius simus operaturi. Nempe *in quibus veremur, ne in asperam arteriam & pulmonem fluxio conuertatur, talem vitamus re-*

uulsio

uulsionem. Vt igitur in hoc præcepit, ita & in alijs te præuidere voluit, ne pars ad quam reuulsionem moliris, læsionem insignem sit acceptura. Sunt qui orationem hanc Hippocrati factã asserant, de habentibus in oculo appellatam Rhoeada, vt Lycus, qui longam protrahens orationem ait, ex oculis ad palatum distribui meatum, per quem quod in oculis est procreatum superfluum euacuetur, positúmque meatum hunc ad medium angulum: fieri quoque & rhoeada tribus modis, vel meatu quodammodo conniuente, vel obstructo, vel collecto ita multo in oculo excremento, vt quippiam superfundatur, meatu nõ omne id propter naturalem adstrictionem suscipiente: altero modo, cùm cicatrix in angulo procreata meatum occæcauerit, quam post euchantidum sectiones fieri ait, atq; aliter vlcerato loco. Hanc itaque insanabilem, reliquas sanabiles reuellentibus nobis ad fauces. Oratio autem: & qua ἐρεύξις, id est ructus prodest, scribente sibijpsi per notam Hippocrate. Nempe quòd vbi commoda sit eructatio, illuc ructus mouere oporteat, liquido cõstat omnibus, verùm in quibusnam commoda sit, non dixit. Imo neq; in fluentibus oculis simile est huic: ideo & præter ordinem positum: obscuritatem fecit. Nempe de fluentibus oculis reuulsorium scripsit remedium. Orationem verò, & qua ructus prodest: ex duobus alterum vel de fluentibus oculis dici oportet: videtúrque nihil conferre ad

ipsorum sanationem, vel alterius cuiusdam orationis principium. Eam ob causam nōnulli hanc à prædictis separantes coacti sunt aliam hanc facere dictionem: & qua ructus confert, & quæcunque alia id genus, meatus aperire. sed neque hoc rursus propriè inferri videbitur, vt nares atq; alia quæ oportet, & quæ sequuntur. Qui itaque hoc ipsum per se solum summaria descriptione designasse sibi Hippocratem aiunt: & qua ructus confert: existimant ipsum velle interdū præcipere vt ructus moueantur: aiúntque ipsos conferre in his qui ventrem flatibus distentum habent, & maximè, in quibus flatuosus spiritus infernas non percurrit partes. Præterea stomachum ipsum languentem roborari per ructus aiunt, tanquam per propriam exercitationem, ructúsq; mouere iubent non solùm per medicamenta, verumetiam & ipsum aßiduè studere vt eructet, quanquàm exiguum quempiam flatum in stomacho ægri sentiant. Sabinus autem bibentem bombylio angustioris mouere ructus præcipit. Sunt qui spiritus flatuosi vacuationes vndecūq; fiant, & quomodocunque ἐρεύξιν, id est ructum nominasse ipsum dicunt: secundū quos & tußis, & sternutatio, & singultus, & flatus qui per sedem excernitur, & spiritus per vniuersum corpus transpirationes ἐρεύξεις vocabūtur. Alij & excretionē omnē vocatā esse aiunt ἐρεύξιν, neque solùm si flatuosi spiritus fuerit, verùm quoq; & liquid

liquidorũ aliorum, poëtæ dictionẽ testem citantes vbi inquit, ἐρευγομένης ἁλὸς ἔξω, id est, excernente foras mari, malam hanc expositionis viam dissecantes. Nam quæ raro à poëtis poëtico quodam modo dicta sunt, si vt propriè dicta quis enarrauerit, peruertere poterit & omnia quæ manifestè dicta sunt.

Meatus aperire oportet, vt nares, & reliqua omnia quæ oportet, & vt oportet, & qualia, & quà, & quando, & quantum oportet, vt sudores, & reliqua omnia.

Hoc per se quidem vt memoretur dignum existit: nempe meatus omnes superfluorum excretorios aperire conuenit, prædictæque orationi copulari potest, duplicem præstans vsum: proprium quidem in oculis fluentibus, communem verò omnium in quo reuellere, vel deriuare expedit. Nam si reuulsionis vsus fuerit, eámque facere vereamur, sanguinem vacuare conuenit, vacuúmque totum reddere corpus. Quæ deinceps scripta sunt, iam sæpius ab eo didicimus in vacuatione omni vtilia esse. Oportet siquidem non simpliciter cùm vacuationis necessitas fuerit, in ipsam procedere, sed quomodò facere hanc oporteat addefinire, & qualia esse conuenit quæ vacuanda sint, & per quem locum, & quando, & quantum. Dicendum verò & nunc recordationis gratia summatim de singulis. Oratio quidem: vt oportet: tale quippiam indicat:

Meatus aperiendi sunt, non tamen simpliciter, & qualitercunque, sed vt oportet. Hoc autem modum significat, per quem vacuationes sumus facturi: vt in ventre per clysterem, per balanum, & per subductorium medicamentum, atque in ipsorum singulis per qualiacunque. Nempe & clysteres varijs componuntur modis, & balani, & deiectoria subductoriáque appellata medicamenta. Oratio itaque: vt oportet: tale quippiam indicat. Verbum: qualia: eorum quæ euacuantur qualitatem indicat, id est, an aquosa & tenuia vacuare melius sit, vel pituitam, vel bilem amaram. vel melancholicam, vel aliquem ex his humorem, vel omnes. verbum ὅπῃ, id est, qua, partem corporis ostendit, per quam vacuare expediat, non solùm enim quòd per inferna vacuare conueniat scimus, verùm quoque & per quem infernum locum addefinire oportet. Ideo quidam pro ὅπῃ οὗ scripserunt. τὸ δι' οὗ, id est, per quod indicantes, vtrum scilicet per vesicam, vel ventrem, vel vterum: & rursus per superiora, vtrum per nares, vel per os. Est autem & per vniuersum corpus vacuatio quædam per sudores, vel obscuram inuisibilemque appellatam transpirationem. Verbum, quando, temporis in quo vacuandum sit, est indicatorium: vtrum circa initia ante morbi coctionem, cùm scilicet, vt ipse dixit, turget, & ad excretionem humorum incitatur dispensans animalia natura, vel post con-

tristan

tristantium humorum coctionem: nempe & hoc ipse demonstrauit, quomodò & anteà in aphorismis. Oratio: quantum oportet: in dictionis calce posita, quantitatem eorum quæ euacuantur indicat, quam medicum obseruare oportet. Deinde in exempli partem adiecta est oratio: vt sudores. nempe quanquàm vtilis esse videatur ægris sudor: mediocritate tamen & ipse indiget. Nempe immodicus virtutem dissoluit: vbi autem in sudoribus copiæ excessus noxius fuerit, multo magis in his quæ vomuntur, vel deijciuntur, vel per mariscas, vel vterum euacuantur.

In magnis malis facies si bona fuerit, signum bonum. In paruis verò contraria bonæ significans, malum.

Dictiones quoque huius secundum partem alius aliter scribit, ex his qui librum enarrauerunt. Si verò ipsi quis articulum, τῇ, adiecerit hoc pacto, τῇ εὐσημείῃ, id est, bonæ scilicet faciei, nihil ambigui talis habebit dictio: in paruis verò contraria τῇ εὐσημείῃ, id est, bonæ, significans, malum, vt & sermo omnis talis sit: In magnis malis, vel morbis, vel symptomatis facies, si bona fuerit, id est, naturali similis, signum est bonum. In paruis verò, rursus hîc vel morbis, vel symptomatis si contraria indicans fuerit facies prædictæ bonæ, malum aliquod indicabit. Quidam verò propemodùm, veluti ab initio factæ orationis cum articulo enarrationem fecerunt:

sed non ostenderunt vetera exemplaria habere τῇ scriptum cum ἐυσημείῃ, forsan errante primo libri scriptore. Alij non solùm aliter scripserunt, verùm quoq; & perperàm enarrauerunt. Ego verò prouidẽs, vt in principio prædixi, ne in prolixitatem commentarios extenderem, multa ex his quæ perperàm dicta sunt prætermittere statui. Idoneus siquidẽ esse mihi videtur expositionis scopus, si quis in ipsa & vera docuerit, & secundum mentem senis: quomodò & nunc fecimus sublato multiloquio. Nam magnis existentibus malis, si facies vt morbus expostulat, non collapsa fuerit, signum est bonum. In paruis verò si econtrariò, malum quippiam significat: vti autem & his licet cui ita placuerit. Ego verò ad veterem, & alijs interpretibus omnibus confessam, pergam scripturam.

Ad magnũ cuiusdam vxor post heroum icteroso superueniente.

Siue præscriptæ orationis finem faciat dictiuncula hæc: παρὰ τὸ μέγα, id est, ad magnum, siue loci alicuius index sit, permittam his quærendum qui medicinalia quidem percurrunt, sed vt grãmatici potiùs quàm vt medici cupidè exponere proponunt. Nempe in dictiuncula hac: ad magnum: tantum dicere satis erit, quantum veteres dixerunt interpretes, vt vel theatrum, vel ᾠδεῖον, id est, locum in quo canitur, vel gymnasium heroum, vel domicilium aliquod significetur

mag

magnum, vel quoduis aliud eiusmodi. Deinde si ad opera artis quippiã vtile fuerit, ad illud pergere: contemplari autem quòd æger ille habitaret post heroum, vel Menelaum, nam quidam ita scribunt, nihil commoditatis habet, sicuti neque quod post hæc dictum est: ictero so superueniente: & si quàm maximè vtile esset Hippocrati ad memoriam forsan quidem prædictorum, forsan verò & ipsum per se. Morbi siquidem vel coloris icterosi qui mulieri superuenit, meminit: hîc quoque tum apud veteres interpretes, tum exemplaria perperàm scripta est oratio. Nempe secundum alios quosdam interpretes adiectum est orationi: ictero so superueniente: verbum, permanebat, quomodò & rursus secundum alios cum negatione, non permanebat: nonnulli &, ipsi, adiecerunt. sed hoc quidem in dictione accipit discrimen non in intelligentia. Priora verò intelligentiam mutant ad contrarium: nempe altera scriptura icterosum morbum, vel colorem permanere significat, altera non permanere. Per se itaque scripta præsenti dictione, neque si permanebat, neque si non permanebat, habet commodum quippiam, ignorantibus nobis quónam pacto intellexerit, vel quam habuerit adfectionem: si verò suprà scriptis coniungerentur, superflua prorsus essent. Nempe dictum esse solùm ictero so superueniente, sat est: exemplóq; hoc eius quod circa faciẽ apparuit, tanquã sola alia parua

esse apparerent, declarauit contrarium, quoniam valde recessit à naturali. Nempe quod infertur docebit me hoc testari, ad quod transire iam est occasio, relictis alijs præsentis dictionis expositionibus: forsan enim & quæ nunc dicuntur, præter meam mentem protrahuntur, qui prætermittere statuerim quæcunque nouellos ipsa legentes nihil ad artem iuuabant. Non enim ipsis apparatum sophisticum apparare proposui quem semper odi, sed ad artis opera, in prænotione & curatione, quæ & mihi perpetuò exercitationi fuere.

Qui apud Timenei neptim habitabat, hic nigro est infectus colore.

Si ad ea quæ de facie dicta sunt & hoc quis referat, commeditatis quippiam habebit: tanquam in exempli parte dictum. Nempe & hunc ex alijs paruis versionem corporis insignem in id quod præter naturam est nactum, obijsse vel periclitatum fuisse par est, ob id solum. Si verò & μελάγχλωρος, id est, ex nigro viridis scriptum fuerit pro μελάγχρους, id est, nigro colore, vt in quibusdam exemplaribus scriptum reperi, iam colorem hunc solum malitiam quandam magis demonstrare videbitur, quanquàm ægro reliqua parua fuerint.

In Perintho genituram repræsentans tale quòd iudicatorium, & quæ circa abdomen talia: quòd vrinæ fluunt, quia neque flatu multo, neque copioso stercore

viscoso

viſcoſo percurrente euacuabatur, nō enim magnum erat hypochondrium. Cramben ſeptimo die edit, cùm adhuc difficulter ſpiraret, quæ circa abdomen erant, euacuabantur, bene ſpirans effectus eſt: aluúſque ipſi eſt reddita.

Non principium præſentis orationis, ſed finem prioris exiſtimat Sabinus: in Perintho. Ait ſiquidem præſentem ſermonem vniuerſalem eſſe, particularem verò illum. Conſueuiſſe autem Hippocratem particularibus ſermonibus adſcribere, vel locorum, vel ægrorum nomina: quanquam præſens ſermo particularis, vt conſtat ex his quæ inferens inquit ipſe Hippocrates: quia neque flatu multo, neque copioſo ſtercore viſcoſo percurrente euacuabatur. Complura in epidemijs quidem ſcripta ſunt, quæ particulariter in quibuſdam viſa ſunt: ſubiecta verò præceptis vniuerſalibus, vel perpetuis, vel quæ vt plurimùm euenerunt. Sic itaque & hoc loco γονοειδὲς, id eſt, genituram repræſentans, ſiue vrina, ſiue deiectio fuerit, in Perintho indicatoria apparuit. Vtrum autem vel multis, vel paucis, vel vni contigerit, non eſt in oratione Hippocratis definitum. Probabilius tamen eſt hoc multis eueniſſe vagantium morborum tempore cùm hæc ſcriberet Hippocrates. Nempe cùm in vno quodam factum quippiam ſcribit, adijcit, vel locum ciuitatis, in qua iacentem hominem vidit, vel

ætatem, vel nomen: vrbem autem nominatim perstringere consueuit in illis expositionibus, in quibus multos qui hæc paterentur vidit. In hoc itaque magnum discrimen non est, vt ad artis opera, copulétque quibus quis voluerit orationem, in Perintho. Genituram repræsentans autem vel vrina, vel deiectio iudicatoria interdum fuerit, cùm humor à Praxagora vocatus vitreus euacuetur. hæc verò oratio: & quæ circa abdomen talia, eget quidem vt ad quod prædictum est referatur: nempe talia ad alterum referri dicuntur. sed nihil de abdomine est dictum: forsan itaque vel cùm primum exemplar commentariorum Hippocratis scriberetur, prætermissum est tale quippiam scriptum, vel hoc sibi ipse in commentarium regessit, quod ad primum ægrum refertur, de quo hoc solùm prædixit: Qui apud Timenei neptim habitabat, hic nigro est infectus colore. Quidam propter hanc ambiguitatem ita duplicauerunt dictionem, quòd iudicatorium, & quæ circa abdomen, quasi & ita scriptum sit: genituræ similem vrinam quòd iudicatoria, & quæ circa abdomen sunt mala considerare oportet: & rursus principio alio, talia quòd vrinæ fluant, vt intelligamus talia quæ in abdomine fiunt. Réique huius testimonium deinceps scripsit: quia neque flatu multo, neque copioso stercore viscoso percurrente euacuabatur, id est, nullo alio facto

quod

quod abdominis tumorem ſoluere potuiſſet, ex ſolis genituram repræſentantibus, vrinis morbus eſt iudicatus. Forſan enim tale erat abdomen, quale & in prognoſtico ipſe percurrit in hac oratione: Hypochondriorum dolores, tumoréſque, ſi & recentes, & ſine inflammatione fuerint, murmur in hypochondrio factum ſoluit: & maximè quidem ſi cum ſtercore & vrina egreditur: quòd ſi non egreſſum fuerit, iuuat ſi ad infernas deſcẽderit partes. Non enim phlegmonem, vel huius quippiam ægrè ſolubile aut in hepate, aut inteſtinis, aut in ventre conſtans, genituram repræſentans vrina ſoluit: quapropter ipſe intulit, non enim magnum erat hypochondrium, quòd ſi vtique magnum erat, non eſt ſolutum ipſum per excretionem genituram repræſentantis. Quoniam verò quod infertur, non admodùm conſonare videtur hoc pacto prædictis, ob id quidam ipſum principio alio legerunt in prima ſyllaba οὖ aſpirantes, articulúmque maſculinum in caſu generandi facientes, perinde atque ita dixerit: οὗ γὰρ δὴ ἀνθρώπου, id eſt, cuius ſiquidem hominis magnum erat hypochondrium, Cramben edit ſeptimo die difficulter adhuc ſpirans: quoniam verò abdomen euacuatum eſt, εὐθύπνους, id eſt, bene ſpirans, & ſecundum naturam reſpirans factus eſt. Vtrum verò Crambe ſubducta aluo, vel diminutionis ratione auxilium præſtiterit,

non

non ſcripſit. Alij dictionem ἰυθύπνους expoſuerunt veluti vocato ipſo, ſignificari ex ea orthopnoicum appellatum difficultatis ſpirandi modum dicentes. In ænigmaticis ſiquidem orationibus quod quis docere voluerit, poteſt, nihil nobis inſigniter in ipſis adiutis. In quibus neque Hippocratis mentem diſcere exactè poſſumus, quanquam interpretum. 38

De ſanguine ichoroſo conſiderandum, quòd in timentibus talis ſit, vel in peruigilibus, ſiue bonus ſiue malus fuerit.

Quòd non ſimpliciter tenuem & aquoſum ſanguinem vocauerit Hippocrates ichoroſum, exiſtimare oportet, ſed qui cum virulenta quadam & maligna ſit virtute. Nempe in ſecundo epidemiorum ipſe ſcripſit: Fiebántque ſub cutem ichores, intúſque prehendentes calefiebant, ciebántque pruritum: deinde phlyctænides, veluti ex igne ambuſtis ſuſcitabantur, atque ſub cutem inuri videbantur. quónam itaque pacto non parua ab ichoribus ſymptomata fieri aiat, eſt manifeſtum. Et Plato in Timæo tale quippiam indicat ichorum appellatione, ita inquiens: Ichor autem qui ſanguinis ſerum exiſtit, mitis eſt: nigræ verò bilis & acidæ, agreſtis. Ichoroſus itaque ſanguis vocatur, qui prauam in ſe continet humiditatem tenuem, non aquoſam, & mordacitate vacuam, ſed tum mordicantem, tum rodentem. Cùm autem Plato dixit: Ichor autem

qui

qui sanguinis serum est, benignus existit, bilis verò nigræ & acidæ, agrestis: nobis ostenditur, vt in lacte serosa quædam est humiditas, veluti crassioris in eo partis colamentum & offusio, ita & omnibus esse tum succis, tum humoribus serosam quandam & tenuem humiditatem. Different igitur inter se pro naturis humorum quorum sera sunt: fiétque molestissimus quidem bilis nigræ, minus verò molestus flauæ, & hoc multò minus molestus pituitæ, mitissimus autem omnium sanguinis ichor & serum: nihil enim impræsentiarum intererit dicere hoc vel illo modo. At quoniam sanguinem bifariàm dicimus, interdum quidem contra nuper dictos humores distinguentes: interdum verò & per mixtionem totum qui in vasis continetur humorem ichorosum, sanguinem nunc intelligere oportet in secundo significatu: quomodo dicunt & ex vsu Medici omnes vacuatum esse sanguinem, interdum serosum, interdum melancholicum, interdum pituitosum, interdum biliosum, & interdum secundum naturam. Πτοώδεις itaque, id est, timentes, siue turbatos cum metu perpetuo faciet sanguis ichorosus, atque etiam peruigiles. Si verò & praui cuiusdam succi serum non solùm sanguinis in sanguineis vasis contineatur, desipientias, phrenitidas & manias procreabit. At nunc meminisse seri sanguinei visus est, recordationem quandam sibi scribens talem: Nempe pituito

tuito

tuitoſum ſerum timiditatem parere æquum eſt, quanquam non vigilias vel turbationem, vel motionem animæ timoris plenam. Pigrum enim ipſi & frigidum ineſt, non mordicans neq; malignum, niſi forſan & hoc corruptum, aut acre aut ſalſum fiat. Prætereà inquiſitione dignum exiſtit illud quod dicitur: ſiue malus, ſiue bonus fuerit. Nam ſi quis ſanguinem ichoroſum ſimpliciter malum eſſe pronuntiauerit, bene dicere videbitur: nempe omne quod ita dicitur, ad id quod ſecundum naturam eſt comparatur. Si quis verò cum cæterorum ſuccorum ichoribus ſanguinis ichorem comparans non malum, vel bonum eſſe diceret, hoc etiam pacto vera loqui rectè exiſtimaretur. Sæpiùs enim huius temporis homines atque antiqui, minus malum appellare conſueuerunt vel bonum, vel vtile, vel laudabile, vel tale quippiam, & maximè cùm magna quædam fuerit valde mali exuperantia, ad id quod mediocriter à naturali receſsit. Quærente igitur Hippocrate de ſanguine ichoroſo ſi vel bonus, vel malus fuerit, poſſumus nos reſpondere, optimo quidem comparatum ſanguini, malũ eſſe ipſum: cæteris verò omnibus quibus ichor cum altero quodam prauo humore eſt permixtus, multò tum meliorem, tum valentiorem, atque ob id commodum.

Quibus lienis deorſum vergit, his pedes, manus, & genua calent, naſus & aures

aures perpetuò frigent. an ob id quòd tenuis sit his sanguis? an & naturâ talem hi habent?

Quòd lienis quidem κατάῤῥοπος, id est, deorsum inclinationem habens dicatur, per ipsam etiam vocem constat. Si autem in tumoribus qui partes ipsius inferas obsident, vel quando in ipsas corporis inferas partes prauos pellit ex se humores, lienem appellauit catarrhopon, ex voce doceri non valemus: quanquam fieri poßit, quantum ad rerum naturam attinet, vt iuxta dictum vtrumque, dictum ab ipso esse lienem κατάῤῥοπον concedamus. Pedes siquidem inquit, manus, & genua calent, nasus verò & aures frigent: genua itaque & pedes in liene deorsum vergente calida apparere, non sine ratione est, veluti & nasum & aures frigidas esse. Manus verò in morbo deorsum vergente calidas esse, rationi est dissẽtaneum. Nempe manus ipsas quis superas inter partes posuerit, si minus, saltem non inter inferas. Causam itaq; respiciens Hippocrates, quòd aures quidem & nasus frigeant, inferna verò caleant inquit: an ob id quòd tenuem habeant sanguinem, aut cùm lienes deorsum vergentes fiunt? Nempe quidam non lienibus opponi aiunt, an & naturâ talem hi habeant, sed illi quod ab ipso scriptum est, faciúntque talem orationem totam: an & natura talem habeant, vel empyematis. Est itaque diligentiùs de ipso

deinceps

deinceps considerandum, qui ita scribunt, vel, empyematis prædictis his coniungunt: qui verò principium ipsum volunt deinceps scriptorum, verbum, vel, sustollunt, & talem quandam efficiunt dictionem: Quibus empyematis terminus, suppuraturis his alui perturbantur: ventris perturbationem suppuratorum signum constituentes. At verò non suppurantium omnium, sed eorum solùm quæ excretione per intestina rumpuntur, signum hoc scripsit Hippocrates. Si verò non definiens de qualibus dicat, pronuntiauerit, nihil miri si eius quod ab initio est dictum, memores fuerimus, Hippocratem scilicet sibi hæc veluti apparatus quosdam in commentarios scribere. Solùm enim pertinet ad memoriam eorum quæ sibi vult indicare quod proponitur in scriptura: alui perturbantur: dicente ipso ventres perturbari in talibus suppurationibus, quibus antequam rumpantur, desudat ichor quidam tenuis ex pure: ob quem demorsa intestina, ventris perturbationem quandam efficiunt, id est tum morsus, tum continuas excernendi cupiditates. nonnulli verò & talem quandam norunt scripturam.

Quibus suppurationibus vmbilicus terminus est, suppuraturis his alui pturbātur.

Vult paucis ostendere Hippocrates quod in prognostico manifestè est dictum: minimè autem quæ sub vmbilico infestant, vertuntur ad suppuratio

purationem : quibus verò suppuratio rumpenda est : ventres antè perturbantur. Diuersis autem modis atque aliter scribunt, diuidúntq; non hanc solùm orationem, verùm quoque & alias quamplurimas, qui librum hunc exposuerunt : ita vt quis eorum qui ad opera artis properant, excidat. Videntur quidam facere quod Timon dixit, confingens quiduis, caro exigua, ossa multa. Nonnulli & sequentem dictionem, cuius principium est: lienis non suprà, sed infrà durus, huic coniungũt, vt de lienum differentijs sermo ipsi fiat. Pergentes itaque ad illam, differentias contemplemur: habent enim quippiam quod vtile est.

Lienis non suprà, sed infrà durus, rotundus, latus, crassus, longus, tenuis.

Tumorum præter naturam lienis differentias in hac scripsit oratione, forsan sibi summaria descriptione designans, quòd lienis deorsum vergentis meminerit. Prima itaque differentia vna est ex huiusmodi lienis differentijs: nempe cùm durus fuerit non suprà, quòd infrà durus fuerit, constat omnibus. Secunda autem earum quas recensuit in præsenti oratione differentia, deorsum vergentium lienum ipsorum rursus propria est. Horum siquidem deorsum vergentium lienum, cùm commune sit partes quidem superas non habere duras, inferas verò habere : alius quidem rotundus, alius latus, alius in longitudinẽ auctus, vel cum tumore præter naturam, vel absq; illo solum na-

ctus secundùm longitudinem incrementum, priorem declarauit, cùm inquit, crassus, longus: posteriorem verò cùm dixit, longus, tenuis. Bis siquidem verbo, longus, ab Hippocrate scripto, vt quispiam imaginatus fuerit, alterum sustulerunt qui librum scripserunt, talémque fecerunt orationem, qualem nuper antè scripsi. Vt autem agamus de prima ipsorum differentia, in qua dixit: lienis non suprà, id est, infrà durus, tanquam & deorsum vergens, rationi est consentaneum, deinde differentias ipsius quatuor dixit: vnam quidem quâ rotundus, alteram quâ latus, communem vtrisque his habentibus, non adauctum scilicet secundùm longitudinem lienem, duas verò alias differentias: alteram quidem, quâ longus & crassus fit, reliquam quâ longus & tenuis. Bis enim, vt dixi, scripto verbo, longus, eum qui ex antiquis rescripsit commentarijs tanquam superfluum prætermisisse par est. Vetus itaque scriptura talis quædam est, in qua verbum, longus, bis ab Hippocrate scriptum dico, semel à bibliographo. Forsan autem fieri potest, vt quanquam semel ab ipso Hippocrate scriptum fuerit, in medio tamen verborum, tum crassus, tum tenuis admittatur, coniunctúmque tum prædicto, tum post ipsum dicto, multa siquidem atque alia eiusmodi apud veteres reperiũtur. Interpretes verò sum admiratus, qui diuersis transcripserunt orationem modis, atque aliter alius. Nempe si quis

prorſ

prorsus à vetere discedere scriptura audeat, circa aliquid quod verisimile sit contendere hunc oportet, quomodo rationi consentaneum esse nunc dixi, vbi bis scripto verbo, longus, alterum est prætermissum. Quòd autem ita habentem scripturam norint veteres omnes interpretes, testimonia & de Zeuxide fuerint optima. Is enim quòd præsentẽ dictionẽ perperàm interpretatus Glaucias fuisset, nihil quidem de scriptura obijcit, quanquam & oratio hæc ambigua ipsi videretur: quòd verò dictis negationes adiecerit, accusat. Hærere enim ait ipsum, & non posse præsentem dictionem exponere prædictis omnibus negationes adijciendo, tanquam ita scripsisset Hippocrates: Infrà rotundus, non latus, non longus, non tenuis. Existimabat etenim Glaucias impossibile esse vt mala hæc omnia excipiat lienis, quæ simul esse non possunt, tanquam homine in vno omnia hæc intelligere necessarium sit, neque item differentias consequenter scripsisse Hippocratem ad memoriam, vt anteà scripsit tum difficultatis spirandi, tum febrium: ita nec in deorsum vergentibus lienibus tumorum præter naturam. Si verò dictis affirmatiuis negationes apponere liceat, omnem ita quis corrumpit doctrinam, nullámque veterum quæ certa sit, seruabit mentem.

Minus his qui à capite coryza laborant.

Nihil aliud intelligere possumus, quàm quòd quæ dicta sunt lieni contingere, minus his fiant qui à capite coryzam patiuntur. Causam rei huius referunt, tum Rufus, tum Sabinus, quòd sanguis per coryzam expurgetur: ob id siquidem existimant nihil ad lienẽ pertinere. Verùm ad vniuersalem sermonem, non particularem reducere est melius, rarißimum siquidem est toto in corpore partes quasdam duas similiter imbecillas esse. Nempe plurimis tale vnũ fieri videtur, in quod & si plethora & succorum malitia quædã fiat, superflua confluant omnia. Pars autem vna vbi ea excipere anteuerterit, reliquæ secundùm naturam manent. Non solùm itaque his qui à capite coryza laborant, verùm quoque & his qui partem aliquam vel respirationi obseruientem vel circa renes, vel circa hepar, vel circa ventrem, naturâ imbecillam habent, pati illud magis inueneris, quàm lienem. Hoc autem existente communi & vniuersali, adijciat quis proprium eorum quæ nunc dicuntur: in quibus colligitur pituitosa humiditas vel tenuis, vel aquosa, quales sunt à capite coryza laborantes, his non admodùm tumores præter naturam in liene consistunt, qui scilicet crassos & melancholicos concomitantur humores.

Quæ'nam circa ægrum œconomia fuerit, est considerandum, quæ'nam ad morbum interrogationes, quæ æger narrat, qualia,

qualia, quomodo accipiendi ſermones, quæ ad ægrum, quæ ad præſentes, & quæ ad exteriora ſpectant.

Peculiare nomen dicendorum inuenit, cùm inquit œconomia, id eſt, adminiſtratio & diſpenſatio. Non enim vt in cæteris ferè omnibus libris affectuum vel dignotiones, vel curationes, aut futurorum præſenſiones ſcripſit, ita & nunc: ſed quónam quis modo medicinalibus ſpeculationibus vtatur, inſtante perſequitur oratione, non ipſis quidem particularia, ſed vniuerſales tantùm ſummas ſcribens. Primúmque inter hæc commemorat interrogationes, quas ad ægrũ facit Medicus: deinde percurrit narrata ipſius. Narrare ſiquidem ægri multa conſueuerunt, quæ dicentis mentem aperire poſſunt: vt ſi non anteà ipſum viderimus, ex his quæ narrabit, qualíſnam ſit intelligemus, ita ſecum agentes. Nempe ſi hominem hunc prudentem eſſe ſciueris, pariterq; non meticuloſum, loqui vera eniteris, nihil quæ in morbis ventura ſunt veritus. Si verò, tum imprudentem, tum meticuloſum eſſe noueris, ita vt & triſtior ſit, referre hæc omnia nihil quod inſigne ſit mentiens tentabis: quòd ſi & ſummũ ob ægri metum certam ipſi ſalutem polliceri compellaris, ſaltem cùm diſcedes familiaribus ægri vera dicito. Conor verò & ægris ipſis tametſi ſummè meticuloſis, non vt qui promptè mentiuntur, ſalutem polliceri non adijciẽdo te principiũ hoc fore

si omnia feceris probè, & Medicorum obtemperaueris præceptis, nempe hoc pacto neque ille formidabit, & tu sæpius vera dices. Plurimi siquidem fallaces morbi, ægros Medicis haudquaquam obtemperantes euertunt: sicuti pauci admodùm tollent, si neque deliquerit Medicus, neque æger, neque ministri, neque aliud quippiam externum forte fortuna nocumento adsit. Qui enim ægros in morbis fallacibus plus iusto alacriores reddunt, tristitiam sequentibus diebus aceruant ipsis cumulatiorem, cùm scilicet morbus fieri videatur vel diuturnior, vel deterior præter Medicorum promissiones. Sunt prætereà plerique homines, qui perinde atque absque periculo ægrotent confidentes, Medicis non valde obediunt. Satiùs itaque fuerit, vt ægri mores quos dum valebat obtinebat, anteà cognoscantur. Si verò ita sit vt nunc ipsi occurramus, ex his quæ narrat qualísnam ipse sit, intelligemus. In quibus verò præcognoscimus, nonnihil quidem quod ad morbum faciat reperire valemus. Nam si naturâ modestus fuerit, & audaciter respondeat, prudens itidem naturâ si in narratis imprudens videatur, ex eo mentem ipsi oblæsam esse demonstratur: quomodo si & sobrius, & cogitabúdus, aut vigil fuerit, eúmq; naturâ longæ obiectent narrationes, segnísque & lentus in narrationibus, vel responsionibus videatur. Ex voce ipsa quoque & nonnihil de morbo

coniectu

coniectura assequi licet. Nempe alij vix loquuntur, alij raucè vel acutè cùm morbus fatigat: alij balbutiunt, tortáque loquuntur lingua, quorum singula quidnam significent, ex alijs constat. Ex talibus verò de ægro certior fiet Medicus, qualisnam & mente, & moribus sit, & quænam morbi ipsius forma: rursusq; ipse tum ægro, tum ministris ex ipsis operibus qualisnam quis sit arte declarabit. Nasum siquidem acutum, concauos oculos, & collapsa tempora quis acuto in morbo contemplatus, interrogat vacuatióne aliqua ipsi facta sit, vel vigilia, vel mœstitia, ciborúmque inopia, & labor vehemens: quòd si ab his immunem conspexerit, interrogabit, fueritne consuetarum excretionum retentio, an præter consuetudinem ex ocio, & repletione dissolutus sit. Poterit & de frigiditate inquirere, & inustione, & liberali vini potione, atq; talibus quibuscunque pro eorum modo: ita vt ob id primùm ab assidentibus laudetur. Nam si Medicus ægro, assidentibúsq; tum præcognita, tum quæ præcognoscuntur interrogat, continuò ipsum demirantur: quomodo si his quæ contigerunt contraria interrogat, vituperant. Præterea si quædam eorum quæ ægris contigerunt priusquam ab ipsis audierit, media orationis figura, tum interrogandi, tũ enuntiandi consequutus fuerit, demirantur. Sed dicta sunt alibi hæc omnia à nobis. Et nunc, vt dixi, quòd sola ipsa, primásque summas perse-

quatur Hippocrates, nos itidem ipsa secundùm primam quandam sectionem percurrimus. Nam si particularia omnia dixero, huc & prognostici, & de iudicationibus commentarios traducere compellar. Exteriora sunt quæ ad œconomiam vsumq́; conferunt : & nonnulla eorum, quæ ab Herodoto scripta in eo sunt libro, qui Medicus inscriptus est : dicta quoque & à nobis sunt, in quibus præsensionem persequimur. Rursus itaq; sumptis ab initio sermonis summis, ad aliquod eorum quæ scripta sunt, transeamus : vt in vita nancisci conferentia omnia, cibos dico, instrumenta, ministros, subiugalia, atque pecora alia, domos, frumentum, legumina, bellaria, vinum, oleũ, atque alia eiusmodi, ab horum conuenienti vsu, quod œconomiam vocant, valde differre. Consimili modo non est idem in medicinalibus artem didicisse, & commodè his vti quæ quis didicit: qui scilicet sciat tempestiuè quidem interrogare, loquíque, & tempestiuè audire aliquid ex ægro & familiaribus, atque cum ipsis differere, vt in obsequium exhibendámq; operam quàm commodissimi existant. Pranoscenda quoq; & exteriora quæ, tum à Medicis, tum ab ægri familiaribus contemnuntur. Inter quæ maximè commoda existunt, quæ ad decubitum spectant, vel ædibus omnino prauis existentibus, aut cubiculo ipso in quo ægri habitant, prauum ob odorem, vel aërem aut calidum, aut frigidum, aut putrilaginis re-

fert

fertum. Prænouisse quoque Medicum oportet & molestiam quam inferunt, tum vicini, tum qui publicas occupant vias, & de his omnibus cùm ægri, tum ministris, tum amicis disserere. Ea siquidẽ est, & talis quædã circa ægros œconomia.

Quòd in calidiore & robustiore, dextra scilicet vteri parte, ideò & nigri, ob id & extrà prominent venæ, & biliosiores existunt.

Neque est vt mirum sit hoc loco sermonis totius maximè continuitatem prætermissam esse. Neque enim liber hic opus est quod ad publicationem confectum sit, sed adparatus quidam, vel formulæ quales nobis ipsis facere consueuimus. Nempe si opus fuisset, orsus ita vt in aphorismis scripsit, sequentia adiunxisset, totam orationem ita componens: Fœtus mares quidem in dextris vteri partibus magis coagmentari, formaríq; reperiuntur. Fœminæ verò in sinu altero, læuo scilicet. Quòd enim calidius in calidiore vteri parte formetur, par est: calidior autem est mas, vt venarum magnitudo ostendit, & color, nigriores siquidem quàm mulieres omnino sunt viri. Ita quidem si opus scripsisset Hippocrates, sicuti libros de fracturis, de articulis, prognosticum, & alia eiusmodi, enũtiationem confecisset. At quoniam, vt dixi, soli sibi hæc summaria designauerit descriptione, ob id sermonis summam prætermisit: neque enim de conceptis maribus dici hæc

aperuit. Marem autem in dextra vteri concipi parte, alij quoque vetustißimi viri affirmauerunt, nempe Parmenides ita inquit: dextris quidem pueros, sinistris verò puellas. Empedocles ita: Mas in calidiori terræ loco fuit, & ob id viri nigri robustioresque, & capillosi magis. Quod autem vera sit de maris tanquam calidioris temperatura opinio, in libris de temperamentis sermo est absolutus. Nunc verò, vt sæpiùs dixi, decreta Hippocratis non nisi obiter demonstrare proposui, sed dictionem explicare. Fuerunt ex recentioribus interpretibus, qui dictionem hanc transcribere ausi sint, pro στερεώτερον, *id est, robustiore,* στερεώτεροι, *id est, robustiores facientes: arbitrabantur siquidem ipsi à ratione alienum esse, vt dextra vteri pars sicuti calidior, ita & robustior diceretur. Nempe quantum ad robur attinet, pariter habere videtur: atque ob eam rem scribendum esse dixerunt, quòd in calidiori vteri parte robustiores & nigri, per hoc significante oratione, in calidiore vteri parte dici* στερεώτερον, *id est,* ἰσχυρώτερον *&* ἐυρωστότερον, *id est, valentius & fortius, quoniam & calidius natura existit. Sed de veritate decreti, impræsentiarum dicere tempestiuum non est. At quoniam affirmantibus dextras omnes partes calidiores esse, & valentiores propter positum hepatis, contradixerunt quidam obijcientes: cor in sinistris situm esse, dextrum oculũ sinistro nõ magis*

cernere, aurem non magis audire, crus non magis ambulare, sanè sola in manu tale probabile esse videtur: ob id pauca aduersus ipsos dicentur. Nẽpe potissimum argumentũ quòd masculorum bona pars in dextris partibus concipiatur, ex animalium apparet dissectione. Duos igitur habente sinus vtero, qui in collo vtrique communi coëant, mares quidem prorsus in dextro concipi videntur: fœminæ verò in altero. Satius verò erat rei huius apparentis causam inquisiuisse, & veritatem non tentasse peruertere ob causæ ignorationem, vos verò & causam in anatomicis administrationibus didicistis, ad dextram quidem vteri partem perpurgatum in renibus sanguinẽ pertinere, ad sinistram impurum & serosum contemplati. Vidistis & cor in medio thoracis situm esse, non in sinistris. Quosdam verò existimasse cor ipsum in eam partem magis collocatum esse, æquum est: quòd hîc pulsum indicet, tanquam sinistro ipsius ventriculo pulsante.

Quod concreuit coaluitque celerius, motum quiescit, tardiúsque augetur, & longiore tempore.

Sæpiùs dixi hoc in libro mille esse scripturas, quas propter obscuritatem alij aliter concinnant, prout vnicuique verisimilior visa fuerit explicatio, sed antiquas prꝗopto scripturas, tametsi incredibiles esse videantur, maiorémque habeant ambiguitatem. Ob id siquidem ita dictas

esse quis credit: quòd & si ambiguitas circa expositionem comperiatur, vetustissimi tamen interpretes in his concordant: quòd si & ipsas transcribere ausi sint, in pleniorem permutauerunt dictionem, ita vt verisimilior facta sit explicatio. Præsens itaque oratio & si nunc hoc pacto in vetustis exemplaribus scripta sit, eámque ita habere agnoscant antiqui interpretes, plurimi tamen ex recentioribus verbum ἐμολύνθη, *id est, cessat, sustulerunt: alij verò verbo, motum, tardiùs adiecerunt, vt dictio facta sit eiusmodi: Quod concreuit coaluítque celeriùs, motum tardiùs augetur, alij orationem: atque ob id: in fronte orationis collocauerunt, vt talis facta sit: atque ob id concreuit coaluítque, sententiam verò in scripturis omnibus non valde permutauerunt. Volunt siquidem interpretes, tum concrescere, tum coalescere ob id celeriùs marem fœmina, quòd calidior sit, celeriúsque & ob id moueri aiunt. Propterea conuenit inter Medicos ferè omnes, marē fœmina non solùm conformari celeriùs: verùm quoque & moueri. Sed de his apertè dictum est, tum in libro de pueri natura, tū apud Dioclem de mulieribus. Rufus ait Diogenem Apolloniatem vnum contradixisse in secundo libro de natura, quem non legi. Testes porrò sunt & quæ vterum gerunt, mares celeriùs motum exordiri, mouerique motionibus, tum pluribus, tum vehementioribus. Dicitur autem in præsenti oratione:*

Quod quidē celeriùs συνεκρίθη καὶ συνέστη, id est concreuit coaluítque, hoc est ἐπάγη καὶ ἐστερεώθη, id est, coagmentatū firmatúmq; est: posteà augetur tardiùs mas quàm fœmina. An verò solā auctionem eam nunc dicat, quam cum vtero geritur habet, aut sequentem, est incertum. Est autem verum, fœminam ab enixu citiùs augeri, atque incrementum ipsi priùs consistere. Celeritatis autem incrementi causa est corporis mollitudo: faciliùs siquidem crescunt distenta eiusmodi corpora ad dimensiones tres, longitudinem, latitudinem, & profunditatem. Cōsistit autē ipsis priùs incrementum quàm maribus, iam non amplius ob corporis mollitudinem, sed propter infirmitatē. Nempe in animantibus vis est naturalis quæ molitur ipsis incrementum, ob quam imbecilliora quidem plus augentur, sed ob imbecillitatem celerius augmentum inquinatur cessátque. Si itaq; ἐμολύνθη, id est, cessat quiescítque, scripsit Hippocrates, tale quippiam significare videtur, quale in secundo epidemiorum scripsit, cùm inquit, secundùm sinistram aurem œdema, postero die & secundùm dextram: quanquam hoc minus, residebántque hæc simul, & ἐμολύνθη, id est, cessauerunt, neque ad pus peruenerunt. Celeris siquidem motionis permutationísque cessationem, refrigeriúmque ita nominauit.

Validius ideò biliosius, sanguine abundantiore, quòd locus animalis calidior sit.

Ob

Ob id inquit mas validior, biliosior & sanguine vberiore, quòd locus in quo concipitur, talis existit: dicit autem dextrum vteri sinum. Dictionem quoque hanc scribit alius aliter, seruant tamen sententiam eandem omnes, qua efficitur ratione, vt qualísnam reuerà sit Hippocratis dictio, exactè inquirere superfluum sit. Satius siquidem hoc non contemplari, sed si quod dicitur verum sit, veritas autem per dissectiones, vt dixi, reperitur, cùm mares in dextro vteri sinu prorsus cõcipiantur. Dicta est & causa ob quam sinus calidior sit, quæ & per anatomen est cognita.

*

COMMENTARII SECVNDI FINIS.

*

GAL

GALENI IN *SEXTVM EPIDE*-MIORVM HIPPOCRATIS LIBRVM COMMENTARIVS TERTIVS,

*

Ioanne Vassæo Meldensi interprete.

***

CVTIS raritas, densitudo ventris, cutis cõstrictio, carnium incrementum, ventris segnities, omnium confusio, vasorum impuritas, cerebri diminutio, ideo & caluities, & attritio instrumentorum.

Quidam dictionem hanc catalogum eorum quæ medici nosse debent, esse arbitrantur: sed de rerum inter se copulatarum coniugatione dicta esse videtur. Prima autem coniugatio dicta est, quâ inquit: Cutis raritas, densitudo ventris: nempe quidam ob id ventrem habent densum, id est tum retentum, tum adstrictum, quòd per cuticulares meatus vacuentur multa: veluti contrario modo quibus cutis superficies non facile perspiratur,

tur, qui multa tum meiunt, tum deijciũt.. Alia a tem deinceps scripta est coniugatio: Cutis constri ctio, carnium incrementum, quâ scilicet signifi catur contractionem condensationémq; cutis, sæ pius immoderatæ carnium auctionis causam esse. Quæ hanc sequitur coniugatio, ita scripta est: Ventris segnities, omniũ confusio. Segnitiem au tem intelligemus ventris circa cibos concoquendo. infirmitatem, quæ omnium corporis affectuum causa est. Quod deinde dicitur: vasorum impuri tas: potest quidem & huic annecti coniugationi. Nam quod in ventre probè coctum non est, sæ pius impuritatis vasorum occasio existit: potest verò & non copulatum segnitiei ventris, de praua quæ in venis fit intelligi concoctione, vt quẽ admodum, quæ in ventre fit concoctio si perfecta non sit, multa in toto animali perturbat & confundit: sic & quæ in venis fit suo fraudata voto, primum quidem impuritatem in venis facit: id est prauorum humorum redundantiam: deinde & damnum notabile, ita vt segnitiei ventris & vasorum impuritatis medium commune vtrique sit, quod omnium cõfusionem vocauit. Quod continuata serie dicitur: Cerebri minutio, ideo & caluities, tale quippiam mihi significare videtur: Cũm cerebrum longè minus fiat: fit autem his qui siccius ipsum naturâ habent; tunc à superiacentibus ossibus quæ dissectores βρέγματα, id est ossa sincipitis, vocant, discedit: sunt autem

duo

duo hæc, sed circunductum vtrunque rectis quatuor lineis, vna quidem sutura, scilicet, quæ ossi vtrique communis secũdum capitis fertur longitudinem. Posterius autem labdoidis suturæ lateribus, anterius verò coronalis, vtrinque verò suturis squamæ similibus. A cæteris verò caluæ partibus, potissimum quidem non magis abscedit cerebrum: quòd si & aliquando propter subiectas ossibus carnes abscesserit, non prorsus perit cutis humiditas, sicuti neque crines. Didicistis siquidem ex libris de temperamentis, neque ex cutis hu iditate, neque ex ipsa vehementer deficcata c. i llos produci: humida si quidem est pueris capitis cutis, mulieribúsque & eunuchis, sicca verò immoderatè caluis. Quòd verò cerebrum in iuuenibus caluam tangat & molle sit & humidum, atque internam omnem acceperit capacitatem, senibus verò abscesserit tum arescens, tum considens, sæpiùs vidistis in animantium dissectionibus. Non autem sententiarum Hippocratis demonstrationes hoc loco scribere nisi obiter proposuimus, sed dictiones obscuras explicare vnà & summatim interdum adiunctis causis, quæ ad demonstratas consequantur sententias. Quòd autem cerebri ἀνάλωσιν perfectam vsque adeò perditionem vt prorsus consumptum fuerit, in animali viuo fieri intelligere non liceat, norunt omnes. quòd si non sit, relinquitur per ἀνάλωσιν intelligendum esse μείωσιν, id est minutionem,

quam caluescentibus fieri ob siccitatem dixi: quo fit vt sincipitis ossa quæ cæteris tũ molliora, tum teneriora existunt, atq; in superiori capitis parte posita sint, ob absentiam siccescant cerebri ad ipsa non amplius peruenientis, neque attingere valentis: contrahitur siquidem & considit in suam sese basim deprimens. Arefactis autem his ossibus vt circuntensa cutis arefiat, consequens est: videtur quoque & sensu ipso valde sicca vt: neque longa opus sit demonstratione. Cùm verò cerebrum amplius desiccatum fuerit: vt quibusdam contingit in extremo senio, tunc & ex eo productos neruos siccescere est necesse, ob id neque pari modo videre licet: neque audire, neque aliud quippiam in sensibus, vel voluntarijs functionibus perfectè obire, at dissoluta omnia languida, & infirma fiunt instrumenta per quæ anteà perficiebantur: quod κατάξηξιν, id est, contritionem vocauisse par est, sumpta à tritis tum vestibus, tum vasis metaphora: nempe videntur & hæc post longos vsus ficciora nobis esse vbi contrita ea esse dicimus. Quidam verò scriptorum intelligentiam per coniugationem non concipientes: atque singula eorum quæ dicta sunt separatim designantes, admonere Hippocratem hoc loco, vires ipsorum considerandas aiunt: vt statim vim huius orationis: cutis raritas: nam prima scripta est: cognoscendam, quidnam scilicet

licet

licet poßit, affirmant. hac videlicet causa vt & ipsam componamus cùm vsum habuerimus, tollamus verò cùm non fuerit vsus. scriptum quoque esse aiunt & in libro de alimonia: Corporis raritas ad perspiratum, quibus magis adimatur hi melius valent: quibus minus, morbo magis obnoxij. Sed cum his pugnat quod in medio scriptum est: densitudo ventris, cutis astrictio: si catalogus esset rerum Medico ad cognitionem vtilium. Prætereà quod deinde ita dicitur: ventris segnities, omnium confusio: scribere Hippocratem ostendit quæ inter se simul esse nata sunt, non simpliciter quínam adfectus in corpore consistant, vt cognoscantur indigi. Nempe oratio hæc, omnium confusio: non affectum, sed quæ ex prauo adfectu mala fiunt ostendit.

Extenuatio cursu, luctatione, requietibus, multis obambulationibus quæ celeres sint: his cocta maza plurima, & panis modicus.

Κινώσεως, *id est, vacuationis nomen de solis humidis dicitur:* καθαιρέσεως, *id est, extenuationis de solidis quidem magis, sed interdum & de humidis. prætereà quæ hoc loco dicuntur diminutionis cõmunia sunt tum humidorũ, tum solidorum, cùm ipsam in sanis absq; sanguinis, vel purgatione, vel vacuatione facere cõsulamus. nemo siquidẽ ægrum cursibus & luctatione curabit. Commune siquidem horum atque aliorum ipsis similium*

est exercitationum genus, quod discos complectitur, missilia, saltationes, halteras, quæ armis fiũt dimicationes, atq; omnia vitæ munia, & maximè quæ in agricultura obeũt homines, vel arantes, vel fodiẽtes, vel metẽtes. Omnes siquidẽ exercitationes copiã tum carnis, tũ pinguitudinis, tũ succorũ diminuunt, quibus vt vnum corpus vtatur, fieri non potest: sed pro habitu, ætate, viribus & consuetudine idoneã cuiq; exercitationem adinuenire conuenit, vt cõstat ex salubribus. Non enim hoc loco ex librorum Hippocratis expositione medicinales discunt speculationes qui eas ordine in proprijs tractationibus anteà didicerũt. In quibus omnibus sunt cognita tum ipsius decreta cum demonstratione, tum quæ ad decreta ipsa consequuntur particularia omnia: vobis verò qui dictorum ab Hippocrate historiam conquirere desiderastis, hos feci commentarios, & si præter voluntatem: scientiariam enim explanationem obscuræ repudiant orationes. Scripta itaque deinceps statim voce: requietibus: nõ est amplius dilucidè nosse quid per vocem hanc significasse voluerit Hippocrates: sed coniectare vt in cæteris obscuris dictionibus, ita & in hac oportet. quod huic verisimilius hoc esse videatur, aliud alteri, nẽpe & videtur, aliúsque aliter ἡσυχίαν id est requietem, exponit: fieri siquidem potest vt de intermissionibus, quæ in exercitationibus fiũt, dicatur, veluti in aphorismis dixit: Cùm labora-

re

re quis cœperit, requies continuò laßitudinem tollit: fieri quoque potest vt & de quietibus dicatur quæ diebus omnibus intermediæ veniunt. Potest & perfectam quietem in corporibus quibusdam præcipere. Nam si ipse ita dixit: Motus roborat, otium colliquat, poterit aliquando & vita otiosa corpus attenuare. Nempe & ita quibusdam ab exercitationum ad otium transitu contigisse vidimus. Sed exactis est opus articulationibus distinctionibúsque, quínam videlicet sint qui his extenuationis gratia indigere debeant: redundantium siquidem humorum vacuatione non est opus. Nunquam enim otium id facere consueuit. Iure itaque sermonem nunc Hippocrati esse de carnium extenuatione quidam affirmant, non de humidorum euacuatione qualis fieri solet in plethoris aquosísque habitibus. Potest & ipsius sermo de vtrisque factus, catalogus esse auxiliorum omnium & quæ vtriusque extenuationis communia, & quæ alterutrius propria existunt. Potest & eam quæ peracto exercitio fit quietem scripsisse de quotidianis exercitationibus, atque de consequenti quiete sermonem faciens, vt exercitati cibos non statim ingerant, vt consueuerũt, seruantes in corpore ab exercitationibus caliditatem, sed perfectè refrigerati. Hoc siquidem in salubribus rectè dictum constat cum ab alijs, tũ ab Erasistrato: quo fit vt ex ea re liqueat, multam quæ solers sit coniecturam esse in eorum ex-

positionibus, quæ propter breuitatem obscurè sun[t] enuntiatæ. Quòd verò & singulis dictionem pr[o] arbitratu scribere liceat, longè sanè incertior red[-] ditur senis sententia. In præsenti siquidem di[-] ctione quidam, requietibus multis scribunt, scri[-] pturam tamen hanc ignorantibus tum vetust[is] exemplaribus, tum his qui primò librum exposue[-] runt. Quod si nos quis cogat eam explicare qu[æ] peracto exercitio fit quietem, dicemus Hippocra[-] tem velle fieri multam: sed hanc quidem siner[e] oportet. Confessam verò omnibus scripturam ex[-] ponentes, præcipere ipsum adfirmamus, multis in[-] ambulationibus & celeribus vtendum esse. Len[-] tæ siquidem incrassant, veluti & lentæ exercita[-] tiones: mirórque quónam pacto in illis celeritati[s] prætermiserit nomen. Nam cursus celeres, exerci[-] tationésque huiusmodi, carnium tumorem exte[-] nuant, succorúmque euacuant redundantiam: id quod fatentur ferè omnes tum exercitationum præceptores, tum Medici. Hippocrates deinceps de cibis egit ad eos qui extenuatione indigent idoneis, ex vno exemplo, vt consueuit, com[-] mentarium sibi faciens vniuersalis omnibus quadrantis. Est autem hoc vniuersale, cibos dan[-] dos esse qui non multùm nutriant, cuiusmodi est suilla caro: sed qui parum, qualis est ouilla. Ma[-] za quoq; & parum nutrit: quo fit vt huius plu[-] rimum, panis modicum ingerendum præcipiat.

Extenuationis signum eandem diei ho-

ram

ram ſeruare, nam repentè contrahitur & concidit.

Non eſt incertum coniunctam eſſe dictionem hanc præſcriptæ, in qua docuit quemadmodum fieri extenuationem oporteat, quónam itaq; modo cognoſcamus an quantitatem ipſius exactè obſeruauerimus, ſignum nunc rei huius patefacit: fuit autem ſermo hic vſque adeò obſcurus, vt propter id, ſententia noſtra, liber hic ſicuti iam ſæpiùs dixi, non ad publicationem, ſed ad tum formulam: tũ adparatũ ſibi ab eo ſcriptus ſit. Nam ſi ad publicationem ſcripſiſſet, quámnam eandem diei horam dicat in qua ſignum extenuationis obſeruare oporteat. prorſus dixiſſet. Sed quoniam ipſe non ſcripſit quidnã ſit quod probabiliùs quis intelligere poſsit, quàm quòd eandem diei horam ad exercitationem eum qui extenuatione eget ducentes, obſeruabimus vt præcepit: non ſolum enim ſubito εἰρύεται. id eſt συμπίπτει. id eſt contrahitur cõciditq; corporis tumor, verùm quoq; & labitur debilitatúrq; virtus, ferè enim verbum εἰρύεσθαι, ἕλκεσθαι. i. trahi ſignificat. Poteſt autẽ & ab illo ſignificatu ad ea trãsferri de quibus agitur propter rerum naturã, quibus vt ſæpiùs dixi in obſcuris enũtiationibus, quæ priùs ipſi cognoſcimus, conſentanea ea facimus. Quidã pro εἰρύεται ſcribunt ἐρείπεται. id eſt labitur conciditq;, clariorem rei ex hac lectione ſignificationem fore ſperantes. Sed vetus ſcriptura εἰρύεται vocem habet.

Abstinendum à laboribus, vel defluet.

Scribunt & hoc loco quidam ὑφεῖναι τῶν πόνων ἢ ῥυήσεται. id est abstinendum à laboribus, vel defluet. Vis autem sermonis, est eiusmodi. Vacuatio omnis nisi paulatim fiat, virtutem dissoluit: corporísque habitum subitò exhalat. ob id itaque nonnulli quidem scripserunt ὑφεῖναι τῶν πόνων, ἢ ῥυήσεται, subitam repentinámque per hoc verbum ῥυήσεσθαι vacuationem significari volẽtes. Quidam scribunt ᾗ εἰρύεται, adijcientes τὸ ᾗ, & circunflectentes, & cum ι, subscribentes, vt significetur tollendos esse labores, quatenus homo hauriatur, verbum verò εἰρύεσθαι & de corporis concidentia, & de virtutis lapsu dixisse Hippocratem aiunt, vt talis sit oratio: Minuendos labores quãdo & virtus labitur, & corpus euaporatur. Qui praetereà ἐρείψεται scribunt, ad virtutis lapsum referunt sermonem.

Similiter enim totum concidit.

Praescriptae orationi consequentem hanc in vetustis exemplaribus reperi, norúntque ipsam ita habere antiqui interpretes: & inter recentiores Sabinus, nullo tamen pacto ipsam explanauerũt: nempe vbi praesentem totam dictionem praescripsissent, deinde particularia ipsius explicuissent, dictionis huius expositionẽ subticuerunt, sicuti & Zeuxis inter vetustos interpretes vnus & ipse. Sunt qui dici ab Hippocrate inquiunt: Similiter enim concidit, tale quippiam indicare volente:

te:

te: Sicuti repletio damnosa est, atque ob id extenuanda: sic & vacuatio quæ plus iusto fit, non secus quàm repletio obest. Concidit siquidem ab ea damnosè corpus, sicut in repletione attollitur in tumorem. Quidam expositionem hanc tanquã incredibilem culpantes aut nullo pacto dictionis partem hanc scripserunt, aut in hanc permutauerunt, ἀθρόως γὰρ ἂν ῥυήσεται. id est subitò enim defluet: nos ab Hippocrate admoneri volentes, vt diligenter corporis extenuationi mentem attendamus. Nam repentè fit exhalatio & fluxio in exercitationibus vbi pluribus deinceps diebus quis perseuerat, exercens quidem ipsos insigniter, & tenuiter dietans.

Cùm verò iam conciderint, suillas carnes assas adhibere oportet.

Per prædicta immodicam vult cauere extenuationem: sed quoniam interdum fit, vt in eam inuitus quis incidat: ob id medicum aduersus hæc apparatum esse cupit. Nam si extenuatio vniuersim raptímque facta sit, tunc carnes suillas dari præcipit: carnes quidem suillas, quòd multũ nutriant: assas verò, quòd solidam, atque in tumorem exiguum coactam non humidam, neque excellenter humidam efficiant carnem. Quidam pro προσάγειν. id est adhibere, scribunt προσφέρειν. id est offerre, dare edendas carnes suillas, eũdem quidem seruantes sensum: sed verbo magis proprio προσφέρειν, pro προσάγειν vsi.

Cùm autem implentur, signum rursus floridum corpus existit.

Paucis quoque & hoc subscriptum est commune omnis refectionis signum: fit siquidem corpus floridum tum in exercitationibus, tum his qui ex bono sanguine sunt refecti recreatíque.

In exercitationibus signum sudor stillatim effluens, veluti ex tubis canalibúsque manans, vel concidentia ab extuberatione.

Deest dictioni huic extenuationis, vel concidentiæ nomen, aut tale quippiam: atque ob id quidam ausi sunt adiecto hoc, tanquam ab initio ita esset scriptum explicare, talem componentes dictionem: In exercitationibus signũ συμπτώσεως, id est, concidentiæ, sudor veluti ex tubis fluens. Deinde signum esse aliud ait repentinam ex tumore contractionem: nempe hoc loco repentinam subaudire oportet, tametsi nunc scriptum non sit, cùm antè dixerit: Nam repentè concidit, contrahitúrque.

Mulieri quam primùm in Cranone curaui, lienis natura magnus erat, febris ardens, valde rubra, spiritus, decimo die sudor, in superis partibus magis, & inferis decimoquarto.

Nihil quod insigne sit ex dictione hac discere possumus, admirabórque si ita Hippocrates non adscriptis vrinis scripserit. Nam si adscripsisset,

cumulatiùs aliquid ex ea re ad recordationem habuisset, nobis verò abundantiùs profuisset: atque hoc est obscurum quod in principio dictionis est scriptum, quam primùm in Cranone curaui. Est siquidem inquisitione dignum, an sibi vt nominum & locorum in quibus ægri habitabant meminisse consueuit, ita & hoc loco adscripserit, quam primùm curaui, vt mulieris nomen memoriæ dederit, aut mulierem ostendit nunc ex recidiua morbũ incurrisse, quod scriptũ πνεῦμα. id est spiritum, decimo fuisse, est obscurum, siue spirandi difficultatem simpliciter indicet qualemcunque, siue solam impulsam, & valde crebram spirandi difficultatis speciem. Sunt qui ex dictione, flatum in ventre abundanter collectum significari putant. Habent itaque hæc in dictione obscuritatem, alia verò in sola intelligentia. Nempe est incertum an ex solo liene adfecto mulieri contigerint febris ardens, & spirandi difficultas, vel ventris inflatio: colórque exuperans, aut alia quæpiam febrilis adfectio ipsi facta sit, ob quam hæc contigerunt. Maximum autem, vt dixi, est nos non nôsse qualésnam vrinæ ad iudicationem vsque fuerint: & quam ob causam decimo die prehenderint hominem sudores. Nempe dies in quibus vehementiores fiant accessiones consueuit adscribere Hippocrates, vt sciamus ipsum ex multis particularium experimentis experientiam collegisse, per quam de morbis

omni

omnibus vniuersaliter enntiauit: Quorum accessiones in diebus imparibus fiunt, ita & in diebus imparibus iudicationes perficiuntur. Quod autem omnium absurdißimum est in hac dictione, iam dicam. Nempe vtrum vel obierit, vel conualuerit mulier, est prætermissum: ob id & quod inter hanc & eam quæ pòst scribitur dictionem, medium existit aduerbium, minùs, quidam huic adiecerunt: alij in fronte illius quæ pòst scribitur collocet. Si itaque scriptum sit decimoquarto bene iudicatam fuisse mulierem, non debuit huic dictioni adscribi, minùs: Nempe posteà quàm dixit, decimo die fuisse sudores mulieri in superis partibus magis, deinde consequenter inferens, & inferis decimoquarto, quomodo ampliùs adiecit aduerbium, minùs, si prorsus seruata fuerit mulier? Rationi igitur est consentaneum, magis extensos per totum corpus fuisse bona facta iudicatione. Si rursum quis substituerit malè factos fuisse sudores, mortua scilicet muliere, non absq; ratione aduerbium, minùs, in calce præsentis dictionis constituetur, vt sit quod dicitur: Sudauit quidem decimo die in superis partibus magis, sed & inferis, sudauit autem & decimoquarto inferis minùs. Ad sequentem itaque dictionem iam pergamus. Forsitan enim in illa apertiùs quippiam inueniemus, cuínam scilicet constituere oporteat aduerbium, minùs: aut in calce nũc præsentis dictionis, aut in fronte sequentis.

Minùs his qui ex capite grauedine & aucedine febricitant, vt arbitror, reciiuæ.

Subaudire oportet placata febre. Nam quo ecus modo minùs his fieri putabimus recidiuas, isi febris priùs cessauerit? Quòd si ab hac dictioe aduerbium, minùs, sustulerimus, vt placuit onnullis calcem præcedentium ipsum constituen ibus, contrarium huic sensum sermo obtinebit, is qui ex capite grauedine & raucedine febritant, recidiuas fieri intelligentibus nobis. Quod taque in omnibus facimus, non ex sermonis proabilitate quæ quæruntur explicantes, sed ex his uæ in ægris conspicuè videntur, si & nunc feceimus, rectè præstitutum huic dictioni aduerbiū, ninùs, inueniemus. Nempe febris grauedini sueruenìens & raucedini, certiorem horum concoionem facit, vt nō ampliùs facilè recidiua fiat, tiam si quippiam delinquatur, cùm qui secus ebriant citra eiusmodi causam ex errato recidiuas incurrant: sed quam ob rem aduerbium, minùs, huic præstituitur orationi, his qui ex capite grauedine, non enim ab alia quapiam parte fiūt grauedines. Fieri itaque potest vt sermo ita dicatur, vt in hac dictione: vertebræ autem quæ in spina. Fieri etiam potest vt quia raucedinis meminit: ideo, ex capite, adiecerit: quoniam & aliter fiant raucedines. Potest &, ex capite, dici, scribente ita sibi ad recordationem paucis Hippocr

pocra. vt raucedines quæ à parua quadã externa causa fiãt, distingueret: atq; de his sermonem esse ostenderet, qui ob naturalẽ capitis imbecillitatem hoc capiuntur pathemate. Hos itaq; iure optimo vocat ex capite κορυζώδεις, id est, coryza, vel grauedine laborantes, nõ à frigore vel inustione, vel quadã simpliciter externa causa. Verbum, arbitror, in quibusdã exemplaribus reperitur, Hipp. de his quæ enuntiat dubitantem ostendens. Reperitur & oratio sine verbo, arbitror, verò existente quod dicitur. Per consequentem verò scriptam dictionem, demonstrationem eorum quæ rectè enuntiauit, adiecit. Ad eã ergo transeamus.

Quicquid suppuratur recidiuam non admittit: nempe ipsemet pepasmus id est concoctio, iudicatio simul, & excretio est.

Non obscura est dictio his, qui eorum meminerunt, de quibus iam sæpiùs dixit, πεπασμός. id est concoctio: meminítque & nunc ipsorũ prædictorum, vt dixi, gratia, vt sermo omnis talis sit: Grauedine & raucedine laborantibus ob destillationes quæ à capite fiunt, cum superueniente febre cocta fuerint tum frigidum, tum humidum, coctáq; excreta fuerint, certam spera morbi iudicationem fuisse, & non ampliùs in morbum reuersurum hominem.

Quibusdam quando concumbunt infla tur venter, vt Damagoræ: quibusdam tum crepitus fit, vt Arcesilao.

Dict

Dictionem hanc alij aliter scribunt, nonnul-
que adiecerunt ipsi orationem, quando incipiũt,
uod in principio dictionis dicitur, quibusdam,
llentes, & talem efficientes dictionem: Quando
ıcipiunt concumbere venter inflatur, eos qui hoc
ius ingrediuntur pati quæ per dictionem signi-
cantur volentes, quanquàm scriptionem hanc
on nouerint, neq; liber vllus antiquus, neq; in-
erpres. Sabinus tamen sermonem Hippocra. esse
it de concumbere incipientibus, quanquàm per
ntonomasiam de homine Damagora mentionẽ
ecerit. Hoc autem consueuit facere, cùm rem pau
is quibusdam euenientem percurrit. Et sanè esto
uòd nihil de his scripserit Hippocrates, quod ex-
erimentis apparet oportet discere. Non enim con-
ingit vt his qui concumbere incipiunt, venter
nfletur, vel vt in ipso concubitu crepitum ha-
beant: sed nonnullis horum magis & si rarenter,
qui ætate declinant, & qui pathema habent ap-
pellatum tum flatuosum tum hypochondriacum,
tum melancholicum, ventrem contingit inflari,
quando scilicet venere indigebunt: aßiduè autem
hi coïtum concupiscunt. Quod autem iam sæpiùs
anteà dixi, siue scriptiones prætermisero quas in
hac dictione fecerũt, siue omnes dixero, vtrũq; in-
cusabunt pleriq; suis allecti desiderijs symmetrũ
in sermonibus non in natura rerum iudicantes.
Præterea si & nõnulla recensuero eorũ quæ tum
dicta, tũ scripta sunt, nõnulla verò prætermisero,
non

non minùs culpabor, quòd nonnulla quidem eorũ quæ dicta sunt, tanquàm delira prætermitti debuerunt: alia verò eorum quæ sunt prætermissa, vtpotè dictis haudquaquàm deteriora, dici debuerunt. Consimiliter & conuentus quotidie fieri videmus, vbi qualescunque velint intelligi explicationes, confidentes illis ipsis qui adsunt, cupiditatibus ipsorum consentire nituntur. at in libris idem faciendum non est. Malui ob eam causam in plurimis dictionibus, vel nullo modo de his qui veterem permutant dictionem loqui, vel de omnibus agere qui perperàm sunt interpretati. In quibusdam verò vel quæ non prorsus incredibiliter dicta sunt, meminisse oportet quòd legentibus commentarios, horum in vnaquaque dictione recordari graue sit. Quod itaque dicebat Sabinus, quòd scilicet maturè his qui re venerea vtuntur, pati ea quæ in dictione dicuntur contingit, id tanquàm verum supponens causam ipsius recensere conatur. alij contrario his modo scripturam dictienis talem fecerunt: Sunt quibus quando concumbunt inflatur venter. Sabinus non absque ratione his qui concumbere incipiunt, hoc contingere ait. primùm quidem quòd magna circa corpus fiat mutatio: scribit siquidem ipse, ob quam mutationem flatus, epilepsia, nephritides ipsis fiunt, atque alia diuturna mala. deinde & quod Democritus dixit: homo ex homine in coitibus prolificatur. Prætereà inquit, & ideo pruri-

tum

tum multum propter ſeminis, tum ſalſuginem, tum acrimoniam patiuntur; communíque, vt inquit, ſermone, tum maſculorum, tum fœminarũ exiſtente, cauſam in fœminis conſpicuam eſſe ait, quòd vtero ſubſtratum ſit inteſtinum, ſuperiaceat autem veſica. Intento itaque ipſo rigentéque retinentur vtriuſque excretiones: quò fit vt interclúſo flatu, continuè infletur, atque ſuppreſſa vrina abdomen intumeſcat: hæc Sabinus, incredibiles eorum quæ non fiunt reddens cauſas. Non enim incipientibus coïre adoleſcentulis hæc contingunt, ſed melancholicis & flatuoſis appellatis. Qui itidẽ ætate declinant, talia patiuntur. Nempe flatus copia omnino ob natiui caloris fit imbecillitatem: qui ſi robuſtus fuerit, nihil eiuſmodi contingit. Ariſtoteles etiã in problematis quærit cauſam, ob quam libidinoſos contingat eſſe melancholicos, aítq; flatuoſum aceruari in ipſorum hypochondrijs ſpiritum non paucum, atque ideò ſpirituoſa flatuoſáque & hypochondriaca appellari talia mala: Dioclésque & Pliſtonicus, atque alij plerique Medici ea ita appellari affirmant. Non autem perperàm fiet ſi dictionem aliquam ab Ariſtotele ſcriptam recenſuerimus, quæ ita habet: Quare melãcholici libidinoſi exiſtunt? An quòd flatuoſi? ſemen enim flatus deceſsio eſt: quò fit vt ſi tale multum ſit, ſæpiùs appetere expurgari neceſſe ſit, nẽpe leuantur. Ob id itaq; Rufus dicebat ſe malle ſcribere pro ψόφος,

idest,crepitus,φόϐ@,id est,timor, vt sermo Hippocrati de melancholicis esset, quibus peculiaris esset timor:aliud siquidem alij timori est. Vnum itaque prorsus singulis, cùm scilicet opportuna pertimescunt: si non, duo, pluráque, & valde multa, & quibusdam ipsa omnia. Fiet itaque secundùm Rufum dictio, quæ ita habeat: Quibusdam quando concumbunt venter inflatur, vt Damagoræ:hinc ipsis timor. Secundùm veteres interpretes, vt in principio scriptum est, nempe illorum scripturam semper adscribo: & si deliquisse apud eos videantur qui primi rescripserunt. Satiùs est enim, vt iam sæpiùs dixi, quod vt inuentum est scriptum, enarrauerunt: ita iam animaduertamus, intelligamúsque quídnam ipsi indicauerint,dicta est Sabini expositio. Capito autem ita scripsit: Quibusdam est cùm rem veneream agant vt venter infletur,vt Damagoræ:quibusdam in ea re crepitus. Dioscorides ita:quibus quidem cùm concumbunt inflatur venter, vt Damagoræ, his in ea re fit crepitus: sustulit etenim coniunctionem,δὲ, id est,autem. Neque tamen in expositione huius nominis, ψόφ@,id est,crepitus,consentiunt inter se expositores:quidam enim βορϐορυγμὸν,id est,internorum mugitum indicari aiunt,alij ἐρυγὴν,id est,ructũ. alij flatus per inferna exeuntes, alij quodcunque horum simpliciter,vbi scilicet in intestinis motio quædam fuerit,quæ sensui pateat auditus. Sunt

siquid

ſiquidem & aliæ quædam præter mugitus inteſtinorum in ipſis motiones, crepitúſque, aliæ quidem ſonitibus ſimiles, aliæ ſibilis, vel tali cuidam crepitus modo. Arceſilaus verò inquit, non ſolùm venter eſt inflatus, verùm quoque & ὤδει, id eſt, ædema habuit, ſeu intumuit. Dixi autem iam ſæpiùs, ædema vocare ipſum tumorem præter naturam omnem, ſiue phlegmonoſus, ſiue eryſipelatoſus, ſiue ſcirrhoſus fuerit, recentioribus ſolùm qui laxus eſt, molliſque tumorem ædema vocantibus. Sed qualem dicat tumorem Arceſilao factum fuiſſe, non parua eſt quæſtio. Sed videtur mihi tumorem eum dixiſſe, qui propriè à recentioribus appellatur. Non eſt verò incredibile eryſipelas, vel phlegmonem, vel ſcirrhum, vel aliquod eiuſmodi fuiſſe veneris tempore, vel paulò pòſt, vel non valde poſt veneris placationem. Interpretibus autem tota hæc prætermiſſa eſt conſideratio. Arceſilai verò huius & in alio libri huius loco meminit Hippocrates, vbi inquit: In congreſsibus quidam crepitum emittunt, vt Arceſilaus. Conſtat itaq; talibus ventrem flatibus plenum eſſe, quos ob eam quæ in re venerea fit contentionem, contingit excerni. Dioſcorides ita ſcripſit dictionem: Arceſilao malum intumuit flatuoſum, pro eo malum ὤζετο, id eſt, malè oluit flatuoſum, ὤδει ſcriptum eſſe volens, alij omnes principium ſequentis dictionis verbum, flatuoſum, fecerunt, vt deinceps ſcriptum eſt.

Flatuoſum in furfuroſis concauſa, nempe ſunt & flatuoſi.

Quóſnam πιτυρώδεις, id eſt, furfuroſos dicat, non eſt facile inuenire, ſi quis non vt Herodoti & Cteſij ſolùm, veluti Hiſtoriam libros veterũ Medicorum legerit, ſed vt ad artis opera ampliùs quippiam habeat. Plerique autem interpretum, & maximè qui ſophiſticam ſunt imitati formã ſpreto hoc ad expeditiorem perueniunt expoſitionem, quæ in dictionis oſtenſione eſt, non amplius dictorum veritatem in ægris examinãtes: ſic itaque & nunc furfuroſos dici admittẽtes qui furfures aſsiduè in capite generãt, cauſam rei huius referre tentant, furfures ob ſuperflua in caput elata fieri affirmantes, ferríque in ſublime aiũt propter caloris ſpiritum atque ob id flatuoſos eſſe tales. Prauus verò eſt ſermo ipſorum, primùm quidem quòd euidens teſtimonium non habet: ſexcentos ſiquidem nouimus minimè flatuoſos, quibus in capite aſsiduè furfures fiunt. Deinde quòd & ſi quod apparet, fidẽ ipſis faceret, omniũ ſuperflua calida nutriẽtium cõmunis ſermo eſſet. Et tertio præter hæc quòd capitis ipſius vt plurimùm propter familiarem temperaturam ſymptoma eſt, furfures procreare habentibus ſecundùm naturam humoribus. Iure itaque nonnulli vetere ſcriptura permutata ſcripſerunt: flatuoſum concauſa τοῖσι πτερυγώδεσι, id eſt, alatis. Scitis enim Medicis cõſuetudinem eſſe, vt πτερυ-

γώδεις

γῶδεις appellent qui ſcapulas in morem alarum auium habeant, in poſteras partes, tum prominentes, tum progreſſas. His itaque aiunt concauſam eſſe flatuoſum, vt in malum incidant, quomodo incidunt, id eſt, in ſanguinis reiectionem, eſſe ſiquidem flatuoſos ipſos: quod itaque flatuoſum ad vaſis alicuius in pulmone fractionem concauſa ſit, non eſt incertũ. Quòd ſi flatuoſi ſint qui anguſto ſunt thorace, hoc per experientiam à nobis diligenter examinandum. Nempe mihi viſi ſunt ferè omnes tales, & forſan propter inopiam vitalis caliditatis, quam ex corde proficiſci didiciſtis: paruum ſiquidem cor habentes quibus ſcapulæ in alarum prominent modũ, proportione huius & caliditatem omni corpori ex ipſo influentem imbecillam habent. Nempe & ob imbecillitatem huius ex initio ipſo, cor paruum, vt didiciſtis, fuit. Quidam non πτερυγώδεσιν, id eſt, alatis, ſed πυρετώδεσι, id eſt, febriẽtibus ſcribunt, dictionem facientes eiuſmodi: flatuoſum febrientibus concauſa, nempe & flatuoſi ſunt. At non vera hi loquuntur, qui febrientes omnes flatuoſos eſſe putant. Dioſcorides verò, vt paulò antè dixi, ad finem præſcriptæ dictionis vbi flatuoſum ſcripſit, ita ſcripſit præſentem dictionem: Concauſa alati, vt dictionis continuitas omnino talis ſit: Arceſilao autem malum intumuit flatuoſum, deinde conſequenter principio alio: Concauſa alati, nempe & flatuoſi ſunt. Satis itaque de flatuoſis iam

dictum sit, ne verbo impræsentia perpetuò multorum scripturam negem, re verò promptus sim ad superfluam sermonis protractionem.

Frigidum valde venas rumpere solet, tussim excitare, atque constringere vt phe rea, & gongrwnæ, concausa & durities.

Non paucis dictum est, tum in libro de humorum vsu, tum in aphorismis, qualísnam sit frigidi facultas. Dictæ sunt quædam & nunc ipsius operationes, veluti in formula ad vniuersalis virtutis inuentionem idoneæ, vtilésque: quantum siquidem in seipso est cogit, densat, constringítq; omnia quæ attingit: atque ob id transpirationes corporis inuisibiles, & sensui patẽtes effluxiones cohibet. Sic itaque & in aphorismis scripsit: In his frigido est vtendum, cùm est erupturus sanguis, non ad ipsa, sed circa ipsa vnde effluit: & quæ deinceps dixit, operationes sunt propriæ facultatis frigidi, cùm scilicet nullo operatur medio. Cùm autem & rursum dixerit: frigida qualis nix, & glacies, pectori inimica, tusses mouent, sanguinem & destillationes: pectori quidem inimica dixit secundùm frigidi ipsius facultatem, tusses verò mouere & sanguinem medijs alijs. Nempe quòd in se cogantur, constringantúrque sanguinem continentium vasorum corpora, ob id interdum tunicas horum rumpi contingit, vt quod ob contentum multum in laxis mollibúsque fit vasis, id ob non multum in ten-

sis

ſis contingit. Ob eam itaque cauſam non ſimpliciter in præſenti dictione dixit, frigidum venas rumpere ſolere, ſed frigidum valde inquit. Idem potestate & in aphoriſmis ſcripſit, cùm inquit: Frigida vt nix, & glacies, per exempla explicans quæ'nam ſint valde frigida. Rurſum & in aphoriſmis ſcripſit, frigidum vlceribus mordax, cutem obdurat. Nunc autem frigidum dixit σvστρεπτικόν, id eſt, quod constringit, συναπτικόν, id eſt, quod coaleſcere & cohærere facit. Sic itaq; & in partibus neruoſis tumores facit, atq; in neruis, tum ganglia, tum alias quaſdam tenſiones, has quidem oblongiores, alias verò rotundiores. Et ſanè mihi videtur oblongiores vocaſſe φῆρα, rotundiores verò γογγρώνας: φῆρα inquiens quæ φηρῶν ſimilitudinem habent, ita ſiquidem vocauerunt ex Ionibus quidam ſatyros, quos oblongos tum ſcribunt, tum formant, atque extantias prope aures habentes. Γογγρώνας autem rotundiores cum duritie eminentias, quales ſunt quæ quibuſdam arboribus fiunt cohærentiæ, quas vocant γόγγρους, vt & Theophrastus in primo de plantis ſcripſit ad verbum ita: Nonnulla gongros à quibuſdam vocatos habent, vel quod pro arboris natura reſpondeat, vt olea. Dicunt autem aliqui & nunc in Theſſalia, audiuiſſe quoſdam gongronas vocantes tales duritias, vbi in collo conſiſtant: nullum tamen ego ipſe audiui apud nationem aliquam qui pherea diceret, neq; quempiam

audiuisse crediderim, quanquam sint interpretes qui dicant Hippocratem pherea vocare, quæ in Pheris Thessaliæ fiant sæpiùs. Quòd verò pherea oblongas appellet eminentias, testimonio esse videtur quod in septimo epidemiorũ ad verbũ ita dicitur: Grassabantur populariter tusses, maximè autem pueris multis quæ circa aures fatigabant, qualia satyris. Quod autem in calce orationis scribitur, concausa & durities, tale indicat: Generationibus dictorum malorum à frigido, con causa est corporis durities, in quo adfectus consistunt, id est, vbi homo duram naturâ habuerit cutem: ob eam etenim causam, & frigidum generationis prædictorum adfectuum causa est & cutis dura. Nempe quòd, vt ipse inquit, cutim obduret, ob id tales parit adfectus, nequeuntibus ob id qui ab ipso collecti sunt exire succis. Quibus itaq; dura cutis natura est, his concausa & ipsa, quòd per cuticulares meatus non digerantur euaporentúrque crassi viscosiq; humores: sed collecti ob id dictos duros & scirrhosos pariãt tumores. Quod & venarum ruptio in naturâ durioribus ob frigidi violentiam fiat, minus est obscurum. Nam si à contento in venis sanguine vasorum fiat ruptio, in eiusmodi erit magis, quæ ob duritiem difficulter ægréque dilatantur. Nam quæ ampliùs extendi nata sunt, & si quod in ipsis continetur multum sit, id tamen continet citra ruptionem: iure autem & tusses in durioribus naturâ fiant

corporib

corporibus, dictum siquidem hæc quàm mollia facilius exasperari. Cùm verò nonnulli in oratione pro βηχῶδες, quod diximus tusses mouere solere, scripserunt φυσῶδες, id est, flatus mouere solere, de ea re vt aliquid dicamus est consentaneum: nempe refrigeratis quotidie spiritu flatuoso repletus venter videtur. Sed vetus dictionis scriptura βηχῶδες non φυσῶδες habet. Nupérque in aphorismis, vt dixi, cùm exempli gratia materias frigidissimas commemorasset, non ipsis adiecit, flatuosum. Inquit enim: Frigida vt nix, & glacies, pectori inimica, tusses mouent, sanguinem & destillationes. Docétque tum in præsenti dictione, tum in dicto aphorismo, non simpliciter quæcunque ob frigidum fiunt, sed quæ ob valde frigidum. Hîc quidem inquiens, valde frigidum venas rumpere solet: in aphorismis autem, sicut nix, & glacies. Quòd autem quæ inflentur de caliditate participare debeant veluti & ⁂ Cætera desunt. ⁂

Lapis à mictu pueris magis, vtrúmne quòd calidiores?

Quòd oratio quidem sit de calculo affectis pueris, omnes qui librum interpretati sunt, dixerũt: cur tamen orationẽ, à mictu, adiecerit, cùm simpliciter scribere licuerit, lapis pueris, non considerauerunt: sicuti neque quam ob rem dubitandi coniunctionẽ adposuerit, non simpliciter inquiẽs, lapis pueris magis quòd calidiores, sed vtrúmne

quòd calidiores? Nempe hæc oratio, vtrúmne quòd calidiores? quòd enũtiare ausus non sit manifestè indicat, quanquam in aphorismis simpliciter dixerit: Qui crescunt plurimùm caloris innati habent. Nomen autem συνάγματ@, id est, lapidis, in solo epidemiorum septimo reperi, scriptore ita referente: & σύναγμα, id est lapis, apparuit in aqua post manuum ablutionem: quare autem, à mictu, vel ἄρα, id est, vtrúmne, adiecerit, deinceps contemplabimur, & primùm de addubitatione, quanquam secundo loco scripta sit. Vel ergo adhuc dubitans hæc scripsit, progressu verò temporis demonstrationem aliquam reperiens de eorum qui crescunt temperamento enuntiauit: vel, quòd & melius est, vt à nobis est definitum in commentarijs de temperamentis, & his quos in aphorismos confecimus: puer iuuene non simpliciter est calidior, sed calore natiuo calidior. Demonstratum est autem natiuo calidius simpliciter esse, quod natiuum non est, cuius bonam partem nacti sunt qui ætate florent: quare vt ab hoc calido magis concresceret in vesica lapis par erat, atque ob id iure addubitat. At verum est quòd pueris lapides in vesica ob vrinarum crassitiem concrescant: quod itaque crassissimæ in pueris vrinæ excernantur, medicos inter omnes qui nos antecesserunt conuenit: sed quam ob causam tales excernant, ex se quidem consideratione dignum existit, sed quod ad præsens attinet, nihil

il contulerit, nempe quòd crassæ meiantur, tum onspicuè videtur, tum rebus est consentaneum. Nam crassum hoc, tum aceruatum, tum collectum, cùm semel aliquando non excretum quando oportet, diutius intus manserit, principium, tum coïtionis, tum coagmenti suscipit: factóque eiusmodi principio, reliquum quodcunque rursus in vesicam peruenit crassum, adformatur hoc, fitq; maior porosus lapis, veluti in rebus externis, tum in calidis sponte nascentibus aquis, tum in vasis in quibus aqua quotidie calefiat, concrescere videtur. Craßities igitur vrinarum generandis lapidibus, tum primam, tum maximam causam habet: caliditas autem etiam moderata materiæ huiusmodi adiuuat generationem. In calidis denique sponte nascentibus aquis, & si symmetris tepidiores sint, coalescere videntur tophi lapides. Ob id itaque videtur mihi & Hippocrates adiecisse coniunctionem ἄρα, quòd tanta caliditas quam pueri naturâ habent, confert quippiam ad coagmentationem, non tamen quod ipsius plurimum sit, sed materiæ qualitas ex qua lapis procreatur, coïtionis coagmentationísque ipsius causam habet. Cur itaq; adiecit orationem: à mictu: & nō simpliciter dixit: lapis pueris: est quod de vesicæ lapide, non reniū, nunc faciat sermonem. Nempe mictu in vesica concrescunt lapides, in renibus verò ante mictum. Scimus autem pueros quidem in

vesi

vesica calculos sibi procreare, in renibus autem prouectos ætate. Quod itaque paulò antè dixi quòd quidem ita hæc se habeant, fidem facit res ipsa quæ videtur; sed quæ nam sit causa in schola inquirere licet. Expositio itaq; finita quidem est: sed causam vt in superioribus, ita & nunc ex abundantia dicam: priùs vtique eos accusans qui ob id pueris calculos concrescere aiunt, quòd vasorum meatus ob paruitatem angusti sunt, oporteret siquidem quantum in ea re est, pueris in renibus calculos magis coalescere: angustæ siquidẽ in illis permeationes. Vesicæ autem ceruix vsque adeò est capax, vt omnis materiei crassities promptè per ipsam exeat. An potius non in prouectis ætate angustia meatuum renum generationis lapidis causa est, sed functionum imbecillitas: & quod ex crassis succis est crudum inconfectúmq;. In pueris siquidẽ cùm naturales omnes functiones validæ fuerint, succorum crassities, tum fusa, tum dissoluta est: in senescentibus verò coalescit, id quod & in externis apparet. Nam quæcunque per tenuia quædam colare volumus, quæ quidem fusa ob caliditatem liquatáque sunt, ea facile penetrant: quæ verò neque liquefacta neque fusa sunt, ea non pertranseunt. Exempla huiusmodi materierum sunt pix, resina, sebum, cera, & mel. Pueris itaque qui calorem natiuum multum habent, & validas functiones, materiæ crassities fusa ad renes peruenit, atq; ob id facile ad vesicam

colat

latur, functionum robore non parum ad craßi-
ei penetrationem conferente. Vesica verò cùm
igida sit, quòd tum neruosa, tum pauci sangui-
is existat, quódque valde multam intus habeat
apacitatem, concrescit hic coagmentatúrque quod
eam trãsijt crassum, talis vt antè dixi, coïtio-
is principium adsumens, vbi diutiùs in vesica
ermanserit. Prætereà viscosum ipsum magis esse
ueris par est, quòd confectum magis sit à natiua
aliditate. Nam quæ à caliditate ad coctionem
lterantur, quandam accipiunt progressu tempo-
ris viscositatem, & si ab initio nullam habue-
rint: atque ob eam rem vniuntur magis consi-
stúntque, & concrescunt. Nempe inter ea quæ
æqualiter crassa sunt, quod viscosius est ad vni-
tionem coagmentationemq́; est magis idoneum:
quoniam verò nonnulla eorum quæ ad dictionem
præsentem minimè sunt necessaria, pro causis as-
signantur, causam adhuc craßitiei vrinarum in
pueris adijciam. Est autem eiusmodi, quòd vora-
ces sunt, atque à cibo moueantur, tum salientes,
tum ludentes: lactentibus verò ipsis & materia
confert. Lac etenim crassum naturâ est, & ad
lapidum generationem maximè idoneum. Et in
adultis denique in caseorum vsu exuperanti-
bus, calculos in renibus sæpiùs generari nouimus.

Figuræ leuant, vt quidam ex sarmentorum plicatione flexionéque superdoluit, decubuit, summúmque pali suffixi

accipiens

accipiens tenuit & leuatus est.

Ipsum quidem quod dicitur manifestum est: sed causam ipsius recensere, difficile est, quòd Hippocrates non scripserit, tametsi scribere potuerit, vel derepentè factum ipsi dolorem inquiens, vel paulatim cœpisse incrementum, cœpisséque cùm circa sarmentorum plicationem laboraret: vel continuò ab ea, vel in alio quodam diei, vel noctis tempore. Imò neque pars vlla, quam fatigaret dolor, dicta est. Manum verò esse existimant quòd accepto palo adiutus sit: si itaque doluerit cum sarmenta flecteret, quòd tali figurâ leuatus sit, non fuerit incredibile. Figura enim manus indolens qualísnam sit, in libro de fracturis, & in libro de chirurgia est dictum. Quòd si quædã in circunflectenda manu facta homini fuerit musculi peruersio, vel & flatuosus spiritus musculorum duorum medium prehenderit, exitúque caruerit, quòd in decenti illa figura in qua flatum vacuari contingit, dolens leuatus sit, par est.

Quem ex montana opera iuxta põtem vidi crura proiectantem, huic tibia altera minimè extenuabatur, femur autem valde, vrinæ & genitura non retinebantur.

Ὀρειτύπους appellãt Græci, qui ex montibus in vrbem deferunt, vt ligna lapides, vel quippiã tale. Cùm verò scripsit Hippocrates non simpliciter hoc modo: Oritypon vidi crura proiectantem, sed orationi adiunxerit ἐκ præpositionem, & scripse

scripserit: ἐξ ὀρειτυπίης, id est ex montana opera, declaratur ex prima operæ montanæ actione adfectam homini fuisse circa lumbos spinalem medullam, à qua nerui proficiscuntur qui crura agitant. Quod verò dixit: iuxta pontem: scriptum est duntaxat in ægri memoriam, ita vt arte nihil opus sit. Superfluum autẽ fortasse fuerit inquirere, quánam ex causa crura homini sunt adfecta: veluti & quídnam significatur cùm inquit: crura proiectantem, vtrúmne immota & dolore vidua: nempe & hoc à quibusdam improbabiliter est dictum: vel quod verisimilius, crura impotentia habentem, & quæ inter ambulandum circũlationem haberent his similem, qui ad externam iactant regionem, quòd valida non sint. Sed neque quòd tibia vtraque, vel altera minimè attenuabatur, femur autem valde, nobis ad intelligentiã est auxilium: sicuti neque Hippocrati ipsi ad memoriam. Talia siquidem non rarò sed sæpiùs tum fieri, tum manifestè à medicis omnibus cognosci videntur. Quænam itaque causa sit ob quam hoc scripsit, tentabo ego ostendere, dictionem totam recensens sed prius altera dictione tũ clariore, tũ breuiore superfluis ablatis. Dissolutus quis cruribus circa femur magis extenuabatur quã circa tibias: vrinæ verò & genitura retẽta ipsi nõ sunt. hoc itaque vt cognoscamus est vtile. Sed fortasse dicet quis, quidnam est quod est scriptũ in libro de articulis? Nẽpe lõgè plures,

tum

tum cruribus,tum manibus impotentes fiunt,corpusq; his obstupescit: & vrinæ his detinẽtur, quibus non extiterit quidem neque intus,neque foris digressio,sed validè iuxta rectitudinem spinæ concussi fuerint. Ex hac dictione quidam adducti, symptomata huiusmodi ex spinalis medullæ adfectu,propter neruorum resolutionem fieri affirmauerunt, non attendentes quòd vertebris ex naturali sede transmotis,& sympathiæ ratione fiant circa vesicam & rectum intestinum,phlegmonæ quidem primùm,deinde & scirrhosi tumores quæ naturalibus horum instrumentorum actionibus damnum inferant:quo fit vt quæ priùs ab ipsis excernebantur,retineantur. Quòd si nerui soli nullo ex prædictis per sympathiam adfecto instrumento oblædantur,non naturales adfectiones,sed arbitrarias adfici contingit: atque ob id præter voluntatem effluit ipsis vrina stercúsque, cum scilicet neruorum resolutio perfecta fuerit, eorum qui ad eos deferuntur musculos,qui in finibus tum vesicæ,tum recti intestini collocantur: à quibus instrumenti vtriusq; oscula tum clauduntur,tum constringuntur. Quòd itaque oritypo cohibitæ non fuerint vrinæ,dictum est in oratione: si verò præter arbitrium, vel ex arbitrio excernerentur,nou adiecit. Quòd igitur opus ad publicationem liber non esset,ex eo quod non adscripsit est manifestum. Prorsus siquidem demonstrauit ipsum non ita scriptum, sed vt dictum

est

est sæpiùs in primæ manus descriptionibus ad memoriam. Neque enim de deiectionibus scripsit aliquid, quanquam & eas necesse erat, vel nullo pacto retineri, sed instar vrinarum inuoluntariè effluere, vel ex arbitrio excerni. At quæ de vrinis verba fuerunt, vt par erat ad eorum memoriam quæ viderat, satisfecerunt. Nam cum excrementorum alui vacuatio similiter vrinis fiat, si contraria quidem, quídnam circa alteram ipsarum fuisset, planè significasset, sed cùm hæc mutuò sese consequantur, meminisse vtriusque non erat necesse. Sed neque genitura, inquit, retinebatur, naturalis siquidem est & huius vacuatio, veluti tum vrinarum, tum sicciorum excrementorum. Quare autem concumbere volentes, in ipsam perueniant, haud volentes autem non, latius in tractatione de ambigentibus motionibus est dictum.

Quæcunq; laterum naturæ alatæ propter causæ imbecillitatem fiunt, idque in malignis destillationibus, siue excretio fuerit, siue non, malum.

Quósnam vocent medici πτερυγώδεες, id est alatos, seu quibus à tergo instar alarum prominent scapulæ, anteà, est dictum: constátque tales ex epidemiorum tertio ad tabem idoneos esse. ἀφορμὴν, id est, causam verò dicere cõsueuit Hippocrates, atq; antiqui ferè omnes materiam rei omnem vnde ad consequentes actiones fit susci-

tabulum, siue argentum fuerit, siue alia quædam suppellex, siue potentia aliqua, siue locus, siue fides, siue actio, siue causa, siue quodcunque aliud simpliciter. Quidam existimant Hippocratem primum adfectos locos aliorum ἀφορμὰς appellare: indicariq; hoc aiunt per hanc dictionem ἀφορμάς, id est causas, vnde cœptum laborare, esse contemplandas. Quod si ita se habet, significatur vt anteâ dixi vniuersale aliquod multorum talium particularium. Nempe Rhetores veluti & Historici, & Philosophi, ἀφορμὰς, hominum actiones dixerunt, tanquam & de his disserentes. Translatum autem est nomen ab Hippocrate, veluti & alia multa tum naturalium adfectionum, tum adfectuum, in quibus omnibus commune est, vnde cœpit fieri. Nunc siquidem in dicta oratione Hippocrates dixit: vnde cœptum est laborare. Potest quoque & pari dici modo, vnde cœptum est nauigare, bellare, pacem habere, regnare, & aliud quiduis tale. Et sanè hoc loco primum principium quo quis alatus efficitur, dictum est: ἀφορμὴν verò non absre quis dixerit. Quænam itaque est hæc caliditatis natiuæ, quæ ex corde principium habet, imbecillitas? Didicisti autẽ quemadmodũ cum cerebro quidem magno simul caput augeatur, paruũ verò si fuerit vnà & paruũ fiat, ratione eadẽ, vnà cum corde tum augetur, tum minuitur thorax. Cor siquidem ipsum paruum efficitur propter vitalis facultatis

imbe

imbecillitatem, cuius substantia est natiua caliditas. Cùm itaque imbecilla ipsa fuerit natura, id est ab initio & ex prima conformatione, necesse est vt parua producantur tum cor, tum thorax. Quòd verò tria sint quæ animal gubernant principia, constant ex libro de Hippocratis & Platonis placitis demonstrationes. Qui existimauerunt ἀφορμὰς dici primum adfectos locos, circa præsentis orationis expositionem valde errasse comperies: atque eo quòd voluerunt nos subaudire non dictionem quandam vnam, sed orationem totam, tanquam dictio ita diceretur: laterum naturæ alatæ ob imbecillitatem causæ in destillationibus malignis maximè corripiuntur: & si excretio fuerit, & si non, malum. Cùm verò multa ab interpretibus in hanc dictionem recitata sint, satis est quod verissimum mihi appareat, & commodissimum sit his qui medicinalem artem didicerunt summaria solum designasse descriptione, & quoad fieri potuit paucissimis. Destillationes itaque quæ à capite in pulmones fiunt, tunc malignas esse est putandum, cum quæ defluunt & tenuia & facultate erodentia fuerint. Neque vt hæc in pulmone maneant donec cocta crassescant conuenit, veluti alia tenuia quidem, sed quæ nihil habeant quod erodat, ægréque concoquatur, neque etiam vt continuò excernantur. Nam si intus manent, non facilè concoquuntur, viscúsque exulcerare viden-

tur: cùm verò excernuntur, tusses excitant contentas vehemētésq;, ob quas caput repletur, repletúmq; ipsū rursus ad pulmones demittit destillationē, ita vt periculum sit, ne ob eam quæ ex tußi est contentionem vas aliquod rumpatur: id quod fieri solet his qui non facile ex pulmonibus screant quæ humida sunt, tenuia, & substantia aquosa: ascendunt siquidem ipsa ab emisso in tußibus spiritu sublata. Quæ si tenuia & aquosa fuerint, circunsecantur, rursúsque deorsum feruntur, quæ scilicet totam asperam arteriam non pertransierunt: quòd itaque læsio subsequatur verum existit, & cùm in pulmone liquida hæc manent, atque etiam cùm vacuantur.

Rigores incipiunt mulieribus quidem magis ex lumbis, & per dorsum, & tunc ad caput: sed & viris à tergo magis quàm antè, horrentq; corporis externa magis quàm interna, vt cubiti & femora. Cutis etiam rara est, declarat & pilus. Qui ab aliis rigent, forsan vlceribus à vasis incipit rigor.

Cætera quidem orationis explicuimus tum in aphorismis, tum in secūdo epidemiorum: sed quod in calce adiectum est, non paruam exhibuit his molestiam qui librum explanauerunt. Alij siquidem aliter scribunt, significantes omnes fieri nō posse, vt probabiliter dictio exponatur, seruata antiqua scriptura: illa itaque est talis. Ex ipsa autem quidam: forsan vlceribus: permutauerunt,

&

& scripserunt: vt vlceribus: vt hoc ipsum aliorum foret exemplum. Non enim ab vlceribus solum, verùm quoque & ab abscessibus qui in pus transeunt fit rigor. Præterea inusti quidam & secti, ex tum inustione, tum sectione riguerunt. Quosdam & propter acre medicamentum vlceri impositum riguisse vidi: sed rigores eiusmodi omnes apparentem habent quæ præincipiat causam. Alij sunt in tertianis quartanisque febribus, & qui sæpiùs vnà cum crisi fiunt absque manifesta causa, de quibus dictum fuisse affirmant: rigores incipiunt mulieribus quidem magis, & cætera quæ sequuntur. quanquam hoc ipsum primum quispiam demiratus fuerit, quomodo in Aphorismis vbi maximè suam declarat mentem & sermonem de rigore scripsit, vniuersaliter enuntians sine huius distinctione quod nunc docetur. Nempe videtur si quis mentem huic attenderit, opinari non omnes rigores vno fieri modo, cùm dicat: qui ab alijs rigent vt vlceribus, incipit à vasis rigor. Adde quòd rigorem hunc ipsum ex vasis cœpisse dixerit, neque contra quàm prædicta habuerint discriminauerit, licet siquidem dicere, quòd ex vasis quidem incipiunt rigores, omnes id est ex ipsorum cacochymia, sed horrent primum quidem tum lumbi, tum dorsum: deinde & alia. Ob id itaq; quidam permutauerunt antiquam scripturam, & ita orationem conformauerunt. Qui ab alijs rigent

vt vlceribus, ex vasis rigor incipit, vt sermo talis sit: Qui absque loco affecto fiunt rigores principiũ ex lumbis & dorso accipiunt: cæteri à partibus affectis ortum habent, quæ & rigoris ipsius causæ existunt. Quidam pro ἀγγέων, *id est, vasis scripserunt* ἐναντίων, *id est, contrarijs, vt in quibus affectus locus rigoris causa fit trahens ad se, vt inquiunt, tempore illo quo rigent, sanguinem ex toto corpore, videatur rigor ex parte adfectæ contrarijs incipere, contraria vocante Hippocrate superis infera, & sinistris dextra. His itaque qui mentem attendunt constat, quòd ex his quæ permutant, in maximè contrarias deducant sermonem enuntiationes: nonnulli quidem ex adfectis partibus rigores cœpisse affirmantes, alij ex parte affectæ contrarys quæ, vt ipsi inquiunt, remotißima sunt. De causa igitur, vt sæpiùs dixi, licet volenti pro libito dicere: de his verò quæ euidenter apparent, non ita licet, nempe ita euerterentur artes omnes, atque hominum vita. Videntur autem vt in aphorismis docuit, rigores omnes principium ex lumbis & dorso accipere. Quod autem in calce orationis adiacet, si qui librum composuit, vt dicunt Thessalus Hippocratis filius in commentarijs patris reperiens conscripserit, malè fecit libro adiungens. Nam quæ à patre longa temporis vsura erant iudicata, & per aphorismos in vniuersalem enuntiationem deducta, certiora esse hunc existimare oportebat*

quàm

quàm essent quæ cùm anteà inquirebantur, nondum cognoscebantur. si verò ex seipso hoc adscripsit, longè deterius fecit, vniuersalem patris enuntiationem in vitiosam distorquens. Si verò alius quidam ex his qui Thessalum sunt sequuti, librum hunc scripsit, perperàm ille fecit. Nempe, vt sæpiùs est dictum, experientia conspicuè apparentium est melior, non ratio quam vnusquisque sibi probabiliter confinxerit. Rei siquidem quæ fit, quidnam consonum sit ratio inuestigat, ídq; esse contendit: quæ si planè fieri appareat, causam dicere tanquam factæ, delirum existit. Dicta sunt & alia quædam ab interpretibus in hanc dictionem: sed ego, vt iam sæpiùs dixi, meminisse omnium haud volui, & maximè cùm probabilißima visa, examinata falsa esse viderentur.

Summa, ex generatione, causa, & plurimis sermonibus, & sensim cognitis conferendo, & perdiscendo, si inter se similia sunt, & si non inter se similia, vt ex dissimilitudinibus similitudo fiat vna, sic & via fuerit, sic & rectè habentium, approbatio, & non rectè habentium, redargutio.

Quæ dicuntur non imperare, sed facere in ægris, est difficile. Prorsus enim artis summa in his consistit. Nam si quis exactè sciuerit, & ex prima generatione ægri naturam, atque quánam ex causa nunc ægrotet, pérque multos sermones

quæ ſenſim cognoſcuntur contemplatus fuerit, tum apparẽtes ſimilitudines, tum diſsimilitudines eſſe quæ videntur, atque reliqua quæ per dictionem dicuntur probè inuenerit, is ſanare poterit optimè. Contemplabimur itaque particularia omnia, ad memoriam quidem quæcunque alibi latiùs elaborauimus, reuocantes, addentésque ipſis ſi quid relictum fuerit. Quónam itaq; modo quis optimè vniuſcuiuſque ſanandi naturam ex prima generatione ſcire debeat tum dictum, tum demonſtratum ſæpiùs. Demonſtratũ quoq; nihilo minus, & quæ de affectis locis, & cum ipſis patientibus, tum ſcire, tum exactè cognoſcere in ægris oporteat: veluti & de cauſis quas & præincipientes & præcedentes, & continentes vocant. Oſtenſum quoque & in hoc libro cùm diceret: circa ægrum œconomia: quæ'nam quis commodè ex ægri ſermonibus ad opera artis colligere poſsit. Nẽ ſecus & quòd ex particularibus ipſius tum proſpectis, tum conſideratis, diſsimilitudines in vnam deducere tum vniuerſalem, tum communem ſimilitudinem conueniat. Ex his autem quæ in his libris ſcripta ſunt, commoda ſunt plurima. Quod deinceps dicitur: rurſum diſsimilitudines his, ſectionem ab vniuerſalibus communibúſque & ſimilibus in differentias oſtendit: id quod & in omnibus artis partibus demonſtrauimus, in libro quidem de differentijs ſymptomatum in ſectione generalis ſymptomatis, ſic & in

libris

libris de differentijs pulsuum, de pulsuum sectione. Sed & inter has differentias similitudo est, secatúrque rursus vnaquæque differentia vti demonstrauimus in alias particulariores differentias, rursúmque hæ similitudines quasdam habent, iuxta illud itaque posteaquam dixit: rursum dissimilitudines in his, mox intulit: & si similia inter se fuerint, vt intelligamus aliquatenus rem contractam esse, vult siquidem nos dissimilitudines cognoscere, quæ differentiæ existunt: sunt rursum quadamtenus similes inter se, vt ex dissimilitudinibus similitudo vna fiat. Nam & ipsa per se vnaquæque differentia communem habet similitudinem, generalísque omnes complectitur: bene itaque dixit, ipsa: nempe via recta in omni artis constitutione est vt didicisti. Vocauerunt autem non ὁδὸν, id est, viam, sed methodum talem viam qui Hippocratem sunt sequuti: ex qua eorum quæ rectè inueniuntur, & fiunt, in artibus approbatio, & eorum quæ non rectè habent reprehensio.

Sanguinis è naribus eruptio, vel in subpallido nigricantibus, vel in rubro pallentibus, vel subpallidis.

Non est positum in oratione vtrum magis in morbis fiat sanguinis eruptio his qui dicti sunt, an hos magis quàm alios iuuet. Imo neque liquet quósnam dicat ὑποχλωρομέλαινας, id est, in subpallido nigricantes: nempe vt sæpiùs iam dixit,

consueuerunt Graci in plantis χλωρὸν dicere ἀπὸ τῆς χλόης, id est, virente herba, atque huius colore plurimum. Abusi autem, tum robustum, tum qui peculiarem habet habitudinem ita nominant. Interdum & χλωροὺς ὠχρούς, id est, pallidos vocant, & nunc iudicio interpretum ita videtur dixisse Hippocrates ὑποχλωρομέλανες, perinde atq; dixisset ὑπωχρομέλανες, id est, in subcroceo nigricantibus. Hos nonnulli quidem ad sanguinis eruptionẽ paratiores esse aiunt, propter luteæ bilis permixtionẽ, quæ propter acrimoniam vasa aperire posit: alij verò iuuari magis, quòd prauos habeant humores qui vacuatione indigent. Similiter & in ex rubro pallentibus discordauerunt, alij promptiores ad sanguinis eruptionem dici hos affirmantes, alij iuuari magis. In vtrisque autem commune quidem quòd bilis redundet, non commune verò quòd in subpallido nigricantibus succus melancholicus magis permixtus sit, sanguineus verò in ex rubro pallentibus. Quidam ἐρυθροχρόες per ρ scribunt, rubrum habentes colorem significari volentes. Per tertio loco dictos ὑποχλώρους, id est, suppallidos, intelligunt hoc loco ὑπώχρους, id est, subluteos, voce autem eos significante, qui paucum lutei habent, cuínam hoc permixtum esse velint, subticent. Nempe si nigredinem habuerint, hos primos ab Hippocrate dictos esse aiunt: si ruborem, secundos. Fortasse autem cùm albedini permixtum fuerit, hos

vocat

vocat ὑπόχλωρους. sed qui albo est colore neque est expeditus ad sanguinis eruptionem, neque quàm prædicti iuuatur magis.

Parùm indulgendum, deinde siccè incrassandum.

Hæc quidem antiqua est scriptura. Sabinus autem non βραχέα, id est, parùm, sed βραχίονα, id est brachium, scribit: atque reuulsionis gratia sectionem venæ brachij in sanguinis è naribus eruptione auxilio esse, non propriam solùm explicans scripturam, sed & probabiliter nos intelligere βραχίονα ὑφέν]α, de sanguinis à cubito detractione dictum esse volens. Ego talem venæ sectionem iuuare eam quæ ex naribus immoderatè fit eruptionem satis noui: reuellit siquidem eam, & fieri prohibet. Non tamen hoc dictionem Hippocratis indicare video, sed βραχέα ὑφέν]α dicere visus est, vt plurimi interpretum intellexerunt, pro eo quod est, indulgendum esse sanguinis fluori, deinde ad incrassationem pergendum: quoniam non simplicicer dixit incrassandum sanguinem, neque cum humiditate, sed cum siccitate. Sunt qui incrassandum ξηρῷ in dandi casu scripserunt, aiúntque subintelligendum pharmaco: nempe & hoc ex illatis declarari. his verò qui existimant consilium de his esse qui sanguinem profundunt non in morbis, sed vbi recti incedunt, nec decumbunt, de victus ratione sermo dici videtur, præcipiente ipso bonum

succum

ſuccum his ex incraſſantibus cum ſiccitate conficiendum eſſe. Alicam autem, amylúmque hæc eſſe dicunt: lac item, caſeum recentem, ſuillas, & potiſsimùm agnorum lactentium, præterea & hædorum. Qui verò ſermonem hunc de his dici volunt qui in morbis ſanguinem profundunt, conſulere Hippocratem aiunt ſanguinem abſq; cibo incraſſandum. Nempe hoc ſignificat aduerbium ξηρῶς, id eſt, aridè: quoniam ſuccorum malitiam concoquere volunt. Ad concoctionem autem confert & concoquentium medicamentorum vſus, atque interdum adſtringentia. nempe & hæc incraſſant ſanguinem veluti concoctio. Dixit autem deinceps eiuſmodi medicamentorum exemplum. Quidam non ξηρῶς per σ finem dictionis ſcribunt, ſed per ῷ, ξηρῷ, id eſt, ſicco, præcipere ipſum vt ſanguis qui ſanguinis è naribus eruptione vacuatur, ſicco medicamento incraſſetur adfirmantes.

In aliis autem minùs craſsitudinem facere oportet.

Alios inquiunt dicere Hippocratem qui ſanguinem abſque ſuccorum malitia profundũt, quibus neque crocea, neque atra bilis permixta ſit. Quidam ſcribunt non παχυσμὸν, id eſt, craſſitudinem, ſed παχύναι, id eſt, incraſſare, clariorem dictionem reddere cupientes, ſed eandem ſeruant intelligentiam: aiúntque Hippocratem iubere vt alij qui ſanguinem profundunt ob ſanguinis

guinis boni succi copiam, minùs incrassentur, intellecto scilicet verbo incrassare rursus bifariàm: alijs quidem victus ratione, alijs verò medicamenti ad nares admotione sanguinis craßitiem fieri volentibus, alijs etiam vtroque. Quòd autem talium dictionum nulla stabilem habeat cognitionem, dictum est à me sæpiùs.

Sicco verò est opus albo, vt est galla & alumen.

Hæc quidem est vetus scriptura, quam cùm explanatu esset difficilis, quidam transmutauerunt: alij quidem parum, alij verò ampliùs immutantes. Qui ampliùs permutauerunt, ita scripserunt: Sicco verò est opus albo à naribus, vt est galla & alumen, sensum ipsius talem esse volentes: Sanguinem immoderatè à naribus profundẽtes præter hæc, quæ antè dicta sunt, adhuc & topicis auxilijs curare oportet. Exẽplũ topicorũ auxiliorũ dici aiunt medicamentum siccum album naribus impositum: sed cùm galla alba non sit, quidam & alumen sibi adiunxerunt scribentes, vt galla alumen, sed hac vel illa iure sustulerũt, tanquam paruum & Hippocrate indignum, qui significare aiunt alterutra nare sanguinem profundente, siccum huic medicamentum esse imponendum. Seruata verò antiqua scriptura oratio ænigmatica est. Nempe quæ'nam à naribus alba vacuare velit, vel expurgare, vel concoquere, vel quæ sponte ferantur contemplari, planè

inuen

inuenire est difficile, quòd Hippocrates nihil verbo, albo, adiunxerit. Ob id itaq; iure in hoc ipso primùm dissenserunt interpretes, intelligendum esse alius aliud volentes, & quod omnibus ipsis velut cecis, id est, galla aduersatur. conueniens enim erat dicere, vt cecide, id est, vt galla: hoc itaque communiter cum omnibus pugnat, neq; fieri potest vt vitetur absurditas interpretationis, nec possum non lapsam & dissolutam constituere qui scribo. Sunt qui dicant totum sermonem Hippocrati nunc esse adhuc de sanguinis per nares eruptione, consulere verò vtendum esse in talibus adstringente medicamento, quod nari sanguinem profundenti impositum sit, quoadusque alba exierint, placata scilicet sanguinis eruptione. Multa sanè & alia perperàm dicuntur in dictionem vitiatam, vt mihi videtur, & forsan ab aliquo subdolè insertam. Mirari verò licet vt in alijs multis, ita & nunc eos qui promptè dictiones Hippocratis in id quod ipsis visum fuerit transscribunt. Nempe cùm interpretes omnes scriptum esse in dictione, à naribus alba, non ignorent, permutauerunt tamen ipsi, scripserúntque à naribus albo. Sæpiùs autem retuli quòd in ambiguis dictionibus verba verisimiliter permutare liceat, dicendo priùs hoc ipsum tunc scripturam permutare conuenit.

Vbi concumbere vel hircire incipiunt, sanguinem profundunt.

Sangui

Sanguinem è naribus facilè profundunt non ægri solùm, sed & sani qui hanc agunt ætatem, in qua contingit quod hircire vocant, hi sanè tantùm concumbere possunt. Priùs itaque sanguinis copiam habebant cùm pueri essent, sed in augmento non pari modo multum habent. Sanguis verò calidior ipsis existit, atque ob id sanguinem profundunt. Vos autem memoria tenere arbitror sanguinis eruptiones eas quæ ex alijs partibus fiunt, perpetuò cum loci appellatione recenseri, eas verò quæ ex naribus fiunt, interdum & citra partis appellationem.

In concubitibus quidam crepitum emittunt, vt Arcesilaus, quidam horridi fiunt & rugosi: alij vbi congressi fuerint, ventre inflantur, vt Damagoras.

Si vt sæpiùs dixi, quæ à plerisque interpretibus valde perperàm dicta sunt, argumentis conuincerem, molestè commentariorum prolixitatem ferrent omnes. Quòd si non argumentis conuicta prætermisero, de moderatioribus agens, iam qui mentem habent ex se incitati, prætermissa iudicare poterunt, & nunc ita faciam. Verbum προσόδοισιν, id est, concubitibus intellexerunt ferè omnes de ea quæ cum muliere fit commixtione, veluti & verbum ἀποψοφέουσιν, pro φύσας προΐεσθαι. i. flatus emittere. sed de ea re paulò antè mentionē fecimus. Quod autē deinceps est scriptū, quidam horridi fiunt, tale quippiā indicat:

quidam

quidam ex his qui concumbere aggrediuntur, cùm intercaleſcunt horridi fiunt, quam ſecũdum rationem iam omnes eos qui ſuccorum malitia ſunt præditi vbi conferctiùs incaleſcunt, hoc pati ſæpiùs didiciſtis. Quidam pro φρικώδεες, *id eſt, horridi, ſcribunt* ῥιγώδεες, *id eſt, rigentes, quod valde rarum eſſe videtur, & maximè ſuccorum malitiæ argumentum. Hinc eſt quòd neminem circa concubitus initium rigere cognouerim. Præterea pro* ῥικνώδεες, *id eſt, rugoſi,* κακώδεες *ſcribunt, putántque ex his nonnulli* κακώδεις ἐπὶ τοῦ κακοῦσθαι τὸ σῶμα. *id eſt, malè adfecto corpore dici: alij verò* ἐπὶ τοῦ κακὸν ὄζειν, *id eſt, malè olente. De his quibus venter inflatur dictum eſt ſuprà. Dioſcorides orationem hanc, vt alias multas in eam quam voluit permutauit dictionem, vt tota dictio talis eſſet: In coitibus quidam interdum flatus emittunt, vt Arceſilaus, vt flatus ipſius grauè olere intelligamus. Capito & ipſe in valde multa tranſmutans, dictionem fecit: In concubitibus quidam flatus emittunt, vt Arceſilaus, alij rigentes fiunt & rugoſi.*

Mutationes cauendæ.

Securius in alijs quibuſdam & in aphoriſmis hoc dixit, adiectis ſcilicet, multam & repenté. Neque enim continentis nos aëris mutationes, neque quæ à nobis paulatim fiunt, fallaces exiſtunt. Solæ autẽ & ſubitæ & repentinæ, ad ſanitatem tutæ non ſunt, atque ob id tales cauere

opor

oportet. *Vitabimus* autem ambientis nos aëris mutationes, & domi plurimùm manẽtes, & contrariorum adhibitione, resiccantes quidem corpus in humidis mutationibus, humectantes verò in mutationibus ad siccitatem: calefacientes item & refrigerantes, vbi vtriusque horum fuerit occasio. *In* victus ratione autem mutationes possumus in nobis ipsis effugere, neque ex gymnasijs in ocium repentè transeuntes, neque ex ocio ad gymnasia. *Imò* neque ex lauacri abstinentia, ad lauacrum, neque ex lauacro ad lauacri abstinentiam, neque ex aquæ potu ad vini potum, aut ex vini potu ad aquæ potum, atque in alijs omnibus modo simili. *Hic* itaque sermo verus est, atque vnà sæpiùs ab *Hippocrate* dictus. *Non* video quidnam passi quidam aiant sub hac oratione: *Mutationes cauendæ*: intelligendum esse casum hunc generandi, ætatum. *Neque* enim ætatum meminit cùm in aphorismis dixit: *Plurimùm* & repentè vel vacuare, vel replere, vel calefacere, vel frigefacere, vel alio quouis modo corpus mouere non tutum. *Omne* siquidem nimium naturæ est inimicum. *Neque* enim multum naturæ in ipsis est quæ paulatim transeunt, neque vberiore aliqua indigent cautione circa communia salubrium præcepta, sicuti neque cùm tempora paulatim permutãtur, nempe has interdum magnas ad contraria permutationes repentè fieri videmus. *Nullam* tamen ætatem derepentè incidisse

scimus, ita vt puer postero die vir fiat, non pertransita, tum puberũ, tũ adolescentulorum ætate.

Cibi parcitas lassitudinem non facit, sitim adimit.

Vbi vniuersaliter cauendas esse mutationes protulit, vnum aliquod eorum quæ ad naturalia pertinent, scripsit deinceps ad memoriã sibi. Nempe in vtrisq; mutationibus, tum aëris nos circundantis, tum eorum quæ ad vitæ nostræ fortẽ spectant, tum vniuersæ victus rationis, & cibi parcitas, & quod laßitudinem tollit, & quod sitim in omnibus quæ exequimur, scopũ habent. Interpretes verò cibi parcitatem, tũ id quod laßitudinem, tum id quod sitim auertit esse dixerunt. Id quod falsum existit, si tanquam vniuersale dicatur. Nempe his qui pituitosos habent succos, aut sanguinem vtilem, laßitudinem multũ tollit, sitímq; cibi parcitas. Biliosis verò vel inediam patientibus, neq; laßitudinẽ, neq; sitim aufert, vt in libro de victus ratione in morbis acutis demonstrauit. Deterius autem opinati sunt, qui scripserunt: ciborũ abstinentia laßitudinem tollit sitim extinguit: sed hi summè ignorantes sunt, quæ neq; quispiam ex vulgo ignorat, ignorant. Quidam in calce orationis adiũxerunt, τῷ πεινῶντι .i. esurienti: aiúntq; cibi parcitatem laßitudinẽ tollere, & sitim extinguere esurienti: asserúntq; τ̃ πεινῶντα dici qui inediam sentit, quanquam meliùs erat dicere: inediam quidem sentienti, cibi parcitatem

intemp

intempestiuè adhiberi, non sentienti verò commodam esse: nempe constat plethoricum esse.

Extenuatio omnis cutem elaxat, deinde circuntendit, recreatio contraria: corporis labentis rugositas, recreati extensio, horridum, lene, alterutrius signum, subbiliosum, subrubrum: sic mammas laxari, graciles autem extolli, vel circunobtendi, quanquam ne ob id quidem fieri nemo crediderit, sed quòd caro aucta sit.

Demiror interpretum ænigmatosas dictiones quas nemo hominum nouit, qui soli se nosse profitentur: & quæ nobis omnibus conspicua existunt, soli illi non intelligunt. Præsentem itaque dictionem quæ ænigmatosa non est varijs distrahunt modis, alius aliter circunscribens eas quæ in oratione sunt enuntiationes, exponúntque circa ea quæ omnibus conspicuè apparent, quæ maximè omnium cauere ipsos oportebat. Est siquidem Hippocrati sermo de his quæ in corporibus nostris videntur, tum in extenuationibus, tum in recreationibus & refectionibus, hi verò neque quid sit λεπτυσμὸς, id est, extenuatio nosse visi sunt, tantùm abest, vt vel apparentia ipsis omnia, vel eorum causas nouerint. Nempe extenuationem fieri ob vacuationem pronuntiat, alij non interesse existimant si vel vacuatio, vel extenuatio dicatur: sed nosse id, vt retuli, præstantis scientiæ non est. Multi itaque sanguinis

copiam non paucam habent, sunt verò summè graciles, sicuti alij crassi obesiq;, & pauci sanguinis. Et mulierem quidem, cui iam ab octo mensibus menstrua suppressa erant maximè extenuatam, detracto non pauco sanguine, breui tempore ad peculiarem reduxi habitum, quemadmodum & alias non paucas, quod verò in illa, neq; enim ignobilis, celebre hoc fuit, secta quidem illi vena, sed ex hoc remedio certam futuram opem promittere trepidantibus Medicis, quidam nobis contradicere ausi sunt, lædendam à venæ sectione, non solùm propter mulieris gracilitatem, sed & propter inappetentiam esse asserentes: atque hæc quidem prolixiùs recensere præstat, quàm quærere exactè vt inueniatur de quônam ex Prodicis agat Hippocrates. Sed iam, vt sæpiùs dixi, Medici recentiores in eam, quæ magis sophistica sit, recesserunt formam, aspernati quidem quæ circa ægros fiunt exactè obseruare, atque eorum adfectus inuestigare, & causas ex quibus curatio inueniatur, quæ & ipsa per mulieris quam memoraui experientiam dijudicata est. Primo siquidem die detraxi sanguinis iuxta vnam & dimidiam libram, rursus secundo die vnam, tertio autem non multò plus quàm dimidiam libram, nẽpe vnciæ erant octo. Sophista itaque hæc ignorans, quærere incipit quis ex Græcis appellauit λίτρας, id est, libras, vel quis vncias. Medicus verò nosse concupiscet quænam signa & alia,

venæ

venæ ſectionem in ſuppreſsione muliebrium oſten dant. Ego autem receſebo illa, vbi ſophiſtis quòd malè valeant dixero, quòd ſcilicet venæ illi prominerent, ſanguinis refertæ apparentes, & liuidæ colore. Diſſecto autem vaſe pici liquidæ ſimilis erat, & craſſus: quam ob rem longè plùs vacuandum eſſe viſum eſt. Hæc obiter his diximus, qui rectè curare deſiderant. Ad propoſitum autem reuerſus, dicam interpretes non rectè ſimpliciter pronuntiaſſe corporis extenuationem ob vacuationem fieri. Nempe diſtinctè erat pronuntiandum, quòd λεπτυσμὸς totius tumoris καθαίρεσις, id eſt, extenuatio quædã ſit, vel σύμπτωσις, id eſt, collapſus vel contractio, vel συνίζησις, id eſt, conſidentia, aut quouis modo appellare libeat; παχυσμὸς verò contrà in tumorem augmẽtum. Interdum itaque cùm in carnoſo genere imbecilla fuerit virtus, prauúſque contineatur, tum in arterijs, tum in venis ſanguis, fit λεπτυσμὸς: ſæpiùs verò ex contrarijs παχυσμὸς, ita vt in vaſis paucus ſit ſanguis, qui in alimentum carnis abſumatur: probéque illas alat, atque ob illas corpus totum intumeſcat. Non hoc ignorant puerorum mangones omnes, quòd circum partes carnoſas cutis obtendatur: norúntque naturas corporum nonnullas quæ in tumorem attolli cutis circuntenſione nequeunt. Nempe ſummis digitis ipſam extendentes, inſpiciunt quantum à ſubiecta carne receſſerit, tantúmq; reficiendum vnum-

quodque gracile corpus ſperant, quantum cutis increſcebat. Nempe in extenuatis, tum mollis, tum laxa, in obeſis opimatíſque tenſa eſſe videtur. Extenuationes itaque ob multas eueniunt cauſas, nempe exercitationes multæ, cibi inopia, vigiliæ, curæ, dolores, morbíque, tum colliquantes, tum vaporantes, & vacuatio multa per ventrem, vel vomitus, vel ſudores, vel ſanguinis profuſionem extenuationum ſunt cauſæ. Recreationis verò modus vnus, omnium ſcilicet commoderatio, quibus cùm valemus opus habemus. Hæc autem ſunt, vt ipſe in ſequentibus narrabit: labor, cibus, potus, ſomnus, venus. Cùm itaque multi ſint modi, quibus corpus extenuetur, commune omnium eſt, primum quidem vt cutis elaxetur, deinde circuntendatur, manente ſcilicet extenuatione. Succedente verò recreatione contrarium accidet, nempe tendetur cutis. Cauſas horum iam quidem audiuiſtis ſæpiùs, ſed & ſummatim nunc dicemus, reuocantes ad memoriam quæ ſæpe in vtribus & veſicis eſtis contemplati. Nempe cùm interna capacitas repletur, circuntenditur cutis: cùm vacuatur, laxatur, molleſcítque. Simili modo & in animantibus quæ probè aluntur, tendi videtur cutis, laxari autem in his quæ extenuantur. Nempe vt humor in vtres effuſas membranas horum diſtendit: ſic carnes cùm augentur, cutem ſibi circuntendunt. Videmus obeſos omnes tenſam ita habere cutim, vt nemo acceptã ipſam

etiam

etiam modicè à subiectis carnibus dissociare possit: graciles verò ita mollem, vt qui ipsam extendat, acum transmittere possit, nihil ex subiectis vulnerando. Hactenus ferè omnes dictionem rectè intellexerunt, sed turbati ob id sunt quod huic adiacet orationi: Extenuatio omnis laxat cutem, contrariúmque non ab ipsa fieri aiunt: & ideò quidam orationem, deinde circuntenditur, de recreatione dictam esse putant, non videntes ipsis aduersari quod infertur vbi inquit: Recreatio contraria: fiet siquidem si subsequatur expositionis sententiam sensus quidam talis: Extenuatio omnis cutem laxat, circuntenditur autem contrà his qui recreantur, recreatio contrà facere solet. Atqui primùm quidem consentaneũ erat, vt non contraria recreationem facere diceret, sed contrarium. Nempe cùm vnum de extenuatione dictum esset, vnũ & de recreatione contrarium dicere rationi erat consonũ. Si itaq; extenuatio cutẽ laxat, recreationẽ circuntendere oportebit, coniunctionẽ itẽ, autẽ, post verbũ, recreatio, dixisse videtur, faciliore, clariore, & breuiore existẽte tali sermone: Extenuatio omnis cutẽ laxat, recreatio autẽ circũtendit. Quid igitur est quod ab oratione significatur, in qua inquit: deinde circuntẽdit? nihil sanè aliud nisi quod conspicuè ab omnibus intelligitur: Laxari quidẽ primùm cutẽ in extenuationibus, deinde circuntendi, permanente scilicet extenuatione, & in recreationem

non transeunte. In recreatione autem modo contrario, quòd principio quidem cutis circuntendatur, tempore verò elaxetur. Hæc autem si ita accuratè quæ videntur quomodo Hippocrates animaduertissent, ita fieri vidissent. Primùm itaq; vbi vos admonuero quæ conspicuè vidistis, post hæc causas apparentium recensebo. Fiat autem admonitio de his qui in morbis sunt emaciati, & potissimùm ea macie quam Græci μαρασμὸν περιφρυγῆ, id est, tabem obtorridam vocant. In quibus meministis cutim non aliter tensam esse quàm aridum corium: & quid mirum in illis longo exiccatis tempore cutim tensam esse videri, quando & primis diebus hoc interdum contingat? Agit siquidem Hippocrates ipse in prognostico de his quæ morbi principio accidunt, explicans & inter alia faciei signa hoc: cutis circa frontem dura & intenta. Quòd autem à vacuatione id fiat, docuit deinceps ita scribens: Interrogare oportet nũquid vigilauerit homo, aut aluus valde liquida fuerit, vel inediæ quippiam eum habuerit. Atqui hoc quidem fatẽtur omnes qui Hippocratem sunt sequuti: veluti vno ore pronuntiantes quòd in multa vacuatione, interdum quidem visibiliter facta, interdum verò & inuisibiliter talem fieri faciem contingat, qualem descripsit in hac oratione: Nasus acutus, concaui oculi, collapsa tempora, aures frigidæ contractæq;, & lobis leniter versæ, cutis circa frontem dura

intent

intentáque, ita vt nos conspicuè docere videatur, validam vacuationem mediocri contrariam circa cutim facere affectionem. Sermo ipsorum verisimilis quidem, sed non verus videtur, cùm inquiunt: manentibus his quæ adfectum pariunt causis fieri non potest, vt ad contrariũ fiat transitus. Nempe id conspicuè accidit in vacuationibus immoderatis siue sensibiliter permanere ipsæ diutiùs videantur, siue obscurè, ægris vel distabescentibus, vel per transpirationes exhaustis. Priusquam itaque vacuatio ad propriam cutis substantiam peruenerit, veluti cùm vtres vacuantur, vel sacci, vel vesicæ, laxatur cutis. Diutiùs autem perseuerante vacuatione, non secus fit quàm in tum corijs, tum pellibus quas extendere ob siccitatem non possumus. Talis videtur & tũ vtrium, tum vesicarum cutis fieri, vbi valde inaruerint: quoad verò intus quippiam admissum sit, humida & mollis manet, & rursus dimissum sit: excipiens quidem vbi valde expleta est tenditur, vbi euacuatur, relaxatur. Bene itaque dixit Hippocrates: Extenuatio omnis cutim laxat, deinde intendit, nempe & ita fieri videntur, causáque est dicta: bene quoque adiecit, recreationem contraria efficere. Principio siquidem cutis extenditur, sed tempore, tum laxior, tum mollior fit: durior siquidem naturâ, & subiectis carnibus siccior, posteriùs quàm illæ, tum in extenuationibus induratur, tum mollescit in recreationibus.

Cùm itaq; dura & arida iam fuerit, & succedat recreatio, primùm carnes adaugens iure optimo intenditur, progressu verò temporis sumpto alimento, tum mollior, tum humidior efficitur, atque ob id rursus laxatur, quemadmodũ aridæ, tum pelles, tum coria, vbi aqua perfusæ fuerint, & oleo, & adipe perunctæ. Hæc itaque, tum verè, tum euidenter ab Hippocrate dicta perperàm sunt explicata, propter rerum, de quibus agitur, ignorationem. Quæ consequuntur non ita patent. Forsan verò & perperàm scripta perspicua esse putant, quanquam & in ipsorum explanationibus dissentiant, non minùs quàm hi qui veteres permutant scripturas. Vt autem sermo manifestior sit, partem dictionis quamlibet seiunctim expromam. Corporis collabentis rugositas, recreati extensio. Quòd itaque in extenuationibus cutis elaxetur, priusquàm in propria substantia quippiam patiatur, in recreationibus verò tendatur: quòd item arescens tempore in contraria transeat, est suprà demonstratum. In hoc autem sermone collabentis quidem corporis ῥίκνωσιν, id est, rugationem fieri ait, recreati verò extensionẽ, ῥικνὸν autem vocant Græci, tum corpus, tum cutim quod in rugas vnà cum contractione agatur, sicuti in senibus videtur, affectúmq; ipsum ῥίκνωσιν, id est, rugationem. Videtur & in iuuenũ corporibus rugatio quædam fieri flaccescentibus venis, & potißimùm in euaporato qui in ipsis

redund

redundabat sanguine, quis medicamentum, tum austeræ, tum adstringentis particeps facultatis superposuerit. Fieri autem & talem cuti conditionem ait collabenti, id est, cum paucioribus redditis quæ in ipsa continentur collabatur & in se considat. Conditionem contrariam ἔκτασιν, id est, extensionem vocant homines, cùm in longitudinem & latitudinem increuerit. Contingit verò interdum in longitudinem solùm vel latitudinem, tum tendi, tum considere. Sed præsentem dictionem de ipsis, tum contractione, tum tensione secundùm dimensionem vtranq; intelligere oportet. Qui verò dictionem antescriptam intellexerit, non hac valde indigebit: Horridum, lene, signum alterutrius, subbiliosum, subrubrum. Sunt qui scribunt: rugosum lene alterutrius signum: sed quoniam in antecedente dictione de rugositate scriptum sit, consentaneum magis esse nunc visum est vt φρικώδες, id est, horridum dicatur, ostendēte Hippocrate factam esse in his qui rugas contrahunt formam his similem qui inhorrent, similitudo autem fit secundum cutis inæqualitatem, & veluti asperitatem, partibus scilicet nonnullis cauioribus visis, alijs verò eminentioribus. Cùm verò paruis admodùm interuallis hoc per totam fiat cutim, vocatur symptoma & φρίκη & φρὶξ, id est, horror, túque intellige exquisitæ vndarum tranquillitati lenis corporis constitutionem adsimilasse: horrorem verò nuper

incipie

incipienti in ipſis inæqualitati. Sic itaque & Poëta inquit: οἵη δὲ ζεφύροιο ἐχεύατο πόντον ἐπὶ φρὶξ, ὀρνυμένοιο νέον, id eſt, qualis Zephyro nuper concitato ſuper pontum effundebatur inæqualitas. Lene itaque corporibus ineſt quæ reficiũtur: aſperum verò cõtrarijs. Alterutrum autem horum alterutrius ſignum exiſtit, neque alterutrũ vtriuſque, neque ſimul vtrunque alterutrius. Eodem modo & ſubbilioſum & ſubrubrum, alterutrum alterutrius ſignum eſt. Subbilioſum quidem eius quod extenuatur, ſubrubrum verò eius quod reficitur. Bilioſius ſiquidem corpus his efficitur qui extenuantur, ob eas quæ extenuationem pariunt cauſas, de quibus ſuprà audiuiſti, ſanguinoſius verò his qui reficiuntur: neque enim probè nutriri abſque bono ſanguine valet. Aduerbium οὕτω, id eſt ſic, quod in calce adiacet, quidam ſequentis orationis principium faciunt: alij autem calcem huius, nempe modo vtroque expoſitio fieri poteſt: quò fit vt de ea re non ſit accuratè inueſtigandum, ſed ad ea quæ continuantur, tranſeamus, principium dictionis facientes aduerbium, ſic, quòd pleriſque interpretibus facere id viſum ſit: ſic quòd mammæ laxentur, graciles extollantur, & circum obtendantur, quanquam ne ob id quidem fieri nemo crediderit, ſed quòd caro aucta ſit. Hæc quidem eſt antiqua ſcriptura, quam tranſmutauerunt, alij quidem minùs, alij verò plus: quemadmodum &

Sabinus

Sabinus qui ita scripsit: Sic quòd elaxentur longi graciles, hi autem attollantur, vt graciles quidem & laxari, & longi fieri videantur, qui verò probè nutriuntur, intumescere, attolliq;. Rufus antiquam seruauit scripturam, atque antiquorum interpretum explicationem, quæ contrarium quippiam Sabini expositioni doceret. Vult siquidem laxari eos qui probè aluntur, graciles verò attolli, hisque fidem facere videtur quod posteà enuntiatur, dicente Hippocrate: quanquam ne ob id quidem fieri nemo crediderit: vbi enim in extenuationibus laxari cutem dixit, in recreationibus verò tẽdi, priori quidem elaxari mammas, posteriori verò exurgere subsequens reperies: atq; ob id inquiunt, quanquam nemo ob id quidem fieri crediderit, hoc autem veluti rem inuentam acceperunt veteres interpretes empirici Glaucias & Heraclides Tarentinus. Nempe & ex hoc existimant ostendere Hippocratem se in ipsorũ descendere sententiam, vt dogmaticis probabilitatibus non credant, sed soli per experientiam apparenti, quanquam & hoc ipsum quod apparet sine distinctione dictum vtrouis modo falsum sit, siue laxari & mollescere tales dicamus in extenuationibus, siue exurgere & attolli in recreationibus. Hoc itaque primum erat ipsis exactè inuestigandum: Empiricis quidem quoniam & obseruatione, & memoria valere solent: dogmaticis verò quoniam existentium causas, non falsorum

ipsos

ipsos reddere oportebat. Quidnam itaq; sit quod appareat dicam, qui obseruauerim in non paucis mulieribus, & non parùm obsequutus non solùm obstetricibus, verũ & his quæ nihil eiusmodi norunt. Nempe hæ, quæ apparent veriùs loquũtur, quàm qui ob dogma circa ipsa cæcutiunt. Quod itaque euenit est eiusmodi: Lacte quidem cùm mammæ oppletæ fuerint in omnem augentur dimensionem: in altum nempe exurgunt atque in latum, & longiores fiunt. Vacuato autem lacte rursus minores redduntur in tribus comminutæ dimensionibus. Si verò absque lacte permutentur & ad extenuationem & craßitudinem solùm, vt cæteræ partes afficiuntur, mollescentes quidem primùm cùm extenuantur, intentæ verò cùm incrassantur, progressu verò temporis contrariam accipiunt conditionem: breuiores siquidem fiunt resiccata cute, longiores verò humectata, in atrophia vt anteà est dictum. Sic itaque & in senescentibus mulieribus laxantur quidem primùm, & posteà exurgunt. Dixi quæ circa mammas apparẽt, causásque ipsis apposui, quod nullus interpretum fecit: sed posteaquàm quisque scripsit vt voluit, suam explicat orationem. Iure autem & expositiones contrarias fecerunt, & scripturas orationum ieiunè sunt interpretati, atque indistinctè vt quispiam dixerit: partim quidem vera loquetur, partim verò mentietur. Mammæ itaq; cùm lacte replentur, maiores fiunt, minores verò

cùm

cùm vacuantur. Sine lacte verò, in extenuationibus quidem principio mollescunt posteà verò exurgunt: in recreationibus verò principio quidem sese attollunt, posteà verò quiete elaxantur. Est & in recreatione distinctio, quòd quidam reficiuntur priusquam ad tantam perueniant extenuationem, ad quãtam arescens cutis tenditur: quidam verò priusquàm desiccati fuerint in bonas crescunt alimonias.

Iuguli circũspectabiles, venæ cõspicuæ.

Tales dictiones non vsqueadeò manifestam habent scriptoris sententiam, vt non adiectis in dictione de quibus velit hæc appareant. Plerique siquidem eorum qui graciles natura existunt, iugulos habent conspicuos, & venas eminentes refertásque sanguine, veluti contrà, alij neq; iugulos, neque venas eminentes habent: vt verò per naturam talis corporum differentia videtur. Sic in his, qui præter primordialem naturam, vel extenuantur, vel craßiores fiunt, succorúmque, vel copiam, vel penuriam habent. liquet siquidem, quòd in gracili corpore venæ oppletæ, copiã sanguinis magna ex parte viciosi inesse ipsis indicent: quemadmodum in muliere paulò antè dicta, cui menstrua suppressa erant. Demirari licet Capitona qui solus orationem ita scripsit: Repletio valde conspectabilis, venæ conspicuæ. Nã si ita scripta inuenta sit, quid necesse erat vt interpretes omnes in clarius ipsam permutarent?

Nem

Nempe in quibus dubitant, eas claritatis gratia permutare solent. At neque exemplar reperi quod ita haberet: neque in pauca incidi, ob id ipsum vt cognoscerem & veteres scripturas, & omnibus confessas vel dissentientes: cùm itaque interpretes omnes, atque exemplaria omnia eandem scripturam habeant, non rectè transmutauit Capito. Fortaßis & ego ab initio ipsius perperàm memini, præfatus tales omnes in scripturis suppositiones adulterationésq; esse transgrediendas: id quod in sequentibus citra prolixitatem sum facturus.

Prodicus febrientes necabat cursibus, luctatione, fomentis, malum: quod febrile est ciborum parsimoniæ inimicum, periodis multis, cursibus, refricationi, laborem labore his.

Dictionem etiam hanc alij aliter scribunt. nonulli quidem ita cõmutantes: periodis, luctatione. alij principio: luctatione. alij: luctatione: adimunt. alij principio adposuerunt: fame. Periodos itaq; vocat lentas obambulationes quæ in lõgum extenduntur tempus, vt in libro de victus ratione in morbis acutis, cùm inquit: Multas lẽtè obambulando absoluãt periodos: meminítque Plato Prodici pluribus vtẽtis obãbulationibus. Quem autem Prodicũ cõmemoret, ánne Leontium, vel Selybrianũ superfluum est inuestigare: in alio siquidẽ sermone talia persequor. Nunc verò quæ-

stio

ſtionum hiſtoricarum quæſtio non eſt, quãdo & non paucis à quibuſdam ſcriptis explicationibus prætermiſsis acquieſcamus, ſi in octo libris expoſitionem compleuerimus. Quare autem incuſet Prodicum, ipſe declarauit inquiens febrile inimicum eſſe periodis vel inediæ: liquet quòd & alijs quæ commemorauit. Nempe & luctationibus & perfricationi febrile eſt inimicũ: quoniam & quod amicum eſt proprium per tralationem dicere conſueuerunt. Quod in medio vtriuſque dictum eſt: malum: quidam in calce prioris ſcripſerunt: alij autem in fronte ſequentis, vt ſit ſermo vnus talis: Febrile inimicum periodis. Quòd autem febrientes lædant & ambulatio, & curſus, & fotus, & lucta vniuerſam corporis caliditatem augendo, neminem eorum latet, qui in operibus artis ſunt verſati. Prodicus autem non ſolùm rationalem remediorum inuentionem ignorare viſus eſt, verumetiam & obſeruationem empiricam. Nempe ratio laborem labore ſanandum eſſe interdicit. i. damnum dãno, & malum malo: contraria ſiquidem contriſtãti affectui auxilia, non ſimilia adhibere oportet. videtur autem ſimilia adhibere, ſi vtique & ambulationes, & luctationem perfricationémque & πυρίαν. i. fotum & famen adhibet. πυριὰν autem omnem quæ extrinſecus nobis accidit caliditatẽ intelligere oportet ſiue ab igne fuerit, ſiue à balneis. Fames prætereà dictis contraria eſt. Nempe vbi fa-

mes, laborandum non est. Non solùm autem orationis principium, verùm & à principio ad finem vsque pro arbitrio scribunt. Ego verò veteres scripturas eligo: quãquàm difficilem habeant expositionem. Quod autem in calce scriptum est: his: quidam sequentis initium, his: alij autem prorsus adimunt: nihil siquidem ex eo, quàm ex his quæ dicta sunt, amplius doceri videtur.

Venarum rubor, liuiditas, pallor, laterum dolores molles.

Dixi verbum: his: in fine prædictæ orationis adiectum aßignari huic posse, vt sermo talis sit: His quos antè dixi: fuerunt autem febrientes, qui non rectè à Prodico ad motiones sanis peculiares agebantur. Contingit autem hæc haberi quæ dixit, sed non ab vno quoque homine omnia. Neque enim fieri potest vt rubor cum liuiditate sit & pallore: nempe horum vnumquodque reliqua duo amoliri solet, sequitúrq; adfectus dissimiles. Nempe exercitatis fotísque qui mediocres vires habent, & commodum sanguinem, corpus rubescit: qui verò imbecillas habent, & sanguinẽ viciosum his liuescit pallescítque. Quidam verbum: tumores: in frõte dictionis præsentis collocant, talem efficientes dictionẽ: Tumores, venarũ rubor, liuiditas, pallor. Quod autem in calce orationis dixit: laterum dolores molles: quidam permutauerunt in λαπάρας ὀδύναι, ilium dolores intempestiuè excercitatis fieri volentes.

In

Interpretes verò omnes ſcripturam hanc nouerunt: laterum dolores molles: intelligúntque dolores qui abſque inflammatione & tenſione exiſtant.

Sitim arcent, os continere, tacere, ſpiritum cum potu frigidum introducere.

Vnum ex his quæ ad totius victus rationis memoriam in febrientibus ducere poſſunt ſcripſit Hippocrates: id quod & præſenſionis Prodici in febrientibus oſtendere poteſt. Non enim quibus ſitient ægri velut concalefacti ea facere eſt conſentaneum, ſed ea potiùs quæ ſitim adimant: hæc autem ſunt, primum quidem laborantis requies, quæ motionibus opponitur: alterum alia per quæ mitigetur magis, & non accendatur febrilis adfectus, ex quibus vnum eſt abſque ſiti ſeruare: per quæ autem ſine ſiti quis fiat, adiunxit os habere clauſum, tacere, & ventum frigidum cum potu introducere, id eſt, ventum vnà cum potu frigidum attrahere: ſi potu dixit, quod & ſine potu, per ſolam ſcilicet inſpirationem, fieri id poſſet, eſt manifeſtum. Quare & aërem in reſpiratione intelligere oportet, vt ne calidus plus iuſto fuerit, & æſtiuo tempore magis. audentius verò & hoc loco Capito & Dioſcorides permutata antiqua ſcriptura, ita dictionem ſcripſerunt: ventum in potu frigidum non introducere. Sed Dioſcorides alteram ſcripturam vt conſueuit, adpoſuit. Ex quibus ventum frigidum in-

troducere: Capito verò neque posteriorum scripturam in omnibus exemplaribus repertam, & ab omnibus explanatoribus confessam probauit, sed adiecta ipsi syllaba μὴ, id est, non, pro frigidum introducere, scripsit, frigidum non introducere, vt nunquàm febrienti aër frigidus inspirandus sit.

Causæ vnde ægrotare cœperint prospiciendæ, siue capitis dolor fuerit, siue auris, siue lateris: signum dentes, & in quibusdam bubones.

Oratio hæc in secundo epidemiorum est explicata primo commentario.

Vlcera & phymata febres iudicantia, quibus non procedunt, acrisiæ, quibus aliquid relinquitur, his certissimæ & celerrimæ recidiuæ.

Oratio hæc & ab ea quæ hanc præcedit in secundo epidemiorum scripta, nacta est accommodam in primo commentariorum, qui in illum confecti sunt, expositionem.

Sputa rotunda mentis alienationem denunciare solent, qualia in Pleno.

Sputorum rotundorum vt materialis quidem causa est crassities, & viscositas humorum in bronchijs pulmonis collectorum: vt effectrix verò loci caliditas. Nonnullis quoque & id febrientibus fieri conspexi: qui in valde multo tempore nihil habere mali videbantur. posteà verò hi omnes

ex phthisi contabuerunt: quod si cum febre aliquando fiat, cum cæteris delirium portendentibus vnà & delirium indicat, conferéntque hæc ad eius quod desipientiam portendere natum est præsentionem, aliàs autem non. nunquam est igitur soli ipsi ad prædictionem desipientiæ confidendum. Proprium desipientiæ signum sæpiùs audiuistis. Diximus siquidem in commentarijs prorhetici, caliditatem illis accedentem ad desipientiam conferre aliquid posse quod caput repleat, eam verò per se nullo pacto esse sufficiens signum desipientiæ & potissimum phreniticæ: quoniam & multi post febrium vigores subdelirant propter capitis repletionem. In quibusdam exemplaribus calci huius orationis appositum est οἷον ἐν πληνῷ, id est, vt in Pleno. In alio verò ὡς ὁ σπλὴν οἷα. qui ex interpretibus priorem scripturam receperunt vt Sabinus, loci cuiusdam nomen aiunt esse τὸ πλήν: non tamen cuius vrbis locus hic sit, sermoni adiecerunt.

Qui hæmorrhoidas habent, neq; pleuritide, neque peripneumonia, neque phagedæna, neque furunculis, neque terminthis, forsan neque lepra, & forsan neque aliis.

Deficit verbum, corripiuntur, éstque ipsum subaudiendum: quam ob causam non corripiantur, liquet. Nempe cùm succorum malitia per hæmorrhoidas excernitur, cachexiæ quidem non-

nullæ interdum toto in corpore consequuntur, præ ui colores & hyderi: sed nihil quod tale sit, morbus est. Quòd autem phagedænas vlcera dicat depascentia quæ phagedænica medici veteres vocant, dictum est in primo commentariorum qui in librum de humoribus confecti sunt. nempe in libro illo eisdem verbis dictio scripta est. Quidam verò phagedænas intellexerunt multorum ciborum esus, quos & ipsos ob cacochymiam fieri immoderatas ciborum appetentias conceditur & à nobis, non tamen talis cacochymiæ medelam hæmorrhoidas esse par est, sed melancholicæ: acredo autem humorum frigida talem operata ciborum appetentiam iam quibusdam & ex eis qui hæmorrhoidas habent facta est. Terminthorum nomen nigra quædam ecphymata, id est, enascentia tubercula quæ maximè in tibijs fiunt indicat, factum à similitudine quam tum figura, tum colore, tum magnitudine cum fructu terminthi habent. Quod in calce orationis scriptum est: forsan neque aiÿs: quidam scribunt: forsan neque alphis, id est, vitiliginibus quos alphos dicunt. quoniam & alphi cuiusdam cacochymiæ soboles existunt in cute consistentes.

Curati verò importunè multi, subitò his correpti sunt, & grauissimè.

Importunè ab hæmorrhoidibus sanantur, qui neque sanguinis detractione per circuitus, neque medicamentis subductorÿs, vel exercitationi-

bus

bus vacuantur: qui item ne vnam quidem ex ipſis manere relinquunt, ſed omnes vniuerſim tollunt.

Et quicunque alij abſceſſus vt fiſtulæ aliorum medela.

Sæpiùs inuenimus Hippocratem ἀποστάσις, *id eſt, abſceſſus appellare non eos ſolùm qui* κατὰ ἀπόθεσιν, *id eſt per refuſionem fiunt, ſed & eos qui* κατ' ἐκρόην, *id eſt, emiſsionem. vnum itaq; ex his pathematis ſunt & fiſtulæ, per quas humorum ſuperflua expurgantur. quemadmodum itaque in hæmorrhoidibus: ita & his nõ ſimpliciter, neque quomodo libet, curationem moliri oportet.*

Conſideratio quidem eſt, nempe quibus facta hæc ſunt, liberant: quibus antè facta: prohibent.

Quanquam vetus ſcriptura hæc ſit, pleriq; tamen interpretũ ipſam in clariorẽ permtauerunt, pro γινόμενα *&* προγινόμενα, γινομένη *&* προγινομένη *ſcribẽtes vt ad* σκῆψιν *referatur. Omnes autẽ* σκῆψιν ἀπόσκηψιν. *i. humorũ illapsũ intellexerunt, falſo forſan circunuentóq; primo bibliographo, qui quæ ſenſu eadem in omnibus ſunt ſcripturis ſcripſerit: vult ſiquidem dicere Hipp. humorum illapſus, in quibus fiant affectibus illos ſoluere poſſe, antefactos autem hos prohibere. Videtur autem mihi & ita poſſe intelligi dictionem, ſi vtiq; his dicatur verbis:* σκέψις. *i. conſideratio quidem eſt: nempe quibus hæc fiunt ſoluunt,*

antefacta verò prohibent. Nempe cùm veteres diphthongum ᾱ & ῑ vno charactere, qui nunc solus alteram repræsentat ᾱ, exorta sunt delicta multa, eorum videlicet: non iuxta eorum qui scripserunt sententiam, sed eorum qui literas transtulerunt. Ob eam rem scipturis eiusmodi est diligenter attendendum in quibus fieri potest vt scriptura correcta sit diphthongo ᾱ & ῑ transposita, vel modo cõtrario. Simili modo & in ō in οῦ est faciendum, quoniam & vtriusque phthongi vno scribebantur charactere.

Aliis locis loci succedentes, vel dolore, vel grauitate, vel aliquo alio liberant, aut aliis communitates.

Dictio hæc in fine libri de humoribus scripta est, veluti & quæ ante hanc scriptæ sunt à prima oratione, in qua ait: qui hæmorrhoidas habent. Exposuimus itaque eas ibidem perfectiùs: summa verò nunc dicetur. Sensus enim præsentis orationis talis est: Ex locis alijs in alios morborum successiones fiunt, commutatis qui eos pariunt humoribus. Nempe aut propter robur partis à qua migrant illabuntur, vel propter suam grauitatem, vel propter aliam causam, veluti medicamentum acre stimulans, vel perfricationem, vel caliditatem quandam extrinsecus aduenientem: præterea & propter communem partium naturam commutationes fiunt. Testiculus qui ob tusses intumuit, monumentum est communita-

tis cum pectore & mammis, ſeminis & vocis. Quidam pro oratione: aut aliȷs communitates: ſcribunt diuerſæ communitates, ſequentiſque dictionis faciunt exordium, Hippocratem ad aliam communitatis ſpeciem deueniſſe affirmantes, iuxta ſcilicet humorum cognationem. Hippocrates itaque, vt inquiunt, ait: propter declinationem non vltrà ſanguis egreditur, ſed propter humoris cognationem talia excreant. Sic & Rufus ſcripſit diuiſitque orationem, præſcriptionem quandam exiſtimans eſſe orationem hanc: diuerſæ communitates: & quæ inferuntur veluti explanationem præſcriptionis eſſe, ait ſiquidem conſortionem eſſe ſanguini ad pus. Quibus enim non vltra ſanguis excreatur, facta ipſi ad contraria inclinatione, his ſputa purulenta ſanguini cognata fiunt. Ideo & dictionem ita ſcribit: Sed propter humoris cognationem pus excreant. Sabinus antiquam ſcripturam ſeruauit, principiúmque proprium eorum fecit quæ dicuntur, ob ſcilicet inclinationem, ad quod iam tranſibo.

Ob inclinationem non vltra ſanguis egreditur, ſed iuxta humoris cognationem expuunt.

Explanaui quidem iam perfectè dictionem hanc in tertio ſuper librum de humoribus commentario, dicámque eam hoc loco breuiùs. Cùm ſanguis ex parte aliqua vacuetur, vt ſede, naribus, vtero, aut per circuitus ex ventre, vel fi-

ſtula, vel vndecunque in partes alias motum fecerit, non vltra per locum priorem euacuatur. Exemplum hoc particulare eſt ſanguinis ad thoracem & pulmonem inclinati. Expuitur ſiquidem hinc alijs aliud iuxta humorum affinitatem: ſpumoſum quidem, cùm humor pituitoſus fuerit: pallidum, cùm bilioſus: nigrum verò, cùm melancholicus, veluti rubrum cùm ſanguis in illapſu ſincerus fuerit. Iure itaq; quidam literam τ, adiecerunt, & non ῥοπὴν, id eſt, inclinationem, ſed τροπὴν, id eſt, conuerſionem ſcripſerunt, ob ſanguinis conuerſionem ſcreari quod conuerſioni affuit, volentes. Nempe in bilioſum aliquando, & aliquando in melancholicum conuertitur.

Sunt quibus ſanguis tempeſtiuè in talibus auferendus ſit, aliis vt in his non ita conſentaneum.

Confert, inquit, quibuſdam horum vt ſanguis detrahatur, qui ſcilicet eo abundant, & nondum in alium humorem conuerſione inſigni conuerſus fuerit. Non autē detrahendus quibus iam conuerſus ſit, præcedente viriū ſcopo, tametſi aliquando in his prætermittatur ſermonibus in quibus adfectuum ſolorū indicationes percurrimus.

Inhibitio his qui ſanguinolenta expuunt, anni tempus, pleuritis, bilis.

Hanc quoque dictionem quæ anteſcriptas conſequitur, in calce libri de humoribus alij aliter tum ſcribunt, tum explicant. Cùm itaque

ſcripta

ſcripturæ omnes, expoſitionéſque non veriſimiles fuerint, moderatiùs habere quàm cateræ mihi viſa eſt ſcriptura quidem, quæ contradicentem dictionẽ habere videtur: expoſitio verò, vt cruenta expuentibus ſanguinis prohibeatur detractio, propter obſiſtens & in contrarium nitens anni tempus, vel propter adfectum pleuriticum, vel propter redundantem bilioſum humorem. Quòd anni tempus obſiſtat, eſt manifeſtum. nempe in valde calido anni tempore quale eſt ſub canem, venæ ſectionem fugimus: pari modo ſi homo valde bilioſus fuerit. Quòd verò de pleuritide dicitur, pugnare id ſolum videtur: non enim ſectioni venæ contra nititur affectus, at potiùs ea indiget, non prohibente vel virtute, vel anni tempore, vel ætate. Videtur itaque tale quippiam eſſe quod dicitur: Cruentum expuentibus venam ſecare prorſus oportet, quantum ad hoc ſpectat, niſi ob pleuritim, talia ſcreauerint. Non enim prorſus venam ſecabis tanquam ſanguinem excreãtibus, ſed proprijs pleuritidis ſanabis diſtinctionibus, quibus vel vena his eſt ſecanda qui ita affecti ſunt, vel non. Hoc verò mihi contigit animaduertere cùm librũ de humoribus explanarẽ. nempe inter hæc vidi ægrum quendam, qui vt hæmaptoicus accerſiuit me, ſanguinolentum ex latere excreans: ſcreatum autem contemplatus, interrogaui hominem ſi doloris ſenſum aliquem in latere haberet, qui exiguum eſſe confeſſus eſt.

Erat

Erat autem ita tum habitu, tum virtute, vt si quidem ſanguinem excreaſſet, & ob id ſectionis venæ auxilium vrgeret, adſumere ipſum auderet. At cum pleuritis quieta eſſet, non erat neceſſe, atque ob eam ipſum non accepit, & maniſeſtè viſus eſt homo pleuriticus, cæteris pleuritidis auxilijs abſque venæ ſectione obſecutus: nempe & moderatiſſima exiſtunt in quibus cruentum expuitur. Quidam interpretes vocabulum κώλυσις, id eſt, inhibitio, vel prohibitio in antè ſcriptæ dictionis calce conſtituunt, legúntque hoc pacto præſentem: In his qui cruenta expuunt, anni tempori pleuritidi, bili. Aiúntque anni tempus in ea de his dici, quæ tempeſtiuè & conuenienter fiunt. Nempe velle ipſum indicare in pleuritidibus cùm in principio cruentum expuunt. nempe & contingit ita prorſus fieri poſt hæc eam quæ in bilioſum ſit commutationem: ordinem ſiquidem eſſe bene procedente ad iudicationem pleuritide, à cruentis bilioſa excreari. Dicta ſunt & alia quædam, ab his qui dictionem hanc ſunt interpretati, indigna vt memorentur. Ego autem ſemper admoneo vt ſcitis, non eſſe ambiguoſis immorandum, cùm alia multa in arte habeantur, in quibus commodè poſſumus exerceri.

COMMENTARII TERTII FINIS.

*

GAL

GALENI IN
SEXTVM EPIDEMIORVM HIPPOCRATIS LIBRVM COMMENTARIVS QVARTVS,

*

Ioanne Vassæo Meldensi interprete.

***

VIBVS tumores secundum aures circa iudicationem facti non suppurantur, appresſis his & euanescentibus reuersiones fiũt iuxta rationem reuersionum. Reuersione facta rursus attolluntur, & permanent, quemadmodùm febrium reuersiones in circuitu simili: In his spes est, vt in articulos collectio fiat.

Tumores præter naturam qui in morbis circum aures fiunt, consueuit appellare ἐπάρματα, *vsus dictione interdum quidem integra, interdum verò & ieiuna defectuosáque, veluti & nunc. Fuisset siquidem integra si ita dixisset,* τὰ παρ' οὖς ἐπάρματα *in morbis facta, quomodo*

& in

& in primo epidemiorum statim à primæ consti-
tutionis initio scripsit: ἐπάρματα δὲ κατὰ τὰ ὦτα,
id est tumores in auribus multis secundum alte-
utram aurem, plurimis secundum vtranq; nō fe-
brientibus & rectis fuerunt. Neq; ignoramus
ἐπάρματα in hac oratione dixit, sic & sæpius it
οἴδημα *vocare ~~œdemata~~. Demonstrauimus siquidem it*
ipsum vocare omnes præter naturam tumore-
non quomodo Hippocrate posteriores solos laxa
& doloris expertes, quibus prorsus inest vt & si-
ne flammanti caliditate consistant: Neque exci-
λόγωσις *dit memoriâ quòd & ~~φλογώσεις~~ omnes voca-*
φλεγμονὰς *~~phlegmonas~~, etiamsi absque tumore præter natu-*
ram fuerint. Hippocrate verò posteriores nomen
phlegmones de tumoribus præter naturam infe-
runt, quoties vnà cum phlogosi, id est, flammanti
caliditate renitentia, & pulsante dolore consti-
terint. Cùm itaque in morbo aliquo indicationis
tempore facti sub auribus tumores priusquam
suppurati fuerint, λαπάσσηται. i. προστέλληται, &
ἀφανίζηται, id est, appreßi fuerint & euanuerint,
futuram reuersionem ita affectis sperare oportet.
Sæpiùs autem iam didicistis consueuisse Hippoc.
vocem λαπάσσεσθαι ad omnia referre quæ quouis
modo appremantur, atque ad æqualitatem redu-
cantur, quoniam inaniora fiant. Contingere itaq;
ait morbi reuersionem quibus non suppurauerint
parotides, & quandoq; ipsas: neque enim perpe-
tuò reuerti augescereque & iudicari iuxta re-
uersionum

uerſionum rationem, quod eſt ſimiliter ipſis & iuxta ipſas dierum periodos: ſpes autem ipſis eſt in articulos fore abſceſſus aliquos. Nam ſæpiùs in longis morbis hoc contingere dictum eſt. Expoſuimus autem & dictionem hanc in tertio ſuper librum de humoribus commentario, ad finẽ libri ſcriptam: ſed quoniam præfatus τὰ παρ' οὖς, ſubintulit τούτου λαπαχθομένου, id eſt, occultato hoc, ob id videtur mihi Dioſc. adiecisse præpoſitionem ἐν, & ſcripſiſſe ἐν τούτῳ, & ait ſubaudiendum eſſe τοῦ χρόνου, vel pro μετὰ ταῦτα, id eſt, poſt hæc, ἐν τούτῳ dictum eſſe. Si verò quis planè ſcripturas antiquas pmutare potuerit, licebit illi et verbo τούτου in ταῦτα trãſmutato res ipſas eximere.

Vrina craſſa, alba, vt ſeruo Archigenis, in laſsitudinoſis quartanis interdum exit, & ab abſceſſu vindicat: quòd ſi præter hoc & ſanguis abundè è naribus eruperit, valde citò liberat.

Si τῷ τοῦ Ἀρχιγένους ſcriptum fuerit, ſubaudire oportet vel οἰκέτῃ vel φίλῳ, id eſt, vel ſeruo, vel amico. Si verò τῇ τοῦ Ἀρχιγένους, ſubaudire oportet δούλῃ, vel γυναικὶ, id eſt, ſeruæ, vel mulieri, vel quouis modo familiari. Commemorare autem quod in ſcriptura ſit diſsidium haud volui, vbi eadem ſeruetur intelligentia. Et rurſus nunc ad futura, hoc memoriâ teneatur. Præterea quòd κοπιώδεις nominet febres, non prorſus illas quas multa anteceſsit motio, ſed omnes quibus laſsi

laßitudinis ſenſus adfuerit, ipſe in aphoriſm[is] ſcripſit: Laßitudines ſpontaneæ morbos denun[-] tiant, & nunc certè de ita laßitudinoſis, quæ ma- gna ex parte ex craßis viſcoſiſque originantu[r] humoribus, agere Hippoc. eſt autumandum. Ide[o] & per vrinas, vacuatis ipſis, ceſſat morbus: ſecu[-] rior verò fideliórque fit morbi ſolutio, ſi vacua[-] tio die iudicatorio exordium acceperit. Si ver[o] neque per vrinas, neque ſanguinis eruptiones iu- dicati ſunt, morbus is in collectionem finire con- ſueuit.

Cui inteſtinum in dextra parte arthriti- cus factus eſt, & quietior fuit, poſt curatio- nem dolore magis fatigatus eſt.

Gemina eſt hîc ſcriptura quæ ſenſum eua- riat. Vetuſtior quidem primam ſyllabam nomi- nis ἔντερον cum ν, ſcribit, id eſt, inteſtinum: poſte- rior abſque ν, ἕτερον, id eſt, alterum, volentibus qui ita ſcripſerunt τὸ ἕτερον dici de his qui ſub auribus formantur tumoribus: quemadmodùm τὸ ἔντερον quibus dolet inteſtinum, vel tenditur. Inteſtinum autem ſingulariter dici cœlum, qui- dam exiſtimauerunt: alij verò cæcum, quod & facilè in ſcrotum labitur, perinde atque abſolu- tum: quòd itaque abſolutum ſolùm hoc fuit, colli- gatis continuatiſque ſub meſenterio cæteris, ve- ra dicunt. Verùm ſi quod in ſcrotum delatum ſit, ob id arthriticus leuatus ſit, & ſi rurſus curato ipſo in eiſdem fuerit, diuinatione eſt opus.

credi

credibilius itaque est, vt de illo cui colum doluit, dictus sit sermo. Consentaneum siquidem erat le uari ipsum à doloribus articularijs, vna quidem ratione secundùm quam inquit: duobus doloribus simul & non eundem locum infestantibus, vehe mentior alterum leuiorē facit: altera verò quòd fluentium in articulos humorum, facta in colum fuerit transmutatio. Nonnulli interpretum arthriticum hunc, ischiadicum esse inquiunt, atque ob id labente cæco intestino leuatum, cùm scilicet non ampliùs prematur grauetúrque coxendix, quam ἰσχίον Græci vocant, ex Græcorum consuetudine ischiadicum arthriticum appellare volentes. Hunc itaque vsque locum dictiones omnes in calce libri de humoribus scriptæ sunt. Iam verò ad eas pergam, quæ in hoc solùm negotium incumbunt.

Agesios puella quidem cùm esset, frequenter respirabat: mulier autem effecta, à partu dolens, non longè admodùm, magnum sustulit pondus, continuóque crepuisse aliquid in pectore visum est. Postridie fatigauit mulierem asthma, doluítque illi coxa dextra: cúmque coxa doleret, fatigabat & asthma: cùm cessauit dolor, cessauit & asthma: spumosa excreauit, sed principio florida, quod subsedit vomitui biliosо tenui adsimilabatur: dolores autem potissimùm fiebant, cùm manus laboraret.

πνεῦμα, respirationem appellare Hippocratem sæpius audiuimus, vt & πυκνοπνεύματον dici existimare oporteat, quæ crebrò spiraret. Quibus autem valde aucta fuerit talis difficultatis spirãdi species, ἆσθμα, & ὀρθόπνοια affectus appellatur, vbi citra febrem fuerit, craßis scilicet, lentísque humoribus vias spiritus occupantibus, vel crudo quodam phymate in pulmonibus confirmato. Cùm autẽ ipsa antè difficulter respiraret, à partu doluit: si itaq; nullo facto de spirandi difficultate sermone dolere ipsam dixisset, quòd mulier hæc sensum laßitudinis toto haberet corpore, intelligere verisimile erat: sed quoniam eam crebro esse spiritu dixerat, iure quis super thoracis dolore dictum esse intellexerit, moderatus autem cùm esset, aliquod aliud symptoma eiusmodi contigit. Nam vt manibus graue quippiam sustulit, continuò quidem sonum in pectore sensit, rupto scilicet vt consentaneum est phymate. Postridie autem distributo ad asperam vsque arteriam qui in phymate continebatur humore, respirationis frequentiam aduenisse contigit, & non ampliùs simpliciter crebram esse respirationem, sed iam quod asthma vocatur: sed hoc paulatim excreato, perfectè sedata est mulieri ipsi spirandi difficultas, hactenus quidem quæstio nulla est, sed præter rationem facta sunt omnia. Sed quam ob rem consortionis lege thoraci consenserit, simul & lenata coxendix fuerit, iure quis

quis optimo quæsierit, cùm nulla coxæ ad thoracem existat societas, quomodo & membris generationis. Forsan itaque imbecillius habens ischion, doluit: superfluis quibusdam humoribus tunc in ipsum peruenientibus: neque enim sympathia fieri ostenditur membris naturalem habentibus communitatem, priùs interdum imbecillis contristantium humorum superfluitatem excipientibus. Spumosa etenim pituitosum humorem esse ostendunt, florida verò sanguinem redundare, veluti & pallida pallidam & flauam appellatam bilem: simili modo & nigra nigram. Dictum autem est iam sæpiùs quòd vbi biliosum simpliciter dixerit, pallidam flauámq; indicet bilẽ, quatenus plus alijs colorẽ adscribat, nẽpe & æruginosa vomitu bilis, & subrubra, & nigra & obscura. Quod autem in calce orationis est adscriptum, quòd scilicet doleret magis in manuum actionibus ad sympathiæ indicationem est dictum. Audiuistis autem & iam ex alio sermone cùm partes thoracis superæ affectæ fuerint, circa primum vel secundum intercostale, manus ad consensum rationabiliter venire, neruis scilicet ex his intercostalibus ad ipsas peruenientibus. Consentaneum est ergo & ruptam esse dextram thoracis partem cùm pondus sustulit, atque ob id secundùm rectitudinem dextram esse adfectam coxam. Et si in facto neruorum affectu, qui mulieri ob sublatũ accidit

pondus thorax, manui consenserit, verisimile est in illis maximè partibus passum ipsum, vnde neruorum ipsorum ad manus est exortus.

Huic interdicere allium, porcinam, ouinam, & bubulam carnem. In his difficulter spirantibus clamore, & iracundia est abstinendum.

Differentes & in hac dictione fuerunt scripturæ. Sunt enim qui, huic, scribant in dandi casu, faciúntque talem dictionem huic interdicere allium, porcinam, ouinam, bubulam, alij sine verbo, huic, scribunt, & à verbo interdicere exordiuntur. Volunt autem omnes subaudiendũ esse: visum est nobis qui ipsam curauimus, vel ipsi imperauimus: conferre siquidem quoduis tale, atque ob id de scriptura agendũ non est, sed quod quisq; scribere voluerit, huius arbitrio est permittendũ, vbi communis seruetur intelligentia. Relicta itaque orationis minuta & subtili disputatione, ad res quæ docentur transeamus. Tali prædictæ mulieri alijsq; ita adfectis confert à carne porcina abstinere, à bubula, & ouilla: his quidem veluti valentis materiæ, & coctu difficilibus, allio quidem veluti acri & erodente, bubula autem tanquam non solùm vasa præfracta superfrangere, sed & nondum anteà passis respirationis organis iniuriam facere valente, tensionémq; quandam & caliditatẽ, & inflationẽ procreãte. Quòd autem hæc quidem veluti exẽpla ab Hippocrate

dicta ſint, nemo eſt qui neſciat: præcipit autem abſtinendum eſſe ab omnibus quæ difficulter concoquuntur, acribus omnibus, omnibúſq; ſucci vitioſi, atq; præter hæc ab his quæ violentam quandam in deputatis reſpirationi inſtrumentis facere poſſunt tenſionem.

Cui in capite ſerpebat tumor, huic primùm alumen vſtum commodo fuit, habuit & alium primum abſceſſum, forſan quòd futurum erat vt os abſcederet: abſceſſit vigeſimo die, ſupra aurem in ſummo ad verticem vulnus erat.

Quædam ita ſcriptorum, forſan quidem ſcriptori ad memoriam commoda erant: nobis autem qui in hæc incidimus, non valde manifeſta eſt ex ipſis commoditas. Narrat ſiquidem cuiuſdam in capite depaſcens vlcus primum ab vſto alumine adiutum fuiſſe. Fuiſſe verò & ipſi alio quodam in loco abſceſſum, vbi & os poſteà abſceßit. Adſcripta eſt & pars capitis adfecta: at quòd res raro contingeret, conſilium ſcripſit nullum, ſola quæ facta ſunt enarrans.

Cœla homo habet qualia canis, maiora verò ex meſocœlis: dependent hæc ex venis à ſpina in ventrem.

Quòd & hæc ſibi ad eorum memoriam quæ ad anatomica ſpectãt theoremata ſcripſerit Hippocrates, nemo ignorat. Homo ſiquidem κώλων naturam inſtar canum habet, aítque maiora eſſe

ipsa, & ex mesocolis dependere, perinde atque mesenterijs dixerit: sed mensenteriorum nomen generalius est, specialius verò mesocolorum: non est enim in ieiunio intestino alijsq; gracilibus nomen aliud. nemo enim mesonestion, id est, medioieiunum, vel tale quippiam dixerit. Mesenteria itaque, tum gracilium, tum crassorum continua existunt, ita tamen vt quædam circunductiones propriæ videantur, separentúrque per eas quæ in ipsis sunt venas. Vena siquidem peculiaris vna in gracilium intestinorum mensenterium, peculiaris autem & alia in crassorum quæ κῶλα appellant deducitur, simul cum vena vtraque diuisa arteria, adnexio autem mesenterij perinde est atque mesocoli. Continuum siquidem existens vt dixi, in vnam quandam earum, quæ in lumbis sunt, pertingit vertebrarum, à septo transuerso situm habens, iacétque hoc sub ventre. Et omnis quidem hæc adnexio neruo simillima existit, quãquam copula iuxta substantiã fuerit. Nam quæ ex oßibus exorta sunt sanguine destituta corpora, neruis similia existunt. Neruos copulatorios vocant eos plerique Medicorum, à voluntarijs discriminantes. Sed nunc in præsenti dictione iuxta neruorum appellationem propter similitudinem dicta sunt.

Gratiæ ægrotantibus, vt mundè conficiantur, tum potus, tum cibus, & quæcunque viderit, mollia sint quæcunque tangat,

gat, aliæ non valde lædant, vel facilè emendentur, vt frigida, vbi ea opus sit.

Quænam Medicum in ægrorum gratiam facere oporteat, & quæ non, vbi hoc in libro perfectè contemplati fuerimus, satisfaciemus: quemadmodùm in alijs omnibus facere consueuimus, doctrinæ quippiam absolutè iterum ex toto recensentes, & iterum in alijs non ampliùs totũ, sed summas tantùm percurrentes. Dicta itaq; est & in aphorismis speculatio hæc, scribente ita Hippocrate: Paulò deterior cibus sed suauior, melioribus quidem sed minùs suauibus magis est eligendus: magis quidem quòd ob promptam opinionem, gratiæ aliquid ægris conferat ad suauitatem, quanquam reuerà id non faciat. Nã quæ suauiùs ingeruntur quanquam natura paulò deteriora fuerint, meliùs coquũtur: adde quòd & ægris conuenientißimum sit, vt probè concoctũ sit quod adsumptum est. Impræsentiarũ autẽ genus alterũ, rẽmq; commemorat, in qua tum gratum, tum iucundum ægris facit Medicus, morbo nihil efficiens, vt cùm ante tempus lauari permiserit, aut bibere, aut fructus esse horarios, vel frigidam bibere. Nempe vniuscuiusque antedictorum commoda quidem est postero die occasio, sed compellunt Medicos ægri, vt vno anteuertãt die, cõdonántq; sæpiùs nonnulli ægris promptè hæc, cupiditatibus ipsorum obseruientes, vt plus mercedis reportent, verùm hæc quidem, non secundùm artis

fiunt rationem. Quod verò in aphorismis dicitur, & quæ nunc percurrit, commodè indulgent ægris Medici optimi. Vsus verò nunc deinceps ab ipso scriptorum, ad ægrorum inobedientiam refertur: quos etenim cum voluptate spectauerint, his magis confidunt, atque hac ratione, tum pater, tum mater filio appetentia carenti persuaserunt, ipsúmque cibum ingerere coëgerunt, nullo alio persuadere valente: sic filius patri & matri persuasit, frater fratri, & amicus amico, quos autem illibenter conspexerint homines, & si conferentia consulant admoneántque, non obsequuntur. Ad talem itaque confidentiam dicebat Hippocrates & prædictiones nobis esse adiumento, & prorsus Medicum ægris demirationi esse. Et ita quidem apud nos in Pergamo cernimus eos qui à Deo curantur, credere ipsi quindecim sæpiùs diebus nullo modo bibendum esse imperanti, qui Medicorum nulli imperanti credunt. Magnam siquidem habet ad imperata omnia facienda inclinationem laborantis confidentia, ita vt certò insigne auxilium consequatur. Diuersa ab his sunt quæ in præsenti oratione dicuntur: de quibus iam dicamus vnum quod seorsum deligentes iuxta antè scriptam orationem, veluti vt mundè conficiantur, tum cibi, tum potus. Nam sæpiùs multos porrigit Medicus ægro, tum cibos, tum potus, contra quàm oporteret ipsos componens: vult autem hos mundè confici. Estque scriptum in nonnullis

exemplaribus pro καθαρῶς, καθαρίως. Eſt autem hoc primum quidem ſi nullam habuerint ſordem vaſa quibus, tum cibi, tum potus porriguntur: ſecundùm verò, ſi neque aliorum quippiam per quæ fit adminiſtratio. Sæpiùs enim id in quo continetur quod ex tum cibis, tum potibus porrigitur, mundum exiſtit. In quo verò gelida aqua, vel calida miniſtretur, ſordidum: veluti & ex vaſis alijs ad obſequiũ conuenientibus impurũ aliquod cernitur. Medicum quoq; præter hæc, tũ primùm, tum maximè manus habere oportet mũdiſſimas, faciémq; & pilos, tum menti, tum capitis, deinde & alias corporis partes, veluti & veſtem ſplendidam, quæ inquit, conſpicit æger: neq; hoc ipſum tantùm, ſed & contemplatores, & domum omnẽ in qua æger laborat eiuſmodi eſſe oportet: nihil itaque ex his ægrum ipſum illætabiliter videre conuenit, atque ex miniſtrantibus eos perpetuò adeſſe oportet quibus delectetur, proſpectoréſque apud ipſum amiciſſimos immorari: alios verò ex duobus alterum, vel nullo pacto ad ipſum introire, vel non diutiùs videre. Hæc autẽ negotio curioſè adhibito faciet Medicus ipſe & componet: quædam verò & abſque curioſo illo negotio per ſe cognoſcuntur. Nempe ſæpiùs & ſeruus quidam conſpecto, tum ægro, tum curante medico vbi eſt ingreſſus, veniſſe hominem quendam, qui ægrum inuiſere volebat, nuntiauit: mox continuò interdum quidem lætus ad auditum viſus eſt æger,

interdum verò & mœstus valde, quasi ab homine non diligente ipsum verè, sed amorē simulante, esset molestandus. Et sanè cùm quis ingressus fuerit, quem æger citra oblectationem conspicit, medicus pòst paulò verisimili ratione ægro cōferre quietem dicat, atq; ea occasione velle vt omnes ab eo discedant. Nempe quòd statim simul cùm non amicis amici egreßi, pòst paulò ingredi poterunt, constat omnibus. Talia igitur spectacula ægri mentem vel lætitia, vel mœrore, non secundùm ipsam propriè videndi sensionem, sed secundùm intelligentiā afficiunt: sunt autē oblectationes quædam eorum quæ cernuntur in videndi facultate, quemadmodum & eorum quæ gustantur, in gustu, & eorū quæ audiuntur, in auditu, & eorum quæ tanguntur, in tactu: non tamen omnibus ex ipsis est æqualis oblectatio. Alij siquidem alia, colores, figuras, flores, plātas, germina & picturas vidēt: hæc quidem veluti tristia, illa verò vt delectabilia, vt ergo medicus ex ægri familiaribus his confidat quibus æger oblectatur oportet, iubeátq; hæc in domos introferri in quibus habitant. Quęcunq; etiam molliter ipse tāgat in ipsa sola & nuda tāgendi sensione, iucunda hæc sint: Veluti rursum flores, plantæ, varia, & quæcunq; alia solū sensum videndi delectare pronuntiata sunt. Adijciemus autē & quæcunq; sunt eiusdem cum prædictis generis, quæ prætermissa quidem sunt tanquam manifesta. Duos itaque

sensus

ſenſus commemorauit, viſum, & tactum: tu autẽ & odoratum adijcies, guſtatũ & auditũ, explicabíſq; in auditu veluti in viſu. Quædã etenim ſolam ipſam audiendi ſenſionem delectant, vt iucundæ voces, alia verò cõtriſtant, vt triſtes nunciationes: alia autem contrario modo & delectãt & lætificant. Hoc ſanè & idiotæ omnes nouerunt, quòd nihil quod iniucundè auditurus ſit æger, liceat ipſi dicere, veluti & quod valde ipſum oblectatura nuntiare omnia oporteat: atque præter id ementiri quoq; aliquid. Nonnulla verò quæ hîc prætermiſſa eſſe vidẽtur, in ſequẽti oratione repetendo adijciet, verbũ ἄλλαι, id eſt, aliæ, præſcriptio eſt aliarũ gratiarũ dicendarũ. Præfatus enim: ægrotantibus gratiæ: deinde vbi dixit, vt mundæ cõficiantur, tũ cibus, tũ potus, & poſt hæc omnia quæ videntur percurrit: mox poſteà quæ tactui iucunda ſint, promittit à dictis alias dicere gratias, quas deinceps audies. Quidã verò ab exẽplaribus præſcriptũ hoc ἄλλαι, id eſt, aliæ, gratiæ ſcilicet, penitus ſuſtulerunt: alij non fœmineo genere cũ ι. ſcribũt, ſed ſine ι, neutro appellato genere, ἄλλα, id eſt, alia non valde noceant, vel facilè corrigantur, vt frigida vbi opus ea ſit. Nã quæ non valde noceant dare interdum his oportet, qui vehementer ipſa concupiſcunt, & medicũ odio ſint habituri ſi non acceperint, auerſaturíq;, & nihil imperanti ipſi credituri. Danda itaque de neceßitate interdum his concupita nonnulla

ſi non

ſi non admodùm ipſos læſura ſint, vbi quidem quòd lædent, prædixerit: largitùrque ea volens ægro aliquid gratificari, at in futurum ab ipſo in cæteris obedientiam impetrat, vidi ſiquidem nonnullos poſt id ſuſceptum obediuiſſe. Sic & ego multam gelidam aquam dedi in his morbis, in quibus poſtridie vſus ipſius conueniret, hoc ſolùm gratificatus quòd non optimum tempus expectauerim. Pari modo de balneo, vinóque, atque talibus omnibus fieri noui. Si verò morbus nullo horum neque poſtridie indiguerit, non eſt ægro gratificandum, fieri ſiquidem poteſt vt leuis offenſio poſteà per ægri obedientiam corrigatur: magna verò quod vel ſummum inferat periculum, vel tempus longum, non amplius ad id quod decet reduci poteſt, ſcribitur & alijs verbis præſens oratio: vno quidem ita, ἄλλα καὶ μεγάλα βλάπτειν velut frigida cùm opus ſit, verbo βλάπτειν habente in fine ν. Et ſanè ſcripturam hanc veteres interpretes nouerunt: aliam verò ſcripturam inuenies in cæteris exemplaribus abſq; ν, hoc modo: ἄλλαι μὴ μεγάλα βλάπτῃ, ἢ ἐναντία ἀλλήλοις ... ἐναντάλληπτα veluti frigida cùm opus ea ſit. Vult autem præſens oratio ἢ ἐυαναλήπτα, ſignificare quæ ita celeriter vinci poſſunt, vt iam facta offenſio auxilijs emendari poßit. Sed qui quæcunque de ea re anteà dixit, recordatus fuerit, nulla altera recentiore opus habebit expoſitione.

Ingreſſus, ſermones, figura, veſtitus

egrotanti, tonſura, vngues, odores.

Ex his cætera quidem omnia manifeſtè ad medicum referuntur, quòd verò veluti medium interiacet : egrotanti : dubitationem habet, hinc quidam prorſus tollentes, nullo pacto ſcriptum reperijſſe adiunxerunt: veteres verò interpretes ſcripturam hanc nouerunt. Sed forſan nobis veriſimilis aliquid ſuppeditabitur, vbi vnumquodque dictorum ſeorſim conſiderauerimus. Et primum, ad ægrum medicorum ingreſſus gratioſi exiſtāt: quidam enim ſæpiùs inuiſentes moleſtè ferunt, alij ea re maximè oblectantur. Sunt medici qui vſque adeò deſipiunt, vt & dormientibus ægris cum pedum ſtrepitu, & voce ampliore ingrediantur: à quibus interdum expergefacti ægri, aduerſus ipſos ſtomachantur, & ſe apprimè offenſos aiunt. Hæc itaque omnia medicum præuidere oportet, vt neque quando non oportet reuertatur, neque temerè multo cum ſtrepitu, & voce magna, vel greſſu inhoneſto, vel aſpectu, vel omnino quouis tali. Sermo item inter maxima cenſetur, vt à medicis quippiam ægris conſentaneè, vel diſſentaneè fiat: ſunt etenim ex his quidam ſummè ruſtici, tales quidem exiſtentes qualem à Bacchio ſcriptum Callianacta Erophilium in commentarijs, tum Erophili, tum eorum qui ex familia ipſius emanarunt, fuiſſe Zeuxis ait. Nempe cùm æger quidam Callianacta nunquid moreretur interrogaret, aiunt ipſum his inclamaſſe

verb

verbis: εἰ μὴ σε Λητὼ καλλίπαις γείνατο, id est, nisi te Latona pulchra stirpe genuisset. Cùm autem & hoc quidam alius interrogaret, dixisse aiunt: κάτθανε καὶ Πάτροκλος ὅπερ σέο πολλὸν ἀμείνων, id est, mortuus & Patroclus, qui te longè melior erat. Nonnulli autem huius temporis medici, quanquam Callianacte moderatiores existant, asperè tamen & ipsi sese ægris præstant, ita vt eos ægri odio prosequantur: quomodo alij quidam contrà seruiliter blandientes, ex ea re in contemptum venerunt, vt autem ægro medicus odio videri dignus non debet: sic neque contemptibilis, sed humanus, moderatus, iucundus, & grauis. Non enim medico obediet æger, nisi demiratus ipsum fuerit. Satiùs est itaque vt neque vsque adeò medicus ægro assentetur, vt contemnatur, neque vsque adeò agrestis aspérque existat, quomodo Callianax: fiet autē id si medicus quidem seruauerit, tum in aspectu, tum in verbo, atque in omni corporis figura grauitatem, docuerítque ægrum his credere quæ ab ipso fiunt. Sunt verò sermones multi: exempliq; gratia quendam tibi apponere non cunctabor. Poterit siquidem medicus ex verisimili præfatione percurrere communia ægro, quæcunque de eiusmodi scripsit Hippocrates: & primum quidem in aphorismis cùm inquit: Oportet autem non solùm seipsum præstare opportuna facientem, sed & ægrum, assidentes, & exteriora. Deinde in primo epidemiorum:

ars

ars tribus his constat, morbo, ægro & medico artis administro: medicúmque vnà cum ægrotante morbo reluctari oportet. Cùm autem hæc tria sint, morbus, æger, & medicus, si æger medicum cum morbo solum pugnare deseruerit, aut & ad morbum ipsum transiens medico aduersetur, medicum à morbo superari continget. Si verò relicto morbo vnà cum medico aduersus ipsum pugnauerit, magna est futuræ victoriæ expectatio, duobus scilicet hominibus aduersus morbum vnum pugnantibus, quemadmodum contrà suppeditabitur spei nihil, si æger morbi partes secutus, medico reluctetur: nempe hic solus relictus à duobus euincetur. Sufficiat tibi exemplum hoc, qui alia omnia similia quæ à medicis ægro fiunt, intelligere potes. Non solùm autem dicendorum sermonum talem ægro à medicis intelligentiam esse conuenit: verùm quoque & vocis tum magnitudinem, tum robur, totámq; responsionem sermonũ intelligentiæ proportione respondere. Si verò & cum erudito viro quis loquatur, citra tum solœcismum, tum barbarismum id faciat: nempe & ex talibus medici ægris vituperabiles apparent. Figuram quoque totius corporis medicus habeat, tum cùm ingreditur, tum cùm in cathedra sedet, neque ita abiectam sordidámq; vt vituperabilis sit, neque mollitiem aliquam & arrogantiam præ se ferat: nempe sunt qui extenti latíq;, tum ingrediũtur, tum sedent: alij districti,

alij

alij inflexi & abiecti. vitandæ itaque exuperantiæ omnes, & tentandum ipsarum mediũ. Quòd si aliquando, quanquam rarenter id fiat, videatur tibi æger quidam abiectos diligere, paulum à medio ad abiectius tete figurare est melius: si verò contrario habuerit modo, contraria & tu molieris, sensim à medio & naturali ad vtrunq; secedens. Vestitus quoque & ipse ratione eadem medius sit, neque sumptuosus vt arrogantiam præferat, neque sordidus abiectúsque, nisi aliquando æger immoderatiorem vel sumptuosum dilexerit, vel sordidis delectetur. In his siquidem à mediocritate in id quod ægro tum amicum, tum gratum sit abscedes, quoad moderatum fore coniectaueris. Quod autem in medio collocatum dixi: ægrotanti: & dubitationem habere, si in totius orationis principio, vel fine dictum fuisset, quòd omnia hæc medicum ægro gratiosè facere conueniret, palam erat. Introitus, sermones, figuram totius corporis, vestitum, capillorum tonsuram, vnguium mediocritatem, & odorem: nempe in ingreßibus alia est ad ægrum alium mediocritas, vt anteà diximus. In sermonibus autem simili modo: nempe alij confabulantibus delectantur medicis, alij confabulantes molestè ferunt: alios quidem graues & morosi oblectant sermones, alios faceti. De figuris & vestitu nuper dictum est, quónam scilicet modo ægro conijcere oporteat, quæ grata existunt. Tonsura capillorũ

opti

optima quidem natura fiet, vbi quis capitis sanitatem cõsiderauerit: aliis siquidem aliud quadrat. ægris verò tonsuræ species non eadem omnibus grata: vt ergo rem hanc obserues oportet ad eum qui curatur respiciens: velut in Antonino Commodi patre fecerunt familiares omnes ad cutem vsq; detonsi. Lucius verò mimologos ipsos appellabat, & ob id rursus comam cum illo subaluerunt qui cum illo erant. Quales autem vngues medicis esse oportet, ipse in libro de medicatrina, vel de chirurgia ostendit, coniungens symmetriam ipsorum gratam esse cõspicientibus. De vnguibus autem scabredinem habẽtibus vel tale quippiam, veluti & capitis tum alopecia, tum ophiasi, non est sermone opus: nempe hæc vt iam præter naturam habere medico est turpissimum, veluti arthritim fortem, vel aliud quippiã tale. Odor tum corporis totius, tum oris quidam, nonnullis natura vitiosus est: veluti & aliis quibusdam inculpatus. Quidam ex incuria oritur, medicis nihil delinquere existimãtibus, si vel alliũ, vel cepam olentes, ægros inuisant. Quinto autem patriæ nostræ Romæ medenti tale quippiã euenit, qui à prandio quendam ex diuitibus & multa potentibus viris inuisit, vinum vehementer olens. Febriebat itaque vehementer æger, atque vnà capitis fatigabatur dolore: atque ob id occursantem vini odorem non ferens, Quintum longiùs secedere iussit, quòd vinum vehementer

olens homini molestus esset. modestè hæc æger dicere videbatur. Quintus verò in ipsum agrestius inhærens, vini odorem etiam sustinendum iussit: nempe & seipsum ait ægrum febrem olentem sustinere, neque par esse, vel febrem, vel vinum olere. Medicum alterum in nostra Asia noui, qui graueolētes haberet axillas, ita vt eam ob rem nullus æger mundus ipsius ingressum sustineret, vt itaque suum ipse primum sanaret symptoma oportebat, atque ita cæteros curare ingrederetur: poßibile est siquidem, & si genuinum fuerit: veluti hircis inest, & moderatius factum ipsum, & moderatum rursus ipsum quotidie diaplasmatis, quæ graueolentiam retundant leniire. Alius quidam graueolens natura os habens, moderatius ipsum reddere purgatione, & pharmacorum ad id idoneorum potione, singulis diebus minimum quippiam aduersus malum accipiens: interdum quidem amomi, interdum folij malabathri, & interdum alterius cuiusdā odorati, & ita domo exibat.

Aquam decoctam aërem excipere, vas verò plenum non esse, & quod superponatur habere oportet.

In affectibus quibusdam vel commoditatis cuiuspiam gratia, aquam decoquere conuenit: si verò vel omnem, vel prauam solam, non est in oratione dictum: quo fit vt ex ea adiumentum nullum nobis sit. Videtur siquidem, quemadmodum

alia

alia multa inuestigationis gratia, non ad publicationem, in his libris formula quadam conscripsit Hippocrates, ita & hunc conscripsisse sermonem defectuosè quidem nobis, sed sibi ad memoriam non defectuosè. Si verò problemate posito nobis inueniendum sit, quásnam aquas decoquere oporteat prius, deinde refrigeratas bibere, si vtique frigidas quidem bibere eas voluerimus: & contrà quásnam calidas bibere volentes, non similiter decoquemus, sed quòd quidem operculū vasi in quo calefit conueniens factum sit, quòd verò & nihil superpositum sit, sed vas ipsum & nudum & intectum in quo aqua calefit contingere ambientem aërem permissum sit. Quæremus deinceps quæ'nam pathemata calidis, vel frigidis indigeant aquis, commodū verò aliquid inuenimus: neque tamen ex præsenti oratione ad inuentionem quippiam adiutabimur. Principio siquidem nihil prorsus declarat: atque ob id quidam præscriptæ ipsam coniungunt, vt Artemidorus posteà Capito appellatus: plurimi verò separātes seorsum ipsam perpendunt. Si itaq; præscriptæ coniungatur, talem quampiam habebit sententiam: Ægrotantibus gratiæ, vt sincera conficiantur tum cibus, tum potus, & quæcūq; alia consequenter dixit Hippocrat. Deinde in calce & dare aquam ipsis oportet interdum frigidam, cùm scilicet vel nullam ex ipsius potu læsionem fore sperauerimus, vel prorsus paucam, deinde

sibi ad memoriam, inquiunt, præparationis ipsius modum scripsit: fortè quidem nunquam volens aquam ex fonte dare priusquam excalfacta sit. Forsan verò & inuenta quadam distinctione quibúsnam dare oporteat calefactam refrigeratámque, & quibus citra calefactionem: forsan verò & inculpatam aquam citra decoctionem, prauam verò decoctam dari volebat: forsan autem & refrigerationem aquæ inculpatæ geminam scribit, alteram quidē quæ ex ambiente fiat aëre. Nempe & in Alexandria & tota Aegypto vidi, qui aquam in testaceis quibusdam vasis hoc modo refrigerarent, Sole occidente aquam priùs calefactam vasis infundebant mox totum hoc vas in fenestris ad ventum conuersis suspendebant, vt per totam noctem infrigidaretur, deinde priusquam Sol oriretur, terra cum aqua frigida temperata vas claudebant, atque in ambitu folia frigida toti vasi circumponebant, interdum quidem vitis vel lactucæ, & interdum aliorum quorundam similium, vt diutiùs refrigeratio, quam nocturno aëre aqua adepta fuerat, perduraret. Ad talem autem potiùs veniunt homines præparationem, cùm aquam inculpatam non habent. Dico autem inculpatam quæ neque limosum neque malè olens quippiam habet, omniúmque qualitatum expertem gustantibus. Sunt etenim aquæ quæ absurdas habent permixtas qualitates, vel salis, vel nitri, vel sulphuris,

phuris, vel asphalti, vel aluminis, aliorúmque similium: in quibus omnibus melius fuerit, vt legumina multùm antè concocta ad esum idonea conficimus, oleráque & fructus, & animalium partes, sic & aquam concoctione priùs alteratam ad melius, ita porrigamus. Altera autem commoditate aquam priùs calefactam refrigeramus, si vtique neque gustum neque odorem prauum habuerit, sed exactè sincera fuerit, cùm scilicet ipsam vel plus in ventre permanere, vel ipsum obstruere, vel inflare, vel grauare experti fuerimus. Sunt siquidem & alia multa, de quibus iudicium ex optimis aquis mihi scripsisse videtur Hippocrates, cùm inquit: Aqua quæ citò calefit & citò refrigeratur, leuißima est. Non enim in limosis vel graueolentibus, vel medicamentum quippiam in gustu ostendentibus talis commoda dignotio existit, quæ sanè liquidò constant omnibus, at in quibus nihil quidem horum inest. Sed altera quædam propter praui aëris mixtionem malitia circa aquam existit, vel alia quædam quæ ipsi aquæ naturalis sit, occultam habens causam, in his dicta dignotio optimum iudicium. neque enim aquæ huiusmodi citò calefiunt, citóque infrigidantur. Altera quoq; huic similis est dignotio per ea quæ in ipsa concoquuntur vel olera, vel legumina, vel fructus, vel carnes, vel radices. Nam citißimè in aquis optimis, tardißimè in prauis coquuntur: vocaueruntque

ita prauas veteres quidam tum crudas, tum incoctiles, non secus quàm legumina ipsa quæ difficulter coquuntur. ob tales itaque commoditates præcoctam interdũ aquam refrigeramus. Verùm enimuerò & calidam ipsam potaturi cùm vel limosa fuerit vel cœnosa, vel graueolens, ita præparamus. Nempe cùm antè calefacta infrigidata fuerit, sensibilem quidem deponit, quam ex putredine prorsus contraxerat graueolentiam, quódq; terreum est omne facilè subsidit, quòd ante calfactionem per minutas partes toti permixtum aquæ quando cum ipsa bibitur, non paruam parit offensam, & potißimùm in quibus renes vel vesica ad lapidum generationem est idonea. Et sanè talis indicationis gratiâ non solùm calefactam aquam serenitati exposuerunt, verùm quoque & alia quæcunque excogitasse mihi videntur Medici. Nam quæ ex dißimilaribus conflantur substantijs, mixtionémque per minutas habuerunt partes, hæc post calefactionem cùm infrigidantur, facilè separantur: sed priusquam refrigerata fuerint post coctionem confunduntur, atq; ob id remixtæ sunt omnes ipsius partes, refrigeratis verò quod graue est & terrosum in ipsis deponitur, subsiditque, quod leue est in superficie manet. Si itaque prædictis in quibus gratias ægro conferendas scripsit Hippocrates, coniunctus fuerit de aquarum concoctione sermo, & ipsius vtilitas manifesta est, & idipsum quod dicitur,

forsan

forsan inueniemus qualénam est. Si verò seorsum à prædictorum continuitate nuper dictam orationem considerauerimus, plenus ambiguitatis sermo erit. Priùs itaque sermonem ipsum velut coniunctum considerabimus: præparationem aquæ in ipsa oratione innoxiam indicari asserentes his qui frigidam sunt potaturi, quam & ego sæpiùs mollior, cùm ægro cuidam aquam frigidam sum daturus, fontem innocentem esse dubitans. Romæ siquidem vt multa alia conditionis melioris in vrbe existunt, sic & fontium tum pulchritudo, tum copia, nullo vel graueolens, vel medicatum, vel turbidum, vel incoctilem habente aquam, sicuti & in Pergamo nostra: in cæteris verò ciuitatibus multis non paucæ prauæ aquæ sunt. Quæ verò ex Tiburtina ora per canales lapideos Romanam in vrbem deducuntur, cætera quidem malitia sunt destitutæ, at quodammodo incoctiles sunt, vt neque celeriter calefiant, quomodo qui in vrbe sunt fontes, neque celeriter infrigidentur, neq; in ipsis coquantur vt in fontanis quæ quis iniecerit tum legumina, tum olera, tum carnes. Ex his autem aliæ in alijs regionibus incoctiliores existunt, atq; ob id ab indigenis duræ appellantur & graues, tum quòd ventrē affligant, tum quòd plures à potu grauitatem sentiāt. Consueuerunt siquidem & alias multas quiduis facientes causas ab eo quod fit præternominare: sic itaque contrariam huic aquam optimam

laudantes, tum mollem, tum leuem appellitant. Hæc quidem quæ dicta sunt omnia cognitu quidem vtilia sunt, sed nihil ex his in præsenti oratione docetur: neque enim citra ostensionem, neq; cum demonstratione, neque paucis & obscuriùs, neque explanatè & longiùs. satiùs est igitur iuxta mentem nostram eiusmodi dictiones transgredi omnes. Si verò quónam pacto aquam ad potum frigidam præparare oporteat, Hippocrates scribere proposuerit, intelligentia ipsius talis erit: Si aquam prædictæ commoditatis gratiâ coquamus, aut nihil vasis quibus coquemus superimponemus, sed aquam quæ coquetur aërem circunstantem tangere permittemus, aut contra vas operculo constricto aëre claudemus. Rursum fieri potest, vt & hæc ipsa dici intelligantur vel de coctura ipsa, vel de futura post cocturam ipsa refrigeratione, credibiliùs quidem de ipsa refrigeratione, incredibiliter verò de coctura: neq; enim dicere possumus quam nobis commoditatem præbebit in coctura ambiens aër, in eas aquas quæ coquuntur incidere prohibitus. In refrigeratione verò, quæ coctioni succedit, vbi quidem vel fontem vel puteum habuerimus in quem vas obruemus, & operculum vasi fecisse, atque ipsum vndiquaque obstruxisse est necesse: si verò nullum habuerimus vas, sine operculo esse ita vt aërem excipiat oportet. Interpretes autem nonnulli qui præsentem dictionem seorsum ab antè dictis legere vol

re volunt, sermonem Hippocrati esse affirmant de prauis aquis, & maximè quæ tales existunt ob terream quandam inuectam substantiam: coctionis verò modum, narrari quoad scilicet concoquere ipsas oporteat, vt sinceræ & pellucidæ fiant, vbi externum susceperint aërẽ. Nam ob huius mixtionẽ, non per se luculentas videri optimas aquas aiunt, sese in disputationem de rerum naturis conijcientes, de qua nullam reddere rationem possunt. Luculenta siquidem videtur aqua, nullo externo in luculentiam incidente splendore: sed per alterationem quam ex occursante habet lumine, veluti & aër ipse. Neque enim is suapte natura est luculentus: aut si prorsus fuerit, nocte etiam talis erit. at superis ipsius limitibus accedente Solis splendore totus tum alteratur, tum transmutatur, sibijpsi continuus existens. Vacuas autem quasdam esse tum in aqua, tum in aëre regiones, tum Epicuri, tum Asclepiadis opinioni consequẽs est: Aristotelis verò & Stoicorum contrarium nihil in mundo vacuum esse existimantium, sed plena corporibus omnia esse. Neque enim in pumice mediæ terreorum corporum regiones prorsus ipsis vacuæ esse videntur. Contineri siquidem in ipsis aërem dicunt, esse verò in aqua talem quandam meatuum patefactionem, qualis in pumice reperitur: sed hoc ipsũ sibi prorsus continuum esse. Melius est itaque existimare, inquiunt, orationem, vt aërem exci-

piat, de non aperto dici vase. Sed quod deinceps est scriptum, dictam explanationem non recipit, quod ita habet: Vas autem non plenum esse, & operculum habere, opponitúrq; prædictæ orationi qua dicitur: Aquam decoctam esse, vt quidem aërem excipiat, nempe quod secundo orationis infertur loco vas operculum habere volens, ipsi oppositum vas nullo pacto operculum habere vetabit, id quod significauit Hippocrates cùm scripsit: vt quidem aërem excipiat. Nempe vas quod operculum habet, aërem nõ excipit: quod operculo caret, promptè excipit. Hoc verò fieri aquis quæ in frigido aëre refrigerantur affirmamus, veluti in Alexandria facere consueuerunt. Vbi verò decoctam aquam fontibus vel puteis suspendunt, vas tunc vt parte vacuum sit est melius, vt medius tum operculi, tũ aquæ in vase positæ aër priùs refrigeratus, propinquam ita aquã frigiditate attingat. Quemadmodum enim aqua promptiùs quàm cætera terrea corpora tum calefit, tũ refrigeratur, quòd tenuiores quàm ipsa partes habuerit, sic quàm aqua aër. Mirarérq; si rei huius quæ quotidie fit, nullum experimentũ haberet. Nempe ex vasis vinum continentibus quod vtique sine operculo existit, in eo vinum promptè acescit: veluti contrà in eo quod operculum habet, minus hoc patitur, atque adhuc minus vbi vas plenum fuerit. Quæ verò parte vacua fuerint, quòd in se aërem contineant, per medium illud citiùs ab ambiente

biente externo alterantur. Repleta verò ad operculum vsque, per illud quidem habent tum leuem, tum obscuram alterationem, pro operculi scilicet densitatis portione. Inuenies siquidem quæ vel pice vel gypso constipantur, stabiliora esse: quæ verò à sola cute, minus, vt quæ cuneis operculantur: & ob id suppositis priùs vel cuneo, vel cute, tum gypso, tum pice fictilia oblinunt. Hac itaque ratione cum aquam frigidissimam facere voluerimus, niuem quidem habentes, priùs aquam calefacimus, deinde niuem ipsam extrinsecus circumponimus: cum verò niuem non habemus, ex puteis vel aquæductibus frigiditatem ipsi comparamus, priùs quidem calefacientes vt facilè alteretur, promptiùs siquidem in se totum suscipit ex cōsentaneis alterationem quodcunque à caliditate ante calfactum sit, atque ob dictam causam arte molimur, vt aquam aër frigidus tangat. Si itaque decoctæ aquæ refrigerandæ gratia dicta ab Hippocrate hæc sunt, credibili illustrauimus explanatione. Si verò prauæ corrigendæ gratia, considerandum deinceps, facto iterum à decoctione exordio, quæ totam æqualiter aquam fundens, ad separationem idoneam facit: permanente verò in ipsa ob calefactionem motu, necesse est in sublime sustolli quædam eorum quæ in ipsa feruntur, crassiorum corporum: quæ si perfectè absoluta fuerit, terrea quidē quæ naturali grauitate deorsum

ferun

feruntur, ad continentis vasis fundum deuenięt: aqua verò his superuehetur, quam quietè in vas aliud effusam ad vsum innoxiam habebimus. Zeuxis nescio quo pacto principium secundæ partis orationis ita explicauit: Vult, inquit, Hippocrates nō ἐμπλεῖον ventri aquam esse, acuit enim secundam huius nominis ἐμπλεῖον, non vt cæteri primam, intelligi volentes, non plenum aquis vas esse, vt illis visum est, sed ἐμπλεῖον quod est μετέωρον, id est, sublimem, eleuatámque. At quoniam qui amat, circa id quod amat cæcutit, ob id philautia nos sæpiùs cæcos reddit in solis nostris, & si aliena diligentißimè respiciamus.

Ex sanguinis profusione hydropes fiũt,

Eiusdem facultatis sermo erit cum eo qui oratione in hac dictus est: Fluente ex sanguine exoluuntur. fit siquidem vtrunque perfrigerato corpore.

Si talia purgentur qualia purgari oportet, & bene ferunt.

Quidam absque coniunctione, &, orationem scribunt, veluti in aphorismis: plurimi verò cum ea subaudiendum esse verbum, confert, volentes, quòd expreßè in aphorismis dicitur in ea oratione quæ ita habet: si talia purgentur qualia purgari oportet, confert, & bene ferunt. Coniunctionem autem, &, hoc loco adiectam ostendere aiunt, quòd vltra id quod conferat ea quæ ex purgatione est vacuatio, bene etiam eam ferant,

siue

ſiue pharmaco à nobis exhibito, ſiue natura ipſa corpus ab infeſtantibus humoribus expurgante vacuatio fiat. nam καθάρσεις, id eſt, purgationes conſueuit appellare Hippocrates, non eas ſolùm quæ pharmaci virtute fiunt vacuationes, verùm quoque & eas quas molitur natura. Thucydides & eas quæ ſymptomatice morbi ratione & naturæ impetu fiunt vacuationes, καθάρσεις appellauit, atq; etiã ἀποκαθάρσεις, cùm inquit: ἀποκαθάρσεις, id eſt, purgationes bilis omnes quæ à Medicis vocatæ ſunt, contigerunt. dicuntur autem hæc ab ipſo in peſtis narratione in hiſtoria ſecunda.

In æno legumina aſsiduè comedentibus tum maribus, tum fœminis, crurum infirmitates fiebant, permanebántq;: orobo verò veſcentibus, genua dolebant.

DEEST HIC GALENI COMMENTARIVS.

* 14

Planè vigilans exterius calidior, interius frigidior, dormiens contrà

Quod quidem in orationis principio ἐμφανῶς dictum eſt, id eſt, planè, idem poteſt quod φανερῶς & ἐπιδήλως, id eſt, apertè & manifeſtè: quæ autem deinceps coniuncta ſunt verbo, vigilans, clara ſunt, exiſtimante Hippocrate vigilanti

exteriora

exteriora calidiora, frigidiora, interiora esse, dormiēti verò contraria contingere. Nempe qui dormiunt, & pluribus egent vestimentis & capitis operimento cùm ambiens aër frigidus fuerit, vt hyeme, quanquam interdiu his non egeant. Præterea amplior respiratio, abundantiorem caliditatem in corporis profundo aceruatam ostendit: pari modo & concoctiones quæ dormientibus quā vigilantibus meliores fiunt, non solùm quæ in ventre comesorum ciborum fiunt, verùm quoque & quæ in hepate & venis succorum profunda corporum dormientibus calidiora reddi ostendūt, consentiente vtique nobis, & anteà demonstrato, quòd calor innatus omnium quæ in corpore fiunt concoctionum maximè causa sit. Sic sanè & in aphorismis scripsit de ætatibus, anni temporibus, & vitæ institutis, vbi inquit: Ventres hyeme & vere naturâ calidissimi, & somni longissimi, & ideo per ea tempora cibos copiosius dare oportet: nempe & calor innatus multus, & ob id pluri egent alimento: argumento sunt ætates & athletæ. In his itaq; compendiosè de ætatibus scripsit. In alio verò aphorismo longiùs & ob id manifestiùs ita inquiens: Qui crescunt plurimum calidi innati habent, & ob id plurimo egent alimento, alioqui corpus absumitur. Senibus paucus est calor, & ob id paucis egent fomentis. Secundum itaque ætates non migrante tum intrò, tum foras natiua caliditate, sed progressu temporis euanescente

nescente, frigidißima omnium senibus redditur. In hyeme verò ad profundum transeunte, venter quidem & viscera calidiora, quæ verò sub cute sunt, frigidiora fiunt, quemadmodum & terræ profundum hyeme calidum esse videtur, ita vt fontes ob id calidiores fiant, & ad profundum vsque fodientes quidam manifestè sentiant caliditatem, vbi longè à superficie recesserint.

In calida natura refrigeratio, potus aqua, quies.

Quod in dictione præcipitur est manifestum: qui enim iusto calidiores existunt, his victus rationis summam reduci ad refrigerationem cõfert. frigidiores itaque temperamento cibos dare ipsis oportet præcipiendúmque vt bibant aquosum, vel ipsam aquam, & non multùm exercitentur: solæ enim in necessarijs actionibus motiones ipsis satis erunt. Quòd autem & eiusmodi homini ab iracundia, & vehementibus curis abstinendum sit, nemo est qui nesciat: vtendum præterea & illi lauacris aquarum potabilium, diebus singulis non semel tantùm, verùm & sæpiùs si voluerit. Ciborum quoque quos ingeret, facultatem frigidiorem esse oportet, & potißimùm æstate. Meminisse autẽ ante omnia in eiusmodi sermonibus oportet, calidas naturas consueuisse Hippocratem eas appellare, in quibus non redundat calor natiuus, sed acris & mordens, quem tum aquisititium, tum non naturalem esse putat.

Somn

Somnus in frigore ſtragulis operto.

Plurimi interpretum ſeorſum hanc enarrant orationem, ſed melius eſſe mihi videtur cum anteſcripta coniungere, vt ſermonem vnum totum hunc faciat: In calida natura refrigeratio, potus aqua, quies, ſomnus ἐν ψύχει, id eſt, in frigore ſtragulis operto, orationis ἐν ψύχει primam ſyllabam per ν ſcribentibus & legentibus nobis per μ, ita ἐμψύχει, id eſt, refrigerat, erit ſiquidem ita articulus perinde atque quiſpiam dixerit, ἐν ψύχει. Immoderatiùs ſiquidem calidam habentes naturam, frigido in loco dormientes, vt frigidum intrò trahant per inſpirationem meliùs eſt: & maximè quòd in ſomnis calor intra corpus refugiat. At ſi quemadmodùm in ſomnis ſuperficiem externam relinquente calore profundum corporis calidius fiat, ſic & propter ambientem aërem refrigeratis cutaneis partibus profundum calefiat, non perfectè homo per inſpirationem refrigerabitur: meliùs itaque eſt retrahere quidem ad cutim caliditatem calefacientibus operimentis, frigidum verò inſpirare, vt vtrinque ad mediocritatem temperamenti calidum corpus agatur. Eſt igitur optimum vt dixi, prædictis coniungere quod per hanc orationem dictum eſt, quam plerique libri huius interpretes ſeparantes, non ſolùm in temperaturis calidis, verùm & hominibus omnibus communiter conferre putant: ſomnum quidem in aëre frigidiore vt caliditas in profundo

corporis aceruata refrigeretur, ſtragulis verò contectos eſſe vt non omnis intrò immoderatè annuat, adhærente ſcilicet ea quæ ex refrigeratis cutaneis partibus eſt caliditate illi quæ per ſomnū collecta eſt, hoc ſanè verum in naturis multis, non tamen omnibus: vt enim iuſto calidiorem temperaturam refrigerare melius eſt, ſic & frigidiorē calefacere. Quidam non ſolùm ab anteſcripta nunc nobis propoſitam ſeparauerunt, verùm & eandem partiti ſeorſum quidem legerūt: Somnus ἐμψύχει, id eſt, refrigerat, primam ſyllabam vocis ἐμψύχει per μ ſcribentes, vt verbum vnum fiat ἐμψύχει, non ſecus dictum quàm καταψύχει: & non duæ orationis partes præpoſitio quidē prior, & poſterior nomen. Hi verò ſequenti dictione præſentis calci de neceßitate vnita, ita legunt: ἐπιβεβλημένῳ, id eſt, ſtragulis operto, ſomnus profundus, rectorum dormiendi cupiditas, ἐπιβεβλημένῳ pro καταχειμένῳ, id eſt, iacenti, dictum eſſe inquientes. Hoc autem præter id quod violenta vocis huius καταχειμένῳ in vocem ἐπιβεβλημένῳ ſit tranſlatio, maximè quoque, tum abiectum, tum abuſiuum, volentibus ipſis nos intelligere ſomnolentam corporis affectionem, decumbentibus quidem, tum profundum, tum certum ſomnum, ſtantibus verò dormiendi appetentiam operari.

Somnus ſtabilis, rectis dormiendi cupiditas,

Quæ plerique interpretum in hanc scripserũt orationem silentio dißimulare est melius: quæ verò probabiliora ab his existimata sunt, dicam. Sunt autem eiusmodi, vigilias corpus infrigidare inquiunt: reíque huius coniecturam statui eam quæ eos qui vigilauerunt concomitatur coloris malitiam. Cùm enim, inquiunt, calidum temperamentum refrigerare voluerimus, præter alia quæ antè recensuit Hippocrates, ampliùs quoque & hoc addendum, vt vel præcogitantes quippiam, vel facientes vigilent, vel si hoc facere non poßint, reclinatis ipsis somnus prohibeatur, alterum autem ex duobus facere coguntur, nempe aut sedere, aut stare. Sedentium etenim somnum ἑδραῖον, id est, stabilem appellatum aiunt ἀπὸ τῆς ἕδρας, id est, à sede: idémq; horum somnum posse quod stantium rectorúmq; dormiendi cupiditas, qua effectum ratione, vt ipse dixerit: somnus stabilis, firmúsq; rectorum dormiendi cupiditas, perinde atque dictus sit sermo omnis: Calidiores naturæ ab vsu plurimorum somnorum arcendæ sunt: melius siquidem ipsis, vt tum vigilent, tum quippiam faciant, & potißimùm ne sedeant prohibendi. Si verò non, hoc quidem indulgendum quod simile existat stantium dormiendi cupiditati: sed ne reclinentur prohibendũ. Quidam somnum ἑδραῖον pro βαθὺν, id est, profundum, dici existimantes, quicunque ita habuerint stantes iam dormitare aiunt: sed cuiúsnam

vsus

vsus gratiâ scripserint non adijcientes, imperfectum fecerunt sermonem. Præcipiente autem hæc nobis Hippocrate quos ἑδραίως, id est, βαθέως, id est profundè dormire volumus, eos tantisper vigiles citra dormitationem seruamus, donec stare non possint: nam si in id peruenerint, profundè dormient. Multos siquidem ego propterea quòd citò in somnum irent, vigilare diutiùs coëgi, & ita vt inculpatè dormirent præparaui: quemadmodùm & nonnullos eorum qui inappetentiã accusant, vbi per bonam diei partem cibo abstinere coëgi, vt esurirent feci. Prius enim quàm natura somnis vel cibis indigeret, in ea venientes, in prædicta incidunt symptomata. Non est autem prorsus natura intempestiuè violanda, sed illi tempestiuè velut subseruiendum. Ego itaque quæ mihi quis ad præsentis dictionis expositionem probabiliter dicere videbatur, dixi. Qui verò somnum perpetuò refrigerare existimant, eos opportunum quippiam artis nescire puto. Perpetuò siquidem somnus humectat, vt vigilia exiccat, atque hoc nos ipse docuit: neque verò perpetuò calfacit, vel refrigerare natus est. At vbi quidem citra febrem vel pituitosos, vel crudos, vel quouis modo frigidos repertos in corpore humores, tum confecerit, tum concoxerit, confecto ex ipsis vtili sanguine, hominem calefacit caliditatis naturalis incremento. Cùm verò ex humorum putredine febrierint, refrigerat: febrilem

quidem caliditatem extinguens, ſed augens fami liarem. At cùm vel abſque febre, vel cum febri bilioſi redundauerint humores, ſegregare quidem eos valens deinde excernere, corpus ad ſalubris temperamenti ſymmetriam reducit: ſi cōferre hæc non poteſt, ſeruat idem temperamentum. Quòd ſi ex viſceris inflammatione febriens quiſpiam in acceßionis principio obdormiuerit, intempeſtiuus hic ſomnus phlegmone aucta ſimul & febrem au gebit, atque ex ea re calidius reddet corpus cali-ditate præter naturam. Fieri verò poteſt vt tem pore vno, corpus interdum calidius ſimul, & fri-gidius ob ſomnum fiat. Quoniam caliditatis cor-poris duplex ſit genus: vnum quidem familiare & natiuum, alterum verò alienum & præter naturam. Cùm itaque ex illis alterum increuerit valuerítque, alterum verò, tum imminutum fue rit, tum intabuerit, quomodo quis irrationabili-ter dixerit vno tempore calidius pariter & frigi dius ob ſomnum factum eſſe corpus, hæc autē pla nè ignorant multi eorum qui libros Hippocratis expoſuerunt. Quod dico ita habere diſces in eo aphoriſmorum ſermone, in quo Lycus Hippocra tem accuſat ita ſcribentem: Qui creſcunt, pluri-mùm habent calidi innati, ſed quòd per ignoran tiam eorum quæ rectè de caloris differentia ſcri-pſit Hippocrates, calumniari ipſum auſus ſit, vno integro libro eſt demonſtratum, qui inſcribi-tur, quòd nihil erratum ſit in aphoriſmo, cuius princi

principium est: Qui crescunt, plurimum habent calidi innati, & ob id copiosiore indigẽt alimẽto.

Imbecillæ frigidæ diætæ, validæ verò calidæ.

Diætas imbecillas dixit vel imbecilla vitæ studia, cibósque & potiones, vel quæ imbecillum animal reddunt. Frigidæ verò siue suo temperamento, siue ea quam in nobis pariunt affectione dicantur, nihil inter se differunt. Imbecilla itaque vitæ studia dicuntur quæ per leues corporis motiones fiunt, quemadmodum valida quæ per validas. Cibi imbecilli qui neque validum habent odorem, neque in gustu qualitatem quæ valida sit, vt aciditatem, vel dulcedinem, vel salsitatem, vel amaritatem, vel acerbitatem, vel acrimoniã, sed qui mediocriter gustu dulcescant, vel iustam præ se ferant astrictionem, vel caliditatem pariter exiguam: validi autem his contrarij. Si itaq; imbecilla omnia, tum vitæ studia, tum diætemata corpori adhibeantur, refrigerabitur vehementer, veluti & si valida, strenuè calefiet: si verò hæc quidem sic, hæc verò non, ex proportione mixtionis, vel vtique ad alterum extremorum propiùs vel longiùs deuenient.

Aquarum artificio carentium quæ ab æthere quidem excreta est, & cum tonitru tempestiua est: cum procella verò, mala.

Ea quibus in re medica nõ in ægris solùm, verùm quoque & rectè valentibus corporibus vti-

mur, materiæ artis iure optimo appellantur: scripti quoque & à Medicis quibusdam libri qui de materia inscribantur. Interdum itaque sponte nascentibus corporibus, tum ad sanationes, tum ad salubrem diætam vtimur. Interdum verò & ipsi quippiam in præparatione materiæ facimus, hæc quidem coquentes, illa verò vrentes & lauantes, aut priùs condientes, aut præmadefacientes, vel refrigerantes, vel tale quippiam aliud molientes. sic enim & aquarum præparatione interdum quippiã artificiosum, veluti paulò antè ipse dixit: Aquam decoctam esse vt aërẽ excipiat. Nempe coctio ipsa fit, & quæ post eam accedit refrigeratio aut per ambientem aërem, aut ventum quendam, aut domum quæ ex se frigidum contineat. Sunt enim domus quædam speluncis frigidis similes, atque interdum humidis, aut per niuis circumpositionem, aut in fonte positionem, vel in puteo, quæ bifariàm fit, demittentibus quidem interdum nobis in ipsam aquam vas in quo aqua calefacta sit, interdum verò & supra ipsam suspendentibus, quomodo etiam & per laxos vrceos gracilésq; turbidam aquam interdum colamus: vt tum in Alexandria, tum in Aegypto colari solet per quædam non simpliciter confecta, sed in laxitatem artificiosè confecta, veluti & per linteum cùm vas eiusmodi non adfuerit. Artificiosam habent hæc omnia præparationem, veluti quæ in aquarum fonta-

narum ductibus facimus, non ex quouis lapide ipsos componentes, atque intus interdum illinentes. Nempe in litu ipso discrepantia parua non est, siue pix, siue gypsum fuerit, vel citra hæc coctus later, vel lapis qualitate præditus praua vel bona, vel prorsus nulla quæ manifesta sit. Præterea puteos sæpius fodimus in diuersa terra, aquámq; ex fonte per canales fistulas dirigimus, qui vel meliorem, vel deteriorem reddere possunt, vel qui nullo pacto ipsam alterent. Artificiosè itaque hæc fiunt omnia circa aquæ præparationem. Cùm verò à terra accipimus in eo loco in quo viuimus, aut ex lacu, aut ex flumine præterlabente, vel pluuialem appellatam, nihil tunc ex arte apponimus. Ob eam itaque causam dixit Hippocrates, aquarum artificio carentium, ipsas his opponens quæ artificiosam habent præparationem, quas per analogiam artificio carentium artificiosas vocamus. Quemadmodum autẽ paulò antè non de omnibus aquis quas artificiosè præparamus scripsit, non vt librum ad publicationem facturus, sed vnum solùm præparationis modum memorauit, sibi in commentario ad memoriam scribens, sic & nunc non de omnibus aquis artificio carentibus scripsit, ἀτέχνας vocat, id est, αὐτοφύεις, id est, sponte nascentes, sed solùm speciem vnam percurrit, quam vocamus, vt dixi, pluuialem. Scripsit autem differentias ipsius duas, alteram quidem quam & manifestè

improbat, malam esse inquiens procellosam. De altera verò deinceps incertum si aut inculpatam solùm, aut alterius cuiusdam esse indigam contigerit, existimauit autem improbam esse procellosam, nam quæ ab aëre excreta est vel tonitruosa ὡραῖαν, id est, tempestiuam esse ait. Fieri verò potest vt & oræam ipsam quæ conueniente ωra fit, dicat, ita vt hoc dicens pacto laudet: fieri quoque potest vt & solam ita appellet quæ æstate media appellata decidat, quòd potissimum hoc tempus ωram anni appellitent Græci. Nempe & ὥρας nomen Autumno, Hyemíque, & Veri assignant per excellentiam verò & interdum anni ὥραν tempus illud vocant, in quo ὡραίους appellatos fructus perfici contingit. Hoc itaque est incertum quod ad dictionem attinet, nisi aliquid ipsi addiderimus de nostra narratione, vel naturali rerum demonstratione, atque etiam cur procellosam quidem vituperauerit, non autem ætheream & tonitruosam: deinde autem & vtrum præparare ipsam nos voluerit ad potionem, vel sanatoria remedia, nempe & in medicamentorum ocularium cōpositione aqua huiusmodi vtimur, & Hydatinum appellatum ex ipsa conficimus. Ὡραῖαν verò aquam intelligere est melius, non quæ Vere viget, vt stulti quidam intellexerunt: neque enim præcipuè quis ὥραν anni Ver appellauit sed simpliciter ὥρα, vt & alias, neque videtur facultatem aliquam præcipuam habere,

qui

qui tunc decidit imber. Sed longè ſatiùs exiſtimandum dicere Hippocratem ὡραῖαν *aquam quæ tempore illo decidat, quod vocant* ὥραν *anni: nempe & huic conſentire videtur quod ab æthere excretum ab ipſo dictum eſt. Conſueuerũt ſiquidem veteres ambientem nos aërem cùm exactè purus fuerit, ætherem appellare, cùm verò tenebricoſus nubilúſque, aërem. Hac itaque ipſa ratione & locum ſupra nubes æthera appellitãt, id quod Poëta manifeſtè indicauit, inquiens:* Εἰς ἐλάτην ἀναβὰς περιμήκετον, ἣ τότ' ἐν Ἴδῃ μακροτάτη πεφυκυῖα, δι' ἠέρος αἰθέρ' ἵκανεν, *id eſt. In abietem vt aſcendit altam, quæ tunc in Ida longißima exurgens, per aërem ad æthera perueniebat. Contrà verò cùm dixit:* Ἥρη δ' ἠέρα πίτνα πρόσθε βαθεῖαν ἐρυκέμεν, *id eſt, Iuno autem antè in aëra ſe proiecit profundum. Videtur hunc oſtendere his verbis. Et rurſus cùm inquit:* Ἀὴρ γὰρ παρὰ νηυσὶ βαθεῖ' ἦν, οὐδὲ σελήνη Οὐρανόθεν προὔφαινε, κατείχετο δ' ἐν νεφέεσσιν, *id eſt. Aër enim circa naues teter erat, neque Luna è cælo prælucebat, detinebatur autẽ nubibus. Cùm itaque æſtate extenuata, aqua ob anni temporis caliditatem in inuiſibiles diſſoluta fuerit vapores, atq; ob id in aërem qui ſupra terram eſt ſublata fuerit, deinde ob aliquam in frigidum mutationem, vel ventis mutuò contrà perflantibus, vel condenſato aëre vnitos qui extenuati ſunt vapores, ſenſibilem cuidam fieri aquam contige-*

rit, imbrem sanè tempestiuum esse dicemus, extenuata scilicet & antè confecta ob aëris caliditatem aqua, atque ob id meliorem eam esse procellosis, tum indomitis, tum intransmutatis, quales in quibusdam fontibus sunt aquæ quæ à veteribus incoctiles vocantur. Quam autem & ob causam tonitruosam magis probet quàm procellosam, deinceps videamus. Videntur quidem tonitrua mihi ideò fieri aut propter ignis reliquias, cùm scilicet excretus veluti ruptionem quandam circundantis ipsum nubis fecerit, quando scilicet fulmina decidunt, aut collisis attritísque inter se nubibus, neutrum verò inest procellosæ. Nempe in statu illo condensatus est aër, continua, & nigra vna nube omnem ipsum complexa: iure itaque in tali aëris circa terram conditione tonitrua non fiunt. Nempe in dispersis & secundùm propriam descriptionem delatis nubibus, cùm inter se atteruntur, colliduntúrque tonitrua fieri est consentaneum. Nube verò tota, tum continua, tum vnita collisio non fit, neque ob id in statu tali cadunt fulmina, cùm neque aër calidus in nubibus comprehendatur, neque fortis attritus fiat. Nam cùm nubes sibi inuicem obuiam factæ, medium igneum in se coagitantes & constringentes perfectè condensauerint, tunc eliditur interdum quidem supra fulmen, interdum verò in obliquum, interdum quoque & ad terram, hanc

sanè

ſanè ipſius delationem ſolam conſpicimus, aliæ verò nos latent. Dicta itaque à me compendioſè ſunt in dictionem & quónam pacto fiant tonitrua, atque quam ob cauſam tonitruoſam aquam procelloſa eſſe meliorem dixerit. Summè autem pura & extenuata eſt elaborata tempeſtiua: in medio huius & procelloſæ eſt tonitruoſa, quæ quantum relinquitur à tempeſtiua ſiue oræa, tantùm procelloſam excellit. Promptum itaque iam ſollicitè omnia cogitantibus, Medico congruum non eſſe dicere, vt tantam attingat de rerum natura diſputationem. At ſi præter omnem ratiocinationem ſimpliciter pronuntiaſſem, meliorem quidem eſſe tempeſtiuam procelloſa, mediámque vtriuſque eſſe tonitruoſam, demonſtrationem aliquam his quæ dixi me adijcere voluiſſent. Neque enim ſibi dictis meis vt legibus credere eſſe iuſtum, neque eſſe neceſſe, vt præceptis tyrannicis, credere: ſi itaque lingua hominum, tum indoctorum, tum prauorum effugi non poßit, melius autem ſit ob meliora ab ipſis vituperari, bene recenſuimus, quæ de tonitruorum generatione eſt, naturalem diſputationem. Nempe quod demonſtratum non eſt, incredibile eſſe omnibus hominibus videtur. Quòd autem naturalem diſputationem non attingat Medicus, non prorſus rectè dici videtur: oſtendúntque qui hoc enuntiant, ſe nobis vt tyrannos, his quæ præcipiant credi volentes. At meliùs

forſ

forsan erat non tyrannicè præcipere, sed nos docere, vel quòd sermo absque demonstratione probabilior eo sit, qui cum demonstratione est, vel quòd non verè dicatur aliquid iuxta causæ redditionem. Ex his verò quidam neutrum faciunt, atq; modo vtroque vituperant: & si nullam demonstrationem dixerimus, vt non demonstrata pro nugis habentes, & si rationem quandam addiderimus, quasi Medico physiologo decens non fuerit vera attingere.

Aqua vorax, vigilia item vorax.

Ab his quæ facere nata sunt, tum aqua, tũ vigilia, dedit ipsis appellationem, βοῤῥὸν vtrũq; nominans, quoniam βοῤῥοὺς nos faciat. Vocant siquidem & nunc adhuc ex consuetudine qui nostram Asiam incolunt Græci omnes, homines βοῤῥοὺς qui multa esse & vorare possunt. Constat autem & ciborum appetentias ex aquæ potione augeri, quo fit vt in eam rem frigidam aquam bibant, vel alimentum frigidum, vel adstringens ingerant. Nam quæ sanguinem in ventris tunicis contentum modicè cogunt constringúntque ea appetentiam, tum augere, tum procreare demonstrata sunt: quæ verò sanguinem, tum calfaciunt, tum fundunt liquántque, ea appetentiam delere & placare. Iuxta hanc itaque rationem aqua prouocat appetentiam, vigilia per halitum digerendo. Iam enim & de hac didicistis quemadmodùm & de somno, concoquit siquidem

dem

dem ſomnus, calido ſcilicet in eo intrò vergente: digerit autem vigilia perpellente ſecum calore natiuo iuxta eam quæ extrà fit motionem non paucas ſubſtantiæ corporis partes. Ob eas itaque cauſas βορρᾶ dicta ſunt, tum aqua, tum vigilia. Tu verò ne obaudieris, exiſtimaueríſque idē eſſe multa ingerere, & multa, tum concoquere, tum conficere. Melius ſiquidem eſt aquâ vinum non ad concoctionem ſolùm, verùm quoque & ad coctorum diſtributionē ſanguificationémq; & nutritionē, & mictionem, & ad ſanis in corporibus tranſpirationem. Quòd autem de his ſermo ab Hippocrate nunc dictus ſit conſtat, nemine ignorante quòd plurimos ægrotantium vinum offendat. Præterea vigilia cùm duobus fiat modis, geminum habet & ex cibis finem: nam ſi quippiam per noctem agentes vt in nocturnis vigilijs perfecerint, vacuatur quidem corpus, nulla verò quæ manifeſta ſit oritur virtutis offenſa. Si verò decumbentes partem quidem noctis aliquam ſomno indulſerimus, reliquam verò vigiliæ dederimus, diſſoluitur quidem virtus: neque enim appetimus melius, neque concoquimus, neque functiones naturales concoctionem conſequentes habemus inculpatas, ſed deteriores omnes quàm qui probè dormierunt.

Præcalidam naturam in calido anni tempore, in aëre frigido cubile impinguat, in calido verò extenuat.

Quod

Quod principio quidem orationis dictum est ἐνθέρμῳ, id est, præcalido à recto ἔνθερμος declinari ambiguum non est: quod verò in calce est, potest quis intelligere tanquam ex præpositione ἐν, & casu dandi θερμῷ constet, vt sanè intellexerũt ferè omnes libri interpretes: alij quidem orationẽ in duas partes, quasi vtraque propria indigeat explanatione, diuidentes, alij materiam in vnam explicantes. Dioscorides ipsam in clariorem permutauit, veluti in obscuris orationibus facere consueuit: seorsum enim scripsit, ἐνθέρμῳ φύσει, calido anni tẽpore, adijciens ipsi verbũ λεπτύνειν, volens nos intelligere ἔνθερμον φύσιν, id est, valde calidam naturam in anni tempore calido, id est, æstiuo λεπτύνεσθαι, id est, extenuari, quæ scilicet peruaporetur ab appellata iam ex consuetudine Medicis recentioribus omnibus ratione spectabili perspiratione, quam altera quadã oratione quidam inuisibilem transpirationem vocant: quæ quidem in nobis fieri solet in vita omni, sed non eadem in ætatibus, anni temporibus, vitæ studijs, atque vt simpliciter dicam, diæta omni quam exhibemus. In omnibus verò differentijs commune est, in calidioribus quidem, tum anni temporibus, tum regionibus, tum ætatibus, tum naturis, & diæta extra corpus effluere non paucam ex substantia nostra partem: in frigidioribus verò ob condensatam cutim retineri quidem plurimum, atque paucum euacuari. Hac itaque ratione

verum

verum eſt calidam naturam in calido anni tempore attenuari, duplicato ſcilicet effluuio. Nempe naturale ex propria habentes caliditate, accedens externum à calido anni tempore acquirũt: ſed ſcripturam hanc in nullis alijs exemplaribus reperi, neq; hanc ex interpretibus quiſpiã nouit, niſi quòd ipſe Dioſcorides in libri fronte adſcripſerit in duobus ſolis exemplaribus, ita habentem reperiens orationem: Præcalidam naturam calido anni tempore, in frigore cubile impinguat; in calore extenuat. Nec nos verò in duobus, ſed in omnibus quæ legimus, ita habentem reperimus orationem: viſis quidem omnibus bibliothecis & exẽplaribus quæ apud amicos eſſent. Ad ipſius itaque explanationem conuertamur, quæcunque perperàm ab expoſitoribus dicta ſunt prætermittentes. Nempe prior orationis pars ita mihi complẽda videtur: Præcalidam naturam θερμῇ ὥρῃ, in frigore cubile incraſſat. θερμῇ quidem ὥρῃ in dandi caſu legentibus nobis, quaſi dictum ſit ἐν θερμῇ ὥρῃ. id eſt in calido anni tempore: ἐν ψύχει verò, id eſt, in frigore, tanquàm & ita dixerit: in aëre frigido, conſtante oratione ex duobus orationis elementis, præpoſitione quidem ἐν, & nomine ψύχει, fiet ſiquidem intelligentia omnis talis: Confert præcalidæ naturæ calido anni tempore in frigido cubili dormire: nempe ita impinguabitur. Iure autem nos in valde calidis naturis facere præcepit Hippocrates: nempe calida natu-

ra promptè ob copiam effluuij extenuatur, si & ipsi calido accedente anni tempore congeminata fuerit euacuatio. Accedit & tertia quædam alia vacuatio in calida regione, in strato calido decumbente homine: contingétque tum euaporari, tum extenuari corpus, si tertiam sustinuerit euacuationem. Quòd si per necessitatem cum ea quæ ex natura est & anni tempore vacuatione quas effugere non licet, tertia ad contrarium acta fuerit, quæ non per halitum digerere, sed retinere effluuia possit, non ad summum vacuationis perueniet homo, sed magis impinguabitur quàm extenuabitur. Nempe cùm cubile frigidum significet, non solùm fulcra frigida, verùm & pallia quæ ex syndonibus densis, lacernis tritis, & vestimentis eiusmodi fiunt: alia quæpiam accedit quæ maxima sit emendatio immoderationis quæ ex anni tempore & naturali temperamento sit, quòd corpus per inspirationem quæ frigida sit, refrigeretur. Hoc itaque & iam anteà est à nobis dictum, sed nunc additur in strato vt corpus vndiquaque refrigeretur, transpirationísque immoderatio ad salubrem commoderationem reducatur. Priorem itaque orationis partem ita exposuisse maximè quis mihi videtur, quæ verò superest vbi inquit: *In calido verò extenuat*, manifesta erat si in calido aëre adscriptum fuisset, tota oratione verbis eiusmodi manifestè explanata: *Præcalidæ naturæ in anni tempore calido,*

cub

cubile adueniens in aëre frigido impinguat, in aëre verò calido si fiat, extenuat. in rectis itaque casibus ita maximè manifestè dictum sit vt dictum est. Nunc verò si & in dandi casu enarrare voluerimus, fiat talis dictio: Præcalidæ naturæ in anni tempore calido, & cubili in aëre frigido contingit impinguari, eidem verò in aëre calido attenuari continget.

Sanitatis meditatio, ciborũ insatietas, laborum impigritia.

Neque impleri ad satietatem vsque, neque segniter exerceri, summam salubris diætæ esse existimauit.

Leui ex vigiliis siti somnus remedio est, ei quæ ex somno est vigilia quibusdam.

Ἐπιπόλαιον δίψαν, *id est leuem sitim, intelligere oportet valde paruam, quæ neque ab vniuerso corpore fiat, neque à magna partium ventris affectione: sed vt Erasistratus inquit, siccescentibus aut incalescentibus locis per quos humidum ex ore in ventrem defertur. Huius itaque sitis sanatio est somnus, humescente scilicet profundo, atq; sanguine in somnis tanquàm intrò vergente. Contrà his qui ex somno excitati sunt, cùm valde parua sitis fuerit, vigilantibus facilè placatur. Nempe sitis eiusmodi fit concalescentibus interdum partibus, quas Erasistratũ memorasse dixi: calefiunt siquidem cùm cibi in ventre coquuntur. Nempe cùm ipsa concoctio à nati-*

uo fiat calore ſimiliter illis quæ concoquuntur. quemadmodùm his ſurſum fertur vapor quidam calidus: ita contigit & interdum in ventre, & potiſsimùm his qui vinum merum biberint. Verùm ſi vigilantibus ipſis vacuatus venter non ampliùs vapores remittat, caliditáſque in partibus calefactis euaporata fuerit, ſitientes placantur. alij verò ſiticuloſi ex ſomno fiunt, ob comeſtorum vel bibitorum caliditatem vẽtre calefacto, quæ ſine externo remedio ad meliorem ſtatum nõ reducitur. Sic itaque plerique frigidam bibere conſueti, pota interdum aqua iuuantur, priuſquàm loti fuerint, ingeſſeríntque alimentum. Ob id itaq; in ſecunda ſitis differentia appoſuit vocabulum, nonnullis: non enim omnibus, vt eſt demonſtratũ, qui ex ſomno ſitiuerunt hæc fit adfectio. Hanc veteres interpretes ſcripturam norunt, atq; in exactis exemplaribus reperitur.

Quibus plurimus eſt calor, maximam hi habent vocem, nempe & aër frigidus multus: cùm autem magna duo exiſtunt, magna quoque & ſoboles fit.

Prædixi nuper dictionis huius ſcripturam antiquam non ita, ſed in quibus plurimum eſt calidum: ſícq; interpretes illi legunt qui finẽ prioris orationis ſuſtulerunt, ſcilicet, nonnullis. Sed iam de præſentis orationis veritate dicamus. Quibus ſiquidem plurimus eſt calor, in corde ſcilicet (nempe & hoc caloris natiui veluti focũ eſſe dem

demonstrauimus) necesse est & eum qui inspiratur aërem plurimum esse. Nam & in hoc libro de vsu respirationis est ostensum. Si autẽ in eiusmodi naturis multus est calor, multum inspiratur & contrà expiratur: ob id si vocem fieri magnam dicamus indistinctè pronuntiantes fallemur. Demonstratum siquidem est in commentarijs de voce, fieri non posse vt vox magna fiat, nisi aër multus celeriter expiretur. Fit autem hoc, cùm lata fuerint tum aspera arteria, tum guttur: quòd si & thorax totus magnus fuerit, homines non solùm vocis magnæ reddit, sed & qui validiùs inclamare poßint, præconum modo cùm πώδα, id est, pedem appellatum promulgant. Quoniam itaque cor in ea quæ fit in vteri afformatione, statim ab initio tum dilatatur, tum augetur, in quibus natiuus calor est plurimus, atque ad cordis proportionem thorax & maximus fiat, atque hinc de neceßitate consequatur pulmonis magnitudo, háncque & tum asperæ arteriæ, tum gutturis magnitudo concomitetur, iure optimo præcalidos naturâ magna voce præditos esse magna ex parte contingit. Nam si prorsus iuxta proportionem magnitudinis cordis thorax augetur, modò non intercidat aliquando pra ua conformatio, non magna ex parte præcalidos naturâ dixerim magna voce esse præditos, sed perpetuò. Neque verò vt iuxta proportionem thoraci pulmonis magnitudo semper respondet: sic

& pulmonis magnitudini tria ipsius genera vasorum proportione augentur. Nempe & in dissectionibus animalium non exactè proportio seruari videtur, sed in his quidem partibus aliud modicè exuperans, aliud deficiens reperitur: effatu verò dignum in corde ad thoracem, idq; est quod maximè facit calidis æqualiter hominibus rarò insignes in vocis magnitudine differentias Hippocrates itaque ad solam aëris copiam vocis retulit magnitudinem. Est autem neque solum neq; primum axioma quodpiam vocem magnam parientium causarum: sed materia magnæ vocis in commentarijs de voce demonstrata est.

Ventre calidi frigidæ carnis & graciles, hi venis conspicuis & iracundiores existũt.

Quòd geminum in animalium corpore calorem nouerit Hippocrates, vnum quidem quem natiuum ipse appellat, & qui tum in sanguine, tum sanguineis visceribus essentiam habeat: alterum verò acrem, mordentem, atque igneum, quo in genere & febris est, in multis ipsius libris est demonstratum, scripsimúsque esse commentarium vnum integrum de eo quem inscripsimus: Quòd nihil erratum sit in eo aphorismo, cuius principium est: Qui crescunt plurimum habent calidi innati. defendo autem in ipso commentario Hippocratem Lyci controuersias contra aphorismum diluens, Lycúmque propter optimarum præceptionum ignorationem incusantem Hippocratem

tem oſtendens. Imò quòd caliditatis huius differentiam neque Lycus nouit, neque alius quiſpiam vel Eraſiſtratius, vel Erophilius, vel Empiricus, atque ob id multa quæ ab Hippocrate ſcripta ſunt, perperàm explanauerunt. Neq; verò Hippocraticos viros præcepta ipſius ita improbare decebat, vt explanationes molirentur, perinde atque vna eſſet in animantibus genere caliditas. At cùm intellexerint vel Hippocratem, vel alium quempiam θερμοκοιλίους, id eſt, ventre calidos quoſdam appellantem, ſatiùs fuerit nomen contemplari quónam dicatur modo: an qui verbum dixerit vel ſcripſerit, calidum innatum pronuntiauerit in ventre copioſum eſſe, vel alterum quod ſæpiùs quidem aſcititium, interdum & non naturale, interdum verò & præter naturam vocamus, quò calidiores contigit reſpirationem tum mordentem, tum calidam habere, atque ob id ſtatim febrire, cùm videlicet adſtricta fuerit cutis. Nempe qui calidum alterum vtpotè natiuum plurimum habent, prohibita tranſpiratione pleniores quidem fiunt, ſed febre non corripiuntur, propter [caloris ſuauitatem immordacitatémque] atque etiam quòd calidum hoc in ventre abundans optimas faciat ciborum concoctiones, vt ipſe in aphoriſmis oſtendit, inquiens: Ventres hyeme & vere calidiſsimi naturâ, & ſomni longiſsimi: quare in his anni temporibus plura exhibenda alimenta: nempe calor natiuus

multus, & ideo copiosiore indigẽt alimonia, indicio sunt ætates & athletæ. Vt itaq; ventris eiusmodi signum est alimenta citra culpam concoquere: sic alterius frigidos quidem cibos in aciditatem, calidiores verò in nidorosam qualitatem convertere. Qui itaque cibos probè concoquunt, his sanguis bonus existit, mediocrísque consequitur incarnatio, vel & maior interdum quàm decet, vbi otiosiùs diætati vel loti fuerint, minor verò in corpulentiam pro corporis habitu procedit: cùm autem collecta multitudo anteuerterit, totum corpus in morbos compellit. His verò qui ob intemperiem ventris non concoquunt, corrumpúntque cibos in eam quæ tum nidorosa, tum fumosa sit qualitatem, prauus quidem aceruatur in venis sanguis, totiúsque corporis praua efficitur nutritio, de quibus præsentem sermonem te intelligere oportet. Nempe hepati quidem & cordi calor innatus principio inest multus: carnibus verò ex sanguine prorumpit, atque ob eam rem necesse est carnes ipsas in eiusmodi corporum naturis tales esse, quales & nunc scripsit Hippocrates, quibus scilicet non suppeditetur copiosus sanguis, sed tum paucus, tum prauus: vtrumque enim contingit ventre intemperatis secundum igneam caliditatem, subeunt enim cibi corrupti, atq; ob id pauca ex ipsis fruitur corpus alimonia. Est autem & ipsa hæc non bona, quòd probè cocta non sit. Fieri siquidem non potest vt

sanguis

ſanguis in hepate & venis commodus factus ſit, non coctis corruptiſque in ventre cibis. Si itaque paucus non tamen prauus eſſet in venis ſanguis, traherent ipſum carnes minùs quidem alentem, atque illas inanientem, ita vt contraherentur, & ægrè apparerent. At quoniam non ſolùm paucus eſt, ſed & prauus, neque hunc trahent, tametſi indigeant, ſicuti neque nos ipſi nidoroſa aliiſque qualitatibus prauis prædita accipimus cibaria, quanquam vehementer admodùm cibum appetamus: nempe & appetentia ipſa ſatiatur guſtato eiuſmodi cibo. Hac itaque ratione carnes paucum ex venis ad nutritionem maximè neceſſarium trahunt, ita vt ex pauco longiore tempore colligatur in venis prauus ſanguis, atq; ob id in venarum ſectionibus eiuſmodi hominum nunquam rubrum ſanguinem fluere videbis, ſed alterius vt quiſpiam dixerit coloris eſſe reperietur, confeſtim quoque & graueolens: & ſi ex multo tempore nequaquam vacuatus homo fuerit, niger videtur ſanguis qui in venæ ſectione vacuatur, atq; alius aliam habens in craßitie & tenuitate ſubſtantiam. Interdum quidem ſeroſam & tenuiorem, interdum verò craßiorem, quẽadmodum & valde craſſus, nigérq; interdum videtur pici liquidæ non dißimilis. Hæc itaque omnia quæ nunc ſummatim dicta ſunt, in aliis quibuſdam commentariis, & potißimũ methodi medendi perfectè exculta ſunt:

nunc verò compendio dicta sunt, quæ ab interpretibus sunt prætermissa. Consueuerunt siquidem in vanis inutilibúsque copiosi esse, deficere verò in commodißimis. Ego itaque quoniam præsens sermo apprimè vtilis sit, rursus summatim referam coniuncta præsentis dictionis expositione. Θερμοκοιλίους quidem, id est, ventre calidos, vt ipse dicat est putandum, non quomodo pueros, athletásque naturalem calorem multum habere dixit, neque vt hyeme ventres naturali calido calidißimos esse, sed veluti mordens & prauum calidum non paucum in intemperato ventre habentes. Tales autem frigidæ carnis iure appellauit, qui vtilis copiosíque alimenti penuria non alantur, quod ex sanguine naturali habent in eucratis corporibus. Penuriam autem sanguinis sequitur frigiditas carnium, quæ acquisitam caliditatem ex sanguine habent, non propriam neque naturalem, vt hepar & cor. Graciles autem hi de neceßitate fiũt ob indigentiam carnium, quarum imminutiones auctionésque corpus omne in gracilitatem vel corpulentiam deducunt. Ait autem eosdem ἐπιφλέβους esse, perinde atque dixerit conspicuas talibus venas, id est, ἐκκειμένας, id est, expositas atque extra prominentes, tanquam plenæ hæ sanguine existant, & nudæ propter defectum contingentium ipsas carnium. Præterea & iracundiores ipsos esse ait, non simpliciter iracundos, vel per exuperantiam iracundis-

simos

ſimos, id quod paterentur ſi cordis calor multus eſſet. Ventris verò calor, affecto ſcilicet ipſius ore iracundiores facit: nempe & partem hanc animam ſimul ſecum afficere eſt demonſtratum, quæ ſcilicet ad tum intelligendum, tum efficiendum ſegniores reddat, vbi ſeipſa frigidior fuerit: promptiores verò & iracundos vbi magis calefacta fuerit non naturali quidem caliditate, ſed aſcititia & præter naturam, de qua ſermo hic omnis à nobis peractus eſt. Eos verò qui Hippocraticos quidem ſeſe appellauerunt, ſed qui maximè præcipua artis Hippocraticæ decreta, quibus fidem faciunt & quæ per experientiam apparent, incuſare eſt iuſtum. Neque enim vt nos diximus interpretationem fecerunt, ſed aliter: putant ſiquidem in ventribus calidioribus natiuum calorem in profundum inclinare, & partes relinquere externas, atque ob id frigidæ carnis homines reddere. Verùm tales inclinationes in anni temporibus, regionibúſque & vigilijs, & ſomnis fiunt, quemadmodùm & in animæ perturbationibus, mœſtitiíſque & timoribus, voluptatibus etiam corporeis, & gaudijs animæ. Neque enim naturalis corporis compages, neque ætas talem efficit caliditatis naturalis tranſmutationem. At ſunt vt in ſalubribus oſtenſum eſt, prauæ corporis conſtitutiones, aliæ quidem in toto animali intemperiem habentes, aliæ verò in partium ſtructura inæquali, quemadmodum & ea quæ in præſenti

oratione de his dicta est, qui ventrem prauè constitutum habent, non optimè, veluti constitutiones quæ naturalem calorem habent multum. atque ob id bonam corpulentiam maximè conferunt, impinguántque habitum, non imminuunt neque extenuant quomodo intemperatæ.

In terræ squaloribus auium genus abundat.

Aues siquidem quæ temperamento nobis sicciores sunt, in squaloribus melius habent: neque nos latet siccioribus ipsas vti alimentis exiguóq; potu, non vt sues quæ aßiduè tum in aqua lauari, tum multo impleri potu desiderant.

Cùm vocem asperiorem cœperit quis reddere: quod caprire dicunt, vter testis extrà prominuerit, inspiciendum. Nempe dexter marem, sinister fœminã procreabit.

In transmutatione puerilis ætatis ad adolescentulorum ætatem, vt ipsis tum seminis, tum pilorum in pudendis generatio incipit, sic & repentinum testium augmentum, veluti & virginibus mammarum cum muliebrium delatione. Eo itaque tempore & vocis fit transmutatio, & præcipuè maribus: nempe cùm priùs acutam redderent vocem, ad pubertatem perfectè ducti grauiorem reddunt. Medio verò tempore fermè rauca ipsis vox efficitur. Cùm itaque appareant in dicta ætate hæc omnia, præsens sermo non opus habet inuestigatione: quòd & hæc omnia appa-

reant declarat experientia, veluti & quòd ex testibus si dexter quidem priùs intumescat, tales adolescentuli vbi absoluti & viri effecti fuerint, mares potiùs quàm fœminas generare possunt. Si verò sinister, contrà: sic autem & de vtero sentit. Nempe in aphorismis scripsit: Fœtus mares quidem in dextris, fœminæ verò in sinistris magis. Quæ itaq; de ea re in aphorismorum explicatione dicta sunt à me, in præsentem transferes sermonem, cùm vna causa tum in maribus, tum in fœminis communis sit, ob quam partes sinistræ fœminarum sunt generatrices, marium verò dextræ. de qua re & in libris de vsu partium est dictum.

Oculi vt valuerint, ita & corpus totum.

Clarum est subaudiendum esse, vt validè habuerint: quod etiam quidam adscripserunt. Dictionis itaq; sensus, vt optimè exposuisse quis mihi videtur, his quæ perperàm à plurimis dicta sunt prætermissis, hic potissimùm sit: ~~Puto Hippocratem docere quónam quis pacto ex oculis ipsis totius corporis dispositionem dignoscat~~, quòd maximè hi certissimam ostendunt dignotionem. Nempe in his qui animi deliquio fatigati sunt, vel virtutem aliter exolutam habent, nemo manum vel crus, vel aliam faciei partem absq; oculis contemplatus de virtutis robore, vel

vel debilitate quippiam inuenire poterit, quomodo faciet si oculos conspexerit. Nempe in ipsis apparent manifestè tum robur, tum debilitas, nonnullis quidẽ apertis palpebris clarè vidẽtibus, alijs verò aperire ipsas nequeuntibus. Color autem ipsorum & tumor nonnihil de virtute ostendunt. Nempe cùm imbecilla fuerit, caui oculi, squalidíque & praui coloris videntur. Si verò robusta, colorantur, tumescunt, & splendidam habent humiditatẽ. Hæc itaque conspicuè fieri videntur, atq; haud scita causa ob quam fiant. Sed & conspicua etiam est causa his qui oculorum nouerunt naturam. Demonstrauimus autem tum in alijs, tum in his qui de re visoria agunt commentarijs, splendidum spiritum animalem ex cerebro plurimũ ad oculos promanare. Is itaq; cùm imbecillus vel paucus in oculis fuerit, dicta nuper symptomata & χροιὴ, vt inquit, id est, χρῶμα quod color est, ad melius vel deterius transit. Hoc autem est manifestum, siue de oculis sermonem adhuc faciat, siue de vniuersi corporis colore: vtrunq; enim horum est verum: oculis quidem vt robur & debilitatem, ita & tum bonum, tum malum colorem mutantibus, atq; hæc consequente totius corporis dispositione. Nam si boni coloris fuerint oculi, τὸ γυῖον, id est, corpus totum salubriter habere ostendunt. Si verò malum quendam colorem habuerint, confestim & corpus totum læsum esse indicant. Celeriùs verò in oculis

lis quàm aliis partibus colorum videtur transmutatio, quòd pars hæc tum pura, tum lucida, existat, neque hoc solùm indicare potest oratio, verùm quoq; coloris toto in corpore mutationem, signa sequi oculorum. Ab oculis itaquè in totum corpus deduci ita dignotio potest. Iuxta eandem dictionem fieri potest absque oculis explanatio, si quis eam quæ deinceps infertur cõiunxerit: quam principio alio exponam.

Et color in deterius vel melius mutatur. Iustum autem vt quomodo alimentum habuerit, ita & quod extrà est consequatur.

Colorem proportione nutrimenti, id est, sanguinis ad deterius vel melius mutari ait: sanguinem autem nunc dicit totum humorem qui in vasis continetur, in quo tum pituita, tum bilis, tum serum continentur. Hoc siquidem tum melius, tum deterius fit, quod verò in ipso continetur quod propriè sanguis dicitur, & secundùm potentiam totum appellatur, prauum dicere est impossibile, sicuti & alium non habere colorem præterquam rubrum.

Signa mortifera per cutem vapor calidus, si naris frigidum spiritum priùs reddiderit.

Siue in accusandi casu vaporem calidum scriptum sit, siue in casu nominandi vapor calidus, vtroque modo aliquid subintelligitur. Nempe

oratio

oratio sensum eiusmodi desiderat: Ex signis mortiferis est vaporem calidum per cutem euacuari, ex prægresso per expirationem frigido spiritu. Si verò & in nominandi casu sensum eundem explanare volueris, ita dixeris: Maximè inter mortifera signa est, si per cutem vapor calidus euacuetur ex antegresso per expirationem frigido spiritu. Quòd verò frigida expiratio signa inter pernitiosissima sit, & in prognostico dictum est in ea oratione: Frigida è naribus & ore expiratio pernitiosa admodùm iam est. Nunc autem symptoma aliquod quod non semper ita habentibus accidit, addit. Effluit siquidem vapor calidus cõfertim ex cute, sed neque omnibus, vt dixi, neque omni tempore: quæ sanè docere debuerunt interpretes quæ non oportet nugantes. Nempe in illis solis tale fieri reperies, in quibus mortificationem caloris febris præcessit, quæ cordis corpus torrefecit, & ob id tandem ipsum refrigerauit. Soluto itaque vitali ob extinctionem cordis robore, in alijs quidem sudores cum syncope promanant ob redundantes in corpore humores. In his verò qui ab vrente febre exiccati sunt, pro sudoribus vapor calidus si tetigeris perspirare tibi videtur, neque tamen in omni morbi tempore, sed cum processu temporis cutis refrigeratur, vacuata vaporosa substantia quæ ob vrentem febrem cùm tenuarentur humores, in ægrotationis tempore collecta fuit. Non enim eo

in

in tempore quo extingui cor contingit, fieri potuit non solùm calidus vapor, sed neque frigidus, neque tepidus. Omne enim cor prope mortem frigidam habet intemperiem: neque tamen cùm in morbo lethifero huiusmodi perpetuò est, sed vt dictum est, calidißimo sæpiùs in vrentißimis febribus. Cùm itaque cor frigida laborauerit intemperie, calidum vaporem vacuari non comperies, vbi prope mortem æger frigidum expirare cœperit: neque ita habentibus attenuati sunt humores, neque febre perurente febrientibus, neque humores habent biliosos, calidos quidem temperamento, & tenues substantia. Nempe in frigidis intemperaturis pituitosi crudi crassíque, & prorsus frigidi redundant humores, non biliosi, calidi & tenues.

Vitalia autem contraria.

Pugnat hoc manifestè cum his qui lethale signum dici existimant per nares calidißimam febrem. Nempe orationi dictæ, signa mortifera tanquam ex opposito respondens, nunc scripsit, vitalia autem contraria: quãquam iuxta illorum expositionem non coniunctum sit orationi, signa mortifera, quod deinde scriptum est, per nares calidißimum. Proinde quod dicitur per nares calidißimum sibi adiunctum non habet, si lethale sit nécne. Non est enim lethale nisi præcesserit quod ab Hippocrate dictum est, si naris frigidum

prius

prius reddiderit ſpiritum. Si enim citra hoc calidißimus per cutem vapor fiat, poteſt tenuium partium in calida febre ſymptoma eſſe, quod nullo pacto mortis ſignum ſit: atque interdum extenuatorum ob bonam cauſam tranſpirantium humorum, quos cùm craßiorum partium fuerint, natura per ſenſibiles corporis euacuationes excernit, per ſudores, vrinarum copiam, vel deiectionum, vel per vomitum. Erunt itaque mortiferis dictis ſignis vitalia contraria, neque frigidum expirare, neque per cutem calidum vacuari vaporem. Iure autem & qui Zeuxim ſunt ſequuti ſeorſum mortifera ſigna priùs interpretati, totam hanc orationem vbi inquit: vitalia autem contraria circuncide runt.

*

COMMENTARII QVARTI FINIS.

*

GAL

GALENI IN
SEXTVM EPIDE- MIORVM HIPPOCRATIS LIBRVM COMMEN- TARIVS QVIN- TVS,

*

Ioanne Vassæo Melden-
si interprete.

***

ORBORVM naturæ medicæ.

Quòd de scripturis his in quibus quod dicitur quidem eua riat, manet verò sensus omnino idem, sententiam ferre non proposuerim, dixi quidem sæpiùs, qui scilicet commentariorum proli xitatem effugiam: sed & nunc memoriæ gratiâ hoc ipsum dixi, quoniam & in his quæ narrabun tur dictionibus, nihil de scripturis eiusmodi sum dicturus. Sensus itaque dictionis si quis simplici- ter quod dicitur intellexerit, est manifestus. Suã etenim aperit mentem Hippocrates, quòd scilicet ex cœtu eorum non sit qui naturam artificio ca- rere existimant, sed eorum qui tum artificiosam, tum animalis prospectricem esse putant. Nomine

autem naturæ facultas nunc intelligenda quæ corporibus inest nostris, atque ea gubernat. De cuius substantia quæ'nam sit, perquirere non est nunc necesse, sicuti neque animæ nostræ, neque mentis ipsius. Nullo siquidem horum præsens sermo opus habet, sed solùm quòd Hippocrates rectè existimauerit naturam morborum medicam esse. Nam fortasse quis medicinalem artem hoc adimi sermone existimabit, quare non est simpliciter intelligendum, naturam morborum medicam esse: nam profundior in hac continetur oratione intellectus, qui exactiorem expostulet conspicuitatem, quam non antè alibi feci. Cæteros autem qui voluntatem meam norunt, & in quorũ gratiam ad libri huius expositionem perueni, admonebo & nunc me vbi decreta singula demonstratione indigentia semel alibi integrè percurrero, in nullo alio libro scripturum: qui scilicet prolixitatem fieri intelligam vbi quis de ipsis eadem dicat, quomodo ex recentioribus Medicis quidam fecerunt, qui non bis solùm aut ter, sed & quater & ampliùs de eisdem eadem in multis, tum commentarijs, tum libris scripserunt. Ego autem vbi semel quippiam demonstraui, reliquo vtor in cæteris libris summam tantùm ad memoriam reuocans, vt in hoc libro ostendi. Et nunc itaque semel de natura faciam sermonem, quòd item vbi ipsam ait morborum medicam esse, nullo tolli pacto medicinalem artem per

hoc

hoc decretum contingat. Tu autem qui in his versaris commentarijs, animum ad me conuerte qui sermonem exordior. Qui morbos alimento tempestiuè exhibito, tum quali, tum quanto, fomentísq; humidis & cataplasmatis & clysteribus & venæ incisione, & cæteris huiusmodi sanari ait, non fallitur, sicuti neque is qui morbos curari à Medicis asserit, neque qui medicinalem artem ægrorum curatricem pronuntiat. Quemadmodùm autem qui hæc dicit, non vt mendax est conuictus, sic neque qui naturam in animalis salute omnia facere existimat. Hinc fit (sequitur enim) vt & illa morbos prima curet, & maximè cùm euidenter hominem sanauerit sudores effundens multos, aut molestos per vrinas, vel ventrē, vel vomitum euacuans humores. Quónam itaque horum omnium quæ sanitatem facere diximus, primum dignitate existat, vel secundum, vel tertium, vt consideretur est consentaneum: & potissimùm quòd alia quædam accedant per quæ morbi curantur, quorum omnium ordinem iuxta dignitatem cognosci satiùs est. Videtur siquidem meliùs quidem dici & naturam morbos sanare, rectè autem & medicinam & Medicum, verè quoque & ipsius ministrum, & venæ sectionem, & per eam factum sanguinis fluorem. Sed forsan quis volet & coquū cōferre aliquid textorémq; & domus constructorem, fabrúmque ærarium, & quosdam alios artifices quorum opificijs

Medicina 4a.

vtimur ad eorum ministrationem quæ hominibus ad sanitatem adparantur. Verùm ex talibus quædam remediorum materiæ non remedia existunt, alia verò opem ferentibus instrumenta idonea. Auxilia autem fiunt per eos conuenienti tempore, & vt oportet ipsis vtuntur. Nempe cùm vinum ipsis exhibitum iuuerit, exhibitio ipsius auxilium est: si verò intempestiuè exhibitum fuerit, deliriū vel phrenitim parit, fitq; morbosa causa non salubris, neq; auxilium. Quis igitur causa est generationis auxilij? qui scilicet tempus reperit: sed quémnam hunc vocant Græci? sanè & quòd ἰατρὸν, id est, medicum vocent, liquidò constat omnibus. Quo fit vt Medicus vino ad sanitatem, tum naturalem, tum eam quæ acquiritur principalior existat. Valentibus siquidem auxilio est vinum, si tempore & modo bibatur: sanat item & morbos si vt oportet ingestum sit. Medicus verò non quòd animal sit, vel pedibus constans, vel bipes, vel rationalis, vel ciuilis, tempus modúmq; vniuscuiusque materiæ nouit: sed quòd artem didicit, tum salubrium, tum morbosorum cognitricem. Nam si per illa cognosceret, homines omnes eandem scientiam obtinerent: quo fit vt Medicorum ars per quam fiunt Medici, dignitate Medicis superior sit. Nempe huius virtute vsi morbos sanamus. Sed quam habent rationem, tum materia, tum instrumenta ad medicū artémq; ipsius, hanc rursum habent, tum Medicus.

Medicus q. q.

dicus, tum ipsius ars ad eius qui curatur naturã. Illa siquidem defecta omnia in animalium corporibus resarcit, nutrítque cùm nutritione egent, & sanguinem quo ieiunas alit partes præparat, atque ad sanguinis generationem quod in ventre coquitur conficit alimentum. Quòd si consumpta esculenta neque cocta probè sint, neque distributa, neque in sanguinem versa, neque nutriendorum virtutem planè inuenerint, corporis nostri alimenta fuisse non dicuntur. Nempe quemadmodùm ad nutriendas alimenti indigas partes maximè præcipua inter causas sit ea quæ partes nutrit virtus, ita & quæ in ventre est ad ciborum concoctionem, & quæ in hepate & venis est ad concocti sanguificationem. Neq; verò hîc est necesse vt singularia naturæ opera omnia percurram. Nempe ad memoriam reuocare duntaxat satis est, quòd vniuersales ipsius virtutes in commentarijs de facultatibus naturalibus demonstratæ sint, quibus omnia in animali perficit, quatuor videlicet existentes: prima quidem familiarium attractrix, secunda eorundem alteratrix & concoctrix, tertia propriorum retentrix, & quarta alienorum excretrix, talibus itaque facultatibus non sanum modò seruat animal, verùm quoque & morbo adfectum sanat: atque his patet quantum effectrices sanitatis causas natura ipsa dignitate antecellat. Cætera siquidem omnia peculiarem ipsi materiam adparant, quemadmo-

dùm in externis aliam alij artem subseruire cernimus. Nempe textori radios, textoria instrumenta, pectinésq; faber lignarius adparat: fabro lignario ligna, qui materias incîdit: huic securim bipennémq; faber ferrarius: fabro ferrario præparat qui metalla fodit. Et sanè rara est inuentu ars factiua quæ nulla alia indigeat: nempe vel instrumenta, vel materiam ad id quod fit idoneã adparant. In hunc itaque modum & idoneas materias Medico adparant multæ artes, quomodo rursum Medicus naturæ cum ministris quibusdam. Nempe vt architectus ad murarios, fabros lignarios, aliósque artifices quos inter primus existit, habet, ita Medicus ad ministros. Sunt autem rhizotomi, id est, radicum sectores, vnguentarij, coqui, cataplasmatum admotores, qui superfundunt, clysterum exhibitores, scarificatores, venarum sectores, & qui cucurbitulas applicare solent: quod si & nos ipsi, tum discimus, tum facimus, simile quippiam molimur remigandi perito gubernatori, eíque qui ad veli summum ascendere potest, cognoscítque & quæcunq; ad nautas pertinent opera facit. Nempe & Imperatores multi sæpiùs, tum sagittas extrudere, tum iacula vibrare, ensibúsque & hastis pugnare, tum sciunt, tum faciunt. Reges similiter. Sed non quatenus Rex aut Imperator Alexander Macedo, vel Philippus ipsius pater, hæc quæ ad milites pertinent faciebat.

bat, sed alterius artis auxilio quæ tum imperatoriæ, tum regiæ subseruit. Et nos itaq; quatenus quidem Medici remediorum singulorum qualitatem cognoscimus, quantitatémq; & tẽpus, & modum vtendi, quatenus verò ministri venam secamus, cucurbitulas apponimus, atque alia manibus operamur. Ars itaque medendi Medico dignitate prior, Medicus seruiente arti, illa autem ministris, ministri eorum arte qui ipsis præparant, tum instrumenta, tum materias artis, atque ars illa artificibus qui quæ ad illam spectant operantur: artifices verò his quæ præparantur, tum materijs, tum instrumentis. Rursum itaq; stabilioris, tum cognitionis, tum memoriæ gratiâ, artium catalogum consequuntur vltimi quidem ad sanitatem, tum conseruandam, tum resarciendam qui clysteras adparant, phlebotoma, scalpellos, forfices, atque alia medicinalis artis instrumenta. Cùm ipsis autem sunt rhizotomi appellati, herbarij, & qui lanas atque alia eiusmodi suppeditant. Hos autem antecellunt ipsorum artes, quibus superiores Medici, deinde Medicis superior ars medica, quæ rursum subseruit naturæ. Præterea ex facultatibus naturæ quæ primæ sunt & præcipuæ, per quas animal in vita valet absolutißimam dignitatẽ ad optimã corporis vitam habentes, voco autem optimam vitam in sanitate scilicet, nam in morbis praua est: aliæ his subseruiunt virtutes, atque his rursum aliæ.

Medicus ad [illegible] ... gnorat.

Et ſanè quoniam catalogum omnem neceſſariorum ad ſanitatem, vitámq;, tum artium, tum facultatum, in ſermone hoc dicere propoſui, nullo alibi pacto perſequutus, adijcere & facultatum nos gubernantiũ dignitates non cunctabor. Sunt itaq; primæ quæ mediocritatem ſalubrem in animali ſeruant, tum in quantitate, tum in qualitate. At quoniam corporis noſtri ſubſtantia, neq; quantitate, neque qualitate ſtabilis exiſtit, ſed quantitas quidem imminuitur per inſenſibilem perſpirationem, qualitas verò iuxta temperamẽti permutationem permutatur, non ſolùm ex ambiente nos aëre, verùm & ex nobis, vt in commentarijs de tuenda valetudine eſt demonſtratum. Verùm ad quantitatis correctionem, nutrix ineſt nobis facultas, ad qualitatis verò emendationem reſpiratio, & quæ per totum fit corpus tranſpiratio. Cùm autem & qui ali debeant, materia peculiari indigeant, alia quædam eſt nobis facultas, quam breuis & conſpicuæ doctrinæ gratiâ ſanguificam appellitare non fuerit malum: cui rurſum ſeruiens in ventre eſt concoctrix facultas. Communes verò omnium dictarum facultatum aliæ quatuor exiſtunt, de quibus anteà feci ſermonem, claritatíſque gratiâ vocaui attractricem, retentricem, alteratricem, & excretricem: quarum volo vos meminiſſe, vt cognoſcatis hîc duntaxat ſermonem hunc à me dici, qui naturam oſtendat inter artes omnes primam, &

maxi

maximè præcipuam sanationis factricem.

Natura per se impetus motionésque citra intellectum reperit, vt tum nictare, tum ea quibus lingua subseruit, & quæuis alia similia: indocta existit natura,& citra disciplinam quæ oportet facit.

E'φόδȣς naturæ,id est,impetus, motionésq; appellauit Hippocrates, perinde atque vias impetúsque naturæ ad obeundas functiones dixerit, quæ ita fiant, non vt nos cum intellectu & consilio facimus. Nam σκαρδαμύσσειν (ita enim dicitur vbi quis clausas palpebras rursus celeriter aperuerit, quod nictare diximus) confestim nuper genitis animalibus nullo doctore inest: quòd autem operatio hæc magnum præstet oculis adiumentum,nemo ignorat,laborarent siquidem palpebræ omni vigiliarum tempore apertæ,tunicísque harũ molesta multa inciderent. Sed quàm hoc mirabilius est naturæ opus,quod neglexerũt, non vulgus solùm,verùm quoque & ex Medicis non pauci, quanquam quotidie id fiat. Nam si puero in bimatu panem ostenderis, panémq; cùm ostendis appellaueris,atq; hoc pacto bis térq; feceris,quòd vox panis corporis demonstrati signum sit,intellexit puer,recordatúsq; & ipse hanc profert,quónam linguã modo mouere oporteat edoctus: simile huic & in aliјs quas voluntarias vocant motionibus ab omnibus fit animalibus. Nã si aliquem ex artubus inflectere voluerit, confe-

stim hoc facit, quanquam musculum illum à quo flectatur non cognoscat. Pari modo si extendere voluerit, musculo extendit altero. Sed quísnam hic sit musculus, quónam item agere poßit modo, ignorat animal quod mouetur: quo etenim modo cognoscere poßit quæ neque Medicorum multitudini cognita existunt. Sed quídnam dico multitudini? Nempe sunt musculi quos nemo ex optimis dissectoribus ante nos cognouit, vt est musculus qui poplitem inflectit membri commissuræ inclinatus. Homines tamen omnes genu commissuram pro arbitrio inflectunt. Neque hominibus solùm talis est operationis species, verùm quoque & cæteris animantibus omnibus. Sic sanè naturæ virtus validior existit, atque omni arte excellentior ad facienda ea quæ animalibus conferũt. Meminit itaque Hippocrates motus palpebrarum quo & ipsas mouemus: atq; ad aliam quandam actionem mentem habemus, cùm inquit: vt tum nictare, motus item linguæ in loquendo, cùm ait: tum ea quibus subseruit lingua. Nempe cùm vocem quamuis proferre volumus, promptè ad ipsius explanationem lingua subseruit. Pueri itaque cùm nunc primùm voces quæ cum difficultate proferuntur, audierint, vt strax, sphinx, statim quadam verborum imitatione proferunt: neque quósnam linguæ musculos mouere oporteat cognoscunt, neque quónam modo extendere ipsam conueniat, vel flectere, vel circunferre, vel suprà
ad

ad palatũ ſtabilire, vel ad dentes anteriores, vel aliam quampiam oris partem. Cùm autem dixit, & queuis alia ſimilia, de voluntarijs motibus ſermonem fecit. In quibus, vt dixi, animalia ipſa non ſolùm muſculorum agitationes non cognoſcunt, ſed neque muſculos ipſos. Attamen cùm membrum aliquod flectere vel extendere volunt, confeſtim id faciunt, veluti & ſi in obliquum deferre voluerint, & circumagere, & vertere, & quouis aliter modo agitare. Et ideò his omnibus acclamauit: indocta exiſtit natura, & citra diſciplinam quæ oportet facit. Vocantur autem μαθόντες, id eſt, docti, qui in quauis diſciplina ſunt inſtituti. Naturæ verò inſunt quæ maximæ eſſe edocta ſunt citra diſciplinam, vt Thucydides: in propria ſiquidem intelligentia, & qui antè didiciſſet in ipſos nihil, neque didiciſſet poſteà, & eorum quæ confeſtim minimo incidebant conſilio iudex optimus, eorúmque quæ maximè ventura erant optimus coniectator.

Lacrymæ, naríum humiditas, ſternutamenta, auris ſordes, ſaliuæ oris, eductio, ſpirituum ingreſſus exitúſq;, oſcitatio, tuſſis, ſingultus, neque eodem prorſus modo.

Vbi quæ optimè quis dixiſſe mihi videtur, priùs percurrero, ita in huius dictionis tranſibo explanationẽ aduerſus eos qui librũ ſunt interpretæ

pretati. Nempe qui à præscripta dictione præsentem separandam existimant, orationésque omnes veluti ad prænotionem pertinentes explicant: sed quod à principio est propositum, videtur mihi & nunc per hanc totam confirmare Hippocrates. Nempe naturam ad hominis salutem omnia efficere ostẽdere proposuerat. Exorsus itaq; ab ipsius operibus, quæ in sanorum hominum corporibus facit, eáq; in antecedente dictione persequutus, consequenter quæ in morbosis affectionibus, vel tum sanorum, tum ægrorum corporum communibus ad hominis salutem operatur, ostendit: quorũ singula explicans ego quænam, vt dixi, morbosarũ affectionum propria, & quænam, tum sanis, tum ægrotantibus communia existant, demonstrabo, quæ scilicet interdum quidem morbosæ in oculis affectionis modum sequantur, vt cùm phlegmone obsidentur, interdum verò & naturâ redundantem excernente humorem, vel in ipsorum glandulis quod reliquum est generante. Sic & narium humiditas fit, cùm per eas excernuntur quæ in cerebro aceruantur superflua. Sternutamenta verò naturæ quidem opus perpetuò existunt, sed ex morbosa fiunt affectione. Morbosas appello affectiones, non solùm cùm iam laborauerint, sed & cum quædam ex ipsis conflari cœperit, veluti in oculis est ταραξις, id est perturbatio propriè appellata, quæ phlegmones principiũ quoddam existit. Tales siquidem morbosæ affectiones multæ

cùm

cùm formari incipiunt ſoluuntur, vapores humoréſq; qui ipſas generant, excernente natura. Sed de eiuſmodi omnibus dictum eſt in commentarijs de ſymptomatum cauſis. Nempe ex his quædam perpetuò quidem à natura fiũt, ſed morboſarum affectionum exiſtunt inhibitoria, vel earum quæ generantur vel generandarum, veluti alia, tum iam generatarum, tum abſolutarum curatoria: & hoc eſt quod interpretes fefellit, de naturæ operibus sermonẽ Hippocrati non fuiſſe exiſtimantes. Sed omnis hic ſermo in tribus de ſymptomatũ cauſis commentarijs à me eſt excultus, vbi talia omnia ſymptomata, de quibus nũc eſt ſermo agenti fieri naturâ oſtendi. Nempe & aurium ſordes ab illa fit cerebri excrementa repurgante. Tuſsis quoq; fieri viæ reſpirationis expurgandæ gratiâ oſtenſa eſt, veluti & excernendorum ſuperfluorum gratiâ ſingultus, oſcitatio, & pandiculatio. Sunt autem ex his quæ in præſenti oratione dicta ſunt, quæ nullo pacto ſymptomata exiſtunt, vt reſpiratio, & quæ per vniuerſum fit corpus tranſpiratio. Nã de reſpiratione egit cùm inquit: Spiritus ingreſſus egreſſúſq;: de perſpiratione verò cùm poſteà ſcripſit, alimenti & ſpirationis. Saliuæ generatio in ore eſt, eorum quæ à natura ex prouidentia fiunt, veluti & ſputorum eductio ex thorace & pulmone, verùm oratio hæc, ſaliua oris, per ſe proferenda eſt: verbum verò, eductio cũ adiecto nomine, ſputi, vitiato forſan ab initio

primo

primo exemplari ab eo qui primus librum ſcripſit: vel forſan quòd Hippocrates ipſe prætermiſerit, veluti formulam ſibi ſcribens, & non ad publicationem opus. Quod autem in calce præſentis dictionis eſt ſcriptum, neque eodem prorſus modo, tale eſt: dicta omnia dictis omnibus ſimilia non ſunt. Nempe vt demonſtrauimus, nonnulla in ſolis naturaliter habentibus fiunt, alia in ſolis morboſis affectionibus, veluti rurſum & in vtriſque alia, atque ex ipſis quædam ſolius naturæ ſunt opera. Cùm autem variè dictionem hanc ſcribãt expoſitores, paulò pòſt ſcripturæ narrabuntur, nunc verò priùs quod ex tota dictione in qua naturæ opera connumerauit, ſupereſt, explanabo.

Vrinæ excretio flatúſque, tum vnius, tum alterius partis, nutrimentíq; & ſpirationis, & quæ fœminei ſexus animalibus fiunt, & quæ in alia accidunt corporis parte, ſudoréſque & vnguium ad prurientem locum agitationes, & pandiculationes, & quæcunque eiuſmodi.

Scribunt quidem & orationem hanc alij aliter. Ego verò ſcripturam plurimis conſentaneam totáque dictionis intelligentia conſonam, atq; in ſinceris exactíſque veterum exemplaribus repertam delegi. Eſt autem ſenſus ipſius talis, vt in prædictis ſymptomatis naturæ per ſe doctæ opera quæ ad hominis ſalutem fiunt, percurrit, ita & nunc ſecretionis vrinæ, flatúſq; gemini meminit,

aliment

alimentique & perspirationis, atque eorum quæ solis insunt fœminei sexus animalibus, deinde & sudorum & vnguium ad locum prurientem delationum, & pandiculationum. Nam quæ per vrinas fit secretio, si quomodo fiat sis memor, magnam tibi indicabit ad animalia prouidentiam, ob renum structuram, tuborúmque vrinam deferentium exortum, quem ex renum capacitate habent, præterea & operculorum quæ inhærentibus vesicæ osculis incumbunt, musculíq; illius qui instar claudentis anum musculi quem sphincterem vocant, vesicæ collum amplectitur, atque post hæc aliorum quæ quanquàm his tum minora, tū mira minus sint, tamen in opus vsum habent, ita vt si non modo hoc composita sint omnia, prauè vel nullo modo fiant vrinarum tum secretio, tum vacuatio. Pari modo & quæ à natura in ἄφοδον, id est, ἀπόκρισιν, id est excretionem superfluorum alimenti, in nutritioni seruiētibus organis constructa sunt, naturæ ipsius prouidentiam sapentiámq; indicant, quæ omnia in commentarijs de vsu partium narrata habes. Satis autem nunc est summas duntaxat memorare. Quidam itaque vtrunque eorum verborum quæ in principio præsentis orationis scripta sunt, per se duntaxat legentes vrinarum ipsum hoc loco & stercorum meminisse aiunt: alij vtrūq; copulantes ἄφοδον vrinarum, quod est κένωσιν id est, vacuationem, ex dictione indicari aiunt, perinde

atq;

atq; vrinæ excretionem dixerit. Hi itaque in principio dictionis scripserũt, κόπρου καὶ οὔρου ἄφοδος, quasi ita dictũ sit, κόπρου καὶ οὔρου κένωσις, id est, stercoris vrinæque vacuatio. Vt autẽ alimenti superflua miram habent in discretione dispensationem, sic & in excretione flatus vtriusque tum illius qui per rectum fit intestinũ, tum illius qui per stomachum formatur, quem ructũ vocant: quænam autem naturæ appareat prouidentia ad flatus vtriusque excretionem excitatis in quibus aceruantur instrumentis ostendunt excreti ipsi tum in somnis, tum cataphora, tum catalepsi, tum lethargo, tũ Caro, tum paraphrosine, tum profundo cωmate. Pari modo & naturæ artem inuenies si quæcunque circa alimenti dispensationem spiritúsque operatur, didiceris: atque adhuc magis miraberis, si quæ mulieribus ad conceptionem fabricauit noueris. Similia his sunt quæ in toto corpore circa sudorum excretionẽ excogitauit, vt κνησμοὺς & σκορδινισμούς. Vocãt autem κνησμὸν impetum motionémque, quæ per vngues fit id est scalptum, quem animalia ipsa suaptè naturâ in prurientes faciunt partes, inéstq; & hoc omnibus ipsis. Vidistis siquidem & paulò antè quum grauidam capram & viuentem dissecaremus, à deuincta ipsa exemptum fœtum, depositúmq; in terram primùm quatuor pedibus ambulare aggressum nullo doctore, hásque incessus gratia supposuisse partes, atq; pòst paulò

cir

circunfusam forinsecus sibi superfluam ex cute humiditatem excussisse, & rursum pòst paulò latus pede vno scalpere, in quo & qui aderant omnes exclamauerunt, primùm quidem, quòd symptomatis sanationem nullo doctore inuenisset, secundò quòd per solam hanc partem fieri potuerit, & tertiò quòd hoc modo. σκορδινισμὸς autem id est, pandiculatio tale est, arbitror, in musculis omnibus symptoma, quale est solis mandibulæ inferioris musculis oscitatio. Demonstrauimus autem in symptomatum causis, si estis memores, & hoc fieri à natura ad vacuanda vaporosa ea quæ in musculis existunt superflua. Videntur autem & hoc citra doctrinam facere tum infantes, tum animalia cætera. Hæc itaq; omnia, & quæ cum ipsis paulò antè diximus vt & excussam hœdo humiditatem post dissectionem, miram quandam naturæ ostendunt in animalia prouidētiam, per quam sana seruantur, & morbosa curantur.

Pandiculatio
Oscitatio

Hominis anima perpetuò ad mortem vsq; producitur: quæ si vnà cū morbo incensa fuerit, corpus exedit consumítque.

Diuinatiōe magis quàm methodo aliqua est opus, per quam quis reperiat quidnam significare voluerit cùm scripsit φύεται, id est producitur. Nempe pro γεννᾶται, id est, generatur intelligi potest, quēadmodùm posteà existimauit Asclepiades. Potest & pro αὐξάνεται scriptū esse, id est, augetur. Potest & vt quidam intellexerunt pro

διασώζεσθαι, id est, conseruatur, alimonia & respiratione vtentibus nobis. Nam qui animã spiritũ esse putant, seruari eam ex sanguinis vaporatione, & attracto intrò cùm fit inspiratio per asperam arteriã corpore affirmãt. Quòd autem nullum eorũ quæ dixi pronuntiare poßimus verum esse contendentes, nisi priùs substantiam animæ exactè inuenerimus, obscurum nõ est. Nam si vt in libro de hebdomadis libri autor de animæ substantia conspicuè pronuntiauit, ita & in aliquo confesso legitimo Hippocratis libro dictum esset, possem & ego nonnihil de verbo φύσαι dicere: at quoniã in nullo germano Hippocratis libro clarè pronũtiatum sit, quidnam per verbum φύσαι significetur, neque ipse cum ignoratione huius rei persuasißimum habeo vt animæ substantiã certo sciam. Nempe quòd cerebrum tum sensus, tum motionis arbitrariæ omnibus animalis partibus autor sit, in cõmentarijs de Hippo. & Platonis placitis demõstraui: spiritũq; præter id in vẽtriculis ipsius inter destinata animæ instrumenta primũ quoddã esse, quẽ animæ substantiam esse pronũtiare nihil temerarium erat. Siue enim tota cerebri natura ex quatuor elementorum temperamento in talem venit substantiam, vel proprietatem, per quam sensus motúsque voluntarij princeps & autor in animali habeatur, & præter hæc tum memoriæ, tum intelligentiæ, siue alia quæpiam incorporea virtus ab eo qui nos fecit,

cer

Anima sp̄s

Assertio Galeni

cerebro inserta sit, & rursus morientibus abscedat, nullam habeo, quæ certa sit demonstrationem. Præterea eos, qui hæc pronuntiauerunt, nos temeritate magis quàm sapientia vincere arbitror. Superfluum autem Medicis esse autumo, substantiam scire animæ. Nempe satis fuerit his qui medicinalem artem secundum rationem tractãt, vt quandiu naturale cerebri temperamentum, spiritúsque in ipsius ventriculis contentus conseruetur, viuere animal posse cognoscant, non posse verò si spiritus in ventriculis ipsius contentus prorsus corruptus fuerit, aut à temperamento naturali plurimùm recesserit, consequuto & id mali cerebri temperamento. Hæc itaque cognoscens Medicus, tum bonã ipsorum tẽperaturam, tum principatum, præcognoscet perpetuò iuxta dictas à nobis in commentarijs de tuenda valetudine, & curandis morbis methodos, quas Hippocratẽ primùm dixisse omnes ostendi. Ob id itaque neque præsentem dictionem germanam esse puto, sed subdolè ab aliquo insertam, veluti & alias non paucas. Forsan autem & filium ipsius Thessalum collegisse aiunt patris subscriptiones quas in chartis vel membranis, vel tabulis scriptas inuenerat, & tales quasdam inseruisse orationes. Ex his verò qui in præsentem dictionem commentarios scripserunt, quidam φύεται dici aiunt pro βελτίων γίνεται, id est, melior redditur. Nempe animam ipsam tempore fieri meliorem

An Medicos opus sit substantiam animae nouisse

his qui tum scientiam, tum sapientiam prospiciũt: sed sermo hic neque Medicus, neque his quæ inferuntur est consentaneus. Nam quòd φύσις de ipsius animæ substantia dictum sit, ex his constat quæ dixit: quæ si vnà cum morbo incensa fuerit, corpus edit consumítque. Videbitur verò & verbum incensa fuerit, ostendere Hippocratem existimare substantiam animæ esse calidum natiuum, quod & in locis multis naturalium functionum causam facit. Maximum autem hîc dogma mouetur & Philosophis ipsis dissentaneũ. nempe sunt qui substantiam vnam esse existiment tum animæ, tum naturæ. Alij substantiam ipsarum in spiritu collocauerunt, alij in corporis proprietate, alij non vnam sed peculiarem vtrique substantiam esse aiunt, neq; paruo quodam, sed toto genere differentes. Nempe & substantiam naturæ corruptibilem esse putant, animæ verò immortalem. Nempe & Aristoteles & Plato in vnam traxerunt appellationem facultates non solùm qua ratiocinamur, & recordamur animam vocantes, verùm & eam quæ in stirpibus est, qua tum aluntur, tum augentur, & tantisper conseruantur, donec processu temporis arefactæ fuerint. Stoicis autem consuetudo est naturam quidem appellare qua stirpes gubernantur, animam verò qua animalia, atque substantiam vtriusque natiuum ponunt spiritum, putántque qualitate inter se differre, sicciorem

rem

rem etenim animæ ſpiritum, humidiorem verò naturæ eſſe: at vtranque egere ad permanſionem non alimenti ſolùm, verùm & aëris. Et qui dogmatis huius autorem fuiſſe Hippocratem putant, vt in libro de hebdomadis eſt ſcriptum, verbum φύεσθ dici aiunt de ea quæ in ipſis fit appoſitione ex vtraque tum aëris, tum alimenti ſubſtantia, id quod conſpicuè apparet, atque vtriuſque vſum nouimus. Nempe quòd reſpiratio calidi natiui ſymmetriam conſeruet, ciborúmque ingeſtio quod ſubſtantiæ corporeæ effluxit reſtauret, eſt demonſtratum: & ſi ſpecies quædam corporis anima eſt, iure dicatur φύεσθαι aduſque mortem. Quòd ſi alia quædam ipſius naturæ ſubſtantia fuerit, quam Ariſtoteles quidem altricem, Plato verò concupiſcibilem, verum erit quod dicitur, non autem verum de cognitrice anima. Quòd autem calor natiuus ad quem potiſsimùm corporis functiones refert Hippocrates incenſus, non ſolùm non priores functiones perficere poſſit, ſed neque & nos alere, id quod ipſi maximè proprium erat, imò ad inſtar ignis tum corrumpat, tum contabefaciat, nobis ratione contemplantibus luce clarius exiſtit: & ſanè corporis colliquationes ob vrentes febres conſpicuè videntur. Si verò in omni dicto ſermone comprehenſa fuerit tertia vel anima, vel facultas, vel quouis modo appellare ipſam volueris, quam Plato iraſcibilem vocauit, de ea ſatiùs eſt dicere, ne quippiam

Anima ἐπιθυμητική

in sermone de anima relinquatur. Caliditas enim quædam insita in hepate continetur, per quam fit sanguinis generatio, altera verò caliditas in corde maior nobis ad iræ generationem data est. nempe & huius commoditas quædam existit, vt in libris de Hippocratis & Platonis placitis est demonstratum. Eget autem hæc ipsa respiratione caliditas, altera verò transpiratione. Nempe ita vocare consuetudo est Medicis duplicem eam, quæ in toto corpore per arterias fit, actionem, emittentes quidem fuliginosum excrementum dum contrahuntur, trahentes verò circunfusum aërem cùm dilatantur.

Anima θυμοειδής

Morbi syntrophi, id est, connutriti in senecta desinunt, coctione, solutione, & rarefactione.

Non de syntrophis morbis omnibus Hippocrati nunc est sermo. (Vocant autem συντρόφους *qui ex multo tempore in hominum permanent corporibus) neque enim hoc fieri videtur, neque ipse ignorat, vt pote qui manifestè in aphorismus dicat: Senes iuuenibus plurimùm quidem ægrotant minus: qui autem ipsis diuturni fiunt morbi, magna ex parte cum illis emoriuntur. Cùm autem in aphorismo adiecit, magna ex parte, & non vniuersaliter enuntiauit, quòd qui ipsis fiũt diuturni morbi cũ illis emoriuntur, conspicuè nonnullos solui nouit ante mortem. Vt itaq; talia quædam existunt, sic & quædam ante mortem non*

solui

solui ostendit, cùm in aphorismis inquit: Raucedines & grauedines in valde senibus non maturantur. Cùm itaque hoc in loco frigidorum meminit, calidos quosdam in seniorum ætate solui posse concedit, si vtique contraria contrariorum remedia existant, pauci siquidem sunt hi, vt cephaleæ calidæ, eterocraniæ, & nephritides. Tales quoque sunt & arthritides, quæ valde calidam habent adfectionem. Is itaque solutionis modus qui ex senis temperatura fit, partes subit πεπασμῶν, id est, concoctionum, significante πεπασμὸς deductionem omnem quæ in mediocrem fiat temperiem, vt de concoctis ostensum est fructibus. Alios autem duos solutionis modos adijcit concoctione adhuc rariores, rarefactionem scilicet, & quæ ambiguè dicta est, solutionem, siue dissolutionem, siue solutionem intelligere oporteat, fit siquidem hic ex ipsa quæ corporea est substantia, communi omnibus non animatis solùm, verùm quoque & anima carentibus: effluit siquidem prorsus ipsis aliquid, sed plurimùm quidem mollioribus, minùs verò minùs mollibus. Pari modo soluuntur quidam præter naturam tumores discussa per multum tempus ipsorum substantia, id quod his fit qui proba vtũtur victus ratione. Nam qui plethorico victu vtuntur, partibus adfectis influxionem discussæ similem facientes, adfectus seruant. Tertium solutionis modum dixit corporis rarefactionem, quæ

ex medica quidem fit prouidentia : sed rarò in senili ætate, cùm scilicet imbecilliore facta virtute, facto tenuiore habitu, & cute cibum minus sentiẽte minutiores fuerint meatus. Nos siquidem ita dictionem explicamus, perpetuò dictiones ipsius his quæ in ægris visuntur consentaneas ostendere conantes. Plurimi verò interpretum omnia magis quàm hoc moliuntur, & hi sanè nunc sermonis causas quasi de morbis omnibus dictus sit, reddere tentant: atque his absurdiora dicunt, adfectus huiusmodi in senio solui affirmantes : animæ scilicet impetus, cupiditates, superstitiones, atque eroticas corporis affectiones.

Sanatio est obluctantem non consentire morbo.

Sermo hic idem potest ei, quod contraria contrariorum sunt remedia, de quo iam sæpiùs disseruimus.

Frigidum auxilio est, & quæ ex calido sunt, enecat.

Hoc quoque & in memoriam sibi scripsit, quod prædictæ vniuersalis enuntiationis pars existit. Nempe frigidum quidem frigidas iuuat affectiones, calidos autem morbos enecat. Ab vno siquidem tanquam exemplo, ad contraria omnia sermo est deducendus.

8 Iracundia retrahit cor & pulmonem ad seipsa, atque ad caput, & calida & humidum: lætitia verò cor relinquit.

Ambi

Ambiguosa & ænigmatica est hæc dictio, atq; ob id scripturas ipsius multas fecerunt, & scripturis peculiares explicationes. At veriùs quis dixerit non scripturis explicationes fecisse, sed intellectis expositionibus scripturas effinxisse, confestim itaque verbum ἀνασπᾷ, id est, retrahit, quídnam in oratione indicat? retrahi tum cor, tum pulmonem dicere ipsum ab iracundia explicabimus, sed si adiecta fuerit oratio, ad seipsa, & ad caput, intelligentiæ alterius suspicio fit talis: Cor & pulmo retrahunt & ad se & ad caput & calida & humidum, verbo etiam, calida, propè intelligibili existente. Calidum siquidem magis quàm calida erat dicendum. Satiùs est itaq; forsan omissa particulari in hac oratione verborum serit tanquam confusa, ecphrasin ipsius, vel paraphrasin, vel quouis quis modo nominare voluerit facere. At hoc fieri non potest nisi vnum ex nominibus exposuerimus quod est ἀνασπᾶν, id est, retrahere: nempe duorum alterum in iracundia est. Nempe vel pulmonem & cor ad caput retrahi dicemus, vel cor & pulmonem & caput retrahere ad se calidum & humidum. Nempe ex regione hepatis vnde sanguis administratur retrahi caliditatem & humiditatem est verisimile. Nempe in iracundijs cor vnà cum totius corporis arterijs maiorem vehementioremque pulsum efficere conspicuè videtur. Rationabile autē est & quæ dilatationem ipsius

impleuerint, tunc trahi plura. Quòd autem tum humiditas, tum caliditas maior ad caput sursum feratur, signũ præbet tum in oculis, tum in facie tota rubor. Imò si tetigeris, calidiora hæc tibi facta esse videbuntur, euidentérque & oculi ipsi splendent, simul & petulantiores euasisse videntur, atque caput omne calidius. In lætitia verò cor ἀφίησι, id est, καταλείπει, id est, relinquunt quæ prædicta sunt. Commoda autem est dictorum notitia in hoc vt interdum quidem effugiatur iracundia, interdum verò & in ipsam incumbamus: effugiatur quidem vbi cor & caput naturali intemperie, vel calido ascititio affectu plusquàm oportet calidiora fuerint. In ipsam verò incumbamus, cùm affectus frigidus fuerit, & caput naturâ frigidius, atque si totius corporis temperatura similis fuerit. Nam si calidior iusto fuerit, vel ex affectu vel natura, magnopere ab iracundia offenditur, contraria verò huic valde iuuabitur. Nempe & hoc in secundo epidemiorum edoctum ab ipso ostendimus, cùm dixit diligentiam adhibendam esse vt iracundia creetur, gratia tum reuocandi caloris, tum sanguinis in venulas quæ sub cute sunt infundendi.

Labor articulis & carnibus, cibus & somnus visceribus.

Quoniam πόνος, id est, labor nomen sæpius quidem consueuit Hippocrates pro gymnasio dicere, interdum pro dolore, vel simpliciter læsione

læsione quadam, vt ex multis iam constat commentarijs: ob id inter eos qui librum exposuerunt alius in alium horum trium significatuum sese contulit. Nempe quidam existimat Hippocratem dicere exercitationem tum cæteris, tum carnibus veluti cibum esse, id est, nutrimentum & robur, & auxilium, augeri siquidem confestim, fortificari & roborari per exercitationes non minùs quàm per cibos. alius dolorem tum articulis, tum carnibus cibum multum dictum esse intellexit: plethoram enim non solùm immobiles reddere articulos, verùm & carnes, id est, musculos: in his enim est carnosum genus, præterea & ita defluere vt dolores pariat. Hunc comitatur sensum quod tertio est significatum loco, quibusdam existimantibus cibum multum, id est, plethoram tum articulis, tum carnibus offensam esse. Neque carnibus articulísque consueuit plethora læsionem & dolores inferre, verùm quoque & omnibus corporis partibus. Cæterùm secunda orationis pars in qua inquit, somnus visceribus, sensum habebit eiusmodi: vt labor tum articulis, tum carnibus est cibus, ita & somnus visceribus, vel exercitatio erit bonum adferens habitum, vel dolorem, vel læsionem inferet. Exerceri etenim in somnis viscera quatenus maximè tunc operantur, & cibum conficiunt, intelligere quis posit. Læsionem verò aliquam dolorémve inferre non est verum,

indo

indolentiam siquidem somnus & adiumentum non contrarium facere natus est, nisi quis in accessionum principio hæc ipsum facere dixerit: Sed nunc cùm dictio citra distinctionem scripta sit, sermo verus non erit. Et certè quidem ita legere est melius: labor articulis, carnibúsque. deinde principio altero: cibus & somnus visceribus, vt sensus talis sit: Exercitatio tum articulis, tum carnibus iuuamentum præstat, cibus autem & somnus visceribus. Nempe cùm calor natiuus in profundum annuit, vt ipse demonstrauit, coctiones ciborum meliores fiunt, atque aluntur tunc viscera. In vigiliis verò cùm natiuus calor ad cutim extenditur, viscera frigidiora fiunt. Quæ autem illis somni insunt tempore, hæc tẽpore vigiliarum tũ artubus, tum externis omnibus insunt.

Animæ obambulatio, cura, & meditatio hominibus.

περίπατον, id est, obambulationem pro gymnasio & exercitatione intellexerunt omnes qui librum exposuerunt, vt sermo talis sit: hominibus curæ & cogitationes animæ exercitationes sunt. Appellatione autem vsus est περιπάτου, voce hac speciem quãdam exercitationis significante. Cùm verò interpretatio malè adfectata sit, iure Dioscorides effugiens, non περίπατος scripsit, sed literam υ adiecit περίπαυτος scribens, vt effecta fuerit dictio eiusmodi: Animæ de omni cura, & meditatio hominibus sit, vt ex ipsa significetur,

exerce

exercendam esse de re omni hominibus cogitationem. Nempe deliberationes, cogitationésque φροντίδες *appellantur. Hinc & Socratem* φροντιστὴν *vocabant, &* φροντίδας *docta viri decreta, deliberatáque, vt in Aristophanis comœdia, quæ* νεφέλαι *inscribitur, reperire est, vbi Socratem veluti nugatorem obiurgat & cauillatur. Si verò ex Philosophi opinione & non speculationis medicæ sermo fuerit, primùm sanè considera communem esse omnium rationalium quæ per se habentur artium in quibus cogitationem exercere oportet, vt cùm ab alijs Medicis multis, tum ab Erasistrato non rarò est dictum. Sed quoniam & affectus quidam sunt, alij scilicet animæ tum rationem, tum memoriam obstupefacientes, alij carosi & cataphorici, his sanè curas & cogitationes commodas esse, est existimandum, vt alibi docuit iracundias vtiles esse ad enchymosin, & naturalis habitus reuocationem.*

In vulneribus sanguis promanat, succurrendúmque vt vacuum impleatur.

Aenigmatica est & hæc oratio: neque enim est manifestum quídnam ἐκφέρειν *quod promanare dictum est indicat, neque quídnam sit vacuum impleri. Quapropter interpretes quidam sermonem dictum esse aiunt de sanguinis ex vulneribus eruptione, alij de superueniente inflammatione. Nempe vtrique sanguinem ad vulneratam partem fluere volunt, præterea & hac de-*

nudata vacuari omnes corporis venas, quibus prouidendum esse aiunt, vt rursus impleantur. Impletionem autem harum geminam esse, adhibitis scilicet parti tum refrigerantibus, tum adstringentibus medicamentis, & figura conuenienti fluentis in læsum vasculum sanguinis. alij non de vulneribus solùm, sed de vehementer concussis ossibus, & maximè in quibus extra cutim pars ipsorum quæpiam emicuerit, pari modo & in talibus omnibus luxationibus plagísque quæ magnam in corpore contusionem efficiunt, sermonem dictum esse aiunt. Nempe φώματα *vocat Hippocrates læsiones insignes quæ ab externo quopiam fiant, & citra vulnus factas. Expositioni autem de confluente in hæc sanguine & eo quod vacuatum est implendo, eadem his qui hæc dicunt expositio. Quòd itaque Hippocrates* φώματα *tales offensas vocare consueuerit, ex multis iam libris ipsius didicimus: si verò & nunc illorum meminerit, temerarium est dicere. Quidam de profundentibus sanguinem vulneribus implere intellexerunt, conuenientium medicamentorum impositione & linamentorum.*

Si auris doluerit, lana circa digitum inuoluta calidum infundere vnguentũ, mox supposita interiori manus volæ lana in aurem imponere, donec aliquid exire videatur: deinde in ignem iniicere, deceptio.

Dictio

Dictionem hanc quidam valde suspectam habuerunt perinde atque perperàm scriptam propter dictiunculam ἀπάτη, id est, deceptio, quæ in calce adposita est. Nam qui antecedit sermo talis quidam est: si aure quis doluerit, lanam circum digitum, indicem scilicet & vt fieri potest pollicem, inuolutam vnguini, id est, in oleo vel adipe liquefacto tinge, & in aurem instilla, quomodo & nunc facere per auricularium specillum lana inuolutum, non vnguen solum vt ipse vocauit, verùm & omne aliud liquidum pharmacum infundentes. sit autem verbi gratia pharmacum in quo lanam tinxerint, calefactum in valde lucida flamma, vel in appellato cerione. Infunde autem non semel, aut bis, sed sæpiùs donec effluat aliquid ad externam meatus auditorij regionem. Quod autem effluit, nos id simpliciter lana supposita excipimus. Præcipit autem Hippocrates vt lana hæc volæ manus nostræ, sinistræ scilicet adiaceat, ad quod effluit ex aure liquidum excipiendum, quo liquet & quòd non semel vel bis, sed sepiùs infundendum præcipiat. Post hæc autem siquidem simpliciter scriptum fuerit, deinde in ignem conijcere: rationabiliter explicare eos dixerimus per eã quæ in ignem fit coniectionem velle ipsum velut experiri per odorem qualénam sit quod effluit. Siquidẽ & ipse ita quod cũ tußi ex pulmone expuitur probauit. At quoniã in oratione appositũ est,

donec

donec videatur aliquid exire, appareátq; ipſum, videri, conſonum eſſe ei quod in fine totius orationis dictum eſt, deceptio ſcilicet, ob id diſtinguẽtes qui ex interpretibus probabiliores exiſtunt, aiunt ad talem actionem vt æger falleretur peruenisse Hippocratem: nempe & interdum ex talibus mitigari ægros, & curationem diligentiorem exiſtimare. Præterea & maiores quàm ſint affectus videri ægris commodum eſſe exiſtimant, vt non eos culpent qui ipſis prouident, quòd non celeriter adfectus ſanauerint, confidántque & exquiſitæ victus rationi. Quidam addiderunt maiora & ſtipendia & munera Medicis daturos ægros, ſi ab affectibus magnis liberatos ſeſe exiſtimauerint. Quod rurſus non eſſe iuxta Hippocratis mentem quibuſdam videtur, atque ob id dictionem totam ſuſpicantur veluti præter iuſtum ſcriptam eſſe. Neq; enim de præſenti dictione eſt dicendum, quod nonnulli probabiliter dixiſſe viſi ſunt, mitigationem doloris deceptionem, dictam eſſe exiſtimantes, tanquam idem nõ ſit ſanare diſpoſitionem morboſam, veluti radicem ipſius prorſus extirpando, & placare dolorem. Nempe interdum mitigantes dolorem deteriorem totam reddunt diſpoſitionem, vt in colicis doloribus quæ ex opio & hyoſcyamo, & mandragora & ſtyrace conſtant antidoti, refrigerantes ſiquidem hæ membra, vt poſteriùs ex cauſis ipſis patiantur promptiora ea reddunt. Sed neque ob

que ob doloris placationem, vt dixi, fieri potest vt deceptionem adscriptam esse consentiamus: contrariatur siquidem huic, donec aliquid exire videatur, eo qui ita scripsit decipiendorum ægrorum gratia in eiusmodi manualem operationem peruenire Medicos indicante. Satiùs est itaque vt existimemus dictionem nullo modo esse Hippocratis.

Lingua humorum serum indicat, linguæ virides biliosæ: biliosum autem à pingui, rubræ à sanguine, nigræ ab atra bile: valde aridæ à fuliginosa exustione, & materna parte, albæ autem à pituita.

Linguam ait significare qualénam sit οὖρον, id est, humorum serum, vel propriè ita adpellatũ quod singulis diebus excernimus, id est, vrinam, vel humorum ὀῤῥὸν, id est, serum, vtroque autem modo ad talem deuenit sermo intelligentiam: lingua siquidem affectionis humorum est indicatoria, veluti & vrinæ, & tunc ex dictione quod commodat habentes, quídnam vrina significet, ex abundantia perquiremus. Commodum autẽ quod in tota dictione edocet est, nonnullas quidem linguas bilis redundantiam indicare, alias sanguinis, & alias alterius cuiuspiam talis, de quibus omnibus deinceps est considerandum. In commodis siquidem ad artis opera versari volo, his prætermissis quæ sophisticè inuẽta sunt, χλωρὰς itaq; linguas dixit, vt in vita ex cõsuetudine appellãt

homines χλωροὺς, id est, virides, quosdam vidisse inquientes, quibus color ad biliosius transierit, pallidæ scilicet bilis. Hanc enim simpliciter vocant non vt cæteras cum adiectione vel nigram, vel æruginosam appellantes, vel rubram, vel flauam, vel vitellinam: proxima siquidem est & ferè eiusdem generis flaua bilis cum pallida. Dicunt autem prorsus non adijcientes pallidam simpliciter ita bilem vomuisse hominem. De flaua autem raro reperitur qui simpliciter dicat: adijciunt siquidem confestim ipsi coloris nomen, flauam bilem vomuisse quendam dicentes, vel meram bilem. Aeruginosam & nigram nemo est, neque Medicus, neque plebeius qui citra adiectionem appellet, sicuti neque aquosam, neque porraceam, neque vitellinam. Nempe hæc sunt bilis nomina à quibusdam Medicis, ex nomine colorum quos habent dicta. Sic & rubram bilem vocant quæ serum sanguinis existit. Vitellina fit bile flaua incrassata, vt pallida vbi aquosam acceperit substantiam. Nunc itaque linguæ χλωραί, id est, virides manifestè dictæ sunt, pro pallida & crocea bile tinctis. Nempe lingua quæ insignes habet venas, éstque substantia, tum laxa, tum spongiosa, cæteris partibus quæ & duræ & densæ sunt, ad suscipiendos in se serosos humores, atque vt ab ipsis lanæ instar tingatur promptior existit. Interponitur autem, biliosum à pingui, generationem dilioso plurimam ἐκ

πίονος,

πίον@, id est, ex pingui in alimonia fieri ostendente Hippocrate, πίονα verò intelligere oportet non solùm quod pingue est, verùm & dulce, & prorsus quod in naturaliter habentibus est suaue iucundúmque. Soli siquidem hi qui præter naturam afficiuntur eduliis, tum amaris, tum austeris, tum acidis oblectantur. Qui verò secundùm naturam habent, & superfluo omni sunt destituti, pinguia, dulciáque, & quæ nullam habent quæ fortis sit qualitatem, cum voluptate adsumunt. Omnia enim hæc in alimonia πίον existunt, atque ob id ἄρουραν, id est, terram cultam & ad sationem idoneã: regionémq; pinguem πίονα plerique veterum dixerunt, fertilem feracémque his appellationibus fructuum ipsam esse qui à nobis cùm valemus citra culpam eduntur. Quòd autem ex melle, atq; prorsus dulcibus cùm plus incaluerint, picrocholus generetur humor, in quarto commentario de simplicium medicamentorum viribus est demonstratum, quódq; manifestè videatur cùm talia diutiùs in ventre manserint, neque distributa, neque cocta ex ipsis pallida bilis generari. Nam qui tunc vomuerunt, talem vomuerunt. De pallida igitur lingua hæc sufficiant. Rubras autẽ à sanguine fieri ait: neque enim fieri potest, vt ab altero redundãte humore ruber color in parte aliqua fiat. Color siquidem humorum est præstantiũ, redundantiũmque non deficientium. Sic autem & nigras

linguas à nigra fieri bile ait. Eadem etenim hîc est ratio, ἄυας verò, id est, valde siccas, ex vrente febre, quæ veluti ignis sanguinem exurens fumo magis quàm vapori similem reddat vaporationem, ideò & nigræ sæpiùs tales apparēt linguæ. Fiunt autem & eiusmodi linguæ à materna parte scilicet vteri: nempe & cùm hîc phlegmone obsidetur, aßident febres calidißimæ. Vt autem pallidæ quidem à pallida, nigræ à nigra, & rubræ à sanguine, sic à pituita albæ fiunt linguæ. Dicta itaque signa consequuntur perpetuò quæ significantur, res verò non de neceßitate signa consequuntur. Nam si vterus phlegmone obsideatur, non perpetuò febres vrentes fiunt, sicuti neq; redundante sanguine rubra efficitur lingua. Præterea & nigra bile in liene contenta vel in venis quibusdam, infernis lingua colorem nō mutat, sicuti neque ex pallida bile, sed cùm vel in ventre aliquid horum contineatur, vel caliditate multa humores, tum fundente, tum inflante latio ad sublime fiat. In vniuersum itaque est dicendum vnumquodque dictorum de lingua, signum esse indicatorium vei febris valde vrentis, simul & redundantis vniuscuiusque ab Hippocrate dicti humoris, vel quòd talis in vētre cōtineatur.

Vrina cibo & potioni concolor, talísque existit qualis est humidi interni colliquatio.

Vrina interdum quidem eiusdem coloris cum bibito

bibito videtur, cibis neque mutatis, neque probè sanguificatis, cum quibus bibitum ipsum mutatur. Interdum verò & colliquatione in parte corporis facta, vt Sabinus scripsit, hæc sanè ambo adfecto præter naturam corpore fiunt. Cùm verò secundùm naturam habet, vnà cum humorum generatione, quod bibitum est, tum mutatum, tum coloratum facit vrinarum differentias, neque secundùm bibitorum vel partium in corpore colliquatarum, sed secundùm proprias procreatorum humorum qualitates, vt iam anteà est demonstratum. Quando itaque seruabit vrina bibitorum colorem? si aqua quidem pota fuerit, vel vinum aliquod album & tenue, vrina tum aquosa, tum alba videbitur: si verò crassum & nigrũ fuerit vinum, nigrior & craßior, vt biliosior si vinum & vetus & fuluum fuerit. Colliquatarum autem partium colorem indicant vrinæ, si vnà cum ipsis & orobea & pultacea trãsierint. Ab hepate siquidem talia existunt, velut à renibus quæ carnem magis repræsentant. Sic & laminea vesicæ, pinguia pinguitudinis, pultacea verò & magnitudine & duritia, non verò alba carnis colliquatæ signa existunt, veluti & nigra lienis magis. Neque verò vrinæ subiugalium similis colliquationis signa existunt, vt Sabinus existimauit. Demonstrauimus siquidem in commentario aphorismorum tales fieri his qui plurimum crudum vocatum humorem aceruauerint,

cùm à caliditate fuſus fuerit : tunc enim inflato ipſi contingit ad caput remittere flatuoſum ſpiritum, quo fit vt cephalalgiæ fiant.

Lingua concolor dominiis, ideò his cognoſcimus humores.

Obſcura eſt hec loco vox προστάτεσι, id eſt, dominijs, nonnullis quidem προστάσεις humorum dici exiſtimantibus, qui ex ventre ſuſcitantur, alijs concreſcentes in lingua humores, alijs & eos qui ipſam diluant : ſed hos omnes intelligere eſt melius, vt de quibuſuis humoribus linguam attingentibus ſermo ſit. Concolor ſiquidem ipſis videtur, & ſi ſurſum ex ventre ferantur, & ſi per nutrientes venas ad ipſam peruenerint, & ſi ex vaporibus quibuſdam ſurſum latis & ſuper, & circum ipſam citra profundi madefactionem concreuerint. Ob id ipſum itaque & humores dignoſcimus. Nam ſi pallida fuerit, picrocholos, ſi nigra, melancholicos, atque his proportione reſpondentes alios, de quibus paulò antè dixi, cùm dictionem exponerem, in qua ait : linguæ virides, bilioſæ.

Carnes guſtanti ſalſæ apparentes, redundantiæ ſignum.

Non ſolùm linguæ color redundantes indicat humores, verùm & vis guſtatoria. Sic itaque quibuſdam amarum in lingua humorem habentibus, apparent amara omnia, tametſi fuerint dulciſſima, veluti ictericis contingit, alijs autem

ſalſa

salsa propter salsum appellatum humorem. Est autem rei huius euidens in sanis ipsis coniectura. Nam si quis prægustato absinthio, statim aliud quippiam gustauerit, amarum ipsum videtur: & si commanso sale statim aliquid ingeratur, videtur & salsum esse. Sic & in morbosis affectionibus cùm non sincera & superfluè vidua lingua fuerit, pro superflui natura ciborum in ipsa redundantium sapor erit, modo cibus quem quis gustabit extra vehementem omnem qualitatem fuerit: si non, mixta quædam erit linguæ duorum humorum sensio, tum eius qui in ipsa redundat, tum eius qui in cibo exuperat. Sunt siquidem cibi nonnulli salsi abundè, alij amari, alij acres, veluti acidi alij, alij dulces. Mixta itaque, vt dixi, si talia quis gustauerit, fiet humorum ipsorum dignotio, & ex eo qui iam in lingua hæret, & eo qui ipsam foris attingit. Ob id itaq; Hippocrates vnum aliquod ex his sibi ad memoriam scripsit, quemadmodùm in his commentarijs facere consueuit.

Si mammarum papillæ, & rubrum viride fuerit, morbosum vas est.

Non est ex Hippocratis enũtiatione ἄγγος, i. vas vterum nominare, quod tamen dicitur est manifestum. Nam si ex signis dictis aliquod circa mammas fiat, morbosam in vtero esse affectionem ostendit. Sæpiùs enim iam de mammarum cum vtero consensu didicistis.

18 Sordes hominibus in auribus, dulcis quidem mortifera, amara verò non.

Forsan Hippocrates vt nullus ignoretur morbus sordem aurium gustare sustinuit, id quod Medico detestandum fuerit mandatum. Clarum est autem in nullo fieri posse tempore vt sordes dulcis appareat, nisi vbi cerebrum morbo affectum fuerit. Nempe amara est, si cerebrum secundùm naturam habet, ob id & dulcem colliquato cerebro fieri aiunt.

19 Terram in morbis longis permutare confert.

Siue nauigans, siue pedibus quis iter faciens in aliam peruenerit terram, siue agitatio, vel per iter, vel per nauigationem fuerit, mutatio aëris iuuabit, & potißimùm cùm in aërem temperamenti contrarij transierit. Dico autem contrarij, nō solùm propriæ ægrotantis regioni, verùm quoq; & morbi temperamento. Nam si humidum fuerit, sicciore aëre in quem transeat opus habebit: si verò siccum, humidiore: eodem modo & frigidiore si calidum, calidiore verò si frigidum. Consimili modo humidiore & frigidiore si calidum & siccum fuerit, atque ita in alijs coniugationibus. Iuuabitur autem & adhuc magis qui transfertur, si secundùm modos digreßionis in id quod præter naturam morbi fiat in aërem contrarium mutatio. Nam quòd modicè quidem ex temperamento naturali in frigidius transit, paulò calidiore

diore quàm temperatus ſit eget aëre, quod verò valde tranſijt, multa & in contrarium indigebit exuperantia. De regionibus autem ſermonem eundem dictum eſſe puta. Exquiſitè ſiquidem inter ſe ſunt contraria, quæ vtrinque à mediocritate æqualiter recedunt. 20

Cibi imbecilliores exigui temporis vitam habent.

Cibum imbecillum alium nullum intelligere poſſumus, niſi qui leuem paucámque corpori præſtat alimoniam, cuiuſmodi ſunt olera, & ex his quæ acrochondria vocant plurima. Hæc itaque, inquit, breuis temporis habent vitam, id eſt, ipſis vtentes breuis vitæ facere nata ſunt, quòd cibi ipſi celeriter ex corpore vacuentur, ſolam verò in corpore ciborum moram vitam ipſorum intelligere affectatum eſt. 21

In defluxibus ad coxas, venas in auribus poſteriores ſcarificare oportet.

Κέδματα *dicit fluxiones ad crura decumbentes, & potiſſimùm ad primam articulationem quæ in iſchio eſt, non tamen verum eſſe de venæ ſectione ſermonem credens, ſicuti neque vllus eorum qui ipſam recipiunt exactè credidit. Oſtendunt ſiquidem re ipſa nunquam in ægris vſum. In oratione verò dictio ipſa impropriè enuntiatur, ſcribente ipſo eas quæ in auribus ſunt venas: non enim in auribus dicendum erat, ſed circa aures. Venæ ſiquidem ſunt quædam inſignes poſt*

aures. In auribus verò valde paruæ, & vix conspicuæ, & vt plurimùm non apparentes.

Venus pituitosis confert morbis.

Non omnibus ex pituita laborãtibus auxilio est venus, sed his qui robusta sunt virtute. Nam si imbecilli ad summam debilitatem ex ipsa peruenerint, magnoperè lædentur. Qui verò robusta sunt virtute, neq; dissoluentur, sed iuuabuntur, exiccante pituitosam superfluitatem venere. Resiccare etenim venerem veluti & vigilias didicistis, euaporando ampliùs humores. Imò & corpus robustum habentibus facultatem calefacit venus, imbecillis verò protinùs quidem calefacit, sed tandem strenuè refrigerat.

Calidis ventre fortes, tum potiones, tũ cibi turbatorij existunt.

Non vt anteà fortem victum esse diximus eorum qui validè nutriunt ciborum, ita & nunc est intelligendum potiones & cibos qui multam præstent corpori alimoniam, sed qui fortem habent virtutem, vt sunt cepæ, allia, silphium & succus eius, vinum vetustißimum, & quæcunque alia similia naturalem augentia intemperiem, atque intemperie quæ contraria huic sit, commodißima. Nam sæpiùs iam didicimus inculpatas naturas similibus iuuari, intemperatas verò veluti & morbos ab his quæ temperaturæ ipsarum sunt contraria. Quidam libri huius interpretes dictionis sequentis principium finem

præsentis

præsentis fecerunt, vt talis sit: Calidis ventre fortes, tum potus, tum cibi turbatorij sunt nigræ bilis. Nam quòd ventre calidis talia maximè ventris perturbatoria existant, manifestum est. Non tamen corpus omnibus simili turbant modo: sed his qui temperaturam habent vel calidam, vel siccam, vel in vtroque intemperatam, vt non solùm bilis nigræ turbatorij cibi eiusmodi existãt, verùm & flauæ. Et forsan quoniam maiorem offensionem afferat nigra turbata bilis, ob id de ipsa sermonem per excellentiam intelligere voluerunt. Plurimi verò præsentem ipsam dictionem per se circunscribentes sequentis dictionis principium fecerunt, bilis nigræ.

Bilis nigræ simile per hæmorrhoïdas effluens.

Nempe melancholias iuuari ab hæmorrhoïdibus ex his est quæ euidenter apparent. Multósq; vidimus ab hæmorrhoïdis retentione ad melancholiam ductos, atque alios non semel solùm vel bis, sed ter & quater in melancholiam retenta simul hæmorrhoïde incidisse. Non minus & alios quotannis in vitium ferri, nisi priùs adiuti fuerint vel per hæmorrhoïdem, vel per bilis nigræ purgationem. Nempe plurimi ex ipsis sanguinem nigrum excernunt per hæmorrhoïdem, non tamen omnes. Fit siquidem non ex causa vna hæmorrhoïs, sed interdum natura ipsa melancholicum expurgante humorem, interdum

verò

verò & copiam excernente, vt his accidit qui ſanguinem è naribus profundunt, interdum quoque & recluſa vena, vt decumbentis in ipſam ſanguinis citra deliberatam naturæ operationem, ideò & quod euacuatur, nigrum interdum non eſt, præterea & natura nigri euacuandi cauſa moliente apertionem. Contingit autem aliquando vt vacuato eo quod prauum eſt, conſequatur quod commodum exiſtit, vbi non priùs vas concluſum fuerit, ſed diutiùs apertum manſerit. In præſenti itaque dictione dicere Hippocratem non eſt exiſtimandum, quòd hæmorrhoïs omnis bilem nigram vacuet, atque ob id melancholicos iuuat quidem ſi fiat, nocet verò ſi retineatur, atque ea aperienda eſt, ſi clauſa fuerit.

Adcreſcentes morbos mixtio.

An ne ipſos vel iuuet, vel lædat mixtio, eſt prætermiſſum, cùm verò interpretes omnes neſcio quo pacto iuuari ſupponant, mixtionémq; cum muliere intelligant, Heracleo erythræo excepto, atq; omnes in ſignificato per verbum ἐπαυξίας, *id eſt, adcreſcentes diſcrepent, quod mihi videtur veluti in ænigmatis maximè veriſimile, hoc ſolũ dicã.* Ἐπαυξέας *morbos qui tempore adcreſcũt, & deteriores perpetuò fiunt niſi priùs ſoluti fuerint, veluti podagras, arthritidas, nephritidas, epilepſias, & melancholias, eóſq; omnes à venere lædi. Sabinus* ἐπαυξέας *eos intelligit qui pueris fiũt, ſimúlq; augentur quouſq; miſceri poſſint, quemadmodùm*

modùm nominatim ipse perstringit, epilepsiam, phrenitidas, quartanas febres, & cephalalgiam. Neque tamen mala hæc fieri omnibus videntur, excepta epilepsia, quam ob idipsum vocari ab antiquis puerile malum contingit. Fit & pueris in vesica lapis, sed non ita multis vt epilepsia. Hāc verò iuxta puerilis ætatem permutationem magna ex parte solui vsu euenit his, qui non magnoperè delinquunt circa victus rationem. Lapis autem vesicæ non ab ætatis permutatione, sed à sola manuali opera sanatur. Nos itaque qui etiam absque præsenti dictione cognoscimus, quòd & epilepsiam & quoscunque pituitosos morbos magnoperè iuuabit ætatis puerilis in adolescentiam permutatio, etiam si citra venereorū vsum fiat, cognoscamúsque præterea quòd neque nephritis, neque febris quartana, neque arthritis per venerem cessat, à præsenti quidem dictione quæ ænigmatosa existit, nihil docemur, sicuti neque ab vlla alia quæ talis sit. Nempe & venus auxilium aliquando refrigerando facit, solos illos iuuans qui fuliginosas fumosásque habent ob naturalem intemperiem transpirationes. Nempe his vbi retentæ fuerint, magnam adferunt læsionem. Iuuantur quoque & hi ab vsu veneris, si tempore & modo fiat.

Refrigeratio quæ in ventre sunt indurat.

In hac quoque dictione commodum quippiam

est his omnibus qui artem aggrediuntur, siue empirici, siue dogmatici fuerint: commodum quoque & aliquid solis his qui causas singulorum quæ fiunt scire anteà dicti sunt. Dicam autẽ de priore omnibus commodo. In hac igitur dictione, refrigeratio quæ in ventre sunt indurat, communiter quidem receperunt omnes quos noui, sermonem Hippocrati esse de his quæ deijciuntur, qui idem potestate existit cum eo qui in aphorismis dicitur: si aquilonia fuerit, tusses, fauces, alui duræ, vtrum autem partium corporis externarum refrigerationem solam dicat, quæ & in aquilonijs fit conditionibus, vel internarum quas interest, & venter non disseruerunt interpretes, quanquam id discrimen nõ paruũ haberet. Nos siquidẽ qui quæ hominibus contingunt obseruamus, frigiditatem partium externarum ventrem perpetuò indurare nouimus, internarum verò contrà humectare, quæ sanè & cœliacas appellatas adfectiones interdum parit, quo tempore ipsa quidẽ partium internarum corpora fieri duriora possunt, liquida verò deijci, cibis neque probè coctis, neque distributis. Hæc itaque Medicis omnibus cognitu necessaria, causæ verò ipsorum solis optimis. Neq; enim verùm est dicere quod dictionis huius interpretes dixerunt, quòd scilicet frigidum cogens, condensánsque ea quibus occurrit, duriora hac ratione facit, nempe hoc in corporibus nostris quæ non in profundo existunt cùm refrigerãtur,

rectè dicatur. Fieri verò non potest vt venter in tantam veniat refrigerationem, vt cibi potúsque condensati indurētur, veluti quæ externa sunt, hyeme. Morietur enim citiùs homo quàm tantam nactus fuerit refrigerationem. sed solùm cùm à circunstante aëre infrigidantur externæ corporis partes ventre illæso deiectiones indurari videntur, calidiore scilicet existente ventre, vt dixi: Ventres hyeme & vere calidißimi natura. Inuenies quoque & expositores perpetuò asserere calidum à frigido cohibitum ad profundum corporis declinare, cùm refrigerata externa fuerint. Sic itaque & nunc dico, calidiore quidem facto ventre, & retenta deiectione ob quam post paulò causam recensebo, coqui simul optimè, atque distribui succum ex alimento omnem: quodsi contingit, consequens est vt exiccentur deiectiones & consequio indurentur. Duabus itaq; his causis ea quibus occurrunt corpora indurantibus, quarum hæc quidem infrigidans, alia verò desiccans existit, quæ ex refrigeratione est, contentis in ventre nunquàm viuentibus nobis contingit, alia verò propter longam intus moram, vbi citra coctionis distributionísque offensam fuerit, consequetur. Superest prorogatum hucúsq; ostendere, cur vbi nos frigidus ambiens aër fiat, morētur, cunctentúrque quæ in ventre sunt. Est autē quod contingit eiusmodi: nempe ciborum per intestina delatio naturale est opus, fitq;, vt osten-

ſum eſt in commentarijs facultatum naturaliũ, ex inteſtinorum conſtrictione. Sunt autem in finibus inferis poſiti ad ſedis clauſionem muſculi, qui frigoris tempore coguntur conſtringuntúrque, contrariam nacti diſpoſitionem quàm habẽt cùm quis ipſos aqua calida humectat, laxantur ſiquidem tunc: excipiúntq; quæ ex inteſtinorum conſtrictione deferuntur ad ſedem ſuperflua, & maximè cùm proritauerit calidum: fatentur ſiquidem & hoc proritatorium excretionis eſſe. Refrigeratis verò qui in ſede ſunt muſculis, atq; ob id coactis aſtrictíſque, contrarium conſequitur ſymptoma, conſtrictoria ſcilicet inteſtinorum functione ab infernis incipiente partibus, & quæ continentur ad ſupernas propellente partes, quẽadmodùm ſæpiùs euidenter cernitur, cùm vel bilem deiectionéſque mordentes ad ſedem perueniẽtes ſponte retinemus, vel ob rem quãpiam quam tunc perficimus, vel cùm cloaca non adſit, recurrunt quidem celeriter ad ſupernas partes, vt neque promptè violento etiam conatu rurſus ſubducantur. Cauſa igitur propter quam moram faciunt in ventre tum cibi, tum potus refrigerato circunſtante aëre iam dicta eſt, quos & ſiccitatem conſequi eſt demonſtratum, veluti & ſiccitatem conſequi manifeſtè duritiem. Si verò partium ventris corpora refrigerata fuerint, coctionem lædi eſt neceſſe, atque ob ipſam humectari magis quàm deſiccari deiectiones. Completo autẽ

iam

iam à nobis omni de priore ſcriptura ſermone, ad alias ſubſcriptas tranſeamus.

Mixtio quæ in ventre ſunt indurat.

Quòd venus quidem corpus totum exiccet inter confeſſa exiſtit, non tamen ventris excremẽta perpetuò exiccare videtur, ſed cùm magnoperè ab ipſis grauatus fuerit, ob virtutis diſſolutionem & partium à quibus cibus coquitur, & quæ in ventre ſunt diſtribuuntur refrigerationem mixtio quæ in ventre ſunt refrigerat & indurat. Volunt ſiquidem à mixtione refrigerationem eorum quæ in ventre ſunt fieri, à refrigeratione verò ſiccitatem, quanquam non fieri refrigerationis ratione demonſtrauimus, ſed duritie. Quod autem in ſermone ſuperiore non dixi, forſan vt nunc adijciam eſt melius: Nempe vbi refrigerationem exteriorum quæ deijciuntur indurare demonſtraui, forſan quis ſolam hanc cauſam eſſe exiſtimabit, qua quæ in ventre ſunt exiccentur. Eſt autem non ea ſolùm, verùm & ipſius conſtrictoriæ inteſtinorum facultatis imbecillitas, atque adhuc contentoriæ robur, & per quam diſtribuuntur quæ in ventre ſunt ad hepar, atque præter hæc difficultas ſentiendi inteſtinorum, & cibus morſu carens. Quòd ſi quis prætermiſſos eſſe aſtringentes tum cibos, tum potus exiſtimauerit, perperàm exiſtimabit. Continentur ſiquidem in his quæ robur contentoriæ facultatis operantur.

Helleborum epotum si purgare celeriùs volueris, lauabis, vel edet.

Purgationis omnis sermo tum vniuersalis, tum communis in hoc dictus est aphorismo: Corpora expurgare vbi quis voluerit, facilè fluentia facere oportet. Hic autem in vno inter purgantia vehementißimo præparationis vnius ad facilem fluiditatem meminit, quæ ex lauacro sit quod humores diffundit, corpúsque laxat si & contentum, & induratum fuerit. Lauare autem eos oportet qui helleborum sumpturi sunt, neque multo antè tempore quàm adsumant, neq; multo pòst tempore: sed potißimum quidē antequàm adsumant. fieri verò potest vt & statim ab adsumptione laues. Verùm si purgatione vel incipiente, vel fermè incœptura hominem laueris, humorum ad interna inclinationem qui à purgante medicamento trahuntur, reuelles retrahésque. Quo itaque modo quibus est sanguis crassus, lotis his sanguinem detrahi præcepit, ita & quos purgaturi sumus lauacris esse vtendum, vt tum citiùs, tum citra molestiam magis expurgentur, sed impræsentiarum solius celeritatis meminit. Melius autem est non solum ea die qua homo medicamentum accipit, ipsum lauare: verùm & præcedentibus cùm ad medicamentum præparatur. Id quod & Hippocrates ipse ostendit in aphorismis, cùm scripsit: Ad helleboros qui nō facile purgantur, his ante potionem humectare corpus

pus oportet, prius alimento, & requie. Si verò & requie & cibo, prorsus etiam humectare, præcipit & lauacris pluribus vtendum in potabilibus aquis: humectant siquidem hæc. Nunc autem & dictioni adiecit, edet: vel quo tempore helleborum homo accipit, vel in antecedente diæta: cuius & aliã quampiam summam esse diximus, humorum attenuationem, & viarum quò promptè humores per ventrem deorsum ferantur præparationem. Nempe in faciendis facilè fluentibus corporibus quod in aphorismis præcepit, hæc continentur.

Sanguis somni tempore ad interna magis effugit.

In superiore etiam sermone orationem hanc scripsit: Qui vigilat foris calidior, intus frigidior: dormiens contrà. Et nunc sanè existimauit expositionem illam communem esse præsentis. Nam quæ ex calidi agitatione & permutatione tum vigilantium, tum dormientium euenerunt, hæc & de sanguine intellexisse existimauit. Calor siquidem natiuus in hoc & his quæ ex eo nutriuntur, est plurimus.

Rigor à superiore ventre, calor verò ab inferiore magis.

Inter ventris partes superior quidẽ rigorem magis, inferior verò calorem tum generat, tũ sentit, tum inchoat: quod & maximè verisimile existit, atque ob id ipsum adijci aduerbium, magis

existimo, perinde atque dicta sese mutuò solum amplectantur: quod si condonauerimus, alia quædam expectatur quæstio, cùm ignoremus vtrum cùm in phlegmone sint dictæ partes, hoc sequi ipsas dicat, an cùm in eas humores quidem mordentes è corpore confluxerint, vel cùm cibus corruptus fuerit, quanquam mihi videatur melius esse, vt existimemus ipsum nobis sermonem fecisse & de læsione ex humoribus, & ciborum corruptione eam consequente. Cùm enim vel frigidus, vel mordens in ventriculi ore collectus fuerit humor, ex ciborum corruptione, vel praua qualitate, vel & ex corpore confluxu, principium rigoris hinc oritur. Nempe in libro de rigore ob frigidam causam, vel mordentem rigorem fieri est demonstratum, vbi causa hæc per corpora sensu prædita agitatur, fertúrque vehementius. Vt autem hoc contingere videtur: sic & interdum febris ex cibi corruptione fieri videtur, cùm corruptus ad infernum ventrem delatus fuerit, non antecedente tunc rigore, vt fit cùm quæ in ore ventris existunt, momorderint.

Inspirans, pulmo, æstus siccus, purgatum immodicè resiccat somnus multus.

Nempe quòd immodicè purgatum somnus multus exiccet, experientia quidem constat, per quam sermones omnes iudicantur, sed priusquam expertus fueris ad fidem eius quod dicitur, ex his obseruabis quæ didicisti. Nam si in somnis sanguis

guis intrò inclinat, atque ob id calor innatus, in vigilijs verò foras extenditur, coquentur quidem in somnis quæ tum in ventre, tum in hepate existunt, in vigilijs verò totum corpus nutrietur: si itaque immodicè euacuatis intrò quidem vergat calidum innatum, nihil verò habeat quod concoquat, tabescit. Nam præ alijs à cibo ipsum nutritur, veluti ignis à lignis. Securè autem adiecit vocabulum, multus: nam paucus laborem sanat antecedentem, cùm per ventrem homo vacuatus est. Nam si tum in hepate, tum primis venis crudorum humorum quippiam relictum fuerit, ipsum omne excoquit. Hæc itaq; secunda dictionis pars nullum habet, quod insigne sit, in oratione delictum. Quod verò antè in oratione est scriptum, ἐπισπασμὸς, id est, inspirans, pulmo, æstus siccus, à Græcorum consuetudine multùm recesßit. Nempe in hac dictione dicendum erat, ἐπισπασμὸς, id est, inspiratio fit quòd aridus æstus in pulmonis sit temperamento, ἐπισπασμὸν intelligentibus nobis inspirationem. Quintus neque quòd siccus & calidus existit pulmo, ob id fieri celerem & crebram respirationem ait: sed ob talem siccari, calefieríque pulmonem. Nempe ἐπισπασμὸν nō simpliciter respirationē omnem, sed solam celerem & crebram volebat indicare. Quod autem à crebra pulmo resiccetur, & in libro de victu acutorum ab eo est dictum.

Frigidissimus cibus, lens, milium cucurbita.

Milium & cucurbita frigidi cibi manifestè existunt, quamuis non frigidißimi: lentem verò frigidum esse cibum non fuero confessus. Videntur siquidem vt cucurbitæ, ita & atriplex, beta, lactuca, chondrilla, & inter frumētacea edulia ordeum, & milium refrigerare: contrario verò modo lens nullam ostendit refrigerationem, aut confestim adsumpta vbi in ventre superiore continetur, aut posteà cùm in intestinis vel tenuibus, vel craßis fuerit. Forsan verò quoniam succum astringentem refrigerantis quippiam habere in libro de simplicibus medicamentis demonstrauimus, lentem quis latenter refrigerare existimabit: sed in eisdem dictum esse haudquaquam meminit, quòd talium vnumquodque simpliciter quidem videtur & dicitur, si cum his quæ ex cōpositione præparentur, comparetur: non tamen exquisitè simplex existit. Nempe in primo libro de viribus alimentorum, lentem ex contrarijs constare substantijs est demonstratum, cohibente scilicet quæ in ventre sunt & altera ad excretionem excitante: quæ cohibet, frigida est & terrestris, quæ ad excretionem excitat, calida. atque ob id lens cibus quidem resiccatorius, frigidus verò nullo pacto, vt neque calidus, sed ex ambobus mixtus & medius, quanquam paulò à medio ad calidius recesserit. Cùm itaque lentem neque

que simpliciter frigidam esse quis concesserit, quomodo excellenter frigidissimam? Præterea phlegmone obsessis vlceribus, lens cataplasmatis modo imposita fluentes in affectam partem humores repellere videtur, astrictione scilicet id efficiens. Videtur autem & concoctoriæ facultatis quippiam habere & purificæ, quod minimè frigidis inest. Siue itaque Hippocrates ita scripsit, siue alius quiuis dictionem hanc subdolè inseruerit, lentium naturam non rectè nouit.

Vlcera erumpent, si impurgatus quis laborauerit.

Nempe ἐν τοῖς πόνοις, id est, gymnasiis exercitationibúsque caliditatem auctam ex profundo ad cutim humores agere, & per halitum digerere didicimus. Cùm verò praui in corpore anteà collecti fuerint, sua acrimonia cutim peredunt, & vlcera procreant, vt cùm crassi & glutinosi fuerint, hepar & renes obstruunt: in cute verò pariunt cum tumore pathemata.

Mulier, capra, elaterium, vel cucumerem agrestē si vorauerint, pueris purgatio.

Non elaterium solum quod cucumeris agrestis succus est, sicuti neque cucumerem solum si ingresserint, lac purgatorium lactentibus pueris habent, verùm & si aliud quoddam ex subductoriis appellatis medicamentis. Siue autem mulierem quidem ingesto elaterio, siue

capram cucumere ipso, vel vtroque pueros lacte expurgare ait, nihil refert, sicuti neque si quis vel vorauerint scripserit, vel ederint. Commodus autem sermo est, & in vsum medicum, & præceptum naturale. Nempe cùm voluerimus infantem expurgare, talium quippiam vel matri puerum lactanti, vel capræ vorandum exhibentes per illa ipsum purgamus: in dogmatis quoque controuersi dignotionem commodum & hoc. Sunt autem qui putent nullam ex his quæ ab initio cibis insunt virtutem posse seruari, vbi concocti & in sanguinem versi fuerint: alij diutius fortes permanere virtutes, vt & sudores ipsorum oleãt, quod ex nunc dicto fidem accipit. Nempe in esitatis talibus virtus seruari videtur. Imò apud nos vere cùm scammoniæ germina ederint capræ, lac ipsis purgatoriũ efficitur: et si tithymalũ ederint, idẽ accidit. Præterea circa Dorida, Bœotiã, Thessaliã, & vicinas regiones pleriq; ex coturnicũ esu musculorum tensionibus sunt correpti, propterea quòd helleborum ipsæ edant. Idem & Athenis contigisse scio his qui liberaliùs coturnices ederũt.

Percalido esus, intrà refrigeratio, extrà læsio, in sole, igne, veste, tempore æstiuo, contrario contrà.

Percalidæ naturæ refrigerationem ait & potam aquam conferre, atq; ad hæc ἐλινύειν .i. vitare vehementem exercitationẽ. Quo enim modo exerceri præcipit, vt quidã exponunt? quo autem

modo

modo in sole, & igne calefieri? lauacra siquidem eiusmodi temperaturas refrigerare est ostensum ob fumosi quidẽ fuliginosiq; dissolutionẽ, quod calidis naturis generari contingit: ob humectationem verò quæ solida humectata refrigerat. Ignis autẽ & Sol calefaciunt, vestis similiter & tempus æstiuũ. Refert autem in aphorismis ita: Per anni quidem tẽpora vere & prima æstate pueri, & qui eorũ consequuntur ætatẽ, cõmodißimè degunt, & maximè valent: æstate verò & autumno aliquandiu senes, reliquo verò tẽpore & hyeme qui media sunt ætate. Si itaq; calida ætas hyeme & frigida æstate benè habuerit, melius est existimare Hipp. nullũ percalidis naturis auxilium fieri ex sole, igne, & æstiuo tempore, sed & læsionẽ. Et sanè quod in principio dictionis est relatũ, percalido, vt quippiã subaudiatur opus habet, scilicet vel tẽperaturæ, vel naturæ, vel corpori, vel homini, quod per ea quæ in appositione dicta sũt, corpori, & homini magis dictũ esse innotuit, non temperaturæ & naturæ. Prorsus siquidẽ dixisset, cõtrariæ verò cõtraria, articulũ fœmineũ præstituens nõ masculinũ, hoc modo τῷ ἐνθέρμῳ. i. percalido. Fiat itaq; omnis sermo talis: Percalido corpori per cibos & potus interna refrigeratio est familiaris, nocua verò externa caliditas per solem, ignẽ, æstiuũ tẽpus & vestimẽta, ex quibus omnibus sicca indicatur caliditas. Nempe humidã & mediocrẽ qualis est ex balneis, potẽtiã refrigerare

diximus. Quòd autẽ cõsueta hæc balnea in talibus perpetuò sermonibus dicamus, neminẽ latet. Eã ob causã nõ adijcimus aquarũ spõte nascẽtiũ vel marinarũ, vel sulphuratarũ, vel aluminosarũ illa etenim siccant, & refrigerãt: Contrariò verò naturâ corpori cõtraria, rursũ hîc subaudire oportet, vel iuuãtia, vel lædẽtia, vt hæc quidẽ eligat, illa verò fugiat. Nam si percalidas naturas tum cibis, tum potibus refrigerandas præcepit, frigidiores sanè contrarijs calefaciendas volet. Præterea si calidiores naturas à sole, igne, & æstate, & vestimẽtis, lædi dixerit: frigidiores sanè per hæc quidem iuuari, per contraria verò lædendas ostendit.

Ciborum hi quidem celeriter, alij verò tardè vincuntur.

Inter hos quos noui Capito vnus scripsit pro βραδέως *.i. tardè,* ἐναντίως *.i. cõtrariè, orationẽ huiusmodi faciẽs: Ciborũ hi quidẽ celeriter vincuntur, alij verò modo contrario. Intellectus verò in vtraq; dictione idẽ. Nã quæ edũtur inter se differre ait, quòd hæc quidẽ celeriter à corpore vincãtur, alia verò tardè. Intelligẽdũ verbũ* κρατεῖσθαι *. i. vinci pro* μεταβάλλεσθαι *.i. mutari, et* πέττεσθαι *. i. cõcoqui, et* προστίθεσθαι *.i. apponi, et* ὁμοιοῦσθαι *. i. adsimilari corpori. Singulariũ verò ciborũ quidã celeriter cõcoquũtur, sanguificãtúrq; & nutriũt: alij verò tardè, quos in tribus commentarijs de alimentorũ facultatibus omnes exactè percurrit.*

FINIS.

GALENI IN SEXTVM EPIDEMIORVM HIPPOCRATIS LIBRVM COMMENTARIVS SEXTVS,

*

Ioanne Vassæo Meldensi interprete.

* * *

ARNES ex ventre & externis partibus trahunt, sensus ostēdit, quòd corpus tum intrò,tum foras spirabile sit.

Carnes ad se trahere & ex ventre & partibus externis ait, ex ventre quidem à cibis, potibúsque succum ex quo aluntur, ex partibus verò externis non modo simili: nempe incertum est si cibum vel aërem dicat. fieri siquidem potest vt cibū carnes quemadmodùm ex vētre trahūt, ita & ex partibus externis in profundum retrahant. Fieri quoq; potest vt & aër per arterias ad cutim pertinentes deferatur ad carnes tractus ab ipsis: quod totius orationis consequentiæ magis hæret. sed de tractionis dogmate controuersia est. Nempe quidā tum Medicorum, tum

tum Philosophorũ nullo pacto tractionem esse dixerunt: alij concedunt quidẽ, sed in carnibus esse negant. Omnium verò eiusmodi demonstrationes in explanatorijs cõmentarijs, vt scribat quis impoßibile esse retuli. Nam sæpiùs eadem referre cogetur: fore quoq; & cõmentariorũ tum multitudinem, tum prolixitatẽ, ita vt non facilè numerentur. Imò neq; vitæ tẽpus ad librorũ Hippocr. explanationẽ suffecturũ si quis in singulis dictionibus dogmatis vniuscuiusque perpetuò demonstrationes scribat, atq; adhuc lecturis rem molestã, & conficere cõmentarios volentibus cum multo tempore & simplicibus conscribendos. Melius itaq; visum est explicare quidem in cõmentarijs ipsis sensum vniuscuiusq; dictionis, quod expositoris proprium est, adijcere verò interdũ & dictis ab ipso causas iuxta præceptionũ demonstratarũ cõsequentiã. Dogmata verò ipsa non hîc quidem probare, sed solùm admonere quibúsnam in libris à me scriptis demõstrata sunt. sicuti & nũc quòd trahentibus quidẽ ad se proprium succum partibus quæ aluntur, ad ipsas cibi delatio fiat, in commentarijs de facultatibus naturalibus demõstratũ sit, quódq; corpus vniuersum tum intrò, tum foras spirabile sit, in cõmentarijs de vsu respirationis & vsu pulsuum: In quorũ priore respirationis vsum, custodiam esse moderationis eius qui in corde est caloris ostendimus. In cõmentario verò de pulsuum vsu, mediocritatem caliditatis totius

tius corporis ex arteriarũ operatione seruari. Sola itaq; hæc ad prioris orationis partis explicationẽ sufficiunt: ad alteram autem iam pergamus, in qua oratio, sensus ostendit, neq; tanquã ex Hip. consuetudine, neq; planè Græcè enũtiata est. Emendauerunt verò eam nonnulli in dandi casu αἰσθήσει.i. sensui scribentes, vt quod in ea dicitur tale sit, sensui patet quòd intrò & foras spirabile totũ corpus animali fuerit. Illatum autem ex his: Carnes ex ventre & partibus externis à sensu fidẽ accipiens, quod idem est perinde atq; dicatur, ab euidenter apparentibus nobis per sensum. Idiotas verò quosdã audiui, quod ipsis contigerat ex aquarũ dulciũ lauacris admirantes. Nempe anteà ex sole calido & itinere venientes, sese squalidũ corpus & os siccissimũ habere dixerunt, atq; siti detineri inopinabili. Post lauacrum verò sine siti redditos, atq; os habere humidum: simili quoq; modo & corpus totum molle & humidũ redditũ reiecto antecedente squalore. alij verò & euidenter se sensisse corpus in solio ad se aquam trahere dixerunt. Talia itaq; nonnulla quæ & idiotis apparent testimonia dogmatis, ex sensu accipiunt: alia verò ex rationabilioribus demonstrationibus à Medicis reperiuntur, quarũ vna est quam deinceps ipse retulit, & quam in sequenti cognoscetis dictione. Nẽpe ad præsentem satis hæc erũt, cùm ex rectè dictis quæ ab interpretibus perperàm scripta sunt, deprehendere valeamus.

Si

Si venula sanguinis multitudine calidior fuerit, contrahit quidem causodes, & statim excernit.

Φλέβιον. i. venulā calidiorē intelligere oportet arteriā cōsentientibus omnibus qui libros Hip. exposuerūt, venas nō ab hoc solo, sed & ab alijs multis antiquis appellari & arterias. Hoc itaq; inquit, vena sanguinis multitudine incalescens causodes cōtrahit, & statim excernit: causodes appellans quod ex caliditate est generatū, quódq; veluti fuligo quædā est succi vehemētius incalescētis. Hoc aūt quòd temperatura calidū sit, & substātia tenuè, facilè excernitur. Hāc puto esse quæ verisimilior sit expositionē, si vtiq; quod verū est et præceptionib⁹ Hip. cōsequēs scopū habere cōueniat. Quòd aūt verū sit nūc à me dictū præceptū, in libris de vsu respirationis & de pulsuū vsu est demōstratū. Nēpe in inspiratiōibus quas per os & cutim vniuersam habēt animalia, geminū ostēdimus esse auxiliū. Nēpe calorē natiuū roborari perpetuò refrigeratū, ne euaporatus pereat, & maximè cū ex quauis causa aliquādo inauctus fuerit: excitari quoq; & roborari cùm ex materiæ frigidæ copia grauatus fuerit, quēadmodū ignis cū flabellatur. Præterea & eādē ipsi geminā motionē, ꝓpriā & naturalē esse exercitationē quæ ad robur deducit: nēpe ea est exercitationū tū vtilitas, tū natura. Cū itaq; anteà carnes ex ventre & partibus externis trahere dixit,

mox

móxq; adiecit quòd intrò foráſq; ſpirabile corpus ſit, inſpirationíſq; ipſius generationem & vſum demõſtrauit per orationẽ, carnes trahere: de expiratione autẽ nihil dixit, iure imprӕſentiarũ ipſam percurrit, de arterijs ſermonẽ faciens qui ad cor quidẽ cõmunis exiſtat, ſed obſcuriùs videatur. Quòd autem communis ſit, hinc liquet, quòd propter calorem natiuũ generari in ſanguine, & maximè cùm calidior fuerit, fuliginoſum excrementũ oſtendimus. Excretionis ſiquidem & ipſi cõmoditatem hanc natura fabrefecit, euacuandis quidem ex corde per expirationem, alijs verò in toto corpore per arteriarũ cõtractionẽ. Hӕc itaq; tum ex his, tum ex venis (nempe ipſas mutuam habere apertionem eſt demonſtratum) per cutim ſtatim excernuntur, cùm ex arteriarũ contractione excernuntur: alia verò ex corde pulmo ſuſcipit, aëris quippiam veluti voratum aliquid cordi ipſi prӕparans, trahenti quidẽ in dilatatione, emittenti verò in contractionibus. Hӕc quidem eſt noſtra ſuper prӕſenti oratione ſentẽtia, oſtendetúrq; paulò pòſt quӕ deinceps ſcripta eſt ſeruare cõſequentiã, atq; eandem quidem, non minimè verò & ad eam quӕ prӕordinata eſt. Qui de cauſo ſermonem hîc fieri exiſtimauerũt, primũ quidẽ condonauerunt defectuosè dictum de carniũ tractione ſermonem. Non enim trahunt ad ſe ſolùm quod familiare eſt, verùm etiam & quod nõ tale exiſtit excernũt. Tractionis itaq; cõmodi

ditas manifestior, excretionis verò obscurior, atq; ad fidem sermone quodam opus habens. Transeamus autem ad sequentem dictionem quæ iam aliquid confert, vt nuper dixi, ad melioris expositionis dijudicationem.

Et quibus pingue quidem bilis flaua, quibus verò sanguis, atra.

Dictionis antè expositæ opinionem geminam meminisse oportet. Nos enim dicebamus Hippo. ipsum demõstrare vsum respirationis per respiratione ita nominatã, spiritus delationem quæ per totũ corpus ex arterijs extrà fit, sicuti & per oris expiratione. Nõnulli autem de causi generatione sermonem esse existimauerunt, quibus nõ valde fidem facere diximus oratione hanc: cõtrahit quidem causõdes & statim excernit, neque enim in causis statim excernuntur quæ per vomitus vel ventre inferũ euacuari dicunt, neq; est necesse vt symptoma causi aliquod sermoni de ipsius generatione adijciatur. Nostram verò expositionem hac meliorem esse diximus. Primùm quidem quòd à conuicijs libera sit. Secundò quòd præceptũ omne quod in sermone docetur de spiritus tum intrò, tũ foras latione esse videtur, quam in nostris quibusdã cõmentarijs nõ solùm in respiratione per os, verùm quoq; & per eas quæ per totũ corpus fiũt transpirationes fieri demonstrauimus, nonnullis quidem spiritus animalis generandi gratia vt Asclepiades, alijs nõ huius solùm, sed & vitalis,

vt

vt Erasistratus, alijs verò nutriendorum horum spirituũ causa inspirationes fieri dicẽtibus. Cùm verò vsum expirationis assignare nequirẽt, Hippocrates vt ostẽdimus in prædictis commentarijs, verum vsum nõ solùm per os expirationis, sed & illius quæ per totũ corpus fit in proposito percurrit sermone. Cæteros expositores accusare est iustum, cuiúsnã exponãt librũ ignorãtes: neq; enim in aliorũ virorũ placita recessissent consequentiã eorũ quæ voluit Hippocrates relinquentes, manifestè sanè dicẽte ipso carnes ex vẽtre & externis partibus trahere, quod valde differt ab existimantibus distributionẽ alimẽti ex vẽtre in corpus vi consequẽtiæ ad quod vacuatur fieri. Primùm quidẽ oportebat intelligere nõ solùm in ipsis esse tractricẽ familiariũ facultatẽ, verùm & alienorũ excretricẽ. Hoc enim illos consequitur qui naturã permãsionis animalis præcognitricẽ statuunt, quo è numero vnus fuit Erasistratus. Secundò quidnã est quod excretione indigeat dicere oportuit: non enim sanguinẽ dicẽt ex quo corpus alitur. Neutrũ itaq; horũ illi fecerũt: Hippocrates verò quòd à sensui apparẽtibus vtrũq; manifestè fidem habeat præfatus, deinceps in vsum trãsijt eius quæ per totũ corpus fit perspirationis, necessariã generationis causam fuliginosorũ excrementorũ afferẽs. Nã in corpore animaliũ caliditas excremẽta facit talia, quæ assidua indigẽt euacuatione. In proposita itaq; dictione materiã

generationis excrementorũ demõstrauimus, nẽpe quòd amplior caliditas generare ipsa nata sit, sic materiæ quædã sunt ad ipsorũ generationẽ idoneæ. Rationabiliter itaq; nigræ bilis mentionẽ fecit. Nempe generationẽ ipsius geminã esse didicistis, & ex crasso sanguine & flaua exusta bile. Quòd si de causi generatione sermo ipsi fuisset, frustra bilis nigræ meminisset: quare & ex hoc constat nostrã expositionẽ vera loqui, simul & Hippocratis cõsentire placitis, illorũ verò differẽtẽ. Eandẽ hãc dictionẽ in alia libri parte dixit, & nos ipsi exposuimus, in qua & hoc dicebamus quòd τὸ πίον, i. pingue, nõ solùm pro pingui, & pinguitudinoso dictũ existimare oportet, verũ & de dulci omni vt sermone cõtineatur & mel & siræõ, quod Asiæ nostræ Græci epsêma appellãt.

Frigidior in frigido anni tempore & regione, calidior erit.

Quòd neque affectu frigidior, neq; ob ætatẽ in frigida regione & anni tẽpore calidior fieri possit, est cõfessum omnibus, atq; ob id Sabinus in natura frigidioribus verũ esse sermonẽ ait, nõ tamẽ in his simpliciter dictus verus est absq; huiusmodi limitatione. Circũstãs forinsecus frigidũ quòd quidẽ cõdenset refrigeretq; cutẽ inter ea est quæ euidẽter apparẽt, nõ tamẽ similiter profundũ corporis disponit, sed vt in aphorismis definitũ est in sermone illo vbi inquit: Interdũ autẽ in tetano absq; vlcere iuueni bene carnoso, æstate media, fri-

gidæ

gidæ multæ perfusio calorẽ reuocat: sic & nobis est definiendũ. Frigida siquidẽ corpori nostro perfusa, aut circiter profundũ ita subit, vt profundas partes non aliter quàm superficiarias refrigeret, aut solas quæ in cute sunt infrigidat. Ad profundum itaq; perueniẽs, partes in eo refrigerat, & nõ paruã in toto animali infert noxã, exoluta ipsius facultate: quæ verò superficiarias corporis partes refrigerat, nõ solùm nõ profundas refrigerabit, sed etiã calidiores multò quàm pristina ipsis esset tẽperatura declarabit. Qui verò de raram habẽtibus cutẽ & subiectas ipsi carnes, sermonem ipsi nunc fuisse existimãt, quoniã hos inquiunt frigidiores reddi quòd perspiret caliditas, atq; ob id densata superficie calefieri, & retento quod priùs vacuabatur calido, dicũt quidẽ nonnihil veritatis, nõ tamẽ debuerũt ipsi existimare dici ita trãspirantes, frigidiores: hæc siquidẽ maximè vt didicistis, corporibus, tum humidis, tum calidis insunt. Secũdò calidis etiã absq; humiditate talia, frigidorum autem corporum nullum facilè euaporatur, sed minus quidem hoc humida sustinent, magis verò sicca ambobus præstant naturâ calida. In hoc itaque mihi errasse videntur.

In doloribus proximum ventrem purgare, sanguinis ventrem diuidere: vstio, sectio, calfactio, refrigeratio, sternutatio, plantarum succi, in quibus facultatem habent, & cyceon, maleficorum, lac, allia,

vinum feruefactum, acetum, sal.

*Catalogum hîc facit auxiliorũ doloribus, tum paruis, tũ magnis cõferentiũ, veluti in aphorismis ea quæ solùm oculis cõferant scripsit, vbi inquit: Dolores oculorũ meri potio, vel lauacrũ, vel fomentum, vel venæ sectio, vel ea quæ per medicamentum fit purgatio. Adiecit autẽ nũc quædã auxilia oculorũ doloribus nullo pacto cõferentia. Primum igitur omniũ in præsenti sermone dictũ purgatio, quã in * * auxilia prorsus explicauimus eo quẽ scripsit modo. Primum autem eorũ quæ deinceps dicta sunt,* καῦσις, *id est, vstio, est quæ in magnis adhibetur affectibus ob cacochymiã multã, vt fit in valde malignis vlceribus, nobis interdum prorsus ferris ignitis ipsa vrentibus. Interdum verò & causticis medicamentis. Post inustionẽ posita est sectio, sedãs & ipsa dolores partiũ, iam pus multũ habentiũ ex magnis prægressis inflãmationibus, calefactio deinceps est, quẽ tũ lauacris, tũ fomentis fit. Anteà autẽ iam didicistis materias fotuũ, & in quibus dolorẽ inferẽtibus affectionibus vti cõueniat, vt thoracis morbis admouẽda quæ ipse in victu acutorum recẽsuit. In oculis autẽ quæ per spongiam mollem admouẽtur, parte nõ ferente; per sacculos & cataplasmata calefactiones. Imò perfusio per oleum & in medio corpore & capite remedium dolorũ est, calefactio existẽs, & ex aqua calida in femoribus & lacertis: frequẽtissimus quoq; & pluri*

plurimus in dolẽtibus partibus per calefactionem vsus est apud Medicos, quoniã distẽta relaxat, & impleta vacuat, refrigerata calefacit, & infrigidatione rariùs in dolẽtibus partibus vtimur, quæ scilicet superficiẽ ipsarũ externam cõdenset, atq; ob id trãspirationes coërceat, & distẽta magis intẽdat. Solas itaq; calidas intẽperies quæ sine copia cõsistunt infrigidatio sanabit, veluti in his qui capite ex vstione dolẽt, vel his qui ob febrem vrũtur. Caput itaq; ipsum rosaceo frigido perfundẽtes symptoma curamus. Et ex Erysipelatis quæ ob excellentẽ caliditatẽ dolores ciẽt etiã sanamus. Podagras itẽ simili modo in quibus est fluxio, tũ biliosa, tũ calida. Post prædicta autem scriptũ est: Plantarũ succi in quibus facultatẽ habẽt: cuius rursus dictionis intellectus videtur mihi talis quidã esse: Dolorũ remedia tibi interdum fient & plantarum succi, hîq; valde multi sunt, alij quidẽ liquidi permanẽtes, alij verò inspissati. Oleum sanè imprimis iam multam nobis præstat ad partiũ dolentiũ sanationes, mitigationésq; cõmoditatẽ, calidũ admotũ, deinceps & alia multa hoc longè magis calefacientia vt laurinũ, cedrinum, cicinũ, sinapinũ, & raphaninũ, liquida quidẽ hæc, inspissata verò alia plus, alia minus, & resinæ, & maximè inter ipsas quæ αὐτόῤῥυτοι, i. sponte profluentes vocãtur, thapsiáq; & euphorbium, & succi omnes, cyrenæus, parthicus, medicus, assyrius, sagapenius, succus ex tithymallis,

ſuccus ex panace, qui propriè opopanax appellatur. Ex hoc genere ſunt & chalbanum, atq; alia multa, de quibus didiciſti in ſimplicium medicamentorũ viribus. Siue enim ſuccus fuerit alicuius ſiue liquor, in humorum appellatione cõtinetur. Huius itaq; generis erũt & pix liquida & piſſelæum appellatũ, atq; adhuc quod Cilicia eſt capuelæon, atq; alia ſexcenta: illa quidẽ ex herbis, alia ex fruticibus, & alia ex arboribus, quorum cõmune nomen eſt plãta, cuius Hippocrates nũc meminit inquiẽs plantarũ ſucci: adiecitq; ipſis, in quibus vires habẽt, obſcurũ propter breuitatẽ ſermonem faciẽs. Iure itaq; expoſitores diſcordauerunt, alij aliter nõ ſolùm dictionẽ interpretãtes, ſed & trãſmutãtes: quare vt nõ multa ſcribam, relinquã ipſos, & quæ mihi probabiliora eſſe videbuntur, ea ſola referã. Pharmacorũ itaq; quæ dolores mitigare nata ſunt, vt aliud ad aliã affectionẽ, ita & ad aliã partẽ aliud virtutẽ habet. Cùm autẽ lõgior ſit quàm cõmentario conueniat ſermo, per exẽpla pauca ipſum cõponere inſtitui, quod itaque nõ omnes cũ dolore affectiones eiſdẽ indigeãt medicamẽtis, exẽplũ hoc ſit tibi. Si mordaces ſucci in inteſtinis cõtineantur, circumluentia vbi priùs iniecerimus, quo è numero eſt mulſa & ptiſanæ cremor, & hi excreti fuerint, morſus mitigãtia infundimus, & quæ inteſtinorũ ſuperficiẽ reſtituere & circũimplere poſſunt, quæ delatos à ſuperis partibus in ipſa mordaces

hum

humores incursare prohibēt: damus quoque ipsis edulia, tū boni succi, tū quæ difficulter corrūpantur, vbi verò in supero vētre & maximè ipsius ore tales contineātur humores, primùm quidē vt ipsi vomant præcipimus: quod si difficulter vomant, oleū, vel hydrelæon, vel aliquid tale sorbendum damus, per quod facto vomitu forinsecus quidē aliquod ex astringētibus & odoratis imponimus. Intrò verò damus cibos boni succi simul, & corruptu difficiles, & adstringēs quippiā habentes. Oculis verò dolētibus talia fiunt, vniuersum corpus priùs expurgamus. Si verò sanguinis copia adfuerit, ad venam cubiti externam, quam ὠμιαίαν, i. humeralē vocant, peruenimus, deinde pharmaco vtimur aliquo ex mollissimis & neutiquā mordacibus, à quo ieiunū per totū diem ad vesperā vsque ad balneū ducimus: quòd si neque purgatione, neq; venæ sectione indiguerit, pharmacis dictis, & post ipsa balneo, vt scitis, tales dolores, neq; vētris morsibus collyriorū aliquod infundentes, neq; oculis tragi succū, vel capræ adipē, vel ceratū morsu carēs, vel ex aliȷs aliquod quæ per sedē infundimus. Hæc exēpli gratiâ dixisse satis sit, ad demonstrandū eandē affectionē non eisdē indigere auxiliȷs, vbi in diuersis fuerit locis. Ostendere siquidē proposuimus quo intellectu Hippocrates dixerit, plantarum succi in quibus virtutē habēt. Nēpe orationē, in quibus, vel partibus, vel affectionibus, vel modis vtēdi necessa-

riũ est intelligere. Dico autẽ modos vtendi, cùm vel causam ipsius quis excindit, ob quã pars affecta dolet, aut spiritum aliquem flatuosum ex ipsa generatũ discutit, euaporátq;: atq; hoc ipsum duobus facit modis, vel crassum ipsius flatuosúmque attenuans, vel cõtinens ipsum corpus rarefaciẽs. Præterea circa hæc modus alius est qui indolentiã parit, qui per sensus mortificationem efficitur, in quo prudẽtiæ est nõ contẽnendæ narcotico alia miscere, & non solo vti. Quis enim non vidit in philonio pharmaco finẽ doloris sensus stuporẽ fecisse? quæ autẽ stuporẽ hũc faciũt, sunt, papaueris succus, & hyoscyami semen. Hæc autẽ si sola adhibeantur, omnino quidẽ pauca data dolorẽ sedare nõ poterũt. Si verò qua accepta mẽsura sedare poßint, hãc habuerint mensurã, nõ paruã adfectæ parti adferunt læsionẽ. Ne igitur pars ipsa insigniter offendatur, & sensum stupefaciat, mistura aliorũ medicamentorũ à Philone reperta est. Quænã autẽ sit methodus, qua quis vsus ad talẽ perueniat pharmacorũ præparationẽ, in libris de ipsorũ cõpositione dictũ est. De his hæc quidem sufficiant. De his verò quæ deinceps dicta sunt, cõsiderabimus: è quibus præit scripta vox λυκιῶν. i. mixtura. Quòd itaq; vinũ oculorũ dolores qui ob obstructionẽ fiũt mitiget, per cõmentarios qui in aphorismos facti sunt didicistis. Nunc autẽ & aliorũ qui eadẽ ratione fiũt, interdum quidem ob craßitiẽ sanguinis, interdũ verò ob frigiditatem

record

recordamini, qui sæpiùs videritis & in ventris doloribus, & in appellata hemicrania, vinũ meracius statim quidem manifestè iuuisse, somno verò superueniente penitus dolorẽ sustulisse. Vidistis autẽ me vinũ dare nõ statim ieiuno, sed inter cibos. Nũc aũt Hippo. miscuit vtrũq; & cibũ & potũ. talis enim quæpiã res est cyceon, vt & apud Homerũ didicistis: miscẽtibus quidẽ alia cũ vino. cõmune verò habẽtibus omnibus ipsum. Forsitan aũt & cũ polẽta quidẽ esse vinum, de necessitate verò & cũ alijs ex cyceonis nomine quis volet veteres significare, ita magis vsum fuisse appellatione indicãs. Ego aũt aliquãdo cuidã ita dolentiũ vt absq; cibo, vino vteretur præcepi, vt meã opinionẽ cõfirmarẽ, vidi vt expectaui exacerbatum calidis multis vaporibus subitò ad locũ affectum recurrẽtibus, à quibus inæqualis intemperies & repletio partẽ sunt cõsequuta. Ostẽdimus autem nos & repletionẽ propterea quòd corpora omnino distẽdat dolorẽ imbecillis partibus efficere, inæqualem verò intẽperiem propterea quòd partes adhuc quasdã secũdũ naturam haberẽt, alias verò quæ ipsas attingerent, refrigeratas. Fit siquidẽ in his ex præter naturam habentibus ad eas quæ secundum naturam habent, tristis frigiditatis distributio. Totæ verò refrigeratæ, & vt quispiam dixerit hecticam nactæ talem temperaturam non dolent. Cùm enim inquit, naturæ permutantur & corrumpuntur dolores fiunt, non

cùm iã permutatæ et corruptæ fuerint. Vinũ quidẽ ego ipse offensurũ expectabã absq; cibo potum, sed experientia attestãs certiorẽ mihi fidẽ est operata. Cyceon aũt nequaquã offenderit cibũ secũ habẽs. Nẽpe ex vtriusq; mediocri mixtura æqualis sensim calefacto in affectis augetur partibus, quæ absq; vaporibus multis & refrigerata excalfacit, & obstructa infarctáq; euaporat: penetrãt enim quæ priùs aliquibus in locis adstricta ob craßitiẽ erãt, eáq; tũ attenuata, tũ fusa, cõtinẽtibus ipsa corporibus rarioribus effectis, quæ à calefaciẽtibus æqualiter fieri cõsueuerũt. Sternutationes quoq;(nẽpe & has deinceps scripsit) cephalalgias manifestè sanare videntur, quæ ex copia flatuosi spiritus fiũt. Hæc itaq; oĩa adusq; sternutationes à me demõstrata sũt, cũ proposito à principio cohærere & perperã ab interpretibus in plures sermones diuisa. ad sequẽtem itaq; dictionem trãseamus, quæ à prioribus tũ adhuc, tũ magis distare videtur, quã illæ inter se. Potest aũt & ipsa, vt ego cẽseo, de doloribus intelligi vt illæ, sed ab ipsis differre malitia. Fiũt etenim dolores quidẽ maligni à maleficis vel medicamẽtis quæ deleteria vocãt, vel feris virus eiaculãtibus, vel & humoribus quibusdã ex prauo victu, vel ex aëre pestilẽte in corpore generatis. In his itaque dico dicta esse hæc auxilia, lac, allia, vinũ feruefactum, acetũ & sales. Lac quidẽ in his qui per erosionem execãt, tẽperãtibus siquidẽ opus habẽt: alliũ verò

in his

in his quæ per vehemētē frigiditatē tollūt, vinum verò per mediocrē frigiditatē, sed cū ipsi adiectū sit feruefactū, possibile est intelligere abūdè calidū. Fieri quoq; potest vt intelligatur ita coctū, vt fuerit siræon appellatū, erodētiū siquidē acrimoniā tēperat. Acetū verò vt collosos incîdat humores, vt ex fungis, aut & refrigerādi gratiâ, vt ob thapsiā. Sales verò vt totā substātiā maleficorū tū humorū, tū pharmacorū cōsumere possint. Sed quoniā non solū auxilia & offensa corporibus nostris fiūt ex simplicibus attingētiū qualitatibus, sed & ex tota substantia (scitis etenim & hoc ex alijs cōmētarijs) cōuenieter dictū fuerit: plātarū succi in quibus vim habēt. Nēpe ex tota substātia proprietates vel corporibus nostris familiares, aut alienæ in quatuor materiebus existunt: pharmaca purgātia, alimenta, & tertia ab ipsis quæ Hippocr. appellauit κακὸεργα. i. malefica, & quarta horū remedia. Diuisio aūt tertio materiæ genere, in deleteria appellata pharmaca, & ferarū venena, duplex est curātiū ipsa materia. Vocātur aūt alexipharmaca quæ deleterijs aduersant. Theriaca verò quæ morsus ferarū sanāt. Forsan aūt existimabit quis et purgātiū pharmacorū materiā īter deleteria cōtineri: nos. n. et hæc corrūpūt si plusquā moderatè exhibita fuerit: quod si cōcesserimus, sequēs nobis erit & alexipharmaca, & theriaca inter deleteria cōnumerare: quoniam & hæc tollere nata sunt, nisi quis ipsorū paucū omnino in

no ingeſſerit, ſed ob id ipſum mihi vidẽtur Medici lethalia quidem pharmaca multa appellare, quorum neceſſarium auxilium aliquod opportunè fit: deleteria verò nunquam iuuantia, neque ſanos, neq; ægros homines. Neque enim aconitũ, neque argentum viuum, neque lithargyrus, neq; lepus marinus intra corpus adſumpta auxilium aliquod nobis præſtant, veluti & alia multa, de quibus in commentarijs de à proprietate, vel tota ſubſtantia iuuãtibus vel lædentibus, eſt dictũ.

Homini ex laſsitudinibus, ex peregrinatione imbecillitas, grauitas, excreauit, tuſsiuit enim ex vertice. Febris acuta, ad manum ſubmordens, ſecundo die capitis grauitas, lingua inuſta fuit. Nares vnguibus ſcalptæ ſanguinem non profuderunt: ſiniſter lientum magnus, tum durus doluit.

Quæ hoĩ quidẽ fuerũt narrauit Hipp. ſi verò vel obierit, vel euaſerit, prætermiſit, quorũ gratiâ cætera oĩa ſcribũtur: quidnã itaq; ego de ægrotãte ita fore prædicerẽ forſan audire quis deſideret, cui vera quæ ſunt dicere oportet, quòd ſi quis mihi vrinas ipſius oſtẽdiſſet, manifeſtè quidnam de ægro ſentirẽ pronũtiaſſẽ, quãtũ ſiquidẽ ad dicta attinet, pernitiosè habebat. Si aũt & vrinæ optimæ erãt, hoĩẽ euaſurũ quidẽ, ſed acutè ægrotaturũ pnũtiaſſẽ. Si verò et vrinæ prauæ fuiſſet, breui moriturũ. Si verò mediũ obtinuiſſet, vt neque laudãdæ neq; vituperãdæ eſſet, lõgiore tẽpore

*victurũ sed moriturũ. Cætera itaq; symptomata media quodãmodo sũt tũ perniciei tũ salutis. Nares aũt vngue scalptæ sanguinẽ deinde nõ effundẽtes. Ita.n. scripsit Zeuxis: Naris vngue scalpta nõ dimisisse sanguinẽ, grauißimũ signũ. Si verò scriptũ fuerit, vt in plurimis exẽplaribus scriptũ est: Naris vngue scalpta, non profudit sanguinẽ, perniciosũ quidẽ & ita, sed minus quàm si nihil oĩno sãguinis dimiserit, cõstat aũt quòd quãquã Chirurgia ꝓbè facta fuerit, nõ tñ sãguis effluxit. neq; .n. primũ in enarratiõe scripsisset: vngue quidẽ scalptã narẽ nõ factã verò sãguinis eruptionẽ. si per chirurgiã hoc cõtigisset. Aiũt veteres Medicos nõ solũ proprijs vnguibus, sed & ferro quodã ad hoc ipsũ parato narẽ diuidere solitos, videtúrq; in præsẽti huic sermoni ægro ob capitis grauitatẽ, ad naris ipsius diuisionẽ qui hoĩem curauerũt, Medici deuenisse. Quod aũt de splene dictũ est: sinister liẽ magnus: quidã adiectũ nomẽ, sinister putãt, vt noĩ, lac, albũ Poëta adiecit: & verbo, sues, verbũ, hũi cubãtes, cũ nullũ sit lac nõ albũ, sicuti neq; sues nõ humi cubãtes. * Scalpta nõ profudit sãguinẽ sinistra, tãquã dixisset, sinistra naris quæ secũdũ rectitudinẽ lieni est opposita; & credibile est ex his permotũ chirurgũ fuisse: quod aũt primus scriptor errauerit, erratũ seruntũ esse contigit. Cũ autẽ & in proposita dictione sit & ipsũ è vertice tußiuisse, de hoc etiam inter hos qui librũ interpretati sunt est dubitatio non-*

*

nullis

nullis quidem ex capite tuſsim fieri dicẽtibus, nõ vt conſueuit ſæpiùs ex tum thorace, tum pulmone, & aſpera arteria, vbi hæc primũ adfecta ſint: aliјs ex vertice propriè dici exiſtimãtibus, vt nõ ex capite ſolũ catarrhus quiſpiã cauſa tuſsis ſit, ſed & ab illa capitis parte quã verticẽ vocamus.

Qui à quartana capiuntur, à morbo magno non capiuntur: Si verò priùs capiãtur & ſuperueniet quartana, vindicantur.

Epilepſiam veteres & magnum morbũ appellabant, & puerorum affectum, vt ipſe Hippocrates in libro de aquis, aëre, & locis oſtendit: quoniã in puerorũ ætate abundat. Quidã & herculeum ipſum appellauerunt, nõ quòd Hercules epilepticus fuerit, ſed vidẽtur hi, veluti & nominibus aliјs magnitudinẽ ipſius cognoſcentes nominauerunt, ita & nomen hoc herculeum magnitudinis indicatorium feciſſe. aliј ſacrũ morbum falſa opinione vocauerunt, vt & in opere de ſacro morbo eſt demonſtratũ. Fit itaq; & ab aliјs affectis partibus interdũ hic affectus: ſed in plurimis primùm ipſum cerebrũ patitur, nõ alteri parti compatiens. Cauſa autem morbi eſt craſſus & frigidus ſuccus, collectus quidẽ in ventriculis cerebri, comprehẽdénſq; & exortus & primũ principiũ dorſalis medullæ. Hunc itaq; ſuccũ & aliæ quidẽ adiuuãt febres, & potiſsimũ diuturnæ, atq; inter has omnes maximè quartana, eáq; ipſa & lõgiſsima & cum rigore irritãs. Nẽpe ipſe rigor

*	*	*	*
*	* vectes	*	*
*	*	*	*

Cerebri quidem initium hoc infarciente humore, febris autem calor prius extenuãs euaporare ipsum potest, & totam temperaturam validis rigoribus insectari, atq; ad calidius frigidam & humidam permutare, ab illa siquidem pituitosus generatur humor. Interdum verò & febris ipsius calore corpus occupante, excoctiones consequũtur conuulsionem adiuuantes per sudores quidem sæpius, vel vomitus, vel ventris subductionem, quò fit vt per hæc corpus expurgetur, iuxta id quod in aphorismis dictũ est, febrẽ conuulsioni contingere melius est, quàm conuulsionem febri. Conuulsio autem est & epilepsia totius corporis. In tertio autẽ epidemiorũ ita scripsit: Securißima inter febres omnes & facillima, sed longißima est quartana, neq; ipsa sola à se talis est, sed à morbis alijs magnis vindicat. Quod autẽ priùs à quartana febre infestatis epilepsia fieri nõ poßit, constat omnibus, cum iam existentem quartana febris mitigare consueuerit, quare & nondum existentem multò magis fieri non sinet.

Pro quibus quinam morbi.

Hoc antè scriptis concordat, sententiam habens huiusmodi: Pro quibus morbis quinam morbi fiant scire est bonum, subintelligere autem tale oportet. Nempe vt quartana epilepsiam sanat,

&

& febris quæcunq; conuulsionem, vel etiam catarrhum & asthma: sic ophthalmiam quidem diarrhœa, lienteriam ructus acidus, pleuritis peripneumoniam, & lethargum phrenitis. Cōtrà autem non bene phrenitis in lethargum, & pleuritis in peripneumoniam transit. Præterea melancholiam hæmorrhois sæpius incipientem prohibuisse visa est, & iam factam sanauisse & lienem induratum. Imò & varices talia ipsa curant, podagrásque & arthritidas.

Cæteri in reliquum librum commentarij desiderantur.

FINIS.

LVGDVNI,
EXCVDEBAT
PHILIBERTVS
ROLLETIVS.
*

